HENNINGI ARNISAEI
Halberſtadienſis

OPERA POLITICA OMNIA

DVOBVS TOMIS DISTINCTA.

Quorum tractatus averſa pagina indicat.

EDITIO NOVA, CORRECTIOR, ET TRIPLICI Indice, Autorum, Capitum ac Rerum Verborumq; memorabilium locupletiſſimo aucta.

ARGENTORATI,
Sumptibus Hæredum LAZARI ZETZNERI.

Anno M. DC. XLVIII.

Digitized by Google

Tractatus primi Tomi.

1. *Doctrina Politica in genuinam methodum, quæ eſt Ariſtotelis reducta, & ex probatiſſimis Auctoribus breviter comportata & explicata.*
2. *De Republica, ſeu Relectionis Politicæ, libri duo. Quorum primus agit, de Civitate & Familiis: ſecundus, de Rerumpublicarum natura & differentiis.*

Digitized by Google

Doctrina Politica
IN GENUINAM METHODUM,
Quæ eſt
ARISTOTELIS,
REDUCTA, ET EX PROBATISSIMIS QUIBUSQUE
Philoſophis, Oratoribus, Juriſconſultis, Hiſtoricis,&c. breviter comportata & explicata,

AB

HENNINGO ARNISAEO,
Halberſtadienſi.

EDITIO NOVA, CORRECTIOR, ET TRIPLICI INDICE, Autorum, Capitum ac Rerum Verborumq; memorabilium locupletiſſimo aucta.

ARGENTORATI,
Sumptibus Hæredum LAZARI ZETZNERI.

Anno M. DC. XLVIII.

Digitized by Google

AD LECTOREM,
An Juvenis poſſit eſſe Politicus?

Socratem laudavit olim antiquitas, quod Philoſophiam ex aſtris in terram detraheret, cum à rerum nuda contemplatione paulùm ſevocatum animum ad Reipublicæ curam abduceret, ratus parùm ſatisfacere ſuo nomini Philoſophum, ſi ſpeculationibus ſolis ita immoriatur, ut nunquam, quid patriæ, quid amicis, quid propriæ denique beatitati debeat, recogitet, nec iis tangatur rebus, quas inde dixêre publicas, quod earum cura ad omnes pertineat. Illud cum rectè cogitatum à Socrate de communi opinione mortalium ſcirem, non putavi Philoſophiam, quam θεωρικὴν *vocant, tàm efflictim mihi depereundam, ut alteram ejus partem practicam interim oderim, ſed ita mea diviſi ſtudia, ut & illam excolerem, neque hanc negligerem. Quod dum facio, & in his ipſis Politicis*
Ariſtot. 1. *hæreo, videor mihi jam non neminem videre, qui vel Ariſtotelem mihi opponat, ex*
Ethic. c. 3. *Ethicorum* ἀκροατήν *adoleſcentes abeſſe jubentem: vel Hannibalis ſibilo me exci-*
Cic. lib. 2. de Orator. *piat, qui Phormionem ſenem delirum vocabat, quod de inſtruenda acie dicere auderet, cujus ne pictam quidem imaginem oculis uſurpaſſet, quaſi illud Pyrrhi ipſi*
Saluſt. in Iug. *inſuſurratum voluiſſet. Ne mihi de militia judicet, cujus aures tubarum clangor non circumſonuit. Atqui ſi vel Marius, qui ſibi parum curæ fuiſſe ait Græcas li-*
S. Aurel. Victor, in Conſt. M. *teras, ex quibus nihilo ad res gerendas fieri poſſit aptior, vel Licinius, qui induſtriam forenſem publicam peſtem, ac virus nominavit, vel alius quiſpiam ex indo-*
Aemilius Prob. in Hannib. *cta barbarie loqueretur, facilè eſſet, ejus judicium contemnere. Hic verò is eſt, quem ſcribit Probus etiam inter arma literis operam dediſſe, quod unicum in*
Strab. l. 15. *Alexandro mirabatur Mandanis Indus: qui ipſe libros conſcripſit, qui Philenium & Soſilum Philoſophos ſuorum factorum perpetuos comites, an non etiam directores*
Apul. 5. de aſi. aur. *habuit? At quem ille ridet? hominem quippe maturæ ætate, &, ut ait Apulejus, ſenectutis prolixæ beneficio multis experimentis inſtructum. Si jam locaſtes rectè ad-*
Eurip. in Phœn. *monet filium Eteoclem:* Τὸ γῆρας, ὦ παῖ, τῶν νεωτέρων φρενῶν Σοφώτερον πέφυκε, κ' ἀσφαλέστερον, *multò juſtius tanget hæc reprehenſio juvenes, quibus nec animus rebus gerendis, ut ait Cicero, concalluit, nec ætas uſum dedit benè ſuadendi.*

Quint. l. 2. *Et abſque Hannibale eſſet, Ariſtotelis telum clypeo illo Quintiliani exciperemus: Non id eſſe æſtimandum, cujus quiſque ſit ætatis, ſed quantum in ſtudiis jam*

eſſece

Digitized by Google

effecerit. Nec enim ætate, ſed ingenio adipiſcitur ſapientia, ut ait Plautus, quo ar- Plautus in
gumento Cicero diſputabat contra Patres, qui Auguſto ante annos, curules honores Trin.
denegabant. C. inquit, Cæſar ineunte ætate docuit, ab excellenti eximiaque virtute Cic. 5. Phi-
progreſſum ætatis expectari non oportere. Difficilius autem eſt, quod in foro rerum lip
emeriti Politici cum Hannibale objicere poſſent: Non eſſe ſutori ultra crus, aut fa- Plutar. de
bro ultra malleum, homini de ſchola ultra ferulas judicandum. Nec ego nullus timeo, præc. ger.
quin illud Euripidæum ſim auditurus: Tractaſti, cum faber eſſes, non fabrilia: aut Reipub.]
Horatianum: Quod medicorũ eſt promittunt Medici, tractant fabrilia fabri. Inſi-
ciari quippe non poſſum, verum eſſe, quod Plato, Iſocrates & Plutarchus non uno Plat. l. 3. de
in loco docent: Aliam longè eſſe rationem altercationum in ſcholis, aliam rerum ll. Iſocr. in Archid.
gerendarum: quam ob cauſam Marius id ſibi putat palmarium, non quod in ſcholis Plut. in Pe-
palluiſſet, & magiſtri ferulas timuiſſet, ſed, quod, quæ verbis ibi ornantur, ipſe riel. & An
reipſa doctus fuerit, hoſtem ferire, præſidia agitare, nihil metuere, niſi turpem fa- ſen. ger
mam, hyemem & æſtatem juxta pati, eodem tempore famem tolerare & labo- Reſp.
rem, &c. Atque hoc eſt, quod Guilielmi Regis Siciliæ legatus Iſaacio Angelo expro- Saluſt. in
brabat: ipſum videlicet fumo lucubrationum ſordere, nec ſub clypeo unquam au- Iug. Nicet.
ſum dormire, & Mithridates uſu ſe acquiſiviſſe prudentiam ſignificabat, cum dice- lib. 1. An- nal. Iſaac.
ret: Mihi fortuna, multis rebus ereptis, uſum dedit benè ſuadendi. Saluſt. in

Quid igitur tandem hinc conficietur? An nemini quicquam conſulere licebit, frag.
cujus ipſe periculum in ſe non fecerit? An Medicus parturienti mulieri conſilio adeſ-
ſe non poteſt, niſi ipſe pepererit? luem Veneream curare, niſi ejus mala ex ſe didi-
cerit? An de Muſica, de carminum genus judicare nemo poteſt, niſi ipſe fides tange-
re ſciat, aut multa priùs, ut ille ait, fregerit ſubſellia verſu? Fieri certè nunquam
poteſt, ut tam benè ſubducta ad vitam ratione quiſquam fiet, Quin res, ætas, uſus Terent. in
ſemper aliquid apportet novi, aliquid moneat, ut, quæ reſcire credas, neſcias, & Adelph.
quæ putaris prima, in experiundo repudies. Vſque adeò præmeditata oportet eſſe fu-
turo Politico, quibus, ſi uſus exegerit, licet antea à ſe non uſurpatis, cum commodo
Reipublicæ uti poſſit. Hoc nimirum eſt, alieno periculo ſapere, quidque ab aliis vel
benè vel malè geſtum ſit, vel imitari, vel fugere, quem fructum hiſtoriæ maximum
vocabat Livius, quod ſcilicet in ea omnis exempli documenta in illuſtri poſita monu- Liv. lib. 1.
mento intuearis, unde tibi tuæque Reipublicæ quod imitere, capias, unde fœdum
inceptu, fœdum exitu, quod vites. Quid enim intereſſe putes, in te experiaris, an
in alio? Imò Polybius periculum ex alio factum propriæ præfert experientiæ, quod Polyb. l. 1.
ut Diodorus Siculus ait, διδασκαλίαν ἔχῃ ἄπειρον. Diod. l. 1.

Et hoc certè confert hiſtoria, cum ſit teſtis temporum, lux veritatis, vitæ
memoria, magiſtra vitæ, nuncia vetuſtatis, ut ſuum lectorem ſæpè expertiorem di- Cicero de
mittat, quam quem aliquot luſtra, in medio rerum agendarum defatigarunt. Hæc orat.
Alexandrum Magnum hæc Scipionem, hæc Selymum I. magnum bellatorem effecit,
quorum primus Homerum ita non dimiſit è manibus, ut ipſi etiam indormiret: alter Curtius in
Xenophontem nocturna verſavit manu ſimul & diurna, quo Cyrum in rebus gerendis Alexand.

expri-

Polyb. in hiſtor. Vaſ. in Selym. Xenoph. in Oecon.

exprimeret: Hic verò Alexandri & Cæſaris vitas edidicit, quaſi quos ſibi Duces ſequendos præſtinaſſet. Quid ni mihi quoq;, aut cuivis hiſtoriis dedito, liceat in res ante ſecula geſtas retrogredi, προφάσεις eventuum, & maximè αἰτίας ipſa annotare, exemplo Socratis, qui, licet ultra V. minas in re non haberet, Critobulum tamen artem diteſcendi docebat. Si, inquit, me poſceres aquam vel ignem, quem non haberem, non improbares, ſi ad alios, quibus iſtarum rerum copia fuerit, te deducerem.

Verba ſunt Lipſ. lib. 5. polit. cap. 1.

Ita, inquam, ego non ex meo Rempublicam fingam cerebro, quam nullibi exprimi res humanæ patiantur, in quo Platonem deridet Athenæus, ſed, qui ab omni ævo Rerumpublicarum hiſtorias continuata ſerie & intemerata fide ſcripſerunt: nec id tantum, ſed ſæpè in ipſa narratione, aut extra eam in concionibus dedita opera ſaluberrima monita & conſilia miſcuerunt ad omnem rem gerendam, hi mihi erunt omnes, quorum ductu ad mare deveniam, ab his petam, quod ad Ariſtotelis Methodum pertinere videbitur, & ita, quod Mercuriales ſtatuæ olim faciebant, aliis oſtendam iter, quod nunquam emenſus fui. Potuit & Antipater, licet vires haberet agreſtes atque horridas, ſine nitore ac palæſtra, tamen admonere reliquos, quò accuratiùs ſcriberent. Quis neget poſſe idem in Politicis fieri, ubi laus eſt, ex ſententia ſapere illorum, qui non tantum rebus maximis interfuerunt, ſed & eas ſua vel prudentia vel ope, tàm in bello, quàm pace, probe expediverunt. Sed, ne, dum nimis moroſè me excuſo, videar ſingulare quippiam in hac diſciplina mihi arrogare, lineam hîc figo, & te, Benevole Lector, quiſquis es, rogo, æquum velis ad hos meos conatus judicium afferre.

Cicero l. 1. de ll.

Nam cum ante quatuor annos, quæ ad Methodum Ariſtotelis, ſuo quodq; loco, ex autorum, qui tum mihi ad manus erant, lectione annotâram, in ordinem cogerem, feci hoc conſilio certè non alio, niſi ut, poſtquam in cæteris Philoſophiæ partibus me ſatis defatigâram, ſatisfacerem mihi quoque in illa, quam à pleriſq;, etiam ſi nomen Philoſophorum gerere velint, contemtim haberi cernerem: Tùm verò morem etiam gerere volui iis, qui privatim mea utebantur opera. Sed ubi ea non paucis placuiſſe video, & nunc à pluribus expetuntur, incudi, quæ jam ſepoſueram, reddidi, & publici juris fieri paſſus ſum. Planè autem alius hic ſum, quam in aliis opuſculis eſſe ſoleo, ubi meis ut plurimum verbis loquor, hic vero alienis, quod ſciam mea hîc verba parum habitura ponderis, niſi autoritate armentur eorum, qui ipſi in rebus gerendis conſenuerunt. Sed tu, Lector, vale, & ſi ſtudiis tuis quicquam profuero, gratias mihi habe, & meis officiis, quocunq; loco & tempore, utere.

LIBER

LIBER PRIMVS

DE REPUBLICA CONSTITUENDA.

Caput I.

De conſtitutione Politices.

Logica particularis.

SUmmus Ariſtoteles interpres *Averr. in præf. Anal. poſt.* duplicẽ facit Logicam, communẽ & contractam, nõ ad eum quidẽ ſenſum, quo *Thom. 4. Metap. lect. 4. Tart. q. 1. proœm. Log.* Logicam dividunt in docentem & utentem: aut quo *Græci* in rebus abſtractam & immerſam, quam diſtinctionem tradit idem *Aver. 2. Metaph. commun. 15.* Sed per communem intelligit actũ ſignatum, *ut loquuntur Scholaſtici*, ſeu ipſa præcepta Logica in generali ſua amplitudine: per contractam verò accommodata ad certam diſciplinam. Ac ſi Logicus doceat à principiis in ſcientiis initium eſſe ſumendum, Phyſicus poſtea id ad ſuam trahat ſcientiam, & dicat, ſibi quoque à principiis ſumendum initium, *ſicut Ariſt. fecit 1. Phyſ. t. 1.* univerſalia Logici præcepta Phyſicus determinat, & ad ſuum inſtitutum accommodat, quæ Logica contracta *Averroi* merito dicitur.

Ita in veſtibulo Politices, procœmii loco, per contractam Logicam ordinandæ ſunt nobis partes univerſæ Politices, ne ſparſim mox hoc, mox illud, nihil ſuo loco tradamus, quod pleriſque, qui poſt *Ariſtot.* huic rei manus admoverunt, accidiſſe, facilè adverteret, qui, quâ Methodo *Ariſt.* ſuam tradiderit politicã, notare voluerit. Illud enim à quovis mediocriter in Philoſophia verſato obtinebimus. Politicam reponi in claſſe iſtarum diſciplinarum, quas *Ariſtot. 6. Polit. t. 1* practicas vocat: Praxeos quidem multas ſignificationes recenſet *Scotus q. 4. prol.* & ipſe *Ariſt. 1. Eth. c. 1.* praxin tam latè interpretatur, ut quamvis operationem complectatur: Tum definitur in genere à *Fr. Maron 1. ſent. diſt. 48. q 2.* operatio regulata à ratiõe, id eſt, ſi latinius loqui velis: operatio, cui regulam & directionem præſcribit intellectus. Ex uſu verò philoſophiæ Peripateticæ praxis propriè accipitur pro iſta operatione, quæ ad honeſtatẽ deſtinatur *6. Met. t. 1.* & *1. Eth.* ita ut praxis & honeſtas æquè latè pateant: Tum definitur à *Scoto in pr. 4. q. prol.* operatio alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter poſterior intellectione, nata conformiter elici rationi rectæ adhoc, quod ſit recta. Multa diſputavimus alibi, *in Met. & Logicis*, pro dilucidatione huius definitionis, quam & *Zimara* probat, *in ſolut. contrad.* & *Socin. 6. Met. q. 2.* qui eandẽ totidem verbis ex *Thoma* elicit. Solũ illud, quod in principio dicitur, praxin eſſe operationem facultatis diſtinctæ ab intellectu in dubium jure revocari poſſe videtur impugnaturq; à *Greg. Arim. q. 5. prol. a. 1. Ochã. q. 4. a. 1. Gab. q. 10. Fonſ. 2. Met. c. 3. q. 2. Soar. diſp. 41. ſect. 13.* Nam ut omittam argumenta illorum, ipſa intellectus ſpeculatio vocatur *Ariſt.* praxis *7. polit. c. 3.* ex fine, ad quem dirigitur, adeò, ut hìc praxis ſit in ipſo intellectu, quando refertur ad objectũ operabile, quatenus tale. Hoc enim eſt, quod *Scot. ex 3. de an. t. 50.* elicit: Intellectum extenſione fieri practicum. Illud enim intelligendum eſt, non quod extendatur ad facultatem inferiorem externam, ſed quod ad externum objectum. Hinc etiam non tantum phantaſia, ſed & ipſe intellectus vocatur Practicus, *l. 3. de an. & 6. Metaph. t. l.*

Quid ſit praxis.

Cum autem Politicæ operatio, à ratione diriga-

Politica eſt diſciplina practica.

dirigatur ad honeſtatẽ, ſeu ut loquitur *Scot.* ad hoc, ut ſit recta, inficiari nemo poteſt, eã inter practicas diſciplinas reponi debere. Id quod in hunc oſtendo finem, ut ordinem inveniam, quo Politica doctrina tradi debet.

Ordine reſolutivo tradendæ practica diſciplina, ut & Logica.

Certum enim eſt in doctrina *Ariſtotel* non poſſe diſciplinas practicas aliter, quàm ordine reſolutivo tradi, quippe cum in Ethicis, ut planum eſt, in Politicis, ut oſtendemus, adeoque in Logica, quæ licet ars non ſit, arti tamen affinis eſt, non alium obſervaverit: quod ita fieri debere procul dubio quoque docuiſſet, ſi de Method. in Logicis tractaſſet. Extat tamen 7. *Met. t.* 23. apertus locus, ubi vult in artibus finem præcognoſcendũ eſſe adeoq; reſolutivam Method. obſervandam, quod & ibi notavit *Aver. in com.* & in Medicina pertractanda, in actum deduxit.

Et Medicina.

Nam quoad Methodum, accuratius artem obſervavit *Aver.* quam quiſquam alius, excepto *Galen.* qui *in pr. Conſt. art. Med.* artes, ait, omniũ conſenſu ordine reſolutivo tradendas, quod & in ſuis *de tuend. ſan. & de Method. Med.* libris eleganter præſtitit. Nam *in lib.* 1. *de ſan. tuend.* ex præſuppoſita & explicata ſanitate tanquam fine, educit media omnia ad ſanitatem tuendam: In *lib.* 1. *Method.* generaliter oſtendit, quomodo à morbi depulſione prima indicatio deſumatur, & quomodo cæteræ omnes, ad hunc colludant finẽ, ut morbus abigatur, & ſanitas reſtituatur, qui Medici finis eſt. Vnde patet per univerſos libros Method. tantum reſolutivum ordinem obſervari, quem & in tota Medicina obſervari æquũ eſt, cum unius morbi curatio proportionẽ habeat univerſæ Medicinæ, ut *Galen.* demonſtravit 1. *Meth.* Quod verò *Galen. de art. Med. c.* 1. definitiva quoq; Methodo velit Medicinam tradere, in eo tertiũ ordinem non invenit, ſed accidentale tantum diſcrimen effingit, quippe, cum definitio talis, quæ partes omnes artis complectatur, præpoſita, naturam Methodi non immutet, ut oſtendit *Zabarell. lib.* 1 *de Meth.* Putarunt *Capiuac. in l. de diff. doct. Fernel. in præf. Medic. Piccol. com. polit. part. ult.* & non pauci alii, artis Medicæ ſyſtema, quod a Phyſiologicis per Pathologica ad Therapeuticam progreditur, ordine compoſitivo traditum eſſe, eò quod primum de elementis, humoribus, ſpiritibus, functionibus &c. tractetur, deinde de morbis, morborũ differentiis, cauſis, ſignis, & ſymptomatibus: deniq; de Methodo medendi, quam *Celſus l.* 1. *c.* 1. in trib. collocat, Diæta, Chirurgia, & Pharmaceutica. Verum his accidit, quod antiquis Philoſophis apud *Ariſt.* 4. *Phyſ. c.* 4. qui inviti etiam & neſcientes veritati teſtimonium perhibuerunt. Nam dum illi compoſitivo ordine progredi ſe putant, Analyticum præciſè obſervant, quod *Averr.* 1. *collig. cap.* 2. iterum præmonuit; dum ait: Quia artes practicæ in quantum ſunt artes, continent tria: Primum eſt ſcire loca ſuorum ſubjectorum: Alterum ſcire finem quæſitum ad inducendum ipſum in ſubjectum: Tertium ſcire inſtrumenta, cum quibus valeamus ducere finem in ſubjectum. Ideoque ars Medicinæ primò diviſa eſt in tres partes, quarũ prima explicat ſubjectum, id eſt corpus humanum, per Anatomiam diſſectũ in ſua membra: altera de fine, qui duplex eſt, conſervatio ſanitatis & remotio morbi, unde Phyſiologia naſcitur & Pathologia, hæc de morbis, iſta de ſanitate. Tandem tertia pars conquirit remedia ad finem obtinendum. Hunc ordinem reſolutivũ eſſe nemo negare poteſt, cum à fine procedatur ad explicanda media, quæ ad finem ducunt. Sed cum ordinem obſervat *Fernel.* præciſè, ad imitationem *Averr.* quanquam *Avicen.* & eum imitatus *Bertinus* paululũ deflectunt, dum non ab Anatomia corporis, quod fieri debebat, ſed ab elementis & temperamentis incipiunt, & poſtea partium diſſectionem ſubjiciunt. Hunc autem ordinem compoſitivũ non eſſe, quis tam hoſpes eſt in doctrina Methodi, qui non advertat? In artibus reſolutivus ordo eſt à fine ad media, id quod *Galen.* docuit 9. *Method. c.* 7. dum ait: Eſt enim totius artis ſumma, invenire auxilia, quibus æger ſanatur. Iam ordo reſolutivus debet compoſitivo cõtrarius eſſe: Proinde à mediis procedet ad finem. Iam elementa, temperamenta, functiones, partes corporis, & cætera, quæ in Phyſiologicis traduntur, nõ ſunt media, quibus Medicus in ſanitate reſtauranda utitur, nec ſi ſint, in Phyſiologicis, ut media conſiderantur, ſed in ſua natura, ſine reſpectu. Multò minus verò morbi & ſymptomata & cauſæ

Digitized by Google

cauſæ morborum, ſunt media cutandi: Proinde dicere non poſſumus, per compoſitionem aſcendi hîc ad finem, in quo acquieſcimus, ſicut *Piccol.* qui voluit nova Methodo Ethicam tradere, in ſummo bono tandem deſinit. Non ita, inquam, hi autores in fine acquieſcunt, ſed in medicamentis, quæ finis medici non ſunt, ſed ſanitas, cùm nec ipſum operari Medici finis ſit. ut *Quintil. ſentit l.2. Inſt. c.12.14. Seidelius in lib. de morb. incurabil. Augen. l.8. epiſt. 1. & 3.* Verum ſanitas ipſa, quippe, cuius gratia aliquid fit, illud eſt finis. Quod ſi dicere quiſquam voluerit, ordinem compoſitivum eſſe, quia proceditur à principiis ad totum: Iam talis ordo artificialis non eſt, & proinde nec ordo, quia nec ſcientiam parit, nec artem. Ideoque mirum eſt, cum *Gilken. in com. de hac re,* oſtenderit, juriſprudentiam eſſe ſcientiam, etiam propriè dictam: (quod examinabimus in progreſſu) tamen eam ordine reſolutivo traditã contenderit. Scientia enim, præſuppoſito toto, ſeu ſubjecto, cuius principia quærit, non progreditur ad totũ, ſed ad affectiones per principia demonſtrandas: ars à fine, tanquam principio incipit; & progreditur ad media. Sed eſto talis ordo concedatur: Elementa ſane ſunt principia corporis mixti. Mixtũ igitur totum erit, quod hic cognoſcitur, aut ſi mavis, ut remotè petita principia putemus, corpus animatum. Oſtendas mihi, quomodo temperamenta, functiones, morbi, morborũ cauſæ, ſigna, ſymptomata, ipſa deniq; medicamenta, ſint principia totius animati. Vſque adeò nulla eſt coherentia in partibus Medicinæ, ſi quis eam compoſitivo ordine traditam aſſerere velit. Verum, in ordine reſolutivo, *ut Zab. oſtendit l.2. Metb.* optime omnia cohærent. In Anatomia enim explicatur ſubjectũm Medicinæ, quod eſt corpus humanum. Rudis enim illa partium cognitio ſufficit, cum ſubjectum ſecundũ omnes minutias diſſecari non debeat, *ſicut in prædicamentis Ariſt. & c.13.2. Eth.* patet. In Phyſiologia explicatur finis τῆς ὑγιεινῆς, qui eſt ſanitas, quippe quæ ex iis conflatur, quæ in Phyſiologia traduntur: In Pathologia explicatur finis τῆς θεραπευτικῆς, qui eſt morbi abolitio. Morb⁹ igitur cognoſcendus eſt, cum ab eo prima indicatio, in inveniendis remediis deſumatur. Cognoſcitur morbus ex ſymptomatis & ſignis, curari verò non poteſt, quamdiu cauſa fovens manet: propterea ex his conflatur Pathologia. Supereſt igitur Methodus, quæ continet media, Chirurgica, Pharmaceutica & Diætetica, & ita aptè cohærent omnia membra, à primo fine, ad ultima media.

Sed nos ad Politicam redimus, oſtenſuri, eam, quod ſit practica, non alio, quàm reſolutivo ordine tradi debere, cùm omnis diſciplina practica eo tractari debeat. Præſupponendum autem eſt, quod *Zab. contr. Picc. in Introd. in gr. Mor.* demonſtravit, ordinem à noſtra cognitione deſumendũ eſſe, hoc eſt, ita inſtituendũ, pro ut nos facilius diſcimus. Nam ordo eſt inſtrumentũ diſcendi. Inſtrumenta verò diſcendi ad id excogitata ſunt, ut faciliorẽ reddant diſciplinam. Alioquin quovis modo ſine ordine diſcere poſſumus, ſed difficilius, & maiori cum tædio. Quod ſi jam ordo naturæ repugnet cognitioni noſtræ, ita ut eius ductu difficili⁹ cognoſcamus, inſtrumentum hoc inventũ eſt, quo obſcuritati lumen, difficultati facilitatẽ addat. Vnde *Ariſt. 6. Polit. c.1. 1. Phyſ. t.1.1. de hiſt. animal. c.6. 2. part. an. c.* 10.5. *Metaph. t.1. 7. Met. t.10.* non à natura, ſed à noſtra cognitione Methodi regulã deſumit, quod & *Aver.* facit 7. *Met. com.19 & in Epit. Metaph. tr.2. de definit.* ubi ait: Procedimus ſemper à notiori apud nos, ad notius apud naturam. *Galen. 9. Met. in fin.* propterea prius de diariis febrib. ſibi agendũ ſumit, quod ſimplicem, & cognitu faciliſmam primam curandi indicationem habeant. *Thom. de Ente & Eſſ. c.2.* Quia, inquit, ſubſtantiarũ ſimplicium eſſentiæ ſunt magis occultæ, ideò ab eſſentiis compoſitorum incipiendum eſt, ut à facilioribus convenientior fiat diſciplina. Et quid fortius *contra Piccolom.* urgeret, quam quod *Ariſt,* ſæpiſſimè ordinẽ naturæ deſeruit, ut ordinẽ cognitionis obſervaret. Ex multis unũ atq; alterũ ſufficiat. Licet *Ar. 2. de an. t.27.* tactũ dicat ſenſuũ communiſſimũ, tamen à communi non incipit, ſed à viſu, in quo, quæ de ſenſib. ſibi demonſtranda propoſuerat, clarius perſpiciebãtur. In libris de partibus, hominis partes primo loco plerunq; proponit, quod *ut 2. de part. cap.* 10. dicebat, nobis ſint

Ordo deſumendus à noſtra cognitione.

Digitized by Google

notiores. In Topicis 2. *l. Top.* quæſtionem accidentis præponit quæſtionibus definitionis & generis, non alia de cauſa, niſi quod notior. Libros de animа, quanquam libris de partib. univerſaliores, his tamē poſtpoſuit, *ut conſtat ex ult. c. l. de Inceſſ. animal.* Idq; notavit *Alex. Aphrod. 1. de an. c. 2.* & *Aver. in 1. Meteor.* quanquam *Avicen. in pr. tract. de an. Thom. in proœm. 1. de an. Flandr. in proœm. expl. Albert. M. in comp. Phyſ part. 4 c. 1.* & alii diſſentiunt. Notavit *Faber. Stapul* quoq; propterea *Porphyrium cap. 2. Iſagog.* primo loco explicaſſe genus, quod notius ſit, & reliquorum prædicabilium notitiam ad ſui cognitionem non requirat.

Cum igitur ordo ita ſit inſtituendus, prout nos facilius diſcere poſſumus, manifeſtum fiet, non poſſe practicam diſciplinam, niſi reſolutivè tradi. Nam practicæ diſciplinæ intentio & ſcopus eſt, inſtrumenta ſeu media docere, quorum opera finem attingas, ſeu producas, quod *Gal. 9. Meth. cap. 7.* totidem ferè verbis docuit, & *1. Meth.* exemplo oculi declaravit. Sutoriam conſidera: nihil docet diſcipulum ſutor, niſi qua arte, quibus mediis conſuere poſſit calceum quàm commodiſſimè. Quid Ethicus? niſi ut doceat, quomodo per virtutes, & iis annexa, ſummum bonum aſſequaris. Totius Philoſophiæ moralis, ait *Apul. in pr. lib. de philoſ.* caput eſt, ut ſcias, quibus ad beatam vitam pervenias rationibus. Quid Logicus docet, præter inſtrumenta attingendi veritatem? Iam verò media excogitare nemo poteſt, niſi cui fini ea adhibere velit, prænoverit: Quia finis eſt quaſi meta & terminus, ad quem omnia media collineant, tum demum pro veris habenda, ſi ad finem obtinendum idonea fuerint. Diſputent exempli cauſa Chryſippus, Epicurus, & Ariſtoteles de aſſequendæ felicitatis mediis, Chryſippus perturbationum vacuitatem, Epicurus tranquillam & moderatam vitam, Ariſtoteles virtutum actiones pro mediis vendicet: Nunquam iis conveniet, niſi prius in uno fine conſentiant eò, quod media ex fine, tanquam ex principio deducantur. Epicurus enim talia media conquiret, quæ ad voluptatem ducunt: Ariſtoteles, quæ ad actionem ſecundum virtutem. Vnde *Ariſt. 3. Eth. cap. 3.* rectè dixit: Conſultationem omnem fieri ob finem propoſitum, & *7. Eth. c. 8.* finem in artibus eſſe principium. Docuit idem *Seneca* Stoicus *Ep. 71.* Nemo, inquit, quamvis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi jam conſtet, quid velit pingere. Ideò peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo deliberat. Scire debet, quid petat ille, qui ſagittam vult mittere, & tunc dirigere & moderari manu telum. Errant conſilia noſtra, quia non habent, quo dirigantur. Ignoranti, quem portum petat, nullus ſuus ventus eſt. Nimirum perinde eſt de mediis diſputare ſine præſuppoſito fine, atq; ventis vela dare, ad nullum directa portum.

In Politicis initiū à fine faciendum.

Proinde in politicis quoq; initium faciendum eſt à fine, quod iterum oculatiſſimus Arabs *tr. 1. polit.* licet Ariſtotelis doctrina Politica ut ipſe cōfitetur deſtitutus, animadvertit. Sicut, ait, qui valetudinem curare intendit, eam prius cognoſcat, oportet: ita, qui vult Reſp. rectè inſtituere, cum oportet primum id conſiderare, in quo beatitas vera conſiſtat. Quamdiu enim ignoratur finis vel terminus, tamdiu nequit inquiri via, quæ ducat ad illum. Hoc idem, ſed generalius dixit *Cic. 1. de finib.* Conſtituto ſcil. bonorum fine in Philoſophia, conſtituta eſſe omnia, & inventam jam eſſe viam ad reliquas omnes partes rectè conſtituendas. Non produco *Aegid. in com. libri Thom. de regim. Princip. Iaſon de Nor. in tr. de conſtit. Polit.* & alios, cum res plana ſit.

Duplex finis in Politicis.

Duplex autem ut in Logica & pleriſq; artibus, ita in politicis quoq: finis eſt: Externus & internus. Externum intelligit *Ariſt. 7. pol. c. 1. 2.* & 3. ubi bene & beatè vivere Reip, ſummum bonū vocat, illiq; finem internum ſubjicit, quando Remp. & civitatē propter bene vivere inſtitutam docet *1 pol. c. 2. 3. polit. c. 6. 4. pol. c. 4.* Sicut autem veritatē præſupponit Logicus tacitè: ita Politicus hunc externum finem, quippe qui jam in generali Ethica explicatus eſt, *libris Nic.* & *Magn. Moral.* Non n. ut *Thom.* & pleriq; alii credunt, privatus ibi homo tantū inſtituitur, quia generalis finis, generaleſq; virtutes proponuntur, quæ non tantū privato homini, ſed & in publica hominū corona victuro neceſſaria ſunt: imò nonnullæ in privatam vitā prorſus non cadunt.

Finis Ethicorum Nicomachorum.

Ac tan-

Digitized by Google

Hac tantũ abeſt, ut *Ariſt.* ad privatam vitam quenquam inſtituere velit, ut 1. *Polit. cap.* 2. protſus privatum hominem, aut Deum eſſe velir, aut extremè peſſimum. Vniverſalis igitur is finis eſt, qui omnem felicitatem complectitur, non ſolum Moralem, ut *ſentit Acciajol.* 1. *Eth, c.* 6. & *Philop.* 2. *poſt. t.* 202. ſed & intellectualem. Nam niſi Ethicus doceat, quomodo habitus mentis beatũ faciant hominẽ, nulla diſciplina id doeet, quod tamen ſcitu neceſſarium erat, cum *Ariſt.* 10. *Eth.* bonum intellectuale præferat morali. Nec aliud quicquam ex ordine Ethicorum *Ariſt.* colligere poſſumus. Nam poſt ſummum bonum, confuſius in 1. *Eth.* declaratum c. *ult. ejuſd.* progreſſurus ad virtutes, quarũ operationem dixerat eſſe ſummum bonum, ſtatim dividit eas, in Morales & Dianoëticas, non ut has amoveat, quod facere debuiſſet, ſi media ad ſummũ bonum non fuiſſent, ſed ut *lib.* 6 perinde, ut 4. & 5. *Ethic.* morales explicârat, ita intellectuales pertractet. Vnde in 10. *lib.* deniq; duplex colligit ſummum bonum, ex duplici ſerie virtutum, adeò ut *Piccol. in gr. Ethic.* rectè oſtenderit, habitus mentis non tractari in Ethicis tantũ incidenter, ſed per ſe, quia ſunt virtutes. Niſi enim ad ſummũ bonum per ſe conferent, virtutes dici nõ deberent. Et quid opus eſt longiori probatione, cum *Ar.* 6. *Ethic.* 12. conceptis verbis doceat, ſe propterea de ſapiẽtia egiſſe, quod ſummũ bonũ ſuo concurſu compleat. Quando verò ſummum finem Rerumpub. in bene vivendo conſiſtere dico, non tollo diſcrimẽ boni viri & boni civis, quod ponit *Ariſt.* 5. *Eth. c.* 2.

Vir bonus & civis bonus differunt.

Nec enim eò dementiæ cum *Ramiſtis* deveniendum eſt, ut velimus finem ſemper obtineri debere, ut ſit verus finis, qua opinione negarint illi, verbũ Dei prædicari propter ſalutem hominum: ſed hunc dico finem eſſe externum, quem tamen omnes Reſpub. non aſſequuntur, ſi in iis vel pravi mores dominentur, vel malæ leges, vel ſi omninò prolabantur. Qualis erat Sybaritarum Reſpublica, cum lex eorum eſſet: Nemo noſtrum frugi eſto, aut quã πονηρόπολιν inde vocat. *Suid. in voce πονηρ.* quod Philippus illuc congregaret omnis generis maleficos, aut Epheſiorum deniq;, quorũ legem refert *Cic.* 5. *Tuſc.* ut vir virtute excellens è Rep. ejiceretur. Hic certè aliud eſt vir bonus, aliud civis bonus, quorũ hic legum, ille virtutum juſſis obſequitur. In ſola enim bene conſtituta Rep. ubi leges ſunt virtutes armatæ, &, *ut Imp. ait de concept. & confirm. ff.* cum æquitate & juſtitia conſentiunt, verum eſt illud *Ariſt.* 7. *Pol. c.* 3. Idem eſſe bonum privati hominis & civitatis.

Finis internus Polit. est Reſpub.

Cæterum finis ille externus, ad generalem Ethicam rejiciendus eſt, ubi eum ex Ariſtot. doctrina ſatis explicavimus. Hìc internus primo loco explicandus venit, qui reſpondeat Syllogiſ. in Logicis, calceo in ſutoria, veſtimento in ſartoria. Is verò, ne longum faciamus, eſt ipſa Reſpub. quippe per quam rectè inſtitutam, multitudo beatè vivit. Vnde *Speuſippo in defin. Plat. mens*, & *Ariſtotel.* 4. *polit. cap.* 11. vocatur vita civitatis, & *Iſocrati in Panat. & Areop.* ψυχὴ multitudinis. Nam in Repub. continentur omnia bona, quæ, qui in multitudine vivit, expectare queat, & ſine ea vivere nemo poteſt, niſi extremè malus, aut Deus, qui nulla re indigeat. 1. *polit. c.* 2. Cætera, quibus, in communi vita indigemus, à Repub. ſuppeditantur.

Conſtitutio & Partes politica Ariſtotelea.

Ariſtoteles igitur 3. *Polit. c.* 4. initium fecit a Rep. ſicut 1. *prior. Anal. c.* 1. à Syllogiſmo. 1. *poſt. c.* 2. de ſcientia & demõſtratione, 1. *Top. c.* 1. de Syllogiſmo Topico, & 1. *Eth.* de ſummo bono. Hæc enim omnia primo loco traduntur, quia rationem finium, & in practicis diſciplinis locũ principiorum obtinent. Reſpublica verò in genere primũ conſideratur, quod facit *Ariſt.* 3. *Polit. à cap.* 4. *uſq; ad* 10. mox dividitur in tres ſpecies, quia ut *Tacit.* ſcribit 4. *Ann.* cunctas nationes & urbes populus, aut primores aut ſinguli regunt. Debemus enim virtutes & vitia Rerumpubl. à ſpeciebus earundem diſtinguere, quod cum *Plato* 3. *de ll.* 8. *de Rep. & in polit. Arist.* 3. *polit. Polyb. lib.* 6. *Patr.* 1. *de Rep. tit.* 4. non obſervarent, cõfuſiſſimas reipub. diviſiones tradiderunt. Tyrannis enim vitium quidem regni eſt, ſed ſpeciem diverſam ab eo non conſtituit magis, quàm homo improbus diverſus ſpecie eſt à probo. Simplices igitur primæ tres ſpecies ſunt, Monarchia cuius diverſitates exequitur *Ariſt.* 3. *Pol. uſq; ad fin.* excepta Tyrannide, quam, utpote omnium peſſimam, quippe quæ optimam Remp. *ut ait Alcin. de doct. Plat. c.* 33. & *Ariſt.* 4. *c.* 2.

vitiat, reſervat ad finem cæterarum Rerump. 4. *polit. cap.* 10. Deinde imperium paucorum & Democratia, quæ regno ſtatim *lib.* 4. ſubijciuntur, & 11. capitibus prioribus explicantur. Ex harum Rerump. mixtione, oritur quarta quædam compoſita, de qua controverſum eſt, an inveniri queat, cum non contemnendi Politici eam impoſſibilem, aut certè ſeditionum plenam futuram contendant, quam tamen, ſi benè temperetur, *Plato in* 3. *de ll.* ſtabiliſſimam futuram demonſtrat. *Ariſtot.* examinat eam. 4. *polit. cap.* 9. & pro exemplo addit Remp. Lacedæm. in qua idem notant *Iſocr. in Areop.* & *Panath. Polyb. lib.* 6. *Plato* 3. *de ll. Iuſtin. lib.* 2. Addemus nos exempla Reip. Romanæ, poſt ejectos reges proximis annis, Imperii Germanorum, Polonorum, Danorum, &c. de quibus hiſtorici diverſa ſentiunt.

Hactenus immoratus eſt Ariſtot. in explicando fine, qui eſt Reſpub. cum ſuis ſpeciebus. Quid Methodus porrò præcipiat, ex doctrina ordinis Analytici facilè patet. Repetamus enim illud *Galeni:* Artis ſummam eſſe, invenire præcepta ad finem ſive producendum, ſive aſſequendum. Nam duplex finis eſt, unus, qui jam exiſtens præſupponitur, tantum ut te illi applices, qua ratione Deus eſt finis univerſi: alter, qui à cauſſa efficiente adhuc producitur, qualis eſt finis internus, Logicæ, Ethicæ, & hujus noſtræ quoque Politicæ. Imprimis igitur docendum eſt, ex quibus eſſentia Reipub. conſtituatur. Fruſtra enim de virtutibus vel vitio alicujus ſolicitus ſis, niſi hominem exiſtere præſcias Conſtituitur autem Reſpub. ex duabus partibus, ſcilicet ex Imperantibus & obedientibus, id quod ex definitione Reipub. patet.

1. *Reſp. conſtituitur ex Imperantibus & Obedientibus*

Definitur enim. 3. *polit. cap.* 6. 4. *polit. c.* 1. quod ſit τάξις, id eſt, ordo, ut *Sepulveda* vertit, aut, ut *Thomas*, ordinatio civitatis imprimis circa τὸ κύριον, & reliquas civitatis κοινωνίας: ita, ut accommodatiorem partium, ex quibus Reſpub. conſtituitur, diviſionem habere non queamus, quam qua dividitur, in ſummam poteſtatem, & eos qui huic ſubijciuntur. Ac *Bodinus* quidem *de Repub. lib.* 1. *c.* 10. pauca ait *Ariſtotelem*, de majeſtate attigiſſe, quod ita eſſe, inficiari non poſſumus. Quæcunque enim ad majeſtatem pertinent, *Ariſt. in fin.* 3. *polit.* & *pr. lib.* 4. cum univerſæ Reip. tractatione permiſcuit. Nec enim, quod de cæteris diſciplinis fortaſſe alicui concederemus, in Politicis *Ariſtot.* omnia tradere potuit, quæ hodiè coſuetudo in uſum poſuit.

Pauca ſunt de compoſitis propoſitionibus, Syllogiſmo Hypothetico, conſequentiis Syllogiſmorum Modalium, item de Methodo in Logicis *Ariſtotelis*: pauca in Phyſicis de æternitate mundi, ad cujus probationem unũ atq; alterum falſum argumentum adhibet. 8. *phyſ. c.* 1. 1. *de cœl.* de numero & diviſione orbium, de via lactea, & generatione fontium, deinde in partibus animaliũ, & earum uſu deſcribendo: pauciora in Methaphyſicis, de quarta ſcientia, de ſimplici actualitate intelligentiarum, de accidentium doctrina neglecta, &c. Pauca inquam ſunt, quæ tempus nos poſt *Ariſtotelem* accuratius docuit: In Ethicis nihil ferè notaveris, in quo *Ariſtot.* poſſit videri Suffenus, *ut proverbio Catulli utar.* Hæc enim, excepta Anatomica corporum diſſectione, ratione inveſtigare potuerunt: Verùm politicorum longè alia eſt ratio, quippe quæ in arbitrio hominum conſiſtunt, & in dies, ne dicam, in horas mutantur. Quot enim σοφίσματα, ut *Ariſtot. verbo utar*, noſtra ætate inventa ſunt, quorum ne ſuſpicio quidem *Ariſtoteli* ſubire potuit, ita ut *Busbeq. in conſil. de bell. Turc. Franciſ. patrit. lib.* 1. *parellel. milit.* & *Sturm. ſerm.* 2. & 3. *de bell contra Turc. admini.* proſus novum dicant eſſe modum hodiè ducendi belli, quam olim fuerit.

Quod verò de una parte Politices dico, de cæteris quoque intellectum volo: Nec id propterea dico, quaſi *Ariſtotelem* falſa in Politicis docuiſſe, demonſtrare velim, licet alicubi quoque Bonus dormiter Homerus, ſed quod Neſtor Diomedi objicit apud *Hom.* 1. *Iliad. Plut. in pr. de geren. Rep.* Non omnia dixti: hìc quoq; uſurpare poſſemus. Quid enim de fiduciariis regibus & principibus, quid de feudis à Longobardis, ſi pleriſque Feudiſtarum credimus, introduci ceptis, & nunc per totam ferè Europam & Aſiam diſperſis, quid de pluribus aliis *Ariſtot.* tradere potuit, quæ tum nondum in uſu fuerunt. Nec enim, ut 4. *polit. c.* 1. proteſtatur,

fingere

Digitized by Google

fingere ſibi Remp. voluit, quod *Plato in lib. de Rep.* fecerat, ut *Polyb. lib.* 6. confitetur, ſed præcepta ſua Politiis, jam à ſe obſervatis accommodare, ideoq;, quæ in uſu nondum poſita erant, ea nec ipſe fingere ex ſuo cerebro voluit. Proinde mirum non eſt, ſi in majeſtate quoq; explicanda conciſus ſit *Ariſt.* Vt autem, quæ à Politicis & Hiſtoricis inde uſque à tempore Ariſtot. obſervata fuerunt, de autoritate ſummæ poteſtatis, utrum ſit legibus ſoluta, & quibus, quæ ſint majeſtatis jura: quæ ICti, ex uſu feudorum ſpecialiori nomine vocant Regalia, quantum obligata ſit majeſtas ſubditis, & quid hi debeant majeſtati &c. ut inquam hæc in unum compendium comportemus, operam dabimus ſedulò. Mox, qui proximus labor eſt, ad ſubditos pergemus, ſeu eos, qui majeſtatem eomiter obſervare tenētur. Subditi ſunt in triplici differentia, aut Peregrini, aut incolæ, aut Veri Subditi. Peregrini olim vocabantur hoſtes: *Feſt. 8. de V. S. Pomp. l.* 118. *de V. S. Cic. 1. cont. Rull. & 1. de off.* De quibus accipimus illud: Erga hoſtes perpetua autoritas eſto: aut illud: Hoſtis murum ne aſcendat. Cum enim ſæpius à peregrinis hoſpitibus malum crearetur, *ut oſtendit. Ariſt. 5. polit. c. 3.* hinc cepit peregrini nomen, perinde, ut Tyranni, fieri odioſum, adeò nunc in malam partem tantum accipiatur. Vnde nō immerito diſputatur, utrum, quod Muſcovitæ *Sigiſm. Bar. in Muſcov.* .& Chinenſes, *Bernhardin. Scharlant. in deſcript. Chin.* faciunt, peregrini prorſus repelli debeant, & poſtquam, ut recipiantur, ſtatutum eſt, quid juris in Rep. aliena poſſidere debeant. De incolis eadem diſputatio eſt: De veris autem ſubditis diligentius conſiderandum eſt, cum in his requieſcat fundamentum Reſp. de quibus *Ariſtot. 4. polit. c.* 12. nonnihil egit. Non tantum hic, quales eſſe ſubditi, quibus rebus ſtudere deceant &c. edocendum eſt, ſed & quot ordines illorum ſint, & quantum inter ſe diſcrepent. Antiquo more Gallorum, *ut Cæſar. refert. 6 bell. Gall.* omnes ſubditi erant diviſi in duo genera: Sacerdotū & equitum, quæ diviſio hodie quoq; obſervatur. *Nov. 6 in pr. cap. Duo ſunt diſt.* 96 Cæterum Bulla Bonifacii & Reſcripta quamplurima pontificum, à poteſtate Majeſtatis eximunt Clericos & imprimis, de Pontifice ipſo, enūciat *gl. c. per Venerabil. Qui fi. legit. in Verbo Superiorem,* quod ſit ſuper omnes, & *Boer. in tr. de ſedit.* quod ejus poteſtas ſit major, quam Imperatoris: Imò *Bald.* ait *in c. Cum ſuper. de cauſ. prop. & poſ.* Papa eſt ſupra, contra, & extra jus, omnia poteſt. Propterea de Iuriſdictione Eccleſiaſticorum & eorum ordinibus diſputandum eſt, utrum, quoad politica (Nam de Iudicio Eccleſiæ hoc loco non curat Politicus) ſubjiciantur majeſtati, & quantum de juriſdictione ſibi indultum habeant. Secularium iterum alii ſunt nobiles, ut Duces, Marchiones, Comites &c. alii plebei, ut mercatores, opifices, agricolæ, &c. de quibus diligenter *Plato, Xenophon, Dion, Ariſt.* & reliqui Philoſophi vetuſtiores præcipiunt.

Quia verò magnus eſt ſubditorum numerus: (Nec enim certam multitudinem definire poſſumus, quanquam *Ariſtot.* quantus ſufficere poſſet numerus ad felicius degendum, præſcripſerit. qua in re injuria reprehenditur à *Bodino,* quaſi cuivis Reipub. certum numerum præſcribere voluit) multitudo verò ſine ordine eſt confuſio, ut ait *Thom. 1. p. q. 40. a. 4. Scot. 2. d. 11. q. 1. a. 2.* Politici inierunt rationem, quo in certas claſſes cives digererent. Ad id enim exercitus Lacædmoniorum exactè diviſos fuiſſe, *Thucid.* docet *lib. 5.* ut juſſa Imperatoris brevi ſpacio ad ſingulos milites deferri poſſent, & *Flor. 1. de hiſtor. Rom. cap.* 6. autor eſt Servium ſuo conſenſu effeciſſe, ut magna civitas, quaſi minima domus regeretur. Diviſerunt igitur Athenienſes & eos imitati Romani cives in tribus: item in claſſes, centurias, decurias &c. Item in collegia, corpora & Vniverſitates, quæ omnia hoc uno cum ſuis juribus explicanda ſunt. Duplex enim eſt collegiorum in politicis conſideratio, altera hoc loco, ubi conſiderantur, ut certæ claſſes civium, altera in cap. de Inſtit. ubi conſiderantur, prout conducant juventutis inſtitutioni.

Iam nunc quoque proximas partes, ex quibus Reſpubl conſtituitur, ὡς ἐν τύπῳ propoſuimus, quarum non tantum definitio declarabitur, ſed & ſingularum vitutes adjungentur. Proximum eſt, cum ſumma officii regii ſit, dicente *Virg. 6. Aeneid.* Regere imperio populos, quo ſenſu & definitur Reſpub,

gubernatio

Reſpub. gubernatur per Officiales & Leges.

gubernatio ſubditorum à ſumma poteſtate, ut media explicentur, ſeu inſtrumenta, per quæ ſumma poteſtas gubernat ſubditos, in qua gubernatione conſiſtit ſalus Reipub. Gubernatur autem Reſp. per majeſtatis vicarios, & per leges, quæ ſunt ſcita ſummæ poteſtatis, ad id latæ, ut & improbi à peccatis arceantur formidine pœnæ, & cæteris de voluntate principis conſtet.

Vicariis indiget majeſtas, tum, quia non ſufficit per ſeipſam ad omnium officiorum adminiſtrationem, tum, quia à nonnullis retrahitur, propter autoritatem, quæ non ſinit principem cuivis negotio immiſceri, ne nimia familiaritate faciat ſibi imperium contemtibile, ſicut de Agricola teſtatur. *Tacit. in Agric.* & Mammæa admonet filium Alexandrum Imperat. *Lamprid. in Alex.* In Ariſtocratia verò & Democratia tantò magis opus eſt vicariis, quod plures vel omnes cives, qui majeſtatem ibi obtinēt, non poſſint ſimul munia Reipub. ſubire, ſi res quædam ardua ſit expedienda, ſi legatio obeunda, ſi ducendum bellum. Sunt, qui etiam à rege bellum per legatos confici, exemplo Iuſtiniani, *Zonar. in Iuſt.* velint. *Stur. Ser. 2. de bell. Tur. & Agam. lib. 2. hiſt.* Gothorum Imperatorem vituperat, quod manibus ipſe prælium iniverit. Improbat *Comin.* quoque *lib. 3. de bell. Gal.* præſentium principum congreſſus & pacta, quæ multò rectius per legatos expediri poſſint. Vſq; adeo omnes Rerũp. formæ indigēt vicariis, quos *Ar. c. 13. 4. pol.* porrò ſubnectit, ſicut & leges capite proximo, ſed generalius & confuſius, cum paulò poſt. *lib. 6. & 7.* diſtinctius & particularius explicentur. Nam cum *Ariſt. 5. polit. c. 1.* dicat omnia ferè à ſe pertractata eſſe, hoc inſinuat ſc. in genere, & quantum traditæ doctrinæ conveniat. Nam *6. polit. in pr.* reſumit libri quarti doctrinam particularius percurrendam, quod & in progreſſu *lib. 6. & in pr. 7.* exequitur, ubi Rerump. naturas peculiaribus circumſtantiis accommodat, & magiſtratuũ officia minutius examinat. Vnde quæ ad omnes magiſtratus pertinent, excerpemus.

Officia igitur Reipub. alia facit ordinaria, quibus Reſpub. ut ſalva ſit, carere non poteſt: alia extra ordinem inſtituuntur, prout res incidunt expediendæ. Illa, quia ordinaria ſunt, lege definiuntur: horũm munus lege non eſt definitum, ut *ait Pompon. l. 2. §. Et hac 33. ff. de orig. jur.* qui vocat etiam curationes, quod curatorio tantum nomine adminiſtrentur. Talis erat olim dictator, quem *Oroſius* propter metum belli Sabini, *Livius* tum hujus, tum accedentis Latini belli metu creatum tradit. *Halycarnaſſæus* verò quod plebs alieno ære gravata, ad Latinum bellum nomina dare nollet. Ad quamcunque autem cauſam dicebatur, re peracta cogebatur ſe abdicare. *Eutrop. lib. 1. c. 11. Onuphr. in comm. Faſtor.* Ideoque curator erat, & non magiſtratus, ſicut nec decemviri, qui legum ferendarum cauſſa tantum dicebantur, nec tribuni militum conſulari poteſtate, qui tamen poſtea conſuetudine & continuatione officii ex lege in magiſtratus abierunt. Ad hunc ordinem refert *Ariſtot. 4. polit. cap. 13.* legatos, de quorum officio & ſanctitate, multa diſputari ſolent.

Officiales aut conſilio proſunt, aut auxilio.

Quibus verò munus ſuum lege præſcriptum eſt, nec ii unius ſunt generis. Liceat enim nobis *cum Lipſio 3. polit. c. 2. & 3.* adjutores Reip. dividere in eos, qui Conſilio, & qui Auxilio proſunt. Illos Senatus nomine appellare ſolemus, hos magiſtratus. Magiſtro enim *apud Feſtum* idem quod impero. Hinc magiſtratus, quem majeſtas imperavit vel cui imperat. Ab omnibus enim magiſtratibus ad majeſtatem datur provocatio, ſicut & *Cicero* tulit. 3. *de ll.* Senatu carere nulla Reſp. poteſt. Quemadmodũ navis, ait *Plato. 6. de ll.* in medio mari noctes dieſque cuſtodibus indiget: ita quoque civitas in mediis aliarum civitatũ veluti fluctibus conſtituta variis inſidiis obnoxia, in eo eſt ſtatu, ut ne capiatur, maximum ſibi impendeat periculum: idcirco & ex die in noctem, & ex nocte in diem, ſibi ſuccedere invicem cuſtodes oportet, ut perpetuæ excubiæ indeſinenter ſerventur. Quin etiam vulgus populare inſtar furentis ſali eſt, in quo niſi Senatus arte regat conſiliorum navim, facilè naufragium facere poteſt. Et ſanè ſi omnes Politici rectè præſupponunt, armis ad defenſionem Reip. opus eſſe, quantò magis opus erit conſilio, cum *Eurip.* rectè dixerit: unicum rectũ conſilium magnã militum manum vincit, quod *Pol. lib. 1.* exemplo Xantippi Lacedæmonii qui

Digitized by Google

qui Regulum vicit, demonſtrat: & Darius Perſa, dicere ſolitus eſt, malle ſe tot Megabyzos habere, quot ſunt grana in malo punico, quam univerſam Græciam poſſidere. *Herod. lib.* 4. Nec Agamemnon, ad expugnandam Trojam, multos ſibi Ajaces, ſed Neſtores optat. *Homerus* 2. *Iliad.* Senatus igitur diligenter ratio eſt habenda, de quo, quæ huc pertinent, conſiderabimus, quantæ in Republ. autoritatis & poteſtatis eſſe debeat, quantus ſenatorum numerus, quod eorum officium, utrum principi obloqui, & quomodo debeant, &c. Atque de hoc egit *Ariſtot.* 4. *polit. ad fin.* diligenter; nec nulla 6. *polit.* particularius repetiit.

Magiſtratuum ordo latius adhuc patet, quem Iuriſconſultorum controverſiæ intricatiorem nobis fecerunt. Eas circa magiſtratus in genere, quantum præſenti rei conducit, expediemus, mox ad diviſiones procedemus, quarum nec una omninò à Politicis & Iuriſconſultis proponitur. Inſtituto noſtro utile eſt, ex officiis diſtingui magiſtratus. Nam alij ſunt apud Polonos, alij apud Germanos, apud Turcas eò pauciores, quo plures erant apud Imperatores Græcos olim, *ut patet ex Cod. Iuſtin.* Prolixum eſſet de omnium Rerumpub. peculiaribus magiſtratibus diſſerere, quod ad Iuriſconſultos cujuſque Reipubl. pertinet. Politico ſatis eſt, ſi magiſtratus illos inter ſe conferat, indeque depromat officia, quæ omni Reipubl. neceſſariò conveniunt. Inprimis in Democratia & Ariſtocratia opus eſt, generali quodam magiſtratu, cujus ſuprema lex ſit, Salus Reipub. quam *Cic.* 3. *de L.* Conſulibus inprimis inculcat, quamque Dictatori, aut alterutri Conſ. olim injungebant: Videat, ne quid Reſpub. detrimenti capiat. Evenit, ut talibus quoque in Monarchia opus eſſet magiſtratibus, qualis erat apud Impp. præfectus prætorio, apud Francos Major domus. Cæterum his ita indulgendum eſt, ne aliquando majeſtatem in ſe transferant, quod ſæpiſſimè factum fuiſſe, omnes hiſtoriæ teſtantur, & *Ariſtoteles in* 5. *polit.* docet.

Officiales aut conſilio proſunt, aut auxilio.

Alter magiſtratuum ordo verſatur circa reditus publicos & ædificationes urbium, palatiorum, templorum, &c. Errat enim qui putat citra ærarium Rempub. conſiſtere poſſe, inprimis ingruente bello. Nec abs re miratur *Scipio Ammirat. in diſcurſ. ſupra Tac,* quid *Machiavel. lib.* 2. *diſc. ſuper Liv. cap.* 10. in mentem venerit, quod nervos belli neget eſſe ærarium, quod tamen Archidamus Laced. nolens volens, contra leges ſuæ Reipub. confitetur *apud Thucyd. lib.* 1. Huc igitur, quæ ad ærarium conficiendum, ad ædilium officium, & his annexa referuntur, pertinent, quæ *Ariſtotel. lib.* 6. & 7. ſatis eleganter pertractat.

Denique ad exercendam juſtitiam novo opus eſt, magiſtratu, quod Pirata Demetrius objeciſſet Alexandro M. cum ab eo rationem reddere cogeretur, quare Piraticam exercuiſſet: eadem, inquit, ratione, qua tu per totum orbem terrarum latrocinium agis. Vnde *Auguſt. de civitat. Dei, cap.* 9. elicit, magna regna à magnis latrociniis nihil differre, niſi per juſtitiam. Iuſtitia igitur maximè in Repub. colenda eſt. Duæ verò ſunt juſtitiæ partes, diſtributiva & commutativa, quarum altera honores, altera pœnas diſtribuit & commercia curat, hæc proportione Arithmetica, illa Geometrica. Vtrique parti oportet cuſtodes proponi diligentes. Nam, qui ſolis ſuppliciis ſtudent, interim benè meritos nullo honore mactant, eos *Iſoc. in Areop.* meritò ridet, quod licet nonnullos deterreant à ſceleribus, nullos tamen invitent ad virtutes.

Imò bonus ſegnior fit, ſi negligas, ſicut malus improbior. *Saluſt. in Iug.* Qui præpoſiti ſunt contractibus corrigendis & ſuppliciis irrogandis, judices vocantur, aut prætores, ſi judices accipiamus pro iis, qui mandatam gerunt juriſdictionem. Cæterum præter hos opus eſt Cenſoribus, qui moribus præfecti ſint, & ea corrigant, quæ judicibus per leges corrigere non licet, ſive quod legibus comprehendi non potuerint, ſive quod ſupplicia aut pœnas non mereantur, ſed ruborem tantum aut levem ignominiam. Oſtendit *Liv. libr.* 4. *Plut. in Cat. Mai.* quam neceſſarium ſit hoc officium, quantumque Romanorum incrementis profuerit, & *Cicero in Piſon* & *alibi.* Clodium meritò inſectatur, quod cenſuram ſuſtulerit. Nec verò in corrigen-

Digitized by Google

dis moribus abſumitur totum officium Cenſorum, ſed *Aſcon. lib. 1. in Ver.* addit aliam partem, quæ ad diſtinguendos cives, pro differentia ætatum, dignitatum, conditionum, patrimoniorum pertinet, cujus uſus recenſet *Flor. lib. 1. hiſt. Rom. c. 6.* Ita ut duplex ſit officium Cenſorum, de quorum utroque ſeorſim agendum eſt.

Leges an neceſſaria.

Poſt hac de legibus conſideratio ſubnectitur. Sunt quidem in genere leges neceſſariæ, ut quos dicente *Ioh. XXII. c. ut quos Ext. com. de offic. jud. ordin.* virtutis amor à vitiis non abigit, eos ſeveritas diſciplinæ cogat: Verùm hic de legibus conſiderandum, quod per eas tanquam inſtrumenta, gubernet majeſtas ſubditos. Nam lex eſt, quæ cogit, lex eſt, quæ punit, ſeu potius ipſa majeſtas, quæ legem armavit. Facti quidem quæſtio, ait *Papin. lib. 1. §. 4. ff. ad Sc. Turpil* in arbitrio eſt judicantis, pœnæ verò perſecutio, non ejus voluntati mandatur, ſed legis autoritati reſervatur.

De curatoribus res planior eſt, cum Legati Romanorum ad Larentinos miſſi, ne injuriam quidem ſibi factam expoſtulare voluerint, ne ultra mandatum quicquam agerent, *Valer. l. 2. c. 2.* In omni igitur officialium genere opus eſt legibus, tum verò ad hoc etiam, ut licet, qui ultrò officium faciunt, non cogant, iis tamen voluntatem ſummæ poteſtatis aperiant, quid ſe. à ſubditis fieri velint. Alioquin ad ea, quæ ſcire non potes, non eſt obligatio.

6. *Inſtitutio civiū ad quid neceſſaria.*

Leges verò fruſtrà feruntur, niſi ita inſtituti ſint animi, ut legib. obtemperare ſciant. Quem mali mores corruperunt, illi, ait *Senec. ep. 94.* fruſtra præcipis, ſic vives cum patre, ſic cum uxore. Nihil enim proficient præcepta, quā diu menti error obfuſus eſt. Si ille diſcutitur, apparet, quid cuiq; debeatur officio. Cum igitur legib. præparet animos ſubditorū Inſtitutio, imò leges etiam antevertat, quandoquidem benè inſtitutis legibus opus eſſe negabat Lycurgus, meritò cum legibus de Inſtitutione præcipiendum fuit. *Ariſt.* reſervavit ſibi hunc tractatum *ad fin. pol.* quod ſit ultimū inſtrumentum, quod reſolvendo invenitur. Comprehendimus autem Inſtitutionis nomine hominis curā, à primo conceptionis tempore, uſq; dum plenus fit Reip. civis. Multū enim intereſt primordia vitæ rectè poni, quia, *dicente Cic. ad At.* ut malè poſuimus initia, ſic cætera ſequuntur: & vitiū in principio parvum, maximum fit in progreſſu, ut *ait alibi Ariſt. 1. de cæl. t. 33.* Educatio verò jam editi infantis aut publica eſt aut privata. Privatā remittit Politicus ad Oeconomicā, niſi quod eam patribus familias præcipiat, publicèq; proſpiciat, ne mendicorum & otioſorum hominum copia gravet Remp. contra quos Amaſis elegantem tulit legem, *Herod. lib. 2.* à Solone quoq; uſurpatam, & ex inſtitutione Gymnoſophiſtarum Chinenſibus relictam. *Bernardin. Scharland. in deſc. Chin.*

Publicam verò ordinat & præſcribit Politicus, quò cives ita inſtituantur potiſſimum, prout Reipub conducit. Nam aliter ait *Ariſt.* in Ariſtocratia, aliter in Democratia, aliter in Monarchia convenit cives aſſueſieri: aliaq; officia aliis Rebuſpub. pluſ proſunt. Hinc certa inſtitui oportet collegia iſtarum artium, quas Reſpub. maximè florere cupit, non tantum illiberalium, ſed & liberalium, quas Scholas vocant ab otio, tàm particulares, quā univerſales, ſeu Academias. Quod enim de harum jure & ſtudiis Politico diſputandum eſt huc pertinet.

Deniq; hujus loci eſt Conſuetudo, quæ perinde, ut inſtitutio, animos hominum occupat, cum ſit tacita inſtitutio: quod inſinuavit *Horat. lib. 1. Sat. 4.* ubi poſtquam dixerat: deniq; teipſum concute, num qua tibi vitiorum inſeverit olim Natura, additur aut etiam conſuetudo mala. Namq; neglectis urenda filix innaſcitur agris: in quem locum notat *Berſman.* illud *Hippoc.* [illegible] τοι φύσεως τὰ ἤθη, imo vim quoque legis habet, ut ait *Iuriſc. l. ſed & ea. ff. de ll.* ſi ſatis longo tempore fuerit obſervata. Quin & Iacobus VI. Rex Britan. *l. 2. Baſil. dori.* filium admonet, ut ingenia, naturam, mores & affectus hominum accuratè indaget, priuſquā ad ſalutaria remedia deſcendere poſſit.

Completa jam ſunt omnia, quæ eſſentialiter ad conſtituendam Remp. requiruntur. 7.
Sola reſtat religio, de cujus introductione & conſervatione nonnulla quoque Politico præcipienda ſunt. Verū, quia dum hæc ſcribo, longè adhuc à Iuventutis annis abſum, nolo

Digitized by Google

noſlo mihi de re tam ſeriâ judicium ſumere, ne mihi objiciat quiſquam, quod Photeæ Rhetori contra Alex. M. peroranti objectum fuit: Audéſne juvenis de tam magnis rebus loqui? *Plut. de gerend. Rep.* Recognoſco & illud Iudæorũ, non eſſe ante 30. an. ſecretã ſcripturatũ inveſtiganda, nedum ante juventutem diſputando. *Ioh. Pic. in Heptapl.*

8. *De corruptione Rerump.* Hactenus quæ ad conſtituendam Remp faciunt, propoſuimus: reſtat adhuc *l. 5. pol.* in quo *Ariſt.* poſtquam *c. 1.* dixerat, expedita ſibi ferè eſſe omnia, quæ propoſuerat, pergit de corruptione Rerumpubl. agere, in quo Methodum Medicorum imitatur. Cum enim *Galeno ad Thraſyb. cap* 30. 1. *de ſan. tuend. c. 1. 9. Meth. poſt. med. & Averr. 1. Collig. c. 1.* duæ ſint Medicinæ partes: altera de tuenda ſanitate, altera de abigendis morbis, eò, quod duplex finis ſit, diverſis mediis procurandus, conſervatio ſanitatis & depulſio morbi: Ex eadem ratione duæ erunt Politices partes, altera, de conſtruenda & ſervanda, altera de corrigenda Rep. ejuſq; corruptione antevertenda. Nam, qui ſubtiliter factum emendat, laudabilior eſt eo, qui primus invenit, *ait Imp. §. 4. de concept. ff. ex Ariſt. 4. c. 1.* Diverſæ autem ſunt hæ duæ partes, propter diverſitatem tum finium, tum mediorum.

In hac parte *Ariſt.* iterùm obſervat ordinem Analyticum, ſicut & Medici in Pathologia, primo loco explicant morbos & eorum differentias, quod inde finis cognoſcatur: Ita Politicus primo loco explicat corruptiones Reiumpub diſtinguitque naturaliter ſeneſcentes Reſp. à violenter, ſeu per morbum peſſum euntibus. Sicut enim, Tempus edax rerũ, tuq; invidioſa vetuſtas, paulatim lenta conſumitis omnia morte: *Ov. l. 15. Metam.* ita Reip. ut *Polyb. ait: l. 6. & Agath. l. 1. hiſt.* auxeſis quædã eſt ſecundum naturam, deinde vigor, poſtea rurſus diminutio. Per morbum verò interit Reſpub. quando vitium contrahit ante diem, & per illud vel adulteratur, id eſt, ut eodem ſtatu manente, degeneret in pejorem gubernationem, puta ex regno in Tyrannidem: vel prorſus interit & à ſtirpe excinditur, intereunte civitate una cum Republ. vel deniq; tranſmutatur in novum ſtatum, manente civitate, novamq; formam induente, quod *l. 3. Polit. cap. 2. Ariſtot.* adumbravit. Hæc vocatur propriè Converſio, quod Reſpubl. una mutetur in aliam.

Cum verò morbum tollere medicus non poſſit, quam diu cauſſa durat, morbumque fovet, 10. *Meth. cap.* 1 unde in regulari cura, morbi cum cauſſa conjuncta prima, quoad operandum, indicatio deſumitur à cauſſa: nec Politicus ſine cauſſæ cognitione, morbos Rerump. curare poteſt. Vnde *Ariſtot.* jure ſubjicit cauſſas everſionum, quę aut remotæ ſunt, aut propinquæ. Remotas intelligo, fatum, aſtrorum inclinationem, numeros Platonicos, &c. quas *Ariſt.* præterit, quod non remotarum. ſed proximarũ cauſſarum ratio Politico ſit habenda, ſicut Caſſius innuit, cum à Chaldæo vetaretur Parthos laceſſere, priuſquam Sol Scorpij ſidus evaſiſſet: Non, inquit, Scorpiones metuo, ſed Sagittarios. Nec propterea voluntatem aut decretum Dei contemnit, *Ariſt.* ſed ubique præſupponit, quod ſine ejus concurſu nihil fieri poſſe crediderit. Nec enim numen abeſt, ſi ſit prudentia, ut *ait Poeta.*

Proximarum cauſſarum aliæ prorſus ſunt per accidens, quas cum omnes ſimul commemorare nequeat *Ariſt.* uno atque altero ſimili exemplo innuit. Apri caput Aetolos, & Arcadas contra ſe armavit: Pictos & Scotos ereptus canis. Cervus ſaue us Latinos & Trojanos, *Macrob. 5 Sat. c. 17.* Sed ſi vis cauſæ conſideretur, minor eſt, quam ut per ſe ad evertendas Reſp. ſufficiat. Proinde *Ariſt.* eas ordine proponit, quibus tanta vis eſt, ut per ſe queant Reip. ſtatum deſtruere. Duplices autem eas facit: Externas, ex quibus bellum, Internas, ex quibus oritur ſeditio. Has pertractat primum in genere, utpote κέρδος, τιμὴν, ὕβριν, φόβον, ὑπεροχὴν, καταφρόνησιν, αὔξησιν, τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον. Item ἐριθείαν, ὀλιγωρίαν, μικρότητα, ἀνομοιότητα. Mox de peculiaribus corruptionum cauſſis in ſpecie conſiderat, & quia tres ſunt primi ſtatus Rerumpub. de Democratia, & paucorum ſtatu primum, deinde peculiariter de Monarchia agit, quæ privatim quamque Rempub. corrumpere maximè ſoleant, diligenter ediſſerens.

Tertium idq; potiſſimũ, cujus gratia cætera

Digitized by Google

hujus partis præmiſſa oportuit, eſt remediorum inventio, quibus vitia cadentium Rerumpubl. curare poſſimus, aut etiam præſervare. Nam, quæ curativâ mixta eſt προφυλακτικὴ *Galen. libr.* 11. *Method. cap.* 2. ad θεραπευτικὴν revocatur. Tradit autem *Ariſtotel.* primum præcepta generalia, quæ cauſis & corruptionibus univerſalibus, reſpondeant, quale eſt: Principiis etiam leviſſimis obſtare: nihil facilè nec citò immutare: δημαγωγῶν præſtigiis fidem non habere: prudentes magiſtratus præficere, quod in iis ſalus Reipubl. procumbat, &c. Deinde in ſpecie ſubjicit remedia, quæ omnibus proſint vitiis, & quomodo cauſſæ vel ſint præoccupandæ, vel ſi altiùs radices egerint, excindendæ, oſtendant.

Hactenus curatio internarum ſeditionum. Ita enim diſtinguit *Plato* 5. *de Repub.* Inimicitias, quæ inter familiares incidunt, ſeditiones eſſe, quæ inter extraneos, bellum. Sequitur nunc corruptio à cauſſa & vi externa, quæ propriè bellum eſt: Cujus tractationis omninò duo ſunt capita: Alterum de jure belli: alterum de commodiori bellum ducendi modo. Ius belli, continet jus feciale Romanorum, de denunciando bello, de feriendo fœdere, pactione aut ſponſione, &c. Hæc enim diſtinguit *Segon.* docuit, 1. *de jur. antiq. Roman.* & *Bodin lib.* 4. *polit. cap.* 6. Imo ipſe *Liv. lib.* 9. & *in ejus libri annotat. Godolev*a: ſatis apertum inter fœdus & ſponſionem diſcrimen ponit. Fœderis iterum tria ſunt genera, quæ vide apud *Hottoman. in Comment. ad* 5. *l err.*

De modo verò ducendi bellum ea proponemus, quæ ex hiſtoricis obſervata ſunt, quæque alij, qui partim ipſi bellis interfuerunt, tradiderunt, ut *Polyb. Leo. Vegetius, Mauritius, AElianus, Xenophon, Machiavell. Franciſcus Patrit. in Parall. milit. Fronton. Polyan. Caſtellan. Onoſander, Syneſius.* Nec nihil obſervavit *Lipſius in lib* 6. *Polyb.* Cætera bellatoribus relinquimus, ne Hannibal quiſpiam aurem Phormioni vellicet, veretque fabrum ultra incudem ſapere.

Quæſt io- ſtatio primo-

Ex iis, quæ hucuſque decurrimus, ſatis conſtare puto, non alium quam Analyticum ordinem obſervaſſe *Ariſt.* in Politicis, quippe, cum nec alium obſervari potuiſſe rationibus demonſtratum ſit. Invenies tamen quamplurimos, *Caſum* 1. *polit. cap.* 1. *Victor. in pr. comment. Zvinger. in præf.* imò pleroſque alios, qui Synthetico ordine *Ariſtot.* uſum contendunt, primo Polit. libro, & principio ſecundi decepti. Nam cum in primo libro de familiis, in tertio initio de civitate agat, putant hæc ab *Ariſtot.* loco principiorum præmitti, cum tamen res longè aliter ſe habeat, ſi ad regulas Logicas revocetur. Nam ſi ordinem Analyticum inchoavit *Ariſtotel.* cum diſciplina Politica uniformis ſit, debuit eundem toto diſcurſu continuare. Oſtenſum tamen fuit, quod à Republ. tanquam toto deſcendat ad partes & media explicanda, donec in primo medio acquieſcat, videlicet educatione, quæ ultimum quidem eſt in inveniendo, ſed primum in operando. Prætereà civitas & familiæ non ſunt principia, per quæ conſtituitur Reſpub. ſed ſunt materia, in quam Reſpub. tanquam forma inducitur. Reſpub. enim forma eſt, anima civitatis, ſicut *Ariſtot.* 3. *Polit.* 1. & 2. demonſtravit. Materia verò non eſt principium formæ. Proinde, ubi illi principia tractari putant, ibi ſubjectum explicari, ex doctrina Methodi cognoſcimus. Omnium enim artium primum officium eſſe, ſuum ſubjectum explicare, optima ratione enunciavit *Aver.* 1. *Coll. cap.* 2. Id quod fieri debere *Ariſtot.* 1. *Ethic. c.* 13. exemplo oculi docuit, quod *Galen.* 1. *Method. c.* 6. latius quod examinat, & *Celſus* quoque *lib* 4. *c.* 1. inſinuat, dum ſubjecti explicationem particularibus morbis præmittit, quaſi prævideret, non poſſe diſciplinam practicam ſine ſubjecti præcognitione abſolvi. Hac enim ratione coactus fuit *Ariſt.* 1. *Eth. c. ult.* de anima rationis participe, & in veſtibulo Logices de prædicamentis agere, ut *Galen. cenſet* 2. *Method. in fin.* quod utrobiq; contineatur materia ſeu ſubjectum.

rum librorum Polit. Ariſt.

Non principia ibi explicantur, ſed ſubjectum.

Nam ſi aurifaber neſciat aurum capax eſſe iſtarum operationum, quas ipſe meditatur introducere, nunquam de ipſis operationibus conſilium inire poteſt. Ex quo apparet

Digitized by Google

apparet neceſſitas, quare in diſciplinis practicis ſubjectum primo loco ſit explicandum.

Oportet enim non tantum in ſcientiis, ut *Ariſtot.* præcipit 1. *poſt* *t.* 73. 2. *poſt* *t.* 42. Sed & in practicis diſciplinis ſubjectũ præcognitum eſſe, quod ignorato ſubjecto neceſſe ſit & cætera ignorari, quæ ex ſubjecto dependent, quæq; intereunte ſubjecto, interire neceſſe eſt. *Scotus* quidem 1. *Metaph.* *q.* 1. & *Anton. And.* 1. *Metaph.* *q.* 1. *m.* 3. volunt ſubjectum à poſteriori poſſe inſcientia demonſtrari, ſed quia in tantum ſunt cætera, in quantũ eſt ſubjectum, rectè *Aver.* 1. *poſt. com.* 73. *Thom. in proœm. phyſ. Zimar. in ſolut. contrad* 14. *ad poſter.* & *Theor.* 53. *Zabarell.* 2. *de conſt. Logic.* 1. *Method* & *in lib. de trib. præcog.* volunt in omni ſcientia ſubjectum debere præcognitum eſſe, quod ſi ignotum fuerit, ut in ſubjectis diſciplinarum practicarum evenire neceſſe eſt, in principio artis declarandum eſt, ſicut *Aver.* 1. *lib. Collig.* & *Fernell lib.* 1. *phyſiol.* corpus humanum in Medicina declarant. Anatomia enim non alio jure ad Medicinam pertinet, niſi quod ſubjectũ ejus in partes diſſectum rudiret, & ὡς ἐν τύπῳ explicet. Nam & hoc quoque ſciendum. Subjectum debere rudi tantum Minerva, quantum præſenti conducit inſtituto, proponi, qua in re hallucinatur *Ramus in Schol. Log.* cum ſuis aſſectis, dum *Ariſtot.* reprehendit, quod prædicamenta exactius nõ tradiderit. Nam exactam eorum cognitionem Logica non exigebat: ideoq; ſi quid præterea tradidiſſet. *Ariſt.* peccaſſet, & ſupervacanea tradidiſſet. Subjectum enim eatenus debet explicari, quatenus, ut ait *Aver. in Epit. prædica. c.* 4. artem adjuvat. Iam omnes minutiæ, rei ſubjectæ, tantum abeſt, ut adjuvent artem, ut potius impediant, tantò quippe difficiliorem futuram, quantò pluribus ſupervacuis ſubtilitatibus gravatur.

Nec enim Ethicus, de rationali & ſenſitiva anima, plura ſcire tenetur, quam quæ ad cognitionem virtutum conducunt. Cætera ad Phyſicam, & fortaſſe etiam ad divinam ſcientiam pertinent; καὶ οὐδὲν πρὸς τὸν νῦν λόγον. Nam, quæ nihil ad inſtitutum faciunt, omninò abundare putando ſunt.

Subjectum igitur Politices primo loco adumbrari oportuit, civitas verò eſt ſubjectum Reipubl. prout 1. *Oecon. c.* 1. docuit *Ariſtot. Thom.* 1. *polit. in pr. Ian. de Nor. in lib. de Conſtit. Polit.* & *ipſe Caſus* 1. *polit. c.* 1. Huic enim inducitur Reſp. per media, quæ in ſynopſi propoſuimus, & in progreſſu declarabimus latius. Propterea in *pr.* 3. *lib.* antequam Rempubl. aggrederetur, ſumſit Philoſophus civitatem ὡς ἐν τύπῳ ſibi explicandam. — *Subie. Politices civitas.*

Civitas verò, cum ſit totum aggregatum ex pluribus familiis 1. *Oecon. cap* 1. 3. *polit. c.* 1. & 2. cognoſci ſine iis non poteſt, cum confusè cognoſcatur totum quam diu partes ignorantur, ut docet *Ariſtot.* 1 *poſt. c.* 1. & *ex eo Thom.* 1. *p. q.* 85. *art.* 3. *in corp. Zimar. in q. de prim. cognit. Scot.* 1. *diſt.* 3. *q* 2. *in pr. Ocham.* 1. *d.* 3. *q.* 5. *Fonſec.* 1. *Metaph. c.* 2. *q.* 2. *ſ.* 1. Propterea *in* 1. *lib. polit. Ariſt.* præmiſit familias tum de iis diſputans in genere, tum in ſpecie, ſingulas ſocietates, earum percurrens, quæ ſunt: viri & uxoris: Domini & Servi: Parentum & liberorum. — *Civitatis partes familiæ.*

Intereſt autem inter doctrinam Politicam de familiis & Oeconomicam, ſicut *Xenophon. in pr. Oecon.* rectè docet. Non enim habenda eſt Oeconomica pro parte aut appendice Politices, quæ eſt opinio *Piccolom. in Introd. cap.* 9. *Caſ. in præfat. Oecon.* cum alium finem habeat, & alia omninò tradat præcepta. Politicus enim tantummodo familias conſiderat, quatenus ſunt partes civitatis, & communi Reipub. juri ſubjiciuntur. Quæ verò privatis Oeconomiæ terminis includuntur, utpote modi acquirendi, & conſervandi familias, præcepta regendæ uxoris, & ſervorum, vel educandorum liberorum, cum privatim competant familiis, non quatenus illæ ſunt partes totius civitatis, *Ariſtot.* meritò *in libris Oeconom.* ſe paratim pertractavit, ut ita reſpectivè tantum Politica conſideret familias, quatenus ad civitatem & Rempub. rediguntur.

Atque hæc jam eſt integra totius Politices delineatio, prout ab *Ariſtot.* primo Methodi artifice octo libris comprehenſa eſt. Solus reſtat liber ſecundus, cui locum nondum aſſignavimus. Sed qui artificium *Ariſtot.* — *Liber ſecundus Polit. interſectitius.*

ſtot.ex 1.*phyſ*.1 *de an*.1.*Meta*.1.*Eth.* didicit, facilè intelligit, quid in hoc 2.*lib.Ariſt.* ſibi agendum propoſuerit. Quia enim facilius, quid quidq; non ſit, quam quid ſit, intelligimus, *Ariſt.* cognitionis noſtræ rationem habens, plerumq; ſolet ab impugnatione & refutatione falſarum opinionum initiū facere ut dum, quid res non ſit, diſputat, ſenſim deducat auditorem, ad id, quod res eſt. Ita in ſec.lib.quoq; examinat varias legumlatorū Reſp. *Socratis, Solonis, Lycurgi, Minois, Hippodami, Phalea, &c.* & in ſingulis, quid probet, quid reprehendat, annotat, ut hac via planiorem ſibi faciat aditum ad veram opinionem explicandam. Vnde patet, ſecundū librum Interjectitium eſſe, & continere tantum refutationes Rerump. ab aliis minus rectè fundatarū. Hoc igitur lib. omiſſo, materiam noſtram perſequemur, à familiis facto initio, quod eas primo loco tractari cōveniat, quia ſunt partes ſubjecti.

CAPUT II.

De Familiis in genere.

An Politica ſit ex accidenti.

Diſputat *Anton. Mirand. in lib. de honor.* Politicam ex accidenti obortam fuiſſe, propter hominū malitiam. Si enim omnes probi eſſemus, non indigeremus Politia, legibus & magiſtratibus, ſicut *Ariſt.*8.*Eth.*1. ratiocinatus eſt: ſi omnes eſſemus amici, nullus eſſet locus juſtitiæ. Propter hoc n. conduntur ſtatuta, ut humana coerceatur audacia, & inter improbos innocentia ſecuritate lætetur. *In ſtat. Pol. l.* 1.*c*.2.*a*.3.*Iſid*.5. *Etym.c. facta*.1. *diſt*.4. Verū hæc opinio erronea eſt, quoniam imperantium & parentiū gradus adhuc oporteret diſtinctos eſſe, licet omnes præſupponerentur probi, ſiquidē non poſſemus omnes ſimul imparare. Quinetiā in bonis Rebuſp. non tantum pœnæ infliguntur maleficis, ſed & præmiis mactatur virtus. Eſto, ſint omnes probi, adhuc tamē Politia opus eſt, ut virtuti ſuus habeatur honor. Deniq; opus etiam eſt præceptis Politicis, ut inſcia mens, quę virtutū omnium rudis naſcitur, quid agendum ſit, quid fugiendum, inde diſcat. Alioquin nō advertit *Mirand.* ſe eo argumenta univerſam diſciplinam moralem, omnia præcepta virtutum ſupervacanea aſſerere, & ex accidenti.

Vtrum ſocietas inſtituatur ob indigentiam vel honeſtatem.

Sicut igitur univerſa moralis diſciplina, ita & Politica per ſe inſtinctu & ductu naturæ conſtitit. *Plato* quidem 3.*de ll.* & ferè *Machiav.l.*1.*diſc.ad* 1.*Dec.Liv.c*.1. *Ioh. Marian. l*.1.*de reg.inſtit.c*.1. homines putat primum egeſtate & neceſſitate cōpulſos ſocietatem iniiſſe. Sed *Ariſt.*4.*pol*.4. illam ſententiam meritò improbat, quoniam, *ut in loci illius enarratione dicit Thomas*, civitas nō eſt propter ipſum vivere, ſed propter benè vivere. Poſſumus enim ut cunq; extra ſocietatē vivere, ſicut *Homer.* citatus *ab Ariſt.*1 *pol.c*.2. *Plat*.3.*de ll.Cic*.2.*de ll.Plut.in Theſ. Thuc.l*.1 majores olim noſtros habitaſſe ſcribunt, ita, ut præciſè ad converſationem aliorum neceſſitas nos minimè cōpellat: ſed tamen etiam in rerum omnium abundantia honeſtas & naturalis inſtinctus hortatur animos ad ſocietatē appetendam. Id quod *Ariſt.*1.*pol.c*.2. non uno argumento planum facit, tum imprimis ex eo, quod homo natura ſit animal ſociabile, quod & Epicurus pro principio rectè ponit. *apud Arrian. Epict. l*.1.*c*.23. ideoq; à natura, etiam ceſſante indigentia, ad ſocietatem impellatur.

Probat etiam ex ſermone, quo uno ferè *ſecund. Plutarch.* homo differt à brutis. Hunc enim propterea natura indidit homini, ut animi ſui ſenſa aliis exprimere poſſit. Vnde voces vocantur *Boetio* ſigna, animi conceptus aliis patefacientia. *Edit*.1. *in* 1.*c*.1.*de interp.* Hoc autē oportet in ſocietate fieri: Et quia natura, quippe quod ſit ſapientiſſima, *prout ediſſerit Scal.ex*.6, fruſtià ſermonem non indidiſſe putanda eſt, nec ipſa voluit hominem in tenebris aut ſolitudine vivere, ſed cum aliis in publica ſocietate, ubi ſermonis uſus eſſet. Poſthac, ſicut apes, *dicente Cicerone*, congregantur, non ut favos faciunt, ſed cum natura coeunt, tum favos faciunt: Ita poſtquā coierunt homines, duce natura, tum demum verterunt ſtudia ſua ad vitæ neceſſaria cōparanda. Atq; hic jam ſecundarius finis eſt, quem cum vulgus potiſſimū reſpiciat quod honeſtatē ſuſq; deq; habeat, hinc dixit *Ariſt.*1.*polit.c*.2. vivendi cauſa natam eſſe civitatem, non quod is ſit finis, abſolutus & primus Reip. ſed quod homines eum ſibi, cum primum ſocietatem inierint, neglecto primario, propoſuerint.

Si enim

Digitized by Google

Si enim naturæ ductum ſequi voluiſſent, ad honeſtatem primum reſpicere debuiſſent, quam natura utilitati ſemper præponit. Honeſtè enim ſecundum virtutes, niſi cum aliis, in ſocietate vivere non licet. quo argumento *Ariſt*, 8. *Eth.* demonſtrat etiam felicem indigere amicis, ut ſcilicet ſint, erga quos virtutes exercere queat.

Societates ex fontibus naturæ.

Vt autem ex fontibus naturæ ſocietates deducamus, notum eſt rebus omnibus inditam eſſe, ſe conſervandi cupiditatem, & primæ cauſſæ æternitatem aſſequendi. Quę jam in individuo ſe conſervare nequeunt. per propagationē in ſpecie conſervant: Vnde naſcitur appetitus Veneris, non homini ſolum, ſed & cæteris animantibus communis. Quia dicente *Iuſtin. de jur. nat. inſt.* à jure naturæ deſcendit maris & fœminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus, & ante eum *Cic. 1. de offic.* Commune animantibus omnibus eſt, conjunctionis appetitus, procreandi cauſſa & cura eorum, quæ procreata ſunt. Ante utrumq; *Ariſt.* 1. *polit. c.* 1. Neceſſe eſt primum copulari eos, qui ſejuncti eſſe nō poſſunt, ceu fœminam & marem procreandi cauſſa. Atq; hoc non conſilio aut voluntate, ſed quemadmodū & in aliis animantibus & ſtirpibus natura datum eſt appetere, quale ipſum eſt, tale relinquere alterum. Innuit *Ariſt.* primis verbis, etiam aliam rationē iſtius naturalis appetitus, quam 1. *phyſ. c. ult.* exponit: Imperfectum ſcilicet, qualis fœmina eſt, naturaliter appetere ſui perfectionem in mare.

Prima igitur ſocietas, & ut *Cicero ait* 1. *de Offic.* ſeminarium Reip. ſeu fundamentum ſocietatum reliquarum eſt conjunctio maris & fœminæ, ex qua prodeunt liberi, & ad horum ſuſtentationem neceſſarii ſervi, qui complent totam familiam, ſicut mox dicemus, ſi prius familiæ ſignificata varia diſtinxerimus.

Quid ſignificet familia.

Familia enim aliquando ſignificat univerſam rem familiarē, quam *Xenop. in Oec.* οἶκον vocat. Domus, inquit, idem eſt quod univerſa poſſeſſio. Nomine poſſeſſionis appellamus, quod ad vitam cuiq; eſt utile. Eo ſenſu *Terentius* ait: Decem dierum vix mihi erit familia, & *Plaut. in Pſeudul.* Suſtentatu miſericordia familiam. Lex. 12. Tabb. refertur à *Cic. 1. ad Herenn.* paterfamilias uti legaſſit ſuper familia, pecuniaque ſua, ita jus eſto, in qua familiam pro tota poſſeſſione accipi, ex interpretatione Iuriſconſultorum patet. His enim verbis eandem retulit *Pompon. l. Verbis* 120 *de V.S.* Vti legaſſit ſuæ rei, ita jus eſto. *Vlpian.* verò *tit.* 11. § *teſtam.* 14. uti legaſſit ſuper pecunia, tutelàve rei ſuæ, ita jus eſto, ſive, ut *legit. Cujac. ſuper Inſtit. ad l. Aquil.* ſuper pecuniæ, tutelæve rei ſuæ, quæ lectio deſumpta eſt *à Paulo l. ſæpe* 53. *de V.S.* Eo ſenſu ſumitur quoq; *t. t. de fam. erciſc. & Inſt.* §. 4. *de offic. jud.* Quid enim aliud eſt familiam herciſcere, quam hæreditatem dividere. *Borcholt. Inſtit. d. loc.*

Deinde accipitur familia pro ſtemmate, ſeu gente, *l. 195. ff. de V.S. & l. 196. eod.* ubi liberi negantur eſſe in familia fœminarum. Iure autem proprio definit *Vlpian.* 195. § *familia de V.S.* familiam plures perſonas, quę ſunt ſub unius poteſtate, aut natura, aut jure ſubjectæ. Cæterum, præterquā quod hæc definitio collegiis quoque competit, quæ ſcil. ab uno præſide reguntur, non exprimit etiam veram familiæ eſſentiam. Familia enim licet pro perſonis ipſis alicubi ſumatur, tamen, ut *de Ariſtot. habemus* 1. *Oecon. c.* 2. propriè nomen Iuris eſt, non perſonarum. Eſt enim familia, parva quædam Reſpub ut 1. *Oecon. c.* 1. dicitur, & in proportione, 8. *Eth.* prolixè oſtenditur. Sicut igitur Reſpub. non per civium perſonas, ſed τάξιν ſeu adminiſtrationem definitur: ita oportet familiam quoque definiri, quod ſit recta gubernatio eorum, quæ ſub imperio unius patrisfamilias continentur.

Quot ad eam requirantur perſonæ.

Quot verò perſonæ ad familiam requirantur, *nec Vlpian.* expreſſit, *nec Ariſtot.* In promptu tamē eſt oſtendere; quod de collegiis ICtus enunciavit: *l. Neratius de V. S.* tres facere collegium, optimo jure de familiis quoq; dici poſſe. Aeſtimandus enim eſt numerus perſonarum ex fine familiarum, cum familiæ tantum ad fines ſuos comparatæ ſint. Quæ autem ſic ſunt, eorum natura ex fine æſtimari ſolet. Duplex autem eſt finis familiarum, procreatio ſobolis & ſuſtentatio liberorum. Vnicuique enim debetur alimentum ex eo, unde natura fuit, & ſic parentes de jure naturæ coguntur

liberos

Digitized by Google

liberos alere, *l. unusquiſque.* 3. *C. de infant. expoſ.* Ad ſobolem autem procreandam opus eſt viro & uxore, ad ſuſtentationem familiæ ſervis. Ideoque tres minimum ad familiam complendam ſufficiunt: id quod priſco ſeculo jam dudum docuit *Heſiod.* 2. *oper. & dier.*

Poſtquam enim juſſerat *πρώτιστα μὲν ξύλον οἶκον*, id eſt, poſtquam ſibi finem propoſuerat, cui erant indaganda inſtrumenta, deinde ſubjicit, quærendam eſſe uxorem, & mox *βοῦν ἀρωτῆρα, κτητὴν οὐ γαμετήν*, illam ad procreandam ſobolem: hanc ad ſuſtentationem familiæ. Non inficior *Ariſt.* 1. *Polit. cap.* 3. 1. *Oecon. cap.* 2. & *Vlpian. l.* 40. *§.* 2. *de V. S.* 195. *§. Eod.* complecti in familiis quoque liberos.

Sed, ſicut in Logicis concluſionem oſtendimus accenſori Syllogiſmo, licet ejus non ſit pars, ſed finis, *ut docetur* 1. *prior, c.* 26. *ab Averr.* 1. *prior. c.* 1. & 25. ita liberi quoq; poſtquam à familiis producti ſunt, iis annumerantur non tanquam partes, cum multæ familiæ conſtent ſine liberis perfectè, quoad ſuam naturam: ſed tanquam effectus, perinde ut poſſeſſiones. Nam & has familiis immiſcet *Ariſt.* quando familiam componit ex homine, & poſſeſſione, ubi *Aretinus & Caſus* poſſeſſionem interpretantur pro re inanimata, ſeu pro quavis re ad familiam ſuſtentandam utili, quam divitias propriè vult nominari *Averr. tract.* 3. *de Repub.* Nec tamen poſſeſſiones in ſua definitione, complexus eſt *Vlpianus.*

Dixi ad Familiam ſufficere ſervum, quem tamen nolim in individuo, ut marem & fœminam intelligi, ſed in ſpecie. In uſu enim juris, frequenter ut nos *Caſcellius* ait ſingulari appellatione, cum plura ejuſdem generis ſignificare vellemus. *l.* 158. *de V. S.* Vnde unius ſervi nominationem ad intelligendam familiam ſufficere ICtus docet, *l.* 1. *§. ſed quæritur.* 17. *de vi & vi armat.* Marem verò & fœminam in individuo intelligere debet Politicus, ſiquidem rectas & honeſtas conſtituere velit familias: Licet olim, cum flagitium non eſſet plures ducere uxores, Salomonis familia 700. concubinas & uxores, 3. *Reg.* 11. Commodi 300. concubinas, *Lamprid. in Comm* Vlodimeri Muſcovitæ 500 uxores habuerit. *Sigiſmundus Bar. in hiſtor. Muſc.* Nec nunc Turcarũ Rex multò pauciores habere ſolet, quæ ratio tamẽ familias non multiplicavit, cum, ut nunc ſervum, ita tum uxorem in ſpecie, non individuo intellectam oportuit. Multitudo enim ſervorum non facit diverſitatem in familia, cujus naturam non ex multitudine, ſed differentiis perſonarum metiri debemus. Craſſus quidem 500. ſervos in centum retulit, & Milo uno die 300. ſervos manu miſit, ne in Clodij cædem torquerentur. *Aſcon. in Milonianam.*

Sed familiæ illorum non magis familiæ cenſendæ ſunt, quam Antonij conſularis viri, qui 8. ſolum ſervos domi habuit, aut Carbonis, qui uno minus, aut Marcij Curij, tot adoreis longè incluti, quippe, qui ter triumphum una porta egit. Huic enim duo ſoli in caſtris calones fuêre. Ita ille vir, de Sabinis, de Samnitibus, deque Pyrrho triumphator, pauciores ſervos habuit, quã triumphos. *Apulej. lib.* 1. *Apolog.*

Hinc priuſquam abeamus, eripiendus eſt error *Platonis in* 5. *de Republ.* qui non tantum ſacris oraculis repugnat, *ut Seranus ipſe confitetur in comm.* 5. *de Republ.* ſed familias & diſcrimina rerum prorſus tollit, dum uxores, liberos, & omnia facit communia. Delet enim ſtorgas, quas omnium non tantum hominum, ſed & brutorum animalium animis, inſculpſit natura. Nam & canis dominum occiſum cuſtodiit, occiſorem prodidit, *Cedren. in Conſtant. Pagon.* quin etiam ſocium canem defendit. *Buſbeq. in Epiſt.* Quid fecerit homo, quem innatæ ſtorgæ tantò tangere fortius deberent, quantò earum rectitudinem per rationem melius edoctus fuit? Certè Timantes, cum in Iphigeniæ immolatione pinxiſſet triſtem Chalcantem, triſtiorem Vlyſſem addidiſſet Menelao, quem ſummum poterat ars efficere mœrorem, conſumtis affectibus, non reperiens, quo digno modo patris vultum exprimere poſſet, velavit ejus caput, & ſuo cujuſque animo dedit æſtimandum. *Quintil.* 2. *Inſtitut. cap.* 12. Adumbrare ſcilicet voluit ſtorgas illas & affectiones, quas natura parentibus erga

Diſputatur de Rep. Platonis, in qua omnia communia.

1. *Delet ſtorgas.*

liberos

liberos, his erga ſe mutuò & cognatis invicè inſevit. Eas tamen prorſus eradit ſententia *Platonis*, quippe, ubi nec parentum, nec liberorum, nec fratrum, nec cognatorum ulla differentia eſt, adeò, ut *Ficinus* Remp. Platonis quoque commendet ex eo, quod omnes ibi futuri ſint fratres: atque utinam non etiam patres ſimul & fratres, & ſororij. Quanquam nec ipſa ratio quippiam momenti habet. Nam, quia dubij ſemper ſunt, nec quiſquam de fratre ſuo certus eſt, quis credat leviſſimam iſtam ſuſpicionem, quæ non minus in hanc quam illam partem vacillat, ad concordiam ſufficere, cum plurimos revera fratres vix amicitiam aluiſſe conſtet, ſicut in Demetrio & Perſeo, Geta & Caracalla, Caroli M. & Ludovici Pij filiis, aliiſque infinitis patet.

2 *Concubitus inceſtos introducit, naturæ inimicos.*

Eſt hoc quidem in Republica *Platonis* ſatis magnum abſurdum, quod naturæ jus oppugnet, cui nulla conſtitutio præjudicare debet, *diſtinct. 9. in pr.* Sed alterum majori laborat abſurditate, quod inceſtos introducat concubitus, tàm naturæ, quam pietati inimicos, quos *Iſichius Hieroſolym. lib. 5. comm. in Lev. cap. 18.* propterea prohiberi ſcribit, ne idem fiat pater & filius, mater & uxor, &c. Myrrha quidem apud *Ovid. 10. Metamorph.* cum Cyniram patrem arderet: Gentes, ait, eſſe feruntur, in quibus & nato genetrix & nata parenti jungitur, & pietas geminato creſcit amore: & *Arnob. 8. cont. gen.* inceſtum pluribus gentibus in uſu poſitum fuiſſe dicit; quarum Catalogum texuit *Alexand. ab Alex. libr. 1. gen. dier. cap. 24.* Cæterum, quæcunque gentes illæ fuerint, certum eſt & ex univerſa conſtat hiſtoria, maximo datum eſſe vitio, quicunque naturæ tantam vim inferre auſus fuerit, Cum Cambyſes conſiliarios ſuos rogaret, nunquid jure ſororem in matrimonio habere poſſet, non auſi fuerunt, quantumvis magni adulatores, aſſerere, ſed aliam legem invenerunt: Ius eſſe regi, quicquid placuerit: *Herodot. lib. 3.* quâ lege audacter uſi ſunt poſtea Artaxerxes, qui Ameſtrim ſororem, *Plutarch. in Artax.* & Darius, qui itidem ſororem in matrimonio habuit. *Iuſtin. l. 11.* Vnde Alexand. M. & inter cætera correxiſſe apud Perſas fertur, ne matrem cuiquam liceret uxorem ducere. *Plutarch. in libr. de fort. Alex.* Cum etiam Ptolomæus Philadelphus rex Aegypti Arſinoen ſororem duxiſſet, *ut Pauſan. in Attic. ſcribit.* reprehenſus fuit à Sotade: In foramen minimè ſanctum aculeum tradis. *Strabo libr. 10.* Quanto conatu Iohannes objurgarit Herodem, quod fratris conjuge pro uxore uteretur, poſt ſacras literas *ex Egeſip. 2. de excid. Hiero. cap. 1.* notum eſt. Claudius Imp. fratris quidem filiam Agrippinam in matrimonio habebat, *Sueton. in Claud.* legèmq; addebat, ut id genus nuptiæ eſſent legitimæ, *Tacit. 12. Annal.* quod Nerva poſtea abrogavit, *Dion. in Ner.* Sed tamen inceſtos concubitus prorſus à natura alienos judicabat. Cum enim fœmina quædam filium agnoſcere nollet, juſſit eos concumbere, ſic cogitans, fœminam agnoſcituram potius filium, quam tam deteſtandum quid ſcienter commiſſuram *Suet. in Claud.* Nec Caracalla, quanquam frontem perdiderat, auſus fuit cum noverca conſueſcere, donec illa diceret: nunquid ſe Imperatorem eſſe meminerit, cujus non ſit accipere, ſed dare leges. *Ael. Spart. in Carac.*

Vſq; adeò naturaliter omnes gentes averſantur inceſtos concubitus. Vah, quid dico gentes, cum etiam animalia bruta ab iis abhorrere tendiderint *Avic. 9. de hiſt. anim. c. 47. Iuſtin. Nov. 12.* unde *Halycarn. l. 2.* homines inceſtuoſos brutis deteriores meritò vocat. Qua de cauſa *Paulus l. Adoptivus. §. unde. l. ult. ff. de rit. nupt.* diſtinctionis graduum non aliam cauſam affert, quam jus gentium & naturam, & *Tiraq. l. 7. Connub. num. 47. Beuſt. l. 2. de matrim. cap. 58.* potiſſimam rationem vetiti inceſtus credunt jus naturale & gentium. *Thom.* quidem 2. 2. *q. 154. a. 9. Anton. 2. p. Sum. tit. 5. c. item 5. Verſ. quantum ad 3.* afferunt rationes alias, & præſertim *Plut. in probl. Rom. c. 108.* Quoniam, inquit, nuptiis neceſſitudines augere volebant, & ultrò citroque filias dando & accipiendo multos ſibi propinquos adjungere, quam rationem, adducit etiam *Auguſt. 15. de civ. Dei, c. 16. citatus, cap. cum igitur 35. q. 1.* Item *Chryſoſt. in 1. ad Cor. homil. 34.* reddens rationem de Lege

Digitized by Google

Moſis. *Lev.*18. Ad alienos inquit, traduxit nos, illos viciſſim ad nos pellexit, quos naturali neceſſitudine copulari non licet, hos nuptiis conglutinavit, integras ſæpè familias unius Nymphæ gratia concilian do. Et quod objecerit aliquis: per nuptias cognatorum firmiores effici amicitias, reſpondet idem *Chryſoſtom.* Satis cauſſæ ſit, cur illas ames, ex eodem eſſe te utero prognatum: aliter tib competent aliæ. Cur tu charitatis amplitudinem redigas in anguſtum? aut cur officium caritati non neceſſarium impendis? quo amicitiam conjuge aliunde ducta, & per hanc longiſſimam affinium ſeriem, parentes, fratres, & illorum neceſſarios omnes tibi conciliare potes. Adjungit & cauſſam alteram, quod imbecillitas mulierum expoſcat plures adjutores, & ut cognati uxoris, in maritalibus injuriis poſſint ipſi adjumẽto eſſe. Subjungit & tertiam, quam tamen una cum cæteris nunquam tantę autoritatis eſſe putamus, quantæ eſt illa quam ex jure naturæ & gentium peti diximus, imprimis cum lege divina roboretur, *Levitic.* 18 & 20. ubi non tantum perſonæ, ut nonnulli argutantur, ſed potius gradus intelliguntur, ut oſtendit *Oſiand. in lib. de vet. & inceſt. nupt. Anno* 1535 *Norberg. edito.* Qua de cauſſa & graviter puniti ſunt, qui inceſtibus thorum ſuum macularunt, quod non tantum Iudæis, ſed omnibus omninò populis minitatur Deus, *Levit.* 18.

Semiramis à filio interfecta fuit, quod eius concubitum appeteret, ſi *Iuſtino lib.* 1. *Aug.*18. *de C.Dei, c.*2. credimus, quanquam *Oroſ. l.* 1. *c.*4. eam filio nupſiſſe confirmat. Iacob filium ſuum natu maiorem ita execratur, *Gen.*35. & 49. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principiũ doloris mei, prior in domo, major in imperio, effuſus es, ſicut aqua, non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratũ ejus. Abſolon, pulſo patre, manifeſtò jacuit, cum ejus uxoribus. 2. *Reg.*16. paulò poſt de quercu pependit 2. *Reg.*18. Nota eſt Oedipi & matris concubitus: Herodiani item inceſtus Tragica Cataſtrophe. Artaxerxes filio Dario, ob inceſtum commiſſum, novaculâ gulam præcidit. *Plutar. in Artaxerx.* Sed Heraclium quis divinitus punitum negaverit, qui, poſtquam ſororis filiam duxerat, non potuit urinam reddere, quin faciem ſibi ea conſpurcaret. *Egnat. in Heracl.* Ius quoque Imperatorium. §. *Sed ad, Verſ. Inſtit. de nupt. Aut. inceſtas. C. de Inceſt. Aut. de inceſt: nupt. collat.* 2. & Canonicum, *c. Quid eſt.* 35. *q.* 7. *c. conſanguineor.* 3. *q.* 4. *c. infames.* 6. *q.* 1. *c. Inceſtuoſi.* 35. *q.* 8. *c. cum ſecundum. de Heret. &c.* graviter in inceſtuoſos advertunt, Landrecht ſolutas perſonas cum cæſione virgarum relagat, ſub tit. Von peinlichen Straffen/ vnd erſtlich vom Ehebruch / *in fin. juncta, ibi. ſententia Lipſenſ. ſub tit.* Straff vmb *inceſt.* mit dem Ehebruch.

Cum igitur *Plato* in alio libro, *utpote* 4. *de Republ.* ipſe confiteri cogatur, aſcendentium & deſcendentium concubitus vetitos eſſe, & naturæ repugnare, qua fronte talem politiam propugnare auſit, in qua illa omnia licita ſunt.

Quin etiam, ſi demus, poſſe vagos iſtos concubitus quodam modo excuſari, ſtatus tamen Reip. non admittit omnium rerum æqualitatem. Vbi enim omnia ſunt æqualia, ibi periit diſtinctio imperantium & parentium, ſine quibus Reſpub. ne cogitari quidem poteſt.

Quapropter Anabaptiſtæ, qui confuſam Platonis ἰσότητα imitari in Weſtphalia voluerunt, ut eſſet, cui cæteri obedirent, nec tamen æqualitas violaretur, alternis reges fuerunt & lictores. *Sleid. l.* 10. *Munſt.* 3. *Geog.* Nec pro commendatione Reip. Platonicæ facit, quod concors & durabilior cæteris ſit futura, ſiquidem Meo & Tuo non perturbetur, ſicut de nonnullis Cubæ incolis ſcribit *Martyr. Dec.* 1. *l.* 3. Nam ipſe *Polyb. l.* 6. qui hoc argumento uſus fuerat, & *Iſocr. in Panath.* nequaquã putant Lacedæmonios propter concordiam laudandam, ſicut nec Piratas, aut eos, qui maleficio paſcuntur. Nam hi quoq; inter ſe conſentientes, interficiunt alios, quomodo Lacedæmonii ſuam concordiam in detrimentũ aliorum aluerunt, dum, quod domi facere prohibentur. foras avidiſſimè quæcunq; diripuerunt &c. Nec magnam Reip. ſtabilitatẽ ex iſta concordia ſibi quiſquã promittere poteſt, cum

Nullibi inventa Reſp. Platonis.

dicente

Digitized by Google

dicente Ariſt. 1. *Oecon. c.* 6. adeoq; ipſo *Platone* 3. *de Rep.* publica ferè quiſq; curemus propter privata, ut hæc ſalva habere liceat. In Rep. verò Platonis, cũ nemo quicquam privatim poſſideat, nemo quoque magna contentione publica tuebitur, quod ex eorum jactura parum ſuis deceſſurum ſciat.

Sed & Lacedæmoniorum Reſpubl. & Eſſæorum vita *apud Porphyr. l.* 4. *de ſacrif.* longiſſimè ab æqualitate Platonis abeſt, nec ullibi Reſpubl. ad mentem Platonis efformata fuit, *ut ipſe lib.* 5. & 9. *de Republ. confitetur.* Imò cum Cabades rex Perſarum mulierum ſaltem communionem introducere vellet, à ſubditis in carcerem conjectus fuit. *Cedren. in Zenon.* Obtinuerat *Plotinus* à Galieno Imperatore, ut liceret ſibi circa Neapolim Campaniæ in deſerto quodam oppido Rempublicam Platonis excitare: Sed aulici reſtiterunt, non ex invidia, ut *Porphyr. ſuſpicatur in vita Plotin.* ſed quod Rempublicam Platonis naturæ repugnare viderent, & in imaginatione conſiſtere magis, quam in reipſa. Iam verò aureum eſt *Ariſtotel.* 4. *Polit. capite* 1. præceptum: Non ſolum optimam Rempublic. conſiderare oportet, ſed eam, quam in uſum ponere poſſumus: Et Solon rogatus: Ecquid optimas tuliſſet Athenienſibus leges: Optimas, inquit, quas illi accipere poterant, *Plutarch. in Solon.* quo reſponſo innuit, non eſſe Ideam quandam Reipublicæ abſtractam fingendam, cujus nulla civitas capax eſſe poſſit. Ita ut vel hoc nomine, & multis aliis de cauſſis Reſpubl. Platonis ab *Ariſtotel. in pr.* 2. *politic.* meritò rejiciatur. Quid igitur laudat eam *Ficinus*, quod in ea omnes victuri ſint inſtar fratrum? Quid *Piccolom.* putat eam ex ordine univerſi deductam? Quid *Porphyr. in vit. Plotini* contendit eam in optimis civitatibus inſtituendam? Quid *Beſſarion. lib.* 4. *cont. calumn. Platon.* ejus patrocinium ſuſcipit, quam tamen ſacris legibus repugnare confitetur. Nimirum nihil, *inquit Cicero*, tam abſurdè cogitari potuit, quod non aliquis Philoſophorum ſibi defendendum ſumſerit.

CAPUT III.

De Marito & Vxore.

AMmonius *apud Plutarch. l.* 9. *Sympt. c.* 1. Phœnices refert, Bovem non ſecundo vel tertio loco in familia requiſiviſſe, ſicut *Heſiodus* 2. *op. & dier.* πρῶτον μὲν οἶκον, mox γυναῖκα, & deniq; βοῦν ἀροτῆρα numeravit, cujus ſententiam commendat *Ariſt.* 1. *Oecon. cap.* 2. Sed primum Bovi locum tributum fuiſſe narrat, unde & iiſdem Bos vocabatur ἄλφα. Cæterum, quia primarius familiarum finis eſt procreatio ſobolis, unde multiplicantur primum pagi, mox etiam civitates: & ad hunc requiritur uxor, meritò prima in familia ſocietas conſtituitur mariti & uxoris, quam *Cic. lib.* 1. *de offic.* principium urbis vocat, & ſeminarium Reip. De qua nos quoque primo loco agemus; quod ſit caput & domina reliquarum in familiis ſocietatum.

Ante omnia verò utrum hæc ſocietas ſit ineunda, videndum, ne fruſtra de ea diſputemus, quæ an concedi debeat, nondum planum ſit. Si *Ariſtot.* adeamus 1. *polit. c.* 2. per naturalem appetitum ejus neceſſitatem demonſtrat, cui honeſtè niſi in conjugio ſatisfacere non poſſimus. Natura autem nullum appetitum innatum vult fruſtra eſſe. Ex fine aliter ejus neceſſitatem deducere licet. Inſtituta enim eſt ad propagationem generis humani, & ut vir & mulier mutua ſint ſibi adjutoria. Præter hos fines *D. Paul.* 1. *Cor.* 7. eam inſtitutam docet ad reſtinguendum ignem libidinis. Fieri enim vix poteſt, ut naturæ impetus ſuſtineatur, aut ſine peccato reſtinguatur, niſi illigetur conjugio. *Conjugium-nè ineundum?*

Vnde Epiſcopus Florentinus, cum Pontifices inciperent Clericis conjugia interdicere, Antichriſtum dixit prodiiſſe, quia prævidebat, illud mandatum ſine peccato minimè ſervatum iri, *Sigon. l.* 9. *hiſt. Ital.*

Tacianus Caſſ. *ut refert Clem. Alexandr.* 3. *Strom. & Tripart. l.* 4. *c.* 27. Item *D. Hieronym. in lib.* 2 *adverſ. Iovian.* & præcipuè *in primo* multis argumentis, ex 1. *Cor* 7. deductis: cœlibatum propugnat, & conjugium vituperat, cujus verba arripuerunt Canones *Sententia Hieron. conjugium non eſſe per ſe bonum.*

abuſi hac quoque in parte autoritate *Divi Pauli*, qui conjugium non ſimpliciter condemnat, ſed cœlibatum in iſto genere vitæ, iſta ſeculi, quæ tunc erat, conditione, præfert. Inde verò non ſequitur, *ut Hieronymus arguit*, conjugium tantum eſſe minus malum, quam ſcortationem, conceſſum ad temperandum libidinem, quia honorabile eſt conjugium omnibus populis, *ad Hebr. c. 13. v. 4.* & *Paulus* ipſe ait: non peccare, qui virginem elocet, monetque, ut cujus res ferunt, nubat in Domino, cum & in conjugio vivere per ſe bonum opus ſit, *ſicut oſtendit Auguſtin. de bon. conjug.*

Primarium autem finem diſſimulat *Hieronym.* imò modeſtè negat 1. *contra Iovian.* conſiſtentē in procreatione ſobolis & conſervatione Eccleſiæ: abſque quo foret, certum eſt, genus humanum & proinde Eccleſiam Dei brevi peſſum ituram, niſi per ſcelera & libidines propagentur homines, *l. liberorum 220. §. ult. de V. S. l. 12. C. de leg. hered.* Vnde & in Paradiſo, antequam remedio libidinis opus erat, conjugium inſtituebatur: Accedit alter conjugij finis 2. *c. Gen.* expreſſus, ut mulier ſit adjutoriū viri, & contra, qui cū ſemper duret apud omnes homines, & bonus ſit, bonū quoq; erit conjugium & omnibus licitum: licet ad orandum, ad Apoſtolatū defungendum, imo ad pleraque officia Eccleſtica & Politica expeditior ſit cœlebs, quam uxoratus.

Id quod intellectum vult Paulus dum ait: Bonum eſſe uxorem non tangere. Bonum enim pro commodo accipit, & utili ad vitam, unde addit ſe parcere Corinthiis, quod imbecilles ſint, & perferre moleſtias nequeant; quas ex conjugio expectare habent. Tum etiam bonitatem refert, non ad omnes cujuſcunque conditionis homines, ſed ad ſuam perſonam ſuique ſimiles, cui, cum donum continentia haberet, & in functione ſua cogeretur huc illuc circumerrare, profectò non conducebat uxorem & familiam alere. Denique vel ad preces peragendas cœlibatus idoneus eſt, ne intentio animi à curis corporis & laſcivia avocetur.

Nec negamus in conjugio plures eſſe moleſtias, quam in cœlibatu. Vnde Theodectes dicere ſolitus fuit: Vxor & ſenectus eadem res ſunt. Vtramque enim concupiſcimus, poſtquam adepti ſumus, contriſtamur. *Stobæ. ſerm.* 66. Sed recogitandum eſt, nec extra conjugium ſine moleſtia vivi poſſe, ſicut Socrates reſpondit, interrogatus, an commodum ſit, uxorem ducere: Vtrum, inquit, facies, pœnitebit: *Euſeb. 5. præp. Evang. c. 50.* & qui vult vitare omnes moleſtias, vitet mundum, *ait Eraſm. in Miſoga.* Imò conjugij moleſtiæ propterea leviores ſunt, quod pluribus jucunditatibus condiantur & edulcentur. Quod reliquum eſt, in gratiam publicę utilitatis libenter devorandum eſt. Pulchra eſt ad hanc rem admonitio *Metelli Numid. ap. Gell. l. 1. c. 6.* Si, inquit, Quirites, ſine uxore eſſe poſſemus, omnes ea moleſtia careremus. Sed quoniam natura ita tradidit, ut nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis ullo modo vivi poſſit, saluti perpetuæ potius, qua brevi voluptati conſulendum. Conſonant verſus Suſarionis Megarenſis *ap. Suid.* quorum Latinus is ſenſus eſt: malum quidem uxores: tamen cives ſine hoc Nulli licet parare familiam malo: ut ita fœminas jure neceſſarium malum vocare queamus, *cum Menandro ap. Stob. ſer. 67.*

Reipublicæ quippe intereſt, ut conjugia ſint frequentia, ſine quibus illa nec ſtare quidem poteſt, multò minus vigere & accreſcere. Vnde id inprimis propoſitum ſibi habuerunt legumlatores antiqui, ut ad conjugia compellerentur cives, idq; inter principalia præcepta recenſet *Arria. Epict. l. 3. c. 7.* Rempub. tueri, uxorem ducere, procreare liberos, &c. Lycurg. inſtituit cœlibes cum ignominioſa cantilena per urbem duci, *Plutarch. in Lycurg.* Athenienſes quoq; cœlibes dederunt mulieribus in die feſto circa aram trahendos & flagris cædendos. *Iul. Caſ. 3. de re Poet.* eademq; lege coactus fuit Socrates cum reliquis civibus, ſecundam uxorem ſuperinducere primæ, ut civitas bellis exhauſta citius reſtauraretur, *Laert.* quod & Euripides facere coactus fuit, quantumvis magnus mulierum oſor. *Gel. l. 15. c. 20.* quanquam *Moſcopolus in Vit. Eurip. ſcribit*, cum duxiſſe unam poſt alteram.

Ducendam eſſe uxorem.

Apud Romanos cenſoria nota inurebatur iis, qui matrimonium abhorrebant, *Valer. Max.*

Digitized by Google

Max. l. 2. c. 9. Idq; inter officia cenſorum numerat, *Cic. 3. de ll.* Cenſores, inquit, populi ævitates, ſoboles, familias, pecuniasq; cenſento: & poſt pauca: cælibes eſſe prohibento. Idem innuit *Apul. in fin. Apol.* Vxorem duxiſti: leges jubent. Quin etiam Auguſtus fertur non acceptaſſe teſtamentum cujuſdam, qui conjugium detrectaverat: *Valer. l. 7. c. 7.* & ut incenderentur cives eò magis ad conjugia celebranda, multæ immunitates & vacationes conceſſæ ſunt iis, qui plures genuerunt liberos. Numerus trium liberorum excuſat à tutela & cura *Inſtit. de Excuſ. tut. §. 1. l. 1. C. Qui num. lib.* item à legationibus *l. 1. C. de legatio.* A cæteris munerib. perſonalibus, numerus quinque: ab omnibus verò muneribus numerus ſedecim, *l. ſemper. ff. de jur. immun. ubi Caliſtratus. §. demonſtratur*, refert Pertinacis ſuper ea immunitate reſcriptum: *Iulian. l. ſi quis. C. de decur. &c.* quiete munerum donat patrem etiam 12. liberorum, ubi tamen ſuſpicatur *Cujacius* 16. potius legendum *Borch. in tr. de gradibus.* Semper, qui liberos habet plures, præfertur. *l. 9. C. de Decur. l. 6. §. fin. de Decur.* & ex conſulibus prior faſces ſumit, non qui ſenior, ſed qui plures genuit liberos, *Gell. l. 2. c. 15.* Apud Spartanos tres filij patrem ab excubiis, quinque ab omnibus officiis publicis liberabant. *Aelianus lib. 6. cap. 5.*

Vnde conſtat, benè à *Platone 6. ll.* conſtitutum eſſe, ut quicunque quocunq; tempore & loco poſt annos ætatis 25. poſtquam rationem vivendi inivit, intra ann. 35. uxorē ducat, aut damnas ſit, & mulcta quotannis plectatur, ſi de maximo cenſu ſit, drachmarum 100. ſi de ſecundo 70. ſi de tertio 60. ſi de quarto 30. ea verò pecunia fiat publica, & in templo Iunonis dedicetur. Non tantum uxorem ducere præcipit *Plato*, ſed & tempus præfinivit, quo commodum ſit, contrahere nuptias.

Qua ætate ducenda uxor. De hoc enim tenetur etiam Politicus ſollicitus eſſe, ne puerorum nuptiæ noceant Reip. id quod Trœtzeniis quidem contigit, qui ab oraculo cauſſam ſciſcitantes, quam propter apud eos tantopere condenſarentur funera, audierunt id fieri propter immaturas nuptias, *Ariſt. 7. polit. c. 16.* Quibus enim ætas nondum conſiſtit, ab iis non poteſt non infirma & morboſa poſteritas generari. E contrario *Tacitus de morib. Germ.* proceritatis Germanorum cauſſam ſcribit eſſe, quod ſera ſit apud eos Venus. Nam & *Cæſar. l. 6. de bell. Gall.* in turpiſſimis habitum memorat apud Germanos ante 20. annum uxorem noviſſe.

Ariſt. 7. polit. c. 6. plures affert alias rationes, quibus adoleſcentum præproperas nuptias reprobat, quod fœminæ nimium pueriles in partu plerumque moriantur, ſicut Stiliconis utraque filia, Honorio nuptum data, ob eam cauſſam malum incurrit: *Diac. in Arcad. & Hon.* quod enerventur corpora virorum ad concubitū ante diem properantium, & inutilia ad res gerendas efficiantur: quod ex imbecillitate parentum imbecilles partus, & crebrius fœminæ naſcantur quam viri: quam rationē etiam de ſua lege reddidit Lycurgus. *Plato in Apopht. &c.* Sed & hæc optima ratio eſt, quod in tali juvenum conjugio perire ſoleat reverentia liberorum erga parentes, quos juventus liberis contemtibiles facit. Quò enim ætate ſuperior eſt parens, eò gravior quoque eſt & autoritate major.

Nec commodum eſt ſenium, *l. penult. C. de Nupt.* tum quod & hoc imbecillum ſit; tùm quod illam incommoditatem habeat conjunctam, ut cogatur pater à vita abire, priuſquam liberos educare, aut eorum vitę ſatis proſpicere poſſit. Proinde mediam ætatem legiſlatores potiſſimum probarunt. *Heſiod.* 30. annum in maribus, 15. in fœminis. *2. oper. & dier.* cui conſentit *Aetius Tetrabi. 4. ſerm. 4. c. 26.* ex naturali ratione, Lacedæmonij poſt 25. Aegyptij poſt 30. *Xenoph. in Spart. Rep.* omnium optimè *Ariſt. 7. polit. 16.* cum conjugium inſtitutum ſit ſuſcipiendæ prolis gratia, ejuſque defectus turbas pariat inter conjuges, iis ætatibus conjungendi ſunt mas & fœmina, ut ſimul generare deſinant. Mas autem generat ad an. 70. fœmina 50. *l. ſi ſterilis 21. de act. empt. & vend. ex 5. de hiſtor. anim.* 14. Si igitur fœmina 15. annorum ferendo viro idonea fuerit, marem oportet, *ſecundum Plato. 6. de ll.* triginta quinq; vel præter propter eſſe. Et hoc eſt, quod Solon. 5. ſeptenarium

Digitized by Google

conjugio aptum dixit. *Philo 2. de opif. Mundi ex elegia Solon. de 10. ætat.*

De ſponſalibus.

Legibus Romanis, duodecimus annus præfinitus eſt fœminis, quo nuptũ dari poſſint, *l. Quæſitum ff. de ſponſal. l. minorem. 4. de rit. nupt.* Vlpianus tamen *l. Falſus tutor. §. Iulianus. 3. ff. Quod falſo tut. aut. geſt. dic.* excuſandum putat patrẽ, ſi maturius etiam ante 12. annum deducere filiam in ſponſi familiam properaverit: affectu enim propenſiore id feciſſe videtur. Leo præciſè conſtituit *Novell.* 109. ne fœmina minor 12. mas 15. annis, nuptias contrahat, niſi per reſcriptũ Imperatoris lege abrogetur. Sponſalibus verò certum tempus præfinitũ non eſt *l. in ſponſalib. 14. ff. de ſponſal.* dummodo ante 7. annum non fiant. *Suetonius* ſcribit, Auguſtum tempus ſponſas habendi coarctaſſe. Conſtituit enim, ne minor 10. annis ſponſa haberetur, ut *Dio & Zonaras referunt.* Sed Leo priſtinam conſtitutionem revocavit *Novell.* 109. Quanquam verò reverentia patris nõ concedit filiæ licentiam diſſentiendi, niſi indignis moribus ſponſus aut turpis à patre eligatur, *l. ſed quæ 12. de ſponſal.* tamen ad conſenſum perſonarum, liberiorem & ad pleniorem rei arduæ conſiderationem ſatius eſſet, ne in matrimoniis quicquam tentaretur, donec præ ætate utraque perſona judicio polleret, aut ne nova res interveniret, ut inter Hedvvigin. reginam Polon. & Wilhelmum Auſtriacum. *Cromer. lib.* 14.

De conſenſu contrahentium.

Conjugia enim debent libera eſſe *l. Titia de V. obl. l. nec fili. l. neq; ab initio. C. de nupt.* ſcilicet, quoad jure non prohibentur, *§. 1. Inſt. de jur. Perſ.* nec quicquam eſſentialius requiritur, tùm ad ſponſalia, tùm ad nuptias, quàm conſenſus *l. Nuptia. 2. l. Filiusfam. miles 35. ff. de rit. nupt. §. 1. Inſt. de nupt. l. nec fili. C. de nupt.* adeò ut Imperator ſolam γαμικὴν διάθεσιν ad conjugium ſufficere dixerit, *Nov. 22. 74. & 117. & alibi.* quod voluit etiam Vlpianus, cum concubitũ negat facere connubia, ſed conſenſum *l. nupt. 30. de R. I.* ſeu deſtinationem, ut de concubinatu loquitur *Paulus l. 4. ff. de concubin. 27. q. 2 c. 1. & c. Matrimonium.* Imò ſi pater voluerit ad inhoneſtas conditiones filiam cogere, non tenetur ſequi, *l. ſed quæ 12. de ſponſal.* licetque ipſi confugere ad judices, *l. viduæ. C. de nupt. Vide 31. quæſt. 2.* inque eo conqueritur Pamphilius ſibi injuriam fieri: Proh Deum, inquit, atque hominum fidem, quæ hæc contumelia eſt? Vxorem decrevit ſeſe mihi dare hodiè, nonnè oportuit præſciſſe me antè, nonnè communicatum oportuit? *Ter. And. act. 1. ſce. 5.*

Libertatem verò liberorum abſolutã non intelligimus, qualis definitur *l. Velle. ff. de V. S.* cum etiam coactus à patre filius dicatur maluiſſe *à Celſo. l. ſi patre cogente. ff. de ritu nupt.* Sed illam, quæ legitima eſt, ſeu legibus conſonat. Leges verò divinæ, naturales & civiles exigunt conſenſum parentum. Vnde ſine parentum conſenſu non licet liberis nuptias contrahere, *Deut. 7. Hierem. 29. Eccl. 7 & Tob. 6.* ubi à patre petitur filia, nondum explorata voluntate filiæ. Lex naturæ illud ſuadet, propter cultum & reverentiam parentibus debitam. ut vult *Ambroſius c. Honorantur 32. q. 2.* Lex verò civilis Romanorum, quia ſoboles eſt in poteſtate patris. Iam nemo poteſt jus ſuum ad alium transferre, qui ipſe ſui jus non habet. Hinc ſequitur ex l. Romana conſenſum matris non exigi, licet in nuptiis filia ſuadeatur, *l. 2. & l. in conjunctione de nupt.* niſi mortuo patre fortaſsè quodammodo recidat filia in ſpeciem poteſtatis maternæ, *l. 1. l. conjunctione. C. de nupt.* Sed honeſtas, vel lex naturæ & divina, æqualiter præcipientes coli parentes, *l. 4. ff. de curat. fur. & al. extr. min. dan.* utriuſque conſenſum ſuadere & exigere videntur.

Definitio conjugii.

Hoc conſenſu contrahentium & parentum, ut explicatur *l. 2 ff. de ritu nupt.* præſuppoſito, definitur conjugium à Modeſtino *l. 1. ff. de ritu nupt.* conjunctio maris & fœminæ & conſortium omnis vitæ, divini & humani juris communicatio. Nec objiciat *Antonius Gutbert. in comm. de ſponſ. & matrim.* quare nulla hic fiat mentio conſenſus, quoniã præſupponimus nuptiarum legitimarum, vel ſecundum leges inceptarum definitionem, in quibus conſenſus ſubintelligitur, ut ſtatim ſub icitur verbis *Pauli l. ſeq.* Nec conqueratur *Hottomannus 4. obſerv. 26. in q. illuſt. 25.* à quo non valdè

abludit

Digitized by Google

abludit *Gothofred. l. nupt.*30. *de R.I.* ad domum ductionem requiri in nuptiis, quò diſtinguatur uxor à ſponſa: Nam ad domum deductio externus tantum ritus fuit apud Romanos, cui apud nos ſucceſſit deductio ad templum. Et ab hoc externo ſigno ſæpe deduxerunt Iuriſconſulti deciſionem, an ſponſalia fuerint tantum, an nuptiæ *l.* 6. *l.* 66. *in fin. de donat. int. vir. & uxor. l. Mulierem. l. denique de ritu nupt. l. cum in te. C. de donat. ante nupt.* Aliàs verò ſola affectio maritalis facit conjugium. *Nov.* 15. *in fin. Nov.* 22. 74. 117. *& paſſim. alibi* licet ad prohibendas clandeſtinas nuptias Eccleſiaſticæ ceremoniæ ſint neceſſariæ, *l. uxor.* 7. *C. de Repl. l ſancimus.* 24. *C. de nupt. c.* 4. *ext. de Cland. deſponſ. c. aliter* 30. *q.* 5. qua de cauſa eas in Polonia & Bohem. tanquam rem neceſſariam inſtituendas putavit Capuanus. *Cromer. lib.* 7. *Rer. Polon.*

Quod mas & fœmina in ſingulari nominantur, indicat unius viri, itidemque unius fœminæ copulationem excluditq; errores, multorum populorum, qui partim communes habuerunt uxores, partim proprias quidem, ſed plures ſimul, partim alternas, partim vel ſemel vel ſæpius aliis proſtituerunt, partim adjunxerunt legitimo thoro concubinas. Ac ne de primis, qui communes fecerunt uxores, quicquam dicam, præter illud, quod *Halycar. l.* 2. iis impingit, eos videlicet brutis deteriores ferè eſſe, quæ promiſcuos parentũ & liberorum concubitus averſari docent, *Ariſt.* 9. *Annal.* 47. *Aelian.* 5. *de hiſt. Animal.* exemplo Cameli *Avicenna l.* 9. *de hiſt. Anim.* exemplo equæ Scythicæ *Varro lib. Res ruſt.* 2. *c.* 7. Equi, &c. ad ſecundum ordinẽ pergimus, qui noſtro quoque tempore propugnatores invenit.

De pluralitate uxorum.

Bernhardinus Ochinus in Dialogis à Sebaſtiano Caſtellione latinè converſis, ſollicitus admodum eſt in defendenda multitudine uxorum eodem tempore, quam exemplis patrum probat, præcipique putat *Deut.* 25. *v.* 5. quo loco credit *Gratianus* 35. *q.* 1. *cap. quod autem. Tiraquellus quoq.* 7. *connub. gloſſ.* 7. *num.* 50. probari, de jure divino licitum eſſe, fratris uxorem demortui in conjugiũ aſſumere, quaſi aliter non poſſet legis ſententia ſalvari, niſi inceſtus committitetur, *Lev.* 18. *v.* 16. prohibitus, unde & *Ioſeph ſcribit* 17. *Antiq. c.* 15. contra leges Iudæorum feciſſe Archelaum, quod Glaphyram olim Alexandri fratris uxorẽ in conjugio haberet. Sed licet fratrum Polygamiæ conniverit Deus, tamen nunquam eam vel præcepit, vel probavit: Imò Laban, ipſe Polygamus rogat Iacobum, ne alteram uxorem ſuperinducat, *Gen.* 31. *v.* 50. ratus Polygamiam vitæ minimè & naturæ congruam eſſe. Quod verò ignoſcitur & non præcipitur non ſtatim ſine vitio eſt *ait textus in c. Nervi.* 13. *diſt. & D. Marc. l. Et ſi quis. §. Divus. ff. de relo. & ſumpt. fun.* concedit aliquid, quod tamen fatetur ſibi non probari. *& l.* 2. *C. de donat. int. vir. & uxor.* licet militibus ſcortari, quod tamẽ inmprobat *Ambroſ.* 32. *quæſt.* 4. *cap. Nemo.*

Conceſſit etiam Deus fratrum & ſororum conjugia, de quibus *Aug. l.* 15 *c.* 16. *de C. D.* Cum nulli, inquit, eſſent homines niſi ex Adamo & Eva nati, viri ſorores ſuas conjuges acceperunt. Quod profectò, quantò eſt antiquius, compellente neceſſitate, tantò poſtea factum eſt damnabilius, religione prohibente. Deteſtandum quoq; nobis eſt, quod in novo teſtamento expreſsè improbatum eſt & prohibitum, cum ex inſtitutione conjugij duo tantum jubeantur eſſe in carne una, cui conſentiunt ll. Romanorum *l.* 2. *C. de inceſt. & inut. nupt. l. ult. C. commu. de manu. §. Affin. Inſt. de nupt.* & jam prætor edicto infames pronunciarat Polygamos *lib.* 1. *ff. de iis qui not. inf.* imò nec ipſis Iudæis ulterius Polygamiam conceſſerunt Arcadius & Honorius *l. Nemo. C. de Iud. & cœl. Et Carolus V. art.* 121. Polygamiam capitali pœna afficit. Et licet Valentinianus geminam duxiſſet uxorem, *Niceph. l.* 11. *c.* 33. & ſuper eadem re legem tuliſſet, ut idem liceret ſubditis, *Socr. in Tripar.* 8. *c.* 11. *Diac. in Valen.* qualem indulſit ſuis quoque ſubditis, Evenus III. rex Scotorum, cum ipſe centum duxiſſet, *Buchan. l.* 4. tamen lex ipſa per ſe, propter iniquitatem, ætate diminuta eſt, & abolita.

Beza 1. *parte, tr. de Polyg.* Polygamiam ſic etiam improbat. Nemo poteſt, inquit, rem alienam invito Domino abalienare. At vir nõ habet ſui univerſam poteſtatem,

ſed

ſed partem bonam in contractu conjugali conceſſit uxori, ſicut *Apoſt. ait* 1. *Cor.* 7. *v.* 4. vir non habet ſui poteſtatem, ſed uxor. Iniquum igitur eſt, ſi jus ſuum uxori eripere velit vir, ſuiq; poteſtatem & copiam etiam aliis facere. *Euripides* quantumvis Bigamus, bigamiã tamen improbat in *Androm.* his verſibus: Οὐδὲ γὰρ καλὸν Δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ᾽ ἐν᾽ ἡνίας ἔχειν, Ἀλλ᾽ εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν Στέργουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλει. Non enim eſt honeſtum, unum virum habere habenas duarum mulierum: ſed intuens in unum lecti ſociam Venerem, eſt contentus quicunq; non vult male habere. Non enim poſſe benè in polygamia vivi, verbis poſtremis docuit, & propter æmulationes mulierum, & propter rixas plurimarum hæredum, & propter unius viri inſufficientiam.

Legat, qui volet *apud Buſq. Epiſt.* 1. machinamenta primariæ Solymanni uxoris, quomodo reliquarũ filios antevertere properaverit, Muſtapham quoque primogenitũ fraude interfecerit, ut vel Selymo vel Bajazethi regnare liceret. Legat quis Ameſtris, Xerxis uxoris, Zelotypiam & furorem contra Maſiſtam, matrem Artayntæ, quam ſibi rivalem in thorum Xerxis inductã ſuſpicabatur. *Herodot.* 9. Legat idem Olympiadis Alexand. M. matris in maritũ iracundiam, quod Cleopatram in ſocietate thori ſibi conjunxerat. *Iuſtin. l.* 9. Addat etiam homicidia mulierum Zelotyparum ob pellicatus ſuſpicionem: Polyxenæ in Helenam. *Pauſan. l.* 3. Lemniarum mulierum in maritos: *Appol.* 1. *Argo.* Dirces in Antiopen. *Propert. l.* 3. *El.* 14. *Iul. Hygin. Fab. c.* 6. Cleopatræ in Nicanorẽ, *Appia. in Syr.* Clytemneſtræ in Agamemnonem. *Eurip. in Elect. Senec. in Agamem.* &c. adeò ut *Ov.* 2. *art.* Leonino furori jure Zelotypiam mulierum comparaverit.

Vnde antiquorum Germanorum ſeveritudini & hoc reſpondet, quod de iis ſcribit *Tacitus de morib. Germ.* ſoli ferè Germani ſinguli ſingulis uxoribus contenti ſunt, præter paucos, qui non libidine, ſed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Arioviſtum enim duas habuiſſe uxores *Cæſar refert. libro* 5. *in fine.* Cecrops Athenienſium incertas nuptias correxit, unum uni jungens, unde διφυὴς *Athenæo* biformis *Iuſtino* dicitur.

De concubinatu.

Eædem rationes concubinas quoq; diſſuadent, imò omninò prohibent, inprimis vivis veris & legitimis uxoribus, *l. unica. C. de concub. Sozom.* 1. *hiſt. c.* 8. De Perſis ſcribit *Strabo* 15. quod plures uxoribus jungant pellices. *Athena. l.* 13. *ex Dinonis Perſicis* ſcribit, reginas pellicibus connivere, quod ſe tanquã numina colant. Apud Iudæos concubinarum documentum præbet Salomon, quem 700. uxores & pellices habuiſſe legimus 3. *Reg.* 11. Apud Romanos vocat *Iuſtin. l.* 5. *C. ad SCtum Orfic.* probatam conſuetudinem concubinis utendi. Nam quia concubinatus per leges nomen aſſumſit, extra legis pœnam eſt, *ut Marcell. l.* 7. *ff. ſcripſit.* Auguſto Imperat. Livia uxor undecunq; pulchras acquiſivit puellas, quibus pellicum loco in ſenio utebatur. *Suet. in Aug.* Stratonica uxor Deiotaro ſuaſit, ut Electram pro concubina ſibi jungeret. *Plut. de clar. muli.* Quæ enim inferioris cõditionis erat, ut liberta vel ingenua infimo loco nata, vel quæ corpore quæſtum fecerat, non poterat conjunx fieri, quia æqualis conjugi non erat, ideoq; in concubinatu vivebat tantũ. *l. in concub.* 3. *ff. de conc.* Concubina enim non differt à matrefamilias, niſi dignitate, *Litem legat.* 49. *§.* 4 *de leg.* 3. quia matremfamilias dignitas facit. *l. pronunc.* 46. *de V. S.* In cæteris imitatur concubina conjugem. *Iulia. Novell.* 18. & vocatur ἡμίγαμος à *Zonara*, quaſi ſemiconjunx. *Cuj. in parat. de concub.*

Mirum eſt, cum Pontifices Clericis interdixerint uxoribus, ne impedirent eos à precibus: quare potuerit *Concil. Toletan.* hunc canonem ſancire: Is qui nõ habet uxorem, & pro uxore concubinam, à communione non repellatur: cumq; *Pelag. Papa diſt.* 33. *c. Fratr.* Digamum, id eſt, ſecundam uxorem habentem ab officio removerit, quare admiſerit, qui ex concubina Mycena poſt uxoris mortem liberos ſuſcepiſſet: quaſi concubinæ precib. non obeſſent, aut honeſtius eſſet concubinam habere, quam matremfamilias, ut *conſuit Vlpian. l. Qua in concub.* 1. *ff. de concub.* Fortaſſe non venerat ipſis in mentem, quod *Gratian. cit.* 32. *q.* 4. *ex Ambroſ.* 1. *l. de Abrah. c.* 4. Quicquid in ea, quæ

non

Digitized by Google

non ſit legitima uxor, cōmiſſum fuerit, adulterii crimine damnatur. Item *ex eod. in ſer. 65. de S. Iohan.* præſta concubinæ tuæ libertatem & nomen uxoris, ne adulter ſis potius verus, quàm maritus.

Subierat dicta ratio *Leoni*, qui *Novell.* 90. non paſſus eſt inæqualitatem perſonarū ulterius turbare jus conjugiorum naturale: & *Auguſtinus de bon. conjug. citatus* 31. *qu.* 1. *c. deniq.* ex perſonis illicitè conjunctis, ait, poſſe fieri matrimonium honeſto placito, id eſt, maritali affectu, ut *explicat gloſſ.* ſubſequente. Imò ipſo jure cecidit concubinatus, poſtquam libertorum gradus ſuſtulit *Iuſtinian.* & ſingulis manumiſſis jus ingenuitatis reſtituit. *§. ult. Inſt. de Libert.* Sacræ enim literæ concubinatum non agnoſcunt, ſed duos jubent vivere in una carne: quàm unitatem lacerare & diſtrahi neceſſe eſt, quoties vir ſe pluribus impendere cupit.

Nec ratio politica multitudinem pellicum admittit. Nam ut taceam, quod *Claudianus de bello Gildo* objicit: Connubia mille, Non illis generis nexus, non pignora curæ, ſed numero languet pietas: adulteriis & ſcortationibus concubinatus manifeſtiſſimè patet. Apud Britannos plures viri unam uxorem olim duxerunt. *Bardeſanes in libr. de fat. & Ortel. in deſcript. Britann.* Apud Lituanos matronæ nobiles ſolebant concubinos ſuis maritis aſciſcere, quos vocabant matrimonii adjutores, *Aeneas in deſcript. Europ. cap.* 26. quaſi unus uni non ſufficeret. Quid de tanta pellicum multitudine dicemus, quarum trecentum Commodus; Heliogabalus verò tantam copiam habuit, ut, ſicut Nero, nunquam unam veſtem bis induit, *Sueton. in Ner.* ita is unam pellicem nunquam reiterârit, excepta uxore. *Lamprid. in Heliogab.* Vnde incuſavit Aelium Verum uxor, quod alienum fundum araret, proprium incultum relinqueret, ut *Artemona conqueritur apud Plaut. in Aſinar.* Sed Aelius reſpondit: patiatur ſe per alias, cupiditates ſuas exercere: Vxorem dignitatis eſſe, non voluptatis nomen.

Nec hoc tantum iniquum eſt, quòd concubinæ præripiant legitimis uxoribus, quod ipſis debetur, ſicut Thietberga Lotharii uxor conqueſta eſt coram Pontifice, *Sigon. lib.* 5. *Ital. Cario lib.* 4. ſed ipſarum quoque filili in adeunda hæreditate turbas creant, nec infrequenter legitimos hæredes antevertunt. Iugurtha certè hac occaſione Adherbali & fratri regnum Numidarum eripuit. *Saluſt. in Iug.* Gyllus 13. rex Scotorum duos legitimos hæredes de regno dejecit, ut ipſe ſpurius regnaret. *Buchan.* 4. *hiſtor. Scot.* Friganus frater Canis Grandis Scaligeri ex concubina, abſente Cane, Veronæ Tyrannidem occupavit: *Volater. lib.* 4. & nihil non egit Albertus Landgravius Thuringiæ, quò Thuringiam in ſpurium Apitzium transferret, excluſis legitimis hæredibus, Friderico & Dieterico, Marchionibus Miſniæ. *Riv. in Chron. Thuringia.*

Conſtat ex his polygamiam probandam non eſſe. Sed à *Beza & Conrado Manſero* *De nuptiis reiteratis.* *ad tit. de nupt. ex Nov. lib.* 2. *cap.* 1. notatur altera polygamias ſpecies, quando mortua uxore, ſecundæ, tertiæ & quartæ reiterantur nuptiæ, quas *Tertullianus, Montanum ſecutus, in lib. de Monoga.* multis argumentis, laſcivias & illegitimas vocat, improbatas ab *Auguſtino lib.* 2. *c.* 9. *contr. adverſariū ll. & prophet.* Fuiſſe in Græca religione ſecundas nuptias famoſas, tertias & quartas damnatas, *ex Zonara in Rom. Diog. & Diacono* patet, & *Chryſoſt. h*[illegible]38. *ad c.* 19. *Matth.* 31. *q.* 1. *c.* Hac ratione vocat iteratas nuptias honeſtam fornicationem. Eam imitati ſunt Muſcovitæ, apud quos, ad ſecunda vota tranſire utcunque licet, ad quarta verò minimè. *Sigiſm. Baro in relig. Muſcov.* Sed cum ſecundæ nuptiæ nunquam prohibitæ ſint in ſacris literis, ut laborat *Tertullianus demonſtrare*, habeantque ſibi eundem finem propoſitum, quem primæ, omnesq; nuptias honorandas vocet *Epiſt. ad Hebr.* fruſtra & non ſine malo improbantur. Nam & viduæ indigent remedio ſępiſſimè, eaſq; *Paulus* jubet ad conjugia redire, 1. *Cor.* 7. v. 39. Quid, quod & David, & Abraham, uterq; ſenex, nuptias puellæ inivit? Camillus tulit legem, ne quis abſtineret viduas ducere eorum, qui bello interierant. *Plut. in Cam.* Et *Iuſtin. l.* 2. *C. de indiv. vidu.* Iuliam Miſcellam tollit, quia juvenculæ tori expertes, niſi ægrè eſſe non poſſunt, neque ſatis gratus eſt illis cęlibatus, ut ſcribit *Theano in Epiſt. conſol. ad Nicoſtratam.*

Digitized by Google

De mulierũ permutatione.

Superſunt caſtigandi illi, qui uxores mutant, tanquam merces, aut eas proſtituunt, in propriũ corpus injurii, dum carnem ſuam ſcortatione conſcelerandam exponunt. Nec enim, licet conſentiente uxore, vir ſui copiam aliis facere poteſt, tum quia licet juri ſuo renuntiet uxor, tamen ordinationi divinæ renunciare nequit, quæ ita voluit contractum conjugalem conſtitui, ut duo tantum ſint in carne una: tum quia contractus conjugalis ea eſt natura, ut includat individuam vitæ ſocietatem, adeò, ut matrimonium jam ſolutum ſit, ſi individua fuerit diſſoluta ſocietas.

Quid enim eſt, niſi adulterium, quod Lacones petenti uxorem communicant: *Xenoph. de Spart. Repub.* quod Solon negavit denegandam uxorẽ viro ſtrenuo ad ſimilem prolem ſuſcipiendam: *Plut. in Sol.* quod Tapyri Parthorum populi: Medi item, exceptis regibus, concedant uxores utendas aliis: *Strabo lib.* 11. quod Saraceni & Arabes uſurarias olim habuerint fœminas. *Strab.* 16. *Marc. lib.* 14. Et niſi cum *Iuſt. l.* 1. plus apud imperitũ vulgus valere ignorantiam ſcelerum, quam præcepta virtutũ putarem, niſique proficeret ſcelera ignorari, *ut dicit gl. c. cum ſecundum, de Heret. in* 6. plures multarum gentiũ impietates producerem: Verum hæc pertinent ad illa, quæ *Clemens Alexander* 5. *Strom.* non tam verbis, quàm ſuppliciis refutanda putat.

Permutationem verò mulierum, quam apud Germanos quoque in uſu fuiſſe *Cæſar teſtis eſt*, 4. *de bell. Gall.* & adhuc apud Calcutios obſervari *hiſtoria Indica* memorat, perpetuum vitæ conſortium, in definitione ſupra poſitum refutat. Et Theodorus Longobard. Rex, propterea Brandilam puniri jubet, *apud Caſſiod.* 5. *Var. Ep.* 33. quia, inquit, omne matrimonium incertum relinquetur, ſi in tanta reverentia ſine aliquo terrore peccetur. Quod enim Deus conjunxit, homo ſeparare non debet. Deus autem conjungi vult marem & fœminam, ut perpetuò in eodem thalamo maneant. Vnde *Hieron.* 2. *contra Iovian. Auguſtin. cap.* 18. *de bono conj. & alibi* jure taxant Catonem Vticenſem, quod Martiam uxorem Hortenſio, filiæ jam deſponſatæ loco, elocârit, *ut refert Appian.* 2. *bell. civ. Lucan. lib.* 2. quod ille fecerat ex autoritate & conſtitutione Numæ, *Plutarch. in Numa.*

Antiquitus lanea & nodoſiſſima Zona cingebatur ſponſa, quam ſponſus vix ſolvere poterat, ut perpetui vinculi, quo ſe obſtrinxiſſet ſponſæ, recordaretur, *Pancirol.* 1. *p. Memor.* ad cuius rei admonitionem Turcæ adhuc ocreis inſolubilibus novas nuptias implicant. *Menau. in hiſt. Turc.* Bœoti axem, quo vecta erat ſponſa in domum mariti, comburebant, ut ſciret, abitum ex domo mariti ſibi interceptum. *Plut. in problem. Rom. c.* 28. Illud cum ſciret Artemiſia, viri mortui cinerem ebibit, ne & in morte à viro ſeparatetur. *Gell. libr.* 10. *cap.* 18. Senecæ uxor curavit ſibi venas unà cum marito incidi, ut etiam in morte philoſophiæ exemplum daret. *Gruter. in Vit. Senec.* Quid de Indicis referam mulieribus? Namque ubi mortifero jacta eſt fax ultima lecto, Vxorem fuſis ſtat pia turba comis: Et certamen habent leti, quæ viva ſequatur Conjugium, pudor eſt, non licuiſſe mori. Ardent victrices & flammæ pectora præbent, Imponuntque ſuis ora peruſta viris *Propert. lib.* 3. *Ele.* 12. *Strabo tamen lib.* 15. lege quadam, quam refert etiam *Diodor. Sic. lib.* 17. injunctum id fuiſſe fœminis ſuſpicatur, ad prævertenda veneficia, quibus mulieres ſolebant viris maritorum inſidiari.

De ſolutione matrimonii & divortio.

Voluit antiquitas oſtendere perpetua debere fœdera conjugialia eſſe, cum etiam aliæ amicitiarum ſpecies, niſi morte, non dirimantur: Nec enim divortia Moſen Iudæis conceſſiſſe, niſi ob duritiem cordis, Chriſtus ipſe docet *Matth.* 19. *Verſ.* 8. Alioquin divortia per ſe licita non ſunt, ſed ad illarum rerum claſſem pertinent, de quibus dicitur *in cap. Nervi* 13. *d.* quod ignoſcantur, ſed non præcipiantur, & proinde vitio non careant. Quod enim ita permittimus, *ait Chryſoſtomus homil.* 73. *in cap.* 19. *Matth. in c. hac ratione* 31. *q.* 1. nolentes præcipimus, quia malas voluntates hominum ad plenum prohibere non poſſumus.

Charondæ iniqua lex eſt, ut quacunque de cauſa liceret uxori à viro divertere, quam Thurii coacti fuerunt corrigere, cum mulieres illa licentia abuſæ, præ libidine ſua muta-

Digitized by Google

mutarent maritos. *Diod. Sic. lib. 12. biblioth.* Legem quoq; 12. Tabb. fuiſſe, ut divortium eſſet, ſi mutuo conſenſu ſuas res ſibi habere juberent, colligere eſt ex 2. *Phil. Cic. & l. pen. ad l. Iul. de adult. l. 2. & 7. de divor. ex Apul.* & *Ambroſ. epiſt.* 65. Nihil enim tam naturale eſt, quàm eodem genere vinculorũ diſſolvi, quo colligatum eſt; *l. nihil tam nat. de R. I.* Et quæ cõſenſu contrahuntur, contraria voluntate diſſolvuntur *§. fin. I. quib. mod. toll. obl.* quiaprout quodq; contractum eſt, ita & ſolvi debet, *l. prout. de ſolut: & liber.*

Tanta tamen apud priſcos Romanos matrimonii reverentia fuit, ut dicente *Tertull. in lib. de Monog.* poſt annum 600. V. C. id genus duritiæ primum fuerit: aut, ut in *Apolog.* per annos ferè 600. nulla repudium domus ſenſerit. Sp. enim Carbilius Ruga anno V. C. 523. M. Attilio P. Valerio Coſſ. cũ uxore primus divortium fecit, idque jurejurando coactus, quo cenſoribus promiſerat, ſe uxorem liberorum quærendorum gratia ductum, *Gell. lib. 4. cap. 3. Dionyſ. lib. 2.* Vbi divortiis ſemel via patefacta, libido aliorum plenis velis ſecuta eſt. Sulpitius Gallus uxorem dimiſit, quoniam eam capite aperto foris verſatam cognoverat. *Plutarch in problem. 13. Valer. lib. 6. cap. 3.* P. Sempronius Sophus uxorem repudiavit, quod ſe ignorante ludos ſpectarat. Q. Antiſtius, quod eam in publico cum quadam libertina vulgari locutam viderat, *Valer. ibid.* Aemilius Paulus, ne quidem rationem reddere voluit, quare uxorem, probam, caſtam, pulchram, domo ejiceret, *Plutarch. in Aemil.* tantum calceum oſtendit, dicens: ſe ſolum ſcire, qua in parte pedem premat.

Propterea coacti fuerunt Imperatores, immoderatam hanc licentiam certis legibus circumſcribere: & jam facilitas diſſolvendi matrimonia ſolo conſenſu, diſplicuerat Theodoſio & Valent. *l. conſenſu 8. C. de Repud. & jud. mor. ſubl.* Difficiliorem enim debere ſolutionem eſſe, favor imperat liberorum. Vnde certas cauſſas divortiorum *d. l.* enarrat, præter quas non liceat nuncium uxori remittere. Sed ex illis, utpote adhuc minus ſufficientibus, nonnullas mitigavit *Iuſtin. Novell.* 117. quò nihil præceps relinqueretur & temerarium in matrimonio, propterea, quod homini non liceat ea ſolvere, quæ Deus ipſe copulavit: *Paulus* notanter addit 1. *Cor.* 7. *Verſ.* 20. iis, qui matrimonio juncti ſunt, denuncio non ego, ſed Dominus: Vxor à viro ne diſcedito. Quod ſi etiam diſceſſerit, maneat innupta, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

Fornicatio cauſa divortii.

Ambroſius in eum locum relatus c. uxor à viro 32. *q.* 7. limitando: Vxor, inquit, à viro non diſcedito, niſi fornicationis cauſa. Hanc enim exceptionẽ facit ipſe Chriſtus *Matt.* 5. *V.* 32. *Matt.* 19. *V.* 9. *Auguſtin. lib.* 1 *de adult. conj. ad Pollent. c.* 8. & 9. *lib.* 1. *de bon. conjug. c.* 7. *c.* 1. & 2. & *c. quemadmodum* 32. *q.* 7. Fuitq; lex omnium ferè gentium, quæ conjugia immaculatius coluerunt, communis, ut adulteria ſolvant conjugium, quia licet graviora ſint peccata, quæ matrimonii jura ſtatim non tollunt, tamen adulterium peccat in fidem conjugalem, adeoque in ipſum conjugium, & proinde ſine controverſia ſufficit ad eius ſolutionem.

Pœna adulterii.

Nec verò impunè cætera habet adulter vel adultera, ſi à thoro excludatur, aut etiam à conjugio reiterando prohibeatur: Verum optimi quique legumlatores adulteris graviſſimas deſtinarunt pœnas. Pœnam capitalẽ ipſe Deus infligi voluit *Lev.* 20. *Deut.* 22. eaq; apud multas gentes in uſu retenta fuit: Parthi, *ait Iuſtin. lib.* 41. nulla delicta adulterio gravius vindicabant. Tenedi lex refertur *ab Heraclide in polit.* ut utriuſq; adulteri corpus ſecuri cõcidatur. Nonnulli verò pœnam mitigarunt, prout *Plato* infamiam pro pœna poſuit, 8. *de ll.* quam Athenienſes unà cum interdictione ſacrorũ infligere ſolitos, *ex Demoſthen. orat. contra Near.* colligitur. Cortynenſes, *Aelian.* 12. *Var. hiſt.* & Cumæi *Plut. in probl.* 15. foro expoſitas adulteras riſerunt, poſtea infames dimiſerunt. Zaleucus oculis mulctavit adulteros, *Valer. lib.* 6. *c.* 5. Aegyptii, nares fœminis, viris mentulas ferro demetebant, ut huc alludens ait *Horat. Diodor: Sic. lib.* 2. *c.* 3. Diogenes volebat ex teſtibus ſuſpendendos mœchos. Cum enim Didymum quendam adulterum eſſe audierat reſpondit hominem ex nomine ſuſpendi debere, *Tiraq.* 13. *l. con. n.* 12.

Nec poſſunt non molitiei accuſari primæ Romanorum leges, quæ non ultra

Digitized by Google

ducenteſimum lapidem adulteras, adulteros paulo longius relegabant, ut conſtat ex deprecatione Tiberii pro adultera *ap. Tacit. 2. hiſt. Aug.* Sed & *Auguſtinus lib. 3. de civit. cap. 5.* ſcribit, antiquos Romanos, quamvis aliqua damnatione, nunquam tamen morte fœminas adulteras puniviſſe, idque ſecundum jus ff. obtinere *Alciat. 5. parad. cap. 8.* putat *per l. ſi quis viduam, ff. de quaſt.* ubi mulier ob duplex peccatū, inceſtum & adulterium, à Marciano deportari ſcribitur. Sed quid de jure Dig. ſit, nos Iuriſconſultis diſputandum relinquimus: illud certum eſt l. Iuliam, pœnam ſanguinis irrogare adulteris, tam maribus, quàm fœminis: Conſtat etiam Macrinum *Capitol. in Macr.* & Aurelianum graviſſimis ſuppliciis adulteria puniiſſe. *Vop. in Aur.* item Conſtantinum l. tuliſſe, qua gladio puniuntur ſacrilegi nuptiarum, ut loquitur *in l. 30. in fin. C. ad l. Iul. de adult.* Ideoque probanda non eſt indulgentia Iuſtiniani, qua paſſus eſt à Theodora eximi adulteras à pœna capitali. *Nov. 134. cap. 10.* Quod ſi *Zonoras* nullus dixiſſet, Theodoram nomine Imperatoris multas tuliſſe ll. ſi Imperator non indicaſſet, ſe ſæpius uſum conſilio conjugis, *Novell. 8. cap. 8.* nec coëgiſſet magiſtratus etiam in juſſa eius jurare, *Novell 8. tit. 3.* eiuſdemque alienationes valere juſſiſſet, *l. 3. Bene à Zon. C. de quadr. praſcr.* vel ex ſola hac lege ſagax conjectator id diſcere poſſet.

Exclamat *Iuvenal. Sat. 2.* Vbi nunc lex Iulia? dormis? imitabor, ubi nunc tua lex eſt, Romule? dormit? Is quippe legem tulit talem: In adulterio uxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine judicio impunè necares: illa te, ſi adulterares, digito non auderet tangere, neque jus eſt, *Gell lib. 10. cap. 23.* Et *Plutarch. in Rom.* autor eſt, Romulum dediſſe viris facultatem accuſandi adulteras, ſed idem denegaſſe fœminis: id quod à Severo Anton. decretum quoque habemus, *in l. publico 1. ff. ad l. Iul. de Adult.* & à Conſtantino repetitū, *l. placet. in C. Th de Repud.* ubi ſancitur: viro licere repudiare uxorem, ſed non contra. Mulier enim debet viro reverentiam, *l. Rem. r. §. 7. de rei ux. act. l. 14 §. ult. ſolut. matrim. quemad.* ubi Vlpianus contra bonos mores pactū ait, quod contra reverentiam, maritis debitam, pactum eſt. Perſonæ verò, quibus reverentia debetur, ſine venia & juſſu prætoris in jus vocari non poſſunt, *l. Generaliter. ff. de in jus voc. cap. Episcopus. quaſt. 2.*

Sed nos illud *Ambroſii ex 32. q. 4. c. Nemo* probamus. Omne ſtuprum adulterium eſt: nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem enim à viro, quæ ab uxore debetur caſtitas. Nec enim alterutri impunius licet ſcortari. Vnde nec alterutrius vel imbecillitas, vel licentia vocationem pœnæ meretur.

An viro in adulteram uxorem privatim liceat advertere.

Illud tamen circa præſentem materiam adhuc conſiderandum, an rectè Romulus privatæ mariti vindictæ mulieris adulterium commiſerit, an verò rectius cauſſa coram judice diſceptari debeat. Aemilius nemini vel ex agnatis uxoris repudiatæ rationem reddidit. *Plutarch. in Aem.* De Germanis ſcribit *Tacitus de mor. Germ.* Adulterarum pœna præſens & maritis permiſſa erat. Acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Publicatæ enim pudicitiæ nulla eſt venia. *Bodin. 1. de Repub. c. 3.* cupit privatam uxorum caſtigationem reductam, ne publica accuſatio utramque perſonam diffamet.

Sed idipſum eſt, quare publicè ſecundum ll. accuſari debeant, ut à facili delatione metu infamiæ deterreantur mariti. Alcibiades ſanè humeris ex foro abripuit conjugem, ne ſecreta tori publicè panderet. *Philippus Melanchth. in lib. de collatione actio forenſ. Attica, & Rom. Accuſ. 12.* & Ant. Pius adulteriū Fauſtinæ ignovit, *Capit. in Ant.* exemplum futurus reliquis maritis, ut peccata conjugis muſſitare potius, & ſciendo neſcire velint, quàm ſe in publicam ponere infamiam, quod Adrianum quoque feciſſe *Ael. Spart. ſcribit*, qui uxorem licet adulterii ſuſpectam, tamen retinuit, remotis ex aula adulteris, Cabbas Romanus ſolebat Mecænati, cum uxore ſua colludenti, dormire, *Plut. in Amat.* Conſulitur hac ratione quoq; innocentiæ fœminarum, quarum multas ſine cauſa domo exactum iri à maritis veriſimile eſſet, niſi illi cogerentur magiſtratus inquiſitionem revereri.

De cæ-

Digitized by Google

Cauſſa aliæ divortiorum.

De cæteris divortiorum cauſſis diſputent Theologi cum Iuriſconſultis. Quid de diverſitate religionis ſentire debeamus, à nemine rectius diſcere poſſumus, quam *D. Paulo. 1. ad Corinth. c.7.*℣*. 12.* ſi quis frater, ait, uxorem habet infidelem, quæ conſentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito, & ℣. 14. Maritus enim infidelis ſanctificatus eſt in uxore, & uxor infidelis ſanctificata eſt in viro, quod repetitur *in 28. q. 1. in Sum. & in c. Iam nunc illud: cui conſonat text. in l. Eum qui in fin. C. de Epiſc. & Cler.* ubi dicitur mulier ſua converſatione dignum ſacerdotio virum effeciſſe.

Si vero infideli placuerit diſcedere, fidelis liberatur à nexu matrimonii, ut ait Apoſtolus, quia deſeritur, Sed & Childebertus III. Rex Francorum, ab Amalrico Gothorum in Hiſpania rege, ſororem ſuam Clotildin reduxit, quia fruſtra laboraverat, jam diu in convertendo marito ab Arrianiſmo. *Volat. l. 3. Geog.* Quanquam ſatius eſſet, ut antequam contraherentur matrimonia, conſenſioni religionis perſpiceretur, ſicut proceres Poloniæ Iagelloni Lituaniæ duci noluerunt Ludovici filiam elocare, antequam baptiſaretur & Chriſtianus fieret: *Munſt. in Geog.* & Vladislaus Lokticus Gedemini, Lituan. ducis filiam prius ſacris initiari curavit, quam eam filio Caſimiro jungeret, *Cromer. lib. 11.* Iagello quoque poſtea I. tulit, ne eſſent inter Ruſſos & Catholicos matrimonia, niſi illi converterentur, *Crom. 15.* quod cum non obſervaret Alexander M. Dux Lituan. Iohannem Moſchum in ſe incitavit *Sigiſm. in Moſco*℣. Leves enim Theophili Iconomachi & Theodoræ uxoris, ſuper imaginibus diſſenſiones, perpetuo virum erga uxorem exacerbarunt *Zonar in Theoph.*

Solon ob ſterilitatem quoque uxoris, & multo magis ob impotentiam viri diſſolvit matrimonium. *Plutarch. in Solon.* Anaxandrides rex Spartanorum juſſus fuit uxorem ſterilem repudiare, quod cum recuſaret coactus eſt aliam ſuper inducere. *Herod. lib. 5.* Spurium Carbilium Cenſores coegerunt, primum divortium Romæ facere ob ſterilitatem uxoris *Gell. l. 17. c. 21.* Tardari ne quidem pro uxoribus habent, quæ non pepererunt. *Pant. in deſcr. Tart.* Baſilius Muſcovitarum princeps Salomon, quam ex 1500. virginibus unam elegerat, ob prætextam ſterilitatem, in monaſterium detruſit *Sigiſ. Bar. in hiſt. Muſco*℣. Griffina, Roſcislai Ruſſorum, ut vult *Dlugoſſus*, ducis filia, accuſata viri ſui, Leſci Siradienſis, frigiditate, ab ipſo abiit. *Crom. l. 9.* Verum ſterilitas ad diſſolvendum matrimonium non ſufficit, quia, *ut ait Aug. de bon. conj. c. 7. citatus c. tantum. 32. q. 8. c. matrim. 27. q. 2.* tantum valet vinculum ſociale, ut licet cauſſa procreandi colligetur, tamen ob ejus defectum nequeat ſeparari: Ceſſante enim primo fine, adhuc durat alter, videlicet, ut mulier ſit adjutorium viro; Alioquin ſenum matrimonia impunè diſſolvi poſſent, aut contrahi minimè deberent. Quin etiam Spadones in matrimonio patitur lex, quorum generandi potentiæ non eſt omninò deſperata: In muliere verò difficilimè poteſt incurabilis ſterilitas demonſtrari. Imò *D. Auguſt. de bon. conjug. cap. 15.* ſcientibus conjugibus ſe non habituros liberos, ſeparare tamen ſe, atque aliis copulare non licet.

De officio viri & uxoris.

Hactenus ad intelligendam conjugalis ſocietatis naturam multa diſputavimus: nunc ad reliqua ſubjicienda pergemus, de officio viri & mulieris: Quando enim primum & præcipuum finem conjugii intuentur, facilè advertunt conjuges, quod non ad fovendam perpetuam virginitatem, ſicut Cunigundis Belæ regis Vngar. filia, & Boleslaus Pudicus Rex Polo. fecerunt, *Micho*℣*. lib. 3. cap. 38.* aut etiam ut Henricus 8. qui Cunigundam reddidit fratribus virginem, *Sigon. 8. Ital.* ſed ad procreandam ſobolem conveniant. Non eſt hic diſceptandũ, an concubitus ſuſcipiendæ prolis gratia vacet peccato: an venialiter peccet, qui reſtinguendi ignis gratia remedio conjugii utitur, ut *diſputat. Auguſt. de bon. conj. & c. quidquid 32. q. 1.*

Debitum naturale.

Expreſsè enim vocat *Apoſtolus* conjugium remedium uſtionis, tum videlicet adhibendum, quando incontinentia incipit luxuriare. Ne fraudate, ait, alius alium, niſi ad tempus, &c. Et *Salom. Pro*℣*. 5.* Lætare cum muliere adoleſcentiæ tuæ, & in amore ejus delecteris jugiter. Quin *Deut. 42.* præcipitur: Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quicquam neceſſitatis

 injungetur

injungetur publicè:ſed vacabit abſque culpa domi ſuæ, ut uno anno lætetur cum uxore ſua.

Nihil eſt, quod Zopyrus Gordienſis Medicus, feſtiva Thaletis reſponſione eludere appeditū uxoris docuit: Thales enim à matre ſolicitatus ut nuptias, ſubinde reſpondit: οὔπω καιρὸς ὦ μῆτερ: nondum tempeſtivum eſt, ô mater. *Stob. c. 66. Laert. in Thal.* Simili, inquit, modo ad venerea affici debemus, ut cubituri illud ſuccinamus: Nondum accommodum eſt, itidem & à ſomno excitati: οὐκ ἔτι καιρὸς, jam effugit occaſio, ut ita nunquam commodum ſit. *Plut. in Symp.* Vehementer enim accuſat. *Iſoc. ad Nicocl.* eos, qui in aliis contractibus æquitatem ſervant: in matrimonialibus verò, quos ſanctius obſervari decebat, pactis & conventis ſtare tergiverſantur.

Sed hæc nobis inſpicienda ſunt iis oculis, quibus Livia contemplabatur nudos juvenes: ideoq; nō immoramur, nec diſputamus cū Thom. *in add. 3. p. q. 64. a.* 1. an alter conjugum teneatur alteri ad redditionem debiti ex neceſſitate præcepti, quod ipſe affirmat: Item an teneatur tempore feſtivo, quo jubet abſtinere ipſe *Paul. & Gregor.* 33. *quæſt.* 4. propterea quod voluptas ipſa ſine culpa nullatenus eſſe poteſt. Vnde conſtitutum eſt, ut quadrageſimali vel ſacro tempore nuptiæ non celebrentur, id quod *Concilium Laodicenſe* olim ſanxit *cap.* 25. ubi canon eſt: Non oportet in quadrageſima aut nuptias, aut quælibet natalitia celebrare: & *Concilium Iſerdenſe* 33. *q.* 4. minitatur diſſolutionem conjugiis tali tempore contractis. Nec diſputamus, an vir ſine conſenſu uxoris poſſit continentiam fovere, & cætera, quibus plena ſunt *decretalia Burchardi*: ſed pergimus ad verum officium, quo vir uxorem regere, & ipſa viro obedire debet.

De poteſtate mariti in uxorem.

ApudSacas, ſi quis uxorem puellam ducere cuperet, pugnam cum ea ſuſcipiebat: & illa, ſi ſuperior eſſet, captivum abducebat, atque imperium in eum tenebat: ſin inferior, ab eo regebatur. *Aelian de Var. hiſtor.* 12. Non tam ancipiti duello depugnandum eſt viro, pro imperio, quod ipſi jura divina, naturæ, & poſitiva plenè offerunt, Ipſe, inquit autor conjugii, dominabitur tibi, *Gen.* 3. & *Petrus* 1. *Epiſt.* 3. mulieres jubet eſſe ſubditas viris, quòd hi ſint illarum capita, ut ad *Epheſ.* 5. ſcribitur. Propterea ad omnia natura fecit mulieres imbecilliores, quò à natura ſuæ ſubjectionis admonerentur. Ius enim naturæ eſt, ut dignior imperet. Vnde Megiſtona Timoleontis uxor reprehendebat Ariſtotimum Elienſium tyrannum, quod ipſam juberet imperatorias ad virum ſcribere literas. Si, inquit, jus naturæ ſcires, non utique juberes viris ſuis mulieres quidquam præſcribere, ſed nos ad ipſos, tanquam dominos noſtros, permitteres proficiſci. *Plut. de clar. mulier.*

Iſidorus recolit 2. *de off. eccl. c.* 15. quod repetitur *c. fæm.* 30. *quæſt.* 5 *cap. mulier.* 33. *q.* 5. fœminas, dum maritabantur, olim velari ſolitas, ut ſui ſervitii ſe admonerent, & *in c. quacunque* 30. *diſtinct.* ſcribitur: Quæcunque mulier ſibi comam amputaverit, quam Deus ad memoriam ſubjectionis illi dedit, tanquam reſolvens jus ſubjectionis anathema ſit. Ad quod caput duo non contemnendi ICti feſtiviter notarunt, iccircò relictos eſſe fœminis crines, ut viri invenirent in illis, quo trahi poſſent & ligari. Hanc conſuetudinem conſideravit Olorus rex Dacorū, cum Dacos, quod contra Baſtarnas infeliciter pugnaſſent, ſumma ignominia adfectutus, ſub imperium mulierum damnavit, quaſi majorem neſciviſſet contumeliam. *Iuſtin. lib.* 32.

Revera enim maxima eſt infamia viro, ſi mulieris impote indignioris imperio ſe ſubjiciat, ſicut Hercules ſervivit Omphalæ, & Ninus imperium dedit Semiramidi, Antonius Cleopatræ. Rectè *Plinius in Paneg. Traja.* Multos foris claros domeſtica deſtruxit infamia, & ne maximi cives haberentur, hoc effecit, quod mariti minores eſſent. *Preluſius in com. ſtat. Polon. lib. 3. cap. 6. a.* 3. refert Ciceronis dictum: an ille mihi videatur liber, cui mulier imperat? cui leges præſcribit, jubet, vetat? quod videtur, cui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet. Si poſcit, dandum eſt: ſi vocat, veniendum: ſi ejicit, abeundum: ſi minatur, extimeſcendum. Apud Tibarenos olim *Apollo Rhod.* 2. *Argo.* Corſicos. *Diodor. lib.* 6. Hiſpanos *Cal. Rhod.* 18. *cap.* 22. poſtquam mulieres

Digitized by Google

muſieres pepererant, viri cubabant in lecto, inſtar puerperarum: puerperæ verò ipſis miniſtrabant, more inverſo. Invertitur tum quoque natura, quando mulier imperium ſibi vendicat, virum excludit foras: qua de cauſſa *Epiphanius lib.3.hæreſ.cap.6.* jure taxat Seras, quod viri apud illos texant, culinas curent, penſos trahant, liberoſque educent, mulieres contra virilia ſubeant officia: quo more uſos olim Aegyptios *Herod. in Eut. Mela lib.1.* & Gorgonas *Diodorus autor. eſt lib. 4.* Evertunt enim jus naturæ, quod viro & non fœminæ poteſtatem dedit. Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito, non aliter fiunt fæmina virque pares *Martial.*

Sara prudentiſſima fœmina ſua ergà virum reverentia exemplo debebat eſſe cunctis mulieribus, quippe quæ virum non alio, niſi domini nomine nominat. Et quæcunq; fuit mulier, quæ teſtamentum ſuum apud Scævolam, *l.* 88. filii dulciſſ. præcipitote omne, quod ex hæreditate boniſve Titii, domini mei, patris veſtri, ad me pervenit, mortis ejus tempore, &c. aut altera, apud *Paulum L. Ea quæ 57. ff. de donat. inter Vir. & uxor.* quæ literarum ad maritum caput facit: Domine cariſſime. Sic enim debitam viris ſuis reverentiam exhibent mulieres, ſuamque eo ipſo oſtendunt prudentiam. Vxor enim, quæ ſapit, viro inſervit, quæ non ſapit, eum ſpernit, ait *Eurip. in Oedipod.*

Atque non tantum, quia magis in vulgus coluntur, ſi viros obſervent, mulieres, viris ſe ſubjicere debent, ſed quia ſciũt, ſe tantum honoris habere, quantum vir habet. Quod ſi viri honori ipſæ ſua imperioſa arrogantia detrahant, illumque in macellis fabulam efficiant, eo ipſo ſuæ quoque famæ derogant, quoniam omne earum decus à viro pendet. Phormionis uxor viri res geſtas dicebat ſuũ ornatum eſſe, *Plut. de Muſ.* Leges Romanorum dignitatem fœminarum æſtimant tantum ex dignitate mariti: immò nec filiæ ſenatorum clariſſimatus honorem habent, niſi ſenatoribus nuptæ. *l. fæmina 8. ff. de ſenat.* Vnde Virginia Auli filia, quamvis patricia, ejecta tamen fuit ex ſacris Pudicitiæ à patritiis fæminis quod Volumnio plebeio nupſerat, *Liv. lib. 10.* & Fabii filia indignabatur, quod contemneretur ob virum plebejum. *Liv. Dec. 1.* Mulieres enim honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum perſona ſtatuimus, & domicilia mutamus, ajunt Imperatores *in l. mulieres 13. C. de dignit.* quod & ſcriptum eſt *l. 9. C. de Incó.* nec retinere judicantur mulieres claritatem generis ab Alexandro *l. 1. C. de dignit.* niſi clariſſimis quoque nupſerint. Quæ enim priorum dignitatum oblita eſt, non rurſum ex prioribus juvabitur, ut ſtatuit Imperat. *Nov. 22. c. 36.* ſuper muliere poſt primas nuptias inferioris conditionis homini nubente, *l. cum te 10. ff. de nupt.*

Propterea audiant mulieres *Hieronymum* ita Celantiam admonentem: Servetur inprimis viro auctoritas ſua, totaq; à te diſcat domus, quantum illi honoris debeat: tu dominum illum obſequio tuo: tu magnum illum tua humilitate demonſtra: tanto ipſa honoratior futura, quantò illum amplius honoraveris.

An uxor adhuc ſit in poteſtate patris.

Quia verò nullum imperium eſt ſine poteſtate cogendi; conſequitur viris quoque concedendam eſſe facultatem, vel invitas in ordinem cogendi mulieres, idque apud omnes ferè gentes obtinuit, ut uxor eſſet in poteſtate mariti: exceptis Romanis poſterioribus, qui mulieres, immò etiam viros, nondum emancipatos relinquunt in poteſtate patris. Cum enim *Vlpianus l. 1. §. ult. ff. de injur. & Paulus l. 8. §. 2. eod.* ſcribat, tribus fieri injuriam, ſi uxori facta fuerit, marito, uxori & patri; inde colligit *Accurſius*, patri propterea adhuc fieri injuriam, quia filia manſit in poteſtate patria, *argum. l. Si uxor. C. de condit. inſert.* ubi Dioclet. & Max. mulierem relinquunt in poteſtate patris, donec emancipetur, id quod expreſsè ſtatuitur *l. 3. §. prohibetur. ff. de donat. inter Vir. & uxor.* &c. adſeriturque ab interpretibus, licet nonnulli nuptias ex farre & uſu excipiant.

Verum illa poſitio omninò conturbat jus conjugale, quando mulier cogitur duorum juſſa ſequi, mariti & patris: aut ab illius poteſtate eximitur: id quod non obſcurè vidit *Vlpianus l. 1. §. ult. de lib. exhib. & deduc.* Vnde ait: Hoc jure utimur, ne bene concordantia matrimonia jure patriæ poteſtatis

turben-

Digitized by Google

turbentur: quod ſic erit adhibendum, ut patri perſuadeatur, ne acerbè patriam exerceat poteſtatem. Nam ſi vel leviter læſa fuerit uxor à maritò continuo ad patrem defugiet, negabit marito in ſe jus eſſe, & ita, quæ eſt impotentia fœminarum, patrem in maritum armabit, qui, quod maritus fieri velit, infectum efficiet, domumq; , generi furialibus implebit diſcordiis.

Vnde jus divinum, Reliquet, ait, vir patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, quod à natura quaſi animis inſculptum plures gentes ſecutæ ſunt. Licurgi lex fuit apud Lacedæmon. ut in mariti poteſtate eſſet mulier, ne contemto marito ad patris domum rediret. *Plutarch. in Lacon.* Vnde Lacæna rogata, an conſentire vellet adultero concubitum perenti, reſpondit: cum puella eſſem, didici parenti parere, & hoc egi, mulier autem viro. Huic ergò, ſi juſta roges, manifeſtum facias primum *Plutarch. in Lacon. Apoph.* Illud enim apud *Stob. ſerm.* 71. Euripides dicit: Γυνὴ γὰρ ἐξελθοῦσα πατρῴων δόμων, οὐ τῶν τεκόντων ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ λέχους, & hine fluxit *conſuetudo Pictavorum tit.* 15. Continuo quam vir & fœmina, ſive nobiles ſive ignobiles matrimonium ſimul inierunt in Pictavia, ex more illius gentis, uxor eſt in poteſtate mariti, non patris.

An vir habeat poteſtatem vitæ & necis.

Quin immò eo proceſſit Imperium virorum, ut in mulieres jus vitæ & necis ſibi vendicarit. De Gallis ſcribit *Cæſar. de bell. Gall.* Galli in uxores & liberos, æquè ac in ſervos jus vitæ & necis habent: ac ſiquidem vel minima ſuſpicione teneantur maritos necaſſe, quæſtionibus à proximis torquentur, & ſine ulla magiſtratus cognitione damnantur. De Germanis videatur *Tacitus in mor. Germ.* De plerisque barbaris legatur teſtimonium *Ariſtotelis. 1. polit.* 1. De Romanis antiquis idem teſtatur lex Romuli apud *Gell. lib.* 10. *cap.* 23. & *Halycar. lib.* 2. Invenimus, ait *Plinius lib.* 14. *cap.* 13. inter exempla, Egnatii Mecennii uxorem, quod vinum bibiſſet è dolio, interfectam fuiſſe à marito, eumque cædis abſolutum à Romulo. *Valer. lib.* 6. *c.* 3 Vocat Egnatium Metellum, additque non accuſatione tantum, ſed & reprehenſione vacaſſe. *Fabius Pictor in ſuis Annal.* ſcribit, matronam, quod loculos, in quibus erant claves cellæ vinariæ, reſignaſſet, à ſuis inedia mori coactam *Arnobius 5. cont gent.* memorat: Fatuam à Fauno marito Latii rege virgis Myrteis ad mortem cæſam, quod contra morem clam vini ollam ebiberat.

Atque adeò licebat viro non tantum ob adulterium, nec in continenti, ut per *l. Iuliam de adulteriis*, ſed ob leviorem cauſſam uxori manus inferre. Vnde Cato ideò propinquos fœminis oſculum dare voluit, teſte *Plinio* 14. *c.* 13. ut ſcirent, an temetum olerent. Hoc tum vino nomen erat, unde temulentia, ut *notat Non. Marcell.* Et ita oſcula apud Roman. ut *Salmuth. in not. ad Pancir.* oſtendit, ex mala intentione introducta, poſtea ad ſigna amoris traducta ſunt. Vinum verò guſtare etiam apud alias gentes fœminis non licebat, ut de Italis in univerſum teſtatur *Athen. lib.* 10. *cap.* 13. De Mileſiis *idem lib.* 10. *cap.* 9. De Maſſaliotieis *Aelian.* 2. *Var. Calius lect. ant.* 15. *cap.* 6. & *Xenophon. in lib. de Spartana Repub.* Propè, inquit, apud omnes gentes uſitatum eſt, ut mulieres aut omninò vini expertes ſint, aut eo quam aquatiſſimo utantur, quem morem Sarracenicis fœminis pro lege injunxit *Mahomet. in ſuo Alcorano.*

Sed ne à ſcopo abeamus, extant *ll. Rotaris & Luitbrandi in ll. Longob. tit. qual. mul. liber. permiſſ.* quibus viro faciunt poteſtatem capitaliter in uxorem privato judicio animadvertendi. Cæterum nimis mehercule dura eſſet & iniqua conditio mulierum, ſi impunè liceret viris, eas pro arbitrio tractare. Quid non facturos plurimos *μισογύνας* putemus, qui quo jure, quaque injuriam ſævitiam in innocentes mulieres exercere jam diu ſatagunt. Accedit, quod vindicta privata omni jure, inprimis divino ſit prohibita; Item quod uxor ſit pars viri, in propriam autem carnem nemini liceat vim, vel manus mortiferas inferre, *l.* 13. *ff. ad l. Aquil.*

Quare ſicut Imperator dicebat, patriam poteſtatem non in atrocitate conſiſtere, ſed in pietate, ita & de poteſtate maritali ſtatuendum eſt, quæ in paterna caſtigatione, non in atroci & capitali ſupplicio conſiſtit.

An vir habeat jus caſti.

Atque hanc theſin nonnulli in favorem mulierum ita ampliarunt, ut quantumvis graviter

Digitized by Google

graviter peccent mulieres, adhuc tamen à verberibus jubeant maritum abſtinere, cum *Cenſorio illo Catone*, ſacrilegium putantes, ſi quis uxorem verberet. *Plutarch. in Caton.* Sed verendum, ne nimia iſta indulgentia imperium mulierum inducat, ſicut & idem *Cato* confitebatur: Nos imperamus hominibus cunctis, uxores nobis, *Plutarch. in Caton.* aut ut *Themiſtocles*: Athenienſes imperant Græcis, Themiſtocles Athenienſibus, uxor Themiſtocli, uxori autem filius. *Plutarch. de educatione pueri in Themiſtoc. & Græc. Apophthegm.* Iubet *Cato in Orat. pro l. Oppian.* ut frena demus impotenti animali, ne ſi par eſſe cœperit, continuò ſuperius eſſe velit. At ſi caſtigatione reali omninò abſtineat, quomodo poterit mulierum plurimarum petulantiam coercere. Nec enim verbis & objurgationibus ceſſit Xantippe, nec Catonis increpationibus matronæ Romanæ. Niſi quis fortaſſe velit jurgia domeſtica, exemplo Socratis, cotidiè audire, ut obdureſcere inde diſcat ad externas injurias, *Gell. lib. 1. cap. 17.* aut ſecundum præceptum *Chryſoſtom. homil. 26. ſuper Epiſt. 1. ad Corinth.* tolerare vitia uxorum, ut gymnaſium & palæſtram quandam Philoſophiæ domi habeat. Alias enim pertinacia mulierum etiam quietiſſimum animum ſæpè ad duriorem caſtigationem everberat.

Illud quidem *Caſo in Oecon. q. 4. Bodin. 1. de Rep. c. 3. Tiraq. 8. & 9. l. connub.* credimus & concedimus, crudeles eſſe, immò, ut de noſtro hoc addamus, crudeliſſimos, qui ſine cauſſa, & non prius tentatis omnibus humanè, ad verbera progrediuntur, quaſi corpus tantum exercere velint, ſimiles iis Medicis, qui levi morbo obſeſſum membrum ſtatim amputant, nec malum levioribus medicamentis prius expugnare conantur. Nec enim cogitant, quod ſcriptum eſt: Nemo unquã carnem ſuam odio habuit: nec, *ut Lombardum imitemur 2. d. 18.* ortum primæ mulieris reſpiciunt, quam *Lombardus ait*, non ex pede deſumtam, ut pedibus conculcari, ſed ex latere, ut intimo corde amari debeat.

Quid prætereà jucundius, *τὰ μὲν, ait Phocyl. ἡδύτερον ϗ ἄρειον, ἢ ὅταν ἀνδρὶ γυνὴ φρονέα φίλα γηράος ἄχρι, ϗ πόσις ἢ ἀλόχῳ, μηδ' ἐμπέσῃ ἄνδιχα νεῖκος.* Elegans eſt encomiũ, quo adficit *Plinius Epiſt. lib. 8. ad Gemim.* quendam Macrinum, quod cum uxore vixerit annos 39. ſine jurgio, ſine offenſa. Quid, quod amor & obſervatio viri ad laudabile certamen mutui amoris excitat uxorem. Ego, *inquit Seneca Epiſt. 9. ad Lucil.* monſtrabo tibi amatorium ſine medicamento, ſine herba, ſine ullius veneficæ carmine: Si vis amari, ama. Cui colludit *Mart. lib. 6.* Vt præſtem Pyladen, aliquis mihi præſtet Oreſten, Hoc non fit verbis, Marce, ut ameris, ama. Alias ſicut L. Craſſus ſenator dicebat ad L. Philippum conſulem: Non es mihi Philippe conſul, quia nec tibi ſenator ſum, *Valer. l. 6. c. 2.* aut, ut orator Domitius *apud Hieron c. Eſto ſubj. diſt. 95.* Cur ego te habeam ut Principem, cum tu me non habeas ut ſenatorem? Ita uxori erga maritum dicere licet? Cur ego te habeam ut maritum, cum tu me non habeas ut uxorem? Vxor enim in manu & tutelã, non in ſervitio habetur, *ait Valer. de l. Oppia apud Livium.* unde infert: Quò plus poteſtis, eò moderatius imperio debetis uti.

Vnde etiam ſapientiſſimus *Homerus 1. Iliad.* introducit Iovem ad minas uſq;, dum Iuno ipſi obluctabatur, progredientem, adhuc tamen verberibus abſtinentem, quaſi admonere nos velit: Omnia experiri prius decere ſapientem, quam armis rem adgrediatur. Si verò aliter cum uxore vivi non poſſit, ſi petulantia verbis reprimi nequeat, ſecundum *Hippocrat. præceptum:* Extremo malo extremis occurrendum remediis, & malo nodo malus quærendus cuneus. *Bellovіſ. l. 1. pract. crim. c. 9. n. 17.* Nec tum maritus uxori facit injuriam, *ut Caſus objicit*, quando erga peccantem ſuo imperio utitur: nec ſuo corpori infert vulnus, quando membrum mortuum aut extremo vitio occupatum, nõ ulterius membrum eſt, ſed enſe reſcindendum, ne pars ſincera trahatur, *Ovid. 2. Met.* Atque hoc dicebat *Gellius lib. 1. cap. 17.* Vxoris vitium aut ferendum eſſe, aut tollendum.

Ex quibus omnibus patet, mulierem eſſe ſub poteſtate, quando vid. refertur ad virum; Alias enim in liberos, inprimis filias, *Poteſtas uxoris.*

in ancillas, in familiæ adminiſtrationem imperium habet cum marito diviſum: ita tamen, ut adhuc ſubordinetur reverentiæ mariti. Illud *Ariſtoteles* docuit *lib. 1. Oeconom. cap. 2. 1. Polit. cap. 8. & 8. Ethic.* ubi regimen domeſticum comparat Ariſtocratiæ, & *Iamblichus in epiſt. de uſu conjug citatus a Stobæo ſerm. 72.* In hoc, inquit, convenient etiam, ut mas imperet, obediat mulier. Erit autem imperij forma, non qualis eſt herilis, ubi ſuperioris utilitas curatur, nec qualis artium, ubi inferioris tantum cura eſt, ſed ſimilis Politicæ, in qua communis utilitas promovetur.

Idem Romani nos docuerunt, qui ſponſam in domum mariti deductam, ita loqui jubebant: Vbi tu Cajus, ego Caja, *Plutarch. in probl. 28.* quod ex lege Romuli tractum eſt, quam *Halicar. l. 2.* deſcribit talem: Mulier viro legitimè conjuncta fortunarum & ſacrorum ſocia illi eſto, ut que domus illa dominus, ita hæc domina. Domus enim adminiſtratio fœminarũ propria eſt, quam Raguel quoq; Saræ filiæ demandat *Tob. 10.* & Iſchomachus apud *Xenoph. in Oecon.* ait: Quæ domi ſunt, uxori peragenda relinquo. Vnde mulier poſt viri mortem retinet dominium in bona, id eſt, adminiſtrationem, quam habuit, vivo marito, quia eſt quaſi caput regiminis in domo, ut ait *Baldus in ult. col. 2. verſ. quid ſi teſtator. C. de indiv. vid* Dominium enim directum mulier non retinet, per *l. 2. C. de ind. vid.*

Quibus ducenda ſit uxor.

De jure igitur mariti & uxoris abundè ſatis diſputavimus: unicum idq; poſtremum adhuc diſquirendum ſupereſt, qualiter adfectæ debeant eſſe perſonæ, quæ matrimonium inituræ ſunt. Cum *Ariſtotelem* quiſpiam interrogaret, cur pulcra amaremus: Τυφλοῦ ἡ ἐπερώτησις, ſtulti interrogatio eſt. *Laert. in Ariſt. Stob. ſerm. 63.* Eadem ratione diceret aliquis, ſtultam hanc eſſe diſputationem, quia omnes ſciunt ducendam eſſe optimam, aut nubendum optimo. Verùm bonarum mulierum, ut de his tantum dicamus, ne dum optimarum, magna eſt raritas. Vix ſunt numero totidem. quot Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili. Zeuxis cum Helenam Crotoniatis pingere deberet, ſciens in una perſona non poſſe omnes pulchritudinis articulos inveniri, juſſit ſibi omnes virgines in conſpectum produci, ex quibus quinque elegit pulcherrimas, ut ex ſingulis partem pulcritudinis excerperet, & inde perfectam formam Helenæ pingeret. *Cic. lib. 2. de Inv.* Quod ſi ille non potuit totam pulcritudinem in una reperire virgine, quantò difficilius erit, in una omnium virtutum concurſum invenire?

Vnde Philoſophus quidam, cum inimico elocaſſet filiam, rogatus, quare id feciſſet? quia non potui, inquit, illum gravius multare, quàm elocando id, quod peſſimum habui. Et Democritus interrogatus, quare parvam duxiſſet uxorem? reſpondit: Quia ex duobus malis minus eligendum fuit, *Anton. Mona. ſerm. l 1. c. 34.* Quid ſi Accurſium in eam ſententiam producam, qui in *l. ex his. ff. de ll.* ex eo, quod ibi ſcribitur de iis, quæ raro fiunt, non ferri leges, facete infert: non eſſe propterea leges de bonis mulieribus ferendas, quia raræ ſunt. *Idem l. 2. c. de his qui ven. at. imp.* reddens rationem, quare mulieres citius veniam ætatis impetrent, quàm mares, quia, inquit, mala herba cito creſcit. Proinde *Pacuvius* antiquo verſu dixit: Haud facul fœmina inventu bona. Vbi facul pro facilè ſumi monet *Nonius Mar.* Et *Menander* Græcè γυναικὸς ἐσθλῆς ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον. Gallus quidam licet quatuor duxiſſet uxores, periculum facturus, an bonam invenire poſſet, poſtremam priore ſemper pejorem ſenſit. *Benſt. lib. 2. de matrim. c. 3.*

Ducenda eſt nota.

Vt tamen ex iſtis malis minus eligamus, circumferendi ſunt oculi, non tàm corporis, quàm animi, ut ex omnibus eam excerpamus, quæ minimis urgetur vitiis. Id autem fiet, ſi ante omnia mores, parentes & patriam perveſtigemus probe: ne occinatur illud poetæ, de moribus ultima fiet Quæſtio, quæ in conjugio prima eſſe debet. Si enim amicus eligendus non eſt, niſi qui cum modium ſalis abſumſeris, multò magis in ducenda uxore idem obſervandum: quia amicum, cujus te ſatietas capit, cum gratia ejurare licet, uxorem non licet. Iccircò Cliſtenes Sicyonius tyrannus, cum vellet filiæ maritum jungere, Græcam juventu-

Digitized by Google

ventutem undecunque convocatam, annum apud ſe detinuit, donec ſingulorum mores perdiſceret. Et jam decreverat filiam Hippoclydæ elocare, cum ille petulantior ſaltatione totum deſultat matrimonium. *Herod. lib.* 6.

Hinc *Libanius ad Solonicum* ſcribit, uxorem cognitam ducas cujus parentes & matrem præcipuè bonis moribus præſtantem noveris. Non enim tantũ in ſervis patriam ſpectandam monet *Vlpian. l. Quod ſi nolit. ff. qui mancip. de Aedil. edict.* quod præſumptum ſit, quoſdam bonos eſſe, quia nationis non ſunt infamatæ, quoſdam malos, quia ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt: Verùm multò magis parentum rationem habendam monet *Ioan. Fabr. in rub. Inſt. de nupt.* ubi aliquot præcepta proponit, & ad hoc rationem addit, quia ut plurimum videmus, non ſolum labem ſanguinis, ſed & morum ad poſteros derivari. Ex quo fundamẽto *Arcadius & Honorius in l. quiſquis §. 1. C. ad l. Iul. Maj.* in filiis timẽt exempla criminis paterni propter præſumptionem, *ut explicat Alciat. 1. præſumpt.* 24. ὔτε γὰρ ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος, οὐδέ ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον, ut ait *Theognis*.

Servanda æqualitas in matrimonio ineundo.

His probè conſideratis, uniformis ducendæ uxoris regula ſit illa *Ovidii*, Si qua voles aptè nubere, nube pari: aut *Auſonii*: Par pari jugato conjux, quod impar eſt, diſſidet. Poſterior addit etiam rationem: Imparium conjugia fore diſcordia: id quod ita eſſe, ex Ethica ratione diſcere licet. Eſt enim conjugium amicitia quædam, & quidem firmiſſima, ut 8. *Ethic.* docuit Philoſophus. At idem *ibid. cap.* 1. docuit, amicitiam conſiſtere in æqualitate: quod etiam *Plato* 6. & 8. *de ll. Boet.* 1. *de Muſ. c.* 1. & nos alibi ex Ariſtotele diximus: Quod ſimile eſt, firmam ſervat amicitiam. Atque hoc adeò verum eſt, ut Atarneti juveni, pueri idem conſilium dederint: τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Tu tibi torque parem: quod Callimachus Dioni de ducenda uxore conſilium petenti, reſpondit, & verſibus expreſſit elegantibus, qui apud Laertium leguntur.

Aequalitatem autem accipere debemus non per omnia, ſecundum idem, ſed ſicut *Alex. in conſil.* 209. *ponderatis his col.* 7. & *ſeq. l.* 6. cenſuit, nobilem divitemque mulierem, deformem tamen, quæ pauperem quempiam formoſum matrimonio ſibi deſponderit, non videri nupſiſſe indigno, cum debeat mulieris nobilitas & divitiarum copia cum forma compenſari: Et è diverſo *Imol. & Panormit.* dicunt formam mulieris etiam pauperis compenſari cum divitiis & nobilitate viri: ita æqualitas hæc interpretanda eſt, ut ſi Metrodorus pauper Philoſophus, *apud Strab. lib.* 13. ditiſſimam duxerit uxorem, non videatur tamen æqualitas violata, quia eruditio compenſat divitias, & potentiâ includit multas opes, quas eruditione ſua vel Philoſophus vel alius litterator comparare poteſt, ſicut *Thales* demonſtravit, 1. *Polit.* 7.

Hanc igitur Geometricam æqualitatem requirimus in omnibus, quæ æquari poſſunt, & principio in ætate. Nam licet cum inæqualitate quoque ſtare poſſint matrimonia: magis tamen florida & ſtabilia futura veriſimile eſt ea, quæ inter perſonas æquales contrahuntur. Eſſe autem contrahenda matrimonia in juventute, ſupra diximus, ubi etiam demonſtravimus, quoto juventutis anno commodius contrahantur: nunc cætera ſubjiciemus, illudque futuro marito conſilium dabimus: virginem eſſe ducendam, juvenique ducendum, idque ita vulgariter approbatum putat *Euſeb. libr.* 5. *præpar. Evangel. cap.* 10. ut Apollinem rideat, qui illud cuipiam reſponderat, tanquam divinum reſponſum, quod tamen omninò vulgare ſit.

An virgo ducenda, vel vidua.

Ariſtotel. 1. *Oeconom. cap.* 3. addit rationes, quia ſequax eſt juvenecularum animus, quem facile, quo velis, ducas & adſuefacias. Rationem hanc ſumſit ex *Heſiod.* 2. *op. & dier.* cujus hic eſt verſus: Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς, Virginem verò ducito, ut mores caſtos doceas: eandemque huic inſtituto adſignat *Ioan. Fab. in rub. Inſt. de nupt.* deſumtã ex *l* 37. *ff. de Aed. ed. & redh. ubi Vlp.* ait: Venditores plerunq; veteratores vendere pro novitiis. Præſumptum enim, ait, eſt, ea mancipia, quæ rudia ſunt, ſimpliciora eſſe, & ad miniſteria aptiora & dociliora, & ad omne miniſterium habilia:

trita verò & veterana difficile eſt reformare, & ad ſuos mores trahere. Viduæ verò jam primi mores adſuetæ mariti, non deerunt, inquit *Libanius in Epiſt. ad Phremil.* querelæ, ſe primo marito fuiſſe cariorem.

Præterea incommoda alia, quæ ſenectutem comitantur: Οἴμοι κακοδαίμων, *conqueritur Blepyrus apud Ariſtoph. in concion.* ὁ γέρων ὢν ἠγόμην γυναῖκα. Nam quæ bello eſt habilis, Veneri quoque convenit ætas, Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor. Quos petiêre duces annos in milite forti, Hos petit in ſocio bella puella thoro, *Ov.* 1. *Eleg.* Atque licet aliquid generatum ſit, imbecillum tamen erit & infirmum, aut relinquetur orphanum, ſine patre vel matre. Nam poſt mediam ætatem, qui ducit uxorem domum, ſi eam ſenex prægnantem fortuitò fecerit, Quid dubites, quin ſit paratum nomen pueio, Poſthumus, *Plautus in Aulul.* Mediam ætatem interpretor annum 50. quia centum annorum æſtimatur vitæ terminus, ſecundum *Artemid. lib.7. c.* 75. *& Cajum ICtum. l. an uſusfructus. ff. de uſufr. & quemad. quis ut. fr.*

Ad hæc, amicitiam negat Ariſtoteles inter ſenes facile conflari, quia voluptates reſpuunt, &, ut *Horatius* inquit: Canities moroſa eſt. Conjugium verò eſt ſocialis amicitia. Ne dicam, quod ſenum nuptiæ contrarientur juri naturæ. Solon robuſtum juvenem in ſinu divitis vetulæ pingueſcentem extraxit, & in thorum puellæ induxit, ut robur civitatis augeret. *Plutarch. in Solone.* Vnde *l. Iulia & Papia* quinquagenariæ fœminæ nubere non licebat, *Vlpian. in tit.*16. quod Iuſtin. non ſuſtulit *l. penult. C. de nupt.* In iis enim naturalis finis conjugii ceſſat: Et proinde Dionyſius rectè admonebat matrem ad nuptias redire meditantem. Nam, inquit, etſi leges Syracuſanas violare potes, leges tamen naturæ violare non debes, *Caſ. lib.* 1. *Oecon. cap.*4. *quæſt.* 3. Sed & in eo violatur jus naturæ, quod cum hoc præcipiat, exhibere reverentiam ſenibus, quam vocat *Ariſt.* 8. *Eth.* 13. 14. Amicitiam ſecundum excellentiam; in conjugio vetulæ vir cogatur contra jura domeſtica uxori reverentiam exhibere, & ſenex uxor, contra jus naturæ, juveni marito, quem filium multò rectius nominare, quàm maritum debeat.

Demetrio abneganti Phyllam Antipatri filiam, Cratero olim junctam; viduam ducere, pater Antipater inſuſurravit in aures illud *Euripideum* ὅπου τὸ κέρδος παρὰ φύσιν γαμητέον: Vbi adfulſit lucrum, contra naturam ducendum eſt. Sed hæc conjugia tamdiu quieta ſunt, quam diu ſpes lucri avarum continet animum: ſicut *Ariſt.* dicebat, tam diu ſtare amicitias ob voluptates & quæſtus, quamdiu voluptas & quæſtus expectantur. Poſtquam penes ſe habent amplam dotem, quam propter probi fuerunt, continuò ex probis peſſimi fiunt. Ita Romanus Diogenes Eudociam, Michael Paphlagonius Zoen, Nicephorus Theophanonem, *Zono. in horum vitis*: Ottocarus rex Bohemiæ Magaretham duciſſam Auſtriæ, *Munſter.* 3. *Geogr.* tamdiu in honore habuerunt, donec imperium in ſe tranſtulerunt: poſtea duriſſimè anus tractarunt, & Margaretha interiit non ſine ſuſpicione ſubornati à marito veneni.

Qua de cauſſa, quod ex lege Moſaica obſervat *Ioſephus* 4. *Antiq. cap.*8. & quod *Nævius poeta antiquus in Gymnaſtico* ad propoſitam quæſtionem: Vtrum ſit melius, virginem aut viduam uxorem ducere? reſpondet: Virginem, ſi muſta eſt, id eſt, ſi novella, ut *Non. Marcell. explicat, & citat in voc. muſtum*: illud in ducenda uxore primum conſiderandum eſſe plerique conſentiunt, & noviſſimè propter hanc *Catulli* rationem: Quod ſenis amplexus culta puella fugit. Omnes enim, & inprimis juvenes, quales ſponſos eſſe convenit, pulcritudine maximè trahimur, quæ in vetulis & ſenibus nulla reperitur.

Vtrum habenda ſit ratio pulcritudinis.

Hinc conſequenter diſputatur, de formæ pulcritudine. An & ejus ſit habenda ratio in eligenda uxore, ſicut Iacob Rachelem dilexit ob venuſtatem, *Gen.*26. in quem locum cum incideret. *Bonavent. in* 4. *ſent.* negat venialiter peccare, qui mulierem duxerit ob pulcritudinem, modò pulcritudo non ſit cauſſa principalis, ſed inductiva: cum *Deuteron.*21. non prohibeantur Iudæi, quin captivas ob pulcritudinem domum ducere liceat: quod, qui volet, conſideret: nos

Digitized by Google

nos illa ſuis auctoribus relinquimus. Et ad *Plinium Secundum* pergimus, qui 1. *Epiſt. ad Iun.* ſcribens, cujus nepti ex fratre maritum delegerat, ſic eum commendat: Eſt illi facies liberalis, multo ſanguine, multo rubore ſuffuſa: Eſt ingenuâ totius corporis pulcritudo, & quidem ſenatorius decor, quę ego nequaquam arbitror negligenda.

Quis enim cornua iſta ſpinturniria & pitacea amplexari malit, quàm Helenam, pro cujus forma tota Græcia 10. annos bellum geſſit. *Quintil 8. Inſt. & Iſoc. de laud. Helen.* Rectè. *Leo Hebræus in lib. de amore*, & *Camutius de felic.* oſtenderunt: amorem eſſe deſiderium pulcri, *ex Symp. Plato.* Cum igitur omnes requirant in conjugiis amorem, quare vetant pulcritudinis rationē haberi, qua amor potiſſimum alitur. Si tu eſſes formoſa minus, *inquit Acont. ad Cydippen ap. Ovid. in Epiſt.* peterère modeſtè, audaces facie cogimur eſſe tua. Quod cum ſciret Spurina, pulcerrimus adoleſcens, ſe à multis expeti, & propterea parentibus ſuſpectum eſſe, faciem vulneribus conſcidit, deformitatemque ſanctitatis ſuæ fidem, quam formam irritamentum alienæ libidinis eſſe maluit. *Val. l. 4. c. de Verec. Mamer. in Paneg.*

Quod ſi conjecturis & præſumptionibus uti licet, adhuc formoſę palmam dabimus. Nec enim illud de forma præſumemus, quod *Quintil. l. 5. Inſt. c. de argum.* Ducitur, ait, frequenter in argumentum libidinis ſpecies, ſed potius *cum Ambroſ. 2. de Virgin.* quod veriſimilius eſt, dicemus: ſpecies corporis ſimulacrum eſt mentis, figuraq; probitatis, & ex contrario *cum Aug. d. 41. §. ult.* Incompoſitio corporis, inæqualitatem indicat mentis. Quo ſigno ductus Bartholomæus Capta Mediolan. Antiſtes miniſtros quæſivit tantū forma præſtantes, quoniam turpes animi turpia corpora incolerent, *ut ſcribit Anton. Panorm. in facet. Alph.* Eodem reſpexit, *qui Conſtantino Panegyr. dicavit:* Non fruſtra, ait, doctiſſimi viri dicunt naturam ipſam magnis mentibus domicilia corporū digna metari: & ex vultu hominis ac decore membrorum colligi poſſe, quantus illo cœleſtis ſpiritus intrarit habitator.

De deformi verò & petricoſa muliere quid dicam, cum olim monſtroſi & deformis hominis occurſus ominoſus habitus fuerit, qui Bruto & Dioni mortem portendit, ut *in pr. vita Dion. ſcribit Plutarch.* itidemque Severo Antonino, ut *Spart. in Seve. memorat.* Audiamus Medicorum unum atq; alterum, de deformium mulierū moribus conjectantem. *Raſis ſententia eſt 2. ad Almanſ. cap. 33.* Cujus facies eſt deformis, vix poteſt habere bonos mores. *Caſſ. Iatroſophiſta, quem ſe vocat; in parvo probl. Med. libel:* ad hoc problema, cur monſtroſę formæ homines inſipientes ſunt? Reſpondet, quia corporalibus conſentiunt animalia, ſicut animalibus corporalia. Atq; ne longum faciamus, *Gal. 1. de V. P.* citat *Hipp.* dicentem, naturam circumdediſſe ſimiæ ridiculam animam ridiculo corpore, quaſi vellet repetitum, quod 2. *de Temp. c. 6.* ſcripſerat, naturam conformare membra, prout moribus animæ convenit.

Ex his, puto neminem eſſe, qui non conſentiat *Publio Syro.* quod formoſa ſpecies, muta ſit commendatio.

Nec tamen ita æſtimandam formam ſuaſerim, ut illi olim populi, qui Sophitæ regi parebant, de quibus *Diodor. Sicul. l. 17.* quod in matrimoniis contrahendis, neque dotis, neque magni apparatus, ſed formæ duntaxat rationem habeant: Sed conſiderandi quoque ſunt mores, quorum primam debere curam eſſe retrò oſtendimus. Sæpè enim occuluit picta ſeſe hydra ſub herba. Et nivea irrepſit furialis lilia vermis. Quin animus nequam atque occulto crimine plenus, ſub ſpecie formæ, incauto ſe ſæpè marito vendidit, & miſero tulit invida jurgia lecto. Vnde objurgabat Olympias, Alexand. M. mater, quendam aulicum, quod ſolius formæ ratione ductus, formoſam duxerat uxorem, non habito reſpectu morum: O ſtulte, inquit, qui ſolis oculis duxti uxorem. *Athen. lib. 13. cap. 32. Plut. in præc. connub.* **Limitatio.**

Quod ſi uxor tua ſtata ſit forma, quam *Ennius* dicebat ferè incolumi pudicitia eſſe, aut non adeò formoſa, opinione tua ſupplendum eſt, quod formæ deſit, ſed non ea ratione, qua neſcio quis Philoſophus, cum uxorem non admodum venuſtam haberet, vellet tamen eam pulcram ſibi videri;

Digitized by Google

deri: da, inquit, puer, mihi vinum, ut faciam uxorem pulcram apparere, ſed potius amore ebrium te finge, & cum *Caſo in quæſtionib. Oeconom.* perſuade tibi uxorem tuam eſſe pulcerrimam, ex eo, quod tibi maximè placeat. Sic enim æquè efflictim amabis illam propter opinionem, atque Paris ſuam Helenam propter ipſam realem pulcritudinem.

Vnicuique uxorē deb re videri pulcerrimam.

Exemplum ab Hipparchia illa *Apulei 2. Florid.* petere licet, quæ cum appeteret nuptias Cratis Philoſophi gibboſi, is interſcalpium, quòd gibboroſum erat, detexit, plerumque cum baculo & pallium humi poſuit, profeſſus puellæ, eam ſibi eſſe ſuppellectilem, eam formam, quam videret. Proinde ſedulò, inquit, conſule, ne poſt pœnitudo te capiat. At Hipparchia conditionem accepit, reſpondens, jamdudum ſibi proviſum ſatis eſſe, & ſatis conſultum, neque ditiorem maritum, ne formoſiorem uſquam gentium poſſe ſe invenire. Qui hoc ſibi perſuaſit per alienam pulcritudinem, non dimovebitur à ſuæ uxoris amore, ſed eam ſolam medullitus colet, quia curat quiſque maximè id, quod maximè diligit, *ut ait Socrat. 3. de Repub.*

Occultum notabile vitium detegendum.

Cum igitur deformitas diſiungat animos conjugum, adeò ut propter notabilem deformitatem ſponſalia de futuro Canones diſſolvunt, *c. quemadmodum, Verſ. quod ſi poſt, juncta gl. de jurejur. Nicol. Hemming. in libell. de conjug.* ne adulterio via aperiatur, quia, *ut Auſon. ait*, Deformis uxor cui ſit, ancilla elegans, uxorē habere, ſubigere ancillam velit: quod Caſimirus M quidem fecit, quoniā uxor ejus Adleida, Heinrici Haſſiæ Landgravij filia, deformior erat: *Crom: lib.* 12. Aequum eſt, ut priuſquam matrimonium contrahatur, ſi quod occultū vitium apud alterutrum contrahentium delitescat, detegatur. Regibus hic mos eſt, ubi equos mercantur, operos inſpiciunt, ne ſi facies, ut ſæpè decora Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem, Quod pulcræ clunes, breve quod caput, ardua cervix. Hoc illi rectè, inquit *Horat. l. 1. Sat. 2.* quantò igitur circumſpectius agendum in ducenda uxore, quam ſemel emptam, ut equum, nunquam viciſſim extrudere, aut meliori mutari poſſis.

Illud tamen minus rectè, quod detegi mulieres velit, & de vitiis occultis explorari, quia mulier exuta tunica pariter exuit & verecundiam, quod *Herod. l. 1.* quidem profert, ſed *Clemens Alex in pædag. lib. 2 c. 9. & lib. 3. cap. 5.* multis verum facit. *Tertullianus in lib. de Velan. Virg.* id unicum agit, ut, ex antiquo more Arabicarum fœminarum, ne facies quidem detegatur virginum & mulierum: & *Theodoret. in lib. de virt. activa* laudat Lyſidicen, quæ ne quidem, cum lavaretur, ſubuculam exuit: rata illud *Hier. ad Latam de Inſt. filia* verum eſſe: Mihi, inquit, omninò in adulta virgine lavacra diſplicent, quæ ſeipſam debet erubeſcere, & nudam videre non poſſe.

Proinde inqua fuit Franciſci Sfortiæ Ducis Mediolanenſis petitio, qui cum Dorotheam ducis Mantuani, Ludovici filiam, filio ſuo Galeacio deſpondiſſet, à Ludovico popoſcit, ut filiam nudam quibuſdam Medicis oſtenderet, quod tamen Ludovicus jure recuſavit, ut demonſtrat *Tiraq. lib. 4. concub.* contra *Philip. Dec. & Franciſc. Aret. conſil.* 142. qui jure petitum à Sfortia, & injuria negatum à Ludovico judicabant.

Cætera igitur ſatis benè habent, ut vitium occultum verbis pateſiat, ne vid. maritus, qui quaſi emptor conjugis eſt, decipiatur. Vbique enim curant ædiles, ait *Vlpian. l. 37. ff. de Aedil. ed. & redh.* ne emptores à venditoribus circumveniantur, idque cavetur *in toto tit. de Aedil. edict. & l. 1. §. venditor. ff. de actio empt.* conſonatq; naturæ, ut, *ſicut ait Valer. l. 8. c. 2. in pr.* Bonæ fidei venditor, nec commodorum ſpem augeat, nec incommodorum cognitionem obſcuret. Iam conjugium contractus quidam eſt, & habet ſpeciem emptionis, quia tribus modis apud Romanos inibantur matrimonia, uſu, farre & coemptione, *ut patet ex Arnob. 4. contr. gent. Boet. in 2. com. in Top. Cic.* In coemptione *ſecundum Iſidorum 5. Etym. c. 24. in verbo Donatio*, mulier unum ex tribus aſſibus, quos in manu tenebat, viro dabat, quaſi coemptionis gratia: & Aſſyrii olim nubiles virgines in foro vendebant, *Aelian. 4. var. Stob. ſerm. 42.* ſicut & Thraces, *Solon. cap. 15.* & Indi, *Strab. 15.*

Portò in dote quoque æqualitatem ſpectari

De dote.

ctari debere, *Plato docet 3. de Rep. & Auſon. in Monoſyll.* Sæpè, ait, in conjugibus fit noxia, ſi nimia eſt dos. Eſt enim fœminæ proprium ſuperbia, ut dicit *Petrar. 2. Dial. 42. de remed. utri. fort.* quod ſi dos acceſſerit, adhuc fit imperioſior, continuoq; viro inequitare conatur, id quod *Seneca 6. declam. l. 2.* dicit: Omnes uxores divites ſervitutem exigunt: crede mihi, volent regnare in ſuis divitiis: unde ille exclamat: Dotem accepi, imperium vendidi. *Demenetus ap. Plaut. in Aſin.* Quod cum ſciret Hermocrates, noluit filiam Antipatri, qui Imperatori ab epiſtolis erat, ab ipſo patre oblatam, in matrimonium accipere. Doti, inquit, magnæ non ſerviam, neque ſoceri ſuperbiæ, *ut ſcribit Philoſtrat. lib. 2. de Vit. Sophiſtar.*

Ea fortaſſe cauſſa fuit, quare Mahomet ſponſas voluit nubere ſine dote, *Menavin. in capit. ſua.* ſecutus Solonē, qui tres tantum veſtes & parvi emta nonnulla vaſa conceſſit dotis loco uxori à patre ad virum exportanda, *Plut. in Solon. Plato 3. de Republ.* 50. drachmarum dotem conſtituit. Lex divina 50. ſiclis i. e. 13. aureis, ſi rectè computat *Bodin. 5 de Rep. c. 2. Ariſt.* quoq; taxat Lacedæmonios *2. polit. 7.* quod amplam dotē relinquant mulieribus, rationem taxationis reddens eam, ne mulieres inſoleſcant, & propter dotem arrogent ſibi imperium. Eandem rationem reddidit & *Plato 3. de Repub.* & ſimul illam alteram, ne familia paterna per dotem exhauriatur, quam Veneti potiſſimum reſpexerunt, dum certam patritiis dotem perfinierunt, nimirum 1600. aureorum, *ut in Statutis Venetorum continetur.* Solent enim Veneti patritiarum familiarum maximè curam habere, quippè, penes quas vertitur cardo Reipublicæ.

Apud Romanos olim lex Voconia, cujus mentionē facit *Cic. in 3. Ver. Aug. 3. de C. D. c. 21. Iuſtin. §. 1. Inſt. de l. Falcid.* modum impoſuit quoq; dotibus, quia æqualem fuiſſe maſculorum & fœminarum ſucceſſionem, *Iuſtin.* exprimit *l. 14. C. de leg. hæred.* Sed priſtinam legem Iuſtinianus, vel potius Theodora, quæ fœminas ubique maribus ferè æquavit revocavit *d. l. 14. C. de leg. hæred. & Nov. 118. cap 4* Et cum Armenij à bonorum ſucceſſione repellerent fœminas, ut familiæ conſervarentur, extra quas ablegantur fœminæ, dum nubunt, *Iuſtinianus* hoc jus Romanum iiſdem imperavit, *Nov. 21. quæ eſt de Armeniis.* Antequam II. Romanorum à Lothario in Italia viciſſim excitarentur, antiquum Armeniorum jus apud Gallos quoq; & Germanos valuit. Antiqua enim lex eſt: In terra Salicâ mulier ne ſuccedat Et de Maſſilienſib. ſcribit *Strabo l. 4.* quod ultra centum aureos & veſtes quinq; aureorum pro dote nihil dederint.

Huc quoque reſpexit Lycurgus, qui auctore *Iuſtino 3. lib.* juſſit virgines ſine dotibus nubere, quo ſeverius eſſet imperium virorum, ſi non regerentur frenis dotium. Item Caſimirus M. rex Polon. qui Palatini ditiſſimi filiæ dotem noluit excedere 100. Mari. ſi fratres fuerint ſuperſtites: in minus ditibus, minorem ſtatuit dotem: *In Comit. Viſlic. an. 1368. l. 3. ſtat. cap. 6. u. 3. l. 2.* Idem judicium eſt, de mulieribus dignitate & nobilitate ſuperioribus, quæ viros multò magis contemnunt, non tantum ob nummatam dotem, ſed quia nobilium generi ſemper aliquid innatum eſt elati animi, quod licet in viris calcar poſſit addere ad virtutem: in fœminis tamen improbatur, quia non ad imperandum, ſed parendum natæ ſunt.

Ludovicum Comitem Thuringiæ filia Vlrici ducis Saxoniæ ita deſpexit, ut ad parentes ex conjugio rediret. *Rivand. in Chron.* Theodoſius Imp. licet Eudociam Athen. Philoſophi filiam, impensè ab initio amaret, tandem tamen ſub prætextu religionis miſit eam Hieroſol. non ſuſpicione alienati ab ea animi, *Zon. in Theod.* Henrico Stuarto regium conjugium vitam ademit, quippe quem Maria Regina, vix uno anno pro marito habuit: mox ab auctoritate clanculum dejecit, tandem etiam clandeſtinis inſidiis per Bothuelium interfecit, *Buchan. l. 17. 18. hiſt. Scot.* Qua de cauſſa Eliſabetha uxor Caſimiri 3. Matthiam regem Vngariæ noluit habere generum, quod ab Hunniade ex humili ſtirpe ortus eſſet, *Crom. lib. 28.* & Boleſlaus Mazoviorum Dux repudiavit Annam Pauli Hunovii Palatini Belſenſis filiam, exagitatus à fratribus & proceribus, quod imparem duxiſſet conjugem,

cum

Digitized by Google

cum tamen Conradus ejus frater plebeiam uxorem haberet, *Cromer. l.* 28. Hinc etiam Pſammenitus rex Aegypti noluit Cambyſi filiam nuptum dare, quod ſuſpicaretur, illam non uxoris, ſed pellicis loco habitum iri, *Herod. lib.* 3. Et Cato denegavit filiam ſuam Pompeio, quod ſciret potentes inferiorum connubia non virtutis, ſed ſuorum commodorum gratia petere. *Plut. in Pomp. & Cat.*

Apud Romanos ardua fuit concertatio ſuper *l.* 12, *tab.* qua plebei arcebantur à conjugiis patriciorum. Canuleius *apud Liv. l.* 4 incuſat moroſum patrum ſuperbiam, qua plebē juxta ſe deſpiciebant, nec deſtitit, donec legem perferret, qua promiſcuè libera fiebant patritiorum & plebeiorum conjugia. Patritii ſuæ legis hanc habebant rationem, quod plebeii carere crederentur auſpiciis, *ſicut Cicer. de div. docet.* Vnde & tributa comitia erant inauſpicata: & licet alij eius legis alias adferant rationes, tamen hæc vera eſt, quam adfert *Zaſius in Catal. ll. Rom.* quamque ipſe Appius Claudius, poſt longas diſputationes Canuleio reſpondet, *apud Liv. lib.* 4.

Verùm, quia ratio illa ex falſa ſuperſtitione proficiſcebatur, quam Decius ſua devotione non longè poſt refutavit, non tam ſuperſtitioſè diſtinctio ordinum in contrahendis conjugiis obſervanda eſt, quamquā ad diſtinctionem & conſervationem familiarum utilis eſt. Ad conjunctionem verò civium & concordiam retinendam, *Plato 6. de ll.* jubet Plebeiorum & nobilium conjugia miſceri. Nam Venetorum plebem nihil magis retinet in officio, quā quod filiarum ſuarum liberos, & ſanguinem ſuum inter patritios recipi vident, unde ſe quoque minus à patritiis contemni putant, quando familiæ ipſarum ad conjugia patritiorum admittuntur. Sed ne temerè plebeii filias ſuas ingerant patritiorum familiis, utque patritiæ familiæ plebeiorum matrimoniis augeantur, major dos præfinita eſt plebeiæ ad thalamum patritij adſpiranti, quam patritiæ, *prout in Stat. Venet. legitur.* Leges Romanæ à ſenatorū liberis ſegregant non in univerſum plebeios, ſed libertinos, artemq; ludicram facientes, *per l. Iuliam de marit. ord. l. oratione. l. ſemper. §. 1. de ritu nupt. l. 3. C. de nupt. Vlp. Inſt. t. 13. §. 1.* Si tamen hic ullo modo ad inæqualitatē declinandum, melius eſt, ut ſuperior dignitate ſit maritus, quā uxor, quia ſolutius habebit imperium, & uxorem magis obſequentem.

In cæteris quoque matrem amicitiæ æqualitatem obſervari tutius eſt, ita tamen, ut ſinamus unumquemque abundare ſuo ſenſu. Nam, ut verbis *Plinij utar, l. 22. c. 24.* non omnibus eadem amara ſunt, aut dulcia: Et ſua cuique Deus fit dira libido, Nos hinc abimus, ſi illud prius repetiverimus, nihil in conjugiis temerè, nihil inconſultò tentandum. Nam ea eſt pœna malè emtæ mercis, ut emtori perpetuò ſuam exprobret ſtultitiam, Propterea non ut olim Lacedæmonii noctu: *Plutarch. in Lycurgo:* aut, ut Romani per tenebras ſine luce inibant matrimonia, *Plutarch. in Lacon.* aut, ut Dapſolybies, omnes uno die congregati uxores ſimul ducebant, poſt Vergiliarum occaſum, ea ratione, ut ſeorſim diſcumbentibus fœminis, extinctis lucernis immiſcerentur viri illam quilibet pro uxore retenturi, in quam fortè fortuna inciderant, *Stob. ſerm.* 42. Sed circumſpectis prius omnibus, habita ratione parentum & morum, & inprimis, quod in hoc negotio caput vocabat *Iſchomachus ap. Xenoph. in Oeconom.* invocato ſupremo nuptiarum autore, tum demum, qualem deſcripſimus, eligenda eſt. Sin amor quenquam alio abripiat, & hujus oblectationibus dandam veniam putamus, quò noſtris impetremus, *Plin. lib. 9. Epiſt.* 19.

CAPUT IV.

De Domino & Servo.

Ad quid opus ſit ſervus.

PYthagoram narrat, vel potius fingit *Alianus de var. hiſt.* in duobus locis ſimul viſum. Et *Antoninus 2. part. t. 10. c, 11. §. 4.* Ambroſium teſtatur ſimul Mediolani divinis rebus aſtitiſſe, ſimul & Thuronæ exequiis D. Martini interfuiſſe. Sed *Amphitruo ap. Plaut. in Amphit.* nequit illud ſibi perſuadere. Nemo, inquit, unquam homo vidit, nec fieri poteſt, tempore uno homo idem duobus locis ut ſimul ſit. Quod cum de pa-

Digitized by Google

de patrefamilias quoq; verum ſit, nimirum ut non poſſit in omibus locis, ubi res eius agitur, ſimul apparere, indiget vicario ſervo, cuius cum domino converſatio, proximè explicanda eſt.

Servum quidem in genere cum *Priluſio inſtatut. Polon. lib.* 1. *c. de ſerv.* accipimus pro omni adjumento, quod ad operas ſuas paterfamilias conducit: verum huc pertinet tantum ea cura, quæ ad Politiam univerſam attinet, & concernit veros ſervos, qui perfectam ſervitutem ſerviunt.

Quot modis fiant ſervi. *1. à natura.*

Servi *ſecundum Martianum l.*5.§.1.*ff. de ſtat. hom.* in dominium noſtrũ rediguntur, aut jure civili, aut jure gentium. *Ariſtot.* 1. *Polit. c.* 1. & 3. addit & jus naturæ, quando videlicet natura generavit hominem, adeò rationis impotentem, ut ſibi ipſi de victu & ſalute proſpicere non poſſit, illũ ad ſerviendum generaſſe videtur. Sicut igitur Iaſon dixit, ſe obedire non poſſe, quod ad imperandum natus eſſet, *Ariſtot.*3. *polit. cap.*3. & Themiſtocles declinavit à ſe ſuſpicionem defectionis ad Perſas, ex eo, quod non eſſet veriſimile ipſum ſerviturum, qui natus eſſet ad imperandum. *Plutarch. in Themiſtocl.* Ita in multis ratio ita diminuta eſt, ut ſub domini cura melius, quàm in libertate vivere nati ſunt.

Non apparuit clarius, quàm parum ſapiant ſervilia ingenia, quàm in ſervis Tyriis, quibus univerſis, etiam ſervorum judicio, Strato unicus prudentior apparuit. *Iuſtin. lib.* 16. Cum etiam tempore Conſtantini M. Pontifices Eccleſiarum manumittendis ſervis certarent, ſicut de Paulino Nolæ Epiſcopo *hiſtoria Africana* memorant, quod corporis ſui pretiũ liberandis ſervis impenderit, tanta oborta fuit mendicorũ, quique ex propria prudentia ſe nutrire neſciebant, multitudo, ut rogatione Pontificum Xenodochia, Noſocomia, & id genus alia hoſpitalia coacti fuerint Imperatores ædificare, quò mendicis regiones levarent: Et Valens edicto vetuit, ne quiſquam ſine labore oſtiatim ſtipem quæreret, ſed in ſervitutem retraheretur, *Bodin.* 1. *de Repub. c.*5.

Apparet hinc, quoſnam *Ariſtoteles* vocet natura ſervos, eos videlicet, qui præ impotentia mentis familiam non regere, nec ſe eum conſilio ſuſtentare poſſunt. Quod ipſum non pugnat cum ICtis, qui negant aliquem natura ſervum eſſe. *l. quod attinet. de R. I. l.*5. *ff. de ſtat. hom.* §.2. *Inſt. de jure perſon.* ubi ſervitus definitur contra naturam eſſe. Nam ſicut *Cicero in parad.* ex Stoicorum ſententia diſputat: omnes ſapientes eſſe liberos: ita *Ariſtoteles*, omnes inſipientes à natura ad ſervitutem deſtinatos, dicit, non autem vult, eos actu ſervos eſſe, ſicut ICti ſervitutem accipiunt, quando natura ſervos vocant, qui ex ancillis naſcuntur. Hi enim actu ſervi ſunt. *Ariſt.* autem ſententia accipienda eſt in eum ſenſum, quo *Plut. in Pelop.* ait, Pelopidam natura Imperatorem fuiſſe, non quod talis fuerit natus, ſed quod prudentiam regiam à natura habuerit.

2. Ex iure gentium.

Ex jure gentium dupliciter ſcribit *ICtus*, fieri ſervos: aliquos naſci, aliquos in bello capi, qui inde etiam mancipia dicuntur. Manceps enim eſt *ſecundum Feſtum Pompeium*, quod manu capitur. Cyrus enim apud *Xenoph. lib.*4. Νόμος, ait, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀίδιός ἐστι, ut urbe in bello capta, victori cedant omnia, quæ in illa ſunt, tum corpora, tum pecuniæ: cui conſonat omninò *Ariſt.*1. *polit. c* 4. & *Plat.*1. *de ll.* omnia ſcilicet bona & corpora eorum, qui vincuntur, victoris fieri. Et jure ſanè, quia cui licet impunè occidere, cur non liceat id, quod minus eſt, ſcilicet in ſervitutem abducere.

3. Ex iure civili.

Eo jure etiamnum hodie Chriſtiani, quos ex bello Turcico capiunt infideles, in ſervitutem condemnant, æquali ſeveritate crudelitatem Turcarum retaliantes: Et Iagello Rex Poloniæ conſtituit *Anno* 1430 *in comit. Iedlin.* ut captus capientis ſervus eſſet. *Cromerus libr.* 19. licet indignum Chriſtiana pietate eſſet, Chriſtianos invicem in ſervitute poſſidere, cum etiam Græcorum humanitatem eò proceſſiſſe ſcribat *Ariſtotel.* 5. *Ethic.* ut ſi quis à Græcis captus fuiſſet, auri libra potuiſſet ſe vel ex inviti victoris manu liberare: imò Athenienſium legibus morte mulctabatur, qui hominem in ſervitutem redegiſſet, *Xenoph.*1. *de dict. & fact. Socr.* Lacedæmonii tamen antea expugnatis Helis & Meſſeniis, univerſos in ſervitutem abduxerunt; unde Helotæ poſtea prodierunt. *Pauſan. in Lacon.*

Digitized by Google

§. Ex jure civili.

Ex jure civili nominat *Marcianus* tantum eos, qui pretium accipiunt, & libertatem ſuam vendunt. Meritò enim ſervi fiunt, unde & eorum, qui ad actū gerendum, id eſt, ut actores rerum fieri poſſint, in ſervitutem abeunt, teſtamenta valere negat *Vlpian. l. 6. §. 5. ff. de injuſto rupto, &c.* quia ſervi ſunt. Hos in ſervitute relinquit jus divinū, *Exod. c. 21.* volenti enim non fit injuria.

Sed & qui præſcribitur bona fide, emtus à Piratis vel latronibus, jure præſcriptionis poſſideri poteſt. Item, ſervus eſt, qui ad mortem damnatus, ſalvatur, & in ſervitutem datur. Fit enim ſervus pœnæ eo ipſo, quod damnatur, *ut ait Vlpian. l. ſi quis 6. §. 6. ff. de injuſt. rupt.* Cùm enim ſervitus ſit mitior pœna, quàm mors, *l. capita. ff. de pœnis. l. 8. § 4. ff. eod.* jure videtur in ſervitute retineri poſſe, quem alias mors abſumſiſſet. Sed ſicut *Leo* venditionem, *Novell. 59.* ſic *Juſtinian. Nov. 22. c. 8.* abrogat legem 17. *ff. de pœnis.* Nos, inquit, hoc remittimus, & nullum ab initio bene natorum ex ſupplicio permittimus fieri ſervum. Neque enim mutamus nos formam liberam in ſervilem ſtatum, qui etiam dudum ſervorum manumiſſores eſſe feſtinamus. Et hæc quidem conſtitutio æquior eſt, ne unius patris peccatum totam poſteritatem trahat in ſervitutem, cum ne judicio quidem parentis, niſi meritis de cauſis ſummoveri hæredes à bonis damnatorum poſſint, *ut ait Paul. l. cum ratio 7. ff. de bon. damn. c. Quæſivit 2. de iis quæ fiunt à maior. part. c. in 6. tot.*

Num debitorem juſſit in ſervitutē abduci,

Ex ll. 12. Tabb. putant plurimi fluxiſſe immanitatē illam, qua creditores abducebant debitores, qui ſolvendo eſſe non poterant, in ſervitutem, aut ſi plures eſſent creditores, dividebant debitoris artus inter ſe. Verba legis recenſet *Gellius lib. 20. c. 1.* ſed quia admodum corrupta ſunt, à *Cujacio, Revardo, Hottomanno & Criſpino ad ll. 12.* reſtituta leguntur, unde peti poſſunt.

S. Cæcilius excuſat ſeveritatem legis, quod maiores Romani fidem non modò in officiorum vicibus, ſed in negotiorum quoque contractibus ſanxerint, maximéque in pecuniæ mutuaticiæ uſu atque commercio. Verum addit tamen, neminem unquam ob æs alienum diſſectum fuiſſe. Sed nexi & addicti omni tempore habiti leguntur, in quibus vindicandis Metius & Manlius, *Liv. l. 6.* gratiam plebis captabant. Nam ſingulæ ferè domus patritiorum ſinguli erant addictorum carceres, *ut ait Livius.* Et hinc timet ſibi *Terentianus Phormio*, cum nihil haberet, ne duceretur damnatus domum. Immò ante ll. 12. *apud Liv. lib. 2.* legitur ſenex quidam promiſſa barba, ſqualore obſitus, ex patritii carcere prorupiſſe in forum, & populū ad miſericordiam ſeditionemque concitaſſe, quæ non antea quievit, donec jus addicendi abrogaretur. Decemviri verò fidei ſervandę cauſa, priſtinam ſeveritatē reduxerunt, in quam *Ambr.* invehitur *in lib. de Tob. c. 8 & 10.* Item *in lib. 1. off. ait:* Grandis culpa eſt, ſi te ſciente fidelis egeat, ſi ſit in carcere, & pœnis & ſuppliciis propter debitum juſtus torqueatur &c.

Sæpius verò poteſtatem, ſibi debitores addicendi, creditoribus eripuit ſeditio vilioris plebis, ut *apud Liv. lib. 2. & 8.* ubi Leges 12. Tabb. abrogatur, per legem novam Pætilii & Papirii Coſſ. qui, *inquit Livius*, juſſi ſunt ferre ad populū, ne quis, niſi qui noxam meruiſſet, pœnam daret in compedibus, aut in nervo. Veriſimile tamen eſt, antiquam conſuetudinem iterum rediiſſe, quia *Var. lib. 6. de Ling. Latin.* mentionem facit rogationis Popilianæ, Sylla dictatore perlatæ, ne, qui bonam copiam ejurarent (id eſt, qui jurarent ſe in bonis non habere, unde ſolvere poſſint. Sic enim ejurationem ferè *Sex. Pompeius* interpretatur) eſſent nexi. Interim tamen dabant operas ſoluti, cum *Cicero pro Flacco, & 2. de Orat.* eorum ſæpe meminerit, qui, quod æris alieni judicati erant, domum addicti ducebantur, & Corn. quoque Scipionem, quod judicatæ pecuniæ ſatiſdare non poterat, juſſum à Conſulibus in carcerem duci, *Valer ſcribit l. 4. c. 1.*

Donec tandem lex Iulia lata eſt, ſive à Cæſare, ſive ab Auguſto, *l. 4. C. qui bon. ced. poſſ.* qua cruciatum corporis & carcerem effugiebant debitores, ſi infortunio quodam & caſu ad inopiam ſe reductos eſſe docerent, *ut patet ex tit. de ceſſ. bon. Dig. & Qui bon. ced. C. & Novell. 135. c. uni.* Hoc enim beneficium, *ait Alexand. l. Qui bonis 1. Cod. Qui bon. ced. poſſ.* introductū eſt, & prodeſt, ne ju-

Digitized by Google

ne judicati detrahantur in carcerem. Quin etiam *Iuſtin. Novell. 135. in pr.* infamiam detrahit ceſſioni bonorum, ad quam impellit neceſſitas.

Sed hæc non vulgariter ita accipienda ſunt, ut accipit *Antimachiav. in præf. lib. 2.* quaſi antiquo jure Roman. licuiſſet civem Romanum in ſervitutem veram duci. Nam *Diocl. & Maxim. l. 12. C. de Oblig. & Action.* ſcribunt: ob æs alienum ſervire liberos creditoribus, jura compelli non patiuntur. Et tam gratioſa fuit libertas apud Romanos, ut licet pater jus vitæ & necis habuerit in liberos, non potuerit tamen eos in ſervitutem vendere, *l. ult. C. de pat. pot.* Libertas enim inæſtimabilis res eſt, *l. libertas 106. de R. I. Inſt. §. 7. Qui & ex quib. cauſ.* Et *Iſidorus* ait *5. Etymol. c. de pœnis*: Vbi libertas periit, ibi etiam perierunt omnia. Quare igitur id licitum fuerit creditoribus, qui poſt Pætilii rogationem, ne quidem vinciendi poteſtatem habebant. Vnde *Fabius lib. 5. & 7.* docet nos diſtinguere inter ſervire & ſervum eſſe: quaſi dixeris, inter operas perpetuas ſervileſque, & inter jus, ut ſic loquar, vel conditiones ſervorum. Addictos enim, qui operas creditoribus dabant, ſcribit ſerviiſſe quidem, ſed ſervos non fuiſſe. Adde *l. 11. Ex quib. cauſ. maior. l. 10. & 12. de lib. cauſ. l. 3. & 8 de acq. poſſeſſ.*

Quos pro ſervis habere liceat.

Ex his modis ſervitutes efficiendi conſtat, quinam admitti adhuc hodiè, ſalvo jure & religione, qui non poſſint. Vnde *Paulus* ſervum monet, ut in conditione ſua maneat, *1. Corinth. 7.* & acerrimus ſervorum vindex *Conſtantinus l. 2. de his qui in Eccleſ. manumiſſ.* concedit etiam Eccleſiæ miniſtris ſervos habere, quos diu in uſu fuiſſe, ex *diſt. 54.* colligere eſt. *Iuſtinianus*, qui ſe ubique ſervorum patronum profitetur, *Inſtit. de ſerv. cog. §. 1.* ſervitutes nullibi omnino ſuſtulit, licet ſervorum & libertorũ in multis æquiorem conditionem fecerit. In Eccleſiis durarunt ſervitutes uſque ad annum 1190. aut præter propter, ut colligere licet *ex tit. 9. & 10. in Quint.* ubi adhuc *Alexandri III. Vrbani III. Innocentii III. & Gregorii IX.* decreta leguntur, de connubiis ſervorum & prole ex iis ſuſcepta.

In Muſcovia adhuc adſcriptos glebæ reperiri autor eſt *Sigiſm. Baro* in Lituan. *Aen. Sylv.* in VVeſtphal. proprios homines *Vulteius com. in Inſt. §. ſerv. 2. de jur. perſon. n. 6.* in Polon. Cmetones. *Cromer. lib. 1. de magiſtr. Polon.* Et quanquam *Cromer. d. loc. & Prilusius in præf. c. de Kmeto. lib. 1. Stat. Polon.* cum ſervis, id genus homines confundat, revera tamen ſervi non ſunt, ut *Bodinus* & *Vulteius* judicant, cum eorum conditio ferè melior ſit, quam olim Latinorum fuit, apud *Casum lib. 1. Inſtit. tit. 1. § 4.* Propria enim bona poſſident, eaque ad hæredes tranſmittunt, ut *Caſimirus M.* ſtatuit *Viſſ. anno* 1368. cum jam olim *Caſimirus I. an.* 1180. vetuiſſet Kmetonum villas diripi. *Mechov. lib. 3. c. 24.* Habent & cognationes civiles. *In ſtat. Polon. l. 1. c. 17. a. 3. l. 8.* conjugia celebrant. *Ibid. a. 6. l. 3.* imò nec perpetuas, vel quas vult dominus, operas præſtant, *ex ſtat. Sigiſ. Turon. A.* 1520. & multis ex cauſis dominum repudiare poſſunt. *In ſtat. Polon. l. 1. c. 17. a. 5. & l. 2. &c.*

Aequitatis eſſe ſervitutem abrogare.

Verum ut hæc omnia jure procedant, melius tamen eſt, ut non juris rigorem ſemper, ſed & æquitatem ſeu juris mitigationem ſequamur, quam *Ariſtot. 5. Eth. cap. 10.* juſtitia non rarò utiliorem & laudabiliorem pronunciat. Non poterat Sapor Rex Perſarum prohiberi, quin ad arbitrium tractaret Valerianum Imperatorem à ſe captum: *Zoſim. in Valer.* admonebatur tamen à vicinis regibus, ut conditionem fortunæ recogitaret, nec adeò inhumaniter victo principi inequitaret. *Poll. in vit. Valer.*

Miſera ſervorum conditio apud Romanos.

Macrobius 1. Satur. cap. 11. pro ſervis citat curam Dei, ex hiſtoria Atronii Maximi, quam & Livius *libr. 2.* ſed paulò ſecus, alioque tempore recenſet: Et *Hierem. cap. 34.* minitatur Deus ſervitutem dominis, quod ſervos juſto tempore non manumittant. Eſt enim iniquum, eiuſdem animi & corporis hominem tam viliter & pecudum more haberi. Qua ratione quidem tractabantur ſervi apud gentes. Servus de jure civili Roman. pro nullo habetur, *l. 1. §. 1. Vnde cogn. l. Quod attinet. de R I. l. 2. de jure delib.* id eſt, jus nullum habet, ut loquitur *Paul. l. 3. §. 1. in f. de cap. min.* Hinc ſervi cõparantur pecudibus, *l. 2. §. 2. ad l. Aqu.* mortuis, *l. 59. in fin. de cond. & demonſtr.* cognationem nullam habent, niſi naturalem, nec matrem,

 nec

nec patrem, nec liberos, *l. Hos accuſ. §. pen. de Accuſat.* quo alludit *Plautus in captiv.* cum quidam ſervus patrem ſuum nominaret, quomodo ridens, inquit, patrem, qui ſervus eſt. Inde nec nuptias contrahunt, *l. 3. C. de inceſtis.* nec ſibi quicquam acquirunt, ſed dominis, *l. 79. de acquir. hæred.*

Hinc porrò ſequitur, quod omnium fuit deterrimum, ut eum jus nullum haberent, nec injuria affici potuerint, *§. Serv. 3 Inſt. de injur.* qua de cauſa impunè à dominis occidi poterant, *l. 1. §. 1. de his, qui ſunt ſui vel*, &c. Nam Lacedæmonii, cum à ſuis Helotis ſibi timerent, congregatos circa fanum Iovis, ad unum omnes trucidarunt, *Thucyd. lib. 4.* Apud Romanos, quoties contigiſſet dominum necari, omnes ſervi rapti ſunt ad ſupplicium, *Cicero pro Roſc. Amer.* Ita 400. ad ſupplicium decreti ſunt, cum cæſus eſſet Pædianus urbis præfectus, *Tacit. lib. 14.* Quintius Flaminius in gratiam Cynædi, ſervum in medio convivio peremit, quem tamen Cato, non aliter, niſi honore ſenatorio multavit, cum is interim unà cum fratre putaret ſibi magnam factam injuriam, *Plutarch. in Flamin.* Quid Vedius Pollio? an non ad piſcinam murenarum damnavit ſervum, ob vitrum Cryſtallinum fractum? *Senec. 3. de ira. cap. 40.*

Servorũ innocentiæ quomodo gentes mederi voluerint.

Diſplicuit iſta crudelitas Auguſto convivæ, & ſervum, ſi Senecæ credimus, liberavit, ſi verò *Dion. lib. 55.* non potuit è poteſtate domini eripere. Diſplicuit eadem quoque aliis gentibus, quæ aſyla, pro refugiis innocentum ſervorum erexerunt. Et, ut *Alexand. ab Alexandr. lib. 3. gen. dier. c. 20.* ſcribit, Cadmus primus omnium Thebis, mox Theſeus Athenis erexit aram miſericordiæ, *Plutarchus in Theſ.* quæ aſyla Tiberius ſuſtulit, ut ſervatorum gratia ſolis Principibus accepta referretur, *Tacit. 3. An.* Romæ ex Senatuſc. ſtatua Romuli primum aſylum ſervorum fuit, *Halyc. lib. 2.* Servius Tullius Dianæ templum adjecit, *Halyc. l. 4.* deinde ſtatuæ Principũ pro refugiis habitæ ſunt, *tit. C. de his qui ad ſtat. conf.* & tandem ſacræ Eccleſiæ, *l. fideli 2. & l. Præſenti 6. de his, qui ad Eccl. conf. c. Reũ. c. Frater. c. Nullus c. Si quis contumax, & c. 17. q. 4.* Sed hæc privilegia innocentiæ tantumſunt conceſſa, *l. 28. §. 7. ff. de pæn. l. un. in fin. C. de his qui ad ſtat. Pr. conf. Inſtat. Pol. l. 1. c. 4. a. 5. l. 13. c. 12. a. 9. l. 2. c. 16. & 17. a. 2. l. 11. lib 3. c. 11. a. 7.*

Quin etiam Romani aliter occurrere voluerunt ſævitiæ dominorũ, *per l. Aquil. l. 2. & 3. ff. ad l. Aquil.* & L. Cornelia de ſicar. tenetur, qui ad beſtias tradidit ſervum ſine judice, *l. 11. §. 1. & 2. ff. ad l. Cornel. de ſic. & ven.* quod ipſum l. Petronia & SCtis ad eam l. pertinentibus, anteà cautũ erat. Poſtea D. Pius durius tractatos ſervos, quam æquũ erat, dominorũ poteſtati ſubtrahit, *l. ſi dominus 2. ff. de his qui ſui vel al. §. ſed hoc. Inſt. eod.* Et D. Hadrianus Vmbriciam matronam in quinquenniũ relegavit, quod ex levi cauſa ancillas atrociſſimè tractaſſet, *§. ult. in fin. l. 2. ff. eod.* Idem vetuit ſervis virilitatem auferre, *l. 4. §. ult. ff. ad l. Cornel. de ſicar.* aut hlibias ex iis facere, *l. Hi quoque 5 ff. eod.* aut aliter inhoneſtè tractare, ſicut Scythæ cogebant ſervos vulvas aſinarũ inflare, quò lac copioſius producerent, *Herod. l. 3.*

Multitudo ſervorum nocet Reipub.

Sed pergemus propius ad noſtrum inſtitutum, & oſtendemus multitudinem ſervorum, qualis olim habita fuit, Rebuſpubl. inutilem & pernicioſam eſſe. Ad hanc rem accommodatiſſimum eſt argumentũ *Ariſt. 2. polit. cap. 7.* quo is reprehendit Rempub. Lacedæmoniorum ob abundantiam ſervorum. Illi enim, inquit, ſi aſperè tractentur, inſidiantur: ſi molliter, ſuperbiunt, & ſe dominis pares putant. Fieri quidem nõ poteſt, quin iraſcantur ſervi, & ſuæ conditioni, & injuriæ dominorum, adeoque ad libertatem, cuius amor omnibus innatus eſt, incitentur. Vnde *Macrob. lib. 1. Satur. c. 21.* in proverbium narrat abiiſſe: Totidem nobis hoſtes eſſe, quot ſervos: Et *Livius* ſcribit *lib. 3.* cum Appius Herdonius Sabinus collectis exulum & ſervorum quatuor millibus Capitolium aſcendiſſet, ſervoſque omnes ad libertatem proclamaſſet, maximus timor erat, ne ſuus cuique domi hoſtis eſſet, cui nec credere, nec non credendo, ne fieret infeſtior, fidem abrogare ſatis tutum erat. Hæc quoque fuit ratio, quare Mucha ruſticanus homo ex ſervili grege VValachorum, ſine negotio exercitum 1000. conſcribere potuerit, *Cromerus libr. 29 rerum Polon.* Poterit autem ſervos eò magis contra do-

minos

Digitized by Google

minos armare, quo plures fuerint, ſicut Athenis aliquando ſunt cenſa 10000. peregrinorum, 20000. civium, ſed ſervorum 40000. Quod ſi potentiam ſuā noſſent ſervi, quantilla opera potuiſſent dominis imperium eripere. Vnde cautè interceſſit ſenator Romanus SCto de diſtinguendis ordinibus per veſtitum, ne ſi multitudinem ſuam viderent ſervi, contra dominos inſurgerent, *Bodin. 1. de Rep c. 5.* Hoc modo Tyrios ejecerunt ſervi, *Iuſtin. lib.* 18. Scythas ex Media redeuntes, à patria repulerunt ſervi *Herod. lib* 3. ſicut & Novogradenſes ab expugnatione Corſi reverſuros, *Sigiſm. Baro.*

Regnum Tartarorum à ſervis initium ducit, *Harro Armen* à quibus Sultanatus Aegyptius inſtitutus erat, *Mart. 3. leg. Babyl.* Sed hi Mammeluci cum intelligerent armorum tractationem ſibi adjumento fuiſſe in occupanda Aegypto, ſubditis omnino armis interdixerunt, in quem finem nec ſervis Romanorum, licebat arma tractare, *l. 8. l. 11. ff. de re milit. l. 7. l. 8. C. Qui milit. poſſ.* quanquam ejus altera adhuc cauſſa erat, ut infra dicemus. Sed nec ſic potuerunt tuti eſſe Romani, quo minus App. Herdonius ſervos in aciem produceret, *Liv. lib.* 3. & Spartacus gladiatorum manus colligeret, quos duo ſummi duces, Craſſus & Pompejus vix debellare potuerunt, *Plut. in Craſ. Appian. Athen.* δειπνοσοφις.

Præterea ſervi ſunt, materia ſeditioſorum hominum, qua in evertendis Rebuſp. uti ſolent. Cum enim eos ſuæ conditionis non poſſit non pœnitere, veriſimile eſt, quod levi quadam occaſione contra dominos excitari poſſint, ſicut Pauſaniæ objectum fuit, quod contra patriam ſervos in militiam conduxerit, *Thucyd. lib.* 1. & Nabis Tyrannus, revera ſervorum opera contra ſubditos uſus eſt, idque putat feciſſe more majorum *Liv. lib.* 34. Mahometis viribus nihil attulit majus pondus, quam ſervorum ad pileum vocatio, quam Haumarus proclamavit. Clearchus Heracleenſis ad ejiciendos 65. Tyrannos, ſervos primùm conduxit, mox eorum opera univerſam civitatem evertit, *Iuſt. l.* 16. Quin etiam apud Francos Lotharius Ludovici Pii filius, bis à fratre victus, tandē ex ſervis exercitum reparavit, *Aemil. 3. de reb. geſt. Franc.*

Atque hoc periculum augetur, quando in ſervitutem abducuntur excelſi, & ad maxima quæque nati animi. Quanquam enim in his ſuffocandis naturæ juri infertur injuria, quæ eos ad libertatem genuit, & non ad ſervitutem: tamen & in ſervitute illi animi non magis quieſcunt, quā libertati aſſueta animalia in caveis & carceribus. Exemplo ſint *Epaminondas, Pelopidas, Timoleon, Aratus, Lycurgus, Dion, Brutus, Caſſius,* & infiniti alii, qui ſuorum conatuum aliam non habuerunt rationem, quam quod Tyrannide premi neſcirent. Quid enim Scanderbegium contra violentiam Amurathis II. everberavit niſi heroicus animus, in corporis quoq; lineamentis oſtenſus, *Marin. Barlet. in hiſt. Scanderb.*

Deniq; cum ſervi ſæpiſſimè lapſuras Reſp. conſervarint, quid facturos putemus, ſi liberi omnes fuerint, cum certum ſit, quod *Polyb. lib. 6. de exerc. Roman.* ſcribit, eos propterea fuiſſe fortiores, quo cives illic pro libertate depugnarent, cum è contrario Carthaginenſium imbecilliores extiterint, quod conſtarent ex mercenariis, pro aliena ſalute militantibus. Ita ſi ſervi in civium numerum reciperentur, eò pugnarent animoſius, quo ſciunt certius, ſe pro utilitate propria pugnaturos. Cleomenes, cum Lacedæmonii uſque ad 1500. deleti eſſent, ex ſervis exercitū recollegit, *Plut. in Cleom.* quod jam antea fecerant Lacedæmonii, cū bello Meſſeniaco exhaurirentur, *Iuſt. lib.* 3 Ita Athenienſes contra Chios Chiorum ſervis pugnarunt, *Thucyd. 8. lib.* & Romani ſecundo bello Punico exhauſta civitate, lacunas ſervis Volonibus expleverunt. Nam Scipio poſt Cannenſem cladem, 300. ſervos manumiſit, *Plut. in Scip. Florus* verò *Epit. 32. & Macrob. 1. Satur. c. 21.* octo millia manumiſſa ſcribunt, & ad bellum decreta, quod in bello civili repetitum uterque teſtatur.

Servi manumittendi.

Satius igitur eſſet, ut ſervitus omninò tolleretur, ſicut *Bodin. 1. de Rep. c. 5.* auctor eſt, Hiſpano in Galliis, adjudicatum eſſe ſervum, quem eò induxerat: Et cum Carolus V. in ſervitutem damnaſſet omnes Americanos, Paulus III interceſſit, iiſque per bullam libertatem reſtituit: *Boter. 4. Coſm.* imprimis cum injuria fortunæ non parum multi

Digitized by Google

ſerviant, qui prudentia ſua Reip. inſigniter prodeſſe poſſint, ſicut Diogenes Cynicus, rogatus à Xenide licitatore, quid artis calleret? Novi, inquit, hominibus liberis imperare: *Eubolus in lib. qui inſcribitur. Venditio Diogen.* & Miectas ab Anaxilao Meſſenio, liberis tutor relictus tam prudenter adminiſtravit regnum, ut illud gratioſiſſimum hæredibus apud ſubditos efficeret, *Macrob.* 1. *Satur. c.*21. Quid? inquit Canulejus *apud Liv. lib.* 4. nonne Servius Tullius captiva Corniculana natus, patre nullo, matre ſerva, ingenio & virtute regnum tenuit. Præterea Philoſophos ſummos, ex ſervis natos, quos apud *Macrob.* 1. *Satur. c.*21. *Gell. lib.* 2. *c.* 18 legere quiſque poteſt.

CAPUT V.

De Patre & Liberis.

De officio & reverentia liberorum erga Parentes.

DE ſervis hactenus: Cætera ad Oeconomicam pertinent: cum de iis, *dicente Cicerone 2. de offic.* commodius à quibuſdam ad medium Ianum ſedentibus, quam ab ullis Philoſophis ulla in ſchola diſputari poſſit. Parentum adhuc & liberorum ſocietatem ſubjungemus, quippe, in qua jus Politicum magis locum habet. Eſt autem inter parentes & liberos ſocietas vel amicitia regia, 1. *Politic.* 8 1. *Oecon.* 3. quam *Ariſtot.* 8. *Eth. cap.* 11. & 12. vocat ſecundum excellentiam, in qua inferior perſona ſuperiori debet reverentiam. Hanc enim lex divina *Exod.* 22. *Deuter.* 5. cum ſingulari Emphaſi liberis inculcat: Imò Turcæ inter 8. ſua vitæ præcepta, tertio loco jubent colere parentes, fortaſſe, quod ex *Platone* 9. & 11. *de ll. Plutarch. de frat. am. Hierocl. de off. l.* ſciant, Deos nihil exaudire facilius, quam imprecationes parentum, quippe, quas juſtiſſimas eſſe putant, cum liberi parentibus maximum honorem debeant, *Menav. in relat. hiſt. Turc.* Vide prolixè *Crus. diſc.* 3. *ad Tac.*

Vnde non immeritò Solon rogatus, quare parricidis pœnam non deſtinaſſet, reſpondit: Neminem adeò deteſtabilem fore, quem id facturum putaret, *Cicer. pro Roſc. Amer.* Nullum enim ſcelus parricidio comparandum venit, quia nemo eſt, cui plus honoris debeamus, quam parentibus. Vnde *Horatius* 2. *lib. Od.* 13. ſceleſtiſſimum hominem deſcripturus: Illum, inquit, parentis crediderim ſui Fregiſſe cervicem, quaſi ſceleſtius dicere nil potuiſſet, & *Iuſtin. lib.* 16. *in pr.* cum ſcripſiſſet, Antipatrum matrem ſuam interemiſſe, id factum, ait, eò gravius fuiſſe viſum omnibus, quod nullum maternæ fraudis veſtigium fuit, quanquam in parricidio nulla ſatis juſta cauſſa ad ſceleris patrocinia prætexi poteſt. In parricidio enim omnia ſcelera complexa eſſe videntur *ut ait Cicero pro Roſc.* & hoc ſcelus aſperrimum vocat. *Imper. §. Alia, Inſt. de publ. jud.*

Apud Feſtum antiqua Romanorum lex ſcribitur: Si parentem puer verberit; aſt olle ploraſſit, puer Divis ſacer eſto. Et meritò. Si enim rectè ſcriptum eſt à *Macro. l. Milites* 13. *§.* 4. *ff. de re milit.* Irreverens miles non tantum à tribuno vel centurione, ſed etiam à principali coërcendus eſt: Nam eum, qui centurioni caſtigare ſe volenti reſtiterit, veteres notaverunt: ſi vitem tenuit, militiam mutat: ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur: quantò magis idem filio capitale futurum putandum, qui longè magis ſubjectus eſt patri, à quo & vitam & omnia ſua accepit. Et hoc ita ſtatuit *Vlpianus l. etiam* 1. *§ ſi filius. ff. de obſeq. par.* Si filius matrem & patrem, quos venerari oportet, contumeliis afficit, vel impias manus iis infert, Præfectus urbis delictum ad publicam pietatem pertinens, pro modo ejus vindicat. Hodie carcere, relegatione, vel manus, qua verberavit, amputatione punitur *VVeſem. in parat. ad l. Pomp. de parricid. n.*12. *in fin.*

Hinc idem *Vlpianus l. Honor.* 2. *de obſeq. par.* honori parentum ac patronorum tribuendum putat, ut quamvis per procuratorem judicium accipiant, nec actio de dolo, aut injuriam in eos detur. Licet enim verbis edicti non habeantur infames taliter condemnati, re tamen ipſa & opinione hominum non effugiunt infamiæ notam. Interdictum quoque; Vnde vi, non eſt adverſus eos reddendum, quod repetitur *l. parens* 5. *l.* 6. *l.* 7. *§.* 2 *ff. eod. l. non debet, de dol. mal. l.* 2. *C. de in jus voc l.* 3. *cum ſeq. ff. eod.* Parentis enim & patroni nomen ſemper debet ſacroſanctum eſſe, *l. Liberto* 8. *ff. de obſeq par.*

juncta

Juncta gl. ibid. & Cic. pro Clu. contra matrē Saſſiam dicturus, ſolicitè ſe excuſat prius: Non me, inquit, præterit, cujuſmodicunq; mater ſit, tamen in judicio filii, de turpitudine parentis, vix dici oportere.

Pœna Parricidarum.

Quin etiam ingraveſcentibus delictis coacti fuerunt legumlatores in parricidas pœnam ſtatuere, ut quos natura ipſa retinere in officio non potuiſſet, ii magnitudine pœnæ, maleficio ſummo arcerentur, *Cicer. pro Roſc. Amer.* & ſi *Modeſtino* credimus *§. 9. ff. ad l. Pomp. de parricid.* pœna parricidii more majorum, hæc inſtituta eſt: ut parricidia virgis ſanguineis verberatus, deinde culleo inſuatur cum cane, gallo gallinaceo, & vipera & ſimia, deinde in mare profundum culleus jactetur. Et ſic primum Publius Malleolus, matre interemta, interfectus eſt, *Liv. 48. Cujacius in paratit. C. ad t. de iis. qui par. vel lib. occid.* ex ſententiis Adriani refert, cum impiis animalibus, impios homines inſutos culleo, ſolitos plauſtro juncto, bobus atris in mare deportari, & abjici in profundum.

Poſtea Cornelius Sylla quæſtiones dedit de parricidio, *l. 2. §. 31. ff. de orig. juris,* ſed punivit parricidas tantum pœna l. Corneliæ de ſicar. quæ pœna per l. Pomp. de parricid. relicta fuit, *ut refert Martian. l. 1. ff. ad l. Pomp. de parricid.* Hadrianus deficiente aqua, damnavit parricidas ad beſtias, *l. pœna. 9. ff. eod* Conſtantinus verò *l. unic. Cod. de iis, qui par. vel lib. occid.* pœnam antiquam revocat, eamquē retinet *Juſtinianus §. Alia. 6 Inſt de publ. jud.* niſi, quod eam l. Pompejæ aſſcribat.

Si rationem iſtius pœnæ petieris, ipſe *Juſtin §. 6. Inſt. de publ. judic.* propterea culleo inſeri & ſubmergi parricidam, ait, ut omnium Elementorum uſu vivus carere incipiat, & ei cœlum ſuperſtiti, & terra mortuo auferatur, *Cic. pro Roſc.* Viperam & ſimiam addiderunt, ob ſimilē impietatem, quia vipera perrodit uterum matris: *Nicander in verſ. Hirod. lib. 2. Galen. de Ther. ad Piſon. c. 11. Plin. l. 10. c. 62.* Simia ex oſculando & comprimendo fœtus necat, *Plin. l. 8. c. 54.* Sanguineis virgis cædebatur prius antiquitus parricida, quām exacerbationem ſuſtulit Conſtantinus. Sanguineū autem flagellum, ſicut *Virgil. 8. Aeneid.* vocat, decerpebatur ab infelici arbore, cuius ſæpe meminit *Plin. lib. 16. c. 18. lib. 24. c. 10. Liv. l. 1. &c.* de qua vide *Budæū l. 4. Miſc. c. 6. Macrob. 3. Satur. Cœl. Rhodig. l. 10. lect. antiq. c. 7. Turneb. l. 4. adu. c. 3. Godoleu. ad 1. lib. Liv.* Sed *Corraſius 1. Miſcell. 5.* legit, virgis ſagmineis, quem refutat *Turneb. 2. ad. c. 23,* quod ſagmina, quæ ſunt herbæ ſacræ, nunqnam corpore parricidæ contaminaſſent Romani, cum *Cic. pro Roſc. Amer.* ſcribat, propterea in ſui parricidam corio bovis, *ut Juvenal. loquitur ſat. 13. aut ut Cedrenus, διεῤῥαμι βοείῳ ποδάγρῳ,* ne corpore ſuo inquinet undam, qua ſolent omnia cætera expiari. Plura ſupplicia vide *apud Tholoſ. 36. ſyntagm. 14.*

Nec tantum parricidas acriter caſtigarunt homines, ſed eos ultrice pœna per totam vitam proſecutus eſt Deus, & proinde rectè ridet *Lactantius l. 1. c. 16.* Iovem Ethnicorum, quod ipſe patrem Saturnum in exilium egerit, cum tale facinus ſeverè punire debuiſſet. Quis Serviæ Tulliæ & Tarquinii exitus fuerit, ex *Liv. l. 1.* notū eſt. Quis obitus exceperit Neronem, cuius, *ut ait Juvenalis,* ſupplicio non debuit una partri Simia, non ſerpens unus, non culleus unus, *apud Tacit.* legere eſt: imò Burrhum & Senecam ex vindicta divina ab ipſo Nerone interemtos creditum fuit, quod matricidium Neronis excuſarent, *Gruter. in vit. Senec.* Nec melius finiverunt vitam Theodatus, Athalarici filius, qui matrem in balneo ſuffocarat, *Diac. in Inſtit.* Conradus Rex Italiæ, *Sigon. 9. hiſt. Ital.* eiuſque frater Henricus V. *Car. lib. 4.* & Iohannes Maria, Vicecomes Mediolan. Anno 1410. *Volater. 4. Geogr.*

Quādo exemti ſunt liberi à poteſtate parentum.

Propterea liberorum prima cura debet eſſe, ut parentes debito obſequio colant, niſi ſuperiores parentes, ut Deus & natura, dehorrentur. Imò nec in iis, quæ *Gellius lib. 2. cap. 7. media* ſeu *ἀδιάφορα* vocat, ſemper liberis obediendum eſt, quia *Ariſtot. 9. Ethic. cap. 2.* oſtendit, filium non teneri patri febrienti, contra ſententiam medici, vinū nociturum ad ipſius juſſa porrigere. Propterea ab obedientia liberatur filius per officiū publicum, *Ulpian. Inſtit. tit. 10. §. ult.* quod rum ſuſtineat vicem totius Reipublicæ, quæ privata poteſtate patris procul dubio ſuperior eſt.

Quod

Quod cum ignoraret Laurentii Celſi, Venetorum ducis, pater, erravit, dum filio, recens duci creato, obviam ire recuſavit, ne filio cogeretur caput aperire & patriam poteſtatem vilem facere. *Volat. 4. Geogr.*

Rectius Fabius Gurges, qui cum Conſul eſſet, & patrem proconſulem ſibi obvium haberet, juſſit patrem equo deſcendere, & pro more peditem ad conſulem venire, *Plut. in Fab. Max.* Hunc enim laudavit optimus pater, hortatus, ut iſtac autoritate pergeret autoritatem populi Romani tueri. Videbat enim in publica perſona volvi autoritatem totius Reip. Et hoc ipſum *Taurus Philoſophus apud Gell. lib. 2. cap. 2.* cum controverſum eſſet inter patrem privatum & filium prætorem, ita determinavit, ut in publicis locis & congreſſibus Magiſtratus præferretur, non habita ratione juris domeſtici: in privatis vero jus domeſticum obſervaretur.

Imò ICti dederunt filio in parentem imperium & jurisdictionem, ſi in tali conſtitutus fuerit officio. Ita *Vlpianus l. Ille à quo §. 5. ad SC. Trebell.* ſcripſit, patrem poſſe à filio magiſtratum gerente cogi, & *ex Hermogeniano l. Nam quod ff. eod.* additur ratio: Nam quod ad jus publicum attinet, non ſequitur jus poteſtatis paternæ. Ita & *Africani* verba ſunt. *l. 77. ff. de judic. & ubi quisque.* In privatis rebus pater filium, vel filius patrem habere poteſt judicem, cujus rationem ſubdit *Paulus l. seq. eod.* Quia judicare munus publicum eſt.

Quanta ſit poteſtas parẽtũ in liberos. Quia verò obedientia refertur ad imperantem, conſequens omninò eſt, ut pater in liberos habeat poteſtatem, ſeu, *ut Plin. ſec. in Paneg.* ditionem, Lex, inquit, & vis naturæ, ſemper in ditione parentum eſſe liberos juſſit, nec uti inter pecudes, ſic inter homines poteſtatem & imperium valentioribus dedit. Vnde & Caſimirus M. irritos vult eſſe contractus cum filiis familias initos, ex hac ratione, quod, cum ſint in poteſtate paterna conſtituti, non habeant dominium, vel alicujus poteſtatis traditionem. *lib. 1. Stat. Polon. cap. 21. a. 2.* Nec enim, ut *Iuſtinianus ſcribit §. 2. Inſt. de patr. pot.* ulli homines tantam in liberos poteſtatem habuerunt, quantam cives Romani. Sed & de Gallis ſcribit *Cæſar. lib 6. de bell. Gall.* quod in liberos & uxores æquè, ut in ſervos jus vitæ & necis haberent. Thracem quendam ſex filios excæcaſſe refert *Herodot. lib. 8.* quod invito patre Xerxen erant in bellum ſecuti.

Sed ad Romanos redimus, quorum lex curiata à Romulo lata, deinde in ll. 12. transſumta fuit, ut qui ex patre matreque familias ejus naſceretur, in patrisfamilias ſui manu, poteſtate, mancipioque eſſet: haberetque paterfamilias jus in eum vitæ & necis, terque eum venundandi poteſtatem. *Halycar. lib. 2. Cicero pro Cacin. Hottoman. in com. Petrus Pellitar. ibid. in fin.* Sed addit *Vlpianus t. 10. §. 1. Inſt.* Si ter filium pater venundarit, filius à patre liber eſto. Et licet *lex. 12.* nunquam illud diceret, ex hiſtoriis patent ſeveritatis iſtius plurima exempla. Horatius, Horatii tergemini pater in deprecatione pro filio, ait, ſe judicare filiam jure occiſam: alioquin privata poteſtate in filii vitam adverſurum fuiſſe. *Liv. lib. 1.* Caſſius pater Caſſium filium fertur à nonnullis occidiſſe ſecreto in ædibus, & bona ejus Cereri dicaſſe, ea de cauſſa, quod cum conſul eſſet, agrum Hernicis ademtum diviſiſſet Latinis & non Romanis, *Liv. lib. 2.* C. Flaminium trib. pleb. pater de roſtris detraxit impunè, *Cic. 2. de Inv.* & A. Fulvium parens interfecit, quod Catilinam ſequeretur, *Saluſt. in Catil.* Hinc illa vox *Cicero pro dom.* Credo te, Clodi, interrogatum, autor ne eſſes, ut in te P. Fontejus vitæ neciſque poteſtatem haberet, ut in filio.

Cæterum quicquid *Bodin. 1. de Rep. c. 4.* pro hac vitæ & necis poteſtate diſputet, iniqua eſt. Vindictam enim privatam nemini concedi tutum eſt, *l. 10. ff. de jurid.* Vnde *Adrianus l. 5. ff. ad l. Pomp. de parricid.* in inſulam deportavit patrem, qui in venatione filium interfecerat ob adulteriũ cum noverca commiſſum, quia, inquit, id eſt latronis in modum interficere: & addit: Poteſtas patria debet in pietate, non in atrocitate conſiſtere, *Vlpianus l. 2. ff. ad l. Corn. de ſicar.* jam tum cenſuit, inauditum filium patrem occidere non poſſe, ſed accuſare eum apud præfectum, præſidemque provinciæ debere: Et Diocletianus poſtea reſcripſit: magiſtratui eſſe inter parentẽ & filium judican-

judicandum, *l. ſi filium. de patr. poteſt.* quod conſonat cum lege divina, *Deuter. cap.* 21. ubi jubentur contumaces filii ad judicem duci; ut ab eo ad arbitrium patris condemnentur.

Alioquin præ ira plus aget pater, quàm debeat, ſicut Plato in ira noluit ſervum caſtigare, ſed Speuſippo verberandũ tradidit. Quia ego, inquit, iraſcor, plus faciam, quàm oportet, *Senec.* 3. *de ira. cap.* 12. Non enim prodit ad puniendum filium pater, niſi oppidò graviter læſus, & ad maximam iram concitatus, quam juſtus dolor adauget, inde conceptus, quod putet, minimè omnium læſionem ſibi à filio expectandam fuiſſe.

Nec effugit *Bodinus*, quando objicit, maiorem parentum in filios amorem eſſe, quàm ut crudelius quicquam in eos tentare poſſint. Annon Brutus ſine affectu & perturbatione filiorum cædes ſpectavit? *Livius lib.* 2. *in princ.* & T. Manlius pater, deprecante univerſo exercitu, filium ad mortem decrevit? in quos *Auguſtinus de Civ. Dei*, propterea invehitur. Omitto Lyſimachum, qui Agathocli filio venenum propinavit: *Iuſtin. lib.* 17. Solymannũ *Busbeq. Ep.* 1. Conſtantinum, quem *Zoſimus & Victor* à cæde filii nequaquam liberant: Irenen Imperatricem: *Zonar. in Iren.* Laodicem reginam Cappad. *Iuſtin. libr.* 37. Machæum ſaltem, Carthaginenſ. ducem, ſpectet aliquis, quàm levi ex cauſa filium præ ira in crucem egerit, *Iuſtin. lib.* 18.

Eſt quidem & liberis & parentibus invicem maxima innata ſtorge, quam Pſammenitus rex Aegypti patefecit, quando amicorum infortuniis illachrymavit quidem, ſed liberorum cædes ſicco obtutu aſpexit, *Herodot. libr.* 3. quod putaret domeſtica mala graviora eſſe, quàm, quæ lachrymæ exhaurire queant, *Herodot. lib.* 3. cuius vocem & affectus imitatus fuit Mauritius Imperator, cum primum amicos, mox etiam liberos ad ſupplicium rapi videret, *Zonar. in Mauritio.* Sed quò impenſius amarunt antea, eò oderunt gravius læſi, ſicut & fratrum odia propterea tenaciora eſſe comperimus, quod antea conjunctius inter ſe vixerint. Minimè enim æquo animo ab iis nos lædi patimur, à quo non tantum nihil mali, ſed ſumma beneficia meriti ſumus, ſicut & *Cicero* conquerebatur, ſibi nihil accidere moleſtius, quam quod deceptus fuerit ab iis, à quibus ſe decipi nefas putaſſet.

Propter has rationes, & alias, ut pote, quod liberi ſint partes parentum, ſuis autem membris nemo debeat vim inferre, *l.* 13. *ff. ad Leg. Aquil.* non tantum Valent. & Valens modum patriæ poteſtati poſuerunt, *l. in corrig. C. de emend. propinq.* dum placuit, ſi atrocitas facti jus domeſticæ emendationis excellerit, enormis delicti reos potius judicum notioni dedi, quod & Alexandro placuerat, *l. Si filii.* §. 1. *C. de patr. pot.* ſed poſtea Conſtantinus M. cæteras ll. de ſumma iſta poteſtate omninò antiquavit, & filiorum interfectores, ut parricidas, puniri voluit, *l. ſiquis. C. de his qui par. vel lib. occ.* Reliqua *Bodini* argumenta poteſt quis refutata legere *in Idea Polit. Melandr.*

De alimentis præſtandis.

Nos cætera brevibus ſubjiciemus, quid ſcilicet parentes liberis, & hi illis prætera debeant. Naturalis ratio ſuadet, *ait Vlpian. l.* 5. *de agnoſc. & alend. lib.* ut pater educet liberos pro modo facultatum, quod præcipiunt etiam Imperatores, *l.* 3. *&* 4. *C. de al. liber.* eoſq; imitatur Landrecht / *art.* 21. *lib.* 1. *num.* 3. *gloſſ.* & ita jus naturale, quod eſt notitia tantum, *ut ait Carol. Molin. in addit. ad Dec. l.* 8. *de R. I.* deducunt ad neceſſitatem, quo à judice compelli poſſit pater ad præſtandum alimentum filio, niſi ob aliquam cauſam jure negari queat, *l.* 5. §. *ſi vel parens. ff. de agnoſc. l. nec filium jun. gl. C. de patr. poteſt.* per alimenta autem intelliguntur omnia onera, & vitæ neceſſitates, *l.* 5. §. *ſi parens. ff. de agnoſcend. l. Verbum victus. de V. S. l. legatis. l. fin. de alim. legat.*

Ariſt. 1. *polit. c. ult.* ex natura illud ita diducit, quia unumquodque naturaliter ex eo alimentum accipit, ex quo generatum fuit, alioquin ſine alimento interiturũ, cui conſonat *text. l.* 4. *Nec. ff. de Agnoſc.* Quam diu igitur, impotentia iſta ſeſe nutriendi liberos comitatur, tam diu debent parentes illis nutritionem: poſtquam ſuis ſe poſſunt ſuſtentare operis, jam non ulterius obligantur parentes, *l. ſiquis a lib.* §. *ſed ſi fil. de lib. agn.* qui pigris & negligentibus jura non ſubveniunt, *l. Non enim* 16. *ex quib. cauſ. mai.*

Digitized by Google

Econtrariò filios quoq; natura obligat ad alimenta reddenda parentibus, juxta illud *Eccleſiaſt.* 3. Fili, ſuccurrito patri ſeneſcenti. Vnde & *ἀντιπελαργία* præcipitur *l.* 5. *de agn. l.* 1 & 2. *C. de al. lib.* & Solon infames voluit eſſe, qui parentes non alerent. *Laert. in Solon.* Exceptis iis, qui artem à parentibus non didiciſſent, *Plutarch. in Solon.* Admonent huius rei filios quoque beneficia paterna, de quibus *Senec* 3. *Cont.* 4 Etiamſi filius patri benefaciat, non benefacit, ſed beneſactū rependit. Qui enim dat aliquid, ſi prior accipit, non obligat, ſed reddit. *Plat.* 4. *de ll.*

Sed quia huic naturali juri neceſſitatem legis induxit jus civile, *de quo diſputat Decius ad l.* 8. *de R. I.* & *Weſembec. in parat. ff de agn. lib.* non eſt abſurdum, ſi ex conſtitutione illi viciſſim detrahatur, ſicut Pericles Xantippo filio, ſumtus ſubtraxit ob prodigalitatem, *Plut. in Pericl.* & Neocles pater Themiſtocli, *Prob. in The.* & ICti concedunt exhæredationē ingratorum liberorum, cum Severus & Anton. *l. ult. C de al. lib.* tum demum teneri patrem ad præſtanda alimenta filio cenſeant, ſi patrem debito officio promeruerit. Cæterum de cauſis exhæredationis : Item de adoptionum jure, adeantur libri ICtorum, ne nimis diligenter hanc materiam perſequamur, quam aliquo ſaltem modo, ut ſubjectum explicare debemus, *ὡς ἐν τύπῳ, ut Ariſtoteles loquitur.*

CAPUT VI.

De Civitate & Civibus.

HActenus primordia civitatis explicavimus, ſcilicet familias, ex quibus ſucceſſu temporis naſcitur civitas. Poſtquam enim ex prima ſocietate naſcuntur liberi, qui novas viciſſim inſtituunt familias, eò quod emancipati non ſint ulterius in poteſtate patris, *l. pronunciatio. ff de V. S.* hinc multiplicantur familiæ, quæ ſi ſparſim habitent, ſicut olim Athenienſes, priusquam à Theſeo *Plut. in Theſ.* & Cretenſes, priusquam à Minoë congregarentur, *Thucyd. lib.* 1. pagorum nomen habent. Ita dicebat *Cæſar* 1. *bell. Gall.* Quælibet civitas Helvetiæ conſtat ex quatuor pagis. Sed quia non eſt neceſſe, ut, priusquam familiæ coëant in civitates præcedant pagi, & imprimis, quia aut parum à civitate differunt pagi, aut parum diverſi, & peculiaris juris habent, *Ariſtoteles in princip. lib.* 3. pergit ad civitatem, quæ eſt adæquatum ſubjectum Politices, illamque quantum ſubjecti cognitio exigit, breviter explicat, cuius veſtigia nos quoque ſequamur.

Principio verò ſeparandum eſt nomen civitatis ab urbe & habitaculis, ne decipiamur cum Carthaginenſibus, qui de civitate promiſſam ſalutem, interpretabantur de urbe: *Appi. in Lyb.* ſed potius cum Pompeio dicamus, cum 200. ſenatores & meliorem civium florem ſecum ex urbe deduxiſſet : non eſt in parietibus Reſpublica, *Dion in Pom.* & cum Themiſtocle ſciamus, civitatem poſſe urbe exire, ligneiſque muris circumcingi, *Iuſt. l.* 2. *Aemil. in Them.* Vrbis enim apellatio muris finitur, *l. urbis* 2. *ff. de V. S.* *Diſcrimen urbis & civitatis.*

Quod ſi cohabitatio facit civitatem, ut *ſentit Speuſip. in definit. Platon.* rectè procedit argumentum *Ariſtotel.* 3. *polit. cap.* 1. quod multi cohabitent, qui non ſunt cives, ut incolæ, ſervi, & cives honorarii. Immò multi extra mœnia habitant, qui cives tamen eſſe non deſinunt. Nam Quintius, ad conſulatum, *ut Vult Halycar. lib.* 10. aut ad dictaturam, *ut Livius lib.* 3. *Cicero in Lal. Plin. libr.* 3. *cap.* 18. vocatus eſt ab aratro. Item Seranus, *Plinius dict. loc.* Cato ſenex. *Cicero in Lal.* Lucullus, *Plutarch. in Luc.* & infiniti alii traduxerunt familias in villas, quo fit, ut *Halycarnaſſaus* univerſos cives Romanos dividat in urbanos & ruſticos, *Sigon.* 2. *de jure civ. Roman. cap.* 6. Quin & Athenienſes in *Demoſth. orat.* ſæpe leguntur ex agris ad ſuffragia citati. Et Elienſes totam vitam ruri exegerunt, *Polyb. l.* 4. qui tamen unius civitatis cives erant.

Muri igitur civitatem non faciunt, cum Sparta, quam *Xenoph. in lib. de laud. Ageſ.* in Græcia inprimis florere ſcribit, ſine mœnibus fuerit, *Livius libr.* 34. uſque ad expeditionem Caſſandri in Peloponneſum, *Iuſtin. lib.* 14. Οὐκ ἂν εἴη ἀτείχιστος πόλις, ἥτις ἀνδράσι, καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται, dixit Lycurgus, & Ageſilaus oſtendens Spartanos armatos : Hæc ſunt, inquit, Spartæ mœnia, *Cælius lib.* 26. *cap.* 32. Hos imitati ſunt

ſunt Tarentini, eorum coloni, *Polyb. lib.* 7. Quin de ipſa Roma ſcribit *Zoſim. in Aurel.* quod Aurelianus eam muro circumdederit, ſed id de amplificatione interpretatur *Vopiſcus*, cum jam Tarquinius Priſcus, ut exerceret militem, eius mœnia poſuerit, *Liv. l.* 1. Sic Caſimirus M. Polonorum, *Cromer. in fin. in hiſtor. Caſimir.* & Iohannes Baſilius Moſchorum civitates mœnibus munivit, Anno 1416. *Sigiſm. Baro in Moſc.* quæ tamen hactenus civitates, etiam abſque mœnibus fuerant.

Definitio civitatis.

Melius igitur *Cicero in ſom. Scip.* attegiſſet naturam civitatis, dum civitates vocat concilia cœtuſque hominum jure ſocietatis, niſi collegiis & tribubus vel centuriis potius conveniret, cum civitas non tam hominum, quàm familiarum ſocietas ſit. Vnde *Ariſtot. lib.* 3. *Polit. cap.* 6. optimè definit civitatem, quod ſit ſocietas domorum & generum, ſeu familiarum, ut explicat *Thomas*, vitæ perfectæ & per ſe ſufficientis gratia. Finis enim civitatis, ad quem ordinatur, eſt bene & beatè, quantum in multitudine fieri poteſt, vivere, ut *idem Thomas ex Ariſtotele* docet, qui ibi diſputat contra *Platonem* contendentem, civitates, non propter bene vivere, ſed ex indigentia & neceſſitate primùm inſtitui cæptas.

Vulgariter definiunt civitatem, quod ſit multitudo ſeu conjunctio hominum, iiſdem legibus, vel eidem poteſtati ſubjectorum, ut *Speuſip. in defin. Platon. Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 6. *Althuſ. in Polit.* Sed hi non diſtinguunt inter civitatem & Rempublicam, ſicut nec *Thomas* dum 1. *Polit. cap.* 1. ait: Civitas eſt principaliſſimum eorum, quæ humana ratione conſtitui poſſunt, quod de Republica quidem accipi, de civitate minimè poteſt. Nam civitas eſt quaſi materia, in quam Reſpublica tanquam forma inducitur. Vnde *Iſocrates in Panath. & Areop.* Rempublicam vocat civitatis animam, *Ariſt.* 4. *Polit. c.* 11. vitam, *& Speuſip. in defin. Plat.* virtutem. Illud, quomodo ſe habeat, pulchrè explicavit *Ariſt.* 3. *Polit. c.* 3. *in fin.* ubi Rempub. choris & harmoniis: civitatem perſonis & numeris comparat. Sicut enim iidem homines mox Tragicum, mox comicū poſſunt conſtituere chorum: ita civitas eadem variis poteſt informari Rerumpubl. formis, ſicut Hebræorum civitas nunc à judicibus, nunc à Regibus, nunc à principibus, iterum à regibus, *Sigon. de Repub. Hebr.* Athenienſium primum à regibus, mox à populo univerſo, tum à paucis, iterum à populo, à Tyrannis, à populo iterum, & conſequenter à variis Rerumpublicarum formis gubernata fuit, *Sigon. de Repub. Athen. Zvving.* 3. *polit. c.* 2. eadem interim ſocietate manente.

Verſor tamen notat, civitatem dupliciter accipi: materialiter & formaliter, quam diſtinctionem inſinuat *Ariſt.* 3. *c.* 3. uſurpatque *Albert. M.* licet in paulo diverſo ſenſu. Ille enim civium congregationem per ſe ſpectatam, quia habet rationem indigeſtæ materiæ, intelligit nomine civitatis materialiter: ordinationem verò eorundem vocat civitatem formaliter, quia eo ſenſu civium multitudo jam forma ſua induta eſt. Sed cum in poſteriori ſenſu civitas dicat ipſam Rempublicam, in priori à nobis hic accipi, & in abſtractione à Republica definiri debet, prout eam definivit *Ariſtoteles*. Summa enim poteſtas & leges ad rempublicam pertinent, non ad civitatem.

Quid civis?

Pari modo, ne confundatur ſubditus, qui à Republ. conſtituitur, cum vero cive, improbanda eſt vulgata civis definitio, quod ſit liber homo, alterius poteſtati ſubjectus. Poteſtatis enim mentio hic in civis definitione fieri non debet, cum ſubditum complectatur potius dicatque reſpectum ad Rempublicam, à qua civitas hic abſtrahitur. Hinc fit, ut & ſubditis iis competat, qui non ſunt cives, ut incolis, quippe qui ſunt liberi homines, alterius poteſtati ſubjecti. Ne dicam, quod libertas, licet ſit conditio neceſſaria, ad civis tamen eſſentiam non pertineat: item, quod civis, qui in relatione ponitur, per abſolutum genus, videlicet hominem, definiri non poſſit, *per reg.* 2. *Antepr.* Prædicamenta enim primò ſunt diverſa, nec inter ſe confundi poſſunt. 1. *poſt. & ibid. Thom. Caiet. Zabar. Crell. Ariſt.* 8. *Metaph. cap ult. Paul. Ven. in Metaph. c.* 31. *Anton. Ant.* 5. *Metaph. q.* 7. *Iandu.* 3. *ph. q.* 5. *Fland.* 7. *Metaph. q.* 7 *a.* 3. *& alii.*

An civis habeat ius ſuffragii?

Proinde rectius definimus civem, quod ſit ſocius, qui cum ſua familia in ſocietate

Digitized by Google

An civis habet ius ſuffragii.

familiarum bene vivere intendit. *Ariſtot.* 3. *Polit. cap.* 2. in cive & hoc requirere videtur, ut habeat jus ſuffragiorum, qua de cauſa à recentioribus flagellatur, qui tamen non advertunt, *Ariſtotelem* loqui adhuc de cive, Reipubl. poteſtati nondum ſubjecto. Tum enim, ut cives omnes ſunt æquales, ita æquale jus habere debent in rebus communibus, quippe quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *ſecundum Regul.* 29. *Iur. Can. in Sexto.* Hinc Lituani in Polonorum Rempublicam noluerunt fidem dare, priuſquam ad communia comitia admitterentur, prout continetur in Diplomate, tum Iagellonis *anno* 1413. tum Lituanorum, *anno* 1401. Nec Pruſſi citius quieverunt, licet jam antea cum Vladiſlao pacti eſſent, donec Magiſter Ludovicus de Erlichauſen primus regis conſiliariis, cum commendatoribus primoribus fieret, *lib.* 5. *Stat. Polon. c.* 3.

Alias confitetur *Ariſtotel.* 3. *Polit. cap.* 1. & 8. non eſſe idem omnium civium jus in omnibus Rebuſpublicis, quoniam in Ariſtocratia & Monarchia, nequaquam patet jus ſuffragiorum omnibus civibus, quippe quod in certas perſonas depoſitum eſt, ſicut Romani omnem poteſtatem conferebant in decem viros, *Liv. lib.* 3. & in Imperatorem l. Regia *§ Sed & quod. Inſt. de jur. nat.* In ſola Democratia reſtatur *Ariſtoteles* primam iſtam æqualitatem remanere: fruſtraque objicit *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 6. Rempublicam Athenienſium, in qua negat ad conciones univerſum populum admiſſum fuiſſe. Nam vel ipſe Theſeus coactis in urbem ſingulis curiis populo dedit licentiam conſultandi in foro, unde illud manavit; Huc adeſte omnis populus, *Plut. in Theſ.* Et jam ante *Thucyd. lib.* 1. innuit antiquitus ſolitos fuiſſe Athenienſes convenire circa regem ad ferenda ſuffragia. Nam *Plutarch. in Theſ.* propterea ſcribit compulſum eſſe populum Atticum in unam urbem, quod ad conciones difficulter potuerint congregari.

Poſt Theſeum refert *Demoſthen. contra Near.* univerſum populum porrectis manibus deſignaſſe regem, quem virtute reliquis anteſtare putabant. Hunc ſtatum non immutavit Draco, cum *Plut. in Solon.* doceat, Solonem correxiſſe, & hoc in ll. Draconis, quod pauperes admitterentur ad magiſtratus. Vnde conſtat, non tantum ad comitia & judicia aditum patuiſſe omnibus civibus per ll. Draconis, ſed etiam ad magiſtratus, quod quamvis Solon tolleret, tamen à concionibus & judiciis plebem nunquam repulit. *Plutarch. in Solon.* Cliſthenes autem & poſt eum Ariſtides & Pericles populo magiſtratus reddiderunt. *Ariſtot.* 2. *Politic. cap.* 10. *Xenoph. in libr. de Republ. Athen.* Sic igitur, quoties Democratica fuit Reſpublica Attica, toties æqualiter civibus patuit aditus ad generalia comitia.

Talis in genere civis eſt, cujus tamen plurimæ adhuc ſunt differentiæ, quas, ut breviter perſtringamus, oculos ad Rempublicam Romanorum advertemus, in qua verum & pleniſſimum, ut Imperatorem imitemur, *l.* 1. *§ fin autem ſocius. C. de com. ſer. ma.* civem definit *Sigon.* 1. *lib. de antiq. jur. civ. Rom.* & eum ſecutus *Althuſ. in Polit. cap.* 5. qui domicilium, tribum vel cenſum, & publicos honores adeundi poteſtatem habet. Domicilium requirebatur quidem, quia Ciceronis pater & Cato non prius facti fuerunt cives pleni, quàm transferrent fortunas ſuas in urbem. *Cicero* confitetur *libr.* 2. *de Legib.* duplicem ſibi patriam eſſe, unam loci, in qua genitus, alteram juris, in quam tranſlatus ſit.

Tribus quoque & cenſus neceſſariò requiſita fuerunt, cum ſine iis ad ſuffragia nemo admitti potuerit. Sed, quod ultimo loco requirit poteſtatem adeundi magiſtratus, nec ad civem requiritur, nec Romæ omnibus conceſſum fuit, Solon enim infimam claſſem civium à magiſtratibus repulit, *Plut. in Solon.* & Romæ ante Canuleij & Icilii rogationes nullus ex plebe ad eoſdem admiſſus fuit, *Liv. lib.* 3. Quin etiam liberti, qui cives ſunt, *l. poſtlimin. de cap.* honoribus iis caruerunt, ſicut Claudius teſtatur *apud Tacitum*, dum non libertis, ſed libertorum filiis, ait, priſco populo ſolitos magiſtratus commendari: & tam malè habuit patritios, quod phaleras & annulos geſtari à Cn. Flavio ſcriba, libertini generis homine, viderent, cum ædilis eſſet, *l.* 2. *de origin. Iur. §. poſtea* 7. ut ea ornamenta, omnes deponerent,

Digitized by Google

nerent, *Flor. Epit.* 9. *Liv. lib.* 9. Pro hac igitur poteſtate ſubſtituimus jus ſuffragiorum, quod L. Valeria univerſo populo conceſſum eſt, *Liv. l.* 2. *Plut. in Public.* cum jam antea poſt mortē Romuli inter patres & plebem conveniſſet, ut patres autores fierent, & plebs cætera vellet & juberet, *Liv. l.* 1.

Civis colonus. Ab hac ſumma civis perfectione deficiunt, proximè, qui apud Romanos ſolebant abduci in colonias. Nec apud Romanos ſolum, ſed longis ante ſeculis mos fuit deducere colonias. Sic teſte *Herodoto* Cyrene, juſſu oraculi, tranſplantata fuit ex Græcia. Sic Alexandria in Aegypto, Seleucia in Aſſyria, Babylon in Meſopotamia, Macedonum coloniæ ſunt, Apollonia & Syracuſa Corinthiorum, Epidamnus Corcyreorum, *Thucyd. lib.* 2. Quin & *Strabo* refert *lib.* 5. ſuſpicionem nonnullorum, qui putabant ipſam Romam eſſe coloniam Græcorum, quod *Cæcilius* infirmo argumento probare niſus eſt: quia Græco more ſacrificant Herculi.

Cauſa deducendarum coloniarum non una fuit, *Machiavell. in libr. de Princ.* propterea deductas putat, ut locis devictis imponerentur præſidia. Eum impugnat *Antimach. lib.* 3. *Th.* 2. cum tamen *Livius lib.* 4. ipſe ſcribat: Fabium & Ebutium Coſſ. An. V. C. 313. deduxiſſe coloniam Ardeam, ut eſſet præſidium contra Volſcos, & *Tacitus lib.* 19. de Cremona memoret, quod numero colonorum aucta fuerit, ut eſſet propugnaculum contra Hannibalem, & ſi qua vis alia ex alpibus ingrueret. Expreſsè *Livius lib.* 2. In Norbæ montes novam coloniam, quæ arx in Pomptino eſſet, miſerunt: & de Pericle. *Plutarch. in Pericl.* Colonias deduxit, ut timorem adjungeret ſociis, ne res novas molirentur. Quia & *Cicero pro Flac.* Græcos ait colonias deduxiſſe in Ioniam, ut eam obſeſſam tenerent. Sed hæc cauſa non fuit unica, quin aliam *Iſocrat. in Panath.* tangit, videlicet ſeditioſæ plebis ejectionem. Cum, inquit, inter Athenienſes multi eſſent pauperes, & ſeditioſi, conſpirarunt inter ſe, ut æquales fierent ditibus civibus. Ideoque ex Inſulis & proximis Aſiæ littoribus barbaros ejecerunt, ex quibus factæ ſunt coloniæ Athenienſium. Ita *Livius* autor eſt *lib.* 10. M. Valerio & Q. Appuleio Banſa Coſſ. quos *Onuphr. in Faſt. an. CDLIII.* conjungit in an. V. C. 454. ſeditionē plebis ſopitam eſſe, cum multitudo diſpergeretur in colonias. Eſt & alia cauſa ob multiplicationē populi, quam ob rem prima colonia Cæcinam, *Dion. lib.* 2. ſecunda & tertia Antemnam & Cruſtumerium deducta eſt, *Liv. lib.* 1. *Paterc. lib.* 1. *Font. de col.* Propterea Tarquinius Superbus opportunitati loci ductus, Circeos miſit coloniam, *Dionyſ. l.* 4. quia in fertili loco cives magis augentur.

Sunt autem, ſi cum *Auguſtino de C. D.* latè loqui velimus, coloniæ civitates ex maioribus civitatibus tanquam populorū examinibus conditæ, & coloni, *ut Petrus Pellit. in com. orat. pro Cæc. ait*: cives, qui ad incolendam urbem bello captam mittuntur. Sed ſic natura colonorum minimè exprimitur, quam rectius propoſuit, *Alciat. lib.* 3. *diſpunct. cap.* 5. *lib.* 2. *cap.* 21. *ex Gell. lib.* 16. *c.* 13. Coloni, inquit, non veniunt extrinſecus in civitatem, nec ſuis radicibus innituntur, ſed ex civitate quaſi propagati ſunt, & jura, inſtitutaque omnia populi Romani, non ſui arbitrii habent. Differunt igitur à perfectis civibus, quod domicilium Romæ perdiderint: à municipibus, tum quod ex urbe explantentur, cum municipes in eam cooptentur, tum quod non ſuis, ſed Romanorū ll. magiſtratibus, & religione utantur, qua de cauſa Præneſtini, *ut Adrianus docet in orat. quam de Italicen. in ſenatu habuit*, à Tiberio Imp. maximo petierunt opere, ut ex colonia in municipii ſtatum redigerentur, id quod Tiberius conceſſit. Vnde fortaſſe *Feſtus* Præneſte vocat municipium ſui juris, quanquam nomina municipum & colonorum poſt L. Iuliam & Pompeiam, qua civitatis Romanæ jura omnibus Italis patefiebant, confundi & obſoleſcere ceperunt, *Vlp. l.* 1. *ff. ad Munic. Manut. in com. orat. pro Amer.* & *Feſtus* & *Cicero pro Rull.* ſæpe municipia vocant, quæ *Paterc. lib.* 1. *Plin. lib.* 3. *Liv. paſſim & Frontin. de colon.* pro coloniis deducta referunt.

Diverſitas coloniarum. Nec tamen omnium coloniarum eadem fuit ratio. Nam *Aſconius in Piſon.* colonias duplices facit, Romanas, quæ utebantur jure civiū Romanorum, & Latinas, quæ

Digitized by Google

jure Latii. Eandem diviſionem licet ex *Livio* deſumere, qui *lib.* 37. Bononiam ſcribit Latinam coloniam eſſe, & *lib.* 30. duodecim colonias, quæ 2. bello Punico defecerant, gravius narrat punitas fuiſſe, quod latinæ fuerint. Non advertit hoc *Melancht. pro Planco*, dum jus colonorum vocat jus Latinitatis. Latinorum enim multò deterior erat conditio *Caj. lib.* 1. *Inſtit. t.* 1. quam Roman. Vnde *Saluſtius in Iugurth.* cum narraſſet, Turpilium præfectum præſidii Vaccenſis, quod occiſo præſidio ſolus aufugiſſet, à Metello Conſ. verberatum & capite multatum fuiſſe, addit: Erat enim civis ex Latio: quaſi Metello idem in Roman. non licuiſſet. Et *Cicero pro Cæcin. in fin.* miratur quod nonnulli ex civitate abeãt in colonias Latinas, ex meliori conditione in deteriorẽ.

Aliam differentiam inter 12. colonias, quæ ſecundum excellentiam propter penſionis immunitates ſic vocabantur, & cæteras vide *apud Ciceron. pro Cæci.* & *Manut. in com.*

Municipes.

Nos ad municipes pergimus, quos *Gell. lib.* 16. *cap.* 13. in urbem recipi ſcribit, & *Cicero* 2. *de ll.* patriam juris vocat, in quam aſſcriptus eſt. Deinde municipes utuntur ſuis ll. & magiſtratibus unde miratur *Adrianus*, quod Italicenſes & Vticenſes, cum poſſint ſuis ll. in municipio vivere præoptẽt fieri coloni, ut vivant ll. alienis. Accipiebant enim coloni ll. à prætore Romano, & ex Decurionibus, qui Senatum Rom. repræſentabant: duo quotannis eligebantur, qui conſulum vice defungebantur: item ædiles, qui vias, & quæſtores, qui ærarium curabant.

Vtuntur etiam ſuis gentilitiis ſacris, ſicut *Liv. lib.* 4. Ardeatibus, air, ſacra reddita ſunt: & Milo ſcribitur, pridie ejus diei, quo interfecit Clodium, Lanuvium profectus fuiſſe, ad prodendum illic pontificem. Lanuvium autem pro municipio cenſent *Liv. lib.* 8. *Paterc. lib.* 1. *Sext. Pomp.* & *Feſt. lib.* 11. Vnde colligitur, illud municipium uſum fuiſſe peculiaribus ſuis ſacris, quæ *Feſtus* municipialia vocat, definitque, quæ municipes habuerunt ab initio ante civitatem Romanam acceptam, quæ eos obſervare voluerunt Pontifices, & eo more facere, quod feciſſent antiquitus.

Sicut autem colonorum, ita & municipum nonnulli gradus ſunt, & ne in intricata *Feſt.* diſtinctione laboremus, *ex Gellio & Livio* duo genera colligere eſt, cum ſuffragio & ſine ſuffragio. Cerites enim primos obtinuiſſe civitatem, ob cuſtodita ſacra bello Gallico, *Gell. lib.* 16. *cap.* 13. & *Aſcon. Act. in Ver.* autor eſt, ſed ſine ſuffragio. Hinc tabulæ Cerites appellatæ, in quas Cenſores referri jubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis privabant. Sed Thuſculanis, & quidem omnium primis, cum civitatem jam obtinuiſſent, Ceritum jure *Liv. lib.* 6. adjectum ſuit jus ſuffragiorũ, ut in tribu Papiria, *Liv. lib.* 8. aut Popillia ferrent, *ſecundum Valer. lib.* 9. *cap.* 10. Sic de Formianis & Fundanis teſtatur. *Livius lib.* 38. quod jus ſuffragiorum acceperint, cum ſine iis civitatem jam diu poſſediſſent, *Liv. lib.* 8.

Alias diverſitates civium aſſignat *Plinius lib.* 2. *cap.* 1. & 3. dum ſcribit, in Hiſpania 400. urbes eſſe ſupra 68. ex quibus coloniæ 20. municipia 8. Latio antiquo donatæ 43. libertate 6. fœderatæ 3. ſtipendiatæ 388. His adde provinciales ſubditos, *l.* 190. *de V. S.* qui ſubjiciuntur imperio Romano, licet in civitatis communionem non recepti. Sed an omnes hi ſunt cives, & quid inter ſe diſtent, quia ferè ex dictis conſtare poteſt, operoſius nõ diſputamus, & ad modos, per quos jus civitatis obtineri poteſt, porrò progredimur.

Modi obtinendi civitatem.

Vlpianus in l. Municipem, 1. *ff. ad Municip.* Primum modum obtinendi civitatem facit nativitatem. Si enim forum mulierum ex perſona maritorum ſtatuimus, *l. ult. C. de incol. l. Mulieres.* 13. *C. de dignit.* multò magis liberorum ex perſona parentum.

1. *Nativitas.*

Sic hic ſtatim oritur dubium, an utrumque parentem, an alterutrum proles ſequi debeat, cum fieri poſſit, ut ex patre Campano & matre Puteolana aliquis naſcatur Byzanthinorum *Anſt.* 2. *Dec.* & Athenienſium jus erat, *referente Plut. in Themiſt.* ut civis non haberetur, niſi ex utroq; parente cive genitus, & *Demoſth. contra Bœot. Near.* & *paſſim alibi:* repetit l. Athenienſium: Spurium ſeu Nothum eſſe, qui ex alterutro tantum parente cive naſcitur. Ad hanc conſuetudinem fortaſſe reſpexit *Ariſtoteles* 3. *Polit. cap.* 1. 4. *Polit. cap.* 4. dum, ut civis aliquis

Digitized by Google

quis naſcatur, utrumque parentem civem requirit.

Sed Pericles, rogatione ad populum perlata, obtinuit, ut civis eſſet, qui ex peregrina matre naſceretur, ſi modò patrem civem haberet. Ipſe enim Pericles, cum duo ejus filii peſte abſumti eſſent, non habebat, niſi filium ex peregrina gentium, *Plutar. in Peri.* Apud Romanos ex Appii oratione, *apud Liv. lib.* 3. colligere eſt, utrumque parentem civem requiri, ut ſoboles civitatem obtineat, ſed tamen *Vlpian. l. Aſſumptio,* 6. *§. filius. ff. ad Munic.* ſcribit: filius civitatem, ex qua pater ejus originem ducit, ſequitur: & *l. Munic.* 1. *ff. de Munic.* ex patre Campano & matre Puteolana natum, Campanum eſſe judicat. Quin imò non tantum municipiis nonnullis indultum eſt, ut ſoboles etiam ad matrem referret originem quod Ilienſibus, Delphis & Ponticis, beneficio Pompeij, conceſſum teſtatur *Vlpian. l. Municip. §. 2. ff. ad Municip.* ſed & SCtum, actore D. Adriano factum eſt, ut ſi uxor civis Romana ſit, & pater Latinus, partus quoque civis Romanus fiat, *Vlp. in Inſt. §. 2. de Latin.* quod in favorem partus conceſſum eſt, ſicut & *Imperat. Inſt de ingen. §. uni.* ex matre libera & ſervo patre, juſſit partum liberum eſſe.

Quanquam verò hîc conſuetudini & ll. ſingularum Rerumpublicarum ſtandum eſt, tamen ſatius videtur, ſi partus originem referat ad patrem. Nam ſi Poloni rectè ex patre tàntum æſtimant nobilitatem, prout ſtatuit Alexander anno 1505. *in append. ſtatuti, quo à ſummis dignitatibus Eccleſiarum excluduntur plebeij*, multò magis civitatem aliter æſtimari non convenit. Abſolutè enim inquit Canuleius *apud Livium lib* 3. Patrem ſequitur ſoboles, & *l.* 19. *de ſtat. hom. ſcribit ICtus*: Filii ſequuntur conditionem patris. Pater enim caput familiæ eſt, & in ſua poteſtate habet filium. Alioquin duæ ſæpe civitates diſceptabant de cive, ex duarum civitatum civibus prognato, cum tamen, diſtinctarum civitatum, niſi ſubordinatarum, nemo poſſit ſimul civis eſſe.

Domicilium quidem transferre quilibet poteſt, dum modò ſe patriæ civem agnoſcat, *l. nihil eſt. ff. ad municip.* poteſtque incola fieri multarum civitatum, *l. incola. l. Si quis. ff. eod.* Sed de civibus ita ſentit *Cicero pro Cæcinn.* Iure Romano neminem poſſe duarum civitatum civem fieri, amittique civitatem, quando aliquis recipitur in aliam: Et *pro Balbo* ait: O jura præclara, atque divinitus jam à principio Roman. nominis à maioribus noſtris comparata, ne quis noſtrûm plus quàm unius civitatis civis eſſe poſſit. Diſſimilitudo enim civitatum varietatem juris habeat neceſſe eſt. Hinc Pomponius Atticus, *Verba ſunt Cornel. Nep. in Vit. Attici*, noluit uti beneficio civitatis Athenienſium: quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam, alia aſcita.

Nemo debet duarum civitatum civis eſſe.

Non utar hîc ratione *Hottomanni & Petri Pellit. in oratione pro Cæcin.* qui cives dicunt eſſe membra civitatis, duorũ autem corporum non poſſe unum & idem membrum eſſe, ſed ſi officium veri civis reſpiciamus, quod in juramento civium Athenienſium ab *Heraclide in Polit.* relato proponitur, nequit fieri, ut aliquis in duas civitates diſpeſcatur. Tenetur enim civis corpore & bonis ſuæ patriæ prodeſſe. Iam ſi inhabitet duas civitates, cogetur operas ſuas utrique dividere, ideoque neutri debitum poterit officium præſtare. Quin etiam, ſi vaſallus jurare tenetur, ſe nihil acturum contra dominum, nec hoſtium quidem conſilia taciturum, *cap. unic. de nova for. fidel.* multò magis idem incumbet civi, quem natura ipſa cum patria conjunxit. Quod ſi jam diſcordia incidat inter duas diverſas civitates, qui utriuſque civis eſt, quantum opis vel per ſe, vel per auxilia ſua affert uni, tantum impugnat alteram, & quia à conſiliis publicis civis abeſſe non debet, ſive detexerit ea, ſive non detexerit, ſimul ſit perjurus, & proditor alterius civitatis.

Civis omnia debet civitati.

Quod dixi civem debere omnia ſua civitati, id ita eſſe nemo ambiget, cui officia parentibus debita cognita ſunt. Quo enim communior parens eſt civitas, eò plus colenda eſt, quàm parentes privati. *Cic. 1. de Off.* pro maximo vitio habet, patriam deſerere, quippe pro qua, *ut ait Horat lib. 2. Od. 2.*

dulce

Digitized by Google

dulce & decorum eſt mori. Non habuere majus incidamentum ſuarum virtutum Romani, quam amorē patriæ, nec magis quicquam cuiquam imputatum fuit, quam Marco Coriolano, quod arma contra patriam uſurparet, *Plut. in Coriol.* En ne Regulum & Scauros, animæque magnæ Prodigum Paulum, ſuperante Pœno, ne Fabritium & incomtis Curium capillis, Vtilem bello ſimul, & Catonis nobile letum referam, *Horat. lib. 1. od. 12.* legat, quis *Valerium M. & Fulgoſ. utrumque lib. 5. cap. 6. & Sabell. lib. 8. c. 1.* Inveniet plurima exempla eorum, qui ultrò vitam pro patria profuderunt. Et hoc jus naturæ eſſe, ut parentibus & patriæ pareamus, dicebat *Pomponius l. Veluti 2. ff. de juſt. & jur.*

Non licet cuiquam patriā mutare.

Hinc conſequitur, rectè conſtitutum fuiſſe *l. origine. l. ſi quis, C. de munic.* ne alicui liceat patriam ſuam ejurare: cui l. pœnam adjecerunt, *l. unica, C. Si curialis*, &c. Arcadius & Honorius. Si enim *Cicero 1. de offic.* rectè dicit: Cari ſunt liberi propinqui, familiares, ſed omnes omnium caritates patria una complexa eſt, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere: ſi *Plato in Criton.* & *Hierocles in ſerm. quales in patr. eſſe debeat*: rectè docuerunt, patriam debere parentibus potiorem eſſe: parentes autem nemini licet abjurare, multò minus licebit patriam.

Hac ratione Eliſabetha regina Angl. Lenoxium Comitem cum filio ex regno Scotiæ revocavit, eundemque eum redire negaret, cum bonis omnibus proſcripſit: *Bodin. 1. de Rep. cap. 6.* nec potuit Alanus Rollandi fil. Scotus, regno Anglorum ſe prius ſubmittere, quam Guilielmus Rex Scotiæ conſentiret, *Buchan. lib. 8. hiſt. Scot.* perinde, ut Dominus Barbarium ſervum, qui ad Vrbanam præturā aſpiraverat, vendicare potuiſſet, niſi is pro libertate tranſegiſſet, *Suid. in in Voc. Barb.* Sicut enim ſervus, invito domino, nequit ſe ex poteſtate eripere, ita nec civis ex civitate, in cujus poteſtate eſt. Nemo enim poteſt plus juris ad alium transferre, quā ipſe habet *l. 55. de R. I.* Iam civis eſt in poteſtate ſuæ civitatis E. ipſa invita, nequit alteri ſe mancipare. Quid? annon civis tenetur patriam defendere? ſed patriam qui deſerit, non tantum non defendit, ſed duplici via exhaurit, tum civibus, tum bonis.

Propterea non tantum *Vlpian. l. aſſumpt. ff. ad Municip.* & *Valent. in l. Curiales, C. de decurion.* negant alicui licere patriam invitam mutare, ſed & *Carol. 4. in aurea bull.* niſi publica neceſſitas id exegerit, quam exceptionem addit *Vlpian. & Val d. ll.* Ferdinandus rex Roman. in comitiis Auguſt. Anno 1555. decrevit, licere ſubdito propter religionem, patriam & dominum mutare, *Mich. Beuter. 1. lib. hiſt. compl.* Sigiſmundus Viſlic. ex triplici cauſa conceſſit villanis poteſtatem mutandi dominos: Si dominus opprimat filiam vel uxorem villani: ſi domi maneat in excommunicatione per annum: ſi bona villani diripiantur ob delictum domini. *Inſtat. Polon. lib. 1. c. 17. a. 5. l. 1.* Alias apud Moſchos, ne quidem peregrinari, inſcio M. duce, licet, multò minus terram mutare. *Sigiſmundus Baro in hiſt. Muſc.* Mediolanenſes arctius ferè patriæ aſtringuntur, *ut in ſtatutis Mediolan. continetur.* Apud Hiſpanos autor eſt *Petrus Martyr. in Indicis*, nemini licere in Americam trajicere, niſi nomen regi conſentienti profeſſus fuerit.

Hi ſunt cives originarii, ut vocantur in jure civili, ſicut Atheni. αὐτόχθονες dicebantur, *Thucyd. lib. 1*, Secundum modum obtinendi civitatem vocat *Vlpianus* per manumiſſionem. Quanquam enim Servius libertorum autor eſt, tamen, *Liv. lib. 2.* ſcribit, poſt Vindicium manumiſſum Romæ obtinuiſſe, ut, qui ita, puta per vindictam, liberati eſſent, in civitatem accepti viderentur, *Halycar. l. 5. Ariſt. 3. polit. c. 1.* improbat factum Cliſthenis, qui poſt ejectos Tyrannos, ſervis plurimis civitatem communicarat, cumque Demoſthenes rogationem reiteraſſet, ut liceret manumiſſis civibus eſſe, rogatio antiquata eſt. *Plutarch. in Demoſth.* ſive ex hac, ſive ex alia ratione, quod liberti ſuffragia & jura ſoleant civibus præripere, ut Romæ non ſemel factitatum eſſe, *Liv. lib. 9. Cicero pro Milon.* & alii referunt.

2. Modus per manumiſſionem.

Apud Romanos tamen abſq; controverſia liberti pro civibus reputabantur, *l. poſtlim. de captiv. & l. ſi ut propo. C. de Municip.* ſed infimum civium gradum conſtituebant, interque liberos & ſervos medii erant, *§. 1. Inſt.*

Digitized by Google

Inſtit. de liber. Nam licet per rogationem Canulei: *Liv. lib.* 4 promiſcua eſſent connubia patribus & plebi: tamen l. Iulia prohibentur ſenatorum filij libertinas ducere, *Vlpianus Inſtit. tit.* 13. *§.* 1. libertinæ comparanturiis, quæ corpore quæſtū feceiunt. Nec in ſuffragiis plurimum poterant, niſi quod vi & fraude reliquo populo calculos præriperent, *Liv. l. 9. in fin.* dum in omnibus tribus ferebant, unde eos ſevocavit Fabius Max. Quam enim ibi factionem forenſem nominat *Livius*, *Zaſius in Catalog. ll. Roman.* rectè interpretatur turbam e gentium hominum, ex libertorum genere. Cumque procedente tempore in tribus omnes viciſſim arreperent: L. Aemilius Papus & C. Flaminius Cenſſ. eos viciſſim in 4. urbanas retraxerunt: cumq; Cn. Manilius clivum capitolinum obſideret, legemque perferre vellet, qua liceret libertinis ſuffragia in omnibus tribubus ferre, à L. Domitio Aenobardo quæſtore repreſſus, & à ſpe ferendæ l. amotus fuit, *Cicer. pro Milon.* Donec Tiberius Gracchus omnes libertos in unam tribum Eſquilinam conjiceret.

Diſcrimina libertorum. Non tamen eadem omnium libertorum erat conditio, quanquam à primis Romæ incunabulis, ut *Cicero pro Balb. & Imper. Inſtit. de libert. §. ult.* loquitur, una & ſimplex libertas competebat, videlicet eadem, qua gaudebat manumittens. Mox ſub annum imperij Aug 46. *ſecundum Caſſiod. in Chron.* Sex. Aelius & C. Sentius Coſſ. legem tulerunt, de iis, qui in deditiorū numero cenſebantur, Rectius enim ſic loqui videtur. *Cujacio*, *Vlpian. Inſtit. de liber. §.* 1. *&* 6. *de Teſtament.* quam *Trebon. in Inſtit. de liber. §. ult. & Cajus Inſt. lib.* 1. *t.* 1. *§.* 3. qui vocant eos dedititios, cum nō ſic vocentur, quod ſe dedidiſſent. *Alciat. diſput.* 1. *parad. c.* 16, ſed quod haberentur in numero dedititiorum, quorum erat deterrima conditio, ut oſtendit *Liv. lib.* 9. & in Campanorum deditione videre eſt.

Qui jam ferro vel igne, ut loquitur *Caj. Inſtit. tit.* 1. *§.* 3. aut ut *Vlpianus Inſtit. tit.* 1. *§.* 6. veſtigiis infamibus inſigniti erant, aut vincula portarant, &c. *Vlpianus libr.* 1. *ad l. Ael. Sent. l. Verum* 216. *ff. de verb. ſignific.* indigni erant, ut civibus Romanis accenſerentur, à quibus *Cicero pro Rabir.* vult abeſſe omnem infamiæ notam, ideoq; ſi mererentur manumitti, in infimo ordine civium relinquebantur, qui ſub viliſſimis conditionibus Romano imperio implantati erant.

Poſtea ſub an. Tiberii 5. ſi rectè computat *Caſſiod.* Coſſ. M. Iunio Silano & L. Norbano, l. lata eſt de Latinis libertis ſeu Iunianis, *Vlp. Inſt. t. de Lat. de Teſtam. §.* 7. *&* 13. qui ſic vocabantur, quod non integram civitatem, ſed jus Latij tantum obtinerent, *l. unic. C. de Lat. liber. toll.* Nam nec teſtamentum condere, nec ſibi ex teſtamento aliorum aliquid dimiſſum, poterant ullatenus vendicare, prout *Caj* ſcripſit, *Inſtitut. lib.* 1. *tit.* 1. *§.* 4. cum ſpiritu ſimul & vitam & libertatem amittebant. *§. Sed hac.* 4 *Inſtit. de ſucceſſ. liber.* Nec ſucceſſione legitima gaudebant, cum edictum Trajani, Latinum ad plenam civitatem, invito vel ignorante patrono feſtinantem, poſt mortem in jus Latinorum retraheret. *§. ſed hac* 4. *Inſtit. eod.* Poterant nihilominus jus Quiritium acquirere, beneficio principali, liberis, iteratione, militia, nave, ædificio, piſtrino, *Vlpian. tit. de Lat.*

Cæterum ſummus hujus generis fautor *Iuſtin. §.* 1. *de ſerv. cogn. Inſt. Nov.* 22. *c.* 8. cum intellexiſſet, Latinorum & Dedititiorum nomina jam deſueviſſe, *Inſtit. de lib. r.* eorum conditiones omninò ſuſtulit, ut ſolidum haberent ſervi ex manumiſſione beneficium, *l. unic. C. de Lat. lib. toll. l. unic. C. de dedit. lib. toll. Inſt. de liber. §. ult. de ſucceſſ. liber. §.* 4. Quin etiam libertis omnibus jus ingenuitatis reſtituit, *Iuſtin. d. t. & Nov.* 78. *l.* 1. *C. de bon. liber.* ut eorum eadem eſſet conditio cum filiis libertorum, quibus jam olim licuit magiſtratus adire, ut Claudius teſtatur *apud Tacitum.*

Tertium modum obtinendi civitatem facit *Vlpianus* cooptationē. vel donationem, *Machiavell. l.* 1. *diſſ. c.* 6. cauſſam maximam ſtabilitatis Reip. Romanæ cenſet eſſe, quod alienigenas nō recepe rint in civitatē, cujus contrarium ſentit *Cicero pro Balb.* multum videlicet ad imperij augmentum profuiſſe, quod civitas etiam hoſtibus aperta fuerit. 2. *Modus cooptatio vel donatio.*

Eo enim modo Romulus Romam: *Plutar. in Rom.* Theſeus Athenas, *Plut. in Theſ.* Alexander M. Alexandriam in oſtiis Nili, *Ioſeph. lib. 3. bell. Iudaic.* Richardus rex Angliæ Londinum brevi ampliavit, dum peregrinis, decennium illic habitantibus, jura civitatis attribuit, *Polyd. Virg. in hiſt. Rich.* Et *Cromer. l. 12.* licet Germanis alias minus æquus ſit, cogitur tamen confiteri, Caſimirum M. Poloniam frequentiorem & cultiorem effeciſſe, quod Teutonas eò cum jure ſuo induxerat.

Et ne longè exempla petamus, primum augmentum rebus Romanis attulerunt Sabini, quas Numa ll. confirmavit, Tarquinius & Appius Claudius ſuis divitiis auxerunt: Vindicius ſervus à proditione præſervavit. Ita Manilius Tuſculanus Capitolium liberavit à ſervis: Hermodorus Epheſius ll. 12. tab. autor fuit. Sic etiam Pomponius Atticus plurimum juvit res Athenienſ. ſuis opibus, quantumvis hoſpes, *Cornelius Nep. in vita Attic.* Sed tamen, ſi promiſcuè quibuſcunque civitas aperiatur, periculoſum illud ſimul eſt & indecorum.

An tacitè inter cives accipiendi peregrini.

Metus enim eſt, ne pro civibus recipiantur proditores, ſicut Demaratus Lacedæm. à Xerxe receptus, conſilia eius in patriam perſcripſit, *Iuſtin. lib. 2.* & Amilcar Carthag. ex caſtris Alexandri M. omnes ejus conatus Carthaginenſibus patefacit, *Iuſt. lib. 21.* Ita Zopyrus Babylonios, *Herod. lib. 3.* & ſi narratio vera eſt, *apud Virg. 2. Aeneid.* Sinon Trojanos prodidit. Et *Ariſt. 5. polit. c. 3.* longum catalogum recenſet civitatum, à peregrinitate perditarum.

Indecorum verò eſt, civitatem adeò vilem habere, ne dignis ſimul & indignis proſtituatur. Qua de cauſa *Cicero 1. Philip.* meritò ridet Cæſarem, quod non ſingulis hominibus, ſed integris nationibus civitatem aſſignarit, & Auguſtus indignatus eſt ſuper Antonio, quod Siculis civitatem vendiderat, *Sueton. in Aug.* Idem exprobrat Claudio *Seneca in joco de mort. Claud.* Putat enim non debuiſſe eum mori, antequam omnes Græcos, Gallos, Hiſpanos, Britannos, Sauromatas, & ſi qui ultra glacialem Boream incolunt barbari, ut conſtituerat, inter cives aſſcriberet. Deinde Antoninus dedit civitatem omnibus, qui in orbe Romano vivunt, *l. in orbe de ſtat. hom.* Unde *Modeſtin.* ſcripſit *l. Roman. ad Munic.* Roma communis noſtra patria eſt. Et *Ulpian. l. nec non. §. ſi eum. ff. Ex quibus cauſ. maj.* quemvis Romę putat convenin poſſe, quia, ut *in ſumma ait Salicet.* Qui in communi patria eſt, præſens eſſe videtur. *Inſtit. Nov. 78. cap. 5.* approbat non tantum, ſed & ampliat conſtitutionem Antonini.

Populares autem Reſp. meritò caras habuerunt Reſp. ſuas, ſicut Corinthiorum legati Alexandro reſpondent: Nemini unquam civitatem dedimus, quam tibi & Herculi *Seneca 1. de benef. c. 13.* Lacedæmonij ante tempus Herodoti tantum Tiſamenum cum fratre receperunt, *Herodot. lib. 9.* ſed poſtea etiam Helotas, *Thucyd. l. 5.* quos tamen iniquiore conditione uſus refert *Athen. lib. 6.* Solon, non tantum non recepit, ſed & ab urbe repelli voluit peregrinos, exceptis exulibus, *Plut. in Solon.* Legimus nihilominus Platæenſes ab Athenienſ. in communionem civitatis receptos: *Iſoc. in Panath.* Lyſiam Thurium, & Pomp. Atticum, *Cornel. Nep. in Pomp.* ſed non niſi ob magna merita.

Privilegia civium Rom.

Romani propterea difficulter alienigenas receperunt, quia cives Romanos putabant majeſtate plenos eſſe. An quiſquam ampliſſimus Galliæ, cum infimo cive Romano comparandus eſt? *ait Cicero pro M. Font. & pro Rabir. in pr.* Poteſtas Quiritium proximè ad Deorum immortalium numen accedit. Hinc lex illa ſacrata, quam *Cicero 3. de ll.* his verbis ponit: De capite civis, niſi per maximum comitiatum, olloſque, quos cenſores in partibus populi locaſſint, ne ferunto: eamque teſtatur ex ll. 12. detractam, repetitque *in orat. pro Sex. Pomp. §. 16. de origin. jur. l. 2,* ex actis regibus teſtatur l. latam, ne conſules poſſint in civis caput advertere, injuſſu populi. Unde *Plinius* proconſul Aſiæ Chriſtianos, qui cives erant. Trajano in urbem remittit, *lib. 10. Epiſt.* quod ſibi in eorum capita advertere non liceret, & Felix abſtinuit Paulum damnare, quod ſe pro cive Romano venditaret. Nam Verrem propterea acriter accuſat *Cicero lib. 5. in Ver.* quod Gavium Coſſanum,

ſanum, civem Romanum in Sicilia damnaſſet. Facinus, inquit, eſt, vinciri civem Romanum, ſcelus verberari, propè parricidium necari, quid dicam, in crucem agi? Hac ratione ſolebat & L. Cotta oſtendere, Ciceronem injuſtè damnatum fuiſſe, quia in centuriatis comitiis judicatus non erat. *Cicero lib. 3. de ll. & in orat. pro Sext.*

Quin etiam Ciceronem, Cæſar & Clodius propterea reum egerunt, quod Lentulum & Cethegum carnifici tradiderit, cum ipſe *pro C. Rabir.* teſtetur, rogatione Portia, *Valer. lib. 8.* & ll. Semproniis, à Gracho latis, ut *lib. 7. in Ver. notavit. Manut.* virgas quoq; ab omnium civium Roman. corpore amotas fuiſſe, libertatemq; civium lictori ereptā. Vnde *Iac. Ravard. c. 27. ad ll. 12. tab.* propterea putat Horatio per duellionem judicatam, quod ſecundum leges horrendi criminis puniri debebat. Erat autē lex horrendi criminis, *Liv. l. 1.* Caput obnubito, infelici arbore reſte ſuſpendito, verberato vel intra pomærium, vel extra. Has voces, *ait Cicero pro Rabir.* impiiſſimum eſt de civis capite audiri. Proinde ut l. poſſint duumviri exequi, coacti fuerunt Horatium prius perduellem judicare. Perduellis autem eſt, qui hoſtili animo adverſus Remp. vel Principem ſuum animatus eſt. *l. fin. ff. ad l. Iul. Maj.* Verùm, quia virgæ demum rogatione Portia à tergo civis amotæ ſunt, ut *Franciſc. Silv. l. 3. in Ver.* notat: *Manut in lib. de ll. Roman.* aliam ejus rei aſſignat rationē: aliam *Sigon. c. 18. de jur. ant. Ro.* quod ſcilicet majeſtatis reus fuerit Horatius, quoniā in præſentia regis & univerſi populi parricidiū patraverat.

CAPUT VII.

De Rebuſpublicis in genere.

CVm omnis diſciplina practica reſolutivo ordine tradi debeat, eò quod ſic facilius addiſcatur, meritò, poſt explicatū ſubjectum Politices, de interno ejuſdem fine agit *Ariſtot.* qui eſt Reſpublica. Multitudo enim civium, quantam obtinere poteſt, proximè obtinet felicitatem in Repub. Oſtenſum verò nuper eſt, Rempublicam eſſe formam civitatis, quam idcirco *Ariſtoteles lib. 3. politic. cap. 6.* definit, quod ſit τάξις πόλεως, τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων: aut explicatius *lib. 4. polit. cap. 1.* quod ſit τάξις ἐν ταῖς πόλεσιν, ἡ περὶ τὰς ἀρχάς, τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολιτείας καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστί.

Deſinitio Reipub.

Rectius hoc modo definit *Ariſtotel.* Politiam, quam *Speuſippus in definitionibus Platonicis, & Bodinus l. 1. de Repub. c. 1.* qui loco generis cœtum ponunt & multitudinem. Hæc enim licet materiæ Reipub & civitati quodammodo competant, Reipub. tamen, quatenus forma civitatis eſt, genus eſſe nequeunt, quippe quod ab ipſa ejus eſſentia petendum eſt, & à forma, quam Reſp. civitati ſuperaddit. Illa verò eſt τάξις, quia per Rempub. cives in ordinem coguntur, cum multitudo ſine ordine confuſiones pariat, & felici concordique vitæ obſiſtat. Nihil autem intereſſe putamus, ſive τάξιν interpretemur cum *Sepulved. & Scapul. 4. polit. cap. 1. Victor. tum hic, tum 3. polit. capite 6. Aretin. lib. 3. polit. cap. 4. Caſo ibid. Piccol. gr. 10. cap. 7. Lipſ. lib. 2. polit. cap. 1.* per ordinem, ſive per ordinationem, cum *Thom. lib. 3. polit. cap. 4. & Lambin. cap. 6.* Vtrumque enim vocabulum deſignat legitimam conſtitutionem civitatis, in ordine conſiſtentem.

Quia verò ordo refertur ad unum primum, à quo cætera dependent, ut ait *Aver. 5. Metaph. t. 15.* in Reipub. quoque ordine caput & principium eſt, ſumma poteſtas, quæ cætera omnia ſibi ſubordinat. Sine imperio enim, ait *Cicero 3. de ll.* nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. Sed ab hoc principio ita dependent cætera, ut ab eo regantur, & leges accipiant, quod ſine adjutoribus ſumma poteſtas efficere non poteſt, quia *dicente Paterculo lib. 2.* magna negotia, magnis adjutoribus egent. Hinc magiſtratibus opus eſt. (*verba ſunt Cicer. lib. 3. de ll.*) ſine quorum prudentia, ac diligentia civitas eſſe non poteſt quorumque deſcriptione omnis Reip. moderatio continetur. Quæcunq; igitur eſſentiam Reip. conſtituunt, rectè complexus eſt *Ariſtotel.* in hac definitione, quando Remp. dicit ordinem eſſe totius civitatis conſiſtentem

in regimine ſummæ poteſtatis per medios Magiſtratus.

Per quod diſtinguantur Reſpubl.

Cæterum in diſtinctione Rerumpublicarum, neſcio, an omninò ab errore liberari poſſit *Ariſtoteles.* qui cum *l.3.polit. cap.5.* à numero ſummam poteſtatem gerentium deduxiſſet ſpecies Reipubl. mox in fine capitis ſententiam corrigit, aſſerens per paupertatem & divitias diſtingui, Ariſtocratiam & Democratiam: accidere verò, ut, qui ad imperij gubernacula ſedent, multi ſint, vel pauci. Ita ſecundum mentem Ariſt. ſi civium tria ſint millia, & duo millia divitum obtineant imperium, erit ſtatus Ariſtocraticus: ſi trecentum tantum pauperes regant Rempubl. erit popularis vel Democraticus.

Verùm, ut oculatius paulò in rem præſentem intueamur, avocanda nobis eſt Rerumpubl. eſſentia, à bonitate vel vitio earum. Nam cum *Polyb.6.lib.* ſex ſpecies Rerump. enarrat, & *Patrit. 1. de Rep. tit.4.* divìdit Reſpub in popularem, optimatum, & paucorum, confundunt veras & bonas cum prolapſis ſeu vitioſis, non attendentes, Reipub. eſſentiam priorem eſſe, & ab iis abſtractam. Sicut enim *Cic.1.de ll.* non tantum leges juſtas (ſic enim potius cum *Gothofr* & *Lamb.* legimus, quam cum *Turnebo* legi juſſa) ſed & iniquas, nuncupari leges vult, qualis eſt, quam tulit rex tulit, ut Dictator, quem vellet civium, indicta cauſſa poſſit impunè interficere, aut quam L. Flaccus de Sylla, ut omnia quæcunque ille feciſſet, eſſent rata, in quo ſenſu etiam deſcribit legem, quæ ſcripto ſancit, quod vult, aut vetando, aut jubendo: ita corpus ipſum Reipub ſeparandum eſt, ab accidentibus, quæ qualem quidem, & vel bonam vel malam faciunt Rempub. ejus tamen eſſentiam non conſtituunt.

Hæc comparatio deſumta eſt ex l.3. Polit. l. 11. in fin ſecundum diviſ. Victor.

In quo conſiſtit eſſentia Reipub.

Hæc eſſentia Reipubl. non conſiſtit in paupertate & divitiis, ſed in perſonarum numero, quæ ad poteſtatem ſummam admittuntur. Quia enim Reſpub eſt gubernatio ſummæ poteſtatis, hæc autē requieſcit in perſonis, quando perſonæ variantur ſecundum numerum, Rempub. quoque variam neceſſe eſt, quia gubernandi poteſtas aliter uni ſoli ineſt, aliter diffunditur in aliquos ſaltem, aliter in univerſos. Paupertas verò & divitiæ in communicatione majeſtatis nullam important diverſitatem. Sive enim pauper ſit rex, quales Tyrannos priſcorum fuiſſe ſcribit *Herod. lib.8.* ſive ſit dives, ſemper unam & eandem ſpeciem Reipub. conſtituit. Nec enim minus rex erat Emathion, anguſtis incluſus pagis, *Iuſt. l.7.* aut cui uxor cibaria coquebat, apud *Herod. lib.8.* quam Alexander M. qui videbatur ſibi totum debellaſſe orbem. Vlyſſes rex erat parvi ſcopuli, nec enim eſt aptus equis Ithacæ locus, ut neque plenis porrectus ſpatiis, neque multæ prodigus herbæ, *Horat. 1. epiſt. 7.* ſed regis titulo tam gaudet, quàm Artaxerxes, cujus 127. provinciæ numerantur, in *lib. Eſther, c.2.* & Evander non minus rex vocatur, quantumvis parvi Palatij, quam Trajanus, aut Diocletianus, qui aquilas imperij ultra Creſiphontē protulit, *Loſin & Pompon. Lat. in Dioclet & Gallier.*

Refutat *Ariſt.3.polit.c.2.* (*ſecundum diſt. Victorij*) eos, qui diverſitatem magiſtratuum æſtimabant ex opibus, quod talia bona ad magiſtratus officia nihil attineant. Nam Phocion de induſtria volebat pauper eſſe, *Plutarch. in Phoc.* & Ariſtidi data fuit pecunia publicè ad emendum pallium, *Plutarch in Ariſt.* & filiabus decreta dos ex publico, *Aemil. Prob. in Ariſt.* Nota eſt Lyſandri, Pelopidæ, Epaminondæ paupertas, & aliorum, quorum Catalogum ſcribunt *Valer. Max. l 4. Bruſon. lib. 5. Sabell. lib. 8. cap. 5.* Verum, propterea æquè fuerunt Imperatores, atq; Cimon, Pericles &c. Quid apud Romanos Publicolam, *Livius lib. 2.* Aemilium Paulum, *Plutarch. in Aemil.* Scipionem, Fabriciumvè referam? Hunc & incomtis Curium capillis, Vtilem bello tulit, & Camillum ſæva paupertas, & avitus apto cum Lare fundus. *Horatius 1. od. 12.* Nec enim credo futurum, qui hos alios conſules fuiſſe putet ob paupertatem, quam fuerunt Lucullus, Craſſus, Sulla, &c.

Sicut igitur in magiſtratibus non pariunt opes & pauperies diverſitatem, ita nec in ſumma poteſtate, quæ magiſtratuum caput eſt, & principium regiminis. Aequè enim Democratica fuit Reſpubl. Romanorum, cum ferreis adhuc præ inopia uterentur annu-

Digitized by Google

annulis, & legatis loco pretij offerrent annulum aureum, *Pancıroll. in par. 1. memor.* atque tum, cum devicta Carthagine, magna vis luxus Aſiatici in urbem migraret. Pauper fuit Maſſilia, Phocenſium colonia, *Strabo lib. 4.* quam *Cicero* Rerumpub. optimam vocat *lib. 2. de offic. & pro Flacco.* Pauper etiamnum Rhaguſia, cujus imperium ferè terminatur in muris. & quæ libertatem annua penſione admercatur: adhuc tamen Ariſtocratiam alit; perinde ut Veneti in maximis divitiis.

Et ſanè ſi paupertas & divitiæ varietatem efficiunt Reipubl. quid obſtat, quo minus idem concedendum ſit de rebus aliis, quæ eadem ratione ad Rempub pertinent, ut alia ſit forma, quando prudentes, alia, quando imprudentes ſummę poteſtatis participes ſunt. Sic enim & ipſe *Ariſtot.* argumentatur 3. *polit. cap.* 12. contra eos, qui magiſtratus conferebant, ob divitias. Quanquam enim Andreas Doria in conſtituenda Genuenſium Ariſtocratia, ditiſſimos quoſque allegit, quod putaret ſecundum conſilium T. Flaminij proconſ. eam partem in civitate potiorem faciendam, cui ſalva tranquillaque omnia magis eſſe expediat: *Liv. lib.* 34. tamen divitiæ primario non ſunt ſpectandæ magis, quàm cætera dona, quæ magiſtratum magis conſpicuum efficiunt Quoniam enim illarum eadem eſt ratio, quando ad Rempubl. conferuntur, ſi unam variat Reipub. ſpeciem, ad idem ſufficiet & alterum.

Idem eſt argum. Ariſt. 4 polit. c. 12.

Et hoc modo nunquam eadem manebit Reſpub. imprimis ubi poteſtates eliguntur. Pono enim Alcibiadi propter verſutiam: Ariſtidi propter juſtitiam: Pericli ob facundiam: Cimoni ob divitias, aliis ob alias cauſas rerum ſummam committi. Si hæc diverſitatem inducũnt, quot modis quæque Reſpublica immutabitur? Monarchicum manſiſſe imperium Perſarum, docent *Plato lib. 3. de ll. Plutarch. in lib. ad princip. indict. Strabo lib. 5. Athenæ. lib. 12. Dipnos.* Sed Cyrus illud obtinuit per virtutẽ, Cambyſes jure ſucceſſionis, Smerdis fraude & mendacio, Darius ſorte, Xerxes, Artaxerxes, iterum jure hæreditatis, &c. Imperium verò Romanum, quoties mutatum eſſe dicemus? in quod Iulius Cæſar ſeip ſum vendicavit, ſicut Cyrus in Perſarum, & Ottomannus in Turcarum poteſtatem ſe ingreſſerunt. Ex adoptione ſucceſſerunt Auguſtus, Tiberius, Claudius, Caligula, N..o, Trajanus: Adrianum provexit aſtutia Plotinæ: Pertinacem autoritas: Nervam, Probum, Marcianum Decium pietas: Galbam, Ottonem, Severum, Leonem Iſaurium, Nicephorum, Romanum Diogenem ſcientia militaris: Didium Iulianum, Iuſtinum, pecuniæ: Maximinum, robur corporis: Maximum & Balbinum autoritas ſenatus: Gordianum favor plebis. Ita per varias cauſſas plures ad imperium adſpirarunt, adeò ut milites aliquando Mitium elegerint, quod eſſet in caſtris pulcerrimus, *Diaco. in Conſtantio.* Iam olim quoque Meroës incolæ robuſtiſſimum. *Mela. l. 3. Alex. ab Alex. gen. di. lib. 4. c. 23.* Aethiopes maximum, *Herodot: lib. 3. quod & Camerarius 4. polit. c. 4. citat ex Diodor. Sicul.* Gordij & Gothi pinguiſſimum elegerunt regem: *Lauterb. lib. 1. de Republ. & Oneſicratus* autor eſt, apud Catheos Indos pulcerrimum obtinuiſſe regnum; *Strab. lib. 16. Diod. Sicul. lib. 17.* Vñde *Curt. lib. 6.* ait: plurimis gentibus in majeſtate corporis veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia ſpecie natura dignata eſt donare.

Ridiculum autem ſit, qui ex iis & pluribus aliis rebus diverſitatem Rerumpub. petere velit: & tamen propius ferè attingunt Regentes, quam divitiæ, & paupertas, quæ bona ſunt externa tantum, imò à Stoicis & Platonicis pro bonis non numerantur, ut patet per *Senec. epiſt. 119. & 88. Cic. 3. de fin. & in Tuſc. Plato in Lyſid. Plotin. En. 6. lib. 7. Alcino. de doct. Plat. c. 30. Camut. 1. de amo. & felic.* Sicut enim infinitus ferè eſt illarum rerum, quæ in poteſtate ſpectari ſolent numerus: ita Rerump. non poterunt certæ ſpecies aſſignari: Vbi videmus *Plat. 3. de ll, 8. de rep. & in polit.* quique ejus veſtigia ſequitur in politicis: *Aver. tract. 3. polit.* manifeſtè hoc vitiũ incurrere, dum mox duas, mox tres, mox quatuor, imò etiam octo ſpecies alicubi enumerant, nullibi tamen certum & definitum numerum aſſignantes,

eò, quod veram rationem diſtinguendi Reipub. neglexerint.

Denique premitur ſententia *Ariſtot.* hoc quoque incommodo, quod cogatur confiteri, unius, paucorum, & omnium imperia non differre ſpecie. Vbi enim eſt eadem ratio conſtitutiva, ibi eadem ſpecies. Iam paupertas, quam ponit *Ariſtoteles* rationem conſtitutivam popularis ſtatus, poteſt inveniri in Monarcha, ſicut de Hæbudum regibus ſcribit *Solinus in Polyhiſt. cap.* 35. eos paupertate exerceri ad juſtitiam: poteſt inveniri in optimatibus, ut ſi Pelopidas, & Epaminondas cum ſui ſimilibus regant Ariſtocratiam Thebanorum: itemque in toto populo, qualis erat Athenienſium, cum Themiſtocles urbem cingeret ligneis muris, aut Lacedæmoniorum, quos volebat Lycurgus æquali pauperie ab avaritia, & contentionibus ſuper meo & tuo abducere. Omnes igitur illi ſtatus erunt ejuſdem ſpeciei & populares, quia paupertas in imperantibus ubique invenitur. Eadem ratio eſt in cæteris, quæ præter numerum imperantium ad Rerumpub. conſtitutionem adhibentur, quia poſſunt tribus ſpeciebus communia eſſe. Quæ verò communia ſunt, non diſtinguunt.

Diviſio Rerumpub.

Propterea, quod *Cicero 2. de divin.* ſcribit, ſe à Platone philoſophiſque didiciſſe, Reſpub. tum à principibus teneri, tum à populis, aliquando à ſingulis, in eo putamus veras & primas ſpecies Rerump. proponi, quas & *Tac. l. 4.* his verbis expreſſit: Cunctas nationes & urbes populus, aut primores, aut ſinguli regunt. Latini enim ſic abſolutè ſpecies ſine vitiis & virtutibus Rerumpub. diſtinctè proponunt, ſed in Græcorum nominibus confuſio quædam oborta eſt inter autores, dum alij in melius, alij in deterius idem nomen uſurpant.

Quando enim unus imperat, tyrannis *Aeſchini* vocatur, ſed *Plato in polit. Plutar. de Monarch. Iſocr. in Panath. Ariſt. 3. polit. c. 5. & Appule. in fin. de Philoſ.* generaliori vocabulo unius dominatū vocant Monarchiam, eamq; *Plato & Ariſt.* dividunt in βασιλικὴν & τυραννικήν. Paucorum ſtatum adæquato nomine vocan Oligarchia *Aeſchin. Herod. libr. 3. Plutarch. de Monarch. Thucyd. lib. 1.* Sed *Plato in polit. & Ariſt. 1. pol. c. 5. 4. polit. c. 7.* ὀλιγαρχίαν accipiunt pro corrupto, & ἀριστοκρατίαν pro benè conſtituto ſtatu paucorum. Populi deniq; univerſi principatum ſub communi Democratiæ nomine comprehendunt *Aeſchin. Plato in polit. Plutar. de Mon. Apul. de phil.* Verum *Polyb. lib. 6.* eo utitur pro popularis ſtatus virtute, & *Ariſt.* ubique ferè pro vitio, quando benè conſtitutam populi Rempubl. communi πολιτείας nomine intelligit, eò quod ibi æquale ſit jus omnium civium.

Qui verò diſtinctè Rerump. ſpecies cognoſcere, nec prolapſas cum veris, exemplo *Polybij lib. 6.* confundere vel i, illi nudè tres primi ſtatus ob oculos ponendi ſunt, quando unus, quando minor, quando major pars civium ſummæ poteſtati præeſt. Sed in ſingulis ſpeciebus, maxima porrò ſpectanda eſt latitudo, & diverſitas. Simile enim quippiam hic evenire neceſſe eſt, quod & alibi evenire videmus, ut in quovis genere, ſit aliquod primum, ad cujus proportionem cætera æſtimentur. Sic de amicitia docuit *Ariſtot. 8. Ethic. cap. 3. & 4.* quod prima & perfecta ſit ex virtute: quæ ex quæſtu dependent, & utilitate, eatenus amicitiæ ſunt, quatenus ad primam illam accedunt, & quò propius accedunt, eò dignius merentur nomen amicitiæ.

Sic in univerſa demonſtrationum latitudine, una eſt, quam Græci κυρίως ἀπόδειξιν, Averroiſtæ & Latini potiſſimam vocant, & cui *Themiſt. 2. poſt. c. 2.* principatum totius Logicæ tribuit: cæteræ ab hac tanquā norma deficiunt, alia magis, alia minus. Sic *Alcinous de doct. Plato c. 30. & Plotin. En. 1. l. 8. cap. 2. En. 6. libr. 7.* & paſſim alibi, bonum contendunt ex diſciplina *Platonis* primo dici de ſummo & primo bono, quod *Diogenes* definiebat *apud Ciceronem lib. 3. de fin.* quod natura abſolutum eſt, & αὐτάρκειαν ſuam in ſe habet: reliqua verò ajunt, ad hoc bonum contendere, & eatenus bona eſſe, quatenus primum bonum æmulantur & ejus umbram aſſequuntur.

Pari omninò modo ſtatuendum eſt, de generibus Rerumpublicarum cum *Sebaſt. Eric. libr. 1. diſc. de Republica:* in quorum ſingulis datur aliquod primum, per-

fectè

ſectè & probè conſtitutum, à quo cætera vel propius vel longius abeunt, & defectum quendam important. De omnibus verò nomen generale dicitur analogicè, tanquam de uno ad unum. Monarchia enim de regno, dominatu ſeu deſpotia, & Tyrannide quidem dicitur, ſed prius & maximè de regno, poſterius de dominatu, & denique de Tyrannide. Regnum enim norma eſt omnis Monarchiæ; à quo proximè dominatus, ſed longiſſimè abeſt Tyrannis.

Cum igitur debeamus omnium Rerumpublicarum conſtitutiones metiri ex illa, quæ prima eſt in unoquoque genere, & norma cæterarum, ante omnia neceſſarium eſt, ſcire, quæ ſit virtus benè conformatæ Reipub. ſeu quid faciat perfectam Remp. ad cujus proportionem cæteræ examinari debeant. Cum enim hoc negligerent *Bodinus & Althuſius*, hinc factum eſt, ut alter *4. de Rep. c. 4.* alter *in polit. c. 14.* varia coacervaret attributa ad deſcribendum Tyrannum, quorum maxima pars ad ejus eſſentiam nihil pertinent, quippe, quæ conſiſtit tantum in cura privati commodi, & ſubverſione publici, prout edocuit optimè *Aver. tract. 3. polit. ex Ariſt. 4. polit. c. 10.*

Lydius autem lapis, ad quem omnes Reſpub. exigendæ ſunt, ab *Ariſt. 3. pol. c. 5. & ſeq.* proponitur, quod ſit cura ſalutis & boni publici. Nam, quia poteſtas refertur ad totã Rempublicam ſibi ſubjectam, æſtimanda eſt ejus virtus ex cura, quam gerit in regenda Republica. Tum verò benè adminiſtratur Reſpublica, quando totius cura, & non unius vel paucorum habetur. Hinc enim *Plato* manifeſtiſſimè *lib. 8. de Rep.* pro lapſarum Rerumpublicarum originem facit; quando imperantes præpoſtera partitione, publica ad privatos uſus intervertunt. Primam enim legem vocat *lib. 5. de ll.* civitatis totius ſalutem, ſicut & *Cicero 3. de ll.* conſulibus, inquit, ſalus populi ſuprema lex eſto: & *Averr. 3. tract. de Republ.* ait: in optima Republica civilia, id eſt, communia curantur prius. Oportet enim Rempubl. quæ diu firma ſit, velle, ut omnes civitatis partes conſtent, atque in ſtatu ſuo permaneant.

Ipſe *Homer.* ex quo *Dion.* putat deduci poſſe omnia præcepta politica, ejus rei admonet imperantes, dum regem vocat ποιμένα λαῶν, Paſtoris verò eſt, in omnibus proſpicere utilitati gregis, quia dicente *Gregorio cap. Quamvis de R. I. in Quinto*, non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit & paſtor neſcit. Et hoc eſt, quod *Seneca de Clement.* ab imperante cogitari vult: non ſuam eſſe Rempublicam, ſed ſe Reipublicæ quodque *Claudianus* Honorium docet: Tu civem, patremque geras, tu conſule cunctis, non tibi: nec tua te moveant, ſed publica damna. *Plinius ſecundus*, qui in *Panegyr.* Ideam boni principis abſolviſſe creditur, in Trajano id quoque commendat. Alij, inquit, ſe ſuperſtites Reip. optabant faciebantq;. Tibi ſalus tua inviſa eſt, ſi non ſit cũ ſalute Reip. conjuncta, nihil pro te pateris optari, niſi expediat optimatibus, omnibuſq; annis de te in conſiliũ Deos mittis, exigiſque, ut ſententiam ſuam mutent, ſi talis eſſe deſieris, qualis electus es.

Quæ ſit optima Reſpubl. in genere.

Si enim *Cicero lib. 1. de ll.* rectè ſcribit: ut quiſque maximè ad ſuum commodum refert, quæcunque agit, ita minimè eſt vir bonus: ſi Athenienſium cives olim rectè jurabant, ſe imprimis laboraturos de ſalute boni publici: *Heraclid. in polit.* ſi duo Spartiatæ jure ſe obtulerunt Xerxi, prompti ultrò vitam pro patria profundere, *Herod. lib. 7.* ſi duo juvenes Carthaginenſes paſſi ſunt, ſe jure vivos ſepeliri, quo limites imperii ſuis ſepulchris teſtatos facerent: *Saluſt. in Iugurth.* quantò magis pro ſalute publica laborandum erit illi, quem Reſp. in eum uſum ſibi præfecit, ut ejus prudentia & virtute ſalva ſit: quod quidem Iulianus Imperat. conſideravit, cum Rempubl. ſibi commiſſam adeò caram haberet, ut per eam juraret: ita Reſpub. ſalva ſit: ita quaſſatum recreem orbem Romanum: *Ammia. l. 25.* & principes noſtri, dum pro ſymbolo uſi ſunt: Aliis inſerviendo princeps conſumitur, imitati Alphonſum, cujus ſymbolum refert *hiſt. Alph.* Pro lege & pro grege.

Oſtendimus ſupra, homines natura appetere Rempublicam, ut in ea benè ac beatè, quantum fieri poteſt, vivant. Is enim Reipublicæ finis eſt. Iam tum demum res

per-

Digitized by Google

perfecta eſt, quando finem, ad quem deſtinatur, aſſequi poteſt, *lib. 5. Methaph. cap. 17. & ibidem Comment.* Perfecta igitur & illa Reſpub. eſt, in qua cives benè ac beatè vivunt. Cæterum, ubi omnia trahuntur ad commoda privata, cives benè non vivunt, qui tum demum arbitrantur ſe felices eſſe, ſi eorum ſalus univerſim procuretur. Laudandus igitur Tacitus, qui ad imperium evectus omnia ſua bona, quæ propria habebat, vendidit, ne eorum cura à curis publicis avocaretur: *Flavius Vopiſcus in Tacit.* Et Antoninus Pius dixit: Poſtquam ad imperium tranſivimus, etiam, quæ prius habuimus, perdidimus, *Capit. in Anton.*

CAPUT VIII.

De mixta Republica.

CAeterum priuſquam particulariter ſimplices Rerump. formas pertractemus: videndum eſt, an ex earum confuſione, tertia quædam nova & mixta forma poſſit contemperari, quam nullo ſimplicium nomine rectè dixeris. Ad numerum enim Rerumpublicarum hæc quæſtio omninò pertinet. Et quidem in tantis turbis, tamque crebris mutationibus actionum humanarum vix poteſt adeò ſimplex & inconfuſa Reſpublica reperiri, in qua non ſit aliquid alieni admiſtum; cæterum, ſicut Elementa non ſunt mixta, niſi perdiderint ſpeciem, & penè æquali proportione ſeſe mutuò contemperarint: ita nec judicanda eſt Reſpublica mixta, niſi formæ ita inter ſe temperatæ ſint, ut nullius ſimplicis nomine jure nominari queant, 4. *Polit. c. 9.*

Mixtio apparens.

Errat enim *Iſocrat. in Areopag.* dum propter ſenatum Areopagiticum credit, Athenienſium Democratiam fuiſſe temperatam Ariſtocratia, cum *Xenophon. in libr. de Republica Athen.* omnium popularium eam primam faciat. Iura enim Majeſtatis penes populum reſederunt, cujus ſenatorij Magiſtratus erant Areopagitæ. Similis erroris arguuntur *Iunius Brutus in Vindic. contr. Tyran. Hottoman. de antiq. jur. Gall. Althuſ. lib. 14. cap. polit.* qui Galliarum regnum ex Monarchiarum numero eximun, quod prima lex regni ſit, *referente Hottoman. l. de antiq. Gall. Iur. cap.* 23. ut ne quid, quod ad ſtatum Reipublicæ in univerſum pertineat, Regi ſine publici conſilij autoritate ſtatuere liceat. Nam quia reges volentibus utuntur ſubditis, æquum eſt, ut de conſilio univerſorum, & imprimis, qui præ ſua prudentia ſtatum imperij rectius cognoſcunt, leges ad univerſos attinentes promulgent. Cum qua indulgentia, regia autoritas ſalva adhuc ſtare poteſt, prout ſentiunt *Bodinus lib. 1. de Republica,* 8. *& 2. de Republ. & Franciſcus Sanſovinus de Rerumpubl. gubernatione, lib. 1.*

Nam & in Anglia conciliorum maxima eſt autoritas, ut oſtendit *Eman. in hiſt. Bell. in hiſt. Mar. Stuarta.* ex quo opinatur *Caſus lib. 3. polit. cap. 5.* regnum Angliæ quoque miſtum eſſe: & de regibus Scotiæ ſcribit *Buchananus*, quod à conciliorum conſenſu dependeant. Nam licet Iacobus 4. Petro Varbeco, ſuppoſititio filio comitis Eboracenſis, præſumto regi Angliæ, auxilia promiſiſſet, coactus tamen fuit promiſſa rejicere ad conſenſum concilij: *Buchanan lib. lib.* 13. & Romachus, cum traheret in comitiis ſententiæ dicundæ jus ad ſe ſolum, tertio anno regni, à conjurata nobilitate occiſus eſt, *Buchan. lib.* 4. perinde, ut olim Hieronymus Syracuſ. rex à ſuis interfectus eſt, quod de ſua ageret omnia ſententia, longe ſecus, quam fecerat Hiero. pater, *Livius lib.* 24. Quanta ſit autoritas conventuum in Hiſpaniis, notum eſt, & tamen utrumque regnum in ſtatut. Hiſpan. Monarchicum vocatur. Et de Caſtellano expreſſa res eſt *ex l. 2. 5. 6. 7. & 8. tit. 1. part. 2. l. 18. tit. 4. l. 18. 19. 20. tit. 23. part. 3. rurſus l. 9. t. 4. part. ead. item l. 4. tit. 1. lib. 2. & l. 1. t. 1. l. 3. ordinat.* Quando enim quis juriſdictionem ſuam probare non poteſt, præſumitur pro rege, quod ad illum pertineat, *l. 2. & 8. tit. 1. part 2. l. 1, t. 1. lib. 3. Ordin.* & rex idem poteſtatem habet ſpeciali jure nobilibus juriſdictionem & imperium concedendi. De Arragonenſi idem probat *Petrus Belluga in Specul. & Oldradus in conſil.*

Verùm licet leviter ita aliquid admiſceatur ſimplici formæ Reipub. ſicut in mutationibus Rerumpub. ſæpius fieri videmus, aut quando novę primu ſubſiſtunt, tamen, quia

Digitized by Google

quia tota ſpecies non immutatur, non propriè dicitur Reſpublica mixta. Nam & Romulus, *autore Dionyſio*, populo reliquit, ut leges per curias approbaret, quæ inde curiatæ dictæ ſunt, ut notant *Zaſius & Cujac. ad l. 2. de orig. jur.* ubi *Pomponius* idem teſtatur, & tamen addit: omnia à regibus gubernata fuiſſe, quia per ſententias patrum ipſe rex rem ſuam expediebat.

Vera mixtio. Hic verò diſputatio eſt, de vera mixtione, in qua, quæ miſtionem patiuntur, Reſp. ita contemperari debent, ut ſingulæ à ſua majeſtate aliquid remittant, ſicut Elementa remitti neceſſe eſt, quandò perfectè miſcentur, *Plato in 3. & 6. de ll. item 8. de Rep.* non tantum conſentit talem Rempub. dari, ſed & cæteris omnibus prælatam cupit, *& 3. de ll.* ſtabiliſſimam eſſe demonſtrat, quæ ſententia quoque eſt *Iſocrat. in Areopag. Polyb. lib. 6. Machiavell. 1. lib. diſc. cap. 2.* Eandem proponit & explicat *Ariſtotel. lib. 4. polit. cap. 9.* concedunt & alij, *Apul. de Phil. in fin. Cic. in 3. de ll. & fragm. de Rebuſp. Contar. 1. de Repub. Venet. Morus in Vtop. Caſ. 4. polit. Turneb. in Cic. 3. de ll. Piccol. gr. 10. c. 9.* Contra hos & multos alios diſputat *Bodinus* prolixè *2. de Repub. cap. 1.* eorumque ſententiam improbant etiam *Tholoſ. 5. de Repub. cap. 1. & Iunius. 1. part. qq. Polit.* Qua de cauſa operæ pretium fuerit, in hujus rei veritatem diligenter inquirere.

Quod ut diſtinctè faciamus, triplicem poſſumus mixtionem excogitare, eò quod triplici modo jura majeſtatis poſſint dividi. Quia enim jura majeſtatis ſunt ſigna & argumenta ſummæ poteſtatis, penes illa debemus notare, qua ratione poteſtas ſit diviſa.

Modus I. miſcendi. Primum igitur fingamus, totam majeſtatem, vel univerſa jura, ad ſummam poteſtatem pertinentia, communicari ſingulis tribus, vel etiam duobus tantum ſtatibus, ut regi, optimatibus, & reliquo populo, cujus mixtionis exemplum invenire non poſſumus, niſi fortaſsè per ſeditionem ſimilis ἀναρχία naſcatur, quam ſtatim peſſum ire neceſſe erit. Si enim æquale ſinguli ſtatus habeant imperiũ, quale erit ibi obedientium & imperantium diſcrimen? Poteſtatem definit *Vultej. 1. de juriſp. Rom. cap. 11.* quod ſit jus perſonæ in perſonam, quo altera ſubeſt, altera præeſt. Cum autem in tali confuſione nemo ſubſit, vana erit poteſtas, quæ in neminem habet imperium. Nec verò, duæ æquales & diſtinctæ poteſtates ullà in Rep. conſiſtere commodè poſſunt, dum altera alterius legibus perpetuò intercedere poteſt: proinde prudenter videntur ſtatus Scotiæ Reginæ Angliæ reſpondiſſe petenti, ut Mariæ Stuartæ matri liceat unà cum filio regnare: omnem imperij ſocietatem periculoſam eſſe: *Buchan. lib. 19.* & Alexander M. Dario ſcripſit, quod *Seneca in Thyeſt.* poſtea imitatus eſt: Regnum non duos capit, nec mundus duos ſoles: *Arrian. in hiſt. Alex.* quodque Severus reſpondit Iuliano, *Herodian. in Sever. & Iul.* Philippus Gordiano, *Capitol. in Gordia. Iuni.* cum uterque peteret tantum in parte imperij relinqui.

Summæ enim & plenæ poteſtatis ea ratio eſt, ut aliam ſecum non compatiatur. Sicut etiam Imperator dicebat. *§. Nos verò, de concept. Digeſt.* quod primum eſt, aliud ante ſe habere non poteſt: ita quod ſummũ eſt, non patitur ſecum aliam poteſtatem, quæ ſe in imperiũ habeat. Si enim mutuò in ſe poſſent ſtatuere duæ poteſtates, neutra eſſet ſumma, quo argumento rectè utuntur, *Algazell. diſp. 5. dub. 1. & 2. ibidemque Aver. & Sueſſanus cum laudu 8. phyſic. quæſt. ult.* imò ipſe *Damaſcenus 1. fide Orthox. c. 5.* contra eos, qui plures uno Deos comminiſcuntur, eoſq; ſimul infinitos, ut *Iamblich. facit in l. 1. de myſt. Aegypt.*

Secundus modus. Alterum modum fingamus, quando idem jus majeſtatis pluribus ſtatibus diviſim communicatur, ſed alio atque alio modo, ſicut *Cicero 3. de ll.* civitatem ſuam ita vult, moderatam eſſe, ut poteſtas in populo, autoritas ſit in ſenatu. Reſpicit hîc ad Rempub. Roman. de qua ſcribit *Livius lib. 1.* Cum ſenſiſſent ea moveri patres, offerendum ultrò rati, quod amiſſuri erant, ita gratiam ineunt, ſumma poteſtate populo permiſſa, ut non plus darent juris, quam detinerent. Decreverunt enim, ut cum populus regem juſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres autores fierent. Hoc decreto ma-

jeſtas fuit inter patres, plebemque diviſa, ſed apud patres conſtitit in autoritate, apud populum in poteſtate.

Errat enim, qui, quod *Victorinus* ſcribit, ſine autoritate ſenatus nullam olim legem perferri potuiſſe, accipit de gravitate Senatus. Nam *Dion lib.* 43. cum Græcæ hiſtoriæ vocabulum autoritatis immiſcuiſſet, talem addit vim eſſe ejus nominis, ut *ἰσχνίτας αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατον* ſit. *Paul. l. etiamſi. ff. de Autor. & conſ. tutor.* videtur explicare, dum ait: Etiamſi non interrogatus autor fuerit, valet autoritas ejus, cum ſe id probare dicit, quod agitur. Hoc enim eſt autorem fieri *Cicero lib. 3. de ll.* dum ait: Imperia, poteſtates, legationes, cum ſenatus creverit, populus juſſit, ex urbe exeunto: autoritatem ſenatus exprimit per decernendi poteſtatem. Sicut enim præconſultorum ſenatus Athenis decernebat prius, quod in deliberationem populi mitti debebat, ita vult *Cicero,* ut patres autores fiant, id eſt, *quomodo explicat Budæus in annotat. ad π. & Hottoman. in orat. pro Caec.* ut SCto decernant prius, quod à populo jubendum eſt. Sic enim Interrex poſt mortem Romuli: Quod bonum, fauſtum, felixque ſit, Quirites, regem create. Ita patribus viſum eſt, *Livius libr.* 1.

Verùm, quia talis majeſtatis diviſio admittit omnes cives, licet alia atque alia ratione, mixtionem non efficit, ſed popularem ſtatum relinquit. Vnde apud Romanos & hoc jus manſit, cum maximè Democratica eſſet Reſpub. Nam *Livius lib.* 11 teſtatur, eum morem in ll. magiſtratibuſque rogandis obſervari ſolitum uſque ad ſua tempora. Ejus enim mentionem facit Quintius Conſul, dum confitetur ſe futurum in poteſtate tribuni: *Livius libr.* 2. & Tribuni iterum, dum promittunt ſe futuros in autoritate patrum. *Liv. lib.* 3. Item cum patres nollent autores fieri, ut crearetur Conſul ex plebe, non potuerunt tribuni plebeium Conſulem jubere, & Ap. Claudius Sextium & Licinium tribun. pleb. increpat, ne patribus autoritatem eripiant, *Liv. lib.* 6. Quin & *Florus Epito.* 40. & *Dio lib.* 45. ejuſdem patrum autoritatis mentionem faciunt, ex quo patet, dictam majeſtatis diviſionem populari ſtatui nequaquam obſtare.

Tertius modus.

Reſtat igitur tertius modus, quando jura majeſtatis ſeparantur, & diverſa diverſis ſtatibus attribuuntur. Quod enim *Bodinus* objicit, majeſtatem conſiſtere in indiviſibili, niſi de ſumma & perfectiſſima majeſtate intelligat, falſum eſt. Plura enim ſunt capita & jura, quorum concurſus efficit majeſtatem perfectam, quam quidem totam & in univerſum pluribus communicari impoſſibile eſt, ſed partes ejus nihil prohibet disjungi, & pluribus attribui, ita quidem, ut in ſingulis ſit particula majeſtatis: in toto vero corpore ſumma & plena majeſtas, ex concurſu partium, ſuas majeſtatis particulas in unum comportantium reſultans.

Non ſunt autem jura majeſtatis ad eum modum dividenda, quem fingit *Bodinus,* ut populus magiſtratuum creandorum, ærarii publici, vitæque jus & necis habeat: nobilitati ll. ferendarum, belli, paciſq; ac tributorum imperandorum jus tribuatur: regi verò tum univerſi, tum ſinguli cives jurejurando obſtringantur ad fidelitatem, obſequiumque, ſine cujuſquam exceptione præſtandum. Nam ſingulis partibus talia jura concedit, quæ trahant ſecum univerſam majeſtatem, quod fieri non poſſe, paulò ante diximus. Legum enim de omnibus rebus ferendarum poteſtas nulli parti ſoli committi poteſt, quia cum illa conjungitur imperium omnium rerum: ſed neque ad omnia regi poſſunt ſubditi obligari in mixta hac Republica, quia & hoc modo omnium rerum ſumma deponitur in ſinum regis.

Sed, quia leges, aut ad ſtatum Reipublicæ pertinent, cujus conformatio ad omnes partes ſpectat, aut de rebus aliis feruntur, illas oportet, aut jam ante fundationem Reipublicæ conſcriptas eſſe, aut conſenſu omnium conſcribi, electis ad hoc prudentiſſimis viris cum ſufficienti poteſtate. Sic Athenienſes Soloni, Lacedæmonii Lycurgo id negotii dederunt, & ad eorum leges ſuis juramentis ſe obligarunt, *Plutarch. in Solon. & Lycurg.* Sic Terentillus Arſa

tribi-

Digitized by Google

trib. pleb. quinque viros nominari voluit, qui ll. omnibus æquas, ſine præjudiciis ferrent. Cum autem patres id recuſarent, inter utroſque conventum eſt, ut legumlatores & ex plebe, & ex patribus, qui utriſque utilia ferrent, quæque æquandæ libertatis eſſent, ſinerent creari, miſſique ſunt triumviri Athenas, ad ll. deſcribendas, *Liv. l.* 3. Quin interdum dicebatur dictator, ut legem præferret, *Halycar. l.* 5. & Florentini octo aut decemviros creare ſolebant, emendandæ Reipublicæ, *Bodinus* 2. *de Repub. cap.* 3.

Triumviri.

Si quis verò commodiorem miſcendi modum deſideret, licet unus omninò non ſit, ſed pro ratione Reip. diverſus, vel hac vel alia quavis ratione liceat cum ſine abſurditate inſtitui. Summa dignitas ſit penes regem, cui ad præſtandam reverentiam omnes obligentur. Quam enim *Curtius lib.* 3. nonnullis gentibus erga reges, ait, inſitam venerationem, ea promovenda eſt, quia majeſtas imperij ſalutis eſt tutela, *ut idem Curt. ſcribit lib.* 9. Sed ne in ſola dignitate majeſtatem regis locemus, poterit adjungi poteſtas conſcribendi exercitum, bellum gerendi, & paciſcendi cum externis ad ſalutem Reipub. quod ipſum ſcribit *Herod. lib.* 6. conceſſum fuiſſe regibus Lacedæmon. In bello enim maximè requiri unitatem Imperatoris, Fabius Maxi. & Minutius oſtenderunt, *Plutarch. in Fab. Liv. lib.* 22. Præterea cum gratioſum maximè munus ſit, & legibus non alligetur, diſtributio præmiorum, & hæc regi concedi poteſt: nec obſtat, quo minus jus imperandi tributa, & cudendi monetam eidem tuto permitti queat. Senatus iis præficiatur rebus, quæ maximè indigent prudentia, ut ſunt judicia publica, & leges de rebus extra ſtatum Reipublicæ ferendæ, &c. Plebs verò ærarij publici curam, & magiſtratuum creationem habeat.

Sed quia *Ariſtot.* 4. *polit. c.* 1. monet, non eſſe ideam Reipub. fingendam, qualem *Polyb. lib.* 6. confitetur eſſe Rempubl. Platonis, ſed reſpiciendum potius ad exempla, utrum conditio hominum patiatur ſibi talem Rempub. induci, operæ pretium fuerit, formas Rerumpubl. quas pro mixtis autores venditant, examinare, & experiri, an ullibi, vel talis, qualem propoſuimus, vel alia mixtio inventa fuerit. Laconicam Rempub. à Lycurgo pleriqve ex tribus formis temperatam credunt, de qua ſcribit *Iuſtin. lib.* 2. Lycurgus adminiſtrationem Reipublicæ per ordines diviſit, regibus poteſtatem bellorum, magiſtratibus judicia & annuas ſucceſſiones, ſenatui cuſtodiam ll. populo ſublegendi ſenatum, vel creandi, quos vellet, magiſtratus, poteſtatem permiſit: fundos omnium æqualiter inter omnes diviſit.

Reſpubl. Lacedæmon.

Verùm, quanquam *Plato lib.* 3. *de ll. Polyb. lib.* 6. *Iſoc. in Areop. & Panath. Iuſtin. lib.* 2. *MachiaVell.* 1. *lib. diſc. c.* 2. ex tribus formis confundunt Rempub. Lycurgi: tamen rectius judicavit *Ariſtot.* 4. *polit. c.* 9. ſolam Democratiam & Ariſtocratiam ibi componi. Reges enim nulla majeſtatis jura uſurparunt, ut *Aemil. Prob. in Ageſil.* rectè dixerit, reges Lacedæmon. nomine magis fuiſſe, quam imperio. Crearunt & Romani, ejectis regibus, regem ſacrificulum, ad ea ſacrificia, quæ, niſi à regibus, fieri non poterant, *Halyc. lib.* 5. *Liv. lib.* 2. *Gell. lib.* 15. *cap.* 27. & reginam ſacrorum, cujus meminit *Macrob.* 1. *Satur. cap.* 15. ſed præter nomen & dignitatem regiam, regium nihil habuerunt. Quod enim *MachiaVellus cap.* 2. *lib.* 1. *diſc.* ſcribit: Apud Spartanos Lycurgus ll. ita inſtituit, ut regibus ſua dignitas, optimatibus ſua potentia, & populo legitima libertas conſervaretur: minimè facit ad regium aliquid, in regibus Laconum demonſtrandum, cum dignitas regem non faciat, ſed poteſtas & imperium.

Nec verò dignitas eorum prolixa fuit, cum *Xenoph. de Repub. Lac.* ſcribat, & ex eo exſcribat *SanſoVin. l.* 16. *de Rebuſp. admin.* Regum honores parum admodum privatorum honoribus antecelluiſſe. Quæ enim *Herod l.* 6. *Thucyd. l.* 5. *Xenoph. in lib. de Rep. Laced. Pauſan. in Lacon. Ariſt* 3. *polit. c* 16. recenſent: Iovis ſacerdotes eſſe, in phiditiis primo loco accumbere, duplū cibi accipere, publico planctu ſepeliri: levem quidem honorē deſignant, ſed ſine poteſtate. Quod verò *Herod. l.* 6. & *Iuſt. lib.* 2. addunt, reges habuiſſe jus belli, in quamcunque libuerit regio-

regionem inferendi, ut id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit: alioquin piaculari crimine teneantur: nec cæteris autoribus, nec hiſtoriis congruit. Nam *Ariſtot. lib.* 3. *politic* 10. tum demum reges, ait, habere imperium in exercitus, cum extra regionem egreſſi fuerint, ſive in caſtris. quod omnibus belli ducibus ſemper conceſſum fuit. Imò *Xenophon* expreſsè teſtatur *in lib. de Repub. Lacedæm.* reges duxiſſe bellum eò, quo civitas deſtinaſſet, idemque ait: Ephori per præconem denuntiant, quibus annis educendæ copiæ ſint. Et cum Archidamus Rex diſſuaſiſſet bellum adverſum Athen. Sthenelaidas Ephorus obtinuit contra regem, ut inferretur, *Thucyd. lib.* 1.

In cæteris ſubjecti fuerunt Ephoris & legibus, quia ſingulis menſibus jurabant Ephoris, ſe ſecundum leges gubernaturos, *Xenophon. d. loc.* Vnde *Ariſtot. lib.* 3 *polit. c.* 10. maximè vocat eos ſecundum leges: at idem 3. *politic. cap.* 11. & 12. regem ſecundum leges, negat abſolutè regem eſſe. Ephororum autem imperium abundè declarat *Xenoph. de laud. Ageſ.* & *Aemil. Prob. in Ageſ.* qui cū narraſſet. Ageſilaum juſſu Ephororum revocatum fuiſſe ex Aſia, addit: Ageſilaum maluiſſe imperium domi pati, quàm in Aſia maximum eſſe. Vnde non immeritò per potentiam Ephor. ſeribi *Ariſt.* 2. *polit. c.* 7. regiam poteſtatem evi luiſſe. Nam Agidem conjecerunt in carcerem, ibique ſuffocarunt; *Plut. in Agi.* nec Cleomenes quicquam auſus eſt aggredi, priuſquam Ephoros ſuſtuliſſet. *Plutarch. in Cleom. Thucyd. lib.* 1. cum narraſſet, Pauſaniam ex Helleſponto revocatum, illiq; ab Ephoro imperatum fuiſſe, ne à caduceatore abſcederet, addit, ἔξεστι γὰρ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, id eſt, ut *Aemil. Prob.* vertiſſe videtur: Licet legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere regi, & eum conjicere in carcerem.

Hanc tantam Ephororum poteſtatem ſi reſpicias, non abſurdè dubites, cum iis, quorum mentionem facit *Ariſt.* 4. *pol c.* 9. qui Lycurgi Remp. popularem credebant, ſicut & Nabis Tyran. Lacedæm. expreſsè confitetur *apud Liv. lib.* 34. Lycurgum voluiſſe Rempublicam popularem inſtituere. Ephori, *ait Ariſtotel. lib.* 2. *c.* 7. omnes magiſtratus alios corrigunt: & *Xenophon. de Repub. Lacon.* Ephori quæcunque velint, poteſtatem mulctandi habent, & ex templo exigendi, necnon in magiſtratu conſtitutos interim abrogandi, & in carcerem conjiciendi, ac de vita certamen inſtituendi. Sunt autem Ephori magiſtratus plebis, ut Coſmi apud Cretenſes, aut tribun. pleb. apud Romanos: quos *Herod. l.* 2. ab ipſo Lycurgo inſtitutos: *Plutarchus* verò *Lycurg.* Anno 130. demum poſt Lycurgum ſub Theopompo rege introductos fuiſſe teſtatur.

Quia tamen jura nonnulla ſenatui relicta fuerunt, *lib.* 2. *polit. c.* 7. *l.* 4. *polit. c.* 9. utpote poteſtas per totam vitam decernendi, largiendi, gratificandi, in nonnullis quoque de vita & morte judicandi, & cætera, idcirco cum Democratia, cujus potiſſimæ partes fuerunt, Ariſtocratiam temperatam ſtatuimus. Qui verò Rempub. illam purè Ariſtocraticam dixerunt, *ut Maximus Tyrius in orat.* 3. *Thucyd. lib.* 1. & *Plutarch. in lib. de Monar.* ad extremā ſpeciem & ſplendorem tantum ſenatorum reſpexerunt, non ad rem ipſam. Nam ſenatoribus maximum exhibitum fuiſſe honorem, *Xenoph. in Republica Lacedæmon.* teſtatur, & nota eſt vox illius, qui dixit: in ſola Sparta expedit ſeneſcere.

Alterum exemplum ponit *Polyb. lib.* 6. in Rempub Romanorum, quam ut rectè dijudicemus, *cum Pompon. l.* 2. *de orig. jur.* varia mutationum tempora nobis diſtinguenda ſunt. Nam ſub regibus florebat Monarchia, *ſicut Pomponius d. l. §.* 1 ſcribit, omnia à manu regis fuiſſe gubernata. Quod enim M. Fabius Papyrio dictatori objicit, *apud Liv. lib.* 8. Hoſtilium ceſſiſſe provocationi ad populum, id ille fecit non de jure, ſed remittens de ſua poteſtate, ut crudelitatis, ſi damnaret, injuſtitiæ, ſi abſolveret Horatium, notam effugeret. Sic & Valerius Publicola faſces populo ſubmiſit, *Plutarchus in Pub.* & Iulius Xvir Sextio collegæ diem dixit ad populum, *Liv. lib.* 3. licet Xviri ſine provocatione creati eſſent. *Reſpublica Roman.*

Ejectis regibus, jus majeſtatis recidit ad conſules. Ita enim *Livius lib.* 2. Liberta-

tis

tis originem inde magis, quia annuum conſulare imperium factum eſt, quam quod diminutum quicquam ſit ex regia poteſtate, numeres. Omnia jura, omnia inſignia primi conſules tenuêre. Sed ſtatim Publicola communicavit poteſtatem populo, cum, ut loquitur *Dionyſ.* leges ferret de provocatione à conſſ. ad populum, & de imperio à populo accipiendo. *Plutarch. in Public. Liv. lib.* 2. Nam his ll, *ait Livius lib.* 4. diſſolutum eſſe imperium conſulare, quia hinc plebs cepit occaſionem patribus ſe opponendi, & jura majeſtatis iis eripiendi. Hinc natæ ſunt conciones Tribunorum pl. in patres, & patrum in tribunos, cumque conſul mitteret lictorem ad tribunum, tribunus miſit viatorem ad conſulem, adeò ut inter Ariſtocratiam & Democratiam Reſpublica videretur ambigere & mutare, nitentibus tribunis pleb. omnia jura populi facere, patribus verò ea ſibi retinere volentibus, donec in puram Democratiam degeneraret, & SCta, niſi juſſu populi, non valerent.

Antea verò primis poſt reges ejectos annis, peculiaria majeſtatis jura ſenatus uſurpabat. Nam præmia & honores decernebat, ſicut cum Icilius trib. pleb. negatum à patribus triumphum Valerio conſ. decerneret, refuravit eũ Claudius: Ne ita omnia tribuni poteſtatisſuę implerent, ut nullum publicum conſiliũ ſinerent eſſe. Ita demum liberam civitatem fore, ita æquales ll ſi ſua quiſque jura ordo, ſuam majeſtatem teneat: nunquam ante de triumpho per populum actum, ſemper æſtimationem, arbitriumque ejus honoris, penes ſenatum fuiſſe, *Livius lib.* 3. Paulò poſt, ait, ab inſectationibus tribunorum ſervatam eſſe majeſtatem patrum. Et Quintius in concione queritur, jura patrum opprimi, ſi cogantur plebiſcitis obedire Ex quibus patet, diſtinctam majeſtatem, diſtinctaque jura patribus competiiſſe.

Polybius lib. 6. ſcribit, ſenatum decreviſſe de provinciis, judicaſſe de civitatibus, deque conjuratis pœnas ſumſiſſe. Nam Sabinis bellum & inducias decrevit ſenatus: *Livius lib.* 2. & Circienſibus ſenatus verbis reſponſum eſt: Faceſſerent probè ex urbe, ab ore, atque oculis populi Romani, ne nihil eos jus legationis, externo, non civi, comparatum tegeret. *Livius lib.* 6. Hinc etiam ll. tulit ſenatus, ut legem de petitione hæreditatis, *l. item. §. præter hac. ff. de petit. hared.* legem Iuliam & Papiam, *l. illa. 71. de hared. inſtitut. l. Filio. 48. de ritu nupt* Hinc SCta, quę nihil aliud ſunt, quam, quod Senatus jubet & conſtituit, *§. 2. Inſtitut. de jur. nat.* utpote Macedonianum, *l. 1. ff. ad Sena. Mac.* Syllanianum & Claudianum, *ff. ad SC. Syll.* Vellejanum, *C. de SC. Vell.* & antiquũ SCtum, ne ſervi torquerentur in caput domini, *Cicero pro Milo. Tacit. 2. Annal.* Quapropter Vlpianus dixit *l. 9. de ll* Non ambigitur, ſenatum jus facere poſſe. In magiſtratibus quoque creandis, ex inſtituto Servij, plus poterant patres, propter auſpicia comitiorum centuriatorum, & Anno V. 286. cum plebs à comitiis abeſſet, ſoli patres crearunt conſules, *Livius lib.* 2.

Tribuni enim, *dicente Gellio lib. 13. cap.* 12. ab initio creari ſolebant, non juri dicundo, nec cauſis querelisque de abſentibus noſcendis, ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent, ut injuria, quæ coram fieret, arceretur. Hinc *Varro. l. 21. rer. human.* Ego, ait. triumvir, vocatus à Portio, Tribun. pleb. non ivi, autoribus principibus, & vetus jus tenui: Et *Labeo Antiſtius*, ad Gelliano ad tribunos citatus, juſſit eum redire, & Tribunis dicere, jus eos non habere, neque ſe, neque alium quemquam, in cauſa vocandi, cum moribus majorum Trib. pleb. prehenſionem haberent, vocationem non haberent, *Gell. d. loc.* Sic & *Cic.* pro *Quintio*, Tribunorum magiſtratum, ait, auxilij cauſa conſtitutum eſſe. Imò ipſi patres, cum Tyrannis Tribun. inciperet vires ſumere, idem cum Tribun. expoſtularunt. Nam Martius Cariolanus ita defendit ſe: auxilij, non pœnæ jus datum eſſe poteſtati tribunitiæ, plebiſque non patrum tribunos eſſe, *Livius lib.* 2. Hoc amplius dicit Martius: non eſſe tribunis poteſtatem in patritios. Nam cum Luctatius tribun. patritios juvenes, viatori minimè cedentes, prehendi juſſiſſet, obſtitit Ap. Claudius Conſ. negans jus eſſe tribuno;

buno; in quenquam, niſi in plebeium, *Livius lib.* 2. Credirurque jure occiſus fuiſſe Genutius tribun. pleb. quod L. Furium & C. Manlium, magiſtratu conſulari abeuntes, prehendiſſet jus patritiorum, *Liv. l.* 2.

Verùm tribuni mox tranſgreſſi ſunt ſui juris limites, dum Martio diem dixerunt, & veniæ recuſantem damnarunt Q. quoque Confidius & T. Genutius T. Menenio, qui à conſulatu primum abſceſſerat, diem dixerunt, & multam irrogarunt, *Livius libro* 2. Pari ratione traxerunt ad ſe jus decernendi de provinciis. Nam Ardeatibus ab ſenatu reſponſum eſt: judicium populi à ſenatu reſcindi non poſſe, *Livius libr.* 4. & ipſe ſenatus princeps confitetur, per ſenatum de Campanis injuſſu populi agi non poſſe, *Livius lib.* 26. Cumque ſenatus Numidiam Metello decreviſſet, populus decretū irritum fecit, *Saluſt. in Iugurth.* obtinuitque contra ſenatum, ut l. Manilia Pompeio bellum contra Mithridatem, provinciæque omnes circumſitæ, cum copiis Luculli decernerentur. *Plut. in Luc.* Hinc rogatio Sempronia C. Gracchi, ut eo anno ſenatu eſſet poteſtas judicandi de provinciis, ſine tribunorum interceſſione. *Saluſt. in Iugurth.*

Quin & eò progreſſi ſunt trib. pl. ut cum plebiſcita ſolam plebem tenerent, poſthac & in iis patres ſubjicerentur. Ita enim *Liv. libr.* 3. Omnium primum, cum veluti in controverſo jure eſſet, tenerenturnè patres plebiſcitis, legem centuriatis comitiis tulêre, ut quod tributim plebes juſſiſſet, populum tenerer, qua lege tribunitiis rogationibus acerrimum telum datum eſt. Idem repetiit Philo An. V. 416. ut plebiſcita omnes Quirites tenerent, *Liv. lib.* 8. & Hortenſius, cum populus ad Ianiculum abceſſiſſet, *Plin. lib.* 16. *cap.* 10. §. 4. *Inſt. de jur. nat.* His legibus effectum eſt, ut quam hactenus tanquam ſuam uſurparant patres, poteſtatem cogerentur toti populo committere, & tum facta fuit Reſpub. popularis, quæ inter Democrat. & Ariſtocrat. antea ambigua fuerat.

Quod ve:ò Monarchiæ veſtigium in conſulibus notent *Polyb. lib.* 6 *Machiavell.* 1. *lib. diſc. cap.* 3. & *Didacus ſcribat c.* 1. *pract.* 99. Rempub. contuliſſe ſummam poteſtatem in conſules, nihil eſt, cum conſules imperium tantum precariò habuerint, & tanquam Reipub. totius vicarij. Imò *Pompon. l.* 2. §. 16. *de orig. jur.* negat conſules habuiſſe jus gladij in cives, quia de capite civis no licebat cuiquam, niſi per maximum comitiatum, cognoſcere, *Cicero pro Rabir. pro Sext.* 3. *de ll.* 5. *lib. in Verr.* *Cicero* quidem in 3. *de ll.* conſulum poteſtatem ita ordinat: Regio imperio duo ſunto: Nemini parento. Sed vel ex unico hoc loco poſſet *Sigonium* oſtendere, quod *Ciceronis* leges examuſſim non reſpondeant legibus Romanorum. Nam lege Valeria provocationis terminus à conſulibús ad populum transferebatur, *Plutarch. in Public.* & decreta conſſ. invitum populū non obligabant, Ita enim Sp. Poſthumius ſponſione ſua ait populum non teneri, quia injuſſu populi facta erat, *Livius lib.* 9. Quin etiam ſenatus autoritati cogebantur conſules cedere, ſicut Fulvius propterea literas ſenatus in ſinum abdidît, ne iis vetaretur in Campanos ſeverius advertere. Præterea abducebantur in carcerem conſſ. à tribunis, & ſuorum actorum, poſtquam à magiſtratu abierant, rationem iiſdem reddebant, quæ omnia declarant, regiam poteſtatem in conſulibus non fuiſſe.

Reſp. imperii Romani. Poſtquam Democratia Roman. per factiones Syllæ & Marij, Pompeji & Cæſaris in Monarchiam viciſſim abiit, ut ſcribit *Dion in Auguſt.* indulgentia Impp. fecit, ut nonnulli, ad externam tantum formam intenti, crederent primorum Impp. majeſtatem non fuiſſe regiam vel abſolutam, cum principes tantum vocarentur, non reges. Sciebant enim Domini & regis nomen, in libera civitate odij & periculi plenum eſſe, ſicut Octavius, cum ipſi ſerò in ſenatum venienti ob partum uxoris, Nigidius Figulus acclamaſſet: Nobis, Octavi, dominum genuiſti, cogitavit puerum interficere, ne ex ſua domo libertati periculum crearetur, *Dion in Auguſt.* ideoque talia nomina refugiebant omninò. Nam cùm in Sybillinis legeretur, Parthos vinci non poſſe, niſi à rege, & propterea Cæſar rex ſalutaretur, ipſe reſpondit, non regem ſe,

ſed

Digitized by Google

ſed Cæſarem vocari, *Plutarch. in Cæſ.* Sic & *Ovidius* de Auguſto ad Romulum ait: Tu domini nomen, Principis ille tenet. Tiberius, à quodam Dominus indigitatus, rogavit, ne ſe contumeliæ cauſa ulterius ita appellaret, *Sueton. in Tiber. cap.* 27. πρόκριτος γὰρ τῆς γερουσίας, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ὀνομάζετο, καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν, ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων: αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν; τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτος εἰμί. *Dion in Tiber.* Hinc & *Sueton. in Tiber. c.* 31. formam Reipub. vocat principium, ſi rectè locum explicat *Lipſius*, cum & *Tertull. adverſ. Hermog.* principij vocabulum ſcribat accipi ſolere pro principatu poteſtativo, & *Alciat. de V. S.* ex *Vegetio l.* 2. *c.* 7. principia accipiat pro tabernaculis principium, ſenſu non prorſus alieno, de quo vide *Lazium de Rep. Rom.* & *Covar. c.* 24. *l.* 4. *var. reſolutio.*

Verùm, licet regios titulos repulerint Impp. iſtac tamen ſimulata modeſtia, jus & poteſtatem omnem ad ſe trahebant. Nam, quod Cæſar rejiciebat diadema in Capitolium, paſſus eſt, ſtatuis ſuis imponi, quod cum Flavius & Marullus detraherent, *Flor. Epit.* 126. amovit eos à tribunatu, *Plutarch. in Cæſ. Dion* etiam addit, Cæſarem perfeciſſe, quanquam civibus invitis, ut publico decreto, in conventibus, regia veſte indui, coronaque laurea ornari perpetuò ſibi liceret, cujus rei, quod calvus eſſet, cauſſam afferebat. Hinc illa regia ejuſdem vox ad Metellum tribunum pleb. Quod ſi hæc, inquit, quæ ago, te offendunt, faceſſe in præſentia. Ferocia verba bellum non admittit. Vbi patefacta arma depoſuero, tunc age populariter. Atque hæc dico de jure meo remittens. Nam & tu, & omnes alij, quos ex adverſariis meis cepi, in arbitrio eſtis meo, *Plutarch. in Cæſ.* Sic de Auguſto ſcribit *Tacitus lib.* 1. *Annal.* quod contentus conſulis & tribuni nomine, ſenatus & populi jura ad ſe traxerit: & Caligula, cum Reges apud ipſum de ſplendore regum diſceptarent, verſiculum Homeri de ſe recitavit: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, &c. & parum abfuit, inquit *Suetonius in Calig.* quin diadema ſumeret, & ſpeciem principatus in regnum converteret.

Quod igitur *Thucyd. lib.* 2. de Pericle ſcribit: eum titulotenus fuiſſe curatorem Reipub. reipſa verò principem, idem de primis Impp. dicere poſſumus, Regem enim non ex nomine æſtimamus, ſed ex ſumma unius poteſtate. Nam cum imperio ſubjectum eſſet Bretzelius rex Bohem. non magis rex fuit, quàm Archiduces Auſtriæ, qui & ipſi ad regiam dignitatem elevabantur, nec tamen minus manſuri erant ſub fide imperij, quam nunc ſunt, quando Archiducatus Auſtriæ regio titulo non gaudet. Sicut enim Quintilianum Rhetorem ſcribit *Auſonius in Grat. act. ad Grat.* conſularia ornamenta ſortitum, honeſtamenta nominis potius, quam inſignia poteſtatis habuiſſe: ita & de regibus judicandum, qui cum poteſtati alterius ſubjecti eſſent, regium titulum adhuc uſurpabant, qualis erat Perſeus. *Livius libr.* 45. & alij, qui ſolebant diadema à Republica Romana petere.

Regem enim ſumma & abſoluta facit poteſtas, *ſicut Saluſtius ait in Iugurth.* impunè quidvis facere, id demum eſt, regem eſſe, & *Martial.* Qui rex eſt, regem, Maximè, non habeat. Ita magni duces Moſcoviæ, ad quos Monarchia Muſchoviæ rediit, licet plus quam regia uſi fuerint poteſtate, regium tamen titulum ſibi non arrogarunt, ante Baſilium Ioannis filium. Nam quod *Paulus Iovius in pr. Muſc.* putet, Moſchum ſpectaſſe ab Imp. & Pontifice regium titulum: *Sigiſmundus Baro in hiſt. Muſcov.* refutat, quod Moſchus utroque ſe putet ſuperiorem. Nec errandum eſt, cum *Frideric. in conſt. quomod. in laſa majeſt. crim. proced.* dicente: Omnem animam ſubjectam eſſe Romano Imp. aut cum *quadam gloſſ. c. in Apib.* 7. *q.* 1. *itemq. in c. Venerabilem de elect.* Imper. habere jus inaugurandi reges omnes, cum is demum verus rex ſit, qui ſuum honorem non habet à ſuperiori. Sic Agathocles, ſe ipſum pro rege venditavit, cum tantam ſuam potentiam eſſe adverteret: *Diod. Sicul l.* 20. & Alexand. Mduces ſibi ipſis diademata impoſuerunt, *Appia. in Syr. Iuſt. l.* 15. nec Præmiſlaus, cum ad ſummam poteſtatem regni Poloniæ perveniſſet, Pontificis aut Imperatoris reſcriptum ulterius expectavit, ſed ſua autoritate

diade-

diadema ſumſit, *Crom. lib.* 11. ratus ſolam poteſtatem ſummam & liberam ad regem ſufficere, qua cum uſi fuerint Impp. primi, regibus eos annumerare non veremur, licet regiũ nomen alia ex cauſſa repudiarint.

Summam enim in eos depoſitam fuiſſe poteſtatem *Tacitus* ſcribit *lib.* 1. *hiſt.* & 11. *Annal.* & *Strabo lib.* 15. *Plutarch. in Cæſ. Dion. in Auguſt.* ſititque hoc caput legis regiæ, cujus mentio fit *l.* 1. *ff. de conſtit. princ. l. un. ff. de offic. præf. præt. l.* 2. *§. Noviſſimè. de orig. jur. l.* 1. *§. ſed in hoc.* 7. *C. de vet. jure enucl.* Eadem vocatur lex imperij, *l. ex imperf. C. de teſtam.* & majeſtatis *ap. Tac.* 4. *Annal.* Quando autem & quibus verbis prolata ſit, qua occaſione regia dicta, cum regis nomen exoſum omninò fuerit, alii aliter diſputant: *Covar. c.* 1. *qq. pract. Corraſ. l.* 6 *Miſcell. c.* 8. *Borcholt. ad §. conſtat. Inſtit. de jur. nat. gent.* Vtut ſit, quod hac l. principi facta fuerit omniũ rerum poteſtas ab Imp. *Iuſtinian.* aſſeritur, *§. ſed &, Inſt. de jur. nat.* nec ullam difficultatem habet, cum principes ea liberaliter uſi fuerint, ſicut in Nerone oſtendit *Seneca* 1. *de clem. c.* 1 Ego, inquit Nero, ex omnibus mortalibus placui . qui in terris Deorum vice fungerer. Ego vitæ neciſque gentibus arbiter: qualem quiſq; ſortem, ſtatumq; habet, in manu mea poſitum eſt. Quod cuique mortalium fortuna datum velit, meo ore pronunciat, &c.

Obiectionis præoccupatio.

Nam quod Cæſar comitia diviſit cum populo, *Plutar. in Cæſ. Suet. ib.* & Tiberius, cum è campo comitia tranſtuliſſet ad patres, *Tacit.* 1. *Annal. Dio. lib.* 58. juſſit per SCta patres cauſas decernere, aliis ex cauſis factum eſt. Primum, quod nulla Reſpublica tam ſubitò mutari poſſit, , quin aliquid præcedentis formæ retineat, ut docuit *Ariſtot.* 4. *polit.* 5. *in fin.* Quod enim *Meſua Concil. diff.* 1 tt. ſcribit: Omne ſubitum eſſe, naturæ inimicum, etiam de imperiis verum eſt. Nam Agis propterea periit, quod repente leges priſtinas revocare vellet, *Plutarch. in Agi.* Vnde *Dion de Auguſto refert*: Non omnia ſtatim, ut decretum erat, executus eſt, veritus, ne parum ſuccederet, ſi ſimul homines transferre, & invertere vellet: ſed quædam ex tempore diſpoſuit, quædam rejecit ad tempus. Deinde conditio naſcentis Monarchiæ ſuaſit, ſæpe populo indulgere aliquid, & fucum aſpergere, ne ſentiret jura à ſe auferri. Quæ verò ex adulatione, vel indulgentia conceduntur, non debent trahi ad exemplũ, prout docet *Reg. Can.* 74. *in* 6*to.* qua in parte maximè antecelluit calliditas Tyberij, quem cum narraſſet *Tacit. lib.* 1. *in fin.* plurima ſenatui indulſiſſe, ſubdit: Hæc omnia ſpecioſa verbis, re inania ac ſubdola: quantoque majore libertatis imagine tegebantur, tantò eruptura ad infenſius ſervitium.

De Trajano ſcribit *Plinius in Paneg* Imperator, Cæſar, Auguſtus & Pontifex M. ſtetit ante conſulem ſedentem, juravitque & expreſſit verba, quibus domum ſuam, caput ſuum, ſi ſcienter feſelliſſet, Deorum iræ conſecraret. Pariter & Alexander Severus nullam promulgavit l. quam ſenatus prius non approbaſſet, *Lamprid. in Alex.* & Probus Imp. conceſſit patribus, ut ll. imperatorias ſuis SCtis conſecrarent, *Vopiſc. in Prob.* nec tamen ex iſtã Impp indulgentia ſequitur, ſenatum poteſtatẽ ſummam retinuiſſe, quia jam tum ſcripſerat *Vlpia. l.* 1. *de conſtit. princ.* in principem omnem fuiſſe amotam poteſtatem, & Antoninus de ſe dixerat, in l. *ἀξίωσις ad l. Rhod. de jact.* ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης. Quin & Domitianus cum procuratorũ ſuorum nomine, formalem dictaret Epiſtol. ſic cepit: Dominus & Deus noſter, ſic fieri juſſit, *Sueton. in Domit.* & vix biennio poſt Probum Diocletianus apertè paſſus eſt ſe dominum vocari & adorari, *Aurel. Vict. in Diocl.*

Tertia cauſa fuit ſocordia Impp. qui, quas ipſi noluerunt gerere, res ſenatui permiſerunt. Tiberius enim cum in Inſulam ſuam Ann. Imp. 9. abiret, vetuit edicto ocium ſuum interpellari, *Tacitus lib.* 4. Denique & in iis, quæ conceſſa erant ſenatui, ultimum jus ſibi retinebant Impp. ſicut de Cæſare *Plutarch. ſcribit in Cæſar.* quod maximos magiſtratus ipſe contulerit, ſed in ſpeciem magis, quam ut vera magiſtratus munia exequerentur, & de Tiberio *Tacit.* 4. *Annal.* quod SCta pro libitu cohibuerit & correxerit, unde Cotta Meſſalinus ait: adverſarios meos tueatur ſenatus: me verò tuebitur Tiberiolus meus: *Tac.* 6. *Annal.* &

M. Te-

Digitized by Google

M. Terentius conceptis verbis profitetur: Tibi ſummum rerum judicium Dii dedere, nobis obſequii gloria relicta eſt, *Tacitus* 6. *Annal.* Hinc *Plin. in Paneg.* conqueritur: Senatores tantum ex pacto loqui, & in ſententiam principis cogi, quod innuit etiam *Tacitus lib.* 6. dum L. Piſonem Pontificem laudat, quod nunquam ſervilis ſententiæ ſponte autor fuerit. Nihil igitur obſtat, quò minus etiam primos Impp. Monarchas vocare queamus.

Reſpublica Germanorum.

De poſterioribus verò, item de Græcis, Francis & primis Germanorum Imperatoribus dubium non eſt, quin Monarchicè imperârint: verum hodiè videtur aliquid poteſtatis tranſiſſe ad Principes, ubi meritò *cum Carione & Philippo in Chron.* dolendum eſt, quod primam originem Electorum ignorare cogamur, unde conjecturam facere queamus, quo tempore Monarchia ſimplex temperari cœperit. Diſputent *Lupold. cap.* 2. *de jur. Imp. Onuphr.* 4. *de comit. imp. Avent.* 5. *Chron. Baſar.* & alii, de primo Electorum exortu: id conſtat, Othonem M. ſtatuiſſe, ne Imperator eligeretur, niſi ex Germanis & ab iiſdem, quod Otho III. Romæ repetiit, cum Creſcentium ſuſpendiſſet, & Placentinum de Capitolio præcipitaſſet, *Sigon.* 7. *Ital. Peucer.* 4. *Chron.* Ibi quidem electionis fit mentio, ſicut & Conradus Salicus diu non potuit adire imperium, cum Principes nondum conſentirent, ſed ſeptem Electores nondum exprimuntur. Nec tantæ fuiſſent diſſenſiones inter Principes, de imperio & tutela Henrici IV. ſi Electorum autoritas in uſu fuiſſet,

Proptera *Carolus IV. in Aur. Bull. & Innocentius III. c. Venerabilem de Elect.* rationem eligendi Imp. vocant inveteratam conſuetudinem. Senſim enim & electionem & jura imperatoria in ſe tranſtulerunt Principes, donec ea propria ſibi facerent. Nam jam olim Fridericus I. legem de incendiariis ita concluſit: Actum Nurenberg. in præſentia Principum, conſilio & conſenſu eorundem, *conſtitut. Frider. de Incend.* & Carolus Quartus conſtitutionem de ordine ſeſſionum ſic inchoat: Nos Carolus Quartus &c. habita deliberatione cum omnibus Principibus, Electoribus, tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus, & de ipſorum conſilio decernimus, &c. Sed progreſſu temporis Electores & Principes in iſto jure ſe magis confirmarunt, ita ut Albertus Elector, Archiepiſcopus Moguntinus, Marchio Brandeburgicus in collegio Electorum Anno 1519. imperium Germanorum contendat eſſe Ariſtocraticum, *Sleidanus libr.* 1. quam ſententiam ubique propugnat *Bodinus.*

Et revera abſolutam Imperatoris poteſtatem non eſſe, argumento eſt, quod in Senatu Principum judicari poſſit, cum jam olim coram Palatino conveniri poterit, *prout in A. Bull. rememorat Carolus.* Imò Adolphum Naſſovium & VVenceſlaum Bohemum removerunt Electores ab Imperio, quod illud malè adminiſtrarent, *Cuſpin. in Cæſar. Aeneas Sylvius cap.* 34. *hiſtor. Bohem.* Hinc cogunt Electores electum Imperatorem, ut priuſquam imperium adeat, juret, ſe omnia privilegia & honores Statibus ſervaturum, *Lauterb.* 1. *de Repub. cap.* 15. Ipſum etiam juramentum, quia cogitur illud Imperator præſtare, arguit ſuperiorem collegii Principum poteſtatem. Alias enim inane ſit, ſubditos velle Principes ſuos ad juramenta cogere, quaſi eorū fidem ita vilem habeant, ut niſi juratis non credant, cum tamen Areopagitæ non paſſi ſint, Xenocratem pro judicio jurare, rati nefas eſſe, viro bono, etiam injurato fidem non habere, *Vives in Auguſtini lib.* 8. *de civ. Dei. cap.* 12.

Cætera quoque jura maieſtatis ex parte transierunt ad principes, inter quæ poteſtas ferendi, aut abrogandi leges, caput eſt. Summum enim imperium, *ait Innocentius de Elect.* eius eſt, qui ordinario juri derogare poteſt: Et Tyberii vox eſt: Non aliter conſtat ratio, quàm ſi nulli reddatur. Sed ea ſe privant Imperatores, dum *ex conſtit. Aur. Bull.* immunitates, jura & privilegia ſe omnibus ſervaturos jurant. Carolo V. inter cæteros hi exhibiti fuerunt articuli: Leges omnes imperii & imprimis auream bullam non modo confirmet, ſed & de Electorum conſilio, cum res ita feret, amplificet. Item de rebus Imperii fœdus & pactum nullum faciat cum externis, niſi de Septemvirorum aſſenſu, *Sleidan. lib.* 1.

Atq; has leges accepit Carolus, quod illud imperii jus eſſe ſciret, qui tamen ad Pontificem ſcripſit: Non eſſe ex dignitate Auguſti longè Max. Principis leges accipere, nuſquam terreri, ab his maximè, qui imperio ſuo ſubjecti, *Iov. in Vit. Leon. X.*

Fridericus in cap. un. quæ ſint Reg. angariarum & parangariarum præſtationem regalibus immiſcet, ſed nec illa Imp. exigere integrum eſt. Lex enim eſt: Neque vectigal, neque tributum imperet, niſi de conſenſu Electorum. *Ariſtoteles* poteſtatem creandi magiſtratus accenſet, & *Polyb. l.* 6 ut oſtendat, maieſtatis aliquid penes plebem fuiſſe, ex hoc ſigno id demonſtrat, quod plebs demandaverit magiſtratus: Sed eam quoque poteſtatem in Carolo certis conditionibus circumſcripſerunt Electores, *Sleidanus lib.* 1. Plurima tamen eius arbitrio relinquentes, ex quibus maieſtas Imper. viciſſim arguitur. Poteſtatem enim conferendi feuda, & mandandi honores Carolo V. Principes omninò non ademerunt, & cum Landgravio à Granuellano objiceretur: Cæſarem è Germania ne tantillum quidem accipere, reſpondit Landgravius: Etiamſi forte non ita multum ad Cæſarem ex imperio redit: tamen, quod & in Turcam & Galliæ regem & in alios ei dantur auxilia, quod Imperii dignitas autoritatem ei ſummam ad cæteros reges conciliat, quod copias perpetuò & exercitus maximos in Germania conſcribere poteſt, cum id cæteris non liceat, quanti id eſſe putabitur? *Sleidan. lib.* 17.

Cæterum utilitatem, quam ex imperio habet Imp. & honorem quidem hæc demonſtrant: poteſtatem verò, ut multa alia, ita potiſſimùm, quod votum Imp. colophonium ſit, cæterorumque ſuffragia compleat. Vnde illud: de imperialis poteſtatis plenitudine decernimus. Nam Carolus V. acriter objurgavit principes, quod in comitiis Norinbergenſibus ſe inſcio in cauſa Lutheri decreviſſent, *Sleid. lib.* 4. Imò ipſi Electores, Principes & Civitates, Aquiſgrani Imp. fidem dant, quos Imperator non tantum imperii, ſed & ſuos fideles vocat. Cæterùm hoc modo Monarchia, Ariſtocratiâ temperata videtur. Quibus imperii jura intimius cognita ſunt, rectius judicare poterunt, quorum ſententiæ noſtram libenter conjungimus.

Similis videatur alicui conſtitutio regni Poloniæ, niſi quod ad Ariſtocratiam propius vergat. Quanquam enim primi reges abſolutiorem habuerunt poteſtatem, ut ſcribit *Cromerus in libr. de Magiſtr. Polon.* poſterioribus tamen, evileſcente poteſtate in plures diviſa, (*Michov. in Chron.*) plurimum imperii detractum, & ad nobilitatem translatum eſt, imprimis, cum Ludovicus, ut uni ex filiabus contra ſolita regni jura, *Lib.* 1. *ſtatut. c.* 1. *a.* 1. & Iagello, ut uni ex filiis regnum emereretur, multum de jure regis remiſerit, *Cromer. libr.* 19. adeò, ut Chriſtina, Cæſaris filia, Vladislai I. uxor, jam tum dixerit: Summum illud jus, & autoritatem Monarchiæ in Polonia umbratilem eſſe, *Crom. lib.* 6. *Reſpublica regni Polon.*

Audiamus confeſſionem ipſius *Stanislai Orichovii*, qui licet ex tribus Rebuſpublicis regnum Poloniæ contemperatum putet, *in orat.* tamen *de ll. Polon. ad proceres.* Rex, inquit, Poloniæ nihil aliud eſt, quàm os quoddam regni veſtri, vobiſcū conjunctum, libero ac legitimo veſtro ſuffragio, ut is prorſus nihil agat, nihil moliatur, ac ne loquatur quidem, niſi id, quod ex intimo ſenſu veſtro publicè ſit profectum. Senator autem, quem maiores præſidem libertatis, atque cuſtodem eſſe voluerunt, ea ratione Regi adjungitur, ut cuſtos is ſit & vindex illius cupiditatum: ac ut in ſententiis dicendis regi præeat, illumque doceat, quid illi pro communi veſtra ſalute agendum, edicendumve ſit &c. Quid multis? cum Sigiſm. Auguſt. Petricoviæ anno 1548. in ſe receperit, ſe nunquam commiſſurum, ut non communicato, cum ſenatoribus conſilio, ulla de re quicquam ſtatuat, *libr.* 1. *ſtatut. c.* 1. *a.* 4. *l.* 9. *c.* 3. *a.* 1. *l.* 20.

Eo jure irritum factum eſt teſtamentum Caſimiri M. quod inſcio ſenatu conditum erat, *Cromer. lib.* 13. & Iagello prohibitus fuit Anno 1398. Cruciferis bellum inferre, quod nobilitas diſſentiret, *Cromer. lib.* 15. cumque idem in Lituaniam iter adornaret additus eſt Sbigneus Cracovienſ. Epiſcopus comes, ne quid ex ſua ſolius ſententia ageret, *Cro-*

Digitized by Google

ret, *Cromer. lib.* 19. Ita & Caſimiro III. quatuor adjuncti ſunt ſenatores, ſine quibus, quid ageret, irritum eſſet, *Cromer. lib.* 22. Atque adeò ampliatum eſt hoc jus ſenatus, ut nec in rebus domeſticis, nec in ducenda uxore, rex liberum habeat arbitrium, prout Sigiſmundus confitetur, *lib.* 1. *cap.* 1. *a.* 4. *l.* 1. Et cum Iagello tertium & quartū matrimonium, ſine conſenſu ſenatus contraxiſſet, perpetuis ob id laceſſitus fuit diſcordiis, *Cromer. lib.* 18.

Reſpublica regni Pol.

Legum ferendarum poteſtatem ipſi reges à ſe amovent, dum jurant, ſe contra leges, privilegia, jura, immunitates Baronum, Magnatum, civitatum, oppidorum, nihil molituros. Ita jurarunt Ludovicus Caſſoviæ anno 1374. Iagello anno 1422. Vladislaus III. anno 1434. Caſimirus III. an. 1454. Iohannes Albertus anno 1496. Alexander anno 1503. Sigiſmundus pro filio Sigiſmundo Auguſto an. 1530. qui pubes factus jura mentum patris confirmavit anno 1537. *lib.* 1. *ſtat. cap.* 2. *a.* 2. Hoc amplius adjectum fuit in juramento, quod Henricus dux Andium præſtitit, ut ſi juramentum violaverit, incolæ ab obedientia liberi eſſent, *Bodinus lib.* 1. *de Republ. cap.* 9. Feruntur autem leges in regni comitiis, prout Caſimirus III. anno 1454. ex comitiis Nyeſſov. ſcripſit: Pollicemur, quod novas nullas conſtitutiones faciemus abſque communi conventione: & Alexander Rado. anno 1505. addit rationem: Quoniam jura communia & conſtitutiones publicæ nō unum, ſed populum afficiunt. Ad hoc ſcriptū reſpexit Sigiſmundus Petric. anno 1538. inquiens: Conſtitutiones novas non niſi cum conſiliariorum & Nunciorum terrarum conſenſu, ſecundum ſtatutum Alexandri Regis faciemus, *Libr.* 1. *ſtat. Polon. cap.* 2. *a.* 6. Quin & Sigiſmundus, cum corrigeret Cracoviæ anno 1507. nonnullas leges addit, ſe id facere Prælatorum, Baronum, & Nunciorum Terreſtrium conſenſu, quod jam antea confeſſus erat Caſimirus III. in corrigendis ll. Caſimiri II. & Vladislai II. *l.* 1. *c.* 2. *a.* 5.

Præterea provocatio, quæ ſummi imperii argumentum eſt, non tam ad regem, quàm conventus regni terminatur. Ita enim Sigiſmundus Cracoviæ anno 1523. A ſententia judicis terreſtris & Caſtrenſis, licet unicuique vel ad colloquia generalia, vel in defectu illorum, ad conventionem regni appellare, *Lib.* 4. *ſtatut. cap.* 27. *l.* 2. Quod enim *lib.* 1. *ſtat. cap.* 2. *a.* 4. *l.* 1. *lib.* 4. *cap.* 27. *l.* 4. *§. Nihilominus*, ſcribitur à terminis dari provocationem ad regiam maieſtatem, illud *Cromer.* 12. *rer. Polon. Prilus. in com. ſtat. lib.* 4. *d. c.* ſic explicant, quod detur ad comitia, quorum rex caput eſt, aut ad regem, quò demandet controverſias Senatui expediendas. Nam & Sigiſmundus anno 1550. Petric. ſimpliciter ſtatuit: Ex colloquiis appellatio ad comitià regni fieri debet, nulla facta mentione motionis ad regem.

Quin etiam jus ærarii à rege in Theſaurarium amovit Alexander anno 1504. Petric. *Lib.* 1. *ſtat. cap.* 1. *a.* 4. *l.* 3. qui Theſaurarius habet etiam jus cudendæ monetæ, ex conceſſione Iagellonis, anno 1422. *Lib.* 2. *c.* 6. *a.* 2. *l.* 1. *Iodocus* tamen *Ludovicus Decius in lib. de geſt. Sigiſm. I.* officiorum regiorum, Palatinatuum, Caſtellanearum, Capitaneatuum collationem regii juris eſſe ſcribit, de quo videant alii: nobis oſtenſum eſt, pleraque jura ad ſenatū tranſiiſſe, relicta interim regi ſumma dignitate, quippe, quem ubique ſcribuntur nuntii terreſtres ſuppliciter adire & rogare, & in quem ſolum committitur crimen læſæ maieſtatis, ut ſtatuitur, *lib.* 1. *c.* 1. *a.* 4. *l.* 6. repetiturque *à Thoma Dreſnero in proceſſu judic. regni Polon. tit* 1. *de judic.* Si quid ex iis hodie mutatum fuit, aut indies mutatur, ut ferè fieri ſolet, iis dijudicandum relinquimus, quibus intimius arcana eius regni ſcrutandi occaſio datur.

Vltimū mixtæ Reipubl. exemplum ponit *Cantaren, lib.* 1. & 2. *de Republ. Venet.* In Veneta politia, quam ex ducis imperio, ſenatuum ſecretiorum autoritate, & magni conſilii poteſtate, ad modum mixtionis conflatam putat, & jam antea ſcripſit *Thom. lib.* 4. *de regim. princip. cap.* 8. in partibus Liguriæ, Aemiliæ & Flaminiæ, quæ hodie Lombardia vocatur, nullus principatum habet perpetuum, niſi per viam tyrannicam, duce Venet. excepto, qui temperatum habet regimen. Sed rectius *Patritius* 3. *de Repub. tit.* 2. *Ianot. de repub. Ven. Picol. gr.* 10. *c.* 9. & *Bod.* 2. *polit. c.* 1. judicant, hodiernam

Reſpublica Venetorum.

Reipublicæ Venetorum inſtitutionem penitus Ariſtocraticam eſſe. Nam quatuor ſumma poteſtatis capita, creationem magiſtratuum, deliberationem de bello & pace, introductionem legum, & provocationem, demonſtrat *Ianot.* eſſe penes M. Conſilium, Conſilium de Pregadi & Collegium: ad quæ nemo admittitur, niſi ex patritiis familiis ortum ſuum aſciſcere queat, *Senſav. lib.* 20. *de gub. rerump. in pr.* Sive enim cū *Sabellico* omnes Venetos dividas in patritios & populares, ſive cum *Ianotto* in patritios, Cittadinos & populares, id conſtat apud omnes, ad ſummum conſilium neminem admitti, niſi patritium. Qua de cauſa tota Reſpublica Ariſtocratica eſt.

Nam quod *Ianottus* ducem cum ſuis conſiliariis, ubique intervenire ſcribit, honorem quendam & prærogativam arguit, ſed poteſtatem ſuperiorem non deſignat. Erat & apud Romanos in ſenatu princeps, quo modo *Cicero pro Rabirio* Scaurum vocat ſenatus principem: Erat apud Hetruſcos olim Larthes, ſeu primus inter Regulos, *Maneto in ſuppl. Beroſ. & M. Cato in frag de origin.* quo ſenſu *Livius lib.* 2. Porſenam Larthem nominat Tolumnium Veient. regem, *libr.* 4. Talis quoque apud Venetos dux eſt, quem tamen *Contarenus* negat literas aliorum principum reſignare, aut ſuas ad eos mittere poſſe, aut ulla iure plenam poteſtatem habere, præter publicum honorem in publicis conviviis & ceremoniis.

Ab initio quidem fuit ſolutior ducis poteſtas, cùm ſolus ferè rerum potiretur. Nam *Patritium*, cum ſcribit 3. *de Republ. lib.* 2. Rempublicam Venetorum in eodem ſtatu annos 1000 ſtetiſſe, & *Manutium*, qui & longius tempus nominat, hiſtoriæ ſatis refutant. Scribit enim *Volat. lib.* 4. *Geogr. in hiſt. Venet.* primos principes Venetiis fuiſſe tribunos, quos annos ferè 232. rerum potitos idem teſtatur. Succeſſerunt tres duces quorum primum ex communi opinione *Ianottus* vult creatum anno V. 282. Poſt eos creati ſunt magiſtri militum, annis 4. donec res rediret ad duces, qui liberè ferè imperarunt, uſque ad Sebaſtianum Ciani, cuius ætate collegiorum & conſilii M. mentio uſurpari cepit. Antea enim eligebantur ab omnibus, aut ſucceſſores ſibi dabant duces. Nam Candianus à ducatu ejectus, ipſum repetiit, & invito populo poſſedit. Dominicus verò Flabanicus primus tulit legem, ne dux ipſe ſibi ſucceſſorem deſignaret: Simul potentem Vrſeolorum familiam ejecit urbe, ne hæreditarium ſibi ducatum vendicaret, *Sabell. in hiſt. Venet.*

Hinc etiam factum eſt, ut ſi res malè geſtæ eſſet, ira populi verteretur, non in Rempublicam, ſed in ſolum ducem, in cuius manu ſtetiſſe putabatur, ut ne accidiſſet. Ita Otho Vrſeolus Conſtantinopolim relegatus eſt: Dominicus Silvius anno 1067. exilio multatus, quod in expugnatione Dyrrachii infeliciter pugnaſſet. Vitalis Michael à populo occiſus, vel quod peſtem in urbem induxiſſet, *ut Volater.* vel quod tributis cives gravaſſet, *ut Ianottus* ſcribit, & decem vel plures numerat *Sabellicus* duces à populo interfectos. Atque hoc quidem ab univerſis factum fuit: quod ſi tum conſilio M. ſua autoritas fuiſſet, huius certè erat ducum abdicare, ſicut remotus fuit Marinus Falerius & Franciſcus Foſcarus: Nec tum culpa duci, ſed optimatibus imputari debuiſſet, ſicut factum eſt, tempore Renetii Zeni ducis 45. electi anno 1252. & Laredanii anno 1509. quando ſalvo duce furor in totam Rempub. converſus eſt.

Ducis igitur poteſtas imminui cepit ſub Sebaſtiano Ciani, qui creatus eſt anno 1175. & ſubinde creſcente autoritate conſiliorum, ita decrevit, ut nullā ferè amplius ſit. Plebs verò, ut ſupra dictum eſt, à conſiliis prorſus excluditur. Vnde nihil aliud colligere poſſumus, quam Rempublicam Venetorum prorſus eſſe Ariſtocraticam.

CAPUT IX.

De Monarchia, Regno & Tyrannide.

POſtquam de Rebuſpublicis in genere egimus, nunc conſiderabimus eaſdem in ſpecie, facto initio, *cum Ariſt.* 3. *Polit. cap.* 10. à Monarchia, quod ſimpliciſſima ſit & cæterarū mater, *teſte Plat.* 3. *de ll.* Quin & prima origi-

Monarchia Rerumpub. prima.

origine dicitur *Ariſtot.* 1. *polit.c.* 2. 3. *polit.c.* 10. 4. *polit.cap.* 13. *Plat.* 3. *de ll.* & *Iuſtino in pr. libr.* 1. dum ait: Principio, rerum gentium, nationumque omnium imperium penes reges erat, quam ſententiam *Auguſt.* 4. *de civit. Dei cap.* 6. & *Vives in com. ibid* ſuo calculo approbat. Audacius idem affirmat *Iſoc. in Panath.* Priuſquam Democratiæ & Oligarchiæ nomen notum erat, barbaricæ gentes & omnes Græciæ civitates regibus parebant. *Adde Sic.* 3. *de ll. Caſten. lib.* 3. *de off. rep. part.* 2. *c.* 1.

Hæc teſtimonia adduco, ut oſtendam, *Bodinum.* 2. *de Rep, cap.* 24. *lib. cap.* 1. ſine cauſa ſeſe opponere toti antiquitati, dum negat Monarchiam primam fuiſſe Rempub: cum violenter ſit inſtituta à Nimrodo, quod licet concedam: tamen non demonſtrat *Bodinus* ante Nimrodi dominatum, homines ſub alia Repub: vixiſſe, cum potuerint pagatim & ſparſim ſine Repub: tam diu habitare. Sed nec eſt violenta omnis Monarchia, imprimis quam *Ariſt.* 3. *polit. cap.* 10. Heroicam vocat. Natura, inquit *Seneca* 1. *de clem. c.* 19. commenta eſt regem, quod ex aliis animalibus, & apibus præſertim licet cognoſcere. De Aegyptiis teſtatur *Herodot. lib.* 2. quod nullo tempore potuerint ſine rege vivere, qua de cauſa ſe illi libenter ſubmiſerunt. Primus enim ex longiſſima memoria eorum rex nominatur Menes, *Diodor. lib.* 1. *Polidor. Virg.* 2. *de Invent rer. cap.* 2. *Ioſeph* 8. *antiq. cap.* 1. Eadem fuit apud alias gentes ratio Græcorum primi reges *in hiſtor. ſacr. apud Homer.* & *Lactant.* celebrantur, Saturnus, Iupiter, Cecrops, Lacedæmon, &c. Trojanorum *Trojus apud Meſſalam Corvin. in libr. ad Auguſt. de ejus progen.* Apud Garamantas, Cambyſes, *Herodotus libr.* 13. Apud Indos Alexander Magnus, *Arrian. in hiſtor. Alexand.* Apud extremos Americanos, Colonus regulos invenit, *Mart. Dec.* 1. *libr.* 1. exceptis Pariſienſibus, qui annuis magiſtratibus uſi fuerunt. Vſque adeò verum eſt, quod *Ariſtot.* Monarchiam fuiſſe cæterarum Rerumpub: primam docet.

Differentiæ Monarchiæ.

Monarchiæ tradit *Ariſt.* 3. *polit. cap.* 10. quinque diverſitates, non ut habeantur pro ſpeciebus, ſed, ut oſtenſa in ſingulis varietate, demum illas ſibi explicandas ſumat, quæ potiſſimæ ſunt. Primus modus vocatur ſecundum leges quando Monarcha per omnia ſubjicitur legibus, ut Reges Lacedæm. quos teſtatur *Xenoph. in lib. de repub. Laced.* ſingulis menſibus jurare ſolitos, ſe ſecundum ll. imperaturos. Vnde Demaratus *apud Herodot.* cum aufugiſſet, rogatus cauſam ſui abitus, reſpondit: Quia apud Lacedæm. plus valent leges, quam reges, *Lauterb. lib.* 2. *polit. cap.* 9. Sed hos *cap.* 12. negat *Ariſt.* veros reges eſſe, quia poteſtatem regiam nullam habent.

Secundum modum tribuit *Ariſt.* barbaris, de quo poſt. Tertius ordo Monarcharum eſt extraordinarius, quando creatur magiſtratus cum ſumma poteſtate extra ordinem. Aeſymnetas Græci vocant, & *Ariſtot.* exemplum affert de Pittaco, cui Mytilenei ſummam rerum crediderant, ad compeſcendas turbas exulum, *Laert. in Pittac.* & *Vict. in com.* 3. *polit. c.* 10. *in voce Aeſymne.* Interpretatur Aeſymnetarum vocem *Camerar.* 3 *polit. c.* 10. per Conſules, Iudices, præfectos. Sed malè cum *Ariſtot.* Aeſymnetis tribuat plenam poteſtatem, ſed extra ordinem aut ad tempus.

Vivum eorum exemplum licet intueri in Dictatoribus Romanorum, qui ſine provocatione cum ſummo imperio creabantur, *Varro* 4. *de ling. Latin. Cicero* 3. *de ll.* & *Seneca alic.* Dictatorem vocant magiſtrum populi, propterea, quod ipſi fuerit indulta ſumma in accenſos poteſtas. *Suidas* cum putat Græca voce exprimi poſſe, quod ſit *εἰσηγητὴς τῶν λυσιτελῶν*, additque, quod apud Romanos propter duplicatam poteſtatem *δισύνταλος* dictus fuerit. Ap. Claudius, cum vulgi furores compeſcere aliter non poſſet: Agedum, inquit, dictatorem, à quo provocatio non eſt, creemus. Iam hic, quo nunc omnia ardent, conticeſcet furor. Pulſet tum mihi lictorem, qui ſciet jus de tergo, vitaq; penes unum illum eſſe, cujus majeſtatem violavit, *Livius lib.* 2. Ita M. Fulvius, & mox T. Manlius creati fuerunt contra ſeditiones plebis, *Livius lib.* 6. Et cum Tribuni pleb. paterentur ad ſe provocari à Fabio, Papyrius dictator acriter objurgavit tribunos, ne jus dictaturæ, quod ſine provocatione eſſet, ſua interceſſione extinguerent, *Livius*

Digitized by Google

*lib.*6. Tenuerunt igitur dictatores ſummam poteſtatem, ſed ad tempus tantum, per quod à veris Monarchis diſtinguuntur, *Polyb. lib.* 3. *Suid. in Voc. Dictat Godolen. ad lib.*2.*Liv.Tiraq.q.* 4.*de jur.prim.Turneb.in lib.*3.*Cic.de ll.Perſon.Blond.Feneſtell.Latus de Rom. Magiſt.* & *Antiq.* Nam Syllam ex dictatura Tyrannidem feciſſe *Cic.*judicat *in* 1. *Philip.* idemque eſt judicium *Plutarch. in Cæſ.* de dictatura Cæſaris, quod ultra terminum prorogarentur.

Quartum genus vocat *Ariſt.* Heroicum. Heroes autem derivat *Plato in Cratyl.* ab amore, quod eos populi præ ſingulari amore ſibi præfecerint propter divinas & eminentiſſimas virtutes, unde & *Iamblich.de myſt. Aegyptior.* paſſim poſt Deos, Dæmonas, poſt hos collocat Heroes, quod & *Ap.de phil.Platon.* ſic explicat. Cæterum ſicut virtus Heroica 7.*Ethic.cap.*1. non aliter à moralibus diſtinguitur, niſi propter dvinam quandam inclinationem (Errat enim *Thomas* 1.*p.*2.*q.*54.*a.*3. dum ſpecie diſtinguit heroicam virtutem à morali) ita nec heroici reges diverſam Monarchiam à cæteris conſtituunt, ſed naturalem vel divinum quendam ad regnandum inſtinctum cæteris regibus ſuperaddunt.

Monarchiam eſſe expertem ſocietatis.

Vltimum denique genus, verum regem conſtituit, de quo priuſquam, ſicut & de ſecundo agamus, illud præmittendum eſt, quod ad omnes Monarchias pertinet: Non poſſe videlicet Monarchiam inter duos dividi, quia (*Verba ſunt Lucan. lib.* 1.) Nulla fides regni ſociis, omniſque poteſtas impatiens conſortis erit: nec gentibus ullis credite, nec longè fatorum exempla petantur, Fraterno primi maduerunt ſanguine muri. *Seneca* dictum eſt *in Agamemn.* Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt, quod *Ovidius* 2.*de arte aman.* ſic expreſſit: Non benè cum ſociis regna, Venuſque manent. Si enim Pompejus & Cæſar, quos & poteſtas populi & autoritas patrum poterat cohibere, ſi Narſes & Belliſarius, ſine æmulatione nequiverunt vivere, quantumvis Imperatori ſubjecti, quid imperatori ſubjecti, quid ſperemus de iis, quibus tantum licet, quantum libet? Parciſſima fuit poteſtas regum Lacedæm. tamen de iis ſcribit *Pauſ.in Laco.* quod in unica ſaltem re ſemel concorditer ſenſerint. Vnde, cum Agis proficiſceretur in Argivos, Pliſtoanactes coactus fuit domi manere, ſicut & Demaratus, cum Cleomenes iret in Aeginetas, *Herod. lib.* 6. *Thucid. lib.*5.

Romanus Fabius id quoque advertit, qui cum Minutio noluit eadem caſtra figere, quod duobus Imperatoribus rarò conveniret, *Liv.lib.*22. *Plutarch. in Fab.* Qua de cauſa *Polyb.* putat inter Romanos Coſſ. alternum fuiſſe imperium, ne diſſenſio eorum periculum afferret Reipub. Nam Caſtor & Pollux, quanquam ovo prognati eodem, diverſis tamen ducti fuerunt ſtudiis, *ſi Horatio credimus.* Laudet *Mamertinus in Panegyr.* concordiam Diocletiani & Maximiani, nobis ſane conſtat *ex Zoſim. Aurelio Vict.* & *Pomp.* non admodum unanimiter ab iis imperatum fuiſſe. Si tamen ulla neceſſitas cogit imperantes multiplicari, plures ſatius eſt præfici, quam duos. Triumviratus enim Pompeij, Craſſi & Cæſaris, *Plutarch. in Craſſ.* Item Lepidi Antonii & Auguſti, *Dion. Aug.* tam diu ſtabilis fuit, quam diu duorum ſimultates tertii autoritas repreſſit.

De Regno.

Non aliter igitur conſtat ratio Monarchiæ, quam ſi unus præſideat. Vt verò Monarchias rectè ordinemus, ab ea inchoandum eſt, quæ cæterarum norma eſt, utpote à regno. Regnum eſt Monarchia, in qua ſalus ſubditorum maximè procuratur, quod fit, quando Monarcha ſubditis, ſua cuique relinquens bona propria, ſecundũ DEI. naturæ, ſuaſq; ex juſto & æquo conditas ll. imperat. Et hic Monarcha rex eſt, quem à cæteris per virtutes diſtinguimus, *ſicut Caſtellanus ait lib.*1. *de offic.reg.c.*1. Id enim conſtat inter Philoſophos omnes, non eſſe regem, qui improbis infectus moribus dominatur. Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex, *ait Auſon.in Monoſyl.*

Virtutes regis.

Rectè autem facit Rex, ſi *ſecundum Polyb. lib.* 5. ſemper benefaciendo, cum clementia & beneficentia ſubjectos gubernet. Non requiruntur præcisè omnes ad regem conſtituendum virtutes, ita ut ſi earum quibuſdam deſtituatur, Tyrannus, aut minus rex ſaltem dici debeat. Negat *Nicolaus Papa* 2.*q.*1.*c. Scelus*, Lotharium verum regem

Digitized by Google

regem eſſe, propter adulterium cum Gualdrada commiſſum: & *Dion. Iſocrat. in Nicol. Pontan. Prtluſ. lib. 1. ſtat. Polon. cap. 1. 4. 1. Patrit. de regn. Lipſ. in polit. Plinius in Paneg. Syneſ. in orat. ad Arcad. Machiav. de princ. & huic oppoſitum Antimachiav. Tholoſan. lib. 8. 9. 10. 12. de Repub. Caſtellan. de offic reg. Thomas Morus, Matthias Agricius, Sambuc. de ll. Imp. lib. Marian. 2. lib. Inſtit. reg. Simanca,* & infiniti alii, plurimas coacervant virtutes, quibus volunt regē ſtudere. Sed hæ maximam partem privatæ ſunt, & omnibus hominibus competunt, quibus rex non quatenus rex, ſed quatenus homo πανδῆμος operam dare debet.

Pulcrè docuit *Auguſtin. in Epiſt. ad Boniſac. comit* Aliter, inquit, ſervit, quia homo, aliter, quia rex eſt. Quia homo eſt, ſervit, vivendo fideliter. Quia Rex eſt, ſervit, leges juſta præcipientes, & contraria prohibentes convenienti rigore, ſanciendo: 23. q. 4. c. *Si Eccleſ. in fin.* Rectè inſtituit *Dion. Pruſenſis in pr. precept. rigor.* reges: Deos, inquit, colant, & venerentur: deinde homines curent & ament, ſi & ipſi redamari cupiunt: *Et Ariſtot. 5. politic. cap. 11.* addit rationem, quare principes pietati maximè ſtudere debeant, quia obedientiores habebunt ſubditos, quippe, qui putant Deos vindicaturos, ſi quid in pium principem peccaverint.

Sicut *Cromer. lib. 2. polit.* ſcribit, ſubditos abſtinuiſſe à rebellione, quod Pyaſti pietatem timerent, rati Deum ejus curam habiturum, ſuaque in pium regem peccata puniturum. Sed pietas amplectenda Principi eſt, quatenus Chriſtianus eſt, & non ad officium Politici, ſed Theologi pertinet, quam Politicus ſemper præſupponit, ipſe verò occupatus eſt in iis virtutibus, quæ regi inſunt, ut regi. Alioquin Cyrus, Darius, Alexander M. Auguſtus, Trajanus, qui Chriſtianos perſecutus eſt, & cæteri, vera pietate deſtituti, reges non eſſent: nec Conſtantinus M. Carolus M. Caſimirus M. qui partim homicidiis, partim ſcortationibus ſe conſpurcarunt.

Proprium autem officium regis ab ejus perſona deſumi debet, quæ publica eſt, & conſiſtit in gubernatione ſubditorum. Unde pulcrè Jacobus VI. rex Britan. filio ſuo *in princ. lib. 2. & in fin. lib. 3. Inſtitut. reg.* commendat verſus *Virgilii ex 6. Aeneid.* in quibus officium regis ſeparatur ab aliis ſtudiis. Tu, inquit, Anchiſ. regere imperio populos, Romane, memento, (Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem. Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos. Imitatus eſt *Seneca in Octav.* ſed adjectis pluribus: Conſulere patriæ, parcere afflictis, fera Cæde abſtinere, tempus atque iræ dare, Orbi quietem, ſeculo pacem ſuo. Hæc ſumma virtus, petitur hac cœlū via. Sic ille patriæ primus Auguſtus parens, complexus aſtra eſt, colitur & templis Deus.

Prima virtus Regis.

Porrò benè gubernat ſubditos rex, ſi regulam Trajani ſequatur: Talem me præſtabo Imperatorē privatis, qualem optarem ipſe privatus, cujus & Mecœnas Auguſtum admonuit, ut nihil tentaret contra ſubditos, niſi quod ſibi ab iis præſtari vellet. *Dion. in Aug.* Vellet autem unuſquiſq; ſui rationem haberi, ſuaque commoda in Repub. procurari. Ideoque regis eſt omnia acta ſua ad omnium ſalutem referre. Summus cunctarum finis, ſupremaque legum Regula, Rex populi paxque ſaluſque tui, *ait Girard. Epigr. legal. 76. Scipionis* ſententiam *ex 5. lib.* refert *Cicero ad Attic. lib. 8. ep.* 11. Ut gubernatori curſus ſecundus, Medico ſalus, Imperatori victoria, ſic moderatori Reipub. civium vita propoſita eſt. Idem dicit *Socrat. apud Xenoph. 3. de dict. & fact. Socrat.* Rex non creatur, ut ſeipſum curet, ſed ut populi feliciter degant. Quid ni enim publica curet rex, cum rationem ſubjungat, *Plinius ſec. in Paneg.* Principis enim eſt, quicquid eſt omnium: tantum ipſe, quantum omnes habeat. Unde Alex. M. rogatus, ubi theſauros ſuos haberet, apud ſubditos reſpondit, quem Iulianus ob id valdè ſolidus fuit laudare, *ſi Ammian. Marcell.* credimus.

De clementia & ſeveritate Principis.

An verò hoc ſuum officium Rex cum clementia potius, quam ſeveritate exercere debeat, inter Machiavellum & cæteros diſputatur. Cleon cenſuit: Tria eſſe ἀξυμφορώτατα τῇ ἀρχῇ, οἶκτον καὶ ἡδονὴν λόγων, καὶ ἐπιείκειαν, *Thuc. l. 3.* cujus ſententiā arripuit *Machiav. lib. 1. diſc. c. 9. & in lib. de princ. c. 17.* ubi jubet imitari Cæſarem Borgiam, additque: Metui tutius eſſe, quā amari, quod *Antim.*

refutare

refutare voluit. *Theor.* 8. 9. & 13. *lib.* 3. *Godelev. ad lib.* 8. *Liv.* Solent quidem & *Plato* & *Ariſt.* regem metiri ex amore ſubditorum, ſicut è contrario Tyrannum, ex odio Si enim omnia commoda à rege accipiant ſubditi, non poſſunt non eum amare. Trajanum ſcribit *Plin. in Paneg.* tanto amore proſecutos fuiſſe ſubditos, ut alii ſe ſatis vixiſſe ipſo viſo, alii ipſo viſo magis vivendũ eſſe prædicarent, &c. Et Nerva id ſibi putavit palmarium, quod nihil fecerit, quo minus poſſit tutò vivere, etſi privatus vivat & imperium deponat. *Dion. in Nerv.*

Et quidem eò magis ſubditorum favori ſtudendum eſt principi, quod in eo ſciat fundati firmamentum Reipub. Errat enim ex ſententia *Terentii in Adelph.* qui imperium, vi quod fit, ſtabilius putat, quam quod lenitate & clementia. Firmiſſium longe imperium eſt, quo obedientes gaudent. *Livius l.* 8 nec ulla poteſtas tuta, niſi benevolentia munita. *Aemil. Pro. in Vita Dion. Cice. in Lel.* addit rationem: Quis enim eum diligat, quem metuat, aut eum, à quo ſe metui putet. Vnde *Xenoph.* 1. *de dict. & fact. Socr.* vetat unquam vim adhibere, cum perſuadere poſſis cum lenitate. Qui enim, inquit, coguntur, tanquam expoliati oderunt. Quibus autem perſuaſum eſt, tanquam gratum quid acceperint, amant, &c.

Aſſequi autem videtur rex favorem ſubditorum, non per ſeveritatem, ſed per clementiam. Clementia enim, *ſecundum Senec.* 1. *de Clem.* non tantum honeſtiores, ſed & tutiores præſtat, ornamentumque imperiorum eſt ſimul, & certiſſima ſalus. Propterea Leonem I. putant imitandum eſſe, qui dicere ſolitus fuit: Vt ſol, quibus affulſit, iis calorem impertiri ſolet: ita & ab imperatore clementiam tribuendam iis, quos aſpexiſſet. *Zona. in Leo.* Deſumſit ſententiam à T. Veſpaſiano, qui non tantũ curavit ſe creari Pontificem Max. ne cogeretur cujuſquam ſanguine manus cruentare, ſed & ſemper in ore habuit: Non oportere quenquam à facie principis triſtem diſcedere. *Suet. in Veſp.* Tantam clementiam in Antonino Pio, *Capitolinus in ejus Vit.* Antonino Philoſopho *Dion. in M. Anton. Vulcatius in Caſſ.* Diocletiano, *Capitoli. in Anton. Pio* Iuliano, *Marcellinus lib.* 16. alii in aliis quoq; commendant, qui per illam tantum amorem ſubditorum captarunt.

Sed quando regem à ſubditis amari volumus, juſtum intelligimus bonorum ſubditorum amorem. Alias enim optimus princeps malis neceſſariò odio eſt, & iis, quos antea libertate ſua abuſos, recens ſibi ſubjecit. Quos enim viceris, *ait Curtius lib.* 7. cave tibi amicos eſſe credas: Pari ratione à bono principe ſcelerati ſibi metuunt, dum ſciunt ſcelera ſua inulta non futura. Erga hos igitur ſeveritate: erga illos clementia principi utendum eſt, ſicut *Tacit.* 11. *Ann.* docet; Amorem apud populares, metum apud hoſtes, quærat. Quantum enim odii apud improbos contrahit, tantum favoris ſibi conciliat apud bonos, qui non tantum virtutem honorari, ſed & ſcelera puniri & extirpari volunt. Hinc Minos juſti nomen adeptus eſt, quod mare à piratis liberaſſet. *Thucyd. lib.* 1. ***Limitatio.***

Omninò enim duplex hominum genus facit *Ariſtot.* 1. *Eth.* Vulgus, ait, non ita natum eſt, ut pudori obſequatur, ſed ut metui, nec ut abſtineat à pravis ob turpitudinem, ſed ob ſupplicia & pœnam. Cum vero maximam partem tales ſint ſubditi, crebrò ſuppliciis & ſeveritate utendum eſt principi. Qua de cauſa Aurelianus judicatus fuit neceſſarius princeps, licet ſeverus, quod vitia Reipub. mitiorem principem non admiſiſſent *Flavi. Vopiſ. in Aurel.* & Severum cenſuit ſenatus, aut non naſci, aut non mori debuiſſe propter ſeveritatem. *Aeli. Spart. in Seu*, Iacobus VI. rex Britan. exemplo ſuo filium docuit, *lib.* 2. ne clementiæ laudem nimium affectaret. Hic, inquit, Phryx tibi ſum qui & nimis ſerò & nimis magno pretio ſapere videar. Nam cum lenioribus principiis omnia prætexere in animo haberem, ut facilitate & clementia omnium animos ad obedientiam pellicerem, contrarium mihi prorſus uſu venit, & nullum aliud, quam populum ingratum, imperium diſſolutum, lenitatis meæ præmium reportavi. Erga tales enim homines, qui virtute regi neſciunt, valet regula Theodoſii: Salutaris rigor vincit inanem ſpeciem clementiæ, *Marcell. lib.* 29. *ex. Cic. ad Brut. Ep.* 2.

Qui

Digitized by Google

Qui enim iraſci nolunt,& clementiæ laudem in omnibus affectant, *Ariſt.* 4. *Eth.* ad imperandum inidoneos putat, ſicut Diogenes, cum ipſi in os puer inſpueret, non, ait, iraſcor, ſed dubito, an iraſci debeam: & Cato, cui cauſam agenti, cum Lentulus pinguem ſalivam in os projiceret: nihil amplius, quàm affirmabo, inquit, Lentule, falli eos, qui te negant os habere, *Senec.* 3. *de Ira. cap.* 38. Iraſcendum enim & ſeveritate utendum, non tantum quia Reipublicæ intereſt, ne crimina maneant impunita, ſed ne, dum fertur vetus injuria, invitetur nova. Niſi enim Caſimirus I. Miezislao fratri peccata contra ſenatus decretum condonaſſet, tot periculis ſe non implicuiſſet. *Michov. lib.* 3. *c.* 24. *Crom. l.* 6. Hinc Otto M. cum ſæpius rebellarent Romani, tandem Conſules relegavit, tribulos ſuſpendio necavit, Petrum præfectum ignominiosè in aſino per urbem duxit. *Sigon.* 9. *de hiſt. Ital.*

Patet igitur clementiam ſeveritate temperandam eſſe, Pœnam, inquit *Seneca.* 1. *de Clem.* ſi tuto poteris, donabis, ſin minus, temperabis. Atque hoc eſt, quod *Capitol. de Maximo* ſcribit: Rogatus ſemper ignovit, nec iratus eſt, niſi ubi eum iraſci decuit. Sed hæc prima regis virtus ex communi conditione omnium bene conſtitutarum Rerumpublicarum deducitur: altera verò requirit, ut cæteros mortales nitatur virtutibus ſuperare. Honeſtas à quovis quidem homine exigit ſtudium virtutis: ſed in rege, ut antecellat virtutibus, aut quam minimè vitiis ſe inquinet, peculiares rationes requirunt.

Secunda regis virtus.

Perſona enim regis talis eſt, ut minima quoque vitia pro ſummis oſtendat. Sicut in facie lens & verruca moleſtiores ſunt, quàm reliquæ corporis maculæ: ſic exigua peccata, ubi principis cernuntur in vita, pro magnis habentur, *Plutarch. in lib. de ger. Reipub.* Nam omne animi vitium, tanto conſpectius in ſe crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur, *ut ait Iuvenal.* Vinum Cimonis Athenienſes, Romani ſomnum Scipionis culparunt, & Pompeio M. inimici vitio verterunt, quod caput uno digito ſcaberet. Lucullus malè audiebat, quod cœnaret ſumtuoſius *Plutarch. in libr. Philoſopho eſſe verſ. cum princ. & in l. ad princ. indoct.*

Hinc Tiberius rectè dicit *apud Tacit. lib.* 4. *Annal.* Cæteris mortalibus in eo ſtant conſilia, quid ſibi conducere putent: principum diverſa ſors eſt, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. Nam omnia facta, dictaque principis rumor excipit: nec magis ei, quàm ſoli, latere contingit. *Senec.* 1. *de clem.* Et *Plut. in lib. de ger. rep.* Non tantum iis de publicè dictis & factis ratio reddenda eſt, ſed & in vitam eorũ inquiritur, & cubile, & matrimoniũ, & quicquid ſerii jocive agunt &c.

Deinde ad ſummum virtutis enitendum eſt Principi propter exemplum, *jubente Arrian. Epiſt. lib.* 3. *cap.* 4. quia *Plato* 4. *de ll.* ait: Nemo nobis in animum inducat, neque citius, neque facilius, quàm principũ exemplo præeunte, leges in civitate commutatum iri. Componitur enim orbis Regis ad exemplũ, nec ſic inflectere ſenſus humanos edicta valent, quam vita regentũ, *Claud. de* 4. *Conſul. Honor.* Hæc, *inquit Quintil.* 4. *declam.* conditio Principum, ut quicquid faciant, præcipere videantur. Hinc *Senec. in Thyeſt.* Rex velit honeſta, nemo non eadem volet. Rationem aſſignat *Plin. in Paneg.* Flexibiles, quamcunque in partem, ducimur à Principibus, atque, ut ita dicam, ſequaces ſumus. His cari, his probati eſſe cupimus.

Ita cum Dionyſius Platonem audiret, tota aula repleta fuit Mathematicis, cum Auguſtus Poetas, M. Antoninus venatores coleret, id genus homines in gratiam Principis plurimi prodierunt: cum Ioſina rex Scotorum Medicos in honore haberet, quo quis illuſtrior haberi voluit, eò impenſius dedit operam Medicinæ: *Buchan. libr.* 4. Cum Caſimirus I. cœnobia ubique excitaret, eius pietatem nobiliſſimorum quique imitati ſunt, *Cromer. lib.* 6.

Oſtendit hoc *Herodianus in Vita Marci.* Solus, ait, Imperatorum, non verbis aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum vitæq; continentia ſtudium ſapientiæ uſurpavit. Quo factum eſt, ut magnum ſapientum virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerunque homines vitam Principis imitari. Hinc etiam *Nicolaus Papa* ad Lotharium Imperatorem ſcribit *cap. præcipuè* 11. *q.* 3. deterius peccare prælatos, & magis puniendos eſſe, quàm privatos, *ſecundũ*

Gregorium, quia *dicente Cic. in 3. de ll.* Vitia non ſolùm ipſi Principes concipiunt, ſed etiam in civitatem effundunt, pluſq; exemplo, quam peccato nocent. Rectè igitur *Cicero in 3. de ll.* cum poſuiſſet legem: Magiſtratuum ordo vitio careto. addit rationem hanc: Cæteris ſpecimen eſto.

Tertiam rationem aperit Iſocrates *in orat. ad Nicocl.* ne videlicet deteriores habeant imperium in præſtantiores, ſtolidiores in prudentiores. Nam *Halycarnaſſ. aut in præfat. orig. Roman.* Naturæ lex eſt, omnibus inſita, quam nullum tempus diſſolvit, deterioribus ſemper imperare meliores. Vnde condemnere ſolemus regem, quem nobis indigniorem exiſtimamus, ſicut Doricus Anaxandridæ regis Spart. filius, maluit exul vivere, quàm Cleomeni fratri hebetiori obedire, *Herodo. lib.* 1. Iaſnutam verò Gedemini filii à ducatu Lituaniæ removerunt, quod hebetior eſſet, & cæteris inferior, *Cromer. lib. 14. rer. Polon.*

In omnibus igitur rebus principi minus licet peccare, quàm cæteris, ſicut Iulius Cæſar, cæterorum quidem facto, ſuam verò familiam etiam ſuſpicione carere debere dicebat. *Plutarch. in Cæſar.* & Scipio, cum capta Carthagine milites ipſi adducerent pulchram puellam: Libenter, ait, acciperem, ſi eſſem privatus, non Imperator. Intellexit enim minus licere Imperatori, quàm privato: quin & *Tacit. 4 Annal.* Malum vocavit, qui ex magna fortuna licentiam uſurpet tantum. Pericles, cum videret Sophoclem prætorē eleganti puero delectari: Prætorem, inquit, decet non tantum manus, ſed & oculos abſtinentes habere. *Plut. in Pericl.* Themiſtocles, cum inter cadavera obambularet, viſis armillis aureis, juſſit eas à famulo tolli. Nam ego, inquit, ut faciam, minimè convenit. *Plut. in Themiſt.*

Tertia virtus.

Denique ad ſtabiliendum regnum conducit Autoritas, qua injicitur ſubditis opinio magnificè de rege ſentiendi. Quia enim maieſtas imperii ſalutis eſt tutela, *dicente Curtio lib.* 10. rectè admonuit Alexandrum Severum mater, ne nimia familiaritate autoritatem ſuam perdat, & imperiū diſſolvat: *Lamprid. in Alex.* & *Tacit. in Agric.* ait: Nec tibi, quod eſt rariſſimum, aut facilitas autoritatem, aut ſeveritas amorē diminuat. Reges Perſarum olim conſpectui hominum ſe ſubtrahebant, *Herod. lib. 3. Iuſt. l. 1. Athen. lib. 4. Dipnoſ.* quod putarent, *dicente Livio lib.* 24. homines minus, quod quotidianum eſt, revereri, quam quod rarum, aut, *Tacito 1. Annal.* maieſtati maiorem ex longinquo reverentiam eſſe: qua de cauſa hodie Rex Abyſſinorum, vix ter quotannis faciem ſubditis aperit, *ut Alvareſ. & Damianus à Goes ſcribunt.* Continuus enim aſpectus minus verendos magnos homines ipſa ſatietate facit, *Liv. libr.* 35. Eadem de cauſa Sultanos Aegyptiorū narrat *Martyr l. 3. legat Babylon.* ſolitos uti graviſſimo capitis tegmine, ne facili nudatione gravitatem perderent: & *Xenoph 8. lib. Cyrop.* laudat Cyrum quod & in veſtitu magnificentiæ ſtuduerit & in ornatu corporis. Omnia hęc, inquit putabat aliquid cōferre, ut minus foret ſubditis contemtui.

Prolixum eſſet cætera coacervare, quibus regem inſtituere ſolent Politici: Nos ad modos pergimus, per quos conducibilius ſit regem aſcendere ad imperium. *Plato l. 3. de ll.* ſortem præfert, quod illam Deus maximè videatur moderari. Ita Darius *Her.* 5. Leſcus II. apud Pol. *Mechov. 1. c. 8.* & Pyaſtus *Decius in comp. hiſt. Pol.* Gordius apud Phryges *Iuſt. lib.* 11. & Prēmislaus rex Bohem. *Alb. Cranz. l. 1. Vandal. c. 17.* ad regna devenerunt, ſed, quia & inter ſortes ſæpiculè regnat temeritas, nec Deus à cæteris modis abeſt, Platonis ratio non valet, rectiuſq; ſana conſilia præferuntur, quibus Deus moderator adeſt perinde, ut ſortibus, *Iſocr. in Areop.*

An ſatius ſit eligi regem, quam ſuccedere.

Propterea *Ariſtot. 3. polit. c. 11. Baſil. M. 8. lib. Hexaem. Hieron. in cap.* Moſes 8. *q.* 1. *ubi idem notat gl. Mechov. l. 1. Diſc. c.* 10. & alii anteferunt electionem. Alii ſucceſſionem potiorem faciunt, ut *Buridan. in 3 pol. q. 25. Auguſt. de Anchon. in tr. de pot. Eccl. q. 35. a. 7. Aegyd. Rom. l. 3. de regim. princ. c. 5. Ciriernus l. 2. de primog. q. 14. Bodin. l. 6. c. 5. Caſ. 3. pol. c. 11. q. 2. Covar. cap. 1. qq pract. Tholoſan. lib. 7 de rep. c. 4. & 12. Cardin. à tur. crem. c. Moſ. 8. q. 1. Ioh. de ter. rub. in 1. tr. contr. rebell. a. 1. conc. 4. Ioh. Mar. lib. 1. de reg. c. 3.* Vtri parti credendū ſit, quanquam res ardua eſt, & controverſiis plena, brevibus oſtendemus, ſi unicum modò præceptum politi-

Digitized by Google

politicum præmiſerimus: Boni civis eſſe, præſentem ſtatum, quantumvis improbulum, boni conſulere, quoniam ſine maiori malo mutari nequit. *Grut.diſc.3. ad Tac.*

Ita dicebat Alcibiades *apud Thucyd. l.* 6 *τῶν ἀνθρώπων ἀσφαλέστατα τούτους οἰκεῖν, οἳ ἂν τοῖς παροῦσιν ἤθεσι, καὶ νόμοις, ἢν καὶ χείρω ᾖ, ἥκιστα διαφόρως πολιτεύουσι*: Et Aug. ad Senatum: Poſitas ſemel ll. cōſtanter ſervare, nec ullam earum immutare. Nam quæ in ſuo ſtatu, eademq; manent, etſi deteriora ſint, tamen utiliora ſunt Reipubl. his, quæ per innovationem vel meliora inducuntur. *Dion. l.* 52. Vnde *Cicero in* 1. *Philipp.* quædam Antonii ſtatuta retinet, licet mala, quod à Platone didicerat: Præſentia eſſe ferenda, 2. *de diVin.* ſi ſine ſcandalo mutari nequeant. Vbi igitur ſucceſſionem confirmavit conſuetudo & diuturnus uſus, ibi omnino obſervari debet, ſed *Ariſtot.* loquitur de Monarchia abſolutè, quam nulli adhuc mores præoccuparunt, & quidem non de principibus alterius poteſtati ſubjectis, ſed de ſumma poteſtate. Quia enim illi à ſuperioribus reguntur, non neceſſe eſt, examuſſim optimi ſint & perfectiſſimi.

Pro electione. In regno enim electionem potiſſimum probamus, quod cùm Rex à nemine cohiberi poſſit, aut ad rectè faciendum cogi, ex ſe virtutibus præditus eſſe debeat, alioquin Rempublicam peſſundaturus. Per electionem enim, ritè inſtitutam, ſemper poſſumus idoneum & optimum accipere regem: ſucceſſio ſæpiſſimè offert malum & ineptum. Vtrumque patet, & prius, videlicet quod electio præſtet bonum regem, probatur *à Cromer.lib.25.rer.Polon.* Nam Electores, quos præſupponimus prudentes & honeſtos viros eſſe, futuri regis vitam, mores & res geſtas probè percognoſcere poſſunt, ut non niſi digniſſimum eligant, inque eo minus periculi aut ſuſpicionis eſt, quando jurejurando promittere coguntur, ſe electuros tantum, quem judicent digniſſimum, prout fit in electione Pontificis, *Sleidan. lib.* 21. & Imperatoris Germannici, *ex conſtit. Aur.Bul. Caroli IV.* Quod ſi fortaſſe quinquennio Neronis decepti Electores, deteriorem elegerint, poteſtatem habent, eundem abdicandi, ſicut VVenceslaum & Adolphum dejecerunt ab imperio Germanico, *Cuſpinian. in Ceſ.* & Miezislaum III. à regno Poloniæ, *Cromer. lib.*6.

Hinc Alexander M. in agone rogatus, quem ſibi ſucceſſorem vellet, non de fratre Arideo, nec de Roxane prægnante, nec de Hercule filio reſpondit, ſed digniſſimum ſibi ſuccedere juſſit, *Iuſtin. lib.*15. & Lyſander Lacedæmoniis perſuadere voluit, ne proximum, ſed optimum pro rege acciperent. *Plutarch. in Lyſan.* Pari ratione, Antoninus Philoſ. Commodum filium ſuum voluit exuere regno, quod indignum eo ſe præberet, & meliorem ſubſtituere. *Dion. in Marc.* Habet enim electio id commodi, ut ſucceſſionis vitia emendare, & ſi improbus ſperetur ex ſtirpe rex, eum prævertere poſſit. Ita enim Caſimiro I. proceres Poloniæ denegarunt regnum, *Cromer. lib.* 4. *Michov. lib.* 2. *cap.* 14. & Mieſconi Boleslai impii filio. *Crom.lib.*5. Item Leſco Poleslai Criſpi filio. *Crom.l.6.* quod in iis pravam indolem, & paternorū vitiorū imitatricem timerent. Conradus I. Imperator, cum ex proximis agnatis non inveniret aliquem, ad molem imperii ſufficientem, Henricum Aucupem hoſtem ſuum ſucceſſorem relinquere maluit, tantum, ut imperio dignus præeſſet Imperator, *Peucer. lib.*4.*Chron.*

Alterum, quod ex ſucceſſione non habeamus bonum regem, multis probari poteſt. Nam *Cic.*3.*de ll.* & *Senec.* 2. *de ira. ex Ariſt.* 3. *pol.* dicit: Qui bene imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt: & Traianus regulam ſui imperii vocabat: Talem me præſtabo Imp. aliis, qualem optarem ipſe privatus. Turcæ inter 8. vitæ precepta & hoc numerant: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, *MenaVin. in rel.hiſt.Turc.* quod Mecœnas *apud Dion. in Auguſt.* pulchrè transtulit ad principem. Si omnia, inquit, quæ alium quemvis imperantem in te facere velles, ea ipſe tua ſponte feceris, nec peccabis quicquam, & omnia ritè diriges, & vitam ex eo jucundiſſimam ſimul & tutiſſimam vives. Vnde Galba *apud Tacit.*1 *hiſt.* utiliſſimum & breviſſimum rerum bonarum malarumque delectum vocavit, cogitare, quid ſub alio principe vel nolueris, vel volueris. Sed qui in purpura natus, in deliciis educatus ætatem fuit, nec alterius

imperium expertus, unde ſciet, quomodo erga principes affecti ſint ſubditi, aut quid ſibi ab iis fieri velint.

Sed quia hæc interpretari poſſumus ſaltem de Magiſtratibus in libera Republ. experientiam intueamur, & videamus, quàm verè dictum ſit: Heroum filii noxæ. Poſſem ex omnibus regnis longam ſeriem degenerum filiorum afferre, & catalogum *Aeliani de Var. hiſtor.* complere: ſed, quid opus eſt verbis, ubi rerum teſtimonia adſunt. Nec enim ulla familia, ex qua non καθάρματα (Sic vocabat Auguſtus filias ſuas, *Dion in Auguſt.*) prodierint. *Caſus* alio argumento vult hoc argumentum tollere, dum putat, reges plus operæ collocaturos in inſtituendis filiis, ſi ſciant eos ſibi hæredes relictum iri, ita, ut, quod naturæ deſit, inſtitutione recompenſetur. Verum ſi ingenium ad vitium propendeat, Naturam expellas furca, tamen uſque recurret. *Horatius in Epiſtol.* Quid profuit Neroni, habuiſſe Senecam præceptorem? Non, *inquit Auſ. in Grat. act. ad Gratian.* indolem eius erudiit Seneca, ſed armavit ſævitiam. Poſtquam enim animus in libertatem ſe vindicavit, fertur equis auriga, nec audit currus habenas. *Virgilius* 1. *Georg.*

Præterea in aulis principum & regum ita comparatum eſt, ut rarò patres animum ad rectam inſtitutionem liberorũ convertant: quod *Bodin.* 4. *de repub. c.* 1. nolens volens confitetur, nec verò convertere poſſunt, in tot curarum myriades diſtracti. Oſtendit *Plato* 3. *de ll.* exemplo Cyri & Darii, optimorum regum, quomodo dum in bellis abſunt, aliiſve intricantur, negotiis nequiverint educandis filiis operam impendere, qui interim aliorum fidei, incertum an ſatis fidæ, concreduntur. Arduum enim & periculoſæ plenũ opus aleæ ſubire eum, qui principem inſtituendum ſumit, *Caſel.* docuit *in Paradox.* Porrò nec omnium Principum ingenia propter innatum aliquid ſuperbum, ita tractabilia ſint, ut inſtitutionem admittere velint. Hercules Lino tabulam in caput impegit: & Arcadius Arſemio Theologo præceptori ſuo inſidias locavit, indignũ quippiam ſua origine ſe pati exiſtimans, quod vilioris hominis diſciplinæ ſubjiceretur. *Zon. in The.*

Bodinus lib. 6. de Republ. cap. 5. putat, ſe totam argumenti vim effugere, ſi oſtendat plura incommoda comitari electionem, quam ex bonitate regis expectentur commoda. In Republica verò cenſendum eſt, perinde ut in amicitia dicebat *Horatius*: Amicus dulcis, ut æquũ eſt, cum mea compenſet vitiis bona, pluribus hiſce, ſi modò plura mihi bona ſint, inclinet, amari ſi volet &c. Illud enim præſtantius judicandum, quod cum minoribus incommoditatibus conjunctum eſt, *ut oſtendit Alex. Aphrodiſ. in* 3. *Topic. ex loco Ariſt.* Iam *Bodinus* in Electione notat primum incommodum, tempore interregni, quod nos facilè averti poſſe oſtendemus, ſimulque plura adhuc incommoda in ſucceſſione demonſtrabimus.

Refutatur objectio.

Nam apud Germanos negotium adminiſtrandi imperium, mortuo Imperatore, datum eſt Comiti Palatino & Duci Saxoniæ, *§. quoties in Aur. Bull.* Apud Polonos univerſa nobilitas recepit defenſionem regni & Eccleſiarum, tempore interregni poſt Ludovvicum anno 1382. in confœderatione, quæ dicitur Kaptur. *Lib.* 1. *Stat. Polon. c.* 1. *a.* 2. [illegible] 3. 2. *Lib.* 6. *c.* 1. *a.* 1. Nec ibi manet periculum, ut adminiſtrator regnum ſibi retineat, ſicut Guſtavus regnum Sueciæ, quia non uni tantum, ſed pluribus aut omnibus conceditur poteſtas, & brevi quidē tempore. Sed & alia compendioſior via eſt, hoc malum præveniendi, ſi videlicet ante mortem regis novus ſucceſſor deſignetur, ſicut apud Romanos Imperatores illi, qui ab initio Cæſares, poſtea Auguſti vocabantur, apud Gallos Delphini, apud Germanos Reges Romanorum, proximæ ſucceſſioni deſtinantur. Ea ratione petiit Carolus V. ut ſibi vivo Ferdinandus frater ſubſtitueretur, *Sleidan. lib.* 17. & Sigiſmundus, ut filio Sigiſmundi Auguſto, vivo adhuc patre, regnum à Proceribus decerneretur. *Lib.* 1. *Stat. c.* 1. *a.* 5. *l.* 11. cum jam antea Iagelloni adhuc vivo ſurrogatus eſſet filius Vladiſlaus, ne fratres poſt mortem patris diſſidiis regnum lacerarent. *Crom. lib.* 20. Idque cautum eſt in L. Perſarum, quam refert *Herod. lib.* 7. ut rex in bellum abiturus, prius ſibi ſucceſſorem deſignet, ne Reſpub. careat capite.

Digitized by Google

Verum in ſucceſſione ſi contingat, quod frequentiſſimum, ut vel ſine poſteris moriatur rex, vel pueros relinquat impuberes, vel nepotes ex filiis, ibi infinitum quod & quantæ oriantur turbæ. Si proles maſcula nulla ſit, ſuperſtite fœminea, inter hanc & patruos cognatos, naſcuntur controverſiæ: ſi nulla relinquatur ſoboles, graviores timendæ diſcordiæ à propinquis. Exemplum ſit in Imperio Romano, quod, interfecto Maximino cum filio, quinque ferè ſimul creaverunt. *Herod. & Capit. in Maxim.* Mortuo Michaele, Conſtantini Ducæ filio ſine liberis, duo proximi duces Nicephorus Botoniates & Bryennius, de imperio tam diu diſceptarunt, donec alter ſuccumberet. *Zonar. in Niceph.* Graviora bella orta ſunt in Imp. Germano, cum Ludovvicus IV. in bello contra Hungaros occubuiſſet: Item inter Fridericum III. Venetam Remp. & populum Mediolanenſem, cum Philippus Maria, ultimus Vicecomitum Mediol. ex gente Angleria mortuus eſſet.

Si ſucceſſor puer ſit, & præ ætate ſceptri incapax, non minora ingruunt mala, adeò, ut *Eccleſiaſtes* rectè exclamaverit: Væ vobis, quorum rex puer eſt. Cum David Bruſſius, *inquit Buchan. lib.* 9. puer eſſet 10. annis, & ſub tutoribus viveret, Eduardus Balliolus ex pueritia regis ſumta occaſione, regnum invaſit, & poſt multa civilia bella regem ſe fecit. Non enim tantum à ſubditis viles habentur pueri reges, ut in Leſco Albo patet, *Crom. lib.* 7. ſed & ab hoſtibus. Qua de cauſa Hiero rex Syrac. dicitur ultima ſenecta liberas voluiſſe Syracuſas relinquere, ne ſub dominatu puerili, per ludibrium, bonis artibus partum firmatumque interiret regnum, *Livius lib.* 24. Nec ſatisfacit, qui tutores velit puero dari, quia nunquam tam habebunt curam aliarum rerum, quam ſuarum. Cum Fridericus II. ab Henrico VI. puer admodum relictus eſſet, proceres Philippum, non tam tutorem, quam Imperatorem fecerunt, ne ſine capite eſſet imperium. *Peucer. 4. Chron.* & Scoti tulerunt l. ut minorenni exiſtente filio ex cognatis proximus rex eſſet, quæ l. duravit uſque ad Kennethum III. per ann 1025. *Buchan. lib.* 4. Ratio erat, quod inſtantibus periculis puer non ſufficeret: quo con filio Vladiſlaum regem Poloniæ accerſiverunt Vngari, quod infantia Ladiſlai nō poſſet viribus Amurathis obſiſtere *Crom. l.* 21.

Præterea periculoſum eſt, tutores cum plena poteſtate dari regibus, quia, cum ſuperiorem non agnoſcant, facilè ad ſe trahere ſolent poteſtatem. Ita Caſſander, Alexanderi M. heredes, quorum tutor erat, interfecit. *Iuſtin. lib.* 15. Wirtigornus Gevviſſorum comes, Conſtantem regem Britan. *Alan. ab Inſul. in prophet. Merlini.* Irene Conſtantinum filium: *Zonar. & Diacon. in Iren. & Conſt.* Alexander & Romanus Lacapenus Conſtantinum, *Zonar. in Conſtan.* Andronicus Alexium *Nicetas in Annal. Alexi.* Guido Luſignanus Balduinum regem Hieroſolym. *Peuc.* 4. *Chron.* alii alios, tutoria poteſtate, ſimul à vita & principatu dejecerunt, cum quibus conſentit hiſtoria Dynaſtæ Athenienſis, *apud Melanch. de exc. Athen.* Qua de cauſa Vaſcones noluerunt Balduinum Flandriæ comitem tutorem concedere Philippo I. regi Francorum, ne tutelam pupilli ſuum regnum faceret. *Paul. Aemil. lib.* 3. Vt interim taceam pugnas cognatorum de tutela, quæ quidem incidere runt circa tutelam Henrici IV. Boleſlai Pudici Polo. Ladiſlai Vngari, &c.

Sed objicit *Bodinus* incommoda alia, ex contentionibus hæredum orta, adducens exemplum imperii Germanici, in quo non errat. Nam licet concedatur, in electione novi Regis incidere ſeditiones quaſdam, leviora tamen mala ſunt, quam quæ exſpectantur à pravo rege. Breviter enim expediuntur & deſinunt in tranquillam pacem: ſub malo rege perpetuò malè vivitur. Vnde *Tacit.* 3. *Annal.* ſcribit: Miſeram pacem vel bello benè mutari. Sed nec comitantur electionem bella, niſi per accidens. Olim enim Hiſpani elegerunt regem, *ut conſtat. ex Can.* 3. *conc. Tolet. Quinti.* Elegerunt & Romani *Livius lib.* 1. Veneti ducem, Dani, Poloni regē, ſed ſine magnis controverſiis. In Imperio autem Germanorum cauſæ aliæ fuerunt ſeditionum, quas Tyrannis Papæ non parum confirmavit. *ut Guicciard. com. de pol.* novum proverbium retulerit, proprium eſſe Eccleſiæ, Cæſares timere & odiſſe. Adrianus enim IV. ſcripſerat ad Fridericū I.

accepiſſe ſe coronam à Papa, tanquam beneficium. *Sigon.9. hiſt. Ital.* & Innocentius III. *cap. Venerabilem, de Elect.* putat ab Apoſtol. Sede Romanum imperium à Græcis tranſlatum fuiſſe in Germanos, quod *ibid.* confirmat. *gl. in Ver. Tranſtulit.*

Potiſſima enim ſeditionum cauſa fuit inveterata conſuetudo ſuccedendi, quæ hæredum animos ita occuparat, ut non paterētur ſe ab ea repelli. Ita Conrado I. controverſiam moverunt Arnolphus Malus Bavarus, Giſelbertus Lotharingus, Burchardus Suevus, & Henricus Auceps propter Carolum Poſthumum, cui ex ſtirpe Carolina videbatur imperium jure hæreditario deberi. Eadem de cauſa idem Arnolphus poſtea oppoſuit ſe Henrico Aucupi. Henricus frater Ottonis I. fratri propterea bellum movit, quod putabat partem imperij ad ſe pertinere, cui in ea cauſa favebant Eberhardus Francus, Giſelbertus Lotharingus, & poſtea Ludovvicus Tranſmarinus rex Franciæ, qui partem quoque ejus ſibi arrogabat. Idem Henricus eadem de cauſa bellum contra Ottonem II. redintegravit, Ottoni III. negotium fecit Lotharius rex Franciæ, imperium Carolinæ ſtirpi repetiturus. Ita controverſiæ ortæ ſunt ob ſucceſſionem, quæ invetetaverat: nos verò Electionem in ſincera & nulla ſucceſſione præoccupata Repub. conſideramus, ubi à contentionibus hæredum nihil metuendum.

Aliud argumentum affert *Plinius Sec. in Paneg.* his verbis: An Senatum, populumq. Roman. exercitus, provincias, ſocios, tranſmiſſurus uni, ſucceſſorem è ſinu uxoris accipias? ſummæque poteſtatis heredem, tantum intra domum tuam quæras, non per totam civitatem circumferas oculos? & hunc tibi proximum, tibi conjunctiſſimum exiſtimes, quem optimum, quem Diis ſimillimum inveneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim ſervulis tuis dominũ, ut poſſis eſſe contentus neceſſario hærede, ſed Principem civibus daturus es. Denique retinetur quoque rex in officio, ſi ſciat ſibi à malè adminiſtrato imperio abeundum.

Nihilominus commodum non eſt, ut ſi in ſtirpe occurrat quidem regno dignus, is excludatur, quia ſic vitantur contentiones, quæ ex mala hominum de jure ſucceſſionis opinione naſcuntur. Simul redditur gratia benè merito patri, quo argumento obtinuerunt Fulco Epiſc. & Nicolaus Palat. Cracov. ut Leſcus Albus Caſimiro patri ſuccederet. *Cromer. lib. 7* Inſtigatur quoque pater, ut diligentius adminiſtret regnum. Denique homines libentius obtemperant natis ex illa ſtirpe, cui jam per conſuetudinem didicerunt obedire: qua fraude Alexander ſibi, qui Demetrio Soteri ſubſtitutus eſt, *Iuſt. lib. 35.* & Meſa mater Heliogabalo conciliavit gratiam. *Herodia. in Seve.* Nam Gordiano populus Roman. ſe ultrò ſubjecit, quod Gordianorum imperium ſemel guſtarat. *Capit. in Gord. Iun.* & Capetorum genti non prius obediit Francia cum gratia, quam Philippo I. jungeretur ſtirpis Carolinæ uxor. *Aemil. 3. de re. geſt. Franc. Bodin. 6. de Repub.* Qua de cauſa Wenceslaus Bohem. accitus rex Poloniæ, ut gratior eſſet, Præmisli filiam ſibi uxorem ſumſit, *Cromer. l. 11.* ſicut olim Darius duxerat filiam Cyri. *Her. lib. 5.*

Quando vero alicubi ſucceſſio invaluit, aut etiam electione temperata ſervatur, magna de integro ingruit diſputatio, cui primò debeatur ſucceſſio. Primogenitum præfert jus gentium, *teſte Iuſt. in. lib. 16. Pauſan. lib. 1. Liv. lib. 40.* apud quem Perſeus major natu accuſat Demetrium: Regnare, inquit, utique vis: huic ſpei tuæ obſtat ætas mea, obſtat gentium jus, obſtat vetuſtas Macedoniæ mos: obſtat verò etiam patris judicium. *Patritius lib. 9. de regn. t. 22.* addit & jus naturæ. Ius, inquit, naturæ exigit, & gentium conſuetudo confirmat, ut maximus natu ex filiis mortuo regi ſuccedat, quod *Tiraquel. in præfat. de jure primig. & ibi. q. 4. multis verum facere laborat.* *An primogenitus debeat ſuccedere.*

De jure gentium plana res eſt. Nam *Hieronymus ad c. 49. Geneſ.* Iudaicum regnum ſcribit primogenitis competere, quod probatur. *2. Paralip. c. 21.* ubi ſcribitur: Regnum tradidit Ioramo, quod eſſet primogenitus. *Ioſephus 14. Antiq. c. 1.* Apud Aegyptios idem in uſu fuiſſe elicetur *ex Exod. c. 11.* ubi dicitur: Occidam omne primogenitum à primogenito Pharaonis, qui ſedet in ſolio ejus. Id enim *Nicolaus Lyra* interpretatur de regno.

Digitized by Google

regno. Idem in uſu manſiſſe tempore Ptolomæorum ex *Iuſti.16 & 39. Pauſ.lib. 1. Floro Ep.*46. patet. De Syris teſtatur petitio Demetrii, Antiochi regis Syriæ fratris, *apud Liv. & Flor l.*46. De Perſis hiſtoria Artaxerxis & Cyri. *Plut. in Artax. & Procop. lib. 1. de bell. Perſ.* ait: Lege Perſarum majorem natu ad regnum vocari. Goſroës à majore natu filio in carcerem conjectus eſt, quod regnum in minorem transferre vellet. *Diaco. in Heracl.* De Parthis teſtatur *Iuſt. lib.* 41. dum ſcribit Pharnacem maximum filium more gentis regni heredem fuiſſe. Item *Tacit. 2. in An. in pr.* ex hiſtoria Volonis. Fuit apud Trojanos ſimilis conſuetudo, ex qua Ilus ſucceſſit Trojo, *Meſſala Corv. in lib. ad Aug. de prog. Aug. & Dares Phryg. in lib. de exc. Tro.* ait: Priamũ admonuiſſe filios, ut minores paterētur ſibi imperari à majoribus, *Herod. in Euterp.* De Macedonibus teſtatur *Liv. lib.* 40. *Diod. Sic. lib.* 16. *Iuſt. lib.* 7. De Spartanis *Herod. lib.* 5. & 6. *Aemil. Prob. in pr. Vita Ageſil. Mamert. in paneg.* De Rhodiis *Diodor. Sic. lib.* 6. *bibl c.* 13. De Cretenſibus *Evem. Meſſen. in hiſtor. ſacra. Lact. lib. 1. c.* 14. De Albanis, *Liv. lib.* 1. *& Halyc. lib.* 1. De Romanis *Tac.* 4. *An.* De Siculis *Iuſt. libr.* 21. *Diod. Sic. libr.* 11. De Gothis, *Iohan. Magn. l. 16. c.* 17. De Francis vetuſtis, *Anaſtaſius Bibl. Adriani II. ſeu Landulphus. Sagax. hiſtor. Miſcell.*

Hodie apud pleraſq; gentes idem obſervari docent, de Thartaris. *Pantal. in hiſt. Tart.* Turcis. *Faſ. & Ann. Turc. in hiſt. Ziszimi & Bajacetb. Busbeq. Ep.* 1. in hiſtoria Muſtaphæ à noverca interfecti: De Polonis, *Mic hov. lib. 1. Chron. c.* 4. *& Crom.* in quam rem extat ſtatutum Vladislai, *lib. 1. Stat. c.* 1. *a.* 2. *l.* 6. ubi Vladislaus vocat ſe verum & legitmum ſucceſſorem Iagellonis. De Scotis, *Buch. l.* 4 De Anglis, *Baldus l. ex hoc hoc jure ff. de Iuſt. & Iur. Raynerius de Forlivio in diſſ. cujus initium: Conſuetudo eſt in regno Angl.* & conſentiunt hiſtoriæ, *Polyd. Virg. Aemil. Pauli, &c.* De Hiſpanis extat *Regia lex Tauri*, explicata à *Covar. c. ult. qq. Pract.* Item. *l. 2. t. 15 part.* 2. De Caſtellæ verò regno peculiariter teſtes ſunt *Panor. conſ.* 85. *lib.* 1. *Barb. conſ. 10. l. 2. Dec. conſ. 397 & 443 in pr. Did. c. 1. qq pract.* De regno Arragoniæ, *Old. conſ. 49 & 231. Aib. in l. Donationes. C. de donat. int. vir. & ux. & in 1. p. ſtat. q. 144. de ſtat. regis.* De Gallis *Petr. Iaco. in tit. de ſuc. reg. Franc. Cir. l. 2. primog. q. 13. Tira. in præf. jur. primig.* De Vngaris, *Inn. III in c. licet de voto & vo. red. & Michael. Riccius. in hiſtor.* Colomanni & Armi.

Quod igitur tot gentium moribus receptũ eſt, non facilè iniquitatis argui debet, imprimis, quando commoda fulcitur ratione, ſicut Galeatius I. dux Mediol. cum ducatum vellet translatum in minorem filium, exclamavit: iniquã eſſe conſuetudinem quæ ſoli primogenito concederet ſucceſſionem. *Barbat. conſ. 20. l.* 5. quaſi non in privaris quoq; hæreditatibus melior ſit conditio primogenitorum, ſecundum jus divinum *Deut.* 21. Saxonicum & Hiſpanicum de Majoratu *Covar. l. 3. var. reſ. c.* 5. In regnis adhuc longè diverſa ratio eſt, ſicut Robertus Bruſſus negabat regna debere dividi ad inſtar privatorũ bonorum. *Buch. lib.* 8. Licet enim concedamus, æqualitatẽ inter fratres ſervari debere. *l. pen. in fin. C. Communi div. l. ut liberi, l. illud. §. ult. de Coll.* eoſq; æqualiter ad hæreditatẽ admittendos, *l. inter filios C. fam. herc. l. 1. aVus. C. Vnde lib. l. Si poſt mor. §. ult. de bon. poſſ. con. tab.* quod *Iuſtinia. Nov. 22. c. illud quoq; ult.* obſervari vult in liberis diverſorum matrimoniorũ: non tamen cogimur dicere cum *Corn. conſ. 199. l.* 2. hanc conſuetudinem eſſe exorbitantiſſimam à jure communi, aut eſſe iniquam cum *Cyn. in Barb. de off. præs. item Alex. conſ. 128. l. 1. Franc. Aret. conſ.* 164. *Luc. Pen. in l. quacunq; Cod. de princ. agentiũ in reb. l.* 12. quamq; primogenitus ſalva conſcientia obſervare nõ poſſet.

Nam quamquã *Baldus in l. Sed ea ff. de leg. 1. & in l. omnes ff. de juſt. & jur.* dicit, ſtatutum de ſucceſſione primogeniti eſſe odioſum & irrationabile, quoniã in natura pari non debent contraria conſtitui, tamen multis in locis ſentit, quos annotat *Tiraq. q. 4. de jur. primig.* propter favorẽ publicæ utilitatis, & *Dyn. in c. Sine culpa de R. I. in* 6. favore publicæ utilitatis ait, res interdũ poſſeſſori auferri quam rationem affert quoque *gl. in cap. licet de voto & Iuſtin. lib.* 21. qui Dyoniſio ſcribit ſubſtitutum filium maximum, non tantum ob prærogativam ætatis, ſed quia firmius putabatur fore regnum,

ſi penes

Digitized by Google

ſi penes unum remanſiſſet, quam ſi portionibus inter plures divideretur. Argumentum ejus eſt *in cap. Majorsb. de prab. & dig.* ubi Alexand, III. negat præbendas dividi debere, ut Eccleſia retineat firmatam ſuam unitatem. *Heſiod.* 1. *oper. & dier.* requirit unum filium in familia, cujus rationem reddit *Spondan.* quia hæreditas mole ſua coadunata diuturnior futura erit. Exempla patent in Polonorum, Moſchorum, Italiæ, Germaniæ & Sileſiorum principatibus, qui inter filios æqualiter diviſi univerſam virtutem diſſiparunt, ut conqueſti ſunt proc. Polon, in Comit. Cracov. *Cromer. li. 6. in pr.* ad unum verò regem collecti, animam recuperarũt: Et *Nicer. in fin. ſua hiſt.* non aliam interitus imperii Conſtantniop. cauſam afferi quam diviſionem in multos principatus.

Totum autem imperium ad neminem ex fratribus referri debet, niſi ad primogenitũ, non quod prçſumatur melior, *Tiraq. aut. q. 4. num.* 31. *de prim*, Id enim in Eſau, Ruben, Caino, &c. falſum eſt, & Calo Iohannes Manuelem juniorem prætulit Iſaacio, quod ineptior ad imperium videretur: *Nic.* 1. *An. Calojo.* Item Ariſtobulus excuſavit ſe Pompejo, quod Hircanus abjiſſet ab imperio ob impotentiam, *Ioſeph.* 14. *Antiq. cap.* 2. Sed quia primogenitura dignitas quædam eſt, cui regni ſucceſſionem inniti omnes ferè gentes credunt. Nam Vngari Colomannum Geiſæ filium, Monachum & tum corpore, tum animo mutilum, prætulerunt Armo, contra teſtamentum Ladislai, tantum quod major natu eſſet, *ut Mich. Riccius narrat.* Epirotæ contra teſtamentum Pyrrhi, minorem filium regno ejecerunt, ſubſtituto majori, quod & Aeyptii fecerunt, *ſi Pauſan. credimus lib.* 1. in Alexandro, quem Cleopatra prætulerat Prolomæo Lathiro: & Spartiatæ, qui Cleomeni, qantumvis impotentis animi obedire maluerunt, quam Dorieo, prudentiori quidem, ſed natu minori, *Herod. lib.* 5.

Quid faciendum de fratribus reliquis.

Leges igitur de æqualitate fratrum loquuntur de privatis: in regnis aliter obſervatur. *cap.* 1. *§. præterea de prohib. feud. alie.* Ibi enim cæteri fratres ſat habent, ſi honorificè ſuſtentẽtur. Alimenta enim ex bonis paternis debentur liberis l. naturæ *l.* 1. *§. hujus ſtud. ff. de jur. nat. cap. jus nat. d.* 1. *l. cum rat. de bon. dam.* Vnde *Mart. Laud. in tr. primog. col.* 5. *&* 7. tantum dicit cæteris relinquendum, quantum ad vitam ſuſtentandam requiritur: Sed quia alimenta debent reſpondere dignitati perſonæ, *l.* 5. *de ag. noſ. l.* 3. *&* 4. *C. de al. lib. Land. a.* 21. *lib.* 1. *num.* 3. debent etiam pro dignitate tractari, ſicut Ioſaphat, fratribus dedit annuas penſiones & civitates, ex quibus regiè viverent, 2. *Paral. cap.* 21. *verſ.* 3. qua ratione Cyrus quoque apud *Xenoph.* 8. *Cyrop.* res ſuas ordinat, ut Cambyſes regnum, reliquus frater minutiora bona nonnulla retineat: Et Artaxerxes fratri Cyro Satrapiam dedit, & claſſem marinam. *Plut. in Artax.*

Quod enim Iohannes Cantu rex Abyſſinorum inſtituit, *ut ex relatione Alvareſ. ſcribunt Iovius, Damianus à Goes & Boter.* quo regii liberi, excepto uno, qui imperat, includantur arci firmiſſimæ: iniquum eſt, eum ita iis in perpetuo carcere vivendum ſit: iniquius verò, quod Ottomannici omnes fratres interficiunt. Prçterquam enim, quod crudele eſt, conſcientiam, ut regnare poſſis, conſcelerare: non poteſt non tale imperium infinitis ſeditionibus fluctuare, dum is, qui ſibi moriendum ſcit, omnia per fas molitur & nefas, ut aut non moriatur, aut ne moriatur inultus. Baiazethes, quid non machinatus eſt in Zitzimum? Quid Selymus, quid patrem à regno dejecit, & duos fratres, Acomathem, cui ex primogenitura regnum debebatur, & Coreuthem, cui ex pacto, interfecit, quod excuſare ſolitus fuit: Melius eſſe prævenire, quàm præveniri: *Faſc. in Baiaz.* Contentiones filiorum Solymanni, ex ſimili cauſa enatas, *apud Buſq. Ep.* 1. *& Annales Solym.* legere eſt.

An patruum debeat præferri nepoti.

Si verò primogenitus moriatur, priuſquã regnum adierit, vivo patre, relicto filio & fratribus, Vtri in ſucceſſione primi ſunt? Si enim primogenitus regnum jam poſſederit, non eſt dubium, quin nepos præverterat patruum, *prout ſentit Martin. Land. in tr. de primog. & Corſet. de pot. & exe. reg. q.* 115. Sed ſi ante initum regnum deceſſerit, tanta viget controverſia, ut *Thomas Grammat. deciſ.* 1. *lib.* 8. *Parerg. cap.* 15. *Cirier. lib.* 1. *de primog. q.* 25. *&* 26. *Hottom. in q.* 3.

in q.3. Illuſt. Tiraq. q 40. de primog. num. 12. & 15. Covar. cap. 38. qq. pract. potuerint 70. ICtos inter ſe diſceptantes nominare, quibus ſi adjeceris Politicos, numerus erit infinitus. Diſſentiunt quoque diverſarum gentium ſtatuta. Patruum prætulit lex Scotorum, à Kenneth III. abolita Buch lib. 4. Normannorum tit. 25. & 99. Arabum antiquorum Strab. lib 16. Vandalorum Procop. lib. 3. de bell Vand. Longobardorũ. Luc. Pen. in l. ult. C. de Tyr l. 12. à quo diſſentit Tir per l. Si quis habuer. tit. de ſuc. Francorũ, ut in Carolo M & Bernhardo, rege Italiæ pater, quamquam Thol lib. 8. c. 10. Bodin. 6. de Rep. cap. 3. Tiraq & Hotom d. l. in parlamento Franciæ pro nepote maximè pronunciari teſtantur.

Pronunciavit & Bonifacius in regno Neapol. pro Roberto patruo, ſed hic in ſimili caſu in comitatu S Severini ſtetit à patribus nepotis, Pandolphus Collenutius lib. 5. hiſtor. Neapo. quaſi nepotis cauſam potiorem judicaret: quod & fecit Lycurgus Plutarch. in Lyc. & ſenatus Lacedæm. in cauſa Arei nepotis & Cleonymi patrui. Pauſan in Lacon. In Hiſpania judicatur pro nepote ex l. reg. Tauri, explicata a Paulo Caſt. conſ. 164 in 2. p & Covar. cap. 38. qq. pract. Item ex l. reg. par. 2. t. 15. In Anglia idem conſtitutum ait Bald. l. cum antiq. l. ex hoc ju. ff. de juſt. & ju. Nec enim Richardus rex Angliæ, Eduardo IV. fratre mortuo, regnum occupare potuit, priuſquam nepotes ex fratre ſuſtulerat. Comin. lib. 6. Bellai. lib. 1. Comm. In Muſcovia idem patet ex ſurrogatione Demetrii, facta ab avo Iohanne, Sigiſm. in Muſco. Apud Saxones cum res incerti juris eſſe, duello commiſſa fuit ſub Ottone I. ubi vicit cauſa nepotum Widekind. lib. 2. Alciat. in lib. de Monom. cap. 7. Sigebert. in Chron Otto. I. anno 942. quanquam in ſimili ferè cauſa fratrum patruelium vicit major, apud Liv. lib. 28.

Pro nepote potiſſima argumenta ſunt, quod per jus repræſentationis, quod & in feudorum ſucceſſione locum haber, §. 1. de ſuc. feud. §. ſi cap. de March. fin. & tot. tit. de nat ſuc. feud. filius ſubeat gradum patris, Nov 118. cap. 3. ubi tollitur l. Conſang. 3. C. de leg. hered. Nov. 127. cap. 1. l. ut inteſt. 4. C. de ſuis & leg. quia agnaſcitur quaſi avo, l. Poſt. 13. de injuſt. rupt. tantumque accipit. quantum acciperet pater, ſi viveret, Nov. 127. c. 1. quia ſubit omnia jura patris, l. ſi quis fil. C. de inoffic. Succedens enim in locum, ſuccedit in jus: & ſubrogatum ſapit naturam ejus, cui ſubrogatur, l. 1. §. hac actio ff. Si quis teſtam. lib. & cap. Eccleſ. ut licet pen. Unde teſtamentum rumpit perinde, ut pater, l. Poſth. ff. de injuſt. rupt. §. Poſth. Inſtit. de exhared. lib. Deinde nepos eſt hæres bonorum paternorum, quia hæreditas tranſit ad proximos §. pat. de ſucceſſ. feud. Et filius eſt eadem perſona cum patre, l. ſi quis 11. C. de impub. & al. ſubſtit. cap. Cum itaq; 1. q. 4.

Iam primogenitus adhuc vivo patre habet jus ſuccedendi, quia filius ex patre eſt dominus bonorum paternorum. l. in ſuis 11. ff. de lib. & poſth. & certam ſpem regni habet, quæ cum perſona non perſona non extinguitur, quia non perſonæ competit, ſed dignitati primogenituræ.. Quæ verò huic competunt cum perſona non extinguuntur, ut ait gl. in cap. Quoniam ext. de off. & por. de leg. per cap. idem & l. 4. ff. de leg. 1. & gl. in cap. Si gratioſè de reſcript. in 6to. Imprimis autem valet hoc ex intentione ſucceſſionis, ut oſtendit Cov. d. l. Adde ſimilem deciſionem in l. 3. §. fin. & duab. ſeq. de aſſig. lib. l. cũ avus de cond. & demonſt. &c.

Exurgit hoc loco alia, non minor difficultas, ſi videlicet ante adeptum regnum patri naſcatur filius, iterumq; alius poſt adeptum uter utri præferri debeat. Anton. Corſ. 26. q. de excell. reg. Bald in l. Imperialis §. illud C. de nupt. & alii, nolunt adeò indiſtinctè quæſtionem proponi debere, cum alia longè ſit ratio, in eo, qui hæreditarium ab avo accipit imperium, aut cujus pater regnum primus occupat. In illo enim putant ceſſare, l. Senatoris filium, ff de ſenat. & gl. ibid. cum filius, licet non patris, avi tamen nomine regiam dignitatem obtineat, arg. l. emancipatum in fi. ff de ſenat. Cæterum, ſi rationes deciſionis in hac q. intueantur, facilè apparet, diſtinctionem hanc locum non habere, fruſtrâ adhiberi. Propterea enim filius ſuccedit patri, quia regnum hæreditarium eſt. Conſtat autem nõ minus hæreditarium eſſe regnum, quod vel iure belli, aut alio modo occupatur legitimo, quam quod per hæreditariam

An natus ante adeptũ regnum ſuccedere poſſit.

M ditariam

ditariam ſucceſſionem obtingit. Hæc enim cauſa eſt, quare putemus primogenitum, etiam ante adeptum regnũ præferendum eſſe, quia quæcunq; pater acquirit, bona, tã corporalia, quam jura, tam allodia, quam feuda, non magis naſcendis acquirit, quam jam natis, *l.3. & l.ſi quis 8 C.de ſec.nupt.* Omnia liberis noſtris ex voto paramus *ait Tryph. l. nihil intereſt de bon.liber.* & *Pap l.ſcripto ff. unde liberi.* Liberos ad hæreditatem admittit naturæ ſimul & parentum commune votum. Aeſtimamus enim hæreditatem tantum in articulo mortis *l.1.§.ſi impub. eſt, ff. de collat. bonor.* ita, ut hæredibus dividantur ea omnia, quæ parens tũ relinquit. Cum igitur rex in articulo mortis relinquat regnum acquiſitum, manifeſtum eſt, ad id tanquam particulam hæreditatis, etiam ante adeptum regnum genitum admitti, quod eo tempore hæres & filius regis inveniatur. Proximus enim in hæreditate is putatur, qui proximus eſt eo tempore, quo moritur, de cujus hæreditate quæritur *§.proximus, Inſt. de leg. ag. ſucceſſ.* Quod verò ICti nonnulli diſputant, non vocari aut eſſe filium regis, qui ante regnum natus eſt, aut quod diſtinguunt inter primogenitum Regis, & filium primum Regis, *arg.l.Titius. 25. de teſt. mil.* quæ tamen propter diſſimilitudinem rerum huc trahi non poteſt, abſque ratione & ex falſo fundamento faciunt. Scribit quidem *Luc.Pen. l. quicunque, C. de princip. ag. in reb.* dignitatem patris nullum commodum afferre filio nato ante dignitatem, *arg.l.ibi. & l.ſi avus, Decur.l.doctiſsi & c.C.de decurio.lib.*10. Sed malè trahit ad omnem dignitatem, quod de certis nonnullis privilegiis, & quæ ad hæredes non traſibant, dicitur, *ut notat Bald.l.ult.C.de decur. lib.*10. Senatoria enim dignitas, ut regni, hæreditaria non eſt: & proinde *ex l.Senatoris fil.in fin ff. de ſanator.* non adeò firmum petitur argumentum, niſi à minori ad Majus argumentari velimus. Scilicet, ſi in iſta dignitate, in qua minus debebat, obſervatur, ut nihil interſit, an in dignitate conſtitutus pater filium ſuſceperit, an ante dignitatem, multò magis obſervabitur idem in dignitate regia, in qua debebat maximè. Clarius patet intentio noſtra *ex cap. Ad extirpandas ext. de fil. presb.* ubi pro ſacerdotis filiis reputantur, tam in ſacerdotio, quam qui ante nati fuerint, quod & ſatis obſcurè *ex cap. inter cæteros de Reſcript.* notat *Panormit.* Facit huc ſimile decretum Anaſtaſii *l. advocatos.C.de advoc.divers.jud. & lex. 8. C. de advoc. divers.judicio.* Probant *Salyc.in l. Imperialis §. his illud. C. de nupt. Hottom.in quæſt.2.illuſt. Tiraq.quæſt. 31. de jur. primig.num.* 14. aſſertionem noſtram alio argumento. Quod ſcilicet, ſi non eſſent alii præter ante dignitatem natum filii, tum is jure ſit ſucceſſurus, alioquin abſurdum eſſet, relinqui regnum ſine hærede. Inde putant demonſtrari jus ſuccedendi in genito ante dignitatem. Ius verò ſuum propter ſupervenientem quendam caſum, qui perſonam non attingit, tolli non poteſt. Cæterum ratio eſt inefficax, quia vel *Laudenſis* vel *Dynus* vel quivis alius contrariæ ſententiæ propugnator diceret, genito ante dignitatẽ non competere jus ſuccedendi primò, ſed devolvi ad eum propter defectum primi & proximi ſucceſſoris, ſicut idem deſcendit ad fratres, ſi filii aut nepotes nulli extiterint, nec tamen fratres filios aut nepotes in ſucceſſione antevertere debent, quod ex hac actione ſequitur.

Rectius igitur prior ratio oſtendit, primogenitum etiam ante regnum cæteris præferendum eſſe, niſi aliud per leges Imperii ſtatutum fuerit. Nos enim non diſputamus, contra leges jam latas, ſed quid ex æquitate ferri debeat, ſi lex deſit, aut ſi de ea re lex ſit ſtatuenda. Favor enim, cujus hìc maximè ratio habenda, ſuadet, ne ante dignitatem natus ab imperio excludatur, *cum Bald. in l. 2. C. de lib. & eor. lib.* ſcribat: In favorabilibus factum patris, indiſtinctè ac ſine delectu & diſcrimine prodeſſe liberis tam natis, quam naſcituris.

Apud Lacedæmonios quidẽ Demaratus, exul, ante dignitatem genitum, repelli à regno dicebat, idque jus eſſe Xerxi perſuadebat, qui propterea fratrem Artabazanem majorem natu, ſed ante adeptum regnum à Dario procreatum, prævertebat. *Herod. lib. 7. Iuſtin. lib.* 2. Sed, cum æquitati res non videretur conſentanea, ſenſim eviluit, & Artaxerxes, quantumvis ante regnum patris genitus,

genitus fratri tamen Cyro prælatus fuit, nequicquam allegante matre exemplum Xerxis. *Plutarch. in Artax.* Labitur quoque judicio *Ioſeph. lib.* 16. *antiquit. cap.* 3. dum Herodi iraſcitur, quod Antipatrum à ſe privato genitum, duobus in regno natis fratribus Alexandro & Ariſtobulo præpoſuerit. Non enim jus tantum & æquitas, ſed & conſuetudo populorū multorum Herodi ſuffragatur. Nam Pannoniarum populi Geizam vel Geiſara, antequam pater Bela rex eſſet, natura, præ fratribus regnare juſſerunt. *Bonfin. & Mech. Ricc. de reg. Vng. lib.* 2. Ludovicus, Caroli XI. regis Franciæ filius primus ſine controverſia excluſit fratrem Carolum, qui primus in regno patris genitus erat. Otto I. vicit Henricum fratrem, qui ſibi regnum expetebat eâ de cauſa, quod Otto à patre nondū Imperatore natus eſſet. *Sigbert. in Chron.* Et cum Zizimus à fratre Baiazethe dejiceretur ab imperio Turcarum, quod ex patre privato natus eſſet, conqueſtus eſt coram Pontifice Rom. contra patrium jus ſecum agi. *Vaſ. in Baiaz.* Nec Gulielmus rex Angliæ, Robertum, ante occupatam Angliæ regnū genitum, regno excluſit, niſi propter contumaciam. *Acm* 3. *de reb. geſt. Franc. in fin.* vide plura ap. prędictos autores, & *Ciser* 1. *de primog. q.* 12. *Tholoſ.* 7. *de rep. c.* 9. *&c.*

De ſucceſſione fœminarum. Caſ 1. *polit. c.*16.3 *pol.*11. *Tholoſ.* 7: *de Repub. c.* 11. *Lipſ.* 2. *polit. cap.* 3.

Conſequens eſt, videamus, an ita hæreditaria debeant regna eſſe, ut admittant etiam fœminas ſucceſſores, quod in regnis nonnullis obſervatum eſt, in Imperio Conſtantinopolitano, regno Hiſpanorum, Neapolitano, Francorum, Scotorum, Anglorum &c. Nam & *Tacitus in Agric.* Solitum, ait. Britannis, mulierum ductu bellare.

Quicquid ſit de legibus & moribus nonnullorum populorum, *apud Tiraq. q.* 10. *de jure primog.* quos convellendos non putamus, licet non ſint ab omni parte optimi, illud quidem facilè planū facere poſſumus, quod tutum aut utile imperio minimè ſit, fœminas ad rei gubernacula elevari. Nam ſi naturam conſulere velimus, apparet mulieribus regnum non deberi, cum ad parendum natæ videantur, non ad imperandum. *Γυναιξὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις, ut habet Vetus Senarius.* Quæcunque enim ad imperandum requiruntur, natura iis negavit, & ex contrario, quæ ad obediendum pertinent, iis inſevit, ut rectè *Paulus* 1. *ad Tim.* 2. *v.* 2. admonuerit mulierem, quò diſcat cum ſilentio, & cum omni ſubjectione, nequaquam cum imperio. Deſtituitur enim mulier primum prudentia & conſilio, ſine quib. nulla Reſpub. diu ſtare ac ne ſtare quidem poteſt. Non occinat mihi *Lipſ.* 2. *polit. c.* 3. *Tholoſ.* 7. *de Repub. c.* 11. *Tiraq. l. con.* 11. pauca quædam prudentum mulierum exempla, quia has dicam naturam ſuam ſupergreſſas fuiſſe, perinde ut Amazones, ſive antiquas illas Aſiaticas, ſive recens in America repertas. Illarum enim reginam Pentheſileam Achilles ex decreto Græcorum, equo excuſſam in Scammandrum fluvium præcipitavit, quod naturam ſuperare auſa fuiſſet. *Dyctis Cret. lib.* 4. *de bell. Troian.* Et poſſum ex contrario infinitum, imprudentum & temerarium mulierum numerum reponere, quas ſi à natura muliebri non abire addidero, tum demum patebit prudentiam obtigiſſe mulieribus per accidens, ex divino quodam, ſupra naturam muliebrem, afflatu, quam in pueris quoque plurimis repertam eſſe conſtat, nec tamen propterea pueros omnes imperio idoneos aſſerere quiſquam poteſt. Quin etiam prudentes fœminas rationes aliæ abigunt à regno, de quibus infra. Nunc imprudentiam mulieribus propriam eſſe, non tam rationibus phyſicis, ex habitu corporis, &c. oſtendendum eſt, quam politicis ex communi experientia petitis.

Antiquitas propterea fortunam muliebri habitu pinxit, ut ejus temeritatem & inconſtantiam ipſa facie indicaret: *Galen. in exhortat. ad art. bon.* nec alia ratione negarunt Poetæ Palladem, in qua ſapientiam proponere voluerunt, ex muliere natam, quod nihil prudentiæ ex muliere proficiſci poſſe ſcirent. Verſus *Martiani in hym. Pall.* hi ſunt: Hanc de patre ferunt ſine matris fœdere natam, Provida conſilia quod neſcit curia matrum. Propterea *Bald. in cap. ſignificaſti. extr. de reſcript.* affert etiam hanc rationem pro jure feudali, quod mulieres regulariter non ſuccedant in feudis, quia animi conſilium non reperitur apud fœminam. Vaſallus autem jurat ſe conſilio

velle ſuccurrere Domino. *cap.1.de for.fidel. cap. mulier. de noV. for. fidel.* Imò *Plato* ex hoc fundamento dubitat, in utro genere animalium ponere debeat mulierem, rationalium an brutorum, quod videret illam prudentia plerumque carere, qua tamen bruta animalia ſupereamus maximè.

Præterea firmamentum imperii eſt taciturnitas, quod Polonus ille, *teſte Cromer.* rectè intellexerit, qui negabat ſubuculam ſcire debere, quid agat corpus. At quæ mulier taciturna reperta fuit, cum nulli non rectè dici poſſit: Plena rimarum es, hac atq, illac perfluis. *Terent. in Eun. act. 1. ſc. 2.* Confitetur ipſa Portia Catonis Vticenſis uxor, quantumvis animoſa & ſupra ſexum virtutis ſtudioſa, *apud Plutar. in Cat.* & Plautina illa, in *Aulul* Loquaces, inquit, omnes habemur, nec mutam ullam repertam hodie eſſe dicunt mulierem ullo in ſeculo, Iam ante in *Phœniſſ.* idem dixerat *Eurip.* Σμικρὰς δ' ἀφορμὰς ἢν λάβωσι τῶν λόγων, Πλείους ἐπεισφέρουσιν. ἡδονὴ δέ τις Γυναιξὶ μηδὲν ὑγιὲς ἀλλήλαις λέγειν, cum parvas occaſiones ſermonis accipiunt, plures addunt: voluptas v. quædam mulieribus eſt, ut nihil ſani inter ſe dicant. Et Portius Latro *apud Sen. 13. con.* id ſolum ait, muliebrem garrulitatem tacere poſſe, quod neſcit. Aſſignat eandem rationem *Chryſoſt. ſuper 1. epiſt. ad Tim. cap. 2. Homil.* 5. ad locum Apoſtoli, quo vetat mulieres in Eccleſia docere. Eſt, inquit, fermè loquax muliebris ſexus, ideò omni ex parte fluentem reſtringuit, ac reprimit. Hinc *Plautus in Trinum.* rem ſecretam non vult uxori communicandam: Vxorem quoque ipſam, inquit, hanc rem ut celes face. Nam pol tacere nunquam quicquam eſt, quod queat. Sed quid Comitum profero, cum Iovem ipſum laudare poſſim, qui in Rhaps. 1. Ila Iunoni dicit: Quamvis, Iuno, mea uxor es, tamen omnia non ſcites. Ejus quoque Vlyſſem admonent Agamemnonis umbra, *11. Odyſſ.* ne omnia conſilia credat mulieri. Imò quid Iovem, cum ipſas ſacras literas producere poſſim? *Mich. 7.* Cuſtodi oris clauſtra ab iis, quæ dormit in ſinu tuo, id eſt, uxoribus, ut interpretatur *Lyra.* An non Eriphyla Amphiaraum virum prodidit? *Hygin. in Fab. cap. 73.* Eriphyle, *ſing. Cic. 6. in Ver.* auro viri vitam vendidit. Solebat Auguſt. ad Agrip. clam uxore, inviſere, idq; nemini, niſi Fulvio, *quem Vocat Plut. in lib.* περὶ ἀδολεσχίας, aut Fab. Max. *ut Vult Tac. 1. An. & Lipſ. in com. ibid.* patefaciebat. At hic quicunque demum fuerit, mulieri rem rurſum indicavit, per quam ad Liviam permanavit. Hæc cum illud cum viro expoſtulaſſet, Auguſtus, non aliunde niſi à Fulvio ſciri potuiſſe cognoſcens, ad ſe ingreſſum Fulvium, & ſolitum illud dicentem: Ave Cæſar, hoc reſponſo excepit: Vale Fulvi, quod moriturus dici ſolet. Atque is intelligens, domum illicò ſe ſubduxit, & vocata uxore reſcivit, inquit, Cæſar, me non ſiluiſſe arcana. Ideò mori mihi decretum eſt. Vxor autem, Iure, ait, quoniam tam diu mecum habitans, vivenſque nec noveris, nec caveris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego, & accepto cladio ſeipſam coram viro interemit. Sic *Plut.* ſed *Tac.* ſcribit ejus planctus in viri funere fuiſſe auditos, & *Ovid. de Pont. & Eleg. 3. lib.* 1. introducit eam poſt fata viri ſuperſtitem.

Vide de loquacite mulierum Iuv. Sat. 6.

Plura loquacitatis muliebris exempla proferem, niſi res plana eſſet: nec nunc in aliis mulierum vitiis enumerandis operoſus ſum quod ad Reip. adminiſtrationem minus pertineant, nec ita naturæ muliebri affines ſint. Poſt animum contuebimur corpus, ut hinc quoque ad imperium minimè natas mulieret conficiamus. Docet hoc prò nobis *Xenoph. in Oec.* Mulier, inquit, imbecilliori & molliori corpore eſt, ut admoneatur intra tectum manere, & lanificia curare: Inde etiam ingenerata eſt illi major στέργη, ut ſciat domi ſibi tractandos & nutriendos liberos. Item, Deus uxorem pulcriorem condidit, cum forma, cum pudicitia, domi ſe continendo tueretur: virum toroſiorem, ut extra magis ageret, edidit &c. Hinc *Naumachus* Poeta Chriſtianus *apud Stobeum ſermon.* 72. mulierem hortatur: λεῖπε δὲ οἱ τὰ θύρηφι, τὰ καὶ δύναται πονέεσθ. Σοὶ δ' οἰκοφελίη μελέτω μεγαρόνδε φυλάσσειν. Multa enim ſunt officia publica, quæ propter pudorem ſubire prohibetur, aut præ impotentia corporis nequit mulier. Quid enim ad bellum mulier? Proverbium vetus eſt: μὴ μάχαιραν αἴρει θῆλυ; & cum Pheretima mater

Arceſilai

Arceſilai Cyrenæorum regis ab Enelthone principe Salaminis exercitum petiiſſet, pro reſtituendo filio, Enelthon miſit fuſum aureum & colum penſo circumdatum, reſcribens talia dona deberi mulieribus, & non exercitus. *Herodot. lib.* 4. quod ab *Homer. lib.*6. *Iliad.* deſumtum eſſe potuit, ubi Hector increpat uxorem: Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε. Ἱστόν τ' ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε ἔργον ἐποίχεσθαι· πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.. Imitatus eſt *Virgil.7. Aen.* quanquam *Macrob. 5. Sat. cap.* 8. id nullus notat: Cura tibi Divum effigies & templa tueri, bella viri, pacemque gerant. Et 8. *Aen. Verſ.*410. Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva impoſitum. Propius accedit *Ovid.* 12. *Metam.* Columque cape cum calathis, & ſtamina pollicetorque, Bella relinque viris. Fuerunt ſanè, quæ viros vincerent mulieres, ut Semiramis, *Iuſtin. lib.*1. Tomyris Cyri domitrix, *Herodot. lib.*2. *Iuſt. l.*1. Zenobia victrix Perſarum, *Trebell. Pol. in* 30. *Tyran.* Helena Ruſſorum regina, *Sigiſm. Bar. in Muſcov.* Sed primis illis ſeculis, cũ ſervilior hominum eſſet natura, nec pro vitio reputarent, fœmineo jugo collum ſubdere, quod poſtquam viri edocti ſunt, nullam videlicet eſſe viliorem ſervitutem, quàm fœminis ſervire, ſicut *Tacit. de morib. Germ.* rectè addit, cum Sitones à mulieribus regi dixiſſet: Tantum non modò à libertate, ſed etiam à ſervitute degenerant. Nequaquam porrò utile poteſt eſſe imperium muliebre, quippe, quod à viris contemni ſolet. Nihil autem detrimentoſius eſt imperio, quàm contemni, ut 5. *pol. c.* 10. docet *Ariſtoteles*, & nos inter cauſas corruptionum Rerumpublicarum repetemus.

Habebatur in amore & deliciis omnium Libuſſa, regina Bohemorum, ſed cum vis quædam gravior invergeret, coacta fuit nubere, quod moli regni non ſufficere crederetur, *Aen. Sylv. in hiſtor. Bohem.* Eudoxiæ Imperatrici Conſt. ultrò jurarant proceres, ſed cum imperium Sultanus Turcicus premeret, omnibus non obſcurè indignantibus, quæ fœmina tantum bellum ſuſtinere poſſet, coacta fuit Romano Diogeni, militum optimo nubere. *Zon. in Roman. Diog.* Quid Vanda Polonorum? quæ licet à ſubditis tuta fuiſſet, non poterat tamen vicinorum principum impetus evitare. *Michovius lib.* 1. *Chron.* De Hedvvigi regina Poloniæ, Ludovvici filia, ita memorat *Cromer. lib.*14. Non gravati videbantur viri mulieri parituri, niſi impendentibus bellis impar fuiſſet judicata. Et jam antea Rixæ, unicæ filiæ Præmislai, ſucceſſio negata erat, quod inſtantia bella virum fortem requirerent, *Cromer. libr.* 11. Ita, licet animoſæ ſatis ſint mulieres, quia tamen tales non eſſe creduntur, contrahunt in animis parentium contemtum, qui plus ad deſtructionem imperii facit, quàm autoritas ad conſervationem.

Hac de cauſa plerunque laborarunt imperia, quibus mulieres præfuerunt. Non debemus quidem omnes calamitates ſoli principi imputare, quod tamen ferè fieri ſolere, *Ian. Gruter. in diſc. ſuper Tacit.* multorum ſententiis demonſtravit, ſed dum mulieres imperant, cauſam calamitatum in ipſis hærere fœminis oſtenſum fuit, idque patet ex hiſtoria Semiramidis, *Sabell.* 1. *Enn. Muret. lib.*6. *Var. lect. cap.*19. Irenes, Zoës. *Zonar. in har. Vit.* Laodices. *Iuſtin. lib.*37. Ataliæ 4. *Reg.* Tullii filiæ, *Liv. lib.* 1. Cleopatræ *Ioſeph.* 15. *antiq.* Drahomiræ Bohemæ. *Dubr. l.* 5. Brunhildis Franciæ, *Aymon. lib.* 4. *de geſt. Franc.* Leſci III. Polon. uxoris, *Michov. l.* 1. *c.* 11. Rixæ Polon. *Crom. l.* 4. Iohannæ Lupæ Neapolit. *Collen. in hiſt. Neap.* Mariæ Stuartæ Scotæ, *Eman. in hiſt. Bel. Buchan. in hiſt. Scot.* & multarum aliarum, quas longa referre mora eſt. Vnde non immeritò *Eſaias. c.* 3. *v.* 12. regni Iudaici calamitatem propoſiturus: Pueri, inquit, populi mei exactores ſunt, & mulieres dominantur eis, & *cap.*19. *v.*16. inter Aegyptiorum calamitates numerat, quod ſint futuri ſimiles mulierum, quaſi mulieres ad res gerendas ſint inidoneæ, quod & *Ariſtot.* docet 2. *polit. c.* 7. *Collenut.* 5. *hiſt. Neap.* recenſet Leoninum hoc diſtichum, quod & apud *Luc. Pen.* legitur, *l. penult. C. de prof. & med. lib.* 10.

Regna regunt vulvæ, clamat gens tota ſimul veh,
Interitus regni eſt à muliere regi.

Proinde Gynæcocratiæ plurimi populi contumaciter reſtiterunt: Ac ne de omnibus

dicamus, Romanorum ea laus eſt, quod vix ſiverint mulieres in publico verſari, ne dum in imperiis & magiſtratibus. Etenim *Nov.* 117. *cap.* 7. inter cauſas divortii ſcribitur: Si uxor cum viris extraneis, nolente marito, convivatur, aut cum iis lavat: ſi nolente viro foris domû manſerit, niſi forſan apud proprios parentes: ſi Circenſibus, aut theatris, aut amphitheatris interfuerit ad ſpectandum, ignorante aut prohibente viro. Et hac tantum de cauſa Sulpitius Gallus, P. Sempronius, Sophus, Q. Antiſtius uxores dimiſerunt, *Valer. lib.* 6. *cap. Plutarch. in probl.* Sic & *Gellius* autor eſt *lib.* 5. *cap.* 19. mulierem, quæ in patris poteſtate eſt, non poſſe arrogari, quoniam cum fœminis nulla eſt comitiorum communio. Sic Conſtantinus *l.* 1. *C. de off. div. jud.* Nemo, ait, judex officialem mittat ad eam domum, in qua materfamilias degit, cum præcepto, ut eam in publicum protrahat, cum certum ſit, debita eius, quæ intra domum conſiderato ſexu, ſemet contineat, domus eius, vel cuiuſcunq; rei habita diſtinctione, publicis neceſſitatibus poſſe ſervari. Quod ſi quis in publicum matremfamilias poſthac crediderit protrahendam inter maximos reos citra ullam indulgentiam capitali pœnâ plectetur. Statutum quoque eſt *cap. mulieres. de jud.* ne mulieres vel ferendi teſtimonii, vel alterius rei cauſa cogantur perſonaliter venire in judicium. Et apud antiquos Romanos, cum mulier aliquando propriam cauſam in foro dixiſſet, miſit Senatus Deos conſultum, quidnam civitati ea res portenderet, *Plutarch. in Num.* ſicut & Gallis mirandum viſum fuit, quod Mathildis Arteſio rum Comes, cum ſenatus Roberti Artheſii cauſam iudicaret, affuiſſet, *Bodin. lib.* 6. *de Repub. cap* 6. Vnde non immeritò indignatur Cato *in orat. pro l. Opp.* Maiores, inquit, noſtri, nullam, ne quidem privatam rem agere fœminas ſine autore voluerunt: in manu eſſe parentum, fratrû, virorum. Nos, ſi Diis placet, jam etiam Rempublicam eas capeſſere patimur, & foro quoque & concionibus & comitiis immiſceri, *Liv. lib.* 44. Digna eſt oratio hæc Catoniano ſpiritu. Nam quibus in publico verſari non licebat, qui liceat in publico imperio. Et repellit ſanè lex à virilibus officiis fœminas, *l. Feminæ* 2. *de reg. jur. l.* 1. *§.* 2. *de poſtul.* ubi *Vlpianus*, poſtquam prætoris edictum propoſuerat: Ratio, inquit, prohibendi eſt, ne contra pudicitiam, ſexui congruentem, alienis cauſis ſe immiſceant, ne virilibus officiis fungantur mulieres, quibus tolerare colo vitam, tenuique Minerva impoſitum, *ut loq. Poet.* Nititur *Tholoſ* 7. *de Rep. c.* 11. legis mentem reſtringere, quod lex lata ſit contra Calphurniam improbam mulierem: Iam putat ceſſante cauſa ceſſare effectum, *arg. l. generaliter. C. de Epiſc. & Cler.* ideoque probam mulierem non excludi, ſed improbam, qualis erat Calphurnia, aut Afrania, de qua *Valer. lib.* 8. *cap.* 3

Sed improbitas Calphurniæ tantum fuit cauſa impulſiva, de qua negat *Bald. in l. Si mulier. C. de jur. dot.* regulam valere, ceſſante cauſa &c. Mali enim mores multas bonas pepererunt leges, quæ adhuc ceſſantibus moribus manent. Cauſas autem finales alias aſſignat *Vlpianus*, quæ ſunt perpetuæ, quibus Cæcina alias addit in oratione, ne mulieres comitentur magiſtratus in provincias *apud Tacit. lib.* 3. *Annal.* Verba ſunt: Haud fruſtra placitum olim, ne fœminæ in ſocios aut gentes externas traherentur: ineſſe mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus convertant. Non imbecillem tantum, & imparem laboribus ſexum, ſed ſi licentia adſit, ſævum, ambitioſum, poteſtatis avidum.

Ex quo patet, ſatis rationabili conſuetudine excluſas eſſe fœminas à regulari ſucceſſione feudorum, prout conſtat *ex* 3. *§ Hac autem de his qui feud. dar. poſſ. cap.* 1. *§ Filia. de ſucceſſ. feud. cap. un. Quemadmodum feud. ad fil. pert. cap.* 1. *de nat. ſucceſſ. feud.* quia ſcilicet officia domino debita, præſtare non poſſunt, niſi aliud introduxerit conſuetudo aut privilegium, ſicut *Cuſp. ex Archiv. Archid. Auſtr.* notavit, ad Ducatum iſtum admitti etiam fœminas, quo jure Ottocarus ad ſe tranſtulit Auſtriam, cum Margaretham Auſtriæ Duciſſam duceret, *Munſt.* 3 *Geogr.* Eſt in hanc rem Lex Salica Francorum à multis celebrata, *tit. de Allod.* In terra noſtra mu-

ſtra mulier ne ſuccedat, ex qua *Bald. in l.1. ff. de Senat.* accuſat regem Anglorum, quod titulo fœminæ jus in eo regno ſibi arroget. Obſervarunt eam legem Lacedæmonii quoque, ut ex Lycurgi hiſtoria patet, *Plutarch. in Lyc.* Is enim ſucceſſor fratri erat deſignatus, niſi fratris uxor, quæ adhuc prægnans erat, filium peperiſſet. Ex hac enim conventione patet, Lycurgum fratri ſucceſſorem futurum fuiſſe, licet mulier fœminam peperiſſet.

Apud Polonos fœminis ad regnum viam præcluſam fuiſſe, conſtat *ex lib.1. ſtat. cap.1 a. 2. l. 1.* Nam quod Ludovico ex gratia conceſſum fuit, Caſimiro negatum eſt. *Cromer. lib.12.* Germani ne quidem voluerunt Henricum IV. eſſe in tutela Agnetis matris, nec Flandri liberorum tutelam matri Richildi reliquerunt, ne cogerentur mulieri parere. *Aemil.3. geſt. Franc.*

Neapolitani demum, quod incommoda Gynæcocratiæ ſatis experti eſſent, à collegio Cardinalium obtinuerunt, ne apud eos mulieres ulterius ſuccederent, ut cavetur in tabulis fidelitatis & poſſeſſionis, quam accepit Alphonſus anno 1455. *Bodin. 6. de Republ. cap.5.* & Romani, poſt mortem Heliogabali, qui ſolitus erat matrem in curiam ſecum ducere, Senatuſconſultum fecerunt. Ne ulla poſthac mulier curiam ingrederetur, nedum imperaret, *Lamprid. & Herodot. in Heliogab.*

Quod rectè factum fuiſſe præter jam dictas rationes, ſic quoque oſtendimus. Aut manet innupta regina, aut nubit. Si prius difficile eſt, pudorem illibatum ſervari ab ea, cui impunè eſt, quidvis facere, imprimis cum tot irritamentis incitetur. Non ſatis in tuto videbatur reginæ pudor, ait de Hedvvigi *Cromer. lib.14.* illâ ætate, illaque forma, & neceſſaria cum viris converſatione. Exemplo ſint Semiramis, Cleopatra, Iohanna Neapolitana &c. Et licet quam maximè ſe contineant Reginæ, at hanc ſuſpicionem qui effugerint, quam nonnulli inniti veriſimilitudini conſtat. Non enim in noſtra manu eſt ſuſpiciones hominum prohibere, *ut ait Comicus in Trinum.* Si nubit, aut totum imperium transfert in maritum, aut totum ſibi retinet, aut dividit cum marito. Habent quidem tales nuptiæ in genere hanc conjunctam difficultatē, quod aut inferiori cuidam cogatur mulier nubere, aut peregrino: quorum neutrum commodum eſt, cum peregrinū ſint ingratiis accepturi ſubditi, *ut infra oſtendemus*, inferiorem verò contemtura ipſa uxor, *prout cap.3. planum fecimus*, quidni etiam ſubditi? Nam Eliſabetha regina Angliæ propterea negavit cuiquam ex ſubditis nubere, quod ſe illorum conditione ſuperiorem putaret, *Bodin.6. de Repub. cap.5.* Et Caſimirus M. in comitiis Cracov. anno 1339. obtinuit, ne Ianus, Dux Mazoviæ, ſibi ſucceſſor daretur, quia, inquit, vaſallus regni, qui præterquam, quod nihil ſplendoris afferet regno, etiam vobis erit contemtui. *Cromer lib.11.* Sed nos dilemma noſtrum pertexemus: Si regina totum imperium transfert in maritum, ſicut Latini regis, quæ ſola domum & tantas ſervabat filia ſedes, translatum erit integrum regnum ad maritum, *Virgil.lib.7. Aeneid.* aut ſicut regnum Siciliæ accepit Henricus VI. per Conſtantiam conſobrinam Guilielmi regis Siculi, *Sigon. 15. Ital.* & Iagello Lituanus regnum Poloniæ. *Cromer. lib.15.* tum ſervatur quidem jus conjugiale, ſed perit publicum & jus ſucceſſionis, quod tantopere urgent, qui fœminas volunt ſuccedere, ne ſcilicet regnum hæreditarium à ſtirpe dimoveatur. Quanquam hoc argumentum parum habet roboris. Nam ſi innupta moriatur regina, nihilominus regnum recidet ad alios: Si nubat, & transferat regnum integrum in maritum, jam eo ipſo ab iis, qui ex ſtirpe maſculi ſupererant, aufertur ſucceſſio, quod per ſe iniquum eſſe comparet. Ita mater Conſtantini, à filiis tranſtulit imperium in Romanum Lacapenum, & Eudocia in Romanum Diogenem, qui poſtquam in imperio ſe obfirmaverat, legitimos regni hæredes facile excluſit. *Zonar. in hor. vit.* Sed nos hoc ſic ponimus, quod tamen vix futurum eſt, aut non futurum ſine turbatione conjugii, dum omnes reginæ, ſi modò imperandi dulcedinem deguſtarint, cum Vanda Polon. ſentient, quæ propterea procos omnes reſpuebat, quod mallet principem eſſe, quam principis uxor, *Cromerus libr. 2.* Conceſſerat Maria Henrico Stuarto

regnum: ſed quam cito, pœnitentiâ ductâ illud repetiit, maritum interfici curavit? *Buchan. lib.* 18. 19. Ne de Iohan. Neop. quæ ex hac cauſa tres viros interfecit. Si enim rectè *Senec.* 6. *declam. l.* 2. de dotata uxore dixit: crede mihi regnare volet in ſuis divitiis, quis non tantò imperioſiores credat futuras reginas, quantò plura antea, & maiorem poteſtatem poſſederant, cui cum aſſueta parum eſſet Irene, filium excæcavit, ne ſibi regnum viciſſim eriperet, *Zonar. in Iren.* Si verò hac conditione nubat mulier, ut totum ſibi regnum retineat, ſicut in conjugio Mariæ reginæ Angliæ, & Philippi regis Hiſpan. item Sigiſmundi Imp. & Mariæ reginæ Vngar. cautum fuit, præterquam quod omnia redeant incommoda, quæ Gynæcocratiæ impegimus, peculiariter hic convellitur jus domeſticum & divinum, quando ſcilicet maritus eſt ſubditus uxoris, ſicut Ninus ceſſit imperiũ Semiramidi. *Mur.* 6. *Var. lect.* Omnino enim vetat *Paulus* 1. *Tim.* 2. *Verſ.* 12. non tantum mulierem docere in Eccleſia, ſed & viro imperare, quod licet de marito tantum interpretemur cum adverſariis, tamen planum eſt, quod in hac conventione mulier in ſuum maritum ſit habitura poteſtatem, contra præceptum Pauli. Si denique dividat imperium cum viro, adhuc violabitur jus conjugiale, ut uxor retineat imperium in maritum: & præterea exorietur *ἀναρχία*, quia nuper oſtendimus, Monarchiam non aliter quietam eſſe, niſi ſi unus imperet.

Concludimus igitur, utile Reipublicæ non eſſe, ut mulieres unà cum viris ſuccedant. Nec obſtant nobis leges, quæ ad hæreditates æqualiter admittunt fœminas cum maſculis, *l. Maximum Vitium. C. de lib. præt. l. in ſucceſſione. C. de legit. hær.* Nam privatis commodis derogari poteſt per utilitatem publicam, ſicut Robertus Bruſſius diſputabat contra Dornagillam. In privatis quidem bonis, ait, proximum ſemper ſuccedere: in publicis verò bonis, aut quæ feudi nomine tenentur, & regnorum ſucceſſionibus, contrarium jus eſſe, *Buchan. lib.* 8. Idque in hac cauſa minus iniquum videri debet, cum ipſe *Vlpian lib.* 7. *de ſtat. hom.* in multis dixerit eſſe deteriorem conditionem mulierum, quàm virorum, & ex Lege Voconia mulier à locupletibus, etiamſi filia eſſet, ultra quadrantem hæres fieri prohibeatur, *Auguſtin.* 3. *de civ. Dei, c.* 12.

De ſucceſſione ſpuriorum.

Excluſimus mulieres, de mente *Ariſtot.* 2. *polit.* 7. portò videndum eſt de ſpuriis ſeu naturalibus, utrum illis quoque ſucceſſio jure degenerari poſſit. Res videtur plana ex legibus Romanorum, ubi naturalis non ſuccedit, niſi in bonis maternis, & cum hac quidem exceptione, ſi perſona ſit illuſtris, Vnde tripliciter contra ſpurios argumentari licet. 1. Si enim in privata hæreditate ſpurio ſuccedendi locus non datur, quantò minus in regno, à quo ipſum abigerent peculiares rationes, licet in privatis ſuccederet. 2. Cernit naturalis tantum hæreditatem maternam. Iam proxima diſputatione exemta ſunt regna ex hæreditate materna. 3. Denique excipitur perſona illuſtris, unde naſcitur hoc argumentum: propter perſonæ magnificentiam, excluditur ſpurius ab hæreditate aliàs ſibi debita, ſcilicet materna, quia, ut ait *Baldus in l. cum legitim. ff. de ſtat. hom.* ſordes non merentur poni inter præcipuos. Iam principis perſonam maximè convenit eſſe magnificam, quò autoritatem erga ſubditos ſibi conciliet. Non igitur in feudis principum datur ſpuriis ſuccedendi locus. Nec poſſunt hîc ſpurii objicere, *l.* 5. *§.* 2. *in fin. ff. de ſtat. hom. l.* 6. *de Decur. l.* 2. *§. nullum. ff. eod.* ubi ICtus ait, patris delictũ non debere filio pœnæ eſſe. Nam quando ſpuriis nihil de jure debetur, nullam vel pœnam ſuſtinent vel injuriam, ſi nihil accipiant, quia jure ſuo utuntur. Idq; de fortiori valet potiſſimum, ſi legitimi extent hæredes, qui ex ſtirpe regia nati, jure agnationis imperii hæreditatem cernunt, cum ſpurii agnationem nullam habeant cum cognatis patris, *l. ſi ſpur.* 4. *unde cogn. §. Vulgo concept. de ſucceſſion.* Quin & hoc confitetur *Vlpian. l. generaliter. §. Spurios de Decurion.* dum ſcribit: Spurios quidem poſſe in ordinem allegi, nulla dubitatio eſt. Sed ſi habeant competitorem legitimè quæſitum, oportere eum præferri Divi fratres, Iuliano Avito Bithyniæ præſidi reſcripſerunt. Immo lex illa ad jus gentium ſine controverſia traducta fuit.

Apud

Apud Perſas *ait Herod. lib.* 3. Neſas eſſe illegitimum obtinere regnum, ſi legitimus adſit. Demaratum exuit pater regno, quod ſuſpicio ſaltē de eo eſſet ante nuptias conceptum fuiſſe. *Suid. & Herod. lib.* 6. Apud Macedonas, cum Perſeus Demetrium accuſaret, indignatur, *Liv. lib.* 40. *Plut. in Aemil.* legitimum filium deferri ab illegitimo. (Talis enim putabatur Perſeus) in eum finem, ne ſibi regnum anteverteret. Apud Suevos, Gothos, & Norvagios olim, vix licuit nothis inter honeſtos verſari, *Ioh. Magn. libr.* 18. *cap.* 6. quippè quos etiam Lex divina à communione repellit, *Deut.* 23. *verſ.* 2. Apud Polonos Leſcus III. licet naturales haberet 20. uni tamen Popielo regnum, cæteris externas imperij oras dedit regendas, *Bernhard. Vapov. in hiſtor. Polon.* Vladiſlaus I. poſtea Sbigneum Nothum in monaſterium detruſit, cui cum Boleſlaus frater dimidium regni redderet, plurimis ſe intricavit bellis, *Cromer. lib.* 4. & 5. Baſilius Dux Muſcoviæ præteriit filium ſuum in electione ſucceſſoris, quod ſuſpicaretur ſaltem, ipſum ex adulterio Adaſtaſiæ uxoris natum, *Sigiſmund. Bar. in hiſtor. Muſcov.* nec Albertus, Thuringiæ Langravius potuit à ſubditis impetrare, ut Apitzium, ex concubina natum, pro legitimo hærede agnoſcere vellent, *Rivand. in Chron.* Nam etiam non extantibus legitimis filiis, populi tamen non patiuntur ſibi imperari facilè à ſpuriis, quippe quos prima nativitas contemtibiles facit. Ita Parthi Phraatatem, Phraatis ſpurium filium ex Tharmioſa, de regno ejecerunt, *Sabel. lib.* 1. *En.* 7. Iugurtha quoq; tandem à Numidis deſertus fuit, *Sal. in Iug.* Aimundus, nothus Aimundi Aimoſi, nunquam obedientiam plenam à Gothis obtinuit, quanquam per ſubſequens matrimonium legitimatus, *Ioh. Mag. lib.* 18. Ita Frigatus Scaliger. *Volat.* 4. *Geog.* Gillus Scotorum rex, uterque ſpurius, ſubditorum opera interiit, *Buch. lib.* 4. Atque hæc lex obſervari propterea debet, ut ab adulteriis, & ſcortationibus licentia principum abarceatur. Vide *Ioh. Andr. cap grandi in voc. legitimo de ſuppl. neglig. prælat. in Socer. Tholoſ. lib.* 7. *capite* 8.

A Regno, quod nuper abſolvimus proximè abeſt dominatus inter regnum & Tyrannidem ambiguus. Sicut enim Dominus ſervos non intendit perdundare, cum ſciat ſervorum perniciem tracturam ſecum totius domus ruinam: nec tamen eos primaria intentione curat, ſed quia aliter ipſe ſalvus eſſe nequit: ita dominus nec evertit ſubditos, quod eſt Tyrannorum, nec eorum ſalutem primam habet, quod eſt regum, ſed tum familiam ſuam intuetur, eamque ſubſiſtere aliter non poſſe advertit, conſequenter deflectit curam ſuam ſecundariò ad ſubditos, à quibus propterea redamatur, quia Barbarorum talem naturam ait eſſe *Ariſt. lib.* 3. *polit. cap.* 10. ut aliter commodè vivere non poſſint. Accedit, quod cum libertatem non guſtarint, ignorantia bonorum ejus contineat homines in officio, ſicut Lacon reſpondebat Perſæ, hortanti, ut regi potius cum ſpe divitiarum ſerviat, quam pauper in libertate vivat: Tu, inquit, ſi dulcedinem libertatis deguſtaſſes, aliter ſentires, nunc quia liber vivere neſciſti, reliquæ vitæ tuæ conſimilia ſuades. *De Dominatu.*

Domini verò nomen multifariam accipitur, Nam blandientis eſt, cum *Virgil.* 4. *Aeneid.* ſcribit: Et dominum Aeneam in regna recepit, aut cum *Catullus*: Ad ſolam dominam uſque pipitabat. (Sic enim legit *Giſanius*) Subjectionem alterius ſignificat, cum Sara virum vocat dominum, *Geneſ.* 18. 1. *Pet. cap.* 3. quam imitata eſt Matidia Clementis mater, *Clem. lib. recognit.* 9. *cap. ult.* Sic & Lucretia *apud Ovidium* 2. *Faſt.* Mittenda eſt domino, (nunc nunc properate puellæ) Quam primum noſtra facta lucerna manu. Sic Nezennius Paulum ICtum vocat dominum *l. Nezen. ff. ad l. Falcid.* & *Anaſtaſius* regem Francorum Domini nomine citat, quo ſenſu hodie Principes domini nomine appellantur. Verùm hic, ad imitationem dominij, quo paterfamilias utitur in ſervos, dominum accipimus, qui libertatis & fortunarum omnium dominus, jure belli factos, aut fœdere ſubditos, quaſi paterfamilias ſervos moderatur. Nam, quod *Speuſip. in defin. Platonis* definit dominationem, juſtum

principatum nemini ſubditum, ad ipſum etiam regnum extendi poteſt.

Dominum autem à Rege & Principe diſtinguit *Ariſt.* 3. *polit. c.* 10. 4. *pol. c.* 10. cum & *Plutarch.* reſtertur *in Vit. Alex.* Ariſtotel. ſolitum Alexandrum admonere, ut Græcos paterna pietate: barbaros dominandi majeſtate in officio contineret. Item diſerimen facit *Plin. in Paneg.* Sedem, ait, obtinet principis, ne ſit domino locus: & ante eum *Saluſt. in Iugurth.* inquiens: Cum tute per mollitiem agas, exercitum ſupplicio cogere, id eſt, Dominum eſſe, non Imperatorem. Ante utrumque Philip. rex Maced. cujus fertur dictum: Malo diu bonus, ac commodus, quam brevi tempore dominus appellari, *Tholoſ.* 6. *de Repub. c.* 13. *n.* 9.

Regnum Perſarum.

Talis dominus erat olim rex Perſarum, de quo refert *Plutar. in lib. ad princ. in do.* quod omnes pro ſervis habeat, excepta uxore, & *Strabo* 15, ſcribit: Perſæ reges habent ex eadem ſtirpe, quibus qui non paruerit, capite aut brachio amputato projicitur. Hinc Perſæ à dedititiis ſolebant petere terram & aquam, ut ſe bonorum dominos indicarent, quæ cum peterent etiam à Lacon. & Athenienſ. illi legatos projecerunt in puteum, juſſos inde utrumq; petere, *Herod.* 7. Hinc etiam magnificus ille faſtus regum Perſicorum, qui ſe ſubditis vix conſpiciendos præbebant, nec eodem cum cæteris utebantur potu: *Athen. lib.* 4. *Dipno.* indignumq; ſua majeſtate putabant, terrã pedibus contingere, *Athena. l.* 12. aut cum cæteris ire in militiam, *ut Marcell. ſcribit* de Perſis ſui temporis Hinc faſtuoſa illa adoratio, quam Græci ſtrenuè refugerunt, ut duo Spartiatæ, *Herod lib.* 7. Themiſtocles, *Plutarch. in Them.* Conon, *Iuſtin. l.* 6. Calliſthenes, *Arrian. in hiſt. Al.* Tantum enim non deos ſe putabant: prout ſcribat Sapor ad Conſtantin. Imp Rex regum Sapor, particeps ſiderum, frater Solis & Lunæ. *Ammi. lib.* 17. & jam olim Darius dixit ſe Regem regum, & conſanguineum Deorum, ut habetur *in lib.* 2. *ſupplem. ad Curt.* Cambyſem hujus dominationis autorem facit Plato 3. *d. ll.* ubi ſcribit, eum τὸ δεσπόζειν contra æquum & bonum invexiſſe.

Imperium Turcarum.

Talis dominus hodiè eſt Turca, cujus II. caveri memorat *Bodi. n.* 2. *de Rep. c.* 2. ne quis omnino dominatũ affectet, aut ullius prædij dominum ſe dicat, præter Calipham Pontif. Max. Quin etiam familiarum dominium Imperatori aſſcribit *Menau. l.* 4. *c.* 2. dum ait, per totam Græciam, Boſniam, Wallachiam, ex quavis familia tertium adoptari filium in militiam Ianitzerorum. Cum concuſſa eſſet Conſtantinopolis terræ motu, Bajazethes II. indixit in ſingula capita tributum, & fabrorum decimũ quemq; ſub pœna capitis ad reficiendam urbem convocavit. *Menau. l.* 5. *c.* 14. Apparet ſeveritas iſta dominandi in devictis hoſtibus tractandis. Romani olim pacem dabant debellatis hoſtibus, nec eos priſtina dignitate prorſus exuebant. Poſt primum bellum Punic. *ait Flor. Ep.* 19. Carthaginenſibus pax data: nihil præterea. Philippo Macedon. *ait Flor. l.* 2. *Rom. hiſt. c.* 7. conſul pacem dedit, regnumque conceſſit, imò ut idem ſcribit *lib.* 3. *cap.* 2. nunquam Pop. Roman. hoſtibus domitis ſuam victoriam exprobravit. Athenienſes quid victis Samiis imperarunt, niſi Democratiam? quid Lacones Athenienſibus, niſi oligarchiam? At Turcæ, cui vel principi, vel urbi, vel regi victo, dignitatem & poſſeſſionem reliquerunt? Quanquam ſponte in deditionem Amurathis II. tranſierat Iohannes Caſtriotes, rex Epiri & Albani, tamen poſteritas ejus regno exuta fuit. *Marin. Barlet. in hiſt. Scanderb.* Nec Solymannus aliter pacem cum Ferdinando pangere voluit, quam ſi Hungaria tota excederet, & Auſtriam Turcis tributariam faceret, *Iovi. lib.* 40. *hiſt. ſui temp.*

Imperium Aegyptiorũ, Tartarorum, Africanorũ, & Aſiaticorum.

Talis fuit olim Sultanatus Mammelucorum in Aegypto, *Mart.* 3. *legat. Babylon.* & nunc eandem ſeveritatem imitatur M. Chamus Tartarorum, quem M. Paulus & ex eo *Boter. P.* 2. *Coſmogr. lib.* 2, omnium dominum eſſe ſcribit, bonaque ſuorum ſubditorum decimare. Quoſcunque quandocunq; vult, pro arbitrio ſuo educit in bellum, aut ad alia uſurpat officia, ut *Hatto Armen. in Tart. hiſtor. Michou. l.* 1. *de Sarm. c.* 2. 3. 4. *Pantal. in deſcript. Tartar.* inſinuant. Qui ſunt Tartaris utrinque vicini, Chinenſes & Muſcovitæ, ſub ſimili dominatu vivunt. Rex Chinæ, *ait Boterus p.* 2. *Coſm. l.* 2. ſolus

eſt

eſt dominus in ſuo regno, ubi nomen ducum, & comitum penitus ignoratur. Is ſolus diſtribuit ſubditis bona, quantum cuique vult. Rex Siannenſis, ut ex China enatus fuit, ita dominatum ſequitur. Subditi enim bona à manu Regis accipiunt, & veluti titulo locationis poſſident: uſumfructum cogit rex in ærarium. *Boter.2.p.Coſm lib.2.* Eandem dominandi rationem apud Narſingenſes & Inſulanos obſervari indicat. *hiſt. Indi. & peregrin. Hiſp. Magir. & Mercan. in Coſmogr.* adeo ut tota ferè Aſia hodie regatur à dominis, recteque dixerit *Ariſt.3.pol.*10. Barbaris placere dominatum.

Nam & in Africa Abyſſinorum rex, quem alii Prætorem Iohannem, alij Presbyterum M. utrique malè, vocant, dominicè imperat. Bona fiduciæ nomine confert, quoties, quibuſque voluerit: ſingulis annis accipit à ſubditis renovationem juramenti fidelitatis, nec patitur quenquam, præter regem, ſubditos habere. Ex familiis tertium filium in ſatellitium ſuum, ſeu militiam S. Antonij adoptat. Pluribus aliis oneribus lubentes onerat ſubditos, quæ vide apud *Alvareſium, Horatiũ, Malaguccium, Damianum, Ioſtum, Leonem, Boterum &c.* Nec mitius ullo modo imperat Seriphius in regnis Marocco & Feſſæ. Bona omnia Alcaidiarum, id eſt, Vaſallorum ſuorum ad fiſcum trahit: filiis numerat ſtipendia: filiabus proſpicit de maritis, ut iidem referunt. Veriſimile eſt regem Adelenſium, quia inter principes Mahometanos primarius eſt, ad modum Turcarum imperare. De cæteris ultra montes Lunæ regibus pauca nos docent navigationes Hiſpan. niſi quod reges, ut Deos, obſervari ſcribant. Solus rex regni Borno, videtur ad regiam gubernationem propius accedere, ſi verum eſt, quod *Boterus* ſcribit, eum ſubditis bona omninò propria relinquere.

De veſtigiis dominatus in feudis apud Europæos.

In Europa hodie, præter Turcam & Muſcovitam, (de cujus dominatu vide *Sigiſm. Baro. in Muſcov. hiſt. & Iovin. in deſcript. Muſc.*) dominandi ſeveritas expiravit, niſi quod ejus reliquiæ in feudis adhuc vivant. Feudum enim definit *Obertus de Orto lib.2. p.23.* quod ſit beneficium, ita alicui datum, ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: uſusfructus verò illius rei ita accipientem tranſeat, ut ad eum, hæredeſque ſuos pertineat, ad hoc utile, ut ſui hæredes fideliter domino ſerviant.

Brevius *Azo tit. de iis qui feud. dar. poſſ.* Feudum eſt alicujus rei, inveſtitura interveniente, ſic conceſſæ ſeu datæ alij, ut dominium penes concedentem remaneat. *Clarius Ioh. Raymund. in compr. feud. & Rebuff. in declarat. feud.* Feudum eſt benevola & libera rei immobilis vel æquipollentis conceſſio, cum tranſlatione utilis dominij, proprietate retenta, ſub fidelitate & exhibitione ſervitiorum honeſtorum.

Feuda igitur ex dominio nata ſunt, cum caput Reip. poſſeſſionem propriam & directam ſibi retineret & utile dominium aliis indulgeret. Antiquitus ita erat feudũ connexum in domini poteſtate, ut quando vellet, illud auferre poſſet: deinde in annos, mox in vitam fidelis, denique in hæredes & nepotes lege Conradi, confirmatum eſt, *cap. Et quia 1. F. de his qui Feud. dar. poſſ.* & ita dominatus ſenſim decrevit.

Videtur Attila in Germaniam invexiſſe barbarum dominandi modum, quippe quem poſt pugnam Cathalonicam, Anno 450. Iſenachi juramentum fidelitatis ſumſiſſe à Catthis & Thyrigetis legimus, *Rivand. in Chron. Turc.* Mox Odoacer, quem *Diacon. in Leon.* Rugorum regem vocat, *Chronicon. verò Saxon. antiquum* ex Barbienſi tractu ad Albim exurrexiſſe putat, occupata Italiâ, in Capitolio fecit ſe totius Ital. dominum proclamari. Ejus veſtigia ſecuti Longobardi, & ipſi ex Germania oriundi, dominatum in Italia complerunt, feudorum uſum ibidem inſtituerunt, cujus & quædam veſtigia extant *in ſpeculo Saxonico.* Vnde plerique Feudiſtarum originem feudorum referunt ad Longobardos, licet à Gallorum Soldurijs *Canon. 1. com.9. num. 6.* alij eam aliò derivent. Vnde *Weſenb. de feud. cap. 3. n.2. Borchol. c. 2. n. 20 Clar. q.1. in §. feudum, Vultej. Donell. &c.*

De Tyrannide.

Longiſſimè à regno abit Tyrannis, omnium Rerump. deterrima, quia optimo bono opponitur, *4 polit. c.2. Alcin. de doct. Plat. cap.33.* Tyranni olim dicebantur, qui poteſta-

poteſtate erant perpetua in ea civitate, quæ libertati aſſeverat, *Aemil. Prob. in Miltiad.* Imò ipſum Iovem vocat *Ariſtoph. in Nub.* Tyrannum Deorum, nomine à Chaldæis Syriſque deducto, ut explicat *Cæl. l. 22. cap. 2. & Scholiaſtes Sophocl. in Oedip.* Cum verò ſæpius abuterentur Tyranni ſua poteſtate, nomen una cum re abiit in odium, ſicut nomen regis, *Livius libr. 2.* & dictatoris apud Romanos, *Cic. 1. Philip.* & vexilliferorum, apud Florentinos. Noſtrum verò eſt ſequi conſilium *Pauli libr. 18. §.* Item *παν. ſ. de inſtruct. & inſtr. leg.* & eo ſenſu interpretari tyrannidem, quem illi hodiernus uſus impoſuit.

Quid ſit Tyrannus. *Laert. lib. 3. in Plat.* ex Ariſtotel. mente definit Tyrannum, qui per vim civibus imperat. Sed nec ea mens Ariſt. eſt: nec cum veritate conſentit. Nam à Cyro Babylonij, *Herod. lib. 2. & Lydy, Iuſt. lib. 1.* ſæpius defecerunt, quod inviti ejus imperium paterentur, quem tamen *Xenoph. in Cyrop.* tanquam exemplar boni principis proponit. Nec Domitianus propterea Tyrannus audit, quod magiſtratibus odioſus eſſet, quia utut ſint cætera, illud factum uno ore ab omnibus laudatum fuit. *Sueton. in Domit.* Cæteri Politici ſolent congregare plura attributa, ex quorum concurſu Tyrannum conſtituunt. *Bartol. in tract. de Tyran.* 10. notas affert, quem imitatur *Antimach. in præfat. lib. 2. & lib. 3. theſ. 15.* Plures addunt *Claudian. de bell. Gild. Bodin. 2 de Rep. cap. 4. Althuſ. cap. 14. polit. Tholoſ. 6. de Repub. cap. 18. Ioh. Marian. 1. lib. de reg. & reg. inſt. cap. 5.* ſed hæ maximam partem aut vitia privata ſunt, quæque ad Tyrannidem non pertinent: aut etiam Tyrannis natura poſteriora. Rectè enim *Philip. 4. Chron.* quanquam Henricus IV. vitiis nonnullis laboravit: non tamen propterea, ut Tyrannus, à Papa excommunicari debuit. Et ridicula ſunt vitia, quibus *Iohannes Parvus in ſua orat.* oneravit Aurelianum Ducem, unicum Regis fratrem, ut oſtenderet, ipſum Tyrannum eſſe & jure interfectum à Iohanne Duce Burgund. *Monſtrel. lib. 1. cap. 38. 39.*

Tyrannus enim perſona publica eſt, & proinde ex publico officio æſtimanda, ſicut rectè *Aver. tract. 3. polit.* mentem Ariſt. aſſecutus eſt, licet ejus lib. polit. à ſe viſos neget *tract. 1. polit.* Opponitur autem Tyrannus regi: Et cum regis officium dicat Theodorus rex *apud Caſſio. lib. 1. Ep. 6.* eſſe, omnem ſuam curam conſumere in Repub. quoniam dicente *Thom. lib. 3. de reg. princ. cap. 11.* rex creatur cauſa parentium: Tyrannus erit, qui negligit & ſubvertit bonum publicum, habita tamen ratione ſui commodi. *Thom. in com. 4. polit. Senec. 1. de clem. Sebaſt. Eri. diſſ. 1. de Repub.* Huc enim quadrat uterque Tyrannus *Bartol. tr. de Tyran. in Titulo & Exercitio.* Quanquam enim Cæſar leniter imperabat, *Flor. lib. 3. hiſtor. Roman.* & Piſiſtratus ad Solonem ſcribebat, ſe leges non immutare. *Laert. in Solon.* quanquam Herodi Aſcalonitæ libenter fidem dabant Hebræi: *Ioſeph. 17. antiq. cap. 10.* tamen Tyranni erant in titulo, quia malo titulo ad ſe trahebant, quod erat publicum.

Hanc publici commodi ſubverſionem ſequuntur cætera vitia. *Tyranni vitia.* Quia enim Rempublicam in ſe transferre nequit Tyrannus, ſi leges, aut prudentes cordatique viri obſiſtant, tum hos, tum illos prius tollit. Adumbrarat hoc conſilium Periandro Thraſybulus, ſi *Herod. lib. 5. & Halyc. libr. 4.* credimus, aut huic ille, ſi *Ariſtot. l. 3. polit. c. 13.* Item Tarquinius Sup. filio, dum ſumma papaverum capita demetebat, per hoc, Principes Gabiorum interficiendos eſſe, intelligi volens, *Flor. lib. 1. cap. 7.* Nec temere illud negligendum putat *Ariſt. lib. 3. polit. 13. & Machiavell. in lib. de princ.* novo principi ſimile dat conſilium. Nam ſi Syllam imitatus fuiſſet Cæſar, non aluiſſet ſuos in Republica homicidas. Ita Piſiſtratus ejecit prius potentiores cives, poſt Tyrannidem invaſit, *Iſocrat. in Panath.* Agathocles, & Dionyſius ſenatores, autoritate majori præditos, interfecerunt, *Iuſtin. lib. 21. 22.* De Nabide ſcribit *Livius lib. 34.* Ne quid motus inteſtini oriretur, metu & acerbitate pœnarum tenebat animos, quoniam ut ſalvum vellent Tyrannum, ſperare non poterat. Regula enim Senecæ eſt *in 1. Trag.* Quod civibus tenere te invitis ſcias, ſtrictus tuetur enſis.

Sed,

Digitized by Google

Miſeria Tyranni.

Sed, quanquam per ſe impium eſt, per injuriam aliorum ſtabilire principatus, nec illa crudelitas ſalvam præſtat Tyrannidem, quia auget odia hominum, per quæ plerique Tyranni pereunt. Caligula quidem quaſi odia ſuſque deque haberet: Oderint, inquit, dum metuant, *Sueton. in Calig.* & Tiberius: Oderint, dum probent, *Sueton. in Tiber.* Sed & ille & Claudius, & Nero, Domitianus, Commodus, Heliogabalus, Maximinus, Philippus, Andronicus, experti ſunt, difficulter cuſtodiri poſſe, quod à multis impetitur. Vtut enim multos interimant Tyranni, ſucceſſorem ſuum nemo interimit, ait Anton. *Vulcat. in Avid. Caſſ.* Dionyſius ex turri concionatus eſt, quod ſe populo non crederet. Tryzus vetuit quenquam cum quoquã loqui, ut conjurationis occaſionem omnem anteverteret. *Aelian.* 14. *Var. hiſtor.* Sultani Aegyptij non paſſi ſunt ſubditos arma geſtare, *Mart.* 5. *leg. Babyl.* quibus & Scotis interdixit Donaldus Tyrannus: *Buchan. lib.* 4. nec tamen ultorem ſuum vitarunt. Nec Domitianum ſolitudo, ex qua, niſi ut ſolitudinem faceret, non prodibat. *Plinius in Paneg.* aut porticus phengite lapide diſtinctæ, *Sueton. in Domitian.* nec alios externa præſidia defenderunt, quò minus verum eſſet, reſponſum Thaletis, qui rogatus, quid in omni vita vidiſſet difficilimum: Senem, reſpondit, Tyrannum. *Laert. in Thal.* Vſque adeò ad generum Cereris ſine cæde & ſanguine pauci deſcendunt reges, & ſicca morte Tyranni, *Iuven. Sat.* 10.

Sed quia præſtat ſcelere ignorari *per. gl. cap. cum ſecund. de hered. in Sex.* moroſius de Tyranno non agimus: Tantum depingendus fuit obiter, ut principes ab eo quàm longiſſimè ſe avellerent. Deterrere autem eos debet non tantum calamitoſus exitus, ſed & tota vita periculoſa, quam Dionyſius Damocli pulcrè in ſella depinxit, *Cicero* 5. *Tuſcul.* Saturninus verbis expreſſit *Vopiſc. in Saturn.* Phalaris literis teſtatam reliquit, *in Epiſtol.* In ipſa enim mente, ait *Tacitus* 6. *Annal.* Tyrannus aſpicit laniatus & ictus, quando, ut corpora verberibus, ita ſævitia, libidine, malis conſuliis animus dilaceratur. Porrò autem poſt fata, nullus eſt locus, nullum tempus, quo funeſtorum principum manes à poſteriorum execrationibus conquieſcant. *Plinius in Paneg.* Propterea Nero optabat, ut ſe moriente, terra conflagraret, ne poſteritas ſua ſcelera loqueretur. *Sueton. in Nero.* & Tyberius Cremutium accuſavit, quod in ſe ſcripſiſſet. Sed *Tacit.* 4. *Annal.* irridet ſocordiam eorum, qui præſenti potentia, credunt extingui poſſe etiam ſequentis ævi memoriam. Nam contra punitis ingeniis, gliſcit autoritas, neque aliud reges, aut qui eadem ſævitia uſi ſunt, niſi dedecus ſibi atque illis gloriam peperere.

CAPUT X.

De Ariſtocratia, Democratia & Rerumpubl. inter ſe comparatione.

De Ariſtocr. & Democrat.

ABſoluta Monarchia, ad cæteras Rerumpubl. formas progredimur, quando vel pauciores, vel plures ex univerſo ordine civium imperant. Priorem ſtatum Ariſtocratiam, ſi benè conſtitutus fuerit: ſi malè, Oligarchiam nonnulli vocant: poſteriorem Democratiam & communi nomine Rerumpub. vel ſtatum popularem. Quamvis enim *Ariſtot.* 4. *politic. cap.* 4. neget ex numero imperantium deſumi horum ſtatuum diſtinctionem: tamen id ſupra à nobis ſatis demonſtratum eſt, quia, quidquid præterea ad diſtinctionem aſſumſeris, accidens eſt, & eſſentialem differentiam non facit.

Diximus autem indefinitè ad Ariſtocratiam requiri pauciores, ad Democratiam plures ex civibus, quoniam certum numerum determinare non debemus. *Plato* quidem *libr.* 6. *de ll.* ad ſenatum 30. viros mediæ ætatis ſeligit vel quod plures prudentes inveniri inter cives poſſe deſpeſperaverit, vel quod inter pauciores facilius, cum deliberatio inſtituitur, conveniſ ſoleat: totidemque in ſenatum ſuum allegerunt Lacedæmon. Sed tamen & ex paucioribus & ex pluribus conſtiterunt Ariſtocratiæ. *Crantzius* ſcribit olim Saxones gubernatos fuiſſe à 12. comitibus; Thiermar-

Digitized by Google

ſos præfeciſſe ſibi 38. primores, *autor eſt ille, qui Regis Daniæ expedit. in Thietm. deſcripſit.* Circaſſiis adhuc ſeptem Principes præſunt, *Bocer. part. 2. lib.* 1. Sicut Belgis ſui Status, qui Ariſtocratiam conſtituunt, perinde ut & Lepidus, Octavius, Auguſtus, Triumviratum, *Sueton, & Dion. in Auguſt.* Numerum Platonis exceſſerunt Thebani, *Thucyd. lib.*3. Megarenſes, *Thuc. lib.*4. Epidaurij, ex quibus 180. imperarunt, *Plutarch. in Apophthegmat. Græc.* Maſſilienſes, quorum ſenatum componit *Strabo* ex 600. civibus: Noribergenſes, quorum M. conſilium conſtat ex 300. *Senſan. lib. pen. de Rebusſpub. Veneti*, qui plures ad M. conſilium admittunt. *Ianot. de Rep. Ven. Contar. lib.* 1. *ejuſdem.*

Differentia Ariſtocratiæ. *Ariſtot. 4. polit. c.* 5. Ariſtocratiæ & Democratiæ *cap.* 4. quaſdam affert vulgatiores diverſitates, quas *Bodin. 2. de Rep. c.* 6. falsò allegatas, quaſi veras ſpecies impugnat, cum tamen accidentales in iis proponantur tantum diſtinctiones, quæ vulgariter occurrere ſolent. Sicut enim in Monarchiis una prima eſt, ita & in Ariſtocratia & Democratia. Ariſtocratia benè conſtituta eſt, quando optimi quique ad ſalutem civium gubernant: Democratia, quando univerſus populus, vel maxima ejus pars æqualiter imperat, ſecundum leges. Democratiæ enim potiſſimus finis eſt libertas, ſeu æqualitas civium, *3. polit. c. 3. 5. pol. c. 1. 6. pol. c. 2. Machiavel. 1. diſc. c. 2*: Sicut Romanos non ante quieviſſe videmus, quàm liceret plebi æqualiter cum patritiis magiſtratus adire, *Liv. l. 4.* & Theſeus *ap. Eurip. in Fab. initiô.* inter cætera bona Democratiæ numerat, quod liceat ibi tenuioribus civibus, nullarumque opum, fortunatis reſpondere, cum malè ab ipſis audiverint: vincereque in forenſi omni contentione minorem quemlibet amplum atque opulentum, ſi cauſam meliorem habuerit. Sed legibus aſtringi oportet populum, quia, cum ratione alias uti neſciat, nec ex præſcripto virtutum imperare didicerit, facilè in quamcunq; partem impellitur ab iis, quos *Ariſtot. 4. polit. c. 4. 5. polit. c. 5.* δημαγωγοὺς vocat: *Lambinus* interpretatur, quaſi leves tribunos plebis.

Deficit paucorum ſtatus, quando in paucorum privatos uſus, quæ publica ſunt, intervertuntur, ſicut 30. Tyranni, Athenienſibus imperati, *Thucyd. lib. 8. Iſoc. in Areop.* & Decemviri Romani, non tantum malo titulo dynaſtiam (*ſic vocat Ariſt. 4. pol. c. 5.*) adierunt, ſed & ea ad propria commoda abuſi ſunt. Democratiæ vitium eſt, quando improba plebs pro arbitrio ſuo omnia agit cum detrimento Reipub. aut primatiorum civium, ſicut Helvetij ante annos ejecerunt nobilitatem, *Chron. Helvet.* Itemq; Florentini, qui & Donatum plebejum mulctarunt, quod ſe nobilium ſanguini per conjugium miſcuiſſet, ducta filia Hugutionis Fagiolani *Platin. in Clem. V.* & Argentinenſes l. tulerunt, ne quis ſummos in civitate magiſtratus adipiſceretur, niſi ex cerdonibus, coriariis, aut id genus ſordidis opificiis gentem ſuam arceſſere queat, *Bodinus lib. 6. de Repub. c.* 4.

Comparatio Rerumpub. Explicatas hoc modo Reſpub. jubet *Ariſtot. 4. polit. c.* 1. inter ſe conferre, ut, quam Politicus in condenda Republ. potiſſimum ſibi proponere debeat, pateſiat. Omnes autem ferè palmam dant Regno: id quod *Ariſtot.* adeò certum putavit, *ut 12. Metaph. t. ult.* inde argumentatus fuerit ad unitatem Dei. In Deo, ait, ponendū, quod optimum *lib. 8. Phyſ. t. 48. 1. de Cœl. t.* 110. quoniam *Anſelm. c. 3. proſol.* Deum oſtendit eſſe Maximum id, quod cogitari poteſt. Sed melius eſt unum præeſſe, ſecundum verſ. *Homer. 2. Iliad.* εἷς κοίρανος ἔςω, &c. Vnde Tarquinij ad Porſennam dicunt, *ap. Liv. l.* 2. Regnum eſſe rem inter Deos homineſq; pulcerrimam, quod explicat *Cal. lect. ant. lib. 4. c.* 25. Vnus igitur Deus eſt. *Iſocr.* quoq; licet in *Areop. & Panath.* pro Democr. & Ariſtocr. aliquid diſſerat: conſpicuè tamen Monarchiam præfert *in Suaſ. ad Nicocl.* quod & *Plato* facit *in polit.* licet alibi ad aliam ſpeciem inclinare videatur. Conſentiunt *Herodot. in orat. Dar. Max. Tyr. or. 3. Stob. ſerm. 45. Plutarch. 3. de Reſpub. gen.* Ex recentioribus *Patrit. 1. de regn. tit. 13. de Rep. l. 1. tit. 1. Pont. 4. de obed. Siman. de rep. l. 3. c. 23. Cal. Rhod. l. 13. lect. ant. c. 27. Thom. Mor. in carm. Tholoſ. 5. de Rep. c. 3. & 4 l. 13. c. 12. Iun. q. 4. pol. Bodi. l. 6. de Rep. c. 4. Caſ. 3. polit. c. 7. Lipſ. 2 pol. c. 2. Caſtel. l. 1. de off. reg. c. 2. Althuſ. c. 32. polit.* Ex

ICtis

ICtis *Anton. Corſet. in tr. de Exc. reg. q. 74. Luc. Pen. l. ult. C. de dela. lib. 10. Albert. in proœm. ff, §. deſcrip. Coũar. c. 1. qq. pract. Tira. q. 4. primo.* Conſentit Ius Canonicum *ca. in Apibus 7. q. 1.* Civile Romanum *l. 2. §. Noviſſ. de ori. jur.* Hiſpanicum *in l. 1. 5. 7. t. 1. part. 2.* Polonicum *l. 1. a. 1. c. 1. lib. Stat. 1. &c.*

Præſtantiam autem Monarchiæ, non ex vetuſtate cum *Lipſio;* nec ex naturæ ductu, *cum Hieron. ad Ruſtic. Mona.* probo, ſed ex commoditatibus, quibus cæteras ſpecies anteſtat. Et Democratiam adeò vituperarunt nonnulli, ut eam inter prolapſas ponerent, *teſte Ariſt. 4. pol.* eademque ridebat Anacharſis, quod ſapientes ibi decidenda proponant, ſtulti verò judicent, *Alex. ab Alex. lib. 4. Gen. dier. c. 11.* Ariſtocratia, licet id mali effugiat, tamen in cæteris laborat una cum Democratia. Si enim ab Epaminonda rectè dictum fuit: Vnicam civitatis defendendæ viam eſſe, ſi conſenſu & unanimi conſilio omnia tractarint cives *Polyb. l. 4.* quis non videt Monarchiam præferendam? ubi unus rex à ſe non diſſentit, cæteroſq;, ſi diſſenſerint, ad concordiã redigere poteſt, dum interim diſſenſionibus omnia conturbari in multorum imperiis neceſſe eſt. Voluntates enim hominum variæ ſunt, *l. 4. ff. ad SC. Trebell.* & Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Atq; huc redit, quod *Iuſt. Mar. in Paran.* dicit: Vnius principatus à bellis, diſſidiiſq; liber eſſe ſolet: & quod *Tac. 1. hiſt.* ſcribit: Pacis interfuiſſe, ut deponeretur poteſtas in unum. Benè ab eodem dictum fuit. *1. Annal.* diſcordantis ſæpè patriæ non aliud remedium fuiſſe, quàm ſi ab uno regeretur. Natura enim ipſa nos docuit, cum diviſio ducat ad corruptionem, conſervari & conſiſtere omnia in unitate, quod pulcrè ediſſerit *Dionyſ. de diũ. nom. c. 13. Aſclep. 1. dial. ad Ammon. reg. Plotin. En. 6. l. 9. c. 1. Proclus de an. & dæm. c. 32, 42.* ex quo *Mornæus de Ver. rel. Chr. c. 2.* & Platonici oſtendunt unitatem Dei, quod omnia tendant ad unum. Quæ enim inter ſe, cum multa ſint, diſſentiunt, in uno conſentiunt. Ita multitudo Impp. ſæpè perdidit exercitum, quem Monarchia conſervavit. Teſtor pugnam Iſthmicam, quam Themiſtoclis & Euribiadis contentiones penè Perſis tradiderant, *Herod. l. 8.* Plateenſem, *Herod. 9.* Expeditionem Niciæ & Alcibi, *Plut. in Nic.* Victoriam Annibalis ad Trebiam ex Sempronij & Scipionis diſſidiis relatam, *Polyb. lib. 3.* ad Cannas ex Terentij & Pauli. *Id.* à Minutio, ex cjus à Fabio Max. diſſenſione partam. *Plut. in Fab.* Propterea *Thucyd. lib. 2.* ſcribit, quam diu Pericles ex ſua unius ſententia res Athen. gereret, tam diu alias benè proceſſiſſe, poſtea diſſenſione prætorum peſſum iiſſe.

Profectum eſt hoc conſilium ex oraculo, quod Phrygiis aliter conſuli non poſſe putabat, quàm ſi regem crearent, *Halicar. & Patrit. d. loc.* Idq; Romani magno cũ commodo in creando dictatore ſecuti ſunt. *Hieron. c. in Apib. 7. q. 1.* allegat incunabula Romæ. Roma, inquit, ut condita eſt, duos fratres ſimul reges habere non potuit, & parricidio dedicatur. Licet enim interdum ſententię multorũ conſentiant, tamen res ſæpè non patitur moram, donec ſententiæ colligantur. Si enim Themiſt. & Ariſtides: Si Scipio & Fabius ſententias diu diſputare vellent, urgente periculo, hoſtis occuparet portas, priuſquam illi, quid agendum, concluſiſſent. Si Athenienſes & Tegeatæ apud Plateas diutius de loci prærogativa diſputaſſent, perdidiſſent victoriã, *Herod. 3.* Propterea dicebat *Eurip. in Androm.* Vnius poteſtas ſit & in re domeſtica & in Rep. & *Vlp. 3. §. apparet. de admin. & peri. tut.* ait, prætori curæ fuiſſe, ne tutela per plures adminiſtretur, quia facilius unus & actiones exercet & excipit, prout patet in tutorib. Hieronymi, Tyranni Syracuſ. *Liũ. 24.* Cõſtantini Leonis filij, *Zonar. in Alex. & Conſt.* Henrici IV. &c.

Præterea magnum Reip. munimentum eſt, conſilia haberi ſecreta. Nam propterea Romæ abrogatus eſt mos admittendi pueros in ſenatum: *Cato in orat. ad mil. contr. Galb. Gell. lib. 1. cap. 23. Macrob. l. 1. Sat. 6.* & mulieres in univerſum ſecluſit ſenatus, poſt Heliog. *Lamprid. & Herod. in Heliog.* quod, ut Portia Catonis uxor faſſa eſt, ſexus muliebris fragilis ſit ad arcana ſervanda, quod etiã oſtendit abundè hiſtoria Fulvij, *apud Plut. περὶ ἀδολεσχίας & Tac. 1. Annal.* Quin & *Alciatus in Emblem.* Minotauri cæcitatem & latebras, de conſiliis occultandis

inter-

interpretatur. Sed in Ariſtocr. & Democr. vix poſſunt conſilia tegi, quia multis communicantur, Quæ verò à multis ſciuntur, ab aliquibus ſaltem evulgantur.

Denique incommodum hoc premit Ariſtocr. & Democr. quod ad pleraque officia cogantur uti vicariis magiſtratibus. Magiſtratus verò non præſumuntur tantam habituri curam Reipublicæ atque ipſi reges, quippe, cum hi curent Rempublicam ferè ut ſuam, illi ut alienam. Nec verò hic boni facilè queunt magiſtratus eſſe, quia ubi æqualitas, in Democratia ſpectari ſolita, requirit omnes admitti, ſæpiſſimè inidoneos officiis præponi neceſſe eſt: & licet idonei fuerint, coguntur tamen abdicare, priuſquam rationem benè adminiſtrandi didicerint, ut cæteris ſcilicet cedant locum *Iſocr. in Suaſ. ad Nic.* Ne dicam de votorum corruptionibus & ambitu, quem quot legibus prohibuerint Romani, *apud Sigon. lib. 2. de judic. cap.* 30. legere eſt: nec tamen quicquam profecerunt. Nam Marius modios argenti plenos in forum attulit, ut ſuffragia emeret. *Plut in Mar.* & paulò ante Cæſaris dictat: cum propter competitorum vim, & corrupta vota nulli magiſtratus creari poſſent, ſolus Pompejus factus eſt Conſul. *Plut. in Pomp.* Vnde *Plato* Democrat. vocat nundinas venales, quia paupertas & ignorantia impellit populum, *Xenoph. in Repub. Athen.* ut quod uno die velit, altero nolit; ſicut Athenienſes tantũ non uno die Mytilenæos damnarunt & abſolverunt. *Thucyd. lib.* 3. Omitto factiones, quas contra ſe mutuò excitant cives in adeundis magiſtratibus, &c. Hæc enim omnia in Ariſtocr. & Democr. utinam non minùs crebrò eveniunt; in Monarchia verò prorſus locum non habent. ubi unius manu, ſine cujuſquam gratia, gubernantur omnia.

CAPUT XI.
De Summa poteſtate & Iuribus Majeſtatis.

De maieſtatis Iure.

POſtquam ſpecies Rerump. ſic ſatis copiosè explanavimus: conſequens proximè eſt, partes earum, & ex quibuſcunque benè conſtituuntur, ſubjicere. Quia (*Verba Thomæ ſunt 1. p. q. 85. a. 3.*) cognoſcere aliquid, in quo plura continentur, ſine hoc, quod habeatur propria notitia uniuſcujuſque eorum, quæ continentur in illo, eſt cognoſcere aliquid, ſub confuſione aliqua. Partes verò proximæ, ex quibus conflatur Reſpubl. ſunt Imperantes & ſubditi, cum Reſpublica ſit ordo imperantium & parentium: de quibus, ut ordine agamus, Imperantibus primum locum dabimus. Sunt enim principium & caput Reipublicæ.

Quid ſit ſumma poteſtas.

Imperantes autem intelligo non quoſvis, ſed qui propriam poteſtatem ſine ſuperiori poſſident. Magiſtratus enim ſunt inſtrumenta, per quæ ſumma poteſtas imperium ſuum exequitur, atque adeo poteſtate utuntur communicata. Hæc poteſtas vocatur ſumma ſeu majeſtas, eò, quod ſuperiorem in Republica non agnoſcat. Nec verò majeſtas ſoli regi attribuenda eſt, *cum Tholoſ. lib. 9. de Republ. cap.* 1. Sed cuivis Reipublicæ perfectæ. Peccavit enim Conradus Badoarius, Dux Venet. quod à Conrado Imp. jus ſignandæ monetæ acceperit: *Volat. 4. Geog.* Item Sebaſtianus Cianus, quod ornamentis regiis paſſus ſit ſe indui à Barbaroſſa, & Alexandro III. Papa: *Contar. lib. 2. de Repub. Venet.* quaſi Reſpub. & hæc & alia jura majeſtatis ex ſua autoritate uſurpare non potuerit. Falſa enim eſt opinio *Mart. Laud. quaſt. 51. de crim. læſa majeſt.* Venetos accepiſſe libertatem ex privilegiis Imp. ſecundum *Bal. in cap. ſicut de jurejur.* cujus contrarium diſputat *Iaſon. ad l. Cunctos popul. num. 8. de ſum. Trinit.* Poſſemus & de Polonorum & aliis regibus illo Neronis uti: Neſciviſſe eos, quantum ſibi licuerit, dum Miezislaus *l. Michov. l. 2. cap.* 1. & Vladislaus I. regio titulo uti abſtinuerunt, ad Papam pertinere rati, ut regium diadema conferret, ad quem etiam legatos miſerunt. licentiam corona utendi petitum. *Crom. lib.* 5. Quantò rectius Præmislaus, qui ſine cujuſquam conceſſione, cum ſummam in ſe poteſtatem tranſtuliſſet, regem ſe vocavit, *Crom. lib.* 11.

Ea enim eſt ſummæ poteſtatis natura, ut ſuperiorem agnoſcere ſine implicatione contradictionis non poſſit. Supra quod enim

enim aliquid ſuperius eſt, illud ſummum non eſt, ſicut argumentantur *Algaz.* & *Aver. diſ.* 5. ad ſummitatem Dei oſtendendam. Quibus enim, ut *ſcribit Livius* 31. populus Rom. hunc honorem habebat, ut Reges, ſocij & amici vocarentur, ut Detotaro, *Cicero pro Deiot.* Syphacis filio. *Liv. l.* 31. &c. illi poteſtatem ſuam jam perdiderant, niſi quantum beneficio populi Romani requirebant. Atque ita, qui, cum reges vocentur, alterius tamen imperio tenentur, perfectam & illibatam poteſtatem non habent, qualis erat Rex Danorum, tum temporis, cum Friderico I Imp. his verbis fidem daret: Rex Danorum Magnus ſe in poteſtatem Imp. tradidit, obſides dedit, juramentum fecit, ſe ſucceſſoreſque ſuos, non niſi Imp. & ſucceſſorum ejus permiſſu regnum adepturos. *Trithem. cap.* 17.

[illegible]

Summam enim poteſtatem convenit à ſuperiori poteſtate, & per conſequens à ll. liberam eſſe, *Alberic. Gentil. in Reg. diſp.* 1. quia ll. rectè vocabat *Seneca* virtutes armatas, quod malos hominum mores in ordinem cogerent. *l. legis virtus de ll.* Armantur igitur leges a vi ſuperiori, alioquin meritò ridendæ, ut leges leporum, in Leones latæ ex fabula Antiſthenis, 3. *polit. cap.* 13. Superiorem autem potentiam majeſtas non agnoſcit: ergo nec leges, quæ ſunt ſena potentiæ ſuperioris. Vnde *Vlpian. l. Princeps. ff. de ll.* Ius Imperatoris Romani eſſe ſcribit, non ſubjici legibus ex cujus juris abundantia de ſe ſcribit *Iuſtinian. Nov.* 105. *cap.* 2. *§. ult.* Omnibus à nobis dictis, Imperatoris excipitur fortuna, cui & ipſas Deus ll. ſubjicit, legem animatam eum committens hominibus. Iam olim enim *Dion l.* 53. *teſtatur* liberatum fuiſſe Imperatorem à ll. conceſſione populi.

Servius quidem Tullius ll. tulit, quibus ipſe obediat, *Tacit.* 3. *Annal.* & legati Scotorum *apud Buchan. l.* 20. diſputant regem ſubjici legibus, quod unicum *Iunius Brutus in vindic. cont. Tyran. Ioh. Marian.* 1. *de reg. c.* 9. oſtendere nititur. Alij diſtinguunt inter ll. ad contractus pertinentes & cæteras. *Cujac. l.* 15. *obſerv. cap.* 30. caducariis tantum legibus exolvit regem. Res verò ita ſe habet: Quia poteſtas in ſua Republica ſumma eſt, nullis poſitivis, in Republica latis ll. cogi poteſt. Nam leges erunt in eam latæ, aut à ſuperiori, aut à ſubditis, aut ab ipſa majeſtate. Non primum, quia ſuperiorem non agnoſcit: non ſecundum, quia implicat contradictionem, ſi ſubditi dent leges, quas accipere debent: nec denique tertium, quia nemo habet in ſe imperium, ut ait *Vlpianus l. ille a quo § Tempeſt. ad Trebell.* aut nemo poteſt ſeipſum cogere, *l. Quod aut. §. uxoris de donat. int. vir & uxor.* Vnde Tiberius dicebat: Non aliter conſtare rationem, quàm ſi nulli reddatur: & M. Changius, quando regnum init, Mea vox, ait, pro gladio, pro ſecure futura eſt, *Bodin.* 1. *de Repub. c.* 8. Quò tendit & illud *Cicero pro Rabir.* Regum imperia ſcito: dicto pare, &c.

Exolvit autem prædicta ratio regem tantum à ll. poſitivis, quod ſupremus ſit in Republica, nihil autem obſtat, quò minùs ſubjectus maneat Dei & naturæ legibus, quorum reſpectu adhuc civis eſt, & quibus inſtar aliorum civium obtemperare cogitur, ut oſtendit *Auguſt. cap. quæ contra diſt.* 8. *Obrecht. in diſp. de Regal.* &c. *Limitatio.*

Quod enim Cambyſi reſponderunt conſiliarij, regi jus eſſe, quicquid fecerit, *Herod. lib.* 3. quodve noverca Caracallæ ſuggerebat, meditanti adulterium, ſed leges adhuc reformidanti: An neſcis te Imperatorem eſſe, & dare, non accipere leges, aut quod de Papa ſcribit *Bald. in cap. cum ſuper de cauſ. prop. & poſ.* Papa eſt ſupra, contra & extra jus, *Spart. in Caracal.* eo nimium attribuitur licentiæ regiæ, quæ ſpectatur tantum erga ſubditos, non erga naturam & Deum, quorum leges ſunt ſuperiores. Et ſanè ſi Caligula dicat à matre reprehenſus: Mihi omnia licent, voci Tyrannicæ ignoſci poſſet, ſed Anaxarchus Philoſophus meritò accuſandus eſt, quod Alexandrum conſolaturus, etiam homicidium Cliti regi licitum fuiſſe dixerit. Ius enim Iovi & regi eſſe, quod videatur *Arrian. in hiſtor. Alex.* Contra Dei enim & naturæ ſtatuta, ſummæ poteſtati nihil licet.

In ſua verò Republica *dicente Saluſt. in Iug.* regi impunè quidvis facere liceat, ita ut è legibus cogi nequeat, aut prohiberi:

O tamen

Digitized by Google

tamen *Tacit. 4. Annal.* malum vocat eum, qui ex magna fortuna præter licentiam uſurpat nihil. Non enim omne, quod licet, honeſtum eſt: *l. Non omne, de R. I.* & *Cicero att pro Balb.* Eſt aliquid, quod non oporteat, etiamſi licet. Vnde *Claudianus* Theodoſium admonet: Nec tibi, quid liceat, ſed quid feciſſe decebit. Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti: rectéque ſcripſit *Symmachus lib. 2. Ep.* apud Imper. plus debere valere juſtitiam, quàm licentiam. Rex enim non eſt, niſi vir bonus, ut ſupra oſtendimus: ideoque honeſtatem, licet non coactus, ſequi tenetur, licentiamque ſuam legibus alligare, quod in iis juſtitia & cæteræ virtutes contineantur, *Thom. 1. 2. quæſt. 96.* Atque hoc profitentur Theod & Valent. *l. 4. C. de ll. & conſtit. princip.* dignam vocem eſſe, majeſtate regentis, ll. ſe alligatum profiteri: majuſq; quoddam imperio, ſubmittere ll. principatum, quod verſibus expreſſit *German. Vates lib. 8. de reb. geſt. Frider.* Nam nihil, ut verum fatear, magis eſſe decorum, Aut regale puto, quam legis jure ſolutum, Spontè tamen legi ſeſe ſupponere regem. Non enim id dicunt, quod ſcribitur *cap. Iuſtum. diſtinct. 9.* juſtum eſſe, ut principatus ſubjiciatur legibus, ſed quod magis commendet Imper. ſi de ſuo jure recedens, ſe legibus alligatum confiteatur, cum non ſit: ſicut de Trajano ſcribit *Plinius in Panegyr.* In roſtris ſimili religione, ipſe te legibus ſubjeciſti: legibus Cæſar, quas nemo principi ſcripſit. Ita enim hanc ſententiam explicat Alex. *l. ex imperf. C. de teſtam.* ubi *Salycetus*, quem *Autor incert. in tract. de crim. læſa majeſtat. quæſt. 5. num 5. 2. part. pract. Crim.* excellentiſſimum doctorem, & præcipuum veritatis inveſtigatorem vocat, ait: Licet Imp. legibus ſit ſolutus, vivere tamen vult legibus.

An contra poteſtatem regiã ſit, jurare in leges.

Cum hæc ita ſint, & jam *ſecundum Socrat.* licentia ſæpè reges corrumpat, quia, *ut habet verſic. Publij Syri apud Macrob. 2. Sat. 7. Gell. l. 17. c. 14.* Cui plus licet, quàm par eſt, plus vult, quàm licet: conſuetudo introduxit novum modum per juſiurandum continendi eos intra virtutum limites. Quanquam enim dicente Alphonſo, tantum valere debet ad fidem, principum verbum, quantum privatorum hominũ juſjurandum: *Anton. Panorm. l. 1. de dict. & fact. Alph. Apoph. 58.* & Areopagitæ non ſiverunt Xenocratem jurare, rati nefas eſſe, viro bono etiam injurato non credere: *Viv. in Aug. 8. de civit. c. 12.* tamen ſubditorum aliqui tam vilè de principibus imbiberunt opinionem, ut ſine juramento iis fidem non habeant: eoq; incitavit eos fraus & fallacia nonnullorum principium, qui libertate in detrimentum Reip. abuſi fuerunt.

Diverſa autem ſunt juramenta. Nonnulla obligant principes ad leges Reipublicæ & exiguntur ab iis legibus, ut ab Impp. Germanorum, *in Aur. Bull. Carol. IV*. Rege Polon. *lib. 1. Stat. c. 2. a. 2.* Danorum &c. *Lauterbach. lib. 1. de Republica. cap. 15.* Ea imminuunt jura majeſtatis in Principe, quia is, quæ caput eſt majeſtatis, poteſtate leges ferendi ſe privat, dum promittit ſe immunitates, privilegia, leges, &c. ſervaturum, ſicut *Xenoph. de Repub. Lac. in fin.* reges Lacedæm. teſtatur ſingulis menſibus coactos fuiſſe in leges jurare. Qua de cauſa Caſimirus III. Polon. difficulter adduci potuit, ut juramentum præſtaret, *Cromer. lib. 22.* cum adverteret, eo majeſtatem ſuam labefactatum iri. Alia verò obligant tantum in honeſtatem. ſeu Dei & naturæ ll. nec majeſtatem imminuunt. Tale fuit olim regum Gall. juramentum: Iuro per Deum omnipotentem, & promitto, me juſtè regnaturum, judicium, æquitatem, ac miſericordiam facturum, *Bodin. l. 1. de Rep. c. 8.* Henricus quidem V. Anglorum rex: in ll. jurare coactus fuit, ſed, quia alienigena, fortioribus circumſcribendus erat vinculis, ſicut & Carolo V. Germani, *Sleidan. l. 1.* & Henrico Andium Duci Poloni, leges poſuerunt graviores. Imò ne rex quidem fuit, ſed Rector Franciæ, ut *Aemil. ſcribit lib. 10.* & *Autor Chronolog Gallor.*

Sed ad ſummam poteſtatem redimus, quam diximus ſuperiori imperio & ll. ſolutam, *Thom. 1. 2. q. 96. Iohan. de ter. Rub. in tr. com. rebell. ſuor. reg. Anton. de Roſell. in tr. de Concil. Petr. Antibol. in tr. de Muner. Dambud. in pract. crim. c. 82. n. 49. & ſeqq. Obrecht. in diſſ. de Regal. Albert. Gentil. de*

Regal.

Digitized by Google

Regal.diſp.1.Tiraq.in tr. Retract.& gloſ.8. n.175.ll.connub.Bodin.1.de Rep.c.8. Qui igitur alterius imperio ſe feudatarios faciunt, ſicut Bretzelius Bohem. Friderico I. Imp. *Aene.Sylv. in hiſt Bohem.* Iohan. Balliolus Scot. regno Angliæ, *Buchan.l.8.* Ioh. Ang. Eccleſiæ, *Polyd.Virg.in hiſt. Ioh.* Rex Siciliæ eidem *c. paſtoral.de ſent.& re jud.in Clem.* majeſtatis ſuæ detrahunt, cui nihil tam repugnat,quàm ſubjici,imprimis ſupplicum in modum , ſicut Vaſalli adire coguntur dominum , *cap. 3. lib.5. ſtat. Polo.* Ottocarum enim ut ignominia afficeret Rudolphus Imperator in genua proſtratum, ſeu dumque petentem ſpectatoribus detexit, *Munſter.3. Geog.* Vnde,ut hanc ſubjectionis notam effugerent Duces Auſtriæ, inter cætera privilegia obtinuerunt,ne cogerentur præſentes inveſtituram petere,*ut Cuſpinianus ex Archiv refert.* Regibus enim *ut Tacit. 2. Annal.* æqua,nedum infima inſolita ſunt: & hæc cauſa fuit Balliolo,quam propter Eduardi poteſtati ſe ſubtraxit ,*quod coram ſedente cogeretur ipſe ſtans cauſam orare , *Buchan. lib. 8.*

Crimen læſæ maieſtatis. In hanc quoque ſummam poteſtatem committitur crimen læſæ majeſtatis à ſubditis *c. paſtoral. de ſent. & re jud. in Clem.* Quod enim *Aegid. Petr. in ſum. d. cap.* crimen majeſtatis committi ſcribit in prælatos, magiſtros, principes , univerſaliter accipi non debet, cum crimen majeſtatis tantum pertineat ad eos, qui ſunt membra majeſtatis , *l. Quiſquis. Cod. ad l. Iul. maj.* Vnde *Plinius in Panegyr.* Domitianum ridet , quod crimina majeſtatis in arena colligeret, ac ſe deſpici & contemni putaret, niſi etiam gladiatores ejus venerati fuerint, in quibus ſuam divinitatem , ſuum numen violari interpretabatur. Apud Polonos majeſtas non læditur, niſi in perſona regis , *libr. 1. cap. 1. a. 4. l. 6.* Sed & ad illos extendi poteſt , qui majeſtatis quaſi partes ſunt , *per d. l. Quiſquis.* Alioquin rectè dictum fuit *à Mar. Laud. quæſt. 1. de crim. læſ. majeſt.* In ducibus & proceribus non habet locum, ut delinquens contra eum ſtatum , puniatur ſecundum formam *l. Quiſquis. C. ad l. Iul. Majeſt ſecundum Alb de Roſ. d. l. Quiſquis.* puta, niſi princeps non recognoſcat ſuperiorem. Sed & alterius principis tanta poteſt dignitas eſſe, ut in eum æquè graviter, ac in majeſtatem peccetur. Sed hæc diſputent ICti , nos pergemus ad jura majeſtatis , ex quibus ſumma poteſtas conſtituitur ſimul & cognoſcitur.

Ex iis verò juribus quæ præponuntur *1. Sam. c.8. cap. unic. quæ ſint Regal.* præcipua eſt poteſtas ferendi leges. *Primum ius maieſtatis.* Summæ enim poteſtatis eſt imperare, imperatur autem magna ex parte legibus. Eas igitur in manu ſummi principis conſiſtere oportet, alioquin nullam vim habituras, niſi muniren-tur autoritate illius, qui plenitudinem imperij poſſidet. Diſtinguendum enim inter legumlatores , quibus facta eſt poteſtas conſcribendi leges , ſine confirmatione ſummæ poteſtatis non valituras,& inter illos,qui autoritate ſuas leges roborant. Ita Xviri ſcripſerunt leges Roman. ſed tabulas prius in foro expoſuerunt , ut ab omnibus approbarentur : *Livius lib. 3.* nec vim juris habent,niſi confirmatæ ab Imperatore *l.2. & 3. C. de Vet. jur. enucl.*

Præſcindunt ſibi hoc majeſtatis caput illi principes , qui jurejurando promittunt ſubditis , ſe nihil ex privilegiis vel ll. mutaturos , aut innovaturos, ſeu qui ll. caducarias ferunt , cum clauſula, in perpetuum valituras. Succeſſoris enim potentiæ nequit anteceſſoris ſtatutum præjudicare,nec tenetur , qui cum ſumma poteſtate eſt, anteceſſoris acta confirmare. Adrianus quidem Papa perficit,quod Nicolaus ejus prædeceſſor diſpoſuerat , *cap. Adrian. 2. diſtinct. 63.* & Gregorius confirmat Mariano, Archiepiſc. Ravennati ea, quæ ejus prædeceſſor conceſſerat , *cap. Quia. 12. quæſt. 5.* neutrer tamen ad id lege coactus fuit , ſed quia æquum & Eccleſiæ utile videbatur. Quæ enim benè ſtatuta ſunt,propter honeſtatem ſervanda ſunt ſucceſſori, non propter vim legis Ita *Tacitus* ſcribit *lib. 1. Annal.* cum ageretur , an hiſtriones virgis cedi poſſent , valuiſſe autoritatem Auguſti, qui id negarat, neque fas Tiberio dicta patris infringere. Alias idem Tiberius nolebat beneficia principum aliter vim habere, niſi ſucceſſores,ea rata haberent. *Tiraq. in Tib.* Et quod Fridericus& filius ejus Henr.6.

Digitized by Google

de pace Conſtant. Mediolanenſibus regalia nonnulla & privilegia concedunt, jubentes, ut ea poſſideant quietè, ſine contractione ſucceſſorum, *Baldus in Verb. ſucceſſorum* ita interpretatur, non quod Imper. injungat ſucceſſori, ne privilegia imminuat, ſed quod ea tantiſper valere velit, quam diu ſucceſſor non contradixerit. Imperator enim poſterior, ait, prædeceſſoris ſui factum abrogare poteſt, *l 2. C. de vet. jur. enucl.*

Appendix. Huc pertinet poteſtas ſolvendi aliquem à ll. & irrogandi privilegia, qui ejuſdem poteſtatis eſt, illigare & eximere legibus. Privilegia verò ſunt leges privatorum, quaſi privatæ ll. *ut Iſidor. lib. 5. Etym. cap.* 18. ait: Nam privilegium inde dictum, quod in privato feratur, *Cicero lib. 3. de ll. in fin.* ait: In privatos homines irrogari noluerunt: id enim eſt privilegium: *Et pro dom.* Vetant leges ſacratæ, vetant 12. tab leges privatis hominibus irrogari. Id enim eſt privilegium. Nec enim privilegium tantum vocatur exceptio à jure, ſed & irrogatio pœnæ aut edictum contra aliquem latum, ſicut *Cic. pro dom.* privilegium, ait, de ſuo capite latum innuens legem Claudiam, qua decernabatur contra eum quæſtio.

Pertinere hanc poteſtatem ad majeſtatis capita, ipſe *Cicero lib. 3. de ll.* oſtendit: dum ait: Privilegium ſine maximo comitatu non irroganto. In hoc enim reſidebat majeſtas: & per hunc Pompejus ſolutus fuit omnibus ll. *Plut in Pomp.* Poſtquam majeſtas depoſita fuit in ſinum Imper. id quoque juris unà tranſiit. Nam Conſtantinus ait: *l. Inter.* 1. *C. de ll. & conſtit. princ.* Soli ſibi licere inſpicere interpretationem inter æquitatem & jus interpoſitum & Theod. & Valent. *l.* 3. *Cod. eod* non ab aliis, ſed à ſeſe ajunt ll. abrogatum fuiſſe. Licet quidem, quia præcipua juſtitiæ & æquitatis, quàm ſtricti iuris ratio habenda. *l. placuit.* 8. *C. de judic.* judicibus legem mitigare: *l. jus. a.* 7. *ff. de juſt. & in l. Salvius.* 6. *ff. de legat. praſt.* Sed manifeſtè ei abrogare ſummæ poteſtatis eſt, aut cui illa id negotij dedit.

Et jure poſſidet majeſtas poteſtatem remittendi & condonandi ſcelera, quatenus non repugnat ſanctionibus divinis & l. naturæ, quibus princeps abrogare nequit, quia naturalia jura civilis ratio corrumpere non poteſt, *l. Eas. ff. de cap. min.* Poſſidet item legitimationem, quam *Martianus l, qui in provinc. §. ultim. de rit. nupt.* Marco & Lucio Impp. tantum aſſeribit, Innocentius III. *cap. per Vener. Qui fili. ſint legit.* ejus tantum eſſe ait, qui ſuperiorem agnoſcit neminem. Item natalium reſtitutionem, quam *Novell.* 78. vocat *παλιγγενεσίαν*, ſeu regenerationem civilem. Eam enim *Scævola l. Quæris de natal. reſtit.* ſanctiſſimo & nobiliſſimo Imp. aſſignat.

Deinde pertinent ad majeſtatem, ſummum imperium & juriſdictio ſine provocatione: quia fruſtra ferrentur leges, niſi qui eas ferret, haberet poteſtatem exequendi, & in delinquentes animadvertendi, *ut ait Iacob. VI. lib 2. βασιλ. δωρ.* Provocatio verò, quæ eſt, *dicente Priluſ. in com. l. 4. ſtat. cap.* 29. juriſdictionis inferioris judicis, per legitimam invocationem ſuperioris, in eodem judicio factam ſuſpenſio, ſemper cum ordine magiſtratuum aſcendit, donec ad ſummam terminetur poteſtatem, in qua & ipſam ſigi & deſinere neceſſe eſt. Vnde *Vlpianus lib. Tranſtand. à quib. app. non lic.* ſtultum putat eſſe, admonere, à principe appellari non poſſe. Sic Valerius ad pop. *Livius libr.* 2. *Plutarch. in Publ.* Veneti ad M. conſilium, *Ianott. de Republ. Venet.* Poloni ad conventus regni, *lib. 4. ſtat. cap.* 25. 27. provocationes terminarunt, quod ubique provocationis terminus ſequatur majeſtatem. *Secundum in majeſtatu.*

Hinc tertio loco fluit poteſtas inſtituendi magiſtratus. Nam qui imperio & juriſdictione utuntur precaria magiſtratus, nequeunt ea aliunde accepiſſe, quàm à majeſtate, quippe cujus propria ſunt. Hinc *Ariſtoteles* magiſtratuum collationem regio juri aſſignat: & *Polyb. lib.* 6. ut oſtenderet penes plebem Romanum aliquid majeſtatis manſiſſe, utitur tali argumento: quod contulerit magiſtratus: quo argumento idem ſupra de plebe Lacedæmon. demonſtravimus. *Zonar.* enim ait: Creatio magiſtratuum pars maxima eſt muneris Imperatoris. Ex eodem jure profectum eſt, quod tradit *Chaſſan. ad rubr. des juſtices. num.* *Tertium.*

Digitized by Google

num. 106. Regem Galliæ poſſe tollere omnes juriſdictiones, ſi vellet, in ſuo regno, quippe, qui ſupremus dominus eſt, *cap. per venerabilem. §. inſuper. qui fil. ſint leg. Nicol. Boe. de ſeditioſ. quæſt.* 6. *num.* 17. & Francus à legibus Roman. quique dedignatur legibus ſubjici, & ſola ratione intellectus regitur, *ut ait Bald. conſil.* 227. *in* 3. *part.* In Hiſpania quoque oſtendit *Covarr.* r. *cap.* 99. *pract.* juriſdictiones vacantes adjudicari fiſco, *l.* 2. *&* 8. *tit.* 1. *part.* 2. & conferri à rege in nobiles, alioſve magiſtratus, argumento, quod eorum autoritas à rege dependeat, ſicut & *Caſſiod.* 1. *&* 2. *Epiſtol.* ſemper ſcribit Theodoricum ſuo conſenſu magiſtratus approbare.

Quartum. Quartum jus conſiſtit in exigendis tributis & vectigalibus, quia tributa præſtare, eſt probatio ſubjectionis, *cap. omnis. an. de cenſ.* quo argumento Chriſtus Phariſæos quoque convincit. Eſt autem tributum, *ſecundum Varronem*, pecunia populo imperata, quæ tributim à ſingulis pro portione cenſus exigebatur. Conſtitutio feudalis ita habet, *cap. un. quæ ſint regal.* Ad Regalias pertinent angariatum, parangariatum, & plauſtrorum, & navium præſtationes & extraordinaria collatio ad feliciſſimam regalis numinis expeditionem. Angariæ ſunt munera perſonalia, quæ definit *Hermogen. l.* 1. *§. Illud de mun. & hon.* quod corporibus, labore, cum ſollicitudine animi & vigilantia fiant. Parangariæ ſunt, ex quibus præſtantur operæ & pecuniæ, &c.

Hæc & id genus alia licet majeſtati exigere, quia omnia ſunt Principis, *cap. dict.* 23. *q.* 5. non tantum quoad tuitionem, *ut dicit gloſſ. in cap. Ius milit. diſt.* Sed & aliter, *ut explicat Seneca* 6. *de benefic. cap.* 4. *dum ait*: jure civili omnia regis ſunt: & tamen illa, quorum ad regem pertinet univerſa poſſeſſio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, & unaquæque res habet poſſeſſorem ſuum. Itaque dare regi & domum & mancipia poſſumus, nec donare illi de ſuo dicimur. Tantum licet regi pro Reipublicæ utilitate tributa imperare. Mancolinus apud Scotos, *Boet. in hiſt. Scot.* & Henricus III apud Anglos, *Polyd. Virg. in hiſt. Angl.* pupillorum bona, quoad uſumfructum fiſco vindicarunt, ſed in eo ad dominatus ſeveritatem accedunt. Nam Publicola orphanis & viduis omne tributum remiſit, *Plut. in Publ.* Servius à divitibus tantum matronis æs in milites exegit. *Halycar. l.* 4. Sed inter Tyrannidis Dionyſij notas refert *Ariſt. lib.* 2. *Oecon.* quod cogitaverit reditus Orphanorum fiſco adjudicare.

Tangit *Iuſtin. Novell.* 149. *cap. Ac ſane.* aliam rationem tributi exigendi, quod impoſſibile ſit, ut ſacris tributis non illatis alioqui Reſpub. conſervetur. Item *Arcad. & Honor. lib.* 10. *C. de vect. & com.* concedunt vectigalia, quæ dicunt à civitatibus comparata ad anguſtiarum ſuarum ſolatia. Nec enim quies gentium ſine armis; nec arma ſine ſtipendiis, nec ſtipendia ſine tributis haberi queunt, *Tacit.* 4. *hiſtor.* Ex iiſdem, *ait Imp. d. Novell.* muri & civitates reſtituuntur, aliaque commoda Reipubl. procurantur, ut quæ à ſubditis contribuuntur, partim in ipſos, partim propter ipſos impendantur. Cur igitur tributa detrectent ſubditi, cum ejus ſit ſentire incommodum, qui ſentit commodum, oporteatq; ſumptus eum facere prius, qui quærit lucrum.

Oſtendit autem hæc ratio principi licere tantum tributa imperare ad publicas utilitates, cum ipſe Deus *Deuteron.* 17. vetet reges luxu & prodigalitate ſudores ſubditorum decoquere. Pravum enim eſt, privatim largiri, quod avidius de Republica ſumas, *Tacitus* 2. *hiſtor.* & Alexand. Seu. nefas eſſe dixit, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas, ſuorumvè converteret, id quod provinciales dediſſent. *Lamprid. in Alex.* Boleslaus quoque I. Polon. ajebat: Malle ſe gallina veſcentem, ſalutem & tranquillitatem ſuorum civium tueri, quam delitiis indulgentem pati, ut quiſquam opprimeretur. *Crom. lib.* 3. Mediocritas enim, ſi ullibi alias, in tributis ſpectanda eſt. Multi enim Principes pecuniis acerbè conquirendis plus invidiæ ſibi, quàm virium, addiderunt, *Tacit. lib.* 3. *hiſtor.* Vulgus enim pecunias amat vita impenſius, ut Timocles ait *apud Stobæum*, ideoque citius ſe vita quam pecunia exui

Digitized by Google

patitur. Vnde Romani bello Punico ſec. pecuniam mutuo à civibus ſumere maluerunt, quam tributum extorquere, *Livius lib.* 26. Et Mahometh, in agone id unicum conqueſtus eſt, quod ſemel injuſtum tributum exegerit, unde *Comin. lib.* 10. *bell. Gal.* infert: non licere principi, niſi ſumma urgente neceſſitate, nova tributa imponere.

Nota eſt fraus Heliogab. qui Diis ſuis fecit nuptias, ut iis pro dote pecuniam elaboraret, *Herod. in Heliog.* Flavius ab urina pretium emunxit, *Zon. Vol.* 2. *Xiphili. in Flav. Veſpaſia.* Conſtantinus M. ſi Zoſimo credimus, Chryſargyron introduxit: Baſilius Porphytogeneta ἀλληλέγγυον *Conſt. Baſil.* Margaretha, Regina Norvvegiæ, Daniæ & Sueciæ, certam pecuniam pro quavis jumenti cauda exegit, pro foco quolibet florenum, marcham 1. Stokholmienſem à quovis conjugio. *Iohan. Mag. lib.* 21. *cap.* 19. Taceo innumera, indictionum, tributorum, ordinariorum & extraordinariorum capitationum, Annatarum &c. nomina: Illud certum eſt, optimos quoſque Principes tributis minimè ſtuduiſſe. Anaſtaſius Chryſargyrum, *Evagrius lib.* 3. *cap.* 39. Romanus Argyrus Allelengium, *Conſtitut. uni. Rom.* Theodoricus Rex pauperi ſolitam penſionem remiſit. *Caſſiodor. lib* 7. *Ep.* 45. Romani Cappadociæ in provinciam redactæ poſt Archelaum Regem bonam partem tributorum indulſerunt, *Tacit. l.* 2. *Annal.* ſicut & Tiberius. *Sueton. cap.* 32. Iulianus, *Marcell. lib.* 25. Trajanus, *Plin. in Paneg.* Antoninus Pius, *Oroſ. lib.* 7. *cap.* 15. Quin etiam Concilium Baſilienſe Annatas ſuſtulit, *Sleidan lib.* 4 eaſdemque detrectavit Sigiſmundus Rex Poloniæ, Ann 1443. *Stat. Polon. lib.* 1. *c.* 4 *a.* 9. *t.* 15.

Revera enim, qui depauperat ſubditos, Rempublicam totam depauperat, quia tantum eſt principis, quantum omnium, *Plinius in Panegyr.* & prætereà ponit ſe in odium & inimicitias, quia, qui nimis emungit, elicit ſanguinem, *Proverb. cap.* 30. Hinc tot ex ſevera tributorum exactione ſeditiones. Cum primi Athenienſes ſociis injungerent tributum, hi defecerunt. *Thucyd. libr.* 1. ſicut & ſocij Carthaginenſium, eadem de cauſa, *Polyb. lib.* 1. Quid referam hodiernum Belgij ſtatum, quid Helvetiorum? ubi ſi Imperator Luculli factum in Aſia ſecutus fuiſſet, *Plutarch. in Lucull.* harpyjaſque iſtos repreſſiſſet, nunquam illi ab Imperio ſe avulſiſſent, nec ruſtici Suevici occaſionē habuiſſent conturbandi principatus, ſi primo petitionis eorum capiti, quo remiſſionem tributorum flagitabant, indultum fuiſſet. Leviſſimum vectigal eſt ſalinarium, cum tamen Livius cenſor illud bello Pun. indiceret, proptereà contumelioſè Salinator dictus eſt: & Darius Perſa Inſtitor, quod tributum primus exegiſſet, *Herodot. lib.* 3.

Quintum. Quintò accenſet *Frideric. cap. un. quæ ſint reg.* Armandias, id eſt, jus tractandorum armorū, quod conſiſtit non tantum in cura armamentarij publici, unde apud Roman. ituris in bellum arma adminiſtrari ſolebant, *Cicero pro Rabir.* ſed & in poteſtate diſponendi & ſtatuendi de indicendo ducendoque bello, de qua *Plato in* 12. *de legibus* ſanxit: Si quis conſilio abſque autoritate communi pacem inivit, aut bellum movit, ultimo ſupplicio condemnetur. Quæ enim univerſam Rempublicam attinent, ſine periculo privato cuipiā concedi nequeunt, Vnde in ll. 12. conſtitutum erat, *referente Martiano l. Lex. ff. ad l. Iul. maj.* quod & reſcripſerunt poſtea *Valent. & Valens. l. Nulli. Cod. ut armo. uſ.* ne cuiquam inſcia & inconſulta majeſtate, quorumlibet armorum movendorum copia tribueretur, Nam qui in manu ſua habent arma, in eorum arbitrio eſt, ut maneat, vel non maneat Reſpub. *7. polit. cap.* 9. Extat apud *Plinium lib.* 34. *cap.* 14. edictum Pompeii in tumultu necis Clodianæ, prohibentis ullum telum in urbe eſſe, & l. Iul. de vi public. tenebatur, qui arma, tela domi ſuæ, agrovè in villa, præter uſum venationis vel itineris vel navigationis coegerit. *l. Iulian. ff. ad l. Iul. de vi publ.*

Sextum. Sextò accenſet, idem vias publicas, flumina navigabilia, & ex quibus fiunt navigabilia, portus, ripatica, theſauros in publicis locis inventos, res pro derelictis habita. Quæ enim nullius propria ſunt, aut dominum perdiderunt ad univerſalem domi-

Digitized by Google

dominum pertinent. Huc pertinet venatio, quæ jure naturæ, regale quippiam non eſt, ſed longa præſcriptione in Principes derivata, ut ſuorum laborum inde quoddam traherent ſolatium. *Ruman. in tractat. de venat.* Item confiſcatio bonorum damnatorum. Caduca enim bona fiſco cedunt, *ait Caſſiodorus lib. 5. Variar. Epiſt. 24.* Deniq; ad jura majeſtatis pertinet jus ſignandæ monetæ, quia publicæ utilitatis intereſt, ut huic rei benè proſpiciatur. Hinc majeſtatis tenetur, qui nummos corrupit, *l. 2. de fall. mon.* & Commodus Perennem pœna capitis affecit, quod nummos publicos ſua imagine ſignaſſet, *Herod. in Comm.*

Solebat enim in acclamatione Impp. interdum & hoc repeti: Monetæ nomen Antonino reddatur, *Aelian. Lamp. in Sever.* quo argumento, cum quidam Firmum dixiſſet latrunculum fuiſſe, non principem, demonſtrat alter fuiſſe principem, cum & purpura uſus fuerit, & percuſſa moneta Auguſtus vocitatus: Quinque etiam nummos Severus Archontius protulit. *Vopiſc. in Firmo* Quin & de Vngaris ſcribit *Otto Friſing.* Nullus in tam ſpatioſo ambitu, Rege excepto, monetam vel telonium habere audet, Sed horum jurium nonnulla, quæ poteſtatis minus habent, ſolent ſubditis communicari, ut jus ſignandæ monetæ multis Germanorum civitatibus indultum eſt, & Prutenis à Polonis: *lib. 2. Stat. c. 6. a. 2.* Ius extremæ provocationis datum eſt Senatui Roman. ab Adriano *l. 1. §. ſciendum, à quibus ap. non lic.* & Senatui Mediolanenſium à Carolo V. *Conſtit. Mediolan. cap. de Senat.* Sed poteſtas de omnibus ll. ferendi, aliaque poteſtatis plena jura, ſine diminutione majeſtatis nequeunt ſubditis attribui. Hoc eſt, quod Hiſpanorum ICti dicunt: Majora non tranſint ad ſubditos. *Covarr. cap. 4. quaſt. pract.*

Caput XII.

De iis, qui ſummæ poteſtati ſubjiciuntur.

EXplicata majeſtate, de ſubditis agendum eſt, non tantum, quod relata ſe mutuò explicent & definiant, *lib. 5. Topic.* quoniam correlatum eſt terminus eſſentiæ relati *Aver. tract. 3. Ep. Metaph. ex categ. Ariſt. c. de relat.* ſed etiam quod poſt caput, cæteris membris locus debeatur.

Quicunque verò in Republica vivunt, aut peregrini ſunt, aut incolæ, aut indigenæ & veri ſubditi. Peregrinus, ait *Feſtus lib. 8. de Verb. ſign.* apud antiquos dicebatur hoſtis, & qui nunc hoſtis, perduellis. Nunc enim hoſtem definit *Pompon. l. 118. de V. S.* qui nobis, aut cui nos bellum indiximus. Indicat enim *Cic. cont. Rull. & lib. 1. de offic. Cajus l. quos nos. de V. S. & Varro 4. de ling. Lat.* Hoſtis, ait, verbo ſignificabant peregrinum, qui ſuis uteretur legibus, nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduellem. Nos peregrini nomine intelligimus hoſpitem, qui in aliena verſatur Repub. ubi nec domicilium habet, nec Reipub. pars eſt. *De peregrinis.*

An ſint admittendi. Lycurgus tales homines in ſuam non admiſit Rempublicam, *Plutarch. in Lycurg.* ſicut nec Solon, qui tamen exules excepit, *Plutarch. in Sol.* vel ne civium vitam malis moribus inficerent, *ut Xenoph. putat in Resp. Laced.* vel ne arcana Reipub. perveſtigarent. Propterea enim Honorius & Arcadius *l. Mercat. C. de com. & merc.* vetuerunt Perſicos mercatores promiſcuè nundinas exercere in imperio Rom. ne arcana alieni regni ſcrutentur: quo pertinet lex antiqua: Hoſpes murum ne aſcendat, id eſt, ſecreta civitatis non cognoſcat. *Cic. l. 2. de Orat.* In promptu ſunt exempla Zopyri *Herod. lib. 3.* Sinonis, *Virg. 2. Aeneid.* Demarati Spartiatæ, *Iuſt. lib. 2.* Amilcaris Carthaginenſis, *Iuſt. lib. 21.* & aliorum, qui ſub perſona hoſpitum proditores occuluerunt. Imò *Ariſt. 5. polit. c. 3.* novem civitatum exempla profert, quibus peregrinitas infortunium creavit, additque ὅσοι ἤδη συνοίκους ἐδέξαντο ἢ ἐποίκους, οἱ πλεῖστοι ἐστασίασαν

Nec parum facere videtur ad ſtabilitatem Ducatus Moſchorum, & regni Chinenſium, quod peregrinos omnes repellant, *Sigiſmund. Bar. in hiſt. Muſc. Boter. 2. p. Coſmograph.* Moſcovita ne quidem ſuos ſinit facilè peregrinari, ne libertatis dulcedinem foris edocti, dominij ſeveritatem domi excutiant. Nam primus Gaogarum rex: majeſtate regia, quàm Tombuti conſpexerat, ille-

Digitized by Google

illectus, ſimili ſe majeſtate domi munivit, & patriam libertate exuit, quod facturus non fuiſſet, niſi apud exteros regnorum conditionem didiciſſet, *Leo Afer.* Hinc *Machiavell. lib. 1. diſc. cap. 6. & 2. diſc lib. cap. 3.* ſtabilitatis Reipublicæ Romanæ, & hanc reddit rationem, quod peregrinos non receperint, contrà quam ſentit *Cicero pro Balbo.* & Nero *apud Tacit. 11. Annal.*

Hoſpitalitatem quidem tum ipſum naturæ jus nos docet, *ut ait Ariſt. 8. Ethic. c. 1.* tum jus divinum *Exod 22. Levit. 19.* Nam & *Heſiod. 1. op. & die.* in hoſpite religionem violari opinatur, & *Horat. Od. 13. l. 2* ſceleſtiſſimum hominem deſcripturus, Illum, inquit, parentis crediderim ſui Fregiſſe cervicem, & penetralia Sparſiſſe nocturno cruore Hoſpitis: Itemque *Ovid. 1. Metam.* inter ſcelera ſumma numerat, quod nec ſit hoſpes ab hoſpite tutus. Germani etiam fas non putabant, hoſpites violari, qui quaque de cauſa ad eos venerant, injuria prohibebant, ſanctoſque habebant: iis domus patefaciebant, victumque communicabant, *Cæſ. 6. de bell. Gall.* quorum beneficentiam imitati ſunt in regno Hieroſol. Templarij, Teutones, Hoſpitarij, *Aemil, l 5. de reb. Franc. Volat. de ſacr. ord. Cic. lib. 2. de off. in fin.* addit rationem Politicam: Rectè, inquit, *à Theophraſto* laudata eſt hoſpitalitas. Eſt enim valde decorum, patere domus illuſtrium hominum illuſtribus hoſpitibus, idq; & Reipublicæ eſt ornamento, homines externos hoc liberalitatis genere in noſtra urbe non egere. Eſt etiam vehementer utile iis, qui honeſtè multa poſſe volunt, per hoſpites apud externos populos valere opibus & gratia. Nec dicam peregrinos ſæpe profuiſſe Rebuſpubl. ut Hermodorum Epheſ. Romanis, *Liv. lib. 3.* Pomponium Atticum Athenienſibus, *Cornel. Nep. in Pomp.* Callimachum Italum Iohanni Alberto Polon. *Crom. lib. 30.*

Sed ſi temerè quivis peregrinorum admittantur, periculum eſt, ut pravis moribus corrumpant cives, aut ut hoſtes recipiantur pro hoſpitibus. Propterea lege caveri vult *Ariſtot. 7. polit. cap. 6.* quos oporteat admitti, quos non: & Athenienſes decreverunt Mytilenæos omnes trucidare, cum viderentur aliquid contra Rempublicam moliri: Pari jure ſævitum eſt in Iudæos Cracoviæ anno 1408. *Crom. lib. 16.* per totam Thuringiam, *Rivand. in Chron.* itemque in tractu Argentinenſi, *Munſter. 3. Geogr.* quod veneficiis & iniquis artibus hoſpitium violarent. Mitius aliquantulum egit Philippus Rex Franciæ, qui ob eadem vitia illos ex regno ejecit, *Platin. in vit. Clement. V.* Nam & ſic æquiores fuerunt Germani in Templarios, quàm Galli, quod eos convincere prius, quam condemnare vellent. *Id ibid.* Iniquiſſimum autem eſt, quod Mithridates, quia Romanis utebatur hoſtibus, uno die omnes apud ſe peregrinantes Romanos interfecit. *Flor. lib 3. cap. 5. Stadi in comm. Valerius* ícribit 80000. occiſa. *Appianus Alex. de bell. Mithrid.* 15000. Totam hiſtoriam refert *Auguſtin. lib. 3. de Civ. Dei, cap. 22. & Viv. in com.* Idem Manuel Comnenus in Venetos eadem de cauſa ſtatuerat, niſi illi decreti executionem præoccupaſſent, *Nicet. in Annal. Comm 7.*

Ius enim Hoſpitij tam diu ſervatur, quam diu ab hoſpite nihil timetur, nec is hoſpitio ſe indignum præbet. Hoſpitis autem officium eſt, *dicente Cicero.* nihil præter ſuum negotium agere, nihil de alieno inquirere, minimèque in aliena Republica curioſum eſſe: Et *Auguſt. Ep. ad Ianuar. quæ eſt* 118. Item *lib. 3. confeſſ. c. eiſdem. Quæ contra diſt. 8. & c. Illa autem diſt. 12.* monet peregrinos, ut in iis, quæ Deo & naturæ non repugnant, ſequantur conſuetudinem loci, ſicut *ait quoq; gloſſ. cap. Illa. diſt. 12. ſuper ver. ſocietate, & eadem gloſſ. in cap. Quæ contra. diſt. 8. ſuper ver. peregrini* quærit: Nunquid ſcholares & peregrini teneantur ſequi conſuetudinem illorum, inter quos morantur: ad quod facit *tex. cap. 1. diſt. 41. in pr. ibidem ex Auguſt.* deſumtus.

An peregrini officia publica committenda.

Qui verò jus peregrinorum ita interpretantur, quaſi melius, quàm civium, eſſe debeat, niſi de prolapſa Republica intelligant, errant. Apud Aegyptios quidẽ, cum Sultani per fas & nefas ſubditos omnis generis oneribus premerent, *Martyr. 3. legat. Babyl.* melior fuit conditio peregrinorum, unde Florentini ſimili modo onerati, rogationem tulerunt ad principem, ut ſibi

liceret

Digitized by Google

liceret eſſe peregrinis, *Bodin. l. 1. de Repub. cap. 6.* Sed in legitima Repub. iniquum eſt, peregrinos anteferri indigenis, ſicut Boleslaus Dux Majo. Polon. anno 1264. Iudæos non tantum veris ſubditis æquavit, ſed in multis prætulit, quod Caſimirus M. poſtea anno 1343. à concubina Heſther exoratus, confirmavit, & Alexander inter ſtatuta ſua repoſuit. Etiat & apud majores Romæ, *ut ſcribit Maſurius Sabin. lib. 3. jur civil.* in officiis primus locus datus tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato: ſed hæc conſuetudo ita decrevit, ut Aelius & Antoninus *l. 1. C. de hæred. inſtit.* vel in hæreditatibus adeundis nullum locum reliquerint peregrinis, quod tamen Friderici II *in nov. conſtitut. §. omnes peregrini* mitigavit, reddens peregrinis jus teſtamenta condendi, hæredes inſtituendi, & hæreditates cernendi, &c.

Quin & Athenienſes, cum ſociis μετοίκοις imperarent, cives liberos reliquerunt: *Demoſt. contra Near.* cujus meminerunt etiam *Poll & Harpoc.* & *Plin. in Paneg.* viceſimam, tributum facile & tolerabile, extraneis olim hæredibus rectè impoſitam ſcribens, innuit, horum & inquilinorum non eſſe parem rationem habendam in exigendis tributis. Porrò autem civibus debetur à tota Republica defenſio, cum ſint partes, ſine quarum incolumitate Reſpublica incolumis eſſe nequit: peregrinis non item, quamvis ſociis. Nam Romani Campanis contra Samites ſuppetias prius ferre recuſarunt, quàm legati dicerent: Itaque populum Campanum, urbemque Capuam, agros, delubra Deum, divina, humana que omnia in veſtram, patres conſcripti, populiq; Romani ditionem dedimus, quicquid deinde patiemur, deditij veſtri paſſuri. *Livius libr. 7.* Rationem ſi quis quærat, argumento *Ambroſij* utatur *libr. 3. de offic. cap. 7.* qui peregrinis propterea benefaciendum putat, quia ſæpe nobis bene faciunt: multò igitur magis præ peregrinis eſt benefaciendum civibus, quia hi tum vita, tum opibus, tum omni eo, quicquid poſſident, Rempublicam ſibi obligarunt.

Hinc conſequitur, Senatum Romanum *apud Tacitum lib. 11. Annal.* Neronem meritò accuſaſſe, quod exteros in honoribus anteferret inquilinis, quia, qua ratione turpius negligimus amicos, quàm inimicos, eadem turpius deſerimus indigenas, & proſumus extraneis. Vnde *Aemil. lib 3. de reb. geſt. Franco.* ſemper ſcribit cives iraſci, ſi ſibi præficiantur alienigenæ: & *Patrit. lib. 3. de Republica, titul. 2. Caſ. lib. 5. Polit. in dub. cap. 3.* inde includunt, non eſſe alienigenis magiſtratus mandandos: quod cives ſemper putent ſe contemni, ſi ab alienigenis regantur, libentiuſque obediant ſuæ nationis & ſanguinis hominibus, quàm extraneis. Nam Tyrij maluerunt viliſſimo homini ſui generis obedire, quàm aliegenæ. *Siculus libr 17. Dlugoſſus in pr. hiſtor. Polon.* ex eo conjectat Cracum non fuiſſe Romanum, quia videbantur Poloni ſibi potius conquilinum præficere voluiſſe, quàm advenam. Neſcio enim an ulla Gens ſuperſtitioſius inquilinorū, & ut ipſi vocant, poſſeſſionatorum rationem habuerit, dum Ludovicus, anno 1374. Iagallo, Anno 1433. Caſimirus III. Anno 1454. Alexander, Anno 1505. Sigiſmnndus Anno 1507. 1519. 1538. exteros ab honoribus Eccleſiaſticis & ſecularibus prorſus excludunt, cumque Callimachus Italus apud Iohannem Alber. in honore eſſet, cum maxima ſemper depugnavit invidia. *Crom. lib. 30.* Rixam propterea ejecerunt proceres cum Caſimiro, quod Teutonibus magiſtratus conferret, *Michou. lib. 2. cap. 13.* eademque de cauſa Miezislaum ſenem ſecunda vice regno exuerunt, *Crom. lib. 7.* & Boleslaum Calvum ducatu Vratislavienſi, *Crom. lib. 8.* Ludovicum perpetuo odio proſecuti ſunt, quod ſine interprete adiri non poterat, *Michou. lib. 2.*

Nec minores inde natæ ſunt turbæ in aliis regnis. Wilhelmus Neap. rex, cum Gallis nimium faveret, effecit, ut Galli uno die omnes à Neapol. trucidarentur, *Iun. 1. part. quæſt. 15.* & Albertum Sueonum Regem conjecerunt ſubditi in carcerem, quod per exteros omnia ageret, *Iohannes Magn. libr. 11.* Scoti maluerunt Angliæ fidem offerre, quàm Franciſci Delphinatis legibus teneri, *Buchan. libr. 16.* Quid referam indignationem T. Manlij, ſacri-

legium vocantis, ſi exteris magiſtratus communicentur: Audi, ait, Iuppiter hæc ſcelera: audite, juſque, faſque, peregrinos Conſſ. & peregrinum ſenatum, in tuo, Iuppiter, augurato templo, captus, atq; ipſe oppreſſus, viſurus es? *Livius lib.* 8. Revera enim jus divinum *Deuteronom. cap.* 17. vetat peregrinum Regem eligi, idem dictum quoque de magiſtratibus cæteris. Nunquam enim alienigena tantam præſumitur curam habiturus Reipublicæ atque inquilinus, quem patriæ amor ad diligentiam majorem admonebit, & quod in Republica ſuos ſit relicturus hæredes. Ludovvicus certè Vngariæ diligentius præfuit, quàm Poloniæ, quam vix à limine ſalutatam deſeruit: & Henricus Andium Dux Poloniæ prorſus valedixit, ut ad domeſticum regnum rediret. *Hombergius in Chronolog. & in Epiſtol. Henric. ad Proc.* Vnde Archiepiſcopus Trevirenſis contra Moguntinum obtinuit, hoc argumento, ut Carolus Regi Galliæ præferretur, *Sleidan. lib.* 1. imprimis, cum exteris viam jam præcluſiſſet *Carolus IV. in aur. bull.*

Accedit, quod magiſtratibus debeant civium mores cogniti eſſe, qua in re Probum Imperatorem laudat *Vopiſcus*, quod omnium, quibus imperaturus erat, hominum mores perdidicerit. Sed indigena concivium mores multò rectius noſcet, quàm peregrinus, quippe cum eorum mores ex ſuo poſſit metiri ingenio. Denique & illud *Machiavell. lib.* 1. *diſc. cap.* 26. argumentum aliquid roboris habet, quod novus rex novas inducat leges & mores. Inducere autem novos mores, non neceſſarios ad rectitudinem vitæ, eſt inducere diſcordiam, & *in Decret.* dicitur: diſcordiam parit præſumptio novitatum. *Nicolaus Boerius de ſeditioſ. num.* 2. Vnde apud Carthag nenſ. olim & Syracuſanos *Diodor. lib.* 11. magiſtratus tantum dabantur familiis civium vetuſtioribus, & apud Maſſilienſ. τιμοῦχος nemo creabatur, niſi & liberos haberet, & ex civium ſanguine per tertiam generationem ortus eſſet. *Strabo l.* 4. Conſentit *cap. Hortamur, diſt.* 71. *cap. Bona memor.* 4. §. *fin. de Poſtulat. prælat. l. in Eccleſ. C. de Epiſc. & Cler. l. Div.* 24. *ff. de tur. & cur. dat. ab iis, &c.* Item *Statutum Caroli VII. Reg. Franc. An.* 1431. *factum.*

Nec obeſt, quod *Machiavell. lib.* 2. *diſc. cap.* 3. contra diſputat, nec quod Philippum pulchrũ aut Carolum V. Reges Gall. movit, ut civibus præficerent alienigenas, ne cives præ indulgentia nimis remiſsè agerent, aut nimis ſeverè propter privata odia. *Guagnin. lib.* 9. Nam ſi ſuſpicionibus agere fas eſt, magis timendum ab extero, ne præ odio civium in ſeveritate peccet: à cive verò tantopere non metuendum, modo ſit vir bonus, qualem oportuit eligi. Florentini quidem, Lucenſes, aliæque civitates Italiæ, cum Gibellinorum & Guelphorum factionibus agitarentur, coactæ fuerunt alienos ſibi præficere magiſtratus, eò quod inter factiones convenire non poterat, ex utra eligi debuerint: Sed quia hac impulſiva deſtituuntur Veneti, mirum eſt, quare vim belli tantum exteris committant. *Contar. lib.* 5. *de Republica Venet.* Nam quod Tyrannidem timent à cive, eam multò magis timere habent ab alienigena, quem oſtendit *Polybius* facilius, majoribuſque & minus probroſis incitamentis, contra Reipublicæ libertatem excitari poſſe.

Sed ut ad peregrinos redeamus, cum illi quidem omnimodò non ſint obſtricti Reipublicæ ne poſt violatam fortè juſtitiam impunè ſe ſubtrahant, inventus eſt alius modus, retinendi eos in Republica Arreſtum vocant, aut repreſſalias, utrumque barbarè. *Turneb.* 12. *Adv. cap.* 1. *& in com. Varr. de ling. Lat. ſuper verb. Feciales.* clarigationem interpretatur. Quanquam enim clarigatio ſignificat repetitionem rerum per fecialem: tamen, quod & jus prehendendi complectatur, *ex Livio lib.* 8 patet, ubi ſcribitur: Veliternos per clarigationem tam diu detentos fuiſſe, donec præfinitum æs exoluiſſent Imp. *Iuſtin. Novell.* 52. *cap.* 1. vocat ἐνεχυρασμὸν: vulgò vertunt pignorationem, quam eum ἀνδροληψίαν *Demoſthenis* coincidere putat *Budæ. in poſt. annot. ad π.* Fortaſſè non abſimile fuit jus prehenſionis, quod *Gell. lib.* 13. *c.* 12. tribunis plebis ſine jure vocandi conceſſum ſcribit.

Arreſtum Clarigatio

Poſt

De Incolis. Poſt peregrinos ſunt Incolæ. quos *Pompon. l. 239. de V.S.* vocat παροίκους, quaſi juxta habitantes, *Camer. in 5. pol. c. 3.* etiam συνοίκους, quaſi cohabitantes, quales erant Iudæi in Aegypto, teſte *Philone 1. de Vit. Moſ.* & Aricini apud Romanos, quibus ex Aritia per Hetruſcos ejectis, *Liv. lib. 2.* ſcribit datum fuiſſe locum ad habitandum Romæ, quem deinde Tuſcum vicum appellarunt. Incolam enim facit domicilium, ut ajunt Impp. *l. cives. C. de Incol. & Pompon. l. ut ſupr.* Incola, inquit, eſt, qui aliqua regione domicilium ſuum contulit. Quanquam verò *Philo 1. de vit. Moſ.* Incolam ab indigena non multum differre ſentit, tamen nondum utitur omnibus civitatis juribus, nec politevma poſſidet, nec particeps eſt Reipublicæ nec ad publicas deliberationes admittitur: ſed tantum tenetur civilia munera ſubire, *l. Non tibi. l. Eſt verum cum ſeqq. C. de incol.* quia cum à Republica ſentiat luctum, æquum eſt, ut pro eadem ferat incommodum.

De veris ſubditis. Denique veri & proprij ſubditi, ſunt partes Reipublicæ quæ ſummæ poteſtati, quoad omnia ſua, obligantur, pro quo omnibus Iuribus & privilegiis Reipublicæ viciſſim fruuntur. Loquimur autem de veris civibus, non honorariis, quales fieri volebant Gallos Romani ſenatores. *Cives honorarii.* Fruerentur, inquiunt, ſanè vocabulo civitatis, inſignia patrum, decora magiſtratuum ne vulgarent, *Tacit. 11. Annal.* Tali conditione Corinthij obtulerunt Alexandro M. civitatem, *Senec. 1. de benef. cap. 13.* Athenienſes Demetrio, *Plutar. in Dem.* & Pomponio Attico. *Cornel. Nep. in Pomp.* Artaxerxes Pelopidarum genti, *Plutarch. in Pelop.* & Auguſtus Segeſti Germano. *Tacit. 1. Annal.* Sed de his nomen civis prædicatur æquivocè, cum præter nomen civitatis nihil iis communicetur, quo pacto & aliarum dignitatum attribui ſolent tituli ſine rebus. Ita Clodoveum Reg. Franc. conſulem & patritium creavit Anaſtaſius Imp. *Sanſov l. 1. de Repub* Childebertum Iuſtinianus. Baſilius Imp. Vrſum Particiacum Ducem Venetorum fecit Protoſpatharium, ob claſſem, contra Sarracenos præſtitam. *Volat. lib. 4. Geogr.* & Caſimirus III. Rudolphum legatum Apoſtol. qui poſt 13. annorum bellum, pacem inter Regem & Cruciferos fecerat, recipit in titulum & honorem conſiliarij, *Crom. lib. 26.*

Veros autem cives hic tantum proponimus, non modo genera eorum, quæ ad Rempub. admitti debeant, conſideraturi, ſed & ſingulis ſuum præſcripturi ordinem, quod nihil homini tam ſit utile, tamq; pulcrum, *dicente Xenoph. in Oeconom.* quàm ordo benè digeſtus. *Vtrum ſenes primi in Repub. eſſe debeant.* Et ut hinc incipiamus, fuerunt, qui ſenectuti primũ locum darent, ut Lycurgus, quem *Iuſt. l. 3. Xenoph. de Repub. Lac. Plutarch. in Apoph. Herod. in Eu.* teſtantur, maximè honoratum voluiſſe ſenium. Vnde Lyſander Lacedæmon. dicere ſolitus eſt: Lacedæmone eſſe honeſtiſſimum domicilium ſenectutis, *Cicer. in Cat. Maj.* Hunc morem ad Romanos defluxiſſe, autor eſt, *Gell. 2. Noct. Att. cap. 15.* dum ait: Apud antiquiſſimos Rom. neque generi, neque pecuniæ præſtantior honos tribui, quàm ætati ſolitus, majoreſque natu à minoribus colebantur, ad Deum propè & parentum vicem, atque in omni loco, inque omni ſpecie honoris potiores habiti. Idem ſcribit ferè *Valer. Max. 2. de inſtitut. antiq. Iuven. Stat. 13. & Calliſtr. in l. ſemper. ff. de jur. immun.* Majores noſtri, inquit, eundem honorem ſenibus, quem magiſtratibus tribuebant.

Cæterum ſenectus, *ſecundum Pythagor. in reg. Vit.* honorem quidem addit, ſi cætera ſint paria, id eſt, niſi cum inſipientia conjuncta, aut niſi in alio honoris cauſa gravior. Notum enim eſt illud *Gregor. Magn. ex Moral.* Senes non eos ſacra ſcriptura vocare conſuevit, qui ſola temporum quantitate, ſed qui morum gravitate maturi ſint. Ideoque quod *in c. Domino Sancto, diſtinct. 50. Iſidorus* ſcribit: Quotieſcunque in geſtis conciliorum diſcors ſententia invenitur, illius concilij ſententia magis teneatur, cujus antiquior & potior extat autoritas. *gl. in ver. Antiq.* ita limitat: Si ambo concilia ſint æqualis pietatis. Alioquin ſenex abſolutè præferendus non eſt, nec ruſticus ſenex juveni Philoſopho anteponendus. Rectè enim Indi, quos refert *Strab. 15.* ætati ſenũ nullam prærogativam tribuiſ-

tribuiſſe, niſi prudentia excelluerint. Erit igitur dignitas civium aliunde deducenda, quod faciemus quidem, ſi ſervos prius rejecerimus.

Servi enim, conſenſu omnium gentium, pro nullis habentur, *l 3. §. 1. in fin. de cap. min. l. 2. de jur. delib. l. 32. de R. I. l. 1. §. 1. Vnde cogn.* cujus rationem reddit *Ariſt. l. 3. polit. cap.* 6. quia nequeunt participes fieri vitæ beatæ, aut vivere ut volunt. Civitas autem eſt ἐςὶν ζωῆς τῆς ἐνδεχομένης ἀρίςης. *7. polit. cap.* 8. Proximi ab his ſunt liberti, vel per vindictam, vel cenſu, vel teſtamento in libertatem aſſerti. *Cicero in Top. Boet. in comm.* quos lex Viſellia à dignitatibus repellebat. *l. unic. Cod. ad l. Viſ.* quamvis in infimo gradu civium relictos. Nunc, quoniam favore. *Iuſtinian. Inſtitut. de lib. §. ult. Novell. 78. libr. 1. Cod. de bon. damn.* ſublati ſunt, nullam quoque civium differentiam important, niſi vel Cmetones Polonorum, *Crom. lib. 1. de magi. Polon. Priluſ. in præfat. cap. de Cmeto, lib. 1. ſtat.* vel Colonos Moſchorum, *Sigiſmund. Bar. in Muſc.* & Lituanorum, *Aene. in Lit.* vel proprios homines Weſtph. *Crantz. in Weſtph.* eorum loco & ordine habere placeat.

Servi non ſunt cives.

Diviſio civium.

Cæteri ſunt ingenui: ſed propter magnam latitudinem aliter ab aliis diviſi, ut videre eſt *apud Plat. 2. de ll. Ariſtot. lib. 4. de Rep. cap. 5. 7. lib. cap. 9. Iſocr. in laud. Buſyr. Plut. in Theſ. Boter. 2. part. Coſmog. lib. 2. Sabel. in hiſt. Venet. Ianott. de Rep. Ven. Halycar. l. 2. Liv. 1. Strab. l. 15.* Nos, ut diſtinctè ſingula genera civium pertranſeamus, duo primum fora diſtinguemus, Eccleſiaſticorum & Secularium, quæ diſtinguit *Imp. quoq; Novell. 6. in pr.* duo maxima dona in homines divinitus collata ſcribens: Imperium & Sacerdotium: Item *Gelaſ. Papa ap. Ivon. lib. 5. de ſent. excom. cap. Duo ſunt. diſt.* 96. Duo ſunt, inquit, quibus principaliter hic mundus regitur: autoritas ſacra pontificum, & regalis poteſtas. Iam olim in omni Gallia *referente Caſ. l. 6. de bel. Gal.* eorum hominum, qui in aliquo habebantur numero atque honore, duo erant genera: Alterum Druidum, qui ſacerdotes erant: alterum Equitum.

De Eccleſiaſticis.

Eccleſiaſticis primum locum aſſignat *Machiav. l. 1. diſc. c. 10.* quem vult iis relinquendum Iacobus VI. Rex Britan. *lib. 2. exhort. ad fil.* non tantum, quod ſint animarum parentes. *cap. in ſcripturis. diſtinct. 96.* ſed etiam, quod Deorum vicem in terris gerant. *Ariſt.* fortaſſe imitatus ſtatutum Theſei, *Plutarch. in Theſ.* à digniſſimis in civitate ſacra tractari voluit, *7. polit. c.* 10. quod & Romulum inſtituiſſe *Halycar.* teſtatur *lib. 2.* Reges, inquit, voluit πρῶτον ἱερῶν καὶ θυσιῶν ἡγεμονίαν ἔχειν, καὶ πάντα δι᾽ ἐκείνου πράττεσθαι τὰ πρὸς τοὺς Θεοὺς ὅσια. Et quanquam Numa curam hanc dividebat cum Pontifice Max. quædam tamen ſacra, niſi à rege, fieri non poterant. *Liv. l. 2.* Hinc & Cæſar & Auguſtus, *Suet. in Auguſt.* T. Veſpaſianus, *Suet. in Veſp.* Trajanus, *Plin. in Paneg.* & alij ſimul Pontifices fuerunt & Reges, ut Reges Lacedæm. *Herod. lib. 6. Pauſan. in Lacon.* In Syria & Palæſtina, *aut Dion l. 37.* Rex ſummi Pontificis nomen habet: Apud Tyrios proxima à rege dignitas fuit ſacerdotium Herculis, *Iuſtin. l. 18.* Apud Tartaros hodie Scido, qui ſummus ſacerdos eſt, obviam procedunt reges, inclinati, *Sigiſm. in Tart.* Ne de Caliphatu Turcarum quicquam dicam, aut antiqua dignitate Magorum apud Perſas, *Philoſtrat. lib. 1. de vita Apol.* adeò; *ut Iſidor. c. Cleros. diſt. 21.* meritò dixerit: Antiqua conſuetudine idē erat Rex & Pontifex.

De Pontifice Romano.

Verùm ut fieri ſolet, cui plus licet, quàm par eſt, plus vult, quàm licet, *Macrob. 2. Sat.* 7. Sacerdotes quoque, ut conqueritur in univerſum *Iacobus VI. d. loc.* & imprimis Pontifex Romanus dignitate ſua abuſus eſt, eamque in poteſtatē vertit. Tantum enim ſibi ſumſit, *ut gloſ. cap. per venerab. Qui fil. ſint legit. in verb. Superiorem* dicat: Papa eſt ſuper omnes, *& Bald. in cap. Eccleſ. ut lit. pend.* Papa eſt cauſa cauſarum, unde non eſt de ejus poteſtate inquirendum, cum primæ cauſæ nulla ſit cauſa. Item *Nicol. Boet. in tract. de ſedit.* Papæ poteſtas eſt major, quàm Imperatoris: Id quod conſpicuè affirmatur *cap. ſuſcipitis. diſt. 10. c. duo ſunt. diſt. 96. cap. Cuncta 9. quæſt. 3. c. Alius 15. quæſt. 6. cap. principes. 23. q. 5. c. Omnes de Major. c. Venerabilem de Elect. in Clem. Paſtoral. de ſent. & re jud. c. unam ſanctam. Extr. com. de Major. & obed.* Nec verbis tantum

tum eam ſibi poteſtatem tribuerunt Pontifices, ſed factis uſurparunt, prout *Auguſt. Steuch. in libb. de donat. Conſt.* oſtendit ex bibliothecæ Vatic. regeſtis, quod Papa imperium in omni ferè Europæ regna ſibi attribuerit.

Nam & Moſchorum Ducem, *ſi Iovio credimus in Muſc.* titulo regio & licentia utendi corona donare voluit: & Opiſſo legatus Apoſt. Danieli Halicienſium Principi Ruſſo, diadema conceſſit. *Crom. lib.* 9. Mendocus Dux Litu. An. 1253. à Papa impetravit diadema pro reſtitutis aliquot ditionibus Cruciferorum, *Crom. l.* 9. Regnum Poloniæ ſcribit *Crantz. l.* 8. *Vand. c.* 2. à Lakoldo Duce Cracov. tributarium factum Ioh. Pontif. ſed neſcio an ejus rei Annal. Polon. meminerint, qui tamen teſtantur, Boleslao regium nomen ademtum à Gregorio VII. ob interfectum Stanislaum, & *Vincentius* memorat, non potuiſſe Vladislaum, quantumvis pium, illud à Papa viciſſim exorare. Bohemiæ Regem Georgium ob Huſſiticæ religionis ſtudium privavit Pontifex omni Ducali, Marchionali, & regio honore, vetuitque ſubditos ipſi parere, *Bonfin. Dec.* 4, *lib.* 1. & 3. Hungariæ regnum teſtatur *Steuchus* tributarium factum D. Petro à Rege Stephano, & Alexander V. Ladislaum in Concilio Piſano regno privavit. *Plat. in Alexand.* Innocentiuſque III. *cap. licet de voto*, minitatur filio Regis Vngariæ privationem regni, niſi expeditionem ſacram urgere pertexerit.

Regnum Daniæ vocat *idem Steuchus* vectigal Eccleſiæ, ſed ex tabulis Papæ, quibus credendum quidem, ſed contra autorem ſcimus. Regnum autem Angliæ Iohannes Rex, ne à Rege Francorum vinceretur, Innocentio III. feudatarium fecit, *Blondin. libr.* 6. *Dec.* 2. *Virgil.* 15 *hiſt. Ang.* qui *lib.* 17. de Scotorum regno idem teſtatur. Propterea enim ſcribit Bonifacium interdixiſſe Eduardo Angliæ Regi, ne Scotos amplius bello vexaret, quòd id regnum in fidem & poteſtatem Eccleſiæ conceſſum eſſet. Regem Siciliæ Eccleſiæ ſubditum, hominemque ligium & vaſallum vocat Clemens *in Clement. paſtoral. de re judic.* Nam in inſtrumento donationis Ludovici *apud Volat. libr.* 3. *Geophr.* continentur etiam Sicilia, Sardinia, Corſica, quæ tamen abſunt *cap. Ego. diſtinct.* 63. Venetos declaravit, Clemens V. pro ſervis, quod ipſius juſſu non abſtinuerint à bello Ferrarienſium, *Platina in Clement. V.* Imò alterum orbem ſibi quoque adjudicavit Papa; & Alexander VI. Americanas provincias inter Reges Portugaliæ & Hiſpaniæ quod dominus earum, diviſit, *Martyr. Dec.* 1. *libr.* 3. perinde ut Papa olim Gothofredo & Balduino donavit regnum Hieroſolymitanum *Carion.* 4. *Chron.* & Bonifacius IX. Rigam vendidit Cruciferis, aureis 15000. *Crom. lib.* 11. eum tamen nihil eorum ad Papam jure dominij pertineret.

Bonifacius VIII. quem hujus Tyrannidis artificem non immeritò dixeris, nihil intentatum reliquit, quo & regem Galliarum ſibi ſubjiceret: Philippum regno exuit: *Platina in Bonif.* & univerſaliter ſtatuit *cap. Vnam ſanctam de major. & obed.* Regem ſubeſſe Eccleſiæ, eum jam antea ſcripſiſſet *Gelaſius cap. Alius.* 15. *quæſt.* 6. Zachariam Pontificem dejeciſſe Regem Francorum ſua autoritate, & ſubſtituiſſe Pipinum. Sed Innocentius III. ipſe confeſſus erat *cap. per Venerab. Qui fil ſint legit.* Regem Franciæ ſuperiorem in temporalibus minimè recognoſcere: & Philippus Bonifacio ſemper reſtitit, legatum conjecit in carcerem, *Platina in Bonif.* cumque ad eum ſcripſiſſet Bonifac. Scire te volumus, quod in Temporalibus & Spiritualibus nobis ſubes, reſpondit: Sciat tua Maxima fatuitas, in Temporalibus nos alicui non ſubeſſe. *Nicolaus Gellius in Annal.* Vnde Clemens V. *cap. Meruit. Extr. com. de privil.* Bonifacij decretum irritum fecit, Regemque Francorum Tyrannidi Papæ eximit.

Quanquam Imperatores Germanorum violentiæ Pontif. fortiter quoque obſiſtebant, non obduruerunt tamen, quin tandem ſuperſtitioni cederent. Imprimis verò fundabant Pontifices ſuam potentiam ſuper donationem Conſtantini, quæ non tantum à veritate hiſtoriæ redarguitur, ſed & ſuis ſe deſtruit verbis. Teſtantur enim & illi, qui in favorem Eccleſiæ ſcripſiſſe

præſumuntur, Italiam & Illyricum aſſignata fuiſſe Conſtantino filio, *Euſeb. lib. 4. de Vit. Conſt. Socr. 3. hiſt. Eccl. in fin.* cujus meminit *Victor* quoq., & *Zoſim. in Conſtit.* Si enim totum imperium Occidentale donatum adeptus eſt Silveſter, quare Paſchalis à Ludovvico Pio Exarchatum, urbeſque Hetruriæ muneris loco recepit, cum rei ſuæ acquiſitio nulla ſit, *l. 4. C. de cont. Emt.*

Si verba ipſa intueamur, conſpicuè falſitatem Paleæ produnt. Nec enim lepra laboraſſe Conſtantinum hiſtoriæ memorant, nec à Silveſtro in Italia baptizatum fuiſſe, ſed Nicomediæ ab Euſebio Nicomed. Epiſcopo, prout ſcribunt *Euſeb. lib. 4. de Vit. Conſt. Rufin. lib. 1. cap. 11. Socrat. lib. 1. cap. 39. Theodor. lib. 1. cap. 31.* & imprimis ultimo vitæ tempore. Præterea quomodo, quod in Palea ſcribitur: omnium ſatrapārum, ſenatus, optimatum & totius populi conſenſu, datum eſſe imperium Silveſtro, conſentit cum eo, quod *Zoſim. in Conſtantin.* narrat, ſenatum, alioſque optimates maximè odiſſe Conſtantinum propter novæ religionis inſtitutionem, nedum ut eam tantopere promovere voluerint. Porrò ſubjicitur Silveſtro ſedes Conſtantinopolitana, quæ nulla adhuc fuit, quo tempore fingitur Conſtantinus baptiſatus, cum 10. demum anno Imperij Conſtantinopolis nominari cepta ſit, *teſte Nicephor. lib. 8. cap. 4.* Quin etiam impium dicitur eſſe, ut Imperator eandem cum Pontifice inhabitet urbem, cum tamen ea de cauſa Conſtantinus Patriarcham Conſtantinopoli conſtituerit. Prætereo ſtyli barbariem, & quod iſta palea ab antiquis abfuerit Codicibus, cæteraque, quæ illam donationem *Nicolao Cuſano Cardinal. lib. 3. Concil. Cathol. Valla in declam. ſuper hac re. Volater. libr. 3. Geograph. Occamo in libr. de poteſt. Pontific.* ſuſpectam fecerunt. Ipſe *Bartol. in præfat. ff. num.* 14. cum multa utrinque diſputaſſet, tandem ait: Videte quod nos ſumus in terris Eccleſiæ: Ideo dico, quod illa donatio valet, &c.

Alioquin ex meriſſima Tyrannide ſcribit Innocentius III. *cap. venerabilem de Elect.* ab Apoſtolica ſede translatum eſſe imperium a Græcis in Germanos: & Adrianus ad Archiepiſcopum Elector. *apud Aventin. libr. 6.* Imperator, quicquid habet, totum habet à nobis. In poteſtate noſtra eſt, ut demus illud, cui volumus. Rectè Otto Comes Palatinus increpuit legatum Apoſtolicum, quod Adrianus IV. ad Fridericum I. ſcripſerat: Datum ipſi eſſe Imperium à Papa, tanquam beneficium, & Fridericus negavit, ſe coronam ulli, præter Deum & Principes Germaniæ debere. *Sigon. libr. 9. hiſtor. Ital.* Quid enim aliud eſt coronatio Papæ, quàm publica teſtatio quæ Imperator non facit, ut putat idem Adrianus *apud Aven. libr. 6.* ſed factum publicè declarat. Ludovvicus enim Bavarus tulit L. ut Imperator vel ſine coronatione Papæ plenam haberet poteſtatem, *Cuſpinus in Cæſar.* apud Moſchos Metropolites, *Sigiſm. Baro in Muſcov.* apud Danos concionator aulicus, *Lauterb. libr. 1. de Republica* apud Bohemos, ex conſtitutione Iohannis, Archiepiſcopus Pragenſis coronationem peragit. *Cromer. l. 12. Polon.* nec tamen quiſquam eorum ſibi regnum aſſcribere poteſt magis, quàm olim patriarcha Conſtantinopol. qui & ipſe corona induit Imp. Græcos, *Zonar. in Caſ. Græc.*

Pulcra eſt poteſtatis Pontificiæ probatio, quem adducit Bonifacius VIII. *cap. Unam ſanct. Ext. com. de major. & obed.* quod ſcilicet Chriſto data ſit omnis poteſtas, is autem reliquerit ejus poteſtatis vicarium, Papam. Non enim diſcretus videretur Dominus, *ait Petrus Bertrand. in addit. ad dict. cap.* niſi unicum poſt ſe talem reliquiſſet vicarium, qui hæc omnia poſſet, ſcilicet, quæ Chriſtus potuit, & per poteſtatem omnem intelliguntur. Hinc liceat alicui non tantum concludere, Papam habere poteſtatem in reges, ſed etiam eſſe omnipotentem, & poſſe, *ſecundum Abbat. in c. licet. de Elect.* quaſi omnia facere, quæ facit Deus. Præterea adducit Bonifacius verba hæc. Reconde gladium tuum, quibus tamen *Albert. Crantz. lib. 8. Vand. c. 2.* poteſtatem Pontificum omninò retundi putat. Nam, ut ratiocinatur *Iohan. Monach. in gloſſ. cap. ſuper Verb. in poteſt.* quando dicitur: gladius tuus, aſſcribitur Petro gladius, tanquam ſuus, quaſi non ſit aliud jus, aliud

poſſeſſio

poſſeſſio gladij. Et tamen hæc *Petro Bertrand. in addit. ad cap. Vnam ſanct. & Hoſtienſ. in ſum. Qui ſint legit.* admodum placent.

Adducit idem *Iohan. Monach. ubi ſupra, Bernardi* ſententiam, quam ex *lib. 2. Conſid. ad Eugen.* aſſcribemus, ut ex ipſius verbis cognoſcatur, idq; potiſſimum, quia continet argumenta contra Tyrannidem Pontific. Diſce, inquit, exemplo prophetarum, præſidere non tam ad imperitandum, quàm ad factitandum, quod tempus requirit: Diſce ſarculo tibi opus eſſe, non ſceptro, ut facias opus Prophetæ. Item, Eſto, ut alia quacunque ratione hæc tibi vendices, ſed non Apoſtolico jure. Nec tibi Petrus dare potuit, quod non habuit. Quod habuit, hoc dedit, ſollicitudinem ſuper Eccleſias. Nunquid dominationem? audi ipſum. Non dominantes, inquit, in clero, ſed forma facti gregis. Et ne dictum ſola humilitate putes, non etiam Veritate, vox domini eſt in Evangelio: Reges gentium dominantur: Vos autem non ſic. Planum eſt, Apoſtolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi uſurpare avide, aut dominans apoſtolatum, aut Apoſtolicus dominatum. Planè ab utroque prohiberis: ſi utrumque ſimul habere voles, perdes utrumque.

Diſtinctio inter poteſtatem Eccleſiaſticam & Politicam.

Propterea *Iuſtin. Nov. 6. in pr.* rectè diſtinguit poteſtatem Eccleſiaſticam à Politica, quod & antiqui Canones faciunt, *c. Cum verum. c. Duo ſunt diſt. 96. c. Celebritatem in fin. de conſ. di. 3.* & latè *Gerſon in libr. de pot. Eccleſ.* Graviter invehitur *Budæus lib. 5. de aſſ.* in Iulium II. qui, *ut Arnaldus Ferron. ſcribit in Annal. Gall.* cum exercitum Roma trans Tyberim In Gallos educeret. Quando, inquit, nobis claves Petri nihil proſunt, age gladium Pauli diſtringamus. An, *inquit Budæus,* eius temporis in mentem non venit, cum D. Petrus Paulusque, & eorum ſequaces Eccleſiæ Architecti, non armorum ſplendentium fiducia infecti ad prælia graſſabantur, ſed innocentia freti, cætera inermes, ad caſtra Chriſti tuenda in tumultu flagrantiſſimæ caritatis claſſico ciebantur? Nimirum; clerici vetantur bella exercere, *cap. Nimium & ſeqq. 23. q. 8.* & Albertus Rex Poloniæ Creſlaum Curozuanzium Epiſc. Vladiſlav. cum diſſuaderet expeditionem contra Turcam, juſſit ſacrorum, non belli curam gerere, *Crom. lib. 21.* Oſtendit enim *Avent. in exhort. contra Tur.* exemplo Iuliani Cardinalis, rarò Clericis bella benè cedere.

Et quanquam Alexius Imp. Conſtantinum Meſopotamitam Pontif. Theſſal. ab officio removit, quod in curiam ex templo pedem proferret, *Nicet. 2. Anna. Alex.* Iuſtinianus quoque noluit ſecularia tractari à Clericis, *Nov. 123. c. Sed neq;* & Sigiſmund. Rex Polon. prohibuit Eccleſiaſticos miſceri judiciis ſecularibus, niſi peculiariter à rege requiſitos, *lib. 1. ſtat. c. 2. a. 11. l. 5. c. 3. a. 1. l. 19. lib. 4. a. 1. & c. 5.* tamen in ſuum ordinē conceſſa eſt ſuperioribus cognitio, & *ut explicat Cujac. ad tit. de Epiſc. aud.* audientia, ſeu poteſtas judicium ferendi. Ita enim *Iuſti. Nov. 123. c. 21.* Si quis contra Clericum habeat actionem, adeat prius S. Epiſcopum, cui is ſubjacet: ille verò cauſam inter eos judicet, & ſiquidem utraq; pars iis, quæ judicata ſunt, acquieverit, jubemus per loci judicē hoc executioni perfectæ tradi. Et ſic autoritati ſacri ordinis datur cognoſcendi jus, exequendi verò relinquitur poteſtati ſeculari, ſicut Randolphus prorex Scotiæ, cum quidam Latro à Papa admercatus eſſet literas impunitatis: ad Papam dixit, pertinere quidem condonationem culpæ, ſed pœnam corporis ad regem, *Buchan. lib. 9.*

Receptum fuit idem jus apud Orientales & Romanos. Quod enim Lentulus Pontifex in ſenatu dicit: Pontifices religionis judices fuiſſe, legis Senatum, *Cicero ad Att. libro 4.* ita interpretari debemus, quod de religionis veritate judicarint, non quod violatam puniverint. Clodium enim, quamvis violatæ religionis reum, Cicero tamen coram Senatu accuſavit, *Plutarch. in Caſ. & Cicer.* & Minutiam veſtalem inſimulatam apud Pontific, ab indice ſervo, Pontifices tantum juſſerunt ſacris abſtinere, familiamque in poteſtate habere. Sed poſt facto judicio, viva ſub terram, ad portam Collinam dextra via ſtratam, defoſſa eſt, ſcelerato campo, *Livius lib. 8.* Cæterum quia alibi plus, alibi minus de imperio & juriſdictione Eccleſiaſticis conceſſum fuit, ſtandum

Digitized by Google

ſtandum hîc eſt legibus cujuſque Reipubl. Fridericus enim II. in univerſum ferè Clerum exemit à poteſtate forenſi, *§. Item ſtatuimus. 4. in noV. conſt. Frideric.* quod & Carolus IV. feciſſe ſcribitur a Boniſacio Papa *in Bulla ſuper hac re confecta*, Item apud Polon. idem obtinuit Ivo Ep. Cracau. Anno 1217. *Crom. lib. 7.*

De audientia Eccleſiaſticorum. Unicum adhuc ſupereſt, utrum cognitio ſumma Eccleſiaſticorum, quoad cauſas Politicas, jure pertineat ad unum Pontificem Romanum, ſicut Gelaſius ſtatuit *cap. Renovantes. diſtinct.* 22. & Innocentius III. *cap. Antiqua de privileg. in Quint.* Nam, quod utrobiq; ad ſtatuta antiquitatis provocatur, fruſtra fit, cum *in Synodo Nicæn. c.6.* tres diſtinctæ, & æquales ſedes ponantur: & *Socrates* ſcribat *lib. 3. hiſt. in 1. Conc. Syn.* concluſum fuiſſe, non eſſe confundenda Eccleſias, quod fieret, ſi unus Epiſcopus immiſceat ſe negotiis alterius, ſicut Papa facit, *c. omnes, c. ad Roman. c. Si quis, c. Ideò, c. placuit, ut presb. 2. q. 6. c. antiqua de priv. ext.* In Conſtantinopolit. c. 36. habetur hic Canon: ὁρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι. Decernimus, ut thronus Conſtantinopolitanus æqualia privilegia antiquæ Romæ throno obtineat, & in Eccleſiaſticis negotiis, ut ille magnificat.

Propterea meritò repulſus fuit Papa Roman. à Concilio Africano, cum principatum omnium Eccleſiarum ſibi aſſignari peteret, imprimis cum falsò allegaret Synodum Nycæn. ut oſtenderunt *Magdeburgenſ. Centuriatores*, contra quos parum efficaciter diſputat *Bellarmin. l. c. 25.* Sed præſtat ipſa verba concilij aſſcribere, quoniam tres in iis continentur rationes, quare noluerint patres ſubjici unico Pontif. Rom. Verba igitur ſunt: Prudentiſſimè juſtiſſiméque Nicæni patres providerunt, quæcunq; negotia in ſuis locis, ubi orta eſſent, finienda, nec unicuique provinciæ gratiam Spiritus Sancti defuturam. quod arg. tractum eſt *ex Epiſt. ad Gal. c. 2.* ubi Paulus obſiſtit Petro. Nam ait, qui efficax fuit per Petrum ad Apoſtulatum Iudæorum, idem per me fuit efficax erga gentes. Præterea, quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, ad concilia ſuæ provinciæ, vel etiam univerſale provocare, niſi fortaſſe quiſquam eſt, qui credat, Deum uni alicui cognitionis & examinis inſpiraſſe juſtitiam, innumerabilibus autem in Synodo congregatis, denegare. Aut, quomodo ipſum tranſmarinum judicium ratum erit, ad quod teſtium neceſſariæ perſonæ vel propter ſexus, vel propter ſenectutis infirmitatem, vel multis aliis intervenientibus impedimentis adduci non poterunt.

Hactenus Eccleſiaſtici: Cætera ex aliis peti poſſunt. Ordinem Cleri Rom deſcripſit *Iſidor. lib. 7. Etymol. cap. Cleros. diſt 21. cap. perlectis. diſt 25.* Pontif. Roman. Ethnicorum *Feſt. Pomp. de Verb. ſign. Plut. in Num. Gell. lib. 10. cap. 15. Onuphri. lib. de CiV. Rom.* Sacerdotum Turcicorum *MenaVinus Geneu. & Autor. lib. de Repub. Turc.* qui autores adiri poſſunt. Nos pergemus ad ſeculares, quos licet alij aliter, nos diſtribuemus, in nobiles & ignobiles ſeu plebeios. *De ſecularibus.* Romulus interjecit ordinem medium, *ut Appian. ſcribit lib. 1.* Nam *Halycarn.* teſtatur 300. viros robuſtiſſimos ex clariſſimis familiis ad cuſtodiam corporis electos fuiſſe à Romulo, denos, *ut ait Feſtus*, ex ſingulis curiis. Eos Celeres vocatos, conſtat ex hiſtoria Tarquinij, *ap. LiV. l. 1. & Flor. 1. hiſt. Rom.* ubi Brutus nominatur magiſter Celerum, *Plinius autor eſt lib. 33.* qui ſub Romulo Celeres, poſtea Flexumines & Troſſuli nuncupati ſunt, nomen tantum mutaſſe, dictoſque Equites.

Equites. Hinc in triplici erant differentia Romani, ſicut *Auſonius* canit: Martia Roma triplex, Equitatu plebe, ſenatu: & *Paterc. ait libro primo.* Tum ſenatus, atque equeſtris ordinis pars melior, & intacta pernicioſis conſiliis plebs in Gracchum irruere. Humilior habebatur illorum conditio, quàm patritiorum. ut innuit *Martial. lib. 5.* Dum proavos atavoſq; refert & nomina magna, Dum tibi noſter eques ſordida conditio eſt. Dum te poſſe negas, niſi lato, Gellia, clava Nubere, nupſiſti, Gellia, ciſtifero. Eligebantur tamen à Cenſoribus, *notante Manut.*

Manut. in com. or. pro Quint. tam ex plebe, quam patriciis, qui CD. millia H.S. poſſidebant, *Sueton. in Caſ.* quod vel *Horat.* oſtendit *lib.* 1. *Ep.* 1. dum ait: Si quadringentis ſex ſeptem millia deſunt Plebs eris, in cujus loci enarratione refert *Acron* Roſcii rogationem, ne fiat Eques Romanus, niſi habeat C D. millia æris, & *Porphyr. ibid.* Roſcia lex eſt, qua cavetur, ut proximis ab Orcheſtra 14. gradibus ſpectent, quibus eſt cenſus 400. ſeſtertiorum.

Nobilitas. Sed hunc ordinem mittimus, & ad nobilium gradum redimus. Nobile eſt, quod in unoque genere excellit, adeo, ut *Donat. in Hecyr. ſuper verb. Sed ſibi nobilitatem ex eo*, & meretricem & gladiatorem nobilem dici affirmet, ſi videlicet in ſuo genere excellant. Sed hoc modo, *ut loquitur Flandr.* 5. *Meth. q.* 17. *a.* 1. oppoſitum gloſſatur per oppoſitum, gloſſa deſtruente textum. Quo enim meretrix in genere ſuo eſt nobilior, eò fit ignobilior abſolutè. In genere quidem deſcribit *Gerſon. in tract. de Nobil.* nobilitatem, quod ſit præeminentia, ſeu, ut ipſe loquitur, principalitas, inter alias res ſui generis, habens facultatem aliquam, in illas, præſertim in propinquas influendi: ſed nos hìc loquemur de vera tantum præeminentia, quam alii aliunde deducunt, prout alia in precio habent.

An divitiæ nobilitent. Vulgus, quod divitias colit. 1. *Eth. cap.* 5. in iis nobilitatem ponit, *ſicut Plutarch. innuit in lib. cont. nob.* dum ait: Quid aliud nobilitatem eſſe putamus, quam opes antiquas, aut veterem gloriam, & *Hieronym. ad Helbid.* Nobilitas mundi nihil aliud eſt, quam inveteratæ divitiæ. Imò, Simonides quoque interrogatus, quis eſſet nobilis, reſpondit, qui natus eſſet ex his, qui jam multò ante divites fuiſſent: *Ariſtot. in libr. de nobil. apud Stob. ſerm* 84. quod idem Athalaricus. *apud Caſſiod. in lib.* 8. *Ep.* 19. ſcribit ad ſenatum: Inveteratas ſcilicet divitias & per genus deductas, nobilitatem parere. Quid? quod pauperi non licuit ad Romanos ſenatum ingredi, poſtquam Servius ex cenſu legit ſenatores, *Livius lib.* 1. qui videlicet octingenta millia H S poſſideret. *Sigon. de antiq. jur. civ. Romanor. Onuphr. lib.* 1. *Faſt. cap. de Senat. Manut. in orat. pro Quint.* Vnde *Cicero ad Attic.* quendam ſenatu motum ſcribit, quod cenſum non compleret, & Claudius Cæſar laudavit eos, qui ob paupertatem ſenatu cederent, removitque qui manendo impudentiam paupertati adjicerent *Sueton. in Claud.*

Sed hoc in Repub. Roman. meritò taxant Poëtæ, quod in pretio pretium tantũ ſit, det cenſus honores, cenſus amicitias, pauper ubiq; jaceat. *Ovid.* 1. *Faſt.* Solæ enim divitiæ non nobilitant, quia cadunt etiã in perſonas turpes & infames, quibus dignitatum portas claudit Conſtantinus *l. neque* 2. *C. de dignit. lib.* 12. Accedit, quod *Plotin. Enn.* 6. *l.* 7. *Alcin. de doctr. Plat. cap.* 30. *Sen. ep.* 88. vix inter bona collocent opes, quod perinde ſint, ut illius animus, qui ea poſſidet. Qui uti ſcit, ei bonæ, illi, qui non utitur rectè, malæ, *Terent. in Heaut.* Nobilitatem autem oportet de genere verorum bonorum eſſe. Præterea *Cepoll. in mater. Nobil.* malè credit, paupertate extingui nobilitatem, cum *lex.* 7. *C. de inceſt. nupt.* id expreſsè neget. Annon Scaurum, *Plin. in lib. de vir. illuſt.* nominat ſimul nobilem & pauperem, & *Tacit. in Annal.* Cottam nobilem quidem, ſed egentem: Annon Camilli majeſtati omnes magiſtratus ceſſerunt? *Livius libr.* 6: At hunc ſæva paupertas tulit, & avitus apto cum Lare fundus, *Horat.* 1. *od.* 13. Nihilominus tamen, cum omne bonum, bono additum, faciat illud præſtabilius 10. *Eth. cap.* 3. & *Ariſtot.* 1. *Eth.* ad perficiendum ſummum bonum aliquid afferre divitias doceat, ſplendorem & decus nobilitati accedere propter divitias, *cum Tiraq. cap.* 4. & 26. *de Nobil.* confitendum eſt, nec admodum ineptè ſcripſit *Curt. ICtus in tract. de nobil.* Sicut fides ſine operibus mortua eſt, ita & nobilitas ſine divitiis. Nam genus & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt. *Horatius* 2. *Sat.* 2.

An ſola virtus nobilitet. Alia igitur capita, ex quibus *Ariſtot.* 4. *Polit. cap.* 4. nobilitatem deduci ſolere docet, excutienda ſunt, ſcilicet genus, virtus, & ſcientia. Poëtæ & Philoſophi, inprimis Stoici, ex ſola virtute ſpectant nobilitatem: Tota licet veteres exornent undique ceræ Atria, nobilitas ſola eſt, atque unica virtus, *Juven. Sat.* 8. ubi multa pro hac ſententia diſputat,

Q

Digitized by Google

diſputat, ſicut & *Ovid. 5. de Pont.* & *Horat. 1. Sat. 6.* qui ex mente Mecænatis referre negat, quali ſit quiſque parente natus, dum ingenuus. *Seneca in lib. de Mor. Ep.* 31. 44. *lib. de Ira.* & pertinaciter *lib. 2. cont.* 6. diſputat contra nobilitatem generis, quam & *Hoſtienſ. in cap. Venerabilis de preben.* vocat nobilitatem ſtercoris *Galenus in exhort. ad bon. art.* comparat numiſmati quod in ſua tantum Repub. valet, in aliena adulterium eſt, *Ariſtot. 1. polit. cap.* 6 vocat nobilitatem, quæ domi tantum valet. Nam virtus non in uno loco, ſed ubique nobilem facit, & dictum *Epicharmi* eſt: ὅς ἂν εὖ γεγονὼς ᾖ τῇ φύσει πρὸς τ᾽ ἀγαθὰ, κ᾽ αἰθίοψ ᾖ, μήτηρ ἐστὶν εὐγενής.

Propterea *Poggius Florenti.* & *Platin. in libr. de Nobil.* omnem nobilitatem definiunt per virtutem, eamque ſententiam Philoſophis aſſcribit *Bald. in l. Nobiliores in fin. C. de com.* & *mercim.* ubi nobilem ſcribit dici tribus modis: Genere, & ita, inquit, vulgus accipit: Virtute, & ita Philoſophus: tandem utroque modo, quæ eſt nobilitas perfecta. Quin etiam Tullius Hoſtilius *apud Halyc. lib.* 3. ſingulari laudi vertit ſuis Romanis, quod nulla alia in re, quam virtute nobilitatem collocent, quod in iiſdem commendat *Pater. libr.* 2. & *Liv. lib. 1. att.* Romanæ omnis repentina & ex virtute nobilitas ſit. Cæterum quicquid ſit de Romanis, de Turcis certè teſtatur *Petrus Bellon. libr. 2. obſerv. cap.* 95. nullam ab iis cenſeri nobilitatem, niſi quam ipſa facta pepererunt. Nam, quæ non fecimus ipſi, vix ea noſtra putant. *Ovid.* 13. *Med.*

Atque ut *Poggio* credamus, nobilitatem veram fundari ſuper virtute, eò quod ſit præeminentia rei optimæ, tamen abſit, propterea deleamus nobilitatem generis, cum & ipſa fundetur ſuper virtute parentum, quorum filii ſunt quaſi partes, ut loquuntur ICti, *l. Si quis* 11. *C. de impub.* & *al. ſubſt. l. poſthumor.* 13 *de injuſt. rupt. cap. Iam itaque* 1 *q.* 4. & *alibi.* Debet enim, *dicente Ciceron. pro Sext.* valere apud nos clarorum hominum de Repub meritorum ſenex memoria, mortuorum quidem, ſed in fi[l]is reviviſcentium. Nec facilè præſumuntur liberi parentum virtutes relicturi, tum, quia *concludente Stob. ſent. cap.* 86. ἡ ἀρχὴ τοιαύτη ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν, δι᾽ ἅπερ αὐτή, τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον ποιῆσαι, δι᾽ ὃν αὐτὴ ἑτέρα πολλά: tum quia impoſita eſt nobili loco natis quaſi neceſſitas, ne a majorum virtute degenerent, *ut ait Boet. 3. conſ. Philoſ. proſ.* 6. Si enim degenerare inceperint, incipit ipſorum contra ſe ſtare parentum Nobilitas, claramque facem præferre pudendis, *Iuven. Sat.* 8. & utcunque defecere mores, dedecorant benè nata culpæ. *Horat. lib. 4. Od.* 4. Majorum gloria, ait Marius *apud Saluſt. in Iug.* poſteris quaſi lumen eſt, nec ſint eorum acta obſcurari. Quantò vita majorum præclarior, tantò horum ſocordia ignavior. Quantò genus illuſtrius *ait Gal. in exhor. ad art.* tantò plus dedecoris accedit de generibus.

Hoc igitur voluit *Plinius in Paneg.* dum ait: Nobilitas non imaginibus & ſtatuis, ſed virtute & meritis propagatur. Concedit enim propagari virtutem, ſed non in ſtatuis, verum ſi poſteritas imitetur virtutes parentum. Alioquin omnes ferè conveniunt nobilitati detrahi, niſi propagetur virtus. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui Indignus genere, & præclaro nomine tantum Inſignis? *Iuven. Sat.* 8. Hinc *Salicet. ait in l. providendum C. de poſtulando* Non eſt nobilis, qui de nobiliori eſt genere, niſi & ipſe bonis polleat moribus: & *Chryſoſtom.* verba ſunt *ex homil.* 5. Nobilitas vel bonitas cognatorum non valet, niſi fuerimus nos ipſi boni. Notum eſt & illud *Ariſt. 1. de hiſt. an. c. 1. ex verſione Gazæ,* Nobile eſt, quod ex bono prodiit genere, generoſum, quod non à ſua natura degenerat.

Concluſio de nobilitate generis.

Duo igitur nobilitatis fundamenta rectè poſuit *Plato:* aut virtutem dignitatem, honorem parentum: aut virtutem, propriam *Laert. in vit. Plat.* De genere ait *Ariſtot. 3. polit. c.* 13 4. *polit. cap.* 5. Nobilitas eſt virtus generis, & 2. *Rhetor. cap.* 15. Nobilitas eſt quædam majorum claritas. Item *Boet. in Top.* & 3. *conſil. Philoſ. pro.* 6. Nobilitas eſt quædam laus, veniens de meritis parentum. Quin & Socrates Ariſtidis filiam propter patris virtutem nobilem dicebat. *Ariſtot. de nobil. apud Stob ſerm* 84 & Gratianus *l. provid. 7. C. de poſt.* in æqual ferè gradu ponit anti-

Digitized by Google

antiquitatem & merita, quod elicitur etiam ex *l.* 1. *in pr. ff. de cenſ. ex* §. 3. *V. ſimiles de pace ten.* & *ejus Viol.* Nam ipſa antiquitas res commendat, patreſque Romuli, non alia ratione digniores cenſentur patribus conſcriptis, aut minorum gentium, niſi quod antiquiores. Vnde *Iohan Raynud. in tr. nobil. q.* 3. nobilitas, inquit, tantò major eſt, quantò plus inveteraſcit.

Collatio eius, qui nobilis fit, & qui nobilis naſcitur

Vtrius verò, an qui ex genere, an qui ex propria virtute nobilitatur, major ſit dignitas, cum diſtinctione diſputandum eſt. Nam ſi nobilis genere à parentum virtute deficiat ſuapte culpa genere cadit, genus ingenuum improbat. *Plaut. in Merc.* illiq; putat *Ariſt. in lib. de nobil. ap. Stob. ſerm.* 84. recentem virtutem meritò præferendam, quia & in ſe commendabilior eſt, & plus prodeſt Reip. Nec novitas exprobrari poteſt. Si enim jure objiciunt mihi novitatē, *ait Mar. apud Sal. in Iug.* Idem faciant majoribus ſuis, quibus, ut mihi, ex virtute nobilitas cepit. Omnia enim (*Verba ſunt Tac. lib.* 11. *An.*) quæ nunc vetuſtiſſima creduntur, nova fuere. Inveteraſcet, hoc quoque, & nunc exemplis intuemur, inter exempla erit. Quemcunque volueris, *ait Sene. lib.* 2. *contr.* 6. revolve nobilem, invenies humilem. Patritios Romanos intuere: An unqnam fando accepiſtis, Canulejus, *ap. Liv. lib.* 4. patritios eſſe primò de cœlo miſſos & factos? Vt igitur cum Mario concludamus: iniqui ſunt, qui, quod ex aliena virtute ſibi arrogant, aliis ex propria negant. *Saluſt. in Iug.*

Si verò nobilis genere imitetur virtutem paternam, malè ſentit *Barb. con.* 57. *lib.* 2. *in cap. ad aures. de reſcript.* doctorem literatum & ignobilem præferendum eſſe nobili & literato: quo errore *Cicero* quoque *in reſpub. cont. Saluſt.* majori ſibi laudi vertit, quod nobilitatis initium poſteris relinquat, ſeu quod genus ſuum à ſe incipiat, ut reſpondebat Iphicrates Harmodio, obſcurum genus ſibi exprobranti. *Plutarch. in Apoph.* Certè, quia difficilius eſt emergere ex humili loco, putat. *Panormit. in cap. de multa extr. de praben.* inter duos æquè benè moratos, nobilem genere eſſe magis honorandum, ſed ignobilē magis commendandum, idemq; tenet *Arch. in probatione ult. part. c. Nunquam di.* 56. *ubi notat Barbat.* idem ſtatuere *Chryſoſtomum*, ad quod adduci poteſt *text. cap. in ſcripturis d.* 96. Sed quia non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri, cum *Tiraq. de nobil. cap.* 5. putamus præferendum eum, qui nobilitatem ex genere deductam, nova virtute adauget, quia nova nobilitas novum gradum dignitatis adjicit, *ut ait Hoſt. in c. Venerabilis in Ver. non multos, de preb.* Hac enim de cauſa filii ICtorum in complendis advocatis præferuntur cæteris *l. Nemini* 11. *C. de advoc. diu. judicior.* quem tex. ad id ibi notat *Bald.* dicens: Si duo ſint æqualis ſcientiæ, id eſt magis honorandus, qui eſt de meliori ſanguine *arg. l.* 2. §. *Quæ omnia.* 9. *C. de Vet. jur. enucl.*

Confirmatio nobilitatis.

Oſtendimus fundamenta, in quibus nobilitas recumbit. Sed ſicut gradus Doctoris & Magiſtri confertur quidem, conferri ſanè debebat, propter eruditionem, nemo tamen pro doctore ſe venditare audet, niſi renunciatus ab eo, qui rei illius poteſtatem habet: Ita nec ex virtute quiſquam nobilis eſt, niſi declaratus conſenſu ejus, cujus ea eſt poteſtas. Hinc *Paul. Caſtrenſ. lib.* 2. *conſ.* 22. illos propriè vult dici nobiles, quos princeps nobilitat, deq; iis reſcripta de Nobilibus loqui autumat. Pertinet autem poteſtas conferendi nobilitatem ad majeſtatem, *ut patet ex l.* 5. *C. de diu. reſcr.* ubi *Bald.* ait: Imperator poteſt nobilitatem conferre alicui non habenti, & nobilitare, quemcunque vult, & *Bart. in l.* 1. *C. de dig. lib.* 12. ubi tractat materiam nobilitatis, majeſtatis teneri putat, qui cum non ſit, venditat, ſe pro nobili. Certè tenetur falſi *per l. Eos.* § *qui ſe pro milit. ff. de falſ.* ut notat *Rayn. in* 6. *q. de nob.* & *Tiraq. cap.* 13. Item *per l. Vnicam C. ad l. Viſcelliam. Dambud. prac. crim. c.* 123. *n.* 10. *Hottom. conſ.* 35. *in pr. quod incipit: Magnum habet pondus.*

Et quanquam Impp. huc jus tribuitur in Iure Roman. & *Plinius in Panegyr.* dicit: Cæſaris eſt, ut nobiles efficiat, ac tueatur: tamen adæquatè iis non competit, ſed omni majeſtati, quippe cum omnis majeſtatis æquè libera ſit poteſtas. Supra enim inter jura majeſtatis repoſuimus natalium reſtitutionem. At plus videtur eſſe nobilitare, quanquā *Budæus in an. ad* 11 *l. ult. de Senat.*

natalium reſtitutionem coincidere facit cum creatione nobilium. Sed tamen, *canente Boet. lib. 3. conſ. philoſ.* Omne hominum genus in terris Simili ſurgit ab ortu. Quid genus & proavos ſtrepitis? Si primordia veſtra, Authoremque Deum ſpectes, Nullus degener extat, Ni vitiis pejora fovens proprium deſerat ortum. Vnde cum nemo nobilis naſcatur, non commodè videtur nobilium creatio cum reſtitutione natalium confundi.

Sed ad majeſtatem hocjus pertinere, adeò certum eſt, ut indignum quoque nobilitare poſſit, ſi ex certa ſcientia, & non ex ignorata ejus conditione id facit, ut diſputat *Raynud. in tr. de nobil. in 3. q. 4.* Nam ſacrilegii inſtar eſt, dubitare, an is dignus ſit, quem elegerit, Imperator, *l. Diſputare 3. C. de crim. ſacr.* & Princeps præſumitur diſpenſare voluiſſe cum ejus defectibus, *arg. l. Quidam 57. ff. de re judic.* Quod ſi tamen id faciat majeſtas, & nobilitatem ſolo precio vendat, rectè putat *Poggius in lib. de nobil.* ab ea peccari, quia pecuniis comparari non poſſunt Generoſitas & Virtus, *ſecundum Eurip. apud Stob. ſerm. 85.* & Theoctiſtus tutor, Michaelem Imp. cum meditaretur, vili cuidam homini dignitates maximas conferre admonebat, ne dignitates indignitate afficeret, *Zonar. in Michael.*

Docti.

Quæ de virtute hactenus diximus, non dubitamus, quin plerique de Morali, & imprimis fortitudine, interpretentur: ſed nec tamen dianoëticarum principaliores excluſas volumus. Nam *Salicet. in l. proVid. C. de poſtuland.* ex eo, quod ibi dicitur, Scientia nobiliſſimos facit, colligit: Nobilitatem eſſe filiam ſcientiæ. Scientia enim precio nummario æſtimari non poteſt, *l. 1. §. 4. & 5. ff. de extraord. cognit.* Ius Canonicum *cap. de multa Verſ. circa ſublimes. de præb. & dign.* nobiles & literatas perſonas pro iiſdem accipit. Nam doctrina facilè exornat generoſum, quæ etiam ex obſcuro nobilem facit. *Caſſ. lib. 9. Ep. 7.* Vnde *Spart. in Iul.* proavum Iuliani magis nobilem fuiſſe ſcribit, quod eſſet ICtus: & Vlpianus nobiliſſimus appellatur *l. deximus 4. de Excuſ.* Quod verò de ICtis dicitur, in ſimilibus quoq; habet locũ. Non enim ICti tantum, ſed & Grammatici & Sophiſtæ, 20. an. profeſſi, vicariis annumerantur. *l. Vn. C. de profeſ. qui in urb. l. 12.* Vicariorum autem dignitas ſimilis eſt comitibus, *l. 1. C. de Comit. & Archi.* Et quanquam Medici prædicto tit. non exprimuntur, ad eundem tamen honorem extolluntur, *l. ult. C. de prof. & Med. lib. 10.* cum *Lucian. in Medi. abdicato* jam olim Medicis publicitus honores, immunitates &c. tribui ſolitas ſcribat. Omnes enim profitentur tales diſciplinas, quæ nobiles faciunt.

Theologi. Prudentes.

Vt verò ſic nobilitatorum quoq; ordinem proponamus, primum locum damus Theologis, ob rationes ſupra dictas: Secundum prudentibus. Quanquam enim ſcientes abſolutè præſtantiores ſunt, 10. *Eth* quia *αὐταρκείαν* ſuam in ſe habent 3. *Top.* & ad divinitatem propius accedunt: tamen propterea primum locum in Repub. ſibi vendicare non debent, quoniam eorum dicebat *Ariſt. 4. Polit. cap. 12.* potiſſimum habendam rationem, in quibus Reip. ſalus maximè conſiſtit, ſeu quibus minimè carere poteſt. Pictoria ars pura quidem eſt, multiſq; commendata *à Plin. lib. 35.* Fabioq; nobiliſſimo viro, *ait Cic. in Tuſc.* laudi datum, quod pingeret. Sed apud Turcas prorſus ſordet, cum nullum ibi habeat uſum *Duſa. in itin. Conſtant.* Nec quiſquam pictores agrorum poſſeſſoribus aut mercatoribus liberalioribus præfert, Quid? quod *Sen. Ep. 88.* pictores ne recipit quidem in ordinem liberalium, quia tantum ad delitias comparati ſunt. Prudentes verè plus proſunt Reipub. quam ſcientes.

Pictores.

Iuriſprudentia non eſt ſcientia.

Nec vero nobis hic obſunt *Corraſii 1. de art. jur. cap. 14. Chaſſan. in Catal. de gl. mundi par. 10. conſid. 18.* & aliorum ICtorum diſputationes: Iuriſprudentiam eſſe ſcientiam. Quanquam enim illi, cum Scholaſticis, dum diſtinguunt ſcientiam in ſpeculativam & practicam, contradictoria loquuntur, cum ſcientia vera non magis ſit practica, quam ars ſpeculativa, tamen gravius errant, & nullo probabili argumento contendunt Iuriſprudentiam eſſe ſcientiam propriè dictam. Profert pro hac ſententia *Chaſſan.* multa argumenta, quæ, quia nullius momenti ſunt, & res illa huc propriè non pertinet, prætereo. Lubet ſaltem

Gilckenii

Gilkenii ex q. An Iuriſpr. ſit ſcientia argumentum obiter tangere, qui ex eo probat Iuriſprudentiam eſſe ſcientiam, quod habeat nonnulla axiomata philoſophica. Illa enim axiomata maximam partem ſunt ex Ethica & Politica, aut ex Logica & Rhetorica, quæ mutuò eadem poſſident petita, ideóque ſcientiam demonſtrare non poſſunt. Præterea licet ſint generalia principia, & ex ſuprema Philoſophia petita, an inde liceat mihi concludere, Iuriſprudentiam eſſe Philoſophiam: quaſi Mathematica eſſet Metaphyſica, quia utiturprincipiis Metaphyſicis, aut Medicina eſſet ſcientia, quia utitur principiis Phyſicis. Principia enim non faciunt ſcientiam, ſed affectionum per principia demonſtrationes. Imò principia quæ ſcientiam pariunt, debent priora & propria eſſe. Sed hæc principia Iuriſconſultorum ſunt à poſteriori, & præterea rei demonſtratæ eſſentiam non attingunt, cum ſint prorſus generalia.

Prudentia triplex. Dividit autem *Ariſtoteles, 6. Ethic. cap 7.* prudentiam in tres partes: Νομοθετικὴν, Βουλευτικὴν & Δικαστικὴν, quarum priores duæ maiores, plures & Reipublicæ magis neceſſarias res pertractant, quàm poſterior, quæ pronunciat tantum ſecundum leges, quibus obligatur. cogiturque *cum Vlpian. l. proſpexit. §. 1. Qui & a quibus dicere*: Dura quidem lex eſt, ſed tamen ſic ſcripta. Hæc in rebus ad forum pertinentibus, quæ in comparatione cæterorum minima ſunt portio, potiſſimum occupata eſt, domique tantum prodeſt, & non apud exteros. Sed illæ longè plura & maiora ſibi propoſita habent, inque omnem Rempublicam curam conjiciunt. Vnde *Cominæus lib. 3. bell. Gall.* conſiliarios Principum monet, ne in ſola ultima parte occupent curas ſuas, ſed tales evadere potius cogitent, qualis deſcribitur Labeo Iuriſconſultus *à Pompon. l. 2. §. ult. ff. de orig. jur.* qualeſque Vlpianum, Paulum & cæteros extitiſſe. *Tiraq. in præfat. part. 2.* rectè auguratur.

His enim Reſpublica nullo modo carere poteſt, cum tamen *Thomas Morus* ſine iſtis ſuam conſtituerit Rempublicam iiſdemque caruerit Reſpublica Athenienſ. & Lacedæm. & *Colum. lib. 4. rei ruſt.* ſcribat; ſine cauſidicis olim ſatis felices fuiſſe, futuraſque urbes: Imò cum *Ludovicus Vives de emendat. Iuriſpr.* Vngariæ Rempublicam melius viguiſſe doceat, antequam Neapolitani legum aucupes eò ingrederentur, quod & in Republica Romana oſtendit *Ammian. Marcell.* prolixè & *Petron. Arbit. in Sat.* & *Lucilius Satyr.* cuius verſus refert *Lactantius lib. 5.* Nec efficax eſt argumentum *Chriſtoph. Ehemii lib. 2. princ. Iur. cap. 6.* pro eorum dignitate. Non enim quovis modo dirigi ad nobilem finem, dignitatem parit, ſed modo quoque nobili. Alioquin ſunt inſtrumentales nonnullæ diſciplinæ ad juſtitiam comparatæ, quæ tamen propterea æquè nobiles non ſunt. Quin etiam priores duæ partes, cum univerſali Reipublicæ ſalute attingunt juſtitiam, ſed eminentiori modo, prout *Cicero* docet *1. de leg.*

Medici. Poſt ICtos collocamus Medicos, quorum conditio, *ut ait Vlpian. l. 1. §. 1. ff. de extraordin. cogn.* juſtior eſt, quàm Philoſophorum, cum hi ſalutis hominum, illi ſtudiorum curam gerant. Meritò enim *Modeſtin. l. inter eos. §. 2. ff. Ex quib. cauſ. mai.* medicos militum dicit publicè prodeſſe, quia, quid utilius fieri potuit, quàm quod Hippocrates plurima oppida à peſte liberavit, *Gal. de commod. Ther. cap. 6. Aet. Tetrab. 2. ſer. 1. cap. 94.* pro quo beneficio ipſi Athenis honores Herculis decreti ſunt, eiuſdemque manibus Coi ſingulis annis parentarunt. *Soran. in hiſtor.* Annon Democedes Crotonienſis regnum ſervavit, cum Darium ſervaret, *Herodot. lib. 3.* & Antonius Muſa, cum Auguſtum, cui ob id ſtatua decreta eſt, juxta Aeſculapium: *Tranquill. in Auguſt. cap. 59.* ipſiſque Aeſculapio habita erat Romæ ſupplicatio, ut ex Epidauro veniret, & Romam peſte liberaret. *Liv. lib. 25.* Tantum honorem Medicis habuerunt, quod illud *Quintiliani* ſcirent: Sola medicina eſt, qua omnes indigent. Sicut enim ſine ſanitate, *dicente Orpheo in Hym.* cætera ſunt inutilia, ita & ſine medicina, ſicut pulcrè ediſſeruerunt *Lucian. in Med. abdic. Alex. Aphrod in proæſ. 2. probl. & Caſſiod. lib. 9. Ep. 19.* ubi ſcribitur formula comitis Archiatri.

Propter has & alias rationes *Petrus Charmenſis in Lixoperæta* medicum exæquavit

Iuriſconſulto, imò *Bernardus Medicus Florentin. in diſput. ſuper hac re* antepoſuit, quam diſputationem *Poggius Flor.* olim in medio reliquerat. Quicquid ſit, certè *Panorm. cap. cæterum. Verſ. Venio ad gloſſ. ext. de jura. cal.* & *Luc. Pen. in rubr. C. de prof. & Med. lib.* 10. argumentum non valet, alioquin univerſa philoſophia, tum Iuriſprudentiæ, tum Medicinæ præponenda erit. Antiqui ſanè, cum maximam Medicinæ utilitatem viderent, Medicos pro Diis habuerunt, *Hippocr. de antiq. medic.* ipſique reges & Pontifices Medicinam exercuerunt, ut latè diducit *Tir. de nob. cap.* 31. *Caſt. l.* 1. *de off. reg. c.* 17. Nec paſſi ſunt à civitatibus medicos abeſſe. Quam ſollicitè Artaxerxes acceſſiverit Hippocratem *ex Ep. eius ad Hyaſt.* patet. Melampo Argivi dederunt regnum, ut mulieres ab inſania liberaret. *Herodot. lib.* 9. Dioſcorides in deliciis fuit Antonio & Cleopatræ, *Suid. in Dioſc.* Alexandro Philippus, *Arrian. in Alex. hiſtor.* Pyrrho Timochares & Nicias, *Plutarch. in Pyr.* & *Virg.* 12. *Aneid.* lapidem medicum adjungit ſuo Aeneæ, quem imitatus *Syl. Ital. libr.* 5. Hannibali addit Synalum. Nullibi enim Medicina carere poſſumus, quod ubi advertit Auguſtus, cum peregrinos omnes ejiceret urbe, ſolos medicos & præceptores reſervavit, *Sueton. in Auguſt.*

Philoſophi. Succedunt Philoſophi ſpeculativi, quorum vitam dicebat *Ariſtot.* 10. *Ethic.* à Republica alieniorem, qui tamen propterea Republica non ſunt ejiciendi, ſicut tempore Domitiani Philoſophos Italia pulſos memorat *Xiphil. in Domit.* Nam *Plato* 5. & 6. *de Repub.* tum demum ſalvas futuras Reſpub. ſcribit, ſi vel imperantes philoſophentur, aut Philoſophi imperent, quod in ore habuit ſemper Antoninus. *Capitol. in Anton.* latiuſque explicant *Philo lib.* 2. *de Vit. Moſ. Cic. in Epiſt. ad Q. Fratr. Niceph. Blem. in pr. ſua Log. Boet. in conſ.* Nec eſt, quod de Metaphyſica *cum Ramo* quiſquam objiciat illud *Plutarchi*: Eam eſſe inutilem, & proinde cum *Gell. l.* 5. *c.* 15. Ennianum Neoptolemū probet, qui ait: Philoſophandum eſt paucis, nam omninò haud placet. Quamvis enim nobilior eſt Metaph. quam ut ex utili æſtimari debeat, tamen, quod *Them.* 1. *de an, c.* 1. de ſcientia animæ dicebat, tam fœcunda eſt eius bonitas, ut præter intentionem ſuam eius radios ad omnes diſciplinas diffundat, iiſque incredibile momentum afferat.

Ordo militaris. Cum hoc doctorum ordine coincidit militaris, quia ſicut illo in pace, ita hoc opus eſt in bello, 2. *Pol.* 5. 7. *Pol.* 8. Apud Polonos ordo militaris primas habet, *ut dicitur lib.* 1. *Stat. c.* 3. *a.* 1. *l.* 2. cuius quandam rationem affert *Polyd. Virg. l.* 2. *c.* 10. quia facta dictis præſtant: Sed, quia parvi ſunt foris arma, niſi ſit conſilium domi, *Cic.* 1. *de offic.* & qui conſilio juvat, plus juvat, quàm qui armis, *Cic. in Cat.* æqualis eſt utrorumq; dignitas, niſi præſens neceſſitas unius conditionem nobiliorem efficiat. Tum enim is præferendus, quem præſentia magis exigunt, ſicut Valent. & Valens ſtatuerunt *l. in civilib.* 1. *C. de off. Vicar.* ut in civilibus cauſis Vicarii comitibus militum anteferrentur, in militaribus negotiis comites vicariis. Vide *Bolog. in diſp.* & *Lauterb. in lib. de hac re &c.*

Alias militia per ſe non nobilitat, cum apud Romanos cogerentur cives omnes militare: *Polyb. lib.* 6. *l. cum ob C. de his qui non impl. num. l. fin. C. de Veteran.* & qui ad dilectum, non reſpondebat, libertatem perdiderat *l.* 4. §. 5. *de re mil.* nec tamen omnes fiebant nobiles, imò libertini repellebantur à dignitatibus, *l.* 1. *ſi ſerv. aut lib.* cumque App. Claudius libertinorum filios legiſſet in ſenatum, ſenatus inquinatus putabatur indignis. *Flor. lib.* 9. *Epit.* ſed his patebat militia, ut conſtat *ex l. ſi duobus. ff. de teſtam. milit. l.* 43. *de op. l.* 1. *ſuper ſervis, C. Qui mil. poſ.* Præterea *Faber in rub. de milit teſtam. inſtit.* hoc argumento utitur: infamia non compatitur dignitatem *l. infamia. C. de Decur. lib.* 10. ſed miles poteſt infamis eſſe, quia damnatus publici criminis, fit infamis, *l. infamem. de publ. jud.* non tamen deſinit eſſe miles, *l. ſi quis filio. §. irritū. ff. de injuſt. teſtam.* Non tantum oſtendit ratio hæc, militiam non nobilitare, ſed ne dare quidem dignitatem, quod elici videtur *ex l. ult. C. qui mil. poſſ.* & *Salicet.* idem notat *ex l. ult. C. de pagan.* Proinde non rectè ſentit *Alciat. in lib. de ſing. cert. cap.* 30. ex ſententia *Iacobi Trivultii*, militiam omnē nobilitare, quod

tenet

Digitized by Google

tenet etiam *Raynud. de nobil.* ſed *Matth. de Afflict. in conſt. Sicil. quæ incip. Conſtitutione præſenti in* 1. *notab.* rectè ſentit: Licet ſimplex militia non connumeretur inter gradus dignitatis, ea tamen, quæ eum præpoſitura eſt, ut ſunt Capitanei Equeſtres, vel Pedites, dignitatem habet.

Reſtat jam ordinem nobilium ſubjiciamus.

Ordo nobilium.

Nobilium autem nomen latiſſimè patet, ita, ut complectatur omnes ordines infra majeſtatem uſque ad plebeios. Nam & Marchionem Miſnenſem Innocentius III. vocat nobilem virum, *cap. conſtitutis. de teſt. & atteſtat.* & Innocentius IV. comitem Bononienſem, regis Portugaliæ fratrem, nobilis nomine citat, *cap. Grandi. in pr. de de ſuppl. neglig. prel. in ſext.* Eadem vis eſt nominis Generoſi. Licet enim ſi Etymologiam ſpectemus, *Corn. Front. in lib. de nom. verbor. diff.* nobilem dicat nominari nobilitate rerum, Generoſum autem eum, qui Græcè *γενναῖος apud Ariſtot.* 2. *Rhet.* appellatur, quod & indicavit *Ovid.* 4. *Triſt. El.* 3. O, qui nominibus cum ſis generoſus avorum, exupetas morum nobilitate genus: tamen uſus Latinitatis obtinuit, ut & de nobilitate ex propriis factis dicatur generoſitas. Ita enim Marius fortiſſimum quemq; vocat generoſiſſimũ *Saluſt. in Iug.* & *Iuven. Sat.* 8. ait: Quis generoſa putet, niſi fortia?

Sed, quia ambitio hominum plures honorum gradus excogitavit, quam ſuppetant nomina, hinc factum, ut ex conſuetudine coacti fuerint communibus titulis peculiares affingere gradus, qui in ſignificatione nativa non continentur. Oſtendit *Tiraq. cap.* 2. *de nobil.* nomina: Clarus, Illuſtris, Spectabilis, Generoſus, Nobilis, apud Latinos de univerſa latitudine nobilitatis accipi: jam olim tamen, & nunc multò magis, quando titulorum proventus luxuriat uberrimus, alium atque alium dignitatis gradum deſignant. Clariſſimatus enim, honorem denotat ſenatorium in jure Rom. *l. unic. C. de Eq. dig lib.* 12. ſeu conſularem. *l.* 2. *C. de dom & prot. libr. Eod. Marcell. l* 21. *Caſſ.* 7. *Ep.* 38 Spectabilitas olim denotavit honorem ducalem *l.* 2. *C. de dom. & prot. lib.* 12. *Caſsiod.* 7. *Ep.* 4. 37. Illuſtrium verò ordo alius fuit, & ſuper illuſtriũ, quanquam hunc titulum in jure reperiri negat *Alciat.* 3. *diſpunct. c.* 4. de quorum omnium, aliiſque dignitatibus & gradibus conſule *ICtos ad l.* 1. *ff. de off. ei, qui mand. juriſd.*

Impoſſibile enim eſt, in tanta honorum varietate præcisè & ordine nobilium in quavis Republica numerum determinare, cum is à puro arbitrio ſummæ poteſtatis dependeat. Nam cum Imperatores Græci plurimis cogerentur blandiri, immenſum quantum multiplicaverunt dignitates, ut alia eſſet Imperatoris, alia Auguſti, alia Cæſaris, alia Protoſebaſti, alia Sebaſti, &c. prout ex *Paulo Diacon. Zonar. Gregor. & Niceph.* patet. Imperii Germani nobilitates recenſentur, *cap. unic. Quis dic. dux.* Dux, Marchio, Comes, Capitaneus, aliique valvaſores maiores, quibus anteponendus eſt rex Rom. cum cæteris fiduciariis Regibus. Eundem fuiſſe ferè ordinem inter Mammelucos ſeu Nobiles Aegyptios, Martyr refert *de legat. Bab.* Apud Chinenſes, *ait Bot. par.* 2. *Geog.* principum nomen ignotũ eſt, nec ſunt niſi unus gradus nobiliũ poſt regem: apud Muſcovitas ſimiliter, ubi Bajoreni vocantur. *Sig. Bar. in Muſc.* Apud Polonos non tã nobilitas, quàm officiorũ gradus diſtincti ſunt in Palatinos, Caſtellanos, Capitaneos, &c. *Crom. de Mag. Polon.* ſicut & apud Tureas in Viſiros Baſſas, Baſſas, Bellerbeios, &c. *Busbeq.* 1. *Ep. Menav. de offic. ſecul. Turc.* In aliis Rebuſpublicis, alii ſunt gradus, quos ſollicitius huc inſerciri operæ pretium non eſt.

Plebeii agricolæ.

Ad plebeios pergimus, qui officia tractant ſordidiora, ut agricolæ, mercatores, opifices &c. De agricolis extat lex Romuli: Plebeii agros colunto, *Halyc. lib.* 2. *Liv. lib.* 1. & apud Thraces agricolæ erant contemtiſſimi: *Herod. lib.* 4. Apud Cretenſes Ilotæ & Periæci exercebant agros, 2. *Pol. c.* 8. Vnde *Iaſon in* §. *item. Inſt. de act.* ignobilem putat fieri, qui rus exit ab urbe, quod tamen mos Gallorũ, Angl. Germ. Polon. falſum demonſtrat, & quod *Plin. ſcribit l.* 18. *c.* 3. manibus Impp. tractatam fuiſſe agriculturam, cũ & Cyrus hortos ſeverit, *Xen. in œc.* & Attalus. *Var.* 1. *de re ruſt. c.* 1. *Colum. lib.* 1. *c.* 1. Item Archilaus, Hieron, *Plin. d. l.* & nobiliſſimi Romanorum

agros

agros exercuerint. *Cicero in Catilin. Mai. Colum.1.de re ruſt.c.1. Plin.lib.*18. Ideoque *Ariſtot.7. Polit.cap.*9. & 10. diſtinguit inter poſſeſſores agrorum, quos nihil vetat eſſe nobiles: & inter cultores,qui ad ſervilia opera non parum deflectunt: ſin verò precium pro labore accipiant, omninò ad ſordes abeunt.

Oportet autem hunc ordinem præ cæteris diligenter in Republica conſervari, *Plato* 3. *de legib. Ariſtot.* 1. *Polit. cap.* 5. 7. *Polit.* 8. 1. *Oecon.* 2. *Aver. tr.* 3. *Polit.* quia in omni Republica ante omnia neceſſarium eſt alimentum, 7. *politic. cap.* 8. Ac hoc maximè & commodiſſimè acquiritur per agriculturam,qua de cauſa Terram eandem vocabant matrem & Cererem, *Var.*3.*de re ruſt. cap.*1. Vnde & leges vetant ruſticos avocari ab operibus, *l.2.de Nund. l.1.C.de agric.*ne,*ut loquitur Calliſtr.* deſtituatur annonæ præbitio, eademque de cauſa, cenſorium probrum erat, agrum malè colere. *Plin. lib.* 18. *Varro* 8. *de re ruſt. in præfat.* conqueritur de Romanis, quod,poſtquam intra murum ferè correpſerunt patres familiæ, relictis falce & aratro, frumentum locent, qui nobis advehat, qui ſaturi fiamus, ex Africa & Sardinia, & navibus Vindemiam condiant ex inſula Coa & Chia, quæ verba repetit *Colum. in præf.* 1. *de re ruſt.* Accidit, quod honeſtiſſimus modus acquirendi ſit ex agris. Cætera, *inquit Colum. d. loc.* diverſa & repugnantia, quaſi diſſident à juſtitia ſed hoc genus amplificandi retinendique patrimonii omni crimine caret. O Fortunatos nimium, bona ſi ſua norint Agricolæ, quibus ipſa, procul diſcordibus armis, Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus, *Virgil. in Georg.*

Varro 3. *de re ruſt. cap.* 1. *Colum. in præfat. lib.* 1. duas alias tangunt rationes, quas unà cum præcedenti complexus eſt *Cato in princ. lib. de re ruſt.* Virum bonum,inquit, cum laudabant,ita laudabant: Bonum agricolam, bonum colonum. Ampliſſimè laudari exiſtimabatur,qui ita laudabatur. Mercatorem autem ſtrenuum ſtudioſumque rei quærendæ exiſtimo, verum periculoſum, & calamitoſum. At ex agricolis viri fortiſſimi & milites ſtrenuiſſimi gignuntur: maximéque pius queſtus ſtabiliſſimuſque conſequitur, miniméque invidioſus: miniméque malè cogitantes ſunt, qui in eo ſtudio occupantur. Nimirum optimus eſt populus, qui conſtat ex agricolis. 6. *polit. cap.*4. quippe. Extrema per illos Iuſtitia, excedens terris, veſtigia fecit. *Virgilius in Georg.* deinde uſu indureſcunt ad belli labores ſuſtinendos, qua de cauſa annum ita olim diviſerant, ut nonis modo diebus urbanas res uſurparent, reliquis ut rura colerent. Quod dum ſervarunt, *ait Var. in præf. lib.* 2. utrumque conſecuti ſunt, ut & agros fœcundiſſimos haberent, & ipſi valetudine firmiores eſſent. Inde Gallos robur ſuum acquiſiſſe, autor eſt *Polyb. lib.* 2. & Maximinum. *Capitolin. in Max. Philo* 1. *de Vit. Moſ. Xenoph. in Oecon.* Vt taceam jucunditatem ſtudii huius,quam *Xenoph. dict. loc. Virgil. in Ecl. & ſecundo Georg. Horat. in Epod. Cicero de ſent. Polyd. Virg. lib.*3.*de inu.rer. cap.*1. in commendationem producunt, quia Politicus rationem habet, non jucundiſſimæ, ſed optimæ vitæ.

Poſt agricolas neceſſarii videntur negotiatores ſeu mercatores, quos plerarumque Rerumpublicarum autoritate inter plebeios rejicimus. *Halycarnaſſ. libr.* 2. ne quidem inter cives Romanos eos relinquit, & *Martian. l.legatis* 65. *de leg.*3. negotiatores accenſet ſervis. Sed huic l. derogatū oportuit, cum admiſſi fuerint ad ſuffragia. *Sigon.2.de jur.Rom.cap7.. & Cic.5.in Verr.* introducat Gavium Coſſanum conquerentem, ſe civem Romanum eſſe, & meruiſſe cum L. Pretio ſplendidiſſimo Equite, qui Panormi negotietur, in quem locum *Manut.* Equitibus, inquit, mercari licebat: patritiis minimè. Vnde illud *Cic. in Parad.* propter aviditatem nullum quæſtum turpem putas, cum iſti ordini ne honeſtus quidem poſſit eſſe ullus. Clarius *Liv. lib.* 20. Quæſtus omnis patribus indecorus viſus, & *Scævol. l.* 3. *de vac. & excuſ.mun.* Senatoribus navem habere non licet, L. Iulia Repet. Quin & Tarquinium viliorem fecit, quod mercaturam pater eius exercuiſſet: *Valer. Max. libr.* 3. *cap.* 3. Veſpaſianum vituperat *Suetonius cap.* 16. *in Veſpaſ.* quod negotiationes, vel privato pudendas, propalam exercuerit, coëmen-

Mercatores.

coëmendo quædam tantum, ut pluris poſtea diſtraheret, & *Capit. in Pert.* inter Pertinacis ſordes numerat, quod mercaturæ ſtuduerit, quod *Com. l. 2. bell. Neap.* Ferdinando quoq; regi Neapolitano exprobrat. Sed *Damia. à Goes*, regem ſuum, cui idem objectum erat, excuſat, quod in commutandis rebus non tam quæſtum, quàm occaſionem propagandæ religionis ſpectet.

Theophilus enim Imperator uxoris negotiatoriam navim in portu combuſſit, cum hac increpatione: Cum Deus me Imperatorem fecerit, tu me nauclerum facere contendis. Scito autem mercaturam privatis hominibus eſſe attributam, ut eam tolerandæ vitæ occaſionem habeant. Quod ſi nos præter imperii opes, etiam mercaturæ emolumenta interceperimus, unde nam fortunæ tenuioris homines victum comparabunt. *Zonar. in Theophil.* Revera enim mercatura aliquid ſordium habet, quia ſine fraude vix quicquam proficit, & cum incommodis aliorum conjuncta eſt, 7. *polit. cap.* 9. In perſonas verò nobiles non cadunt ſordes, quo argum. *Bald. in l. cum legitima, ff. de ſtat. hom.* Baſtardos negat eſſe nobiles, quia ſordes, ait, non merentur nominari inter præcipuos. Quin etiam elangueſcit nobilitas & virtus, ſi in quæſtu faciendo occupetur, quam ob cauſam *Caſ.* ſcribit *lib. 2. de bell. Gall.* Nervios à ſuis oris repuliſſe mercaturam, & Apollonius Thyanæus ſolitus fuit adoleſcentes ab ea abducere, tanquam à re vili, quæ non vereatur odium omnium capere, modò ſit cum aliquo conjunctum lucello. *Philoſtr. lib.* 4. & 8.

Hinc factum eſt, ut nobiles negotiari prohibiti fuerint, *l. Nobil. C. de com. & merc. l. 6. C. de dignit.* quia & inter ſordidos & abjectos quæſtus mercatura reponitur. *l. Humilem, C. de inceſt. rupt. l. Sanatores* t. *C. de nat. liber.* Ruſſorum nobiles adeò deſpicatui habent mercaturam, ut mendicare malint, quàm eam exercere, *Sigiſ. Bar.* Apud Polonos pro Nobilibus non reputantur, qui exercent eas artes & affectiones, quas communiter cives, & qui in civitatibus morantur, exercere ſolent, ut ſtatuit Alexander anno 1505. *lib. 1. Stat. Polon. c. 15. a.* 1. *l. l.* 3. Nec apud Saxones olim nobilis æſtimabatur, qui mercaturæ dabat operam, ut patet ex articulo 9. Torneam: quem Philippus Cæſaris Cancell. rogaivt, & Henricus auceps confirmavit, ne liceat illam ad palæſtram prodire, qui mercatura nobilitatem contaminaſſet, *Münſter. in deſcript. Torneam.* Cautum quoque eſt in Saxonia anno 1573. ne nobiles mercaturam, cæterave civium opificia ad ſe transferant, quod Mauritius & Auguſtus Electores propterea ſe conſtituiſſe addunt, ne nobiles civitatibus debitum lucrum præverterent, & ſuo genere quicquam indignum admitterent, *Conſtit. Electoral. Saxon. pag.* 17. & 124. Civitates Daniæ Haffnia & Ellenbogen, inter cætera, quibus ſe à nobilitate prægravatas putabant, hoc quoque, utferunt, quod commercia ipſi nobiles tractarent, nec civibus relinquerent, unde familiam alere poſſent. *Vide reſponſ. civitat. contra nobilitatem pro Chriſtierno.*

Veneti tamen, Genuenſes aliæq; ad mercaturam ſitæ civitates, non credunt per negationes nobilitati detrahi, ut *Poggius refert de nobilit.* quanquam *Cepol. in mat. nobil.* etiam nobilitati per mercaturam aliquid decedere putat in illo loco, ubi ex ſtatuto licet nobilibus negotiari.

Cæterùm ne omnes mercatores uno ſtylo perfodiamus, diſtinguendum eſt cum *Cicerone* 1. *de offic.* inter mercaturam tenuem, & copioſam. Mercatura, inquit, ſi tenuis, ſordida putanda eſt: ſin copioſa, magna & multa undique portans, multiſque ſine vanitate impartiens, non eſt admodum vituperanda. Et de hac interpretandum eſt illud *Ariſtotel. ex lib. 6. Polit.* Neceſſarium eſt in omni civitate, aliquid vendi, aliquid emi, eò, quod, quibus Reſpublica indiget, non omnia domi naſcantur. Aliam rationem affert *Plato 2. de ll.* & *Calliſtr. l. Si quis 2. ff. de Nundin.* ut ſint, qui à ruſticis & opificibus emant, ne ſi ipſi cogantur, in foro emtorem expectare, rus & opificia negligant. Adhuc aliam addit *Plutarch. in Solon.* Honor, ait, habitus olim fuit mercaturæ, quod ad Barbarorũ neceſſitates, comparandaſque Regum amicitias valere putabatur: Ex eaque homines multarum & ma-

Digitized by Google

ximarum rerũ experientiam percipere: Eo conſilio Solon ad mercaturam ſe contulit: Plato oleum in Aegyptum exportavit: *Theod. in lib. de act. virt.* & Thales oleum in Chio coëmit, 1. *polit.* 7. oſtenſurus, etiam Philoſophos poſſe diteſcere, niſi illud *Vlpian. l.* 8 *ff. de vac. & excuſ. mun. §.* 4. nimis verum putarent, Verè Philoſophantes pecuniam contemnere.

Oportet autem mercaturam honeſtè inſtitui, id eſt, ut res neceſſariæ ad Rempublicam inferantur, nec exportentur, illæ, quibus vel Reſpublica carere nequit, vel quibus armantur hoſtes: *l. Non ſolum. de com. & merc. l.* 1. *&* 2. *Quæ res export. c. ad liberand. de Iud. & Sarra.* idque ſine fraude, ut præcipitur *Levit.* 19. *verſ.* 11. aut ita, ut lucrum non ſit propoſitum mercatori, tanquam finis, ſed tanquam ſtipendium laboris, *ut dicit Thom.* 2. 2. *q.* 77. Hoc enim lucrum honeſtum vocare poſſumus, *cum Innoc. III. c. per veſtras. de donat. int. vir. & ux. & Leone c. Qualitas. diſt.* 5. *de pænit.* Lucrum enim verũ eſt, *definiente Caſsiod. lib.* 9. *c.* 15. quod conſtat judicia divina non punire. Quanquam non inficiemur, difficile eſſe, ut non plenius æquo laudet venales, qui vult extrudere, merces. *Horat.* 2. *Ep.* Quid n. ſtultius, *ait Cic.* 3. *de off.* quam venditorem vitia rei, quam vendit, narrare, & quaſi per præconem prædicere: Domum peſtilentem vendo

Vnde *Leo Pap. Ep.* 90. *c. Qualitas. diſt.* 5. *de pænit.* licet quæſtum quendam putet negotiantem excuſare, tamen addit: Pœnitenti utilius eſſe, etiam diſpendia pati, quam periculis negotiationis obſtringi, quia difficile eſt, inter ementis vendentiſque commercium, non intervenire peccatum *Pomponius* enim concedit in precio emtionis & venditionis naturaliter licere contrahentib. ſe circumvenire *l. in cauſa* 16. *§. Idem, ff. de Minor.* quod & *gloſſ. d. c. Qualit.* elicit ex *l. Item ſi pretio. §. Quemadm. ff. Locat. cond. Balduſque* notat ex manifeſta *l.* 2. *in fin. C. de reſcind. vendit. & C. cum cauſa ext. de emt. & vendit.* qui cum *in c. cum cauſ. ext. de emt. & vend.* qui cum *in c. cum cauſ. in fin. de Teſt.* illud dixiſſet, addidiſſetque, non tamẽ id licere in foro conſcientiæ, tandem infert: Quò ergò vadit anima mercatoris? Vnde *Eccleſiaſt. cap.* 26. *verſ.* 28. duæ, inquit, ſpecies difficiles & periculoſæ mihi apparuerunt: difficile exuitur negotians à negligentia, ſive à deceptione: & non juſtificabitur caupo à peccatis labiorum: ex quo traxit *Chryſoſt.* quod 2. *part. homil.* 38. *in Matth. cap.* 21. nimis duriter ſcribit, repetitque *Gratianus c. Ejiciens. diſt.* 88. *arg. Pſal.* 70. Detenui denique mercatura conſentiunt omnes *Ciceroni* 1. *off.* qui ſordidos eos ait eſſe, qui emunt à mercatoribus, quod ſtatim carius vendant. Nihil enim proficiunt niſi admodum mentiantur. Nec verò quicquam eſt turpius vanitate, nec quicquam ingenuum habere poteſt officina.

Opifices

Reliqui opifices viliores ſunt, & inter plebeios infimi, quos *Ianot. de Repub. Venet.* peculiariter populares vocat. E, inquit, ſon quelli, i quali eſercitano arti viliſſime per ſonſtarla vita loro. Et nella città non hanno grado alcuno. Iam olim manuarii opifices excludebantur Reipublicæ honoribus, priuſquam rerum ſumma ad plebem devolveretur, 3. *Polit.* 3. Nec Lycurgus in ſua Republica opificibus locum dedit, *Plutarch. in Lycurg.* nec Romulus, *Halyc. lib.* 2. Nemini enim Romanorum, ait, licet Cauponariam, aut ulla opificia tractare, ipſeque *Cicero pro Flac.* opifices, tabernarios &c. vocat fecem civitatum, & *Herodot. in Euterp.* ſua ætate ſcribit opifices fuiſſe contemtiſſimos. Ariſtot. licet 7. *polit. cap.* 8. eos putet neceſſarios, *cap* 9. tamen in optima Republica non vult miſceri civibus, quia, *ut* 3. *Polit. cap.* 5. *ait,* non poteſt virtutem ſectari, qui in vilibus opificiis vitam traducit, quam rationem huic rei aſſignat quoque *Demoſth. in orat. de Republ. ordin.* In optima verò Republica civis debet perfectiſſima virtute præditus eſſe. 7. *polit. cap.* 8. Idemque docet *Eccl. c.* 38. qui propterea à ſe illa judicis opifices excludit &c.

Sed quia noſtræ Reſpublicæ non ſunt omninò perfectiſſimæ, demus cum Lybie regina Aegypti, *Iſocr. in laud. Buſir.* inter cives eſſe opifices, quos *Plat.* 2. *de ll.* facit materiam civitatis, & *Ariſt.* 4. *Pol. c.* 4. 7. *Pol. c.* 8. poſt agricolas numerat, propter neceſſitatem, quam artes præſtare Reipub. *Cic.* docet 2. *de off.* Adhuc tamen *cum Cic. d. l.* & *Ariſtot.* 4.

Digitized by Google

ſter. 4. *Polit.* 4. diſtinguendum eſt inter artes ad neceſſitatem : & ad voluptatem comparatas. Hæ, quæ miniſtræ ſunt voluptatum (loquor cum Cicerone) minimè probandæ, ut cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, *ut ait Terent.* Adde his, ſi placet, unguentarios, ſaltatores, totumque ludum talarium. Rectè Cicero, & poſt eum *Sen. Ep.* 88. à Republica tales opifices amandat, quod ingenia ſua ad perniciem civium accommodent.

Coci. Et, quod ſaltatores, & id genus homines attinet, de iis dicemus proximè ſub officio Cenſorum : Cocos verò etiam Lacedæm. Republ. ejecerunt, *Aelian.* 14. *Var. hiſt.* exceptis, qui jus atrum coquerent. *Plutarch. in Lyc.* Nam Mythecum, qui in coquinaria peritior erat, juſſerunt urbe exire. *Maxim. Tyr. ſerm.* 7. Quo in loco apud Romanos fuerint, docet *Liv. lib.* 39. Coquus, inquit, viliſſimum antiquis mancipium, & æſtimatione & uſu, tum in pretio eſſe, & quod miniſterium fuerat, ars haberi cepta : Imò adhuc inter ſervos cenſentur, *l. legatis* 65. *de leg.* 3. *l.* 99. *eod.*

Piſtores. Piſtores quoq; nullos Romæ fuiſſe, uſque ad bellum Perſicum anno V. 580. *Polydor. Virg.* docet *lib.* 3. *c.* 2. *de in V. rer. ex Plin. l.* 18. *c.* 11. Sed, ut eos, qui panem ſimpliciter conficiunt, in Republ. patiamur, dulciarios tamen, & id genus alios ſcitamentorum fabros ablegamus, eodem argumento, quo *Veget. lib.* 1. *de re milit. cap.* 7. eos à caſtris abeſſe jubet.

Tabernarii. Tabernarios etiam, ſeu, ut vocat *Marcell.* Popinones & Caupones in viliſſima fece civium ponit *Cic. pro Flac.* & Clem. V. clericos in talibus artibus occupatos exautorat, quaſi inhoneſtis artibus ſuum ordinem inquinantes : *Clem.* 1. *de vit. & hon. cler.* Imò *c. Clerici. diſt.* 14. vetantur Clerici tabernas ingredi, niſi peregrinarionis neceſſitate compulſi, & Demoſthenes Diogeni exprobavit, quod in taberna cœnaret, *Ael. Var. hiſt.*

Unguentarii. Eodem gladio jugulantur unguentarii, quos *Plutarch. in Pericl.* ſordidis opificibus immiſcet : ſed *Senec. lib.* 4. *nat. qq.* teſtatur à Lacedæmoniorum urbe pulſos, & Auguſto vitio datum eſt, quod proavum habuiſſet unguentarium. Græci vocant *μυροπώλας*, ne quis fortaſſe pharmacopolas intelligat, quos tamen olim quoque cum inhoneſtis numeratos fuiſſe, *Lambin.* colligit ex illo *Horatii*: Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ.

Mimi. Omnium verò conſenſu inter infimos collocandi ſunt Pantomimi, hiſtriones, ludiones &c. Pantomimorum enim ædes vetuit Tiberius ſenatores ingredi, *Tacit.* 1. *Annal.* & hiſtriones Italia excluſit, *Tac.* 4. *An.* quos unà cum pantomimis removit Traianus, *Plin. in Paneg.* Comprehendo autem ſub hoc ordine, non tantum ludiones ſcenicos, quos Pegaſus & Nerva filius infames pronunciant, ſi ob præmium in ſcenam deſcendant, *l.* 2. *§. Ait prætor. in fin. ff. de his, qui not. infam. & Aemil. Prob. in præf.* partim infames, partim humiles, atque ab honeſtate remotos putat : ſed & tibicines iſtos, qui fruſto panis ad cantandū conduci ſe patiuntur. Eos enim in ſordidorum & infamium loco habent Canones, *c. definimus* 4. *q.* 1. *c. pro dilectio. de conſ. di.* 2. & Ius Sax. ab unionibus honeſtis repellit, non propter Muſicam, quam nunquam ſatis laudatam à *Plutar. de Muſ. Boet. in pr.* 1. *lib. de Muſ. Capell. de Muſ. antiq. Aleſſ. Picoll. lib.* 4. *Inſt. Mor. c.* 12. 13. credimus, ſed quod Muſica ad turpem quæſtum abutantur, & malè præterea vitam deforment, ſicut Diogen. Cyin. dicere ſolebat: Eos chordas quidem bene temperare, animi autem mores diſtemperare, *Salmuth. in not.* 1. *p. ad Paneir.* & rectè *Livius libr.* 9 cum ſcripſiſſet, tibicines, ebrietate ſepultos, Romam revectos fuiſſe, ſubjungit : Solet enim id genus hominum vini avidum eſſe.

Miniſtri publici. Non poſſumus plures jocularium artium in ſcenam producere, ſed ſi quæ ſunt ad corruptelam comparatæ, aut Republica excludi, aut infimo loco negligi debent. Neceſſariæ verò non habentur omnes ejuſdem rationis. Nonnullæ enim licet deſiderari commodè nequeant, tamen ſua natura ita ſordidæ ſunt, ut ingenui ab aliis abhorreant, quale eſt officium lictorum, Carnificum, Libitinariorum, Agitatorum &c. Carnifice opus eſt, niſi accuſator ipſe, reo manum inferre velit, qui mos fuit apud Lituanos olim, *Alexand. Guagen. in deſcript. Lituan. Cromer. lib.* 16. & Gandavenſes, cū filius patris jugulū hauriret, quod publica perſona, quæ id faceret, non eſſet,

 Bodin. 3.

Digitized by Google

Bodin. 3. *de Repub. cap.* 8. Sed tamen carnifex honeſtis civibus admiſcendus non eſt, verum, *ut ait Cic. pro Rab.* extra mœnia ablegandus, in quo loco & Romæ habitabat, ut patet ex illo *Plauti*: Extra portam Metiam currendum eſt prius, Lanios inde accerſam duos cum tintinnabulis. Idem apud Rhodios obſervari ſolitum, teſtis eſt *Dion. Chryſoſt. orat.* 31. *Kirchmann. lib.* 2. *de fun. Roman. cap.* 24. Eadem de cauſa, ſcilicet ob ſordes, amoti ſunt urbe Coriarii & Veſpillones, ut conſtat ex verbis *Artemidor. lib.* 1. *c.* 53. Coriariam exercere malum omnibus, Corpora enim mortua abjectat cerdo: ideóque ab urbe ſecluditur.

Coriarii.

Cæteri opifices, qui nec ſordida opera, nec inhoneſtum quæſtum exercent, nec corruptelas inducunt, civibus aſcribi queunt cum *Plat.* 2. *de ll.* & *Iſocr. de laud. Buſ.* eo tamen ordine, ut, qui honeſtioribus utuntur mediis, & plus proſunt Reipublicæ potiorem ſemper obtineant locum. Fabros enim commendat ipſe Deus, *Exod.* 31. nec pudet Vlyſſem ſe fabrum profiteri, *apud Hom.* 23. *Odyſſ.* quod ſine hac arte civitas commodè extrui, muniri, aut arma ad bellum parari nequeant. Vnde non parvum incurrerunt periculum Iudæi, cum faber ferrarius nullus eſſet in Iſrael, 1. *Reg.* 13.

Tribus & curia.

Declaravimus ordinem civium, quoad dignitates, ſed, quam *Thucyd. lib.* 5. putabat cauſam eſſe, quapropter exercitus Lacedæm. tam accuratè diſtincti fuerint, eadem coget Politicum diſtinguere cives in certas claſſes, ut ſcilicet commodè gubernari per juſſa & imperia maieſtatis poſſint. Id enim ſumma regis Servii ſolertia factum teſtatur *Flor.* 1. *hiſtor. cap.* 6. ut omnia, patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque diſcrimina in tabulas referrentur, ac ſi maxima civitas minimæ domus diligentia contineretur.

Antiqua eſt diſtributio civium in tribus, in quas Hebræi diſpoſiti erant, & Athenienſes à Theſeo. Quatuor enim φυλὰς inſtituiſſe Theſeū, *Steph. Pollux. l.* 8. *Pauſ. in Att.* aliiq; ſcribunt, quas alii eo numero manſiſſe, alii ad 10. alii ad 12. uſq; auctas fuiſſe putant, de quibus videatur *Plut. in Sol. Theſ. Cimo. Vlp. in Timocr. Pauſ. in Timocr. Pauſan. in Att.* *Covar. l.* 4. *Var. reſol. cap.* 1. *num.* 6. *Sigon.* 1. *de Repub. Ath. cap.* 2. Romulus in ſua Republica imitatus eſt ſimilem diviſionem. Quanquam enim *Livius lib.* 1. à cæteris diſſentit, *Varro* tamen *libr.* 4. *de Ling. Latin. Plutarch. in Rom. Dionyſ. lib.* 2. *Aſcon lib.* 3. *in Verr. Propert. lib.* 4. *Eleg.* 1. urbem à Romulo teſtantur in tres partes diviſam fuiſſe, Tarienſes, Ramnenſes & Luceres, quas inde tribus appellatas veriſimilius putat *Perion lib.* 2. *de magiſtrat. Roman.* quam *Livius* à Tributo. Tarquinius Priſcus duplicavit quidem prædictas tribus, *ut Dionyſius docet* ſed numerum non mutavit. Servius verò Tullius, quem *Livius lib.* 1. autorem tribuum laudat, quanquam *lib.* 10. ante eum tres tribus concedat, non tantum nomina, ſed & numerum tribuum mutavit, quatuorque urbanas inſtituit, quibus quot ruſticas adjecerit incertum eſt. *Dionyſ. libr.* 3. *Sext. Pomp. Var. libr.* 4. *de Ling. Lat.* In ſumma tamen 35. tribus fuiſſe *ex Ciceron. cont. Rull. libr.* 3. *in Verr.* & *ibidem Aſcon. Pedian. Livius lib.* 1. *cap.* 6. *Plutarchus in Grach.* colligunt *Onuph. Panvin. Nicolaus Gruch. lib.* 2. *de comit. Rom. Sigon. de antiq. jur. Rom. cap.* 3. *Godoleu. ad lib.* 1. *Liv. Covar. lib.* 4. *Var. reſol. cap.* 1.

Tribus ſubdiviſit Romulus in curias, has in decurias. Quanquam enim curiarum notionem admodum obſcuram facit *Livius*, adcò ut *Perion. libr.* 2. *de mag. Rom.* fateatur ſe ignorare, quid per curias Livius intelligat: tamen *Gruch. lib.* 3. *de Com. cap.* 1. & *Buda. in poſt. annot.* 11. curias comparant paræciis apud nos, cum *ex Dion. lib.* 2. manifeſtum ſit: Curiam fuiſſe decimam partem tribus, certis ſacris, certoque loco loco alligatam. Athenienſes tribus diviſerunt in τρίττυας, ἔθνη & φρατρίας caſque vicisſim in partes tricenas, quas γένη, ſeu gentes dixerunt. *Sigon.* 1. *de Rep. Ath. c.* 2. Sed prætereà Ser. Tullius aliter diſtribuit populum, non ex regionibus vel locis, ſed ex cenſu, in claſſes & centurias. Sex enim claſſes in 139. centurias diviſas, inſtituit pro ordine cenſus & divitiarum, *ut patet ex Liv. l.* 1. *Dion. lib.* 3. *Flor. lib.* 1. *hiſt. c.* 6. *Gell. lib.* 10. *cap.* 28. *Aſcon. in Cornel.* de quibus prolixius diſſerere, inſtituti noſtri anguſtia vetat.

Digitized by Google

Collegia.

Vnica tamen diviſio magni adhuc momenti eſt. à Solonne profecta, *l. ult. de colleg.* & à Numa uſurpata, *Plutarch. in Num. Plin. lib.* 34.35. vel *ut Flor. Oroſi. & Iorn. ſentiunt.* à Ser. Tullio, qua diſpeſcuntur cives in collegia, corpora & Vniverſitates. Collegium eſt trium ad minimum, *ex l. Neratius de V. S.* aut plurium perſonarum ejuſdem conditionis ſocietas. Societatem voco, quia collegium eſt nomen juris, quod ſi in pluribus fuerit firmatum, etiam in uno ſervari poteſt. Collegæ autem quos *Var. 2. de ling. Lat.* interpretatur, quaſi ſimul lectos, debent ſimiles eſſe & ejuſdem profeſſionis. Propterea enim *M. Meſſal. lib. 3. auſpic.* Cenſores negat conſulum collegas eſſe, quia non iiſdem creantur auſpiciis *Gell. l. 13. c. 14.* inque dubium meritò vocatur, an non error ſubſit, quod *ibidem* prætor dicatur collega conſulis, cum ab illo ad hunc provocari potuerit, ut ſuſpicatur *Bodinus.* Nec Medicus eſt collega ICti, niſi in alio quodam communi officio & magiſtratu conveniant. Ex diverſis enim profeſſionibus naſcitur corpus: ex corporum & collegiorum congregatione Vniverſitas. Quod ſi unus etiam autoritate & poteſtate excedat nimium, ita ut non tantum in ſingulos, ſed & univerſos jus habeat, qualem ſe facit pontifex Romanus in concilio, eum non ulterius collegam dici putat *Bodin. 3. de Repub. c. 7.* Abbas enim aut Rector, tam diu collegæ nomen retinet, quàm diu ab aliis ſuam ſententiam vinci patitur.

Quanquam verò collegia ad amicitiam civium firmandam, diſtinctionem ſervandam eorum, qui eadem tractant, item ad melius excolendas artes, inſtitui debent: tamen ne hoc prætextu, noxia irrepant conciliabula, videndum, nec ulla concedenda ſodalitas, *ut vocat Cic. & Cajus ICtus*, niſi conſenſu Reipub. confirmata, *l. 1. 2. & 3. ff. de coll.* Nam cum 300. juvenes Pythagorei Crotonæ novum genus vivendi inſtituere vellent, tantum non à civibus trucidati ſunt: *Iuſtin. lib.* 20. & Athenienſes Alcibiadem damnarunt, quod ſacra collegia privatim tractaret, *Aemil. Prob. & Plut. in Alcib. Xenoph. 1. re geſt. Græc.* Romæ contra talia collegia, quæ contra Rempub. coierant, L. Cæcilio & Q. Martio Coſſ. SCtum factum eſt, ut irrida eſſent, *Cicero in Piſon.* quæ cum reſtituiſſet Clodius, Cæſar iterum ſuſtulit, *Dion. lib.* 50. cumque ſecutus Auguſtus, *Suet. in Aug.* Claudius, *Dion. lib.* 58. M. Antonius *l. 1. de manum. quæ ſer. ad Univ.* Severus *l. 1. ff. de colleg.* Dioclet. & Maxim. *l. Collegium, C. de hæred. inſt.* & Fridericus I. *§. conventicula de pac. ten. lib. 2. F.* Pontifices item negant collegia ſubſiſtere, quæ non à ſede Apoſtol. ſint probata, *c. 1. de relig. dom. in ſext.* quod & *gl. c. ult. de rel. dom. in Quint.* elicit ex *eod. cap. & c. cum olim de conſuet. c. 1. diſt.* 21.

Ius verò collegiorum conſiſtit in hoc, quod poſſint de rebus ſuis, & in collegas ſtatuere, dummodo non ſtatuant, contra ll. publicas. Ita enim Solon, qui hujus privilegii autor eſt, cenſuit, *κύριον εἶναι*, quicquid ad *ἑταιρίαις* poſitum fuerit, *ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα* *l. Sodales. ff. de colleg.* Et Carolus V. quoque irrita declaravit edicta collegiorum, quæ publicæ utilitati præjudicent: *In conſt. Bruxel. editis*, ſicut & Franciſcus I. Gall. rex *in Edict. anno* 1539. *promulg. tit. de coll. & magiſt. artif.* Nonnullis collegiis etiam juriſdictio in ſingulos collegas conceſſa eſt, ſicut Fridericus II. Rectoribus Academiarum, dedit. *Autent. habet. C. ne fil. pro pat.* Sed hæc ex uſu dijudicanda ſunt. Tum autem valet edictum collegii, quando major pars conſentit, niſi aliud ſit exceptum in ll. collegii. *4. Polit. c. 5. l. Quod major. 19. ff. ad Municip. de Incol. c. Cum in cunctis de iis quæ fiunt à mai. par. cap.* quanquam *Iohan. And. in gl. c. Quod omnes de R. I. in Suet.* diſtinguit in ea, quæ omnes & quæ ſingulos attinet.

CAPUT. XIII.

De Officiis Reipub. in genere.

Neceſſitas officialium.

POſtquam duas primas partes Reipub. explicavimus, abeundum eſt, ad inſtrumenta, quibus ſuperior regit & continet inferiorem, cum impoſſibile ſit, ut ſumma poteſtas etiamſi *πανόπτης* ſit, qualem Argum regem Pelop. extitiſſe ferunt, *Euſtath. 2. Iliad.* ſua unius opera ad tantam molem ſufficiat. Quantum enim imperandi onus

ſit,

ſit, prolixè explicavit Tiber, in ſenatu, cum diceret, ſe in partem curarum ab Auguſto vocatū, experiendo didiciſſe, quam arduum ſit regendi munus, *Tacit. in Annal.* quam ob cauſam Diocletianus depoſuit imperium, quod ejus magnitudini non ſufficeret, *Pomp. Lat. in Dioclet.* Imò Seleucus dicere ſolitus fuit, ſi multi ſcirent, quantum eſſet negotii, tantum tot Epiſtolas mittere ac legere, nunquam humo diadema tollerent: quibus non diſſentiunt, quæ ſcripſit Gordianus ad ſocerum ſuum Miſitheum. *Capit. in Gord. Iun.* Hinc oritur neceſſitas vicariorum, de quibus *Cicero in 3. de ll.* & *Ariſt. 4. Polit. 4.* ἄνευ ἀρχόντων ἀδύνατον εἶναι πόλιν:

Horum vicariorum munera, *ut vocat Paulus l. Munus de V. S.* quia *Cicero 1. de offic.* officia indigetat, inde ICti antiquiores flexerunt nomen officialium, quo utitur & *Vlpian. lib. 9. de op. liber.* & *Conſtantin. c. 1. C. de offic. diverſ. jud. Nov. 17. c. 5. Martin. Laud. in tract. de officialib. domin.* Officiales definit *Bod. 3. de Rep. c. 2.* qui habent munus ordinarium, l. definitum. Sed quia Papinia, *l. Filius 7 de legatio.* etiam legationem vocat officium publicum, quam *Paul. l. 11. §. Exod.* & *Vlpian. l. 22. §. 2. Eod.* nominat munus: Item *Papin. l. 13. Eod.* & *Paulus l. 12. de vacat. & excuſ. mun.* negotium publicum, nihil cauſæ eſt, cur nō extraordinarios vicarios, qui gerunt officia majeſtatis, ſub officialium nomine in genere comprehendere queamus.

Cum igitur ſupra oſtenſum ſit, officia & honores debere dari inquilinis, porrò ſciendum eſt, inquilinos, ſi ea detrectent à Repub. ad gerenda munera cogi poſſe, *Arri. Epict. lib. 3. c. 7.* ne Reſpub. deſtituatur gubernatoribus, cum videamus multos refugere adminiſtrationem Reipub. vel magnitudine deterritos *Vida lib. 1. de dign. Reipub.* Vel invidia & mala gratia civium. Non enim, *ut dicit Aemil. Prob. in Chabr.* magnarum tantum & liberarum civitatū hoc vitium eſt, ut invidia gloriæ comes ſit, & libenter iis detrahant, quos emergere vidēt altius, nec animo æquo pauperes alienam opulentū intueantur fortunam: Sed &, *dicente Crom. lib. 30.* apud principes ita fit, ut, qui apud eos principem aut aliquem gratiæ locum obtinent, difficulter invidiam & obtrectationes hominum vitare poſſint. Nec enim tam modeſta ulla felicitas, aut virtus ſuis utilis, mitiſvè extitit, quam invidia non vellicarit: *Sabell. lib. 7.* ita ut mirum non ſit, Xenophontem repudiaſſe imperium Græcorum, ex hac ratione: Qui enim, inquit, tantam invidiam ſuſtentare poſſem? *Xenoph. lib. 6. de Exped. Cyr.* Et Chryſippus rogatus, quare ab adminiſtratione Reipub. abſtineret, reſpondit: Si benè adminiſtravero, civibus, ſi malè, Deo diſpliceo. *Lauterb. lib. 2. c. 4.* Qua de cauſa & Chabrias multum civitate aberat, & Iphicrates in Thracia, *Plutarch. in prae. reg. Reipub.* Canon in Cypro, Thimotheus in Lesbo, Chaces in Sygeo, Lucullus in prædio &c. *Prob. in Chabr. Athenens. libr. 12. Plutarchus in Lucull.*

Si quis enim Belliſarium clamantem audiat: Date Belliſario Eleemoſynam, quem virtus extulit, invidia & ingratitudo depreſſit: *Crinit. lib. 9. Egnat. lib. 5.* aut Scipionis Africani Epitaphium Linterni legat: Ingrata patria, ne oſſa quidem mea habes: *Valer. lib. 5. c. 3. Oroſ. lib. 4. c. 10.* Quis non patris Themiſtoclis apophtegma probet, qui filio ſeniles rates in mari diſperſas oſtendens, eandem dicebat eſſe rationē eorum, qui officia publica gerant, quos poſtquam emeriti ſunt, non tantum neglectos, ſed & infortuniis multatos vidimus. *Plut. de ger. Rep.* Nā cum Phocioni, ad mortem tracto, Eraphylæus occurriſſet, dicens: O quam indigna pateris, Phocion: At non inopinata, inquit. Hunc enim exitum plerique clari viri Athenis habuerunt. *Aemilius in Phoc.*

Sed ſicut *Seneca 1. de benefic.* diſputat, ob ingratitudinem hominum non eſſe à benefaciendo abſiſtendum, ita nec cum Coriolano arma movenda ſunt contra ingratam patriam, *Plutarch. in Coriol.* ſed cum Ariſtide precandum, ne tale tempus incidat, quod pœnitentiam facti inducat, *Plut. in Ariſt.* aut cum Camillo, ut eveniat occaſio, invidiam extinguendi, ingratitudinemque patriæ exprobrandi, *Livius libr. 5.* Interim, quantum licet, cura ad Rempublicam adjicienda. Si quis tamen & aliis

moleſtiis

Digitized by Google

moleſtiis abſterreatur, per præſidem, munus agnoſcere, cogendus eſt, *ait Vlpian. l. ſi quis, de Mun. & hon. l. Lucius 21. ff. ad munic.* quod jam ſtatuerat *Plato in pol.* idoneos cives ad officia cogi poſſe, ne ea recidant ad indignos: & Græci Sophonætum 10 minis multabant, *ὅτι αἱρεθεὶς κατημέλει, Xenoph. 5. Exped. Cyr.* Severus Imp. ne quidem à patria poteſtate vult filium retineri poſſe, quò minus cogatur, patriæ obſequi. *l. Honor. ff. de mun. & hono.* Si enim filius ad officia patri præſtanda cogi poteſt, *ut notat Cujac. in parat. de obſeq. par.* multò magis poterit civis cogi, ut præſtet obſequium patriæ, quia, *ut Plato loquitur Crit.* An ſic es ſapiens, ut te latuerit, & patri & matri, & progenitoribus omnibus patriam eſſe anteponendam?

Nec retrahere quenquam debet neglectus proprii commodi, quia, ut *Ariſt.* ratiocinatur *5. Eth.* honor & dignitas pluris æſtimanda ſunt, quam opes, M. n. Curius, cum rapa in foco torreret: Malo, ait, hæc in fictilibus meis eſſe, & aurum habentibus imperare *Plinius de Vir. illuſt. c. 33. Sabell. lib. 8.* Deinde bonus vir ſemper magis penſi habet bonum publicum, quam privatum, & *Ariſt. 2. Pol. 7.* ait: Melius eſſe, ut boni etiam periculoſum gerant magiſtratum, quàm ut Reſpub. peſſum eat, quia ut jus publicum præjudicat privato. *l. Quod ad jus. 14. ff. ad Trebel. & Vlpian. l. uni. §. generaliter, de Ventr. in poſſ. mitt.* Ventri propterea magis faveri ſcribit, quia puero favetur, ut in familiam inducatur, ventri verò, non tantum, ut parenti, ſed ut Reipub. naſcatur. Denique poteſt cauſa hæc præſcindi, ſi poſteri ſuſtententur ex publico, ut filiæ Ariſtidis, *Plut. in Ariſt. Fulgo. lib. 4.* & Scipionis: *Front. lib. 4.* aut pinguia dentur magiſtratibus ſalaria, quod in Repub. omninò fieri neceſſe eſt.

Salaria officialium.

Aequum enim eſt, *ait Caſſiod. lib. 2. Ep 33.* ut unicuique proficiat labor ſuus, & ſicut expendendo cognoſcit incommoda: ita rebus perfectis conſequatur augmenta. Quid contra iniquius, quam ſi populus & ſenatus, judices, mercede ſua priventur? *Demoſt. in Timocr.* Adeò quidem omnibus ſuarum rerum cura inſedit, ut & de Dione, viro bono, ſcribat *Aemilius Prob. in Dion.* quod res Dionyſii propter ſuas curaverit: ſi jam cives, dum publica tractant, ſua negligere cogantur, non eſt dubium, quin cum uxore Periclis, *Plut. in Pericl.* ſemper illud conqueſturi, & inviti ad Rempub. adminiſtrandam ſint prodituri: quo argumento diſputabant Suilius & Coſſutianus contra ſenatum pro ſtipendiis advocatorum: Eloquentiam ſcilicet gratuitò non contingere: omitte curas familiares, ut quis ſe alienis negotiis intendat. *Tacit. 11. Annal.*

Baſilius I. Imper. alia de cauſa officialibus larga dabat ſtipendia, ne cupidinem in ſubditorum bona converterent, aut ab iis munera extorquerent, *Cedren. in Baſil,* quam rationem ſtatuto Andronici Comneni quoque aſſignat, *Nicet. 2. An.* quo ſalaria ampliabat judicibus. Nam & illud diſputatur, utrum Xenia, & munera liceat magiſtratibus accipere, & Severus *l. Solent, §. de offic. procons.* Modeſtinus *l. 18. de off. præſid.* Bonifacius VIII. *c. 11. Verſ. inſuper, de reſcript. in Sex.* eſculenta & potulenta tantum concedunt accipi licere, quæ neceſſaria ſunt in dies paucos: Sed non à reo vel actore hæc accipi voluerunt, ſed ab iis, qui mera liberalitate offerunt. Litigantes autem non offerunt ex mera liberalitate, ſed ad favorem judicis conſiliandum. Vnde Ephialtes ne ab amicis quidem accepit, veritus, ut vel contra jus iis gratificaretur, vel, ſi id non faceret, ingratus videretur. *Aelian. lib. 11. Var. hiſt. c. 9.* Nec Cicero, quod ultrò ſibi in Cilicia muneris loco offerebatur, accipiendum putavit: *Cic. 5. ad Att. Plut. in Cic.* & Grace. de ſua Sardiniæ adminiſtratione ita loquitur: Ita verſatus ſum in provinicia, ut nemo poſſet verè dicere aſſem, aut eo plus in muneribus me accepiſſe, aut mea opera quempiam ſumtum feciſſe, *Gell. lib. 15. c. 12.* Nunc quoq; aſſeſſores Iudiciorum provincialium in Saxon. Lipſ. & Wittebergæ, & alibi jurant, ſe pro judicio munera non accepturos. *In conſtitutione Maurii, Anno 1540. pag. 196.*

An liceat magiſtratui accipere munera.

Diximus de iis, qui officia refugiunt: è contrario, qui ea ambiunt, non ſunt admittendi, niſi id faciant ad evertẽdos potentiorũ & improborũ conatus. Sicut enim T. Manlium excuſatũ habuerunt Romani, quod diceret,

Ambitus.

ego

nec cives ſuum imperium perpeti, nec ſe civium mores ferre poſſe, *Valer. lib. 6. c. 4. Plinius de Vir. illuſt. c.* 28. & Ludovicus Landg. Thuring. imperium recuſavit, quod literas neſciret: *Fulgoſ. lib.* 4. ita excuſandus eſt Ariſtides, quod ſe Themiſtocli collegam adjunxerit. *Plut. in Ariſt.* & Cato, quod affectaverit tribunatum plebis, quo poſſet Cæſaris potentiæ obſiſtere. *Plutarch. in Cat.* Sed, qui alias in Rempub. ſe ingerunt ſui commodi gratia, ſicut Stratocles & Dromoclidas dicebant, ſe ad Rempub. accedere, tanquam ad auream meſſem: *Plut. in lib. de ger. Repub.* hos officiis indignos judicare debemus. Indignus eſt ſacerdotio, *ait Imp. l. 31. in fin. C. de Ep. & Cler.* niſi ordinetur invitus: & Severus invitos, non ambientes dixit in Repub. collocandos. *Lamb. in Sev.* Nec Galba dedit equeſtria & ſenatoria officia, niſi recuſantibus. *Suet. in Galb.* qui enim per precium vel alio illicito modo aſpirant ad dignitates, indicanr, ſe virtute vera carere, tum quia virtus contemnit per ſordes inclareſcere, *Siman. 2. de Repub. c.* 8. *ex Plat. Ep.* 9. tum quia ſuis viribus potius, quam iſtis mediis exurgeret.

Sordidum enim eſt, & contemtibilem facit magiſtratum, ſi per ambidum acquiratur. *Plut. de ger. Rep.* Pericles enim liberè & ſine timore auſus caſtigare, quod ſine malis artibus ad dignitatem aſpiraſſet. *Thucyd. lib.* 1. Quod precio æſtimatur, vile eſt *arg. l. 1. §. 4. & 5. ff. de extraord. cog.* ſicut *Herodia. in Iulia.* ſcribit: Imperium cepiſſe contemni, cum cœperit vendi. & *Vopiſc. in Aur.* certam peſſum ituri imperii notam ponit, quod magiſtratus eſſent venales, quod & Iugurtha de Roma dicebat, eam venalem eſſe, & citò perituram, modo maturè emtorem invenerit. *Saluſt. in Iug.* Tanta enim *referente Nonio ex Varro.* invaſerat homines honorum cupiditas, ut vel cœlum ruere, dummodo magiſtratum adipiſcerentur, optarent, & *Mamert. ait ad Iulian.* etiam priſcis temporibus multorum ambitu campus fuit infamis. Nota diviſorum flagitia, notæ bellorum præſtigiæ, tum operarum ad vim & ſeditionem manus emtæ. Nec quicquam profecerunt ll. ambitus, quarum quantam ſeriem recenſent *Manut. de ll. Roman. Nicol. Grueh. l. 1. de Comit. Rom. Sigon. 2. de jud. c.* 30. quibus non tantum politica, ſed & Pontificia munera prenſari vetabantur. *l. Vnic. §. 1. ff. ad l. Iul. Amb.* quia hic ordo maximè ab eò abſtinere debet, quod laicis divina conſideratione inhibitum eſt: *Caſſiod. l. 9. Ep.* 15. Quid enim cautum & ſecurum eſſe poterit, ſi ipſa ſanctitas corrumpatur? ut dicitur *l. Si quenquam, c. de Epiſc. & Cler.* Adde 1. *q.* 1. & 3. *per tot. tit. de Simon. in Quæſt. c Nervi §. Alius, di.* 13.

Impp. *in d. l. ſi quenq.* addunt rationem aliam, ut is tantum promoveatur, qui meretur: Tunc autem, *dicente* Caſſiod. *lib.* 9. *Ep.* 16. electi meritum quæritur, quando pecunia non amatur. Eandem jam tetigerat *Ariſt. 2. Polit.* 9. ubi reprehendit Carthaginenſes, quod per divitias ſæpe indignos promoveant, quia, *ut Seneca dicit,* ambitio ad dignitatem, non niſi per indigna, ducit, ideòque Nero initio imperii promittebat, apud ſe nihil venale futurum, quod & alii ſervarunt, quorum catalogum refert *Sim. l. 6. de Rep c.* 14. 15. Addit *Ariſt. 2. Pol. c.* 11. adhuc aliud argumentū, quia ubi magiſtratus venduntur, ibi oportet pecuniam magni fieri & præferri virtuti. Vbi autem hoc fit, ſtabilis nunquā erit Reſp. Deniq; & hoc docet *Ariſt.* non parciturum ſubditis, qui precio pervenit ad imperium, quod & Severus dicebat: Veriſimile eſſe, ut, qui emit, vendat, *Lampr. in Sev.* non tantum, ut ſumtus, quos erogavit, recuperet, ſed ut ditior factus, majora admercetur. *Caſt. lib. 4. de off. reg. c.* 3. Et hanc rationem aſſignat *Iuſtin. Nov. 8. in pr. & c. ſic igitur* 7. itemque *Syneſius de regn. ad Arcad.* dum negat id hominum genus injuſtitiam odiſſe. Atq; hinc dixit *Thom. in Ep. ad duc. Brab. & Sot. lib. 3. de juſt. & jur. q. 6. a.* 4. licet concedatur principi, ut vendat magiſtratus, quod tamen non expediat.

Virtus officialium.

His viſis, videndum ante omnia, quò aptæ, tantum perſonæ dignitatibus præficiantur, ut præcipit *Caſſiod.* 4 *Ep.* 3. & monet Gedeon Epiſc. Crac. *Cromer. lib.* 6. quia de claritate ſervientium creſcit favor dominorum: & tales provehere principē decet, (*Verba ſunt Caſſ.*) ut quoties procerem ſuum fuerit dignarus conſpicere, toties ſe cognoſcat recta judicia habuiſſe. Non poſſumus

autem

tem in tanta officialium latitudine communem omnibus virtutem præſcribere, niſi eum *Caſſiod. lib. 9. Ep. 9.* dicamus: Diſciplina imperandi eſt, amare, quod multis expedit. Latius *Cicero 2. de offic.* Boni magiſtratus eſt, commoda civium defendere, non divellere, atq; omnes æquitate eadem continere, & *pro Rabir. in pr.* Boni conſulis eſt, ut, cum cuncta auxilia Reipubl. labefactari convellique videat, ferat opem patriæ, ſuccurrat ſaluti, fortuniſque communibus, imploret civium fidem, ſuam ſalutem poſteriorem communi ſalute ducat. Nam & Chiriſophus cum acciperet imperium in Græcos: Dabo, inquit, operam, ut quam maximè poſſim, veſtris commodis ſerviam, *Xenoph. 6. Exp. Cyr.*

Præterea requiritur probitas morum in quovis officiali, non tantum quia eſt imago majeſtatis, ſed & quia debet moribus conſpicuus eſſe, qui datur imitandus, *ut ait Caſſiod. l. 4. Ep 3.* aut, *ut Cicero de ll.* Magiſtratuum ordo vitio careto, cæteris ſpecimen eſto. Vir magnus Lucullus ferebatur commodè reſpondiſſe, cum eſſet objecta magnificentia villæ Tuſculanæ: duos ſe habere vicinos, ſuperiorem equitem Romanum: inferiorem libertinum, quorum cum eſſent magnificæ villæ, concedi ſibi oportere, quod iis, qui tenuioris eſſent ordinis, liceret. At non videbat Lucullus, à ſe id ipſum natum, ut illi cuperent, quibus id, ſi is non feciſſet, non licuiſſet, *Cicero l. 3. de ll.* Quin etiam eorum juſſa ſpernimus, quos ſcimus vitiis conſperſos, *Xenoph. 1. Cyrop.* ſicut Spartæ, cum Demoſthenes, homo intemperans, ſententiam commodam dixiſſet, eam populus rejecit, donec Ephori eam alterius ore pronunciarent. Et Romani, Carbone jurante ita rem eſſe, contra jurarunt, ſe ipſi tamen non credituros. *Plut. de ger. Repub.* τὸ γὰρ ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν, πείσει· λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει. Verſus ſunt *Eurip. in Hecub.* quos ita vertit *Ennius*: Hæc tu etſi perversè dices, facilè Achivos flexeris. Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles: Eadem dicta, eademque oratio æqua, non æquè valet, *Gellius lib. 11. cap. 4. Eraſm. in Proverb.*

Hoc jam in officialibus fundamentum eſt, ſicut *Syneſ. ad Arcad.* docuit, & Marcus reſcripſit *l. 11. §. 1. ff. de municip. & hon.* ante omnia ſpectandum in magiſtratibus, ut ſint idonei, poſtea diſputandum de cæteris conditionibus. Et hoc præſuppoſito, ſi quæras, utrum dives præferendus ſit pauperi, reſpondebimus pro divite, licet nec divitias, nec paupertatem primò ſpectandam teneamus cum *Ariſtotel. lib. 2. Polit. 7. & 9. lib. 3. Polit. cap. 12.* Moventur *Andr. Iſer. & Matth. Affl. cap. 1. verſ. & quæ ſit ratio, titul. de probib. feud. al. per Feder.* quod divites ſint amantiores patriæ, quia ex interitu ejus plus perdent, quàm pauperes. Quorum verò magis intereſt, Rempublicam manere ſalvam, eorum jubebat, *Ariſtotel. lib. 4. Polit. cap. 12. lib. 5. Polit. cap. 9.* potiſſimum rationem habere, quod & T. Flaminio Proconſ. placet, *apud Liv. lib. 34.* Lubet aſſcribere verba *Iulij Pauli*, quibus idem reſpondit *Gellio lib. 16. cap. 10.* cur Roman. ſenatores & milites ex cenſu legerint, quoniam res pecuniaque familiaris obſidis vice pignoriſq; eſſe apud Rempublicam videbatur, amoriſque in patriam fides quædam in ea firmamentumque erat.

Divites an præferendi.

Nihil etiam pernicioſius magiſtratui eſt, quàm contemni, *Lipſ. 4. Polit. cap. 9. 11.* ſed paupertas homines facit contemtibiles, & *ut loquitur Plaut. in Stich.* ridiculos. Sapientia pauperis, *ait Salom. Eccl. 9.* contemta eſt, quia verba ejus non ſunt audita, quod rectè vidit Phormio, qui imperium claſſium Athen. repudiavit, quod ſe pauperem & obæratum, nec ſatis autoritatis apud milites, nec mentis ad cogitandum habiturũ eſſe diceret. *Pauſan. in Att.* Tangit autem adhuc aliam rationem, pauperes ſcil. timidos eſſe, nec ſat animi habere ad imperandum, quam *Ariſt. 4. polit. c. 11.* magis exaggerat, oſtendens difficiliùs futurum imperium pauperum in divites, qui parere non didicerunt. Quin etiam potentiam requirit in magiſtrat. *Ariſt. 5 polit. c. 9.* At hæc maximè viget in divitiis, quibus ſæpè integram Rempubl. ſervatam ſcimus, cum exhauſtum eſſet ærarium, ut de regno Scotiæ, ejecto Bothuelio, ſcribit *Buchan.* Et præſumtio bona militat pro divi-

S tibus.

tibus, quod plura pauperibus didicerint, cum & in foro verſari, & facultatibus diſcendi non deſtituti fuerint: niſi fortaſsè fraude & quæſtu divitias acquiſierint. Tum enim rejiciendi ſunt, eadem ratione, qua Thebani mercatores arcebant à Republica, niſi decennium abſtinuiſſent à mercatura prius. *Ariſtot.* 3. *polit.* 3. 6. *polit.* 7.

Denique paupertas facit magiſtratus ſuſpectos, quia periculum eſt, ne manus rebus alienis injiciant. Egentiſſimo enim, *ait Saluſt. in Iugurth.* omnia cum precio honeſta ſunt: Et contemnere fulmina pauper creditur, atque Deos, Diis ignoſcentibus ipſis, *Iuv. Sat.* 3. Qua de cauſa *Caliſt. l.* 3. *in pr. ff. de teſt.* inter cætera vult inquiri de paupertate teſtium, quia, ut ſcribitur *in cap. Habebat in fin.* 12. *q.* 1. timendum eſt, ne propter inopiam juſtitia deſeratur. Magnũ pauperies opprobrium jubet. Quidvis & facere & pati, Virtutiſq; viam deſerit arduam. *Horat.* 3. *oda.* 24. Propterea Scipio perinde à paupere, atq; ab avaro abſtinendum putabat. Cum enim Servius Sulpitius Galba & Aurelius contenderent, uter adverſus Viriatum in Hiſpan. mitteretur, neutrum mitti voluit, quia, inquit, alter nihil habet, alteri nihil ſatis eſt. Ex quo *Scip. Ammir. l.* 17. *diſc.* 6. oſtendit in magnis perſonis æquè periculoſam eſſe paupertatem, atq; nimias divitias *Valer. l.* 6. *c.* 4. & meritò Indi, *Plin. lib.* 6. *c.* 19. *Solt. c.* 60. Carthaginenſes, *Ariſtot. l.* 3. *polit.* 9. & Romani *l. Reſcripto* 6. *in pr. de mun. & hon. l.* 45. *C. de Decur. lib.* 10. *lib.* 6. *de dign. C. lib.* 12. ex cenſu & divitiis magiſtratus æſtimarunt.

Vtrum conſanguinei ſimul ad officia evehendi.

Pertinent huc multæ aliæ quæſtiones, quas breviter percurremus. Vtrum videlicet ad idem officium congregare liceat multos conſanguineos, quod faciendum non putamus, ne illorum conſpiratione vota cæterorum ſuperentur aut prævertantur, nec vincat ſententia melior, ſed, quæ plurium calculis onerata eſt. Ideoque, quæ in Septimaniæ provinciæ generalis conventu, anno 1557. rogatio lata eſt, ne deinceps in eadem curia judicum proximi crearentur, *Bodin.* 4. *de Repub. c.* 4. ſatis probabili innititur rationi, rectèque in omnibus Rebuſpub. perferretur.

An unus debeat multa officia gerere ſimul.

Vtrum verò uni plures debeant commendari magiſtratus, ſicut *Ariſtotel.* Carthagine ſcribit, unum multitudine magiſtratuum ferè obrui, hinc facilè dijudicabitur. Sicut enim Libye inſtituit, *Iſoc. in laud. Buſyr. & Ariſt.* docuit *l.* 2. *polit. c.* 21. cum *Aver.* 1. *tr. de Rep.* ut unus tantum unicum tractaret artificium, in quo alias excellere non poſſet: ita ſatius eſt, unum verſari tantum in uno officio, tum, ut illud optimè adminiſtrare diſcat, tum, quod ad plura, benè regenda non ſufficiat, cum duas res, magnas præſertim, non modò agere uno tempore, ſed ne cogitando quidem explicare quiſquam poſſit. *Cic. Phil.* 12. Notum eſt illud Athenienſium de πολυπραγμοσύνῃ Metiochi. Metiochus exercitum ducit: Metiochus vias curat. Metiochus farinam tractat. Metiochus cunctis aliis præeſt: Metiochus itaque plorabit. *Plutarch. de ger. Repub.* Is enim ſolet exitus eſſe curioſæ temeritatis. Atque hanc rationem aſſignat *Iuſtin. l. Nemo* 14. *C. de adſ. & dom.* ne, qui ad utrumque feſtinat, neutrum benè peragat: Leo verò *l. Hac parte* 10. *C. de prox. ſacr. ſcrin.* aliam rationem adjungit, ne omnia conferantur in unum, & nihil relinquatur cæteris, qui æquè merentur honores & munera. *l.* 10. *ff. de mun. & hon.* Qua de cauſa & Cancell. & Vicecancell. Polon. cum ex lege ad Epiſcopatus aſpirarint, aut dignitates Palat. aut Caſtell. coguntur officio ſuo reſignare. *L.* 1. *Stat. Polon. c.* 3. *a.* 1. *l.* 24. *Vide Scipion. Ammir. l.* 15. *diſc.* 1. *Mach. l.* 3. *cap.* 24.

An magiſtratus diu continuari ex uſu ſit Reipub.

Præterea conſiderandum eſt, utrum magis ex uſu Reipubl. ſit, ut præſides iis præficiantur perpetui, vel temporanei, quam diſputationem *Ariſt.* 4. *pol. c.* 15. arduam vocat, cum pro utraq; parte non contemnenda militent argumenta. Et *Michov.* quidem *libr.* 1. *Chron. cap.* 4. taxat Polonos, quod Palat. Caſtell. & Capit. perpetuos faciant, quia compertum, ait, eſt, eos neglecto publico commodo, in propria intentos eſſe, cum timere non habeant, ut, vertente magiſtratu, ratio adminiſtrationis ab iis exigatur: qua voce tribuni minitabantur Manlio *apud Livium*, privatum redditurum rationem, quoniam Conſul noluiſſet. Magiſtra-

Digitized by Google

giſtratibus enim, depoſito officio, litem poſſe intendi, Adrian. conſtitut. *l. pars eſt. ff. de jud. & ubi quiſq.* Hoc metu cum liberi eſſent Imperatores Carthagin. pro arbitrio quidvis agere cœperunt, donec centumviri à populo creati, ad rationem reddendam eos cogerent: *Iuſtin. l. 19.* & Claudius vetuit magiſtratus in provinciis, vertente anno, manere cum legatione, ne magiſtratuum continuatione tempus exigendarum rationum eluderetur, *Dion in Claud.*

Alias rationes aſſignat *Caſſiod.* dum ait: Antiquitas voluit provinciarum dignitatem annua ſucceſſione reparari, ut ne diuturna poteſtate unus inſoleſceret, & multorum profectus gaudia reperirent: quarum primam *Halycar.* quoque *l. 4. Dion. l. 52. Simon. 8. de Repub. c. 36.* reddunt, & Tiberius ipſe *apud Tacit. 2. Annal.* Superbire ſcilicet homines annua deſignatione, quid, ſi honorem quinquennium, aut æternum agitent? Nam propter Hyperionis ſuperbiam Megarenſes annuos crearunt magiſtratus, *Pauſan. in Attic.* & Hannibal, cum judicum ordo Carthagine dominaretur, eo maximè, quod iidem perpetui eſſent, ambulatoria fecit eorum officia: *Livius lib. 35.* Tria enim ad modeſtiam voluit Agatho magiſtratui cogitanda, quod imperet hominibus, quod imperet ſecundum leges, quod non ſemper imperet.

Tertiam rationem dat *Caſſiod.* ut ſcilicet multis ad magiſtratus aditus detur. Nam ea eſt imprimis Democratiæ natura, ut ſpectet æqualitatem, *l. 3. polit. c. 3. l. 6. polit. c. 2.* velintque in ea omnes cives capaces eſſe ſceptri, ſicut plebs Roman. non quievit, niſi admitteretur ad magiſtratus curules. *Liv. lib. 3. 4. 5.* Vnde & *Ariſtot. lib. 6. pol. c. 2.* ait: Status popularis eſt, magiſtratum nullum habere perpetuum. Nec verò, ſi plures inter cives officio digni ſint, unus præ altero excludi debet, quod in perpetuitate officiorum fieret, tum, quia unius virtus neſcit alterius imperio ſubjici, ſiquidem optimi mortalium altiſſima cupiunt: *Tacit. lib. 2. Annal.* tum, quia evileſcit ardor virtutis, niſi honore, *ut ait Senec.* alatur. Et hoc carpebat Cato quoties idem magiſtratus ſæpè reficeretur, quaſi plures digni non eſſent, *Plutarch. in Cat.* & Aſinius Gallus, *apud Tacit. 2. Annal.* vix, ait, per ſingulos annos offenſiones vitari, quamvis repulſam propinqua ſpes ſoletur, quantum odii fore ab his, qui ultra quinquennium rejiciantur, aut æternum excludantur.

Quartam rationem ſuppeditat *Ianot. de Repub. Venet.* qui ſcribit, propterea mutabiles fuiſſe magiſtratus Venet. factos, quod alias rei familiari conſulere non potuiſſent. Nam niſi Prytanes Athen. poſt annum ad res ſuas rediiſſent, non potuiſſent ſine jactura familiæ totos dies in Prytaneo cauſas audire. *Vlpianus in Timoc. Poll. lib. 8.* Propterea Athenienſes, *Thucyd. lib. 1.* Carthaginenſes, *Livius lib. 35. Prob. in Hannib.* Magerenſes; *Pauſan. in Attic.* Hædui, *Caſ. libr. 7.* Pariſienſes Americani, *Mart. Dec. 2. lib. 8.* & omnes ferè populares civitates, *lib. 6. polit. cap. 2.* ambulatorios conſtituerunt officiales. Lex erat ex 12. tab. *Cic. l. 3. de ll.* Cenſores magiſtratum quinquennium habento: cæteri magiſtratus annui ſunto. Sed, quia & Cenſorum autoritas ſuſpecta erat Mamerco dict. terminum cenſuræ contraxit ad annum 1. cum dimidio, *Livius lib. 4.* ſimulque dictatura abiit, ut oſtenderet reipſa, ſibi diuturna imperia nequaquam placere. *Scip. Ammirat. libr. 1. diſc. ult.*

Cæterum, ut concluſum ita ſit, nòn omnia officia debere perpetuari, imprimis, quæ cum magna poteſtate, & vi armorum conjunguntur, quia magna magiſtratus poteſtatas periculoſa & libertati ſuſpecta eſt: tamen, quod nonnulla ſatius ſit in una perſona continuari, quam ſæpius mutari, hinc patet. Crebra enim mutatio, novis ſubinde ſanctionibus conturbat Rempublicam, dum quiſq; ſuum magiſtratum novis legibus memorabilem facere nititur. Omnia, *inquit Livius libr. 5.* repente mutaverat Imp. mutatus: Alia ſpes, alius animus hominum, fortuna quoque alia urbis videri. Quare *Vlp. l. prætor. § 3. de vac. & exc. mun.* tolerabilius interdum putat eſſe judicem, qui ſemel cognoverat, aliquandiu expectare, quam judici novo rem rurſus judicandam committere. Accedit, quod brevitas officij faciat homines attentiores *Limitatio.*

ad rem ſuam, ſicut vulgò dici ſolet: Non parcit populis regnum breve: & Tiberius comparavit magiſtratus hirudinibus, quarum, quæ longo hauſtu rumpuntur, quieſcunt: recentium verò morſus acerrimi ſunt. *Siman. 8. de Repub. cap. 37. ex Ioſeph. 8. antiq. Niceph. lib. lib. cap. 17.*

Imprimis verò in iis officiis oportet eoſdem diutius detineri, quæ cito expediri non poſſunt, aut quorum adminiſtratio uſu ipſo addiſcitur, *Ariſtot. lib. 4. Polit.* ne, *ut ait Dion lib,* 52. prius cogantur decedere, quàm ejus, quod didicerunt, ſpecimen dare poſſint. Decemviri enim ll. 12. perferre non potuiſſent, niſi imperium prorogatum eſſet in annum alterum, *Liv. lib.* 3. periiſſetque victoria Epaminondæ, ſi ſtato die magiſtratu abiiſſet. *Plutarch. in Epam.* Propterea Antonius Pius novenis & ſeptenis annis bonos præſides in Provinciis detinuit: *Capit. in Pio* & Mecœnas, cum Auguſto conſilium daret de inſtituenda Republ. magiſtratus quinquennio ad minimum circumſcripſit. *Dion in Aug.* præterea, qui circa ſecreta verſantur, ut, quos hodie Cancellarios, Secretarios &c. vocamus, non poſſunt ſine incommodo ſæpius mutari, quia tutum non eſt, ſecreta pluribus communicari, ne aliqua ad hoſtes diſpergantur.

CAPUT XIV.

De Senatu.

NVnc ad Reipublicæ in ſpecie deſcendendum eſt, quæ, ut ſine confuſione diſtinguamus, ſciendum eſt, nonnulla Reipublicæ ita neceſſaria eſſe, ut carere iis minimè poſſit, quæ, idcircò ordinaria ſunt, & legibus definita. Alia verò extra ordinem imperantur ad explicanda ea, quæ præter ſpem incidere ſolent, quæ licet interdum lege ferantur, ſicut Pompeio l. Gabinia contra Piratas, *Plutarch. in Pompon.* & l. Manilia contra Mithrid. extra ordinem datum eſt imperium: *Cicero pro l. Manil.* tamen ordinaria non ſunt. Horum præfectis dedit *Pompon. l. 2. §. 33: de or. jur.* titulum Curatorum: cæteros vocant magiſtratus. Sed adhuc ſeparandi ſunt ab utriſque conſiliarij ſive ſenatores, qui non aliter, quam conſilio juvant Rempublicam. Rectè enim *Lipſius lib. 3. Polit. c. 2. & 3.* adjutores principis duplices proponit, tum qui conſilio, tum qui auxilio proſunt. De illis agemus prius, quia ſunt fundamentum, in quo, tanquam immobili cardine, cæteri magiſtratus mutabiles verſantur.

De ſenatu & eius neceſſitate. Opus autem eſt ſenatu in quovis Reipublicæ genere, τὸ γὰρ βουλεύεσθαι τῶν περὶ τῶν ἀνθρώπων, θειότατόν ἐστι. *Ariſtotel. in Rhet. ad Alexand.* & nihil eſt, non modò in orando, ſed in omni vita, conſilio prius. *Quintil. 6. Inſtitut: in fin.* Eventus enim docuit, ubique plura in ſumma fortuna auſpiciis & conſiliis, quam telis manibuſque geri. *Tacit. lib. 13. Annal.* quod multis oſtendit *Ian. Gruter. 1. diſc. ſuper Tacit.* annotatque *Annibal. Scot. com. in Tacit. ſuper illud. lib. 2.* Suſtentaſſe opibus, Iuviſſe conſiliis dicebantur. Item *Scip. Ammir. l. 3. diſc. 15. ſuper Tacit. Hippolyt. de col. in tract. de Senat.*

Propterea, *ut Phornutus tradit in palaſt.* olim colebatur Mercurius cum Hercule, ut intelligeretur, vim moderandam eſſe arte, & *Vellejus* laudat Mithridatem, quod non tantum armis miles, ſed & Dux conſiliis eſſet, Hectoremque commendat *Dictys Cretenſ.* nunquam ei vires conſilio potiores fuiſſe, Et Alexandrum *M. Curtius*: Conſilium par magnitudini animi, & quantum vix poterat ætas capere, ſolertia. Oſtendit enim *Cicero in Cat. Maj.* quid præſtet conſilium viribus. Sertorius item in vulſione caudæ equinæ, *Plutarch. in Sert. Valer. lib. 7. cap. 3.* & Columbus in compreſſo ovi acumine. Vnde & Agamemnon, ut Troja potiatur, non multos Ajaces, ſed Neſtores ſibi optat: *Homerus lib. 2. Iliad.* Imò de Romanis quoque ſcribit *Cato de re ruſtic.* quod ſedendo vincant, id eſt, conſilio. Quid multis? In omni vita, *inquit Saluſt. in fragment.* multa audiendo & legendo ita comperi, omnia regna, civitates, uſque eò proſperum imperiū habuiſſe, dum apud eos vera conſilia valuerunt. Quam primum enim Palladium motum fuit, id eſt, conſiliorum acumen conturbatum, Troja in poteſtatem hoſtium venit. *Natalis lib. 4. Mythol. cap. 5.*

Verùm,

Digitized by Google

Quare opus ſit ſenatu in Democratia.

Verùm,ut res fiat planior, *Plato 6. de ll.* in Democratia propterea ſenatum conſtitutum voluit, ut præcipitantiam & furorem vulgi, ſua tarditate contemperaret. In quem finem Solon 400 Præconſultorũ collegium Athenis inſtituit, *Plut. in Sol.* ſine quorum præconſulto ad concionem nihil referebatur, unde Thraſybulus & Androtio capitis accuſabatur, quod ſine SCto ad populũ referrent, *Plut. in Lyſ. Demoſt. contr. Androtion.* quam ſanctionem *Demoſth. in orat. de Ement. leg.* meritò, ut optimam collaudat.

Quare in Monarchia.

Ariſtocratia ex ſenatu ipſo conſiſtit: Monarchia verò conſiliariis indiget, quia *dicente Xenoph. lib. 8. Cyrop.* pauca videt unus aliquis, pauca audit: ac principis oportet multas eſſe aures, multos oculos. Imò, quotus quiſque eſt tanta prudentia præditus, aut quæ mens tantæ molis capax, ut alterius monitis non indigeat? Et licet aliquis tanta prudentia polleat, ſicut de Scipione ſuo *Polyb.* & de Cæſare ſcribit *Tranquill.* quod citius confecerint ſua conſilia, quam capta eſſe putabantur: tamen eum, qui de ſua unius omnia agat ſententia, temerarium magis judicat *Livius*, quàm ſapientem.

Nam neſcio, quomodo fit, ut ſubditi, ſi nemo conſiliis principis interſit, ſe contemni ſuſpicentur, odiumque in principem concipiant, ſicut Romulus à manibus ſenatorum confectus creditur: *Plut. in Rom.* & Cæſar in ſenatu trucidatus eſt, quem nunquam ſolitus erat conſulere. *Plutar. in Cæſ.* Ea res & Tarquinio Superbo *Liv. lib. 1.* & Hieronymo Sicil. regi jugulum fregit; quod nullum conſilium publicum eſſe ſineret. *Livius lib. 24.* Macrino verò ad imperium viam aperuit, quod ad Senatum ſcriberet, ſe ſine ejus conſenſu nihil acturum *Herod. in Macri.* Præterea, magis conſulit princeps rebus ſuis, ſi conſilium fortè malè ceſſerit. Non enim ipſi, ſed potiſſimum conſiliariis culpa imputari ſolet: *Tholoſſ. l. 24. cap. 3.* cum pro affectione erga principes ſoleant ſubditi has voces uſurpare: Principem quidem virum bonum eſſe, ſed decipi & regi à conſiliariis, &c. Quâ de cauſa Carolus V. Rex Gall. in re ardua, cum vellet Anglos Aquitania ejicere, prius voluit omnium procerum conſenſum elaborare, *Bodin. lib. 3. cap. 1.* Quia, *ut ait Comina. lib. 10. bell. Gall.* Cum ſubditi, imprimis equeſtris ordinis homines, ac nobiles viri, non modo facultates omnes, verum etiam vitam & ſanguinem in bella profundant: æquiſſimum eſt profectò, ut priuſquam ſuſcipiatur bellum, ejus rei conſilia cum ipſis communicentur.

De Comitiis regnorum.

Hinc benè conſtitutum eſt, etiam in Monarchiis Anglorum, Hiſpanorum, Gallorum, item in principatibus Germaniæ, & alibi, ut conventus haberentur generales, in quibus deliberationes publicæ inſtituerentur: vel potius retentum eſt ex antiqua conſuetudine cum Gallorum, Germanorumque contentuum locupletes teſtes ſint, *Tacit. primis libr. An. & Cæſ. de bell. Gall.* & *Eginhartus in Vita Carol. M.* ſcribat; cum ſæpè habuiſſe generalia comitia, in quibus res ſerias proponeret deliberandas, in quem finem & Græci olim Delphos conveniebant, *Strabo in Geograph.* Conciliumque Baſilienſe cenſuit, etiam ex uſu Eccleſiæ futurum, ſi de decennio in decennium patres ad commune conſilium convenirent, *cap. 1. de aut. gen. conc. in pragm. ſanct.* Non enim tantum in talibus conciliis res excutientur rectius à pluribus, quibus omnes articuli notiores ſunt; ſed retinet princeps quoq; favorem ſubditorum, & à ſuſpicione mali conſilii, ſi fortaſſe eventus non reſpondeat, ſeſe vindicat. Propterea Trajanus juravit; ſe ſine ſenatu nullam l. laturum, *Plinius in Paneg.* nec Alexand. quicquam in militaribus, ſine ducibus, in cæteris rebus, ſine prudentiſſimis viris decrevit, *Herodian. lib. 6. Lamp. in Alexand.* Ipſe Auguſtus etiam ad domeſtica conſilia ſibi 20. ſenatores dari petiit; quod Tiberium imitatum fuiſſe *Xiphilin.* autor eſt *in ejus Vit.* Extat lex Theod. & Valent. *l. Humanum. C. de ll.* non valituram l. ab Imperatore prolatam, niſi ſenatorum conſenſu fuerit conceſſa: cui ſimilis eſt ſanctio Firmani Reg. Scot. *apud Buchan. l. 4.* ne quid Reges, quod majoris momenti eſſet, ſine autoritate conciliorum decernerent.

Poteſtas ſenatus.

Inde tamen non conficitur in ſenatu eſſe imperium vel juriſdictionem, ſi ſenatum

ſpectes in ſe, niſi aliud quoddam officium a majeſtate ipſi unà committatur, ſicut Tiberius, *Tacit.* 1. *Annal.* Poſtea Nero, *Suet. in Ner.* & Adrianus ſenatui tradiderunt judicia, quibus antea ſenatus ſe ſuperiorem putabat, ſicut *Cicero in Ver.* ait: Quò confugient ſocij? quem implorabunt? ad ſenatum devenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt uſitatum, non eſt ſenatorium. Antea enim ſenatus erat particula majeſtatis, *ut Diſputat.* 5. *oſtendimus*, & tum habebat imperium & poteſtatem, *ut Polyb. conjicit lib.* 6. quod cum non advertat *Bodin. lib.* 3. *de Repub. cap.* 1. *in fin.* fruſtrà tantopere ſollicitus eſt, ut oſtendat, in ſenatu Roman. non fuiſſe imperium. Quæſtio enim facti hæc eſt, non juris. Quia enim non erat ſenatus Roman. ſimpliciter ſenatus, ſed gerebat partē majeſtatis, hujus nomine quoq; poteſtatē habuit, ſicut & ſenatus Lacedæm. 2. *polit.* 7. 4. *polit. c.* 9. & hodiè collegium principum in Germania, *Lupold. de jur. Imp.* & Senatorum in Polonia, de quibus *Staniſl. Orichov. in orat. de ll Polon. ad proc.* quod ſint potentiæ regiæ & cæterorum libertatis moderatores & cuſtodes. Poteſtatem igitur habent, non ex vi ſenatus, ſed quia ſimul ſuſtinent partem majeſtatis.

Abſolutè verò Senatus decernendi, & ſententiæ pronunciandæ jus quidem habet, ſed poteſtate carere debet. Nam, ſi cum conſilio conjuncta eſſet poteſtas, quia Senatus de rebus omnibus conſulitur & decernit, haberet Senatus plenam majeſtatem, eſſetque omnis Reſpublica Ariſtocratica. Conſentiendi igitur & decernendi poteſtatem habent comitia & Senatus, exequendi minimè, niſi aliud ſit uſu receptum, ut in conventibus Germanorum principum, & Senatorum Polon. in quibus volvitur tota majeſtas. Alias Xerxes, cum conſiliarios ſuos coëgiſſet, ad capiendum de expeditione in Græciam conſilium, feciſſe hoc ſe dixit, non ut illorum conſilia ſequeretur, ſed ut illi ſuis parerent: *Herod. libr.* 7. & Domitianus, etiam coacto ſenatu, ſolus dixit, cenſuit, mandavit, concluſit, *Suetonius in Domitiano*. Sed hoc Tyrannicum eſt, nec aliter conſtat ratio, quàm ſi autoritas principis tum demum roboret edicta, quando conſentit ſenatus, *ut loquuntur Impp. l. humanum. C. de ll.* aut ſi judiciū principis ſenatus ſequatur conſenſus, *ut loquitur Theodor. ap. Caſſiod. l.* 1. *Ep.* 4.

Vt autem ordine cætera ſubjiciamus, conſiderandi ſunt ſenatores, quales ante conſilium, quales poſt, quales in ipſo conſilio eſſe debeant. *Qui Senatui aſcribi debeant.* Apud Cretenſes cuivis licebat ſenatum ingredi, & ſuam exponere ſententiam, *Ariſtot. lib.* 2. *polit.* imò Romani quoque admittebant in ſenatum, magiſtratibus defunctos, qui nondum erant ſenatores, *ut patet ex Gell. l.* 3. *c.* 18. *Liv. lib.* 23. & *Feſto*, qui edictum conſ. referunt: Conveniant ſenatores, quibuſvè in ſenatu ſententiam dicere licet. Sed, quia periculoſum eſt, quemque admitti ad conſilia, occaſionemque ſeditionibus aperit, ſatius eſt certum numerum optimorum civium conſcribi inter ſenatores. Nam *dicente Caſſiodor. l.* 1. *Ep.* 51. præcipua hujus ordinis cura, cautiora facit nos proferre judicia, & admittendum reverendo cœtui, examinare cogit ſollicitus honor ſenatus, quem non ſolum oportet numero augeri civium, ſed ornari maximè luce meritorum. Recipiat alius ordo forte mediocres: Senatus reſpuit eximiè non probatos.

Plato in Phædr. ait: in omnibus unicum principium iis, qui benè conſulere volunt, eſt intelligere id, de quo benè conſulatur. Rogatur autem ſenatus conſilium de rebus omnibus, quæ ex prudentia regendæ Reipublicæ proficiſcuntur. Oportet igitur eum maximè prudentia pollere, idque eò magis, quod hujus ſit deficientem principis prudentiam excipere & ſupplere. Quod anima eſt in corpore, ſenatus eſt in Republica. Quicquid humani generis floris eſt, *inquit Caſſiodor. lib.* 1. *Ep.* 13. habere curiam decet: & ſicut arx decus eſt urbium, ita illa ornamentum eſt cæterorum ordinum: Accedit, quod conventus ſenatorum ſit dignitas principum, *Caſſiod. libr.* 1. *Ep.* 4. taleſque hi præſumantur, qualibus utuntur conſiliariis. Vnde & Moſes prudentiam in ſenatoribus maximè exigit. Colligite, inquit, mihi viros ſapientia & prudentia præſtantes, *Deuteron. cap.* 1. *verſ.* 13.

Prima

Prima enim pars prudentiæ eſt, rectè conſulere, 6. *Ethic. cap. 7.*

E magiſtratibus oportet ſenatum eſſe.

Et quia maximè conſulendum eſt ſenatui de rebus Reipublicæ, quas nemo rectius cognoſcit, quàm qui eas adminiſtravit, meritò hanc legem tulit *Cicero l. 3. de ll.* E magiſtratibus ſenatum eſſe oportet, & cum Buteo dictat: 2. bell. Pun. ſenatum ſuppleret, primos omnium allegit, qui poſt L. Aemilium, C. Flaminium cenſſ. curulem magiſtratum cepiſſent, tum qui ædiles, tribuni pleb. quæſtoréſve fuiſſent, tum ex iis, qui ſpolia ex Romano hoſte fixa domi haberent, *Livius dec. 3.* Solon in Areopagum nemini aditum conceſſit, niſi Archontis imperium geſſerit, *Plutarch. in Solon. & Pericl. Pollux, Demoſth. in Timocr. Libanius ad Androtian. Iſocr. in Areop.* & in judicio *δοκιμασίας* probatus fuerit, *Vlpian. in Leptin.* Nec nunc apud Polon. ſenator eſt, niſi magiſtratus, *lib. 1. ſtat. c. 3. a. 1.* nec apud Turcas, niſi Baſſa, aut præfectus provinciæ, aut Cadeleſcherus, *Menav. de offic. Turc.* Idque vel propterea obſervari convenit, quod ex magiſtratu cujuſq; virtus maximè cognoſcatur, utrum ſenatorio ordine dignus ſit. Magiſtratus enim virum indicat, ait *Bias apud Ariſt. l. 5. Ethic. c. 1. & Tacit. l. 1. hiſt. de Galba:* Ab omnibus imperij capax judicatus fuiſſet, niſi imperaſſet.

Præterea, cum conſtet, quò ſeniores ſumus, eò plus habere nos experentiæ & uſus, *cap. ſciendum 26. quæſt. 4.* in ſenatore ætatis progreſſus expectandus eſt, ſicut *Plato l. 6. de ll.* ante 50. annos ſenatorem non admiſit, nec qui ſenior eſſet 70. quod, ut *Eurip.* ait: Nos ſenes nihil aliud, quàm turba ſumus, & figura tantum, ſomniorumque ſimulacra ſerpimus. Mens autem non eſt amplius: putamus tamen nos rectè ſapere. Propterea & Q. Fabius ultimum conſulatum recuſavit, quod nec temporis, nec animi, idem, qui ante, vigor eſſet, *Plutarch. in Fab. Pontan. 2. de magnan.* Iuvenes verò, cum repellat *Ariſt. 1. Ethic. c. 3.* à ſtudio Ethico, quantò magis repelli cõvenit à Republica. Quos enim jura ſub poteſtate relinquũt, eò quod ſeipſos regere nequeunt, eos incivile eſt, ait *Imp. §. Minores. 1. Inſt. de excuſ. tut.* aliorum tutelam ſubire, ſui con-

Senectus in ſenatore requiritur.

cinit, *l. Nemo. C. de legit. tut. l. ſic eveniet. 21. ff. ad l. Iul. de adult. c. Ind. eorum, de æt. & qual. & ord. præf. & gloſſ. ibid.* Nec ſine experientia Reſpublica adminiſtrari poteſt, quæ ætate acquiritur. Namque ubi robuſtis adolevit viribus ætas, Conſilium quoq; majus, & auctior eſt animi vis: *Lucret. libro 3.* & Sophia apud Afranium dicebat: Vſus me genuit, *Gellius libr. 13. cap. 8.* Themiſtocles, cum moreretur anno 107. ſe dolere dixit, quod tunc egrederetur vita cum primum ſapere cepiſſet, *Hieron. ad Nepot. de vita Cler.*

In aliis quidem officiis, quia autoritate ſenatus reguntur, ſubſcribimus *Cic. 5. Phil.* quod nulla ætas repudianda, nec ab excellenti & eximia virtute ætatis progreſſus expectandus ſit. Non enim tantum Gothis, ut *Caſſiod.* ſcribit *l. 1. Ep. 38.* ſed omnibus gentibus ætatem legitimam virtus facit, *c. ult. diſt. 84.* Diſputat *Cepolla in tr. de elig. Imp. & Iul. Front. lib. ult. Stratag. c. ult. in pr.* ex ſententia L. Pauli, exercitibus præficiendos ſenes, quales fuiſſe omnes duces in exercitu Alex. M. *Iuſtin.* ſcribit *l. 15.* ſed tamen Hannibal minor 25. annis Imp. factus triennio omnes Hiſpaniæ gentes ſubegit, *Torsel. in Voce Hannib.* Romulus duodeviginti annos natus, auſpicato urbis fundamenta jecit, *Socin. c. 2.* Alexander M. nondum 33. annis completis, victor extitit totius orientis, in quo *Curtius* majorem, quam ætas capere poterat, ſolertiam prædicat: *Arrian. in hiſt.* Quid de Scipione dicam, aut Pompeio, de quo *Cic. pro Manil.* Quid tam præter conſuetudinem, quam homini peradoleſcenti, cujus à ſenatorio gradu ætas longè abeſſet, imperium atq; exercitum dari? Vnde & Michael Hoſpit. Fran. Cancell. legem *Vlpian. lib. 8. de mun. & hon.* mitigavit, ut Carolo, anno 14. liceret regnum inire; *Gotho. ad l. 8. de mun. & hon.*

Cæterùm Solon, licet juvenis ante barbam ſenili ſit prudentia, adhuc tamen ſenem præferendum in ſenatu putat, propterea, quod ſenatus aliorum magiſtratuum juventutem regat, ipſe à nemine regi debeat, *Plut. in Sol.* Senum enim proprium eſt conſilium, *ut Eurip. ait in Menalip. apud Stobaeum ſermon. 114.* Παλαιὸς αἶνος, ἔργα

μὲν

Digitized by Google

μὲν νεωτέρων, βουλαὶ δ' ἴσχυσι τῶν γεραιτέρων κράτος. Et præterea in ſenatu maximè requiritur autoritas, cum ſola autoritate obtineat, quod poteſtate non poteſt. Senectus autem maximum conciliat autoritatem hominibus, ſicut *Cic. in Top.* ait: Autoritatem aut natura affert, aut tempus, & *pro dom. ſua* auget ætas dignitatem. Nam, quod *Plat. 3. de Rep. 5. de ll. Ariſt. 7. polit. c. 14.* natura dicunt ſenibus deberi imperium, *Olrad. conſ. 94.* in favorem primogeniti, latius explicat, atque ita eſſe ex experientia confirmat *Iaſon. in l. cum quid in fin. ff. ſi cert. pet.* ubi & ruſtici judicium affert: Tu major, tibi me eſt æquum parere Menalca.

Hinc videmus juvenes non tantum inter ſe, ſed multò magis à ſenioribus contemni, ſi his præferantur. Davides quidem à Ionatha juniore conſilium cepit, *ut notat Ambroſ. 1. off. c. 18.* & Agamemnon, *lib. 4. Iliad.* exiſtat, ait, aliquis, qui meliorem mea ſententiam dicat, ſeu grandior, ſeu minor, cum mea bona gratia dicturus. Verùm non ita Cato, qui octogenario major, cum cauſam diceret, Difficile; inquit, eſt, eum, qui cum aliis vixit, aliorum ſubire judicia, *Plut. an ſen. ger. Reſp.* & Neſtor. *apud. Homer. 1. Iliad.* quanquam confiteiur à Diomede rectiorem ſententiam dictam, es juvenis tamen, ait, & poſſes mihi filius eſſe, propterea negat ejus conſilium ſequi. Cum igitur juvenum conſilia ſæpiſſimè lubrica ſint, ut patet ex conſiliariis novellis Roboami, *1. Reg. 12.* & licet bona, tamen non exaudiuntur à civibus, meritò ſenatũ, tum Græci, tum Latini, à ſenio dixerunt, inque eo ſenes repoſuerunt, niſi in juvene tanta ſit indoles, ut ejus admiratio autoritatem ſuppleat, qualis fuit in Papyrio, *Macrob. l. 1. Satyr. 6.* Papiniano, *Catellianus Cotta in Memorabil. de ICt.* Nerva *l. 1. §. initium. ff. de poſt.* Celſo *l. ſi ſervum. §. ſequitur. ff. de verb. obl.* & puero decenni, qui coram Henrico Imp. de Philoſophicis & Theologicis rebus diſſeruit, *Cramer. in Cron. Pomer.*

Quomodo ſe gerere debet ſenator in conſilio dando.

In dando verò conſilio reſpicere debet ſenator ad bonum publicum. Nam privatæ res ſemper offecere, officientque publicis conſiliis: *Liv. 22. & Thucyd.* inter cauſas everſionis Græciæ recenſet, quod comitia privatarum rerum diſceptationibus trahantur, *Plut. de ger. Repub*, Athenienſis ſenator jurabat, ſe præcipuè conſulturum populo: *Demoſth. cont. Near.* Polonus: pro poſſe meo utilitates regiæ majeſt. regni & Reipub. augmentabo, *lib. 1. c. 3. a. 1. l. 2.* Non enim conſiliarius eſt, qui ad curiam, tanquam ad certamẽ adulationum venit, ſicut de ſenatoribus Domitiani ſcribit *Plinius in Paneg. Traj.* aut qui ex odio judicat. Nam malè cuncta miniſtrat impetus & ſtimulat non raró privati odij pertinacia in publicum exitium, *Tacit. 1. hiſt.* Vtrumque ſenatori fugiendum, quod fiet, ſi obſervet præceptum *Cic. 11. in Phil.* qui vult, ut quiſque rectiſſimam dicat ſententiam, tametſi ſolus in ea, ſingularisq; futurus ſit, quod ad eum non rei exitus, ſed conſilium & ſuffragium optimum pertineat.

Sunt principes nonnulli adeò infractæ pervicaciæ, ut benè monentes difficulter audiant: Nam Cambyſes à Crœſo increpitus, ſagittas ei intentavit, & Prexaſpis filium ob patris objurgationem interemit, *Herodot. libr. 3.* Zeno Pelagium, *Zonar. 3. Volum.* Boleslaus II. Polon. Stanislaum ad atam trucidavit, *Cromer. in hiſt. Polon.* Ibi verò cautè agendum eſt conſiliariis, ne importuno tempore aut intempeſtis verbis principem objurgent, quod Clito quidem & Calliſtheni jugulum fregit, *Plutarch. in Alexand.* Nec enim Clito tantoperè iratus fuiſſet Alexand. niſi ſe in præſentia aliorum monuiſſet, & Ptolomæus Ariſtomenem, præceptorem ſuum; venenum bibere coëgit, quod ſe excitaſſet, cum legationem audiret, nec potius clanculum admonuiſſet, *Caſtell. lib. 1. de off. reg. c. 50.* In hac parte laudat *Tacit 6. Annal.* L. Piſonem, quod nunquam quidem ſervilis ſententiæ ſponte autor fuerit, ſed, quoties neceſſitas ingrueret, prudẽter moderans. Suadere enim & ſententiam ſuam dicere poteſt conſiliarius: cogere non poteſt, cum ſenatus poteſtate deſtituatur. Quomodo verò moderanda ſit admonitio, *Demetr. Phaler. & Plut. in lib. de diſcr. adul. & amic.* docent, ubi inter cætera Ammonium imitandũ proponunt, qui cum reſciſſet, diſcipulorum ſuorum non-

nonnullos prandio non ſimplici uſus, puerum à ſervo caſtigari curavit, quod abſque aceto non fuiſſet pranſus, interim ſubinde in diſcipulos reſpexit, quomodo Apollonius docuit Leones caſtigare, ſi catulum ipſis præſentibus feriat *Philoſtr. libr. 7.* & Peſcenninus Niger, *Ael. Spart. in Peſc.* & Alexander Sev. *Lampr. in Sev.* ſoliti fuerunt ſeipſos & ſuos, aliorum exemplis admonere.

De ordine dicendæ ſententiæ.

Præterea in ſenatu multorum utile eſt Roman. morem obſervari, qui magiſtratibus & potentioribus poſtremum dabant dicendi locum, privatis primum, ne illorum votis deterrerentur, vel præoccuparentur, *Dion lib. 39. Siman. 7. de Republica, cap. 12.* quod inſtitutum refert *Varro lib. 4. Epiſtol. quæſt.* ad prævertendam ambitionem & gratiam, cum antea initium fieri ſoleret à gradu conſulari, & ab eo, qui Princeps ſenatus lectus eſſet, *Gellius lib. 14. cap. 7.* Ferè enim tenacius hærent, quæ primo loco dicuntur, qua de cauſa Theodorus Græcus Tragœd. nunquam poſt alios egit, quod prima putaret magis delectare, *Ariſt. lib. 7. Polit. cap. 17.* & Cæſar, ut gratia Pompeij aliorum ſententias præverteret, poſt novam cum ipſo initam affinitatem cum primo loco rogavit, *Tranquill. in Cæſ. Turneb. l. 3. de ll.* Denique dicenda ſententia ſenatori breviter, qua in re Scaurum laudatum accepimus, quod tanta brevitate & autoritate dixerit, ut non cauſam, ſed teſtimonium dicere videretur: non tantum, quod ſenatoriam gravitatem brevitas deceat, ſed ut omnia planius intelligantur. Propterea enim ſine affectibus in Areopago dicebatur, ut referente *Luciano in Anacharſ.* facta nuda Areopagitæ inſpicerent. Sanè, ſi rectè *Cato ad fil.* ut citat *Seneca l. 1. declam* definiiſſet oratorem, quod eſſet vir bonus, dicendi peritus, nihil foret periculi: ſed, ut ſemper fuerunt mores, *Ariſtot. lib. 5. Polit cap. 6.* oſtendit, per oratores δημαγωγοὺς, multas mutatas fuiſſe Reſpublicas.

Quomodo ſe gerere debeat ſenator poſt conſilium.

Poſt conſilium maximè requiritur in ſenatore ſilentium, optimum & tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum, *Valer. lib. 2.* Nam ſi *Veget. lib. 6. de re milit. c. 6.* rectè dixit: Nulla ſunt meliora conſilia, quàm, quę ignoraverit adverſarius conſtat eximiam virtutem eſſe, præſtare conſiliis ſilentiũ. Unde Senarium laudat Theod. Rex ob taciturnitatem. Fuit, inquit, in te pars altera vitæ laudabilis, quod arcana noſtra morum probitate claudebas, *Caſſiodor. l. 4. Ep. 3. & Aemil. Prob. in Epam.* inter cæteras Epam. laudes refert, quod eſſet commiſſi celans. Senatores quoque Poloni jurant taciturnitatem, *Lib. 1. c. 3. a. 1. l. 2. & 12.* & Romanæ ll. injuriæ alligant, qui ſecreta judiciorum publicat, *l. 41. in pr. ff. ad l. Aquil.* renunciatorem conſiliorum capite plectunt, *l. Omne. 6. §. 4. de re milit.* & aut vivum exurunt, aut furcæ ſuſpendunt, *l ſi quis. 38 §. 1. ff. de pœn.* Lex Aegyptiorum iiſdem linguam excindit, *Diodor. Sicul.* Horatius ait: Commiſſa tacere Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu, Romane, caveto, *l. 1. ſat. 4.*

Numerus ſenatorum.

Hinc concludere poſſumus de numero ſenatorum, qui licet ad numerum civium, & multitudinem negotiorum componi debeat, tamen amplus eſſe non poteſt, non tantum, quod pauci tanto honore digni, aut tantæ molis capaces ſint, ſed quia inter multos conſilia cuſtodiri nequeunt. Leo Imp. *in libell. de bell. appar.* hoc docet: in rebus, ait, occultis & abditis adhibe tibi fideles & temperantes viros, & taciturnos, & qui in ſua, & non aliorum poteſtate ſunt, cum ſecretæ iſtæ res, ut ſecretiores fiant, non indigeant ad agnoſcendum multitudinem. Apud Perſas quoque nemo fuit conſiliorum Regis particeps, præter optimates fidos, & taciturnos, apud quos ſilentij numen colebatur, *Ammianus lib. 21.* Magnus Chamus duos quidem ſenatus habet, ſed bellicum tantum ex 12. alterum ex 24. perſonis, *Boter. libr. 2. Coſmograph. lib. 2.* Præcopitæ præter quatuor Conſiliarios ad ſumma conſilia neminem admittunt, *Sigiſmund. Baro in Tartar.* nec Turca, præter Baſſas, quos Viſiros vocant, *Buſbeq. Ep. 1.* Atque hoc præcepit *Vegetius libro 3. cap. 6. Front. lib. 5. Strat. cap. 1.* ut conſilia ſecretiora maneant. Ioh. Albertus Polon. dixit, ſe vel ſubuculam ſuam commutaturum, ſi ſciret eam conſilij ſui participem, *Crom. lib. 30.* quod à Metello Macedonico tractum eſt, qui idem in ore habuit.

Aliæ civitates licet ex pluribus componerent ſenatum, ſecretum tamen & ſanctius habuerunt conſilium, ex paucis conflatum, in quo ſecretiora diſceptarentur. Ad eum finem Areopagum inſtituit Solon præter 400. πρεσβύλες: quos ſic vocat *Ariſtot. lib. 4. polit. cap. 14. 15. Plutarch. in Solon.* Carthagine ultra 100. ſenatores fuit quinque viratus, *lib. 2. polit. 9.* Lacedæmone ultra 30. ſanctius extitit conſilium ex 12. pro tractandis arcanis imperij, *Xenop. lib. 3. Græc. rer.* Cum autem Romæ tale conſilium non eſſet, miratur *Livius lib.* 48. Græciæ & Aſiæ legatos ex tanto ſenatorum numero non potuiſſe expiſcari, quid Eumenes in ſenatu egerit. Sed, quod *Thucyd. libr.* 5. de Lacedæmoniis ſcribit, erant Romani natura & conſuetudine taciturni, *Valer. lib. 2. cap.* 2. Pompeius legatus à Gentio rege captus, ut ſenatus arcana proderet, ſollicitatus, ardenti lucernæ admotum digitum exuſſit, oſtendens, ſe nullis tormentis ad prodenda arcana adactum iri, *Valer. l. 3. c. 3.* & Q. Fabius acriter objurgatus fuit, quod quamvis errore honeſto, conſilium ſenatus, de bell. 2. Pun. Pub. Craſſo aperuiſſet, *Valer. l. 2. c. 2.*

CAPUT XV.

De Magiſtratibus.

De Magiſtratibus.

DEhinc ad magiſtratus pergimus, quos non accipimus cum Theologis, pro quavis poteſtate Politica, ſed pro ea, quæ ſummæ ſubjicitur. Conſules enim, prætores, &c. vocat *Gell. lib. 13. cap. 14. Cic. lib. 3. de ll.* magiſtratus: ſed univerſum populum Romanum quis magiſtratum nominat? Magiſter enim dicitur *Paulo l. 57. de V. S.* cui præcipua rerum cura incumbit, & qui magis, quàm cæteri, diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præeſt, debet. Sic dictator vocabatur Magiſter populi, quod in acenſos ſummam haberet poteſtatem, *Var. lib. 4. de ling. Lat.* Hinc per derivationem denominati magiſtratus, qui, licet imperent, alterius tamen imperio tenentur, ut explicant *Alciat. ad l. 57. de V. S. Pompon. Lat. de Magiſt. Rom. Tholoſ. lib. 18. Syntagm. Vniv. c 4. Brechæus & Fornerius ad l. 57. de V. S. in princ.* Magiſtro enim *apud Feſtum* idem eſt, quod moderor vel guberno, à quo magiſtratus deflectitur.

Definitio magiſtratus.

Quia verò maxima Analogia & latitudo magiſtratuum eſt in diverſis Rebuſpubl. difficulter poteſt eorum eſſentia una communi definitione comprehendi, quod cum videret *Ariſtotel.* qui in re obſcura & alibi tali definitione uſus eſt, per partes magiſtratuum definiit, *lib. 4. polit. cap.* 15. qui ſcilicet conſilij publici, judicij, & imperij particeps ſit. Immeritò inſectatur *Bodin. l. 3. de Repub. cap.* 2. hanc definitionem, quod collectivè eam accipiat, cum diſtributivè accipi debeat, ut definitio naturę 2. *Phyſ. c.* 1. & animæ, 2. *de an. c.* 2. Maximè tamen proprium, ait, magiſtratuum eſſe, τὸ ἐπιτάττειν, qua de cauſa Eccleſiaſticos hinc excludit,

An Eccleſiaſtici ſint magiſtratus?

quos & *Modeſt. l. un. §. 1. ff. ad l. Iul. Amb.* à magiſtratibus ſeparat, cum *Liv. lib.* 4. introducat patitios conquerentes, Salios Flamineſque ſine imperiis ac poteſtatibus relinqui.

In primitiva Eccleſia vix ulla leguntur Eccleſiaſtici uſi fuiſſe poteſtate, cum *August. cap. 19. in Iohan. & Bernh. in Epiſt. ad Archiepiſc. Sezonenſem*, quaſi ſingulariter notatum voluerint, quod Chriſtus ipſe Pilato ſe ſubmiſerit. Poſtea plus juris ſibi ſubinde acquiſiverunt, & Iuſtinianus *Novell.* 83. & 123. permittit Clericis, ut in civilibus nonnullis judicent, ſed cum provocatione ad præſidem. Non loquor de quæſtione religionis, aut ſi adverſarius in Epiſcopum conſenſiſſet, *l. cum Clericis, l. omnes, l. jubemus. C. de Epiſcop. & Cleric.* Sed de civilibus, in quibus perfectam juriſdictionem Epiſcopis Iure Iuſtinianeo conceſſam nego, unde titulus de Epiſcopali audientia, & non de Iuriſdictione conceptus eſt, nec unquam Epiſcopi, ferro: lictoribus, apparitoribus aliiſvè juriſdictionis ſignis uſi fuerunt. Quos enim Satellites nominat *c. cum veniſſet, de teſtib.* de ſatellitibus Regis Bohemiæ interpretantur *Oſtienſ. & Cujac. & Scipio. Gentil. lib. 3. de Iuriſdict. cap.* 15. Imò *Ruff. lib. 1. hiſt.* dum de Georgio Epiſcopo Alexandrino loquitur, an non juriſdictionem ab eo tollit? Satis, inquit, procaciter vi raptum Epiſcopatum gerebat, ita ut magis ſibi Iuris dicendi faſces, quam ſacer-

dotium

Digitized by Google

dotium adminiſtrandum religioſis officiis æſtimaret: & in criminalibus clerici ſemper fuerunt ſubjecti politiæ, quia Eccleſia in univerſum abhorret à ſanguine, *c. Hu.* 33. *quæſt.* 8. licet utatur inedia uſque ad mortem, *teſte Claro* 5. *ſent.* pœna item exilij & deportationis, *cap.* 1. *ext. de calum.* & perpetui carceris ſupplicio, *c. quamvis ext. de feud. lib.* 6. quod Innocentius morti comparat, *cap. qualiter & quando ext. de accuſ.* Vide *Epiſtolas Gregor. M. Pontif. lib.* 1. *Ep.* 41. *l.* 7. *Ep.* 11. *l.* 11. *Ep.* 54. *Autent. Clericus quoq. C. de Epiſc. & Cler.* Cæterum Carolus M. *ut ſcribitur c. Omnes* 11. *q.* 1. unicuique ante latam ſententiam fecit copiam appellandi à ſeculari judice ad Epiſcopum, quæ erat ſanctio Theodoſij *lib.* 17. *c.* 11. à Carolo reſuſcitata, & repetita ab Innocentio III. *c. novit. Extr. de judic.* qui tamen eam non probat, cum in toto capite Iuriſdictionem (ſic enim loquitur) Papalem diſtinguat à regia, & illam collocet in corripiendis peccatoribus, quod confirmat tum Chriſti, tum Valentiniani dictum ibidem allegatum. *Gloſſa* enim tum *c. novit,* tum *c. omnes citat.* legem Caroli abrogatam teſtatur, & Alexandri III. *cap. Si duobus de appell.* ut ibi notat *Bernhard. gloſſ.* contrarium probavit, licet ex conſuetudine, Eccleſiæ juriſdictionem comperere addat, quæ alias ex jure rigoris non comperat. Ideoq; ex conſuetudine locorum totam hanc controverſiam dijudicandum putamus.

De judicibus datis.

Excludit *Ariſtoteles* etiam judices, quos in Republica Romana quoque ſejungit *Sigon.* 2. *de antiq. jur. Roman. cap.* 18. à magiſtratibus. Sciendum enim, prætorem vel ipſum jus dixiſſe: in cauſis gravioribus, *Tac. de orat.* per duo verba: Dico, Addico: vel judicem, aut judicium dediſſe, per verbum, Do: Unde *Macrob.* 1. *Sat. cap.* 16. tria verba ſolemnia nominat: Do, Dico, Addico, in quibus *Varro* ait contineri totum jus. Docet *Cicero l.* 3. *de ll.* dum ait: Iuris diſceptator, qui privata judicet, judicarivè jubeat, prætor eſto, & clarius *Vlpian. l.* 13. *de juriſdict.* Eum, qui judicare jubet, magiſtratum eſſe oportet. Idem patet *per l.* 2. *§.* 2. *l.* 12. *l.* 58. *l.* 81. *ff. de judic. & ubi quiſq. l.* 1. *&* 3. *de juriſdict. l.* 4. *de off. prætor.*

Hos judices datos ſeparat *Sigon.* à magiſtratibus, *l.* 13. *de juriſdict.* quia nec ordinarij erant: (Lex enim non dabat iis juriſdictionem, *l. Et quia.* 6. *ff. eod.*) nec propriam habebant juriſdictionem, ſed judicabant vi ejus, cujus mandatu cauſam ſuſcepiſſent, *l.* 6. *eod. l.* 1. *&* 3. *de offic. ejus, cui mand. juriſdict.* Proinde certæ formulæ à prætore illigabantur, *l. Divi.* 27. *ff. de liber. cauſ.* ſicut *ex Feſto* patet, *in verbo: Paret. & Senec. lib.* 3. *de benef.* qui ait: Iudicem formula cludit, & certos, quos non excedat, terminos ponit, cujus formulæ exemplum eſt *apud Cic. in Ver.* Similes erant judices apud Athenienſes, ut colligere eſt ex oratione Mercurij: *apud Lucian. in Dicaſtis.* Audite populus. Quod felix, fauſtumque ſit, hodie concilium de litibus habebimus, &c. Quicunque γραφὰς intenderunt, veniunt in Areopagum, ubi Dice ſortietur forum, & ipſa aderit judicibus. Iudices ex omnibus Athenienſibus eriunt. Numerus judicum pro ratione criminis. Sorte autem ductos fuiſſe *ex Demoſth. contra Ariſtogit.* conjicimus. Atque hos excluſit à magiſtratibus *Ariſt.* Nam cæteros: quos *Suidas* ſcribit jus dixiſſe, Regem, Theſmothetas, Archontem, Polemarchum, Prætores, Logiſtas, Undecim viros, ſub magiſtratibus comprehendit, dum vult magiſtratum quoque judicij participem eſſe.

Si verò in genere aliquid dicendum ſit de magiſtratu, erit poteſtas ordinaria ex lege, à majeſtate conceſſa, ad gerendas res Reipublicæ *Cicero libr.* 3. *de ll.* in omnibus magiſtratibus requirit auſpicium & judicium. Quid per judicium intelligat, diſputent *Cruchius & Sigonius,* Auſpicium certè nec ad omnes magiſtratus requiritur, nec, ubi in Republica Romana requiſitum fuit, ad eſſentiam pertinuit, cum *teſte Zonar.* 2. *Volum. & Cicero lib.* 3. *de legib.* ad id introductum fuerit, ut multos inutiles comitatus probabiles impedirent moræ. Antea tribuni non poterant auſpicari, *Livius lib.* 4. quod gentem non habebant: *Cic. de divin.* eos tamen *Cic. pro Quint.* magiſtratus ait, conſtitutos fuiſſe, *& Varr. lib.* 21. *rer. hum. ap. Gell. l.* 13. *c.* 12. *& Imp. Inſtit. de jur. gent. §. Conſtat.* vocat magiſtratus

Vera definitio magiſtratus.

 plebeios,

plebeios, ſicut & *Ariſt. l. 5. Polit.* magiſtratum Ephororum nominat: quanquam Appius, oratoriè extenuaturus tribunus poteſtatem, eos, ait, ſine imperio, ſine magiſtratu eſſe, quod in dubio relinquit *Plutarch. in problem Roman. Roſin. lib. 7. c. 24.* Quia enim jus prehendi habuerunt, quod in poteſtate conſiſtit, *Gell. d. loc.* à magiſtratibus ſeparari non poſſunt, ut nec Advocatores Venet. quibus idem ferè juris eſt, *Contar. lib. ult. de Venet. Repub. Sanſov. lib 20. de rer. adm.* Poteſtatem enim maximè requiri in magiſtratu, *Ariſt. 4. Polit. c. 15.* docuit, quia eſt vicarius ſummæ poteſtatis, cujus officium repræſentare debet.

An poteſtas ſit magiſtratuum propria?

Convenit autem inter *Gruch. & Sigon.* poteſtatem latè dici, ut non tantum imperium majus, *l. 3. de jur.* ſed & minores magiſtratus complectatur. An verò hæc poteſtas magiſtratuum propria fuerit facta, an penes ſummam poteſtatem manſerit, legis tantum actione magiſtratibus conceſſa, inter *Azonem & Lotharium* olim diſputatum fuit, ſub arbitrio Henrici V. equi ſponſione facta. Et *Lotharius* quidem accepit equum, negans poteſtatem communicari magiſtratibus: *Azo* verò conſenſu ICtorum judicavit æquum, *Alciat. 2. lib. Parad. 6. Molin. in gloſſ. conſu. Pariſ. Muſcor. in tr. de juriſdict.* Neutrius tamen ſententia ſine diſtinctione ſtare poteſt. Nam, quando magiſtratus ex præſcripto ſuperioris, aut ex lege judicat, imperium ſummæ poteſtatis eſt, quæ legem tulit, legis actio apud magiſtratum, *arg. l. 3. ff. de offic. proc.* quia, *ut Papin.* reſpondit, facti quidem quæſtio in arbitrio eſt judicantis, pœnæ verò perſecutio, non ejus voluntati mandatur, ſed legis autoritati reſervatur, *l. 1. §. 4. ff. ad SC. Turpil.* Vnde à ſententia, ſecundum ll. data, non appellatur, ſed à decreto prætoris. citra ll. dato, appellatur, *l. 32. ff. de re jud.* quod illic poteſtas ſit majeſtatis, hic prætoris. Quoties enim prætor corrigit & ſupplet ll. *l. 7. §. de juſt. & jur.* quoties magiſtratus citra ll. ſua autoritate decretum interponit, poteſtas ad ipſum magiſtratum pertinet.

Vlpianus l. enim 1. *de offic. ejus cui mand.* eum, cui mandata juriſdictio eſt, diſtinguit à magiſtratu, quod is nihil proprium habeat, qua de cauſa, qui mandavit, exequitur mandati judicis ſententiam: *l. a Divo. 15. ff. de re jud. l. ſi quid. 11. ff. de offic. proc. l. un. C. eod.* Ex quo relinquit concludendum: magiſtratus ſuam habere poteſtatem propriam, quam alias mandare non poſſent. *l. ult. de off. cui mand.* Hinc *Vlpian. l. 7. §. 2. l. 8. ff. de off proc.* proconſuli in provincia pleniſſimam concedit juriſdictionem, in qua comprehendit etiam majus imperium: & Alex. *l. 2. C. de off præf. præt. Ori.* ſervari jubet formam à præfect. prætor. datam, niſi ab Imp. fuerit aliquid innovatum. Eodem modo magiſtratus provinciales, qui merum imperium exercebant, quæſtores rerum criminalium, *l. 2. de orig. jur.* arbitros quoque; quos *Feſtus* dicebat totius rei arbitrium habere & poteſtatem, ſine ll. præſcripto propriam exercuiſſe poteſtatem ſtatuendum eſt. Vtrum verò poteſtas, pro imperio accepta, magiſtratui inſita ſit, copioſè diſputant *Sigon. & Hottoman.* contra *Gruchium*, quorum controverſiam non rectè accipit *Bodinus*, quando eam ridet. Loquuntur enim de Imperio militari, *Clapmar. lib. 1. de arcan. Rerumpub. c. 10.* quod cum *Sigon. & Hottom.* negamus magiſtratui inſitum fuiſſe, ſed quod magiſtratui competit ſua natura, illud fruſtrà aliquis à magiſtratu ſejungere nitatur.

Præterea verò, cum *Vlpiano l. 7. in fin. ff. de off. proc. & Pompon. l. 2. §. 33. de orig. jur.* magiſtratus ſejungat ab iis, qui dantur extra ordinem, ita coarctanda eſt poteſtas magiſtratus, ut curatoribus non competat. Nam tres *Cujacij* definitiones, quanquam & in eo peccant, quod magiſtratum judiciis tantum illigent, tamen etiam curatores complectuntur, quo vitio laborat quoque definitio *Sigon. lib. 1. de ant. jur. Rom. c. 20. & lib. 3. de jur. prov. c. 5.* quod magiſtratus ſit poteſtas eorum, qui res humanas, quæ ad Rempubl. pertinent, publica autoritate curant, *Bodin. 3. de Repub. cap. 2.* reprehendit hanc diſtinctionē, quod Deum includat, cum multò magis culpari debeat, quod ſummæ quoque poteſtati competat. Vtrumque igitur in definitione addendum, tum, ut à ſumma poteſtate, tum, ut à cura-

Digitized by Google

à curatoribus diſtinguatur magiſtratus, quod in data definitione præſtitum eſt.

Diviſio magiſtratus.

Dividuntur magiſtratus pro numero negotiorum & amplitudine Reipublicæ Romani enim Reges contenti erant tribuno Celerum, quæſtore, & abſente Rege, præfecto urbis: *Dion Halyc.* mox creſcente Republica crevit numerus magiſtratuum, ut videre eſt apud *Pompon. l.2. de orig. jur. Latum, Feneſtell. Blond. Perion. Manut. Onuphrius, Gruch. Sigon. de mag. Rom. Zaſ. Cujac. alioſq; ICtos ad l.2. de orig. jur.* Atque, ut *Aeſchinis in orat. cont. Cteſiph.* diviſionem χειροτονητὰς, κληρωτὰς & αἱρετὰς prætereamus, eò quod ſit per accidens, ab ipſa natura magiſtratuum diviſionē deſumemus, quia eadem eſt differentia conſtitutiva & diviſiva, *ut ait Porphyr. c. de diff. M. Meſſala apud Gell. lib. 13. c. 14.* Magiſtratum diſtinguit in majores & minores, ad differentiam majorum & minorum auſpiciorum, *interprete Varrone.* Sed, quia & auſpicia per accidens attinent ad magiſtratum, *Vlpian. 32. ff. de injur. & fam.* minores interpretatur, qui ſunt ſine imperio: & eo ſenſu *Caſtell. 4. de off. reg. cap. 1.* minores accipit pro municipalibus, quia, quæ magis imperij ſunt, quam juriſdictionis, magiſtratus municipalis facere non poteſt, *l.26. ff. ad munic.* Hinc liceret alicui inferre, majores eſſe eum imperio, niſi Coſſ. jure gladij in cives caruiſſent, *l.2. §.16. de or. jur. Cicero l.3. de ll. pro Sext. Rabir 5. in Ver. Ravar. ad l. 12.* & Cenſores nunquam imperio uſi fuiſſent, ſicut *Cicero pro Cluent.* ait: Cenſores damnare poſſunt, ſed ſine juriſdictione. Hos tamen *Gellius lib. 13. c. 18.* inter magiſtr. majores reponit.

De imperio & juriſdictione.

Imperium verò & juriſdictio, cum multis modis dicantur, una tamen ſignificatione juriſdictio accipitur generaliter, ut notat *Accurſ. in l. 3. in verb. Mixtum. ff. de juriſdict.* definiturque *Goddao diſput. 2.* poteſtas de quacunque re cognoſcendi & judicandi, ſeu judicatum exequendi. Nam, quod *Vultej. l.1. diſc. & Hakelman. diſp. 4. theſ. 2.* eam definiunt per notionem, cui interdum imperium adhæret, non ſatis congruè ſit, cum notionis nomen etiam ad eos pertineat, qui juriſdictionem non habent, *l. ait prat. 5. de re judicand.* imprimis cum differentia ſufficiens adjiciatur. Præterea juriſdictio in genere complectitur ſub ſe imperium, tanquam ſpeciem, *l. 7. & 8. de offic. proconſul. l. 1. in princip. ff. de offic. ejuſdem.* cui nomen notionis non convenit. Hoc ſenſu Hiſpani Majoriam vocant juriſdictionem, *l. 6. titul. 13. libr. 3. ord. l. 2. t. 9. libr. 6. ejuſdem. Covarruv. cap. 4. qq. pract.* & *Accurſ. in l. 3. ubi ſupr.* juriſdictionem interpretatur, quaſi ditionem juris, id eſt, legitimam poteſtatem, cujus Etymologiæ licet ſenſus non ſit ineptus, ipſa tamen derivatio claudicat, ut oſtendunt *Coraſ. libr. 3. Miſc. cap. 16. Cujac. & Weſenbec. in parat. de juriſd.* per *l. ſi filius de vulg. & pup. ſubſt. l. 7. in fin. de offic. proc. &c.*

In ſpecie opponitur juriſdictio imperio mero, quod eſt, *dicente Vlpian. lib. 3. de juriſdict.* habere gladij poteſtatē, ad animadvertendum in homines facinoroſos. Iuriſdictio verò definitur, *Accurſ. in l. 1. in ver. poteſt. ff. eod. & Schard. in Lexic.* poteſtas de publico introducta juris dicendi, & ſtatuendæ æquitatis. Sed, quia juriſdictio eſſet eluſoria, niſi executionem conjunctam haberet, *l. Mandatam. §. 1. in fin. de offic. ejus.* hinc naſcitur imperium mixtum, quod cauſæ cognitionem conjungit cum executione, & in danda poſſeſſione bonorum conſpicitur. *l. Imperium, de juriſdict. l. 2. §. Dies. ff. Quis ord. in poſſ. ſerv.* Cæteræ perſonæ publicæ, quæ imperio & juriſdictione carent, hiſque ſubjiciuntur, ut viatores, actuarij, ſcribæ, accenſi, apparitores, &c. magiſtratus non ſunt, ſed magiſtratuum miniſtri, ſicut illum ordinem increpat Cato: Vos, inquit, veſtræ conditionis memores eſſe decuit, nec magiſtratus, ſed miniſtros vos eſſe, *Plut. in Cato.*

Primus ordo magiſtratuum.

Verſatur autem magiſtratuum cura primùm in providentia de ſalute totius Reipublicæ, cui oportet imprimis in Democratia & Ariſtocratia Viros prudentiſſimos præfici, quales erant apud Athenienſes novem Archontes: *Sigon. lib. 4. de Repub. Athenienſ. cap. 3.* apud Roman. conſules *Cicero lib. 3. de ll.* His enim Reipub. cura demandatur, quod, *ut Caſsiod. ait l.1. Ep. 27.* ſi unicuique daretur hæc poteſtas, voluntas

diverſorum vaga relinqueretur, & confuſio, culparum amica, gigneretur.

Non eſſe ſummum magiſtratum, nimia potentia armandum.

Sed diligens adhibenda cautio, ne hic magiſtratus nimia armetur potentia, *Machiavell. lib. 1. diſcurſ.* 50. quod non tantum liberis Rebuſpublicis, ſed Monarchiis ſæpe perniciosum fuit. Vnde Athenienſes oſtracismo potentiores & autoritate præſtantes cives ejicere ſolebant, quod *Ariſtotel. lib. 3. polit.* non admodum improbat. Piſiſtratus enim nimia potentia Athenis, *Pauſan. in Att.* & Xviri Romæ obtinuerunt Tyrannidem, *Livius libr. 3.* Nec tantum potuiſſet Brutus in ejiciendo Tarquinio, niſi fuiſſet Tribunus Celerum, *Flor. lib. 1. hiſt. Roman.* Sejanus nimia potentia auctus à Tiberio, annisus fuit ipſi imperium præripere, *Tacit. lib. 4. Annal.* eademque occaſione Philippus Gordianum interfecit, *Capit. in Gord. iun.* nec ulla res ſæpius exitialis fuit Impp. Græcis, quàm magna potentia ducum, ut ex *Diac. Zonar. Nicet. & Gregor.* patet.

Apud Francos Pipinus regno exuit Phasamudi ſtirpem, quod Major domus, cum maxima poteſtate creatus eſſet, *Volat. in Geogr.* Apud Suecos Guſtavus, eadem via ivit in regnum, & Secechus, quod vires exercitus in manu haberet, Boleslao III. Polon. regnum eripuiſſet, niſi ab ipſo præventus fuiſſet, *Cromer. lib. 5.* Præterea non poteſt unus præ cæteris ad magnos aſcendere honores, ſine odio & indignatione concivium, quia invidia felicitatis comes eſt, ſicut Epaminondam, Leuctrica victoria clarum, coegerunt Thebani præ invidia in ordinem privatorum militum, ne unus præ reliquis excelleret, *Pauſan. in Bœot.* quod cum ſciret Pittacus, cum Mytileni illi multa millia jugerum dare vellent: Nolite, inquit, mihi dare, quod multi invideant, *Aemil. in Thraſ.* Occurritur autem potentiæ huic, vel ſi in plures dividatur, qua ratione mutua interceſſione collegarum, diſſolutum fuit imperium Tribun. pl. vel ſi, committatur tantum ad tempus, qua de cauſa dictatura fuit ſemeſtris. Magnam enim cuſtodiam libertatis dicebat Mamercus, ſi magna imperia diuturna non eſſent & temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non poſſet, *Livius lib. 4.* vel denique, ſi opponantur propugnatores libertatis, quales erant Coſmi apud Cretenſes, Ephori apud Spart. *Ariſtot. 2. polit. c. 7. & 9.* Nuncij terreſtres apud Polon. *Crom. de mag. Polon.* Tribuni pleb. apud Roman. de quorum uſu & neceſſitate, vide *Cic. l. 3. de ll. Feneſt. c. 10. Lat. c. 18. Blond. lib. 2. c. 1. Rom. triumph. Alex. ab Alex. l. 5. c. 2. Ovid. 3. Faſt.*

Aerarium.

Alius ordo magiſtratuum verſatur circa reditus publicos & ærarium, quos ab inquirenda pecunia Quæſtores dictos teſtatur *Pomponius l. 2. §. 22. de orig. jur.* Errat enim, qui putat Rempublicam commodè ſine ærario poſſe ſubſiſtere. Sicut enim *Petron. Arb. in Sat.* ſine nervis, ait, hominem ambulare non poſſe, ita nec Reſpubl. progredi ſine ærario poteſt, cum antiquo veriverbio Cleomenis, pecuniæ dicantur nervi rerum agendarum, imprimis bellicarum, quod neſcio an ſatis firma ratione neget *Machiavell. com. in Liv. l. 2. c. 10. Patrit. in Parall. milit. lib. 5 c. 10.* contra quos diſputat *Scip. Ammir. lib. 18. diſc 9. Cyr. Spont. 4. part. cor. reg. Hannibal. Scot. com. in lib. hiſt. Tacit,* ubi Mucianus ait: belli civilis nervos eſſe nummos, *Lipſ. l. 4 pol. c. 9.* Nam de bellicis negotiis ipſe *Thucyd. lib. 2.* ſcribit: τὰ πολλὰ τοῦ πολέμου γνώμῃ καὶ χρημάτων περιουσίᾳ κρατεῖσθαι. Id enim confitetur ipſe Archidamus Lacedæm. apud *Thucyd. l. 1.* expertiq; ſunt Lacedæmon. in oppugnatione Sami, quam urbem cum 40. dies oppugnâſſent, re infecta, ob defectum æris, coacti ſunt domum redire, *Herod. lib. 3.* Vnde *Polyb. lib. 6.* propterea putat Romanos potentiores factos Spartanis, quod ærarium habuerint, quo caruerunt Spartani.

In cæteris verò rebus opus eſt præſentaria pecunia, ad ſuſtentandam familiam regis, ad ſalaria magiſtratuum, ad præmia benè meritorum, ad ſuſtentationem pauperum. Quin etiam ædificia publica, tàm ſacra, quàm profana hinc reſtaurari debent. Scribit enim *Vlpianus l. 7. ff de offic. proconſul.* Proconſulis eſſe, ædes ſacras & opera publica circumire, inſpiciendi gratia, an ſarta tecta ſint, vel an aliqua refectione indigeant. Intereſt enim Eccleſiæ, ne ob defectum ædificiorum religio negligatur, *c. ad Audient. c. de his. c. Tua de Eccleſ. repar.*

Vel

Vel adif. Cætera opera publica partim ad munimenta, partim ad ornamenta pertinent, quorum alteris, non poteſt, alteris non debet Reſpublica carere. Vnde ad eorum conſervationem Arcadius & Honorius tertiam partem de redditibus fundorum Reipublicæ deputarunt, *l. 11. C. de op. publ.* volueruntque ſubditos cogere, quemq; pro ſuis facultatibus, ad curam operum publ. *l. 12. C. eod.* Pericli ſanè maximam conciliavit gratiam, Athenis verò perpetuum honorem, quod magnificis ædificiis eas exornaret, *Plut. in Pericl.* & Auguſtus laudi ſibi vertit, quod urbem, quam lateritiam accepiſſet, marmoream reliquiſſet, *Sueton. in Aug.* quo nomine laudatur Claudius, *Sueton. in Claud.* Nerva, *Xiphil. in Nerv.* & Trajanus, *Dion in Trai.* quem propterea herbam parietariam dixerunt, quod nomen ejus in omnibus operibus publicis legeretur, *Ammian. lib. 27.* Atque huic magiſtratui præfecti olim erant ædiles, *l. 2. §. 21. de orig. jur. l. 1. §. ult. ne quid in lo. ſa. l. un. in pr. de via publ.* Apud Athenienſes ἀστύνομοι, *Plat. 6. de ll. Arpocrat. Demoſth. in Timocr. & ibi Vlpian.* τειχοποιοὶ, *Ariſt. 4. polit. c. 15. Aeſchin. de ement. legat.* οἱ ἐπιστάται τῶν ὁδῶν, *Plut. in Them.* ὁδοποιοὶ, κρηνοφύλακες, *Pollux* & alij ἐπιστάται τῶν δημοσίων ἔργων.

Tertium magiſtratuum. Reliqui magiſtratus exercentur circa juſtitiam, quod officium regi Gallor. maximè commendavit *Aegid. Roman. in lib. de Inſt. reg.* ut refert *Paul. Aemil. de reb. geſt. Franc.* cum juſtitiæ fruendæ cauſa olim reges factos teſtetur *Herod. l. 1. & Cic. 2. de off.* quò reſpiciunt Iudæi, dum regem petunt, qui ipſis more aliarum gentium jus dicat, *1. Sam. 8.*

Præmiorum diſtributio. Sicut autem duplex *Ariſt. 5. Eth.* eſt juſtitia: ita legiſlatorem non tantum criminibus pœnas definire, ſed & benè merita præmiis mactare oportet, *Lipſ. 5. polit. cap. 13. Bodin. 5. de Repub. c. 4. Iun. q. 106. Scip. Ammir. lib. 1. diſc. 2.* prolixè *Ioh. Marian. lib. 3. de reg. Inſtit. c. 4. Machiavell. lib. 1. diſc. 24.* Nihil enim magis devincit magiſtratus ſubditis, quam præmia, nec quicquam juſtius eſt, quàm virtuti pretium reddere: nihil denique magis incitat homines ad virtuti ſtudendum. Parum enim prodeſt abſtinere à vitiis, à quibus metus pœnæ homines abigit, niſi accedat etiam ſtudium virtutis, ſine quo tota Reſpub. quaſi exangue & emortuum cadaver jacet. Proindeplerǽq; Reſp. non rectè ſeveras ſe præbent in pœnis, de præmiis nihil ſollicitæ. Rectius *Iſocr. in Areop.* Ad magiſtratus, ait, pertinet, cives inſtituere potius, ne quid dignum pœna committere velint: ſuppliciis autem invigilare, hoſtium eſt.

Hoc nomine commendatur ſenatus M. Chami, quod non tantum, quibus pœnæ, ſed & quibus præmia debeantur, conquirat: *Boter. 2. p. Coſm. lib. 2.* & Trajanum laudat *Plinius in Paneg.* quod bonos cives faciat, non pœnis malorũ, ſed præmiis bonorum. Qui enim malè conſultis impunitatem, rectè factis nullum præmium pollicetur, nec illos à crimine, & hos deterret à laude. Quæ ratio admodum pulcra eſt, & melior, quàm illa *Salluſt. in Iug.* ubi dicitur: in Rep. multò præſtat beneficij, quàm maleficij immemorem eſſe. Bonus ſegnior fit, ubi negligas: malus improbior. Neutrum quippè fieri convenit, cum Reſpub. non minus detrimenti ſentiat ex neglectu virtutis, quam impunitate ſcelerum. Hinc enim licet nonnulli mali, inde tamen nulli fiunt boni. Vnde Perſæ benè meritos, Oroſangos vocant, ſolebant notare, ut iis præmia concederent, *ex lib. Heſth. & Xenoph. 1. Cyrop.* inter quos Phylacum aſſcriptum à Xerxe, teſtatur *Herod. lib. 8.* Ita Græci, *Herod. lib. 9.* & Alexander Magnus *Iuſtinus libr. 11.* virtutem militum æternis proſecuti ſunt honoribus, nec aliter incenderunt Romani ſuos cives ad fortia facta quàm, triumphis, coronis, & publicis laudationibus, *Polyb. lib. 6. 8. 10.* Eò enim dicit *Livius lib. 4.* impendi laborem & periculum, unde emolumentum & honos ſperatur: & *Veget. lib. 3. cap. ult.* ait: Milites pœna & timor in ſedibus corrigunt, in expeditionibus ſpes & præmia faciunt meliores.

Hanc juſtitiæ partem, quia gratiæ plena eſt, princeps per ſe exercere debet: alteram ſatius eſt prætoribus & judicibus committi, *ſecundum Xenophon. præceptum in Hieronym.* ita tamen, ut jus provocationis ſibi retineat, ne neglectæ juſtitiæ accuſari poſſit, & ut metu judicia magiſtratuũ, intra *Pœnarum irrogatio.* *An princeps coram lites audire, judicare debeat.*

juſtitiæ

juſtitiæ terminos contineat. Regum enim officium proprium eſſe ait *Hieronym. cap. Regum.* 23. *quæſt.* 5. facere judicium & juſtitiam, & ad id natos putat Reges *Heſiodus*. Qua de cauſa & Salomon potiſſimum petiit ſibi à Deo prudentiam ad judicandum. 3. *Regum cap.* 5. exemplo Davidis, *Pſalm.* 71 Sed propterea non cogitur princeps judiciis omnium rerum intereſſe, ſicut Auguſtus ſæpè in noctem traxit judicia, *Dion in Auguſt.* quem, cum ſibi non vacaret jus dicere, mulier increpuit: noli igitur imperare: quod & Adriano obtigit: aut ſicut Severus in civilibus negotiis non minus, quàm pueris erudiendis diligens fuit, *Herod. in Sever.* Theophilus Imp. ipſe forum circumivit, juſtanè eſſent pondera, ſciſcitans: *Zonar. & Cedren. in Theoph.* quod & Leſcum Album feciſſe autor eſt *Crom. lib.* 7. Philippus, Herodis Antipæ frater, ubique poſt ſe curavit portari ſellam, ex qua quamcunque controverſiam, ſibi oblatam, dijudicaret, *Ioſeph. lib.* 18. *c.* 6. Muſcovita hodiè ſolus ferè exercet judicia capitalia, *Sigiſm. Baro in Muſc.*

Iuſtitiam enim facit Rex, ſi probos præficiat judices, eorumque judicia regat, eo, quod ad ſe provocari patiatur, aut ſi exemplo Moſis, graviores cauſas ipſe decidat, minores relinquat judicibus. Nam judicia negligere prorſus, contemtus opinionem parit in animis civium, eaque de cauſa à Demetrio exercitus defecit, quod dicas ſubditorum, in flumen contumelioſè projeciſſet: *Plutarchus in Demetrio*, & Sadachireum Præcopitæ regno exuerunt, quod nunquam ad publicum forum prodiret, *Sigiſmundus in Muſc.* Aſtutè olim Rex regionis, quam thuris feracem vocant, cujus veſtigia Turca imitatur, *Busbeq. Ep.* 1. Is enim, referente *Athen. lib.* 12. *cap.* 4. judices quidem litibus judicandis dabat, ſed ſi quis minus juſte decidiſſe putabatur, feneſtra erat in altiſſimo loco, quæ ferrea catena ligabatur, quam, qui injuſtè judicatum putabat, apprehendebat, & feneſtram trahebat. Qua re admonitus Rex cauſam ad ſe vocabat, & ſi viderentur, judices minus juſtè judicaſſe, moriebantur, ſi minus, alter, qui feneſtram moverat. Oportet enim pœnam adiici, ne temerè increbeſcant provocationes, aut vileſcat autoritas magiſtratus. Præſentia verò occulta principis facit, ut modeſtius litigent homines, & judicatum plus autoritatis habeat, quia creditur conſenſu principis tacito armatum. Imò judices quoque ſollicitius judicant, quando ſuſpicantur, ſe ſemper in præſentia principis decernere.

Alioquin multæ ſunt cauſæ, quæ prohibent Principem ipſum lites quaſcunque audire. Quam enim propter negabat *Comin. lib.* 3. *bell. Gall.* ex uſu Principum eſſe, ut ad colloquia coram coirent, propter eandem multò magis neceſſarium eſt, ut à frequenti converſatione ſubditorum abſtineant, non tantum, quod illa contemtum pariat, qua de cauſa *Calliſtr. l.* 19. *ff. de offic. præſ.* præſidem à familiaritate provincialium abſterret, & Mammæa increpabat Alexandrum Severum, quod familiaritate diſſolveret imperium, *Lampr. in Alexand.* id quod ſibi obtigiſſe conqueritur Iacobus VI Rex Britann. *lib.* 2. *admon ad fil.* Verùm etiam quod leviſſima errata in Principe habeantur pro flagitiis, interdum etiam ad imitationem rapiantur, ut oſtendit *Bodin. lib.* 4. *cap.* 6. Vnde Reges Perſarum, *Athen. lib.* 4. *Dipnoſ.* Abyſſinorum, *Alvareſ. in enar. reg. Abyſ.* & Bornæi, *Leo Afer in hiſt. Afric.* vix unquam ſubditis ſe manifeſtant, quod putent, rariora impenſius coli: *c. legimus, d.* 93. & Tiberius, quamvis præſens, voluit tamen ſcripto adiri, *Tac.* 4. *Annal.* ne ex gravitate aliquid deperderet, *Scip. Ammir. l.* 4. *diſc.* 9. Huic tamen vitio datum fuit, quod libellis accuſ. invigilaret, majorã negligeret, *Tacit. l.* 3. *Annal.* unde aliam licet deſumere rationem, majus eſſe officium regis, quàm quod litibus conſumi debeat, ſicut Modeſtus præfectus prætorij admonebat Valentem, *Ammian. l.* 30. imprimis cum res admodum tædioſa ſit, nec regis ſtudia patiantur illum minutias litium addiſcere.

Præterea regis omnia debent comparata eſſe ad benevolentiam, ſicut Theod. ait *ap. Caſſiod.* 4. *Ep.* 22. in omnibus cauſis divina conſideratione id fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet. Vnde

reges

Digitized by Google

reges Aegyptij non tantum interficere quenquam, ſed & ſupplicia ſpectare prohibebantur, *Plut. de Iſid.* Nam Bruti crudelitatem auxit, quod præſens necem filior. ſpectaret, *Aug. de Civ. Dei.* Fulvioq; idem vitio vertit *Liv. lib.* 26. Verri *Cic. l.* 5. *in Ver.* & Volaſo, Aſiæ proconſ. *Senec.* 2. *de ir. c.* 5. Laudem verò clementiæ perderet Princeps, ſi ipſe judicia, quæ ſeverè exerceri debent, obiret, quapropter Germanicus non ipſe ſeditioſos milites condemnare voluit, ſed exercitui judicandos dedit, *Tacit.* 1. *Annal.* Supplicia exigendi vis non divina, non cœleſtis eſt, *ait Plutarch.* περὶ ἀοργησίας: ſed Furiis & geniis convenit.

Iudices.

Diximus, in judice ſeveritatem, puta convenientem, *Hippol. de Marſ.* §. *Exped. n.* 86. §. *ult. n.* 3. quæ non conſiſtat in ſummo rigore, ut vult *Claud. de Battand. in prax. crim. reg.* 153. *n.* 11. ſed æqua animadverſione, requiri, id quod ita eſſe *Calliſtr.* demonſtrat, *l.* 19. *ff. de offic. præſ.* & *Auguſt. c. Sunt plures.* §. *Quadam. diſt.* 3. *de pœn.* imò *Ambroſ. lib.* 1. *de offic.* affert illud ex *Deuter.* non miſerearis ejus, quod de judice dictum eſt, ut explicat *Iſidor. Peluſiot. lib.* 4. *Ep.* 89. Neque enim in judicio *Caſſiod. l.* 11. *Ep.* 40. aſſentiri debemus, ſcribenti: Benigni Principis eſſe, ad clementiæ commodum, tranſilire interdum æquitatis terminos, quando ſola miſericordia eſt, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recuſant: Ignoſcere pulcrum, *ait Claudianus*, jam miſero, pœnaq; genus, vidiſſe precantem. Hæc, inquam, miſericordia in judice ſemper laudem non meretur, vocaturque *Ambroſ. c. Eſt injuſta* 23. *q.* 4. injuſta miſericordia, quia non oportet impunita manere maleficia, *l.* 51. *ff. ad l. Aquil.* ubi *Bald.* ait, publicæ diſciplinæ favorem dictare ac ſuadere, ut maleficia puniantur. Id enim pertinet ad quietem Reip. *l.* 13. *in pr. ff. de offic. præſ. l.* 2. *in fin. C. quando lic. uni ſine jud.* Nec querelis aliorum, qui læſi ſunt, aliter ſatis facere poſſumus. *l. Capitalium.* §. 15. *ff. de pœn.* quibus duabus rationibus oſtendit *Thom.* 22. *q.* 67. *a.* 4. in iis, quæ ll. definita ſunt, non eſſe miſericordiam faciendam.

An judex condonare

Propterea judex in condonando nimium facilem ſe præbere non debet, ut præcipiunt Impp *l.* 14. *C. de pœn.* ne ad maleficia temerè quiſquam proſiliat. Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquenti, *c. Eſt injuſta.* 23. *q.* 4. *c. ut clericor. de vit. & hon. cler.* multiſque aliis peccandi feneſtram aperit, *c. loc.* §. *proinde.* 35. *q.* 9. *Nov.* 17. *c.* 5. quam utramq; rationem aſſignat *Plat.* 5 *de ll.* Proinde Bias, damnaturus aliquem, illacrymavit: rogatus, quare id faceret, quia, inquit, naturæ condolendũ eſt, ſed legi ſuffragandum. Poteſt quidem leges civiles temperare prætor, *l. jus autem.* §. 1. *de juſt. & jur.* ſed ut ſcelera puniantur, legis divinæ intereſt, ſicut *Deuter.* 2. ratio adjicitur, quare juſtitia ſit obſervanda, quia Dei eſt judicium: Vnde puniuntur divinitus non punientes ſcelera, ſicut *Ambroſ.* 1. *de offic.* probat, exemplo Saulis, quem contraxiſſe, ait, offenſam, quod miſeratus eſſet Agag hoſtium regem, quem prohibuerat divina ſententia ſervari: & Innoc. III. exemplo Heli, *c. Licet Heli de Simon.* ex quo infert: Ad corrigendos igitur ſubditorum exceſſus tantò debet diligentius prælatus aſſurgere, quantò damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas. Ludovicus Pius cum alicui ſcelus quoddam condonaſſet, & mox inediſſet in verſ. *Pſal.* 106. Beati, qui faciunt juſtitiam, hominem revocavit, & gratiam irritam fecit, *Antimach. lib.* 3. *th.* 7. Neceſſe enim eſt profectò, ut vitia ſuis pœnis jure afficiantur, *Machiavell. l.* 1. *diſc. c.* 24. meritóque ridet *Petr. de Ferrariis in pract.* §. *Forma inquiſit.* laxam Canonum indilgentiam & immodicè licentioſam protectionẽ, quam, ait, ad placitum, & ſine ratione, imò contra jus divinum introductam, in quam ſententiam vide & *Ioh. Fabr. in* §. *fin. Inſt. de iis, qui ſunt ſui.* *Boëri. in deciſ. q.* 109. licet diſſentire videatur *Hippol. de Marſ.* §. *ult. in fin.* Prorex Scotiæ, condonationem culpæ ad Pontificem, ſed pœnam corporis ad regem pertinere dicebat, *Buchan. l.* 9.

maleficia debeat.

An igitur ſecundum leges debet judex ſemper judicare? Vbi lex ſine dubitatione plana eſt, non tantũ injuria fit legi, ſi judex ſe ea prudentiorem putet, *per Bald. in l.* 2. *C. de ſent. ex brev. recit.* ſed etiam in majeſtatem peccatur, quia inferior poteſtas nequit ſuperioris legem abrogare, *c. inferior. diſt.*

Judex debet judicare ſecundum legem.

Digitized by Google

diſt. 21. cum ejuſdem ſit ferre & abrogare, *ut gloſſ. ex d. cap. elicit. reg.* 1. Ferre autem leges, pertinere ad majeſtatem, *diſputat.* 8. diximus. Iudex verò tantum eſt miniſter legis, quæ ipſi imponit neceſſitatem, *Bellov. lib. 2. pract. crim. cap. 4. num.* 64. Vnde *Baldus* dixit, *in l. fin. C. de pœn. judic. qui malè judic.* judicem debere ſequi regulas juris, & non conſcientiam ſuam, legibus adverſantem. Non enim clementiorem lege judicem oportet eſſe, *Novell. 82. c. oportet. l. ſervos. C. ad l. Iul. de vi Iacobi de Aren. in tract. de Bannit. num.* 18. *Nellus de Bannit. 1. pa. 2. tempor. num.* 62. imò *Baldus* ait, *in l. Non omnium. ff. de ll.* etiam legem ſine ratione non poſſe à minore infringi, *per l. proſpexit. ff. Qui & à quibus.* & quod majus eſt, *Hippolyt. in pract. §. diligenter. num. 24. & ſeq.* etiam arbitrium judicis vult juri & æquitati illigare. Bonus judex, ait *Ambroſius, cap. Iudicet. 3. quæſt.* 7. nihil ex arbitrio ſuo facit, aut propoſito domeſticæ voluntatis, ſed juxta ll. & jura pronunciat: ſtatutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, &c.

Hinc Imp. *l. Rem non novam. 14. Cod. de judic.* antiquis legumlatoribus placuiſſe teſtatur, ut calculum judicialem non aliter acciperent judices, niſi prius ſacramentum præſtitiſſent, omni modo ſe cum veritate & legum obſervatione judicium diſpoſituros. Charondas enim vetuit magiſtratus etiam ab iniquarum legum verbis diſcedere: *Diodorus lib.* 12. *& Demoſthenes cont. Mid.* admonet judices, cogitent, qui juraverint. Iurant enim ſe ſecundum Leges judicaturos, ut *Xenoph. docet lib. 1. de dict. & fact. Socrat. & Demoſth. pro Cteſiph.* juramentum ſic inchoat: ſententiam feram, ut jubent ll. & decreta Athenienſis populi, & Senatus quingentum virum: brevius *Aeſchin. contra Cteſiph. in princ.* Feram ſententiam ex ll. *Pollux* addit & hoc: Feram ſententiam de iis, quorum extant leges, ut jubent leges, quorum non extant, optima mente. Romanis magiſtratum plus quinque dies, niſi juratis in ll. non licebat gerere, *Livius lib.* 31. Propterea C. Valerius Flaccus non potuit ædilis curulis fieri, quia flamen Dialis erat, quem jurare religio vetabat, *Gellius l. 10. cap.* 15. In temporalibus legibus, ait *Auguſt. c. in iſtis. di.* 4. quanquam de his homines judicant, dum eas inſtituunt, tamen cum fuerint inſtitutæ, & firmatæ, non licebit judici de ipſis judicare, ſed ſecundum ipſas, *cap. 13. Novell. 82. Hotom. quæſt. illuſtr.* 27. 28.

Obiectio.

Ariſtoteles tamen *lib. 5. Ethic.* æquitatem alicubi præfert juſtitiæ, quem citat *Claud. de Battand. in prax. crim. reg. 153. n.* 13. ubi docet, jus ſummum cedere æquitati, quod & *Paulus* affirmat *l. 90. de R. I. l. 85. l. 183. eod. & Ioh. de ter. rub. cont. rebell. ſui regis ſuper verb. intromittere,* ubi ait: Iuſtitia cum miſericordia coambulet. Id enim eſt magnum cenſorem eſſe, ait *Var. in Sat. Menip.* non ſtudere multos ærarios facere. Idem voluit *Salom. Proverb.* 30. Noli nimium juſtus eſſe, ne pereas in juſtitia. Qui enim nimium emungit, elicit ſanguinem: & Poëtæ Herculis clavæ affingunt oleum, oſtenſuri ictus oleo miſericordiæ leniendos, *Damhud. ult. c. pract. crim.* Hinc judici licet ex cauſis pœnam legum minuere & intendere, *l. quid ergo. §. pœna ff. de his qui not. infam. l. penult. ad l. Corn. de ſic. c. In Archiepiſcop. de Raptor. Bellov. lib. 3. pract. c. 19. n. 3. Gundiſſal. de hæret. q. 8. n.* 7. aut mutare, *ſicut Bernhard. Bonon. elicit ex d. c. In Archiepiſc. in verb. poteris.* Verùm aut æquitas locum habet, quando jus vel obſcurum vel nullum eſt: *l. 85. de R. I. l. 244. de V. S. l. 4. de cuſtod. & exhib.* aut conſiſtit in commoda interpretatione legis, & accommodatione æqua ad circumſtantias, quam præſcribunt etiam ipſæ ll. ut patebit infra. Manifeſtò verò legi obrogare, tantum principis eſt: *l. Et ideo de ll. l. inter. C de ll. & conſt. princ.* qua de cauſa privilegia ponit *Cic. l. 3. de ll.* tantum in poteſtate comitiorum dentur: in quibus volvebatur ſumma poteſtas, quod privilegium, ſit contra tenorem juris, ob aliquam utilitatem inductum, *l. 16. de ll.*

Limitatio.

Si verò leges oppugnaverint honeſtatem, pietatem vel naturam, qualis erat lex Epheſiorum, *Cic. 5. Tuſc.* fortiori potius poteſtati nimirum Deo & naturæ obediendum. Non enim judex tantum ſuæ civitatis civis, ſed totius mundi & Dei eſt, unde horum ll. non minus tenetur. Quin etiam, quæ

rerum

Digitized by Google

rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata ſunt, *l. Vbi repugnant. de Reg. Iur.* & conſtitutiones contra bonos mores, nullius ſunt momenti, *cap. 4. cap. 2. diſt.* 10. ideoque iis nemo tenetur, imprimis cum tales Leg. edantur ultra principum juriſdictiones: Vltra verò juriſdictionem jubenti non ſit parendum, *l. ultim. de juriſdict.* Vnde Aegyptij Reges nolebant, quicquam executioni dari à magiſtratibus, quod inhoneſtum putarent: *Plutarch. in Apophth.* Anaſtaſ. vetuit valere, quod reſcriptum eſſet contra leges, *l. ult. C. contra jus*, cumque imitatus Iuſtinianus *cap. illud. Nov.* 81. Gallorum quoque Reges æſtimationi judicum ſua reſcripta ſubjecerunt, *ut patet in Conſtit. Caroli V. art.* 66. *& Philipp. Belli art.* 11. Quod tum demum valere debet, quando reſcripta contra Deum aut honeſtatem peccant: *cap. non licet. diſt.* 10. Alias etiam iniquiora & inutilia reſcripta principum magiſtratui ſervanda ſunt: *cap. in iſtis. diſt. 4. l. prætor. 20. §. att. 3. ff. de op. nov. nunc.* propter rerum judicatarum, & principum autoritatem, *l. 65. §. 2. ff. ad Trebell. Bodin.* 3. *de Repub. cap.* 4.

In judice requiritur ſciētia juris.

Redimus ad perſonam judicis, quam oportet ſcientia juris, quod redditura eſt, inſtructam eſſe. Profeſſionem, ait *Caſſiod.* 8. *lib. Ep.* 18. conſtat eſſe juſtitiæ, legum peritos judices ordinare, quia vix poteſt negligere, qui novit æquitatem: nec facilè errores vitio ſordeſcit, quam doctrina purgaverit. Si enim Q. Mutius verſus Servi: Sulpitium rectè illo fuit uſus ſermone: Turpe eſt patritio & nobili viro jus, in quo verſatur, ignorare, *Ioh. Franciſc. de Pavin. in præfat. Extrav.* quantò melius poſſit increpari judex, cujus ædes volebat *Cic. lib. 1. de ll.* tanquam oraculum adiri debere: imprimis cū judex, ignoranter procedens litem ſuam faciat, *ut oſtendit Hippol. §. occurrunt. n. 3. ex t. t. 1. de pœn. jud. qui malè jud.* Hinc *Bald. in l. 2. C. de ſent. ex brev. recit.* duos ſales requirit in mente Iudicis; ſcil. ſapientiæ, qui eſt intellectus Leg. & Cann. & conſcientiæ. Tum autem, *ait Damhud. in pr. cr. c. 36. n. 9. ex Hennin. Goden. in proœm. judic. proceſſ. n. 1. 6. & ſeqq.* judex rectam retinet conſcientiā, ſi ſit benè inſtructus ſale juriū. Poteſt quidem ignorantiæ ſuæ ex parte mederi judex, ſi ICtos adeat, ut præcipit *Damhud. pract. crim. c. 76. n.* 35 ſed miſer eſt, qui ex alieno pectore ſapere cogitur, quia de cauſa Perſæ ridebant Romanos, quod apud eos viri indocti judicum munus ſuſtinerent: literati verò iis, poſt terga aſſiſterent, *Ammia. l.* 23. quod de antiquis Germanis quoque refert *Iohan. Boëm lib. 3. de morib. gent. c.* 12. Rectè Meſſala Valerius *apud Tacitum lib.* 1. *Annal.* ait: ſe in iis, quæ in Rempublicam pertinent, non uſurum conſilio, niſi ſuo: ubi notat *Annibal. Scot. Placent.* Prudentis viri eſſe, non alieno, ſed proprio niti conſilio. Nec excuſatus eſt judex, ſi malè pronunciatam à ICtis ſententiam exequatur, quam ex officio ſuo corrigere, aut mitigare debuiſſet. Iudicis enim cauſa agitur, quando ſcientia pronunciatur, & de prætore, non Iuriſconſulto dicitur, quod habeat poteſtatem ſupplendi, corrigendi, &c. jus civile, *l. 7. de juſt. & jur.* Quid verò ſi caſus incidat, quem jura non definierint? Ibi omnia, quæ non determinantur à jure, relinquuntur arbitrio judicis per doctrinam, *cap. de cauſis ex. de offic. de leg. l. 1. ff. de jur. delib. l. hodie. l. ſanctio. ff. de pœn. l. 1. §. quibus multa. ff. de Effract.* Hoc verò arbitrium ſine prudentia interponi non poteſt. Proinde rectè Aegyptij circumdabant juſtitiæ picturam libris, ut indicarent, ſe doctrinam in judice requirere, *Diodorus libr.* 1. *Cal. Rhodig. libr. 23. capite* 18.

Altera virtus judicis.

Deinde neceſſe eſt à crimine, quod damnaturus eſt, judicem immunem eſſe. Alioquin *Epictet. in ſentent. ad fin. tom. 2. à Wolf. editi.* dicebat, turpe eſſe, judicem ab alio judicari. Xenocrates enim cum videret furem quendam duci ad patibulum, ſubriſit: quod magni fures minores morte damnarent. Si enim non patimur verrucas noſtras, ab iis, qui ulceribus ſcatent, reprehendi; multò minus vitia à ſimilibus condemnari. Iudicet, *ait Ambroſius cap. judicet in pr. 3. q. 7.* ille de alterius errore, qui non habet in ſeipſo, quod condemnet. Iudicet ille, qui non agat eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne cum de alio judicat, in ſe ferat ſententiam. Hoc enim

Digitized by Google

parit judicis contemtum, quo nihil ſtudioſius fugiendum judici, *l.* 19. *de offic. præſ.* Cum enim Iuſtinus II. ſemitarium quendam hominem prætorem conſtituiſſet, ipſe propter vilitatem contemtus à patritiis, & juſtitia neglecta fuiſſet, niſi Imp. ſeveritate ſuâ occurriſſet, *Zonar. in Iuſt.* Proinde *Philo in lib. de jud.* ſicut, ait, ignem oportet calidum eſſe, ut uia?, ita judicem juſtitia oportet indutum eſſe, ut eam reddere poſſit aliis: Et Athen. in Areopagum aſcenſuros, triplici δοκιμασίᾳ prius probabant, ne quid vitiorum in iis maneret: *Sigon. l. 2. de Rep. Athen. c. ult.* judicemque ſuum ſic iuſtruit Theodor. Rex: Eſto innocentiæ templum, temperantiæ ſacrarium, ara juſtitiæ. Abſit à judicariis mentibus aliquid profanum, *Caſſiod. lib. 1. Ep.* 12.

Iudex debet affectibus vacare.

Porrò in ipſo judicio maximè neceſſe eſt à judice juſtitiæ rationem haberi, quoniam inde judicis nomen derivat *Iſidor. in Etymol. Bald.* etiam *in l. 1. C. Ne ex deli. defunct.* judicem in criminalibus injuſtè procedentem, putat teneri l. Corn. de Sic. quem capitis damnat *Macer. l. 7. §. fin. ff. ad l. Iul. repet.* ſi alium morti injuſtè adjudicavit. Alioquin, cum ſit falſarius, punitur ob crimen falſi, *l. 1. §. Sed et ſi. ff. de falſar. Bellov. lib. 1. prax. crim. cap. 11. n. 15. Claud. de Battand. reg.* 42., Cum verò affectus juſtitiæ maximè obſiſtant, quod, *dicente Seneca l. 3. Ep.* 60. rem conſilio & cogitatione videre non ſinant: ſicut amantes de formis nihil judicare ajebat *Quint. lib. 6. cap.* 3. quod oculorum ſenſum amor premeret: omnes oportet affectus in tribunalis veſtibulo exui. Propterea enim ſolent judices ſedere, *Novell. 71. cap. Sancimus in med. l. Quiſquis. §. ult. C. de poſtul. l. A. procedente C. de dilat.* ut tranquillitatis animi admoneantur. Apud Areopagitas eadem de cauſa, ἄνευ πάθους καὶ προοιμίων cauſæ perorabantur, *Lucianus in Hermotim. & Anacharſ. Ariſt. in pr. Rhet.* & quidem noctu, *Alexand. ab Alex. lib. 3. cap.* 5. quò omnes excluderentur perturbationes.

Apud Aegyptios, *Diod. lib* 1. & Thebanos fingebantur imagines juſtitiæ cœcæ & ſine manibus, quod, *explicante Plutarch.* nec munera capere, nec oculos in cujuſquam gratiam deflectere debeant, quanquam *Chryſipp. lib.* περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, eam fingat oculis acutiſſimis, *ut interprete Gell. lib. 14. c.* 4. in momenta cauſarum intimè intueatur. Munera verò vetant ll. accipi à judice, quia excæcant oculos juſtorum, *Deut.* 15. & prævaricatio ſiunt veritatis, *c. qui rectè.* 11. *q.* 3. quæ duo loca afferunt *Angel. & Iaſ. in l. non dubium in pr. C. de teſtib.* & ad idem adducit *Hippol. de Marſ. prax. crim. §. poſtr. n. 4. c. cum aterni in pr. de re jud. lib. 6. cap. qui rectè, c. quatuor.* 11. *q. 3. cap. quoties de teſtib.* Diſputent *Dd. Bart. in l. plebiſcito de offic. præſ. & gl. ibid. Bald. l. Solent de off. proconſ.* utrum magiſtratui ob judicium munus accipere liceat, nobis probãtur ordinationes Hiſp. quæ propter judicium quicquam accipere prohibent, *teſte Gundiſalvo in tr. de hæret. n.* 8. 9. cum judex non propter munera, ſed propter virtutem veram ſententiam pronunciare debeat, *Caſtel. 4. de off. reg. c. 4.* & *Greg ait c. qui rectè* 11. *q.* 3. qui rectè judicat & præmium remunerationis expectat, fraudẽ in Deum perpetrat, quia juſtitiam, quàm gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendidit. Bonis malè utuntur, qui pro temporali lucro juſtè judicant: tales quippe ad veritatem non juſtitiæ defenſio, ſed amor pretij provocat, quibus ſi ſpes numini ſubtrahitur, confeſtim à juſtitiæ confeſſione recedunt.

An munera judici accipienda.

Debet igitur judex æqualiter utramque partem audire, ſicut Heliaſtæ judices apud Athenienſ. jurabant: καὶ ἀκροάσομαι τοῦ τε κατηγόρου καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ὁμοίως ἀμφοῖν. *Demoſth. in Timocr.* qui & *in orat. de Coro.* æquiſſimum cenſet, præbere ſcipſum æqualem judicem utrique & communem ἀκροατὴν, imitatus præceptum *Platon.* Ne judica, niſi utroſque audieris. Alexandrum M. notum eſt, cum controverſias audiret, ſolitum autem alteram obturare, ut eam reo integram reſervaret, *Plut. in Alex.* Lex 12. erat: Ante meridiem cauſam conſcito, cum perorant ambo præſentes, *Gellius l. 17. c.* 2. Unde meritò *Seneca de mor. Claud.* Claudium inſectatur, quod ipſo non alius Potuit citus Diſcere cauſas, Una tantum parte audita, Sæpè & neutra: Et *Iuſt. Nov. 8 c. 3. §. Et æquus,* à magiſtratu exigit, ut utrique parti æqui ſint,

Utraq. pars audienda.

ſunt, &c. Imò Theophilus Imp. uxoris ſuæ fratrem Petronam in medio foro cædi curavit, quod affinitati confiſus, ſervitutem, quam viciniæ mulieri ſumtuoſis ſuis ædibus fecerat, tollere negaret, *Zon. & Cedren. in Theoph.* Reſpectus enim perſonarum non habendus, ſed utraque pars audienda. Antequam ſcruteris, ait *Salomon Eccl.* 11. ne reprehendas, intellige prius, & tunc increpa: antequam audieris, ne reſpondeas: & ex eo Damaſus Pap. *cap. Eorum* 11. *q.* 3. Eorum, qui accuſantur, cauſas diſcutere non licet prius quàm canonicè vocati ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veritatem, & intelligat, quæ ei objiciuntur; quod an patres Tridentini obſervarint, *ex act. Synod. Trid.* patet.

Non præcipitanda ſententia.

Magnum quoque ad rectum judicium momentum affert, ſi ſententiam judex non præcipitet. Nihil enim, *ait Demoſthenes*, tam contrarium eſt judicio, quàm ſubitò ſine judicio decernere: & *Seneca in prov.* Ad pœnitendum properat, qui citò judicat: item, in judicando criminoſa eſt celeritas: & *Hippol. de Marſ. §. poſtrem. prax. crim. num.* 2. refert *Cardin.* dictum *ſuper text. in Clem. paſtoralis. §. verùm in pr. de re jud.* Præcipitata voluntas eſt noverca juſtitiæ. Antoninus Philoſ. etiam in minimis rebus diem conſumpſit, ratus non oportere Imp. quicquam properè agere, *Dion in Anton.* Antea Tiberius vetuit damnatos ante 10. diem puniri: *Dion. lib.* 57. *Suet. in Tiber.* & Auguſto, cum præceps ad iram ferretur, conſilium dedit præceptor, ne condemnationem ratam eſſe juberet, antequam literas 24. recenſuiſſet, ratus interim iram poſſe impeſcere, *Victor. in Theod.* Longius ſpatium impetravit Ambroſius à Theodoſio, cum per iram omnes Theſſalonicenſes damnaſſet, *Zonar. in Theod.* Tulit enim legem, ne ſeverum ſupplicium ante 30. dies executioni mandaretur, *l.* 20. *C. de pæn.* Iam olim ſecundum Leg. 12. cauſæ ante meridiem propoſitæ, à meridie demum decidebantur, *Gell. lib.* 17. *c.* 2. *Thomas* verò *Morus in ſua Utop.* ſecundo demum die vult judicium ferri. Lacedæmonij quoque jactant ſe *apud Thuc. l.* 1. Hæc inſtituta majores noſtri nobis tradiderunt, ne in exigua diei particula de multis capitibus, pecuniis, urbibus & de gloria properantes decernamus, ſed per otium: cujus inſtituti rationem reddebat Anaxandrides, quod ii hîc ſemel erratum fuerit, non detur conſilij corrigendi poteſtas, *Plut. in Apophtheg. Lacon.* Aliam rationem ſuppeditat *Sen* 1. *de clem.* Propè, inquit, eſt, ut libenter damnet, qui citò.

Sed judices deniq; relinquemus, omiſſis cæteris quæſtionibus, quas Phavorinus judici proponit *apud Gell. l.* 14. *c.* 3. & ad Cenſores pergemus. Ego, inquit *Polyb. lib.* 6. arbitror uniuſcujuſque Reipub. fundamenta eſſe mores & leges. Iam ſicut ll. judices, ita moribus præpoſitos oportet Cenſores, qui ea corrigant, quæ legib. definiri nequeunt, *Lipſ. l.* 4. *c.* 11. Meritò inſectatur *Cicer. in Piſon. & de aruſp. reſp*: Clodium, quod cenſuram extinxerit, cum *Plut. in Cat. maj.* magiſtratum hunc vocet omnium ſacratiſſimum, & *Liv. l.* 4. morum diſciplinæq; Romanæ penes eam regimē ponat, &c. Omnes enim benè conſtitutæ Reſpubl. Cenſuram magni fecerunt. Carthaginenſium præfectum morum nominat *Prob. in Hamilc.* qui vetuit Haſdrubalem cum Hamilcare verſari, quod impudicè ab eo diligi putaretur.

Cenſores.

Athenienſium cenſores *Suid.* nominat ζητητὰς, ad id creari ſolitos, ut notarent, qui publicè injurioſi fuiſſent, ſicut *Arpocrat.* interpretatur. Sed præter hos cenſoriam curam demandatam fuiſſe Areopagitis, abundè teſtatur *Iſocrat. in Areopag.* & *Socrates in Axioch.* ubi ait: poſtquam in Ephebos aliquis aſſcriptus ſit, omne tempus Sophroniſtis & Areopagi juvenum cenſuræ tribui. Idque à Solone inſtitutum *Plutarch.* docet *in Solon.* Itaque *Athen. lib.* 13. ex Hyperidis ſententia prodidit, ſi quem in caupona cœnaſſe comperiſſet, eum prohibuiſſe ſenatum in Areopagum aſcendere, & *Quintil.* ſcribit, Areopagitas damnaſſe puerum, quod coturnici oculos eruiſſet. Interpretabantur enim ſignum pernitioſæ mentis. Venetos miratur *Bodinus de Method. hiſtor. capite nono.* uſque ad annum 1566. potuiſſe cenſoribus carere, quo tempore treſviros corrigendis moribus crearunt. Interim cenſorium quoddam offi-

cium inter cætera tribuit Advocatoribus *Egnat. lib. 2. c.4.*

Apud Romanos primus cenſuræ autor fuit Servius Tullius, de quo *Flor. Epitom. 1.* Cenſum omnium primus egit, luſtrum condidit: & *Livius libr. 1.* Cenſum inſtituit, rem ſaluberrimam, tanto futuro imperio. Ipſe verò Servius, *teſte Dionyſ.* quater cenſum egit, quintum P. Valerius, & T. Lucret. Coſſ. Denique ann. V. 312. novus magiſtratus cenſendis civibus creatus eſt, cujus originem pulcrè ediſſerit *Livius l. 4.* cumque Cenſorem vocatum putat *Varro*, quod ad ejus cenſionem, id eſt, arbitrium, cenſeretur populus, & *Feſtus*, quod rem ſuam tanti quiſque æſtimare ſolitus fuerit, quantum cenſor cenſuerit. *Iavolenus* à cenſendo, quaſi conſtituendo, derivat, *l. 111. de V. S.* De hoc vide *Bude in ann. ad* II. *Liv. lib. 14. Plutarch. in Aemil. & Cat. Feneſt. cap. 8. Let. cap. 22. de Roman. magiſt. Cic. lib. 2. & 3. de Leg. pro Cluent. Aſcon. lib. 1. in Ver. Blond. lib. 3. Roman. triumph, Pellit. in com. pro Cecin. Scip. Ammir. l. 11. diſc. 2.* Primum verò luſtrum, quod Cenſſ. condiderunt, fuit undecimum: poſtea quovis quinquennio novum conditum fuit, *Cicero & Padian. libr. 1. in Ver.* quod quanquam Clodius abrogare niteretur, Cæſar tamen reſtituit, dum ſe magiſtrum morum dixit, *Plutarch. in Aug.* & Auguſtus cenſum ter repetivit, donec Veſpaſianus cenſum 75. cumque ultimum ageret. Nam, quanquam Domitianus perpetuum ſe cenſorem nominabat, luſtrum tamen non condidit, *Tranq. in Domit.* c

Primum officium cenſorum.

Duplex autem eſt officium cenſorum, *Aſcon. libr. 1. in Ver.* Primum conſiſtit in numeri, ætatis, ordinis, conditionis, dignitatum, poſſeſſionum, civium æſtimatione & deſcriptione, cujus utilitates vix verbis exprimere quiſquam poſſit: brevibus complexus eſt *Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 1,* & *Plato* ait 12. *de ll.* quemque opes ſuas in cenſum deferre, ad multa utile.

Cenſus perſonarum.

Numerum enim civium ſciri oportet, ut ſuam potentiam cognoſcat Reſpub. ne gravioribus ſe bellis implicet, quàm ſuſtinere poſſit. Propterea & præcipit Deus, *Num. 1. v. 2.3.4.* Accipe numerum Iſraelitarum, ſecundum familias nomina ſua profitentium: omnes maſculi ſexus homines, qui militare poſſunt, & annum 20. attigerunt, vel ſuperarunt, viritim numerentur, *&c. Num. 26.* David verò punitur, quod populum in contemptum divini auxilij numeraret, victoriamque non tam Deo, quàm ſuæ poteſtati arrogaret. Addit aliam rationem *Ioſeph. lib. 7. c. 13.* quod in capita cenſitorum æs certum, *Exod. 30. v. 12. 13.* præſcriptum, non exolviſſet. Nec tantum ad gerendum bellum multitudo civium cognoſci debet, ſed & in pace, quò annonæ frumentariæ ratio haberi poſſit, item pomæriorum ampliandorum & deducendarum coloniarum. Propterea Romani, licet in albo armis ferendis idoneos tantum ſcripſerint, ſicut *Livius lib. 1. ex Fabio Pictore* teſtatur, primo luſtro cenſa fuiſſe 80. millia, armis ferendis idonea, omnes tamen homines cenſuerunt, id quod *Halycar.* docet, *lib. 2.* dum ſcribit: 7. luſtro, mulierum, puerorum, ſervorum, mercatorum, & ſordidas artes exercentium, triplo plus fuiſſe, quam turbæ civilis. Qui enim incenſus erat, vendebatur, ut patet *Vlp. de c. min.* Maxima capitis diminutio eſt, cum civitas ac libertas amittitur, ut cum incenſus aliquis venierit.

De ætate quoq; cujuſq; Reip. conſtare debet, non tantum ad ordinàndos tutores, ſed quia certis magiſtratibus certa ætas præfinita eſt, *l. 8. ff. de mun. & hon. l. 2. de minor. Gell. 4. Cic. in Manil. Sigon. de ant. jur. civ. lib. c. 2. Gruch. 1. de comit. Roman. Lipſ. com. in 3. An. Tacit. Scip. Ammir. lib. 11. diſc. 5. & Ovid. in Faſt.* ait: finitaque certis Legibus eſt ætas, unde petatur honos. Servius igitur inſtituit, ut quotus quiſque naſceretur, toties æra ſingula in aream, in fano Iunonis Lucinæ collocatam, inferrentur: deinde, cum Anno 17. togam primam acciperent, ſingula viciſſim æra in templo Iuventæ offerrentur, & denique in fano Veneris Libitinæ, quando quiſque moreretur, *Halycar. lib. 4.* M. Antoninus juſſit apud præfectos ærarij, nomen liberorum, intra 30. diem, ut nati fuerint, edi: *Capit. in Anton.* & Franciſcus Rex Galliæ anno 1539. edictum promulgavit, ut ſinguli Curiones baptizatorum & mortuorum in regeſto nomina

Digitized by Google

mina conſcriberent, *Godofred. ad l. ætatem 3. ff. de Cenſ.*

Cenſus dignitatum.

Ordinis quoque & conditionum ſeu ſtatuum diſtinctio quantum prodeſt Reipub.? ad differentiam nobilium & plebeiorum, civium & peregrinorum vel incolarum, ex cujus neglectu experimur magnas familias obliterari, & novas prodire, de quibus illud *Iuven. Sat. 8.* uſurpare poſſumus: Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum, Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo. *Livius* autor eſt, 50000. Latinorum deleta fuiſſe per cenſum, quod ſe pro civibus venditaſſent, & Fab. Max. libertos, qui omnes trib. corruperant, inde revocavit, inque quatuor urbanas trib. contraxit, *Liv. lib. 9. in fin.* Pericles quoque cum cenſum Athenis ageret, quinq; millia exauroravit, & ſub haſta vendidit, quod, cum peregrini eſſent, in civium ordinem ſe ingeſſiſſent, *Plut. in Pericl.*

Cenſus divitiarum.

Confert deniq; cenſus divitiarum, quem, quomodo inſtitui debeat, deſcribit *Vlpian. l. 4. ff de Cenſib.* ad exæquanda tributa pro cujuſque facultatibus. In hoc enim commendat *Flor. lib. 1. c. 6.* cenſum Servij, quod, cum patrimoniorum diſcrimina in tabulas retulerit, ſingulis certa imperaverit tributa, cum antea æqualiter omnes conferrent. Vniverſum enim populum in quinq; claſſes diſtinxit, divitiarum differentiis diſtinctas, quibus adjecit ſextam ex proletariis & capite cenſis. Proletarij autem, ſecundum *Iulium Paulum* erant, qui non amplius, quam mille quingentum æris in cenſum deferebant. Qui verò nullo, aut perquam parvo ære cenſebantur, capite cenſi vocabantur. Extremus autem cenſus capite cenſorum æris fuit CCCLXXV. *Gell. l. 16. c. 10.* Hanc infimam claſſem ſcriptores interdum prætereunt, quod in ſuffragiis parum poterat. Nam *Gellius* ex ſententia *Tuberonis* ſcribit, *Tullium* quinque tantum claſſes inſtituiſſe, & *Livius* ait: Tribunos decem creatos, ex ſingulis claſſibus binos, quod *Aſcon. in Cornel.* repetit.

Alterum officium cenſorum.

Alterum officium, quod *Lipſ. l. 4. polit. capite* 11. peculiariter cenſuram vocat, in emendatione morum conſiſtens, Iulius Cæſar, utpotè maximè neceſſarium, ſolum ferè retinuit, dum ſe Magiſtrum morum voravit, *Plutarch. & Suet. in Iul. Cæſ.* Cenſoris enim poteſtas, *ait Dion lib.* 40. privatim quoque in cujuſque vitam inquirendi, meritoſque infamandi jus habebat, & *docente Cicer. in Piſon.* quinto quovis anno de moribus judicabat. Nonnulli, ut *Gellius* refert *lib. 7 c. 22.* exiſtimant, notam cenſoriam pœnam non fuiſſe, ſed muneris remiſſionem ſine ignominia. *Cicero* quoq. *lib. 4. de Repub.* ait: Cenſoris judicium damnato nihil affert præter ruborem: & *pro Cluent.* oſtendit, ſine infamia fuiſſe, *Cato* tamen *in orat. quam de ſacrif. commiſ. ſcripſit.* Objicit hanc rem criminoſius, ut magis cum ignominia videri poſſit. Quod ut verum ſit, cum *Liv.* 4. Mamercum ignominia notatum ſcribat, infamia tamen caruit, cum à cenſoribus notati, ſæpè ipſi cenſores facti fuerint, ut oſtendit *Cic. pro Cluent.*

Cum autem in noſtris Rebuſpublicis peccata adhuc multa increbeſcant, quæ ll. certis non puniuntur, ignominiam tamen afferunt, omninò ex uſu Reipublicæ eſt, ut cenſura reducatur. Quanquam enim Eccleſiaſticis perſonis *Statuta Polon. libr. 1. cap. 4. a. 8. l. 11.* correctionem verbalem concedunt, inanis tamen eſt, quia caret executione, nec ulli imprimit ignominiæ notam. Vitia verò, quæ cenſura maximè reſecare debeat, quis omnia referre poſſit? Vnum atque alterum tetigiſſe ſat ſit, ut ab iis progreſſus oſtendatur ad cætera. Nullus hodie contemptum religionis punit, quem apud Iudæos Deus capite multari voluit. Turpe ſit, cum audiamus, Turcas aliquot plagis excipere, qui à conſuetis precibus abſunt, *Menavinus in hiſtor. Turc. Sturmius ſerm. 2. de bell. Turcic.* tam impunè ſacra à Chriſtianis negligi, quæ nunquam, niſi cum publico damno Reipublicæ neglecta ſunt.

Contemptus religionis.

Nec minus in cæteris peccatur, de quibus Leges tacent. Quam anguſta, ait *Seneca*, innocentia eſt, ad legem bonum eſſe? quantò latius patet officiorum, quam juris regula? quam multa pietas, humanitas, liberalitas, juſtitia, fides exigunt, quæ extra tabulas publicas ſunt. Digna mehercule virtus eſt liberalitas, quæ maximè in Rep. floreat; quamque Diocletianus primam

dotem

dotem principum vocabat: *Pompon. Lat. in Diocletian.* non tantum quod ad verum uſum divitias accommodet, ſed plurima excitet ingenia, quæ adminiculis deſtituta, aliàs periiſſent: Verùm poſtquam cenſura evilvit, nec eſt, qui hanc civibus imperet. Cum cenſura adhuc vigeret, ſcribit *Saluſt. in Catil.* Romanos dandis magis, quàm accipiendis beneficiis amicitias paraſſe: poſtquam extingui cepit, bona pars hominum decepta cupidine falſo, Nil ſatis eſt, inquit, quia tanti, quantum habeas, ſis. Neſcis, quid valeat nummus, quem præbeat uſum? *Horat. 1. Sat. 1.*

Perfidia. Quidnam eſt gravius vitium, quàm perfidia? Perjurij pœna divina exitium, humana dedecus, ait *Cicero lib. 2. de Legib.* & *Heſiod.* ὃς δὲ κε μαρτυρίησιν ἑκὼν ἐπίορκον ὀμόσσας, ψεύσεται, ἐν δὲ δίκην βλάψας, νήκεστον ἀάσθη, τοῦ δὲ τῆς ἀμαυροτέρη γενεὴ μετόπισθε λέλειπται, Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων. id eſt, ut *Claudiani* verſibus utar, In prolem dilata ruunt perjuria patris, Et pœnam meritò filius ore legit. Et quas fallacis collegit lingua parentis, Has eadem nati lingua refundit opes. Nunc tamen, ut ſunt mores, verè licet de noſtra ætate verſ. *Menandri* uſurpare: Συγκέχυκε νῦν τὴν πίστιν ὁ καθ' ἡμᾶς βίος, aut cum *Comico* exclamare: O Iupiter, ubi nunc eſt fides? Sunt enim, qui in fortunæ jam caſibus omnia ponunt, Et nullo credunt mundum rectore moveri, Natura volvente vices & lucis & anni: Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt. Eſt alius metuens, ne crimen pœna ſequatur. Hic putat eſſe Deos, & peierat, atque ita ſecum, Decernat quodcunque volet de corpore noſtro Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro, Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos, Et phtiſis & vomicæ putres & dimidium crus Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram Ne dubitet. His verbis depingit *Iuvenal. Satyr. 13.* noſtros mercatores, qui tamen illud *Iſidori lib. 2. ſentent.* notare debebant: Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit ſicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia & nomen Dei in vanum aſſumit, & proximum dolo capit, *cap. quacunque 22. quæſt. 5.*

Fœnus. Prolixus eſſem, ſi omnia cenſuræ corrigenda, vitia congregarem. Fœnerari, *ait Cato*, quid eſt, niſi hominem occidere, apud *Cicer. lib. 2. de offic. in fin.* idemque *in pr. lib. de re ruſt. ad fil.* Majores noſtri, ita in Leg. poſiverunt; furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli. Quantò peiorem civem æſtimarint fœneratorem, quàm furem, hinc licet æſtimare. Hodie ſummi quique viri hac fraude diteſcunt, quos niſi cenſores, nemo notat, poſtquam lex 12. tot plebiſcita, tot prætorum edicta, contra fœnebre malum evanuêre, *Tacit. l. 6. Annal.* Prætereo avaritiam, moroſitatem, ſcurrilitatem, neglectum amicitiæ, incontinentiam, &c. quæ Cenſoribus emendanda ſunt. Non minima adhuc pars Cenſuræ eſt, in civium vitam inquirere, quod fuiſſe Areopagi officium *Iſocr.* docet *in Areopag.* Solon enim inſtituit, ut ab Areopagitis inquireretur, quid quiſque Athenienſium ageret, & quo ſe quæſtu ſuſtentaret, *Plut. in Solon.* ipſeque Cæſar, cum eſſet Magiſter morum, privatas ædes ambiit, quo modo quiſq; viveret, percontans, *Plut. in Caſ. Dion 43.* Cenſorum enim eſſe, ait *Cicero l. 3. de ll.* populi ævitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſere, cælibes eſſe prohibere.

Cenſoris officium circa conjugia. Primùm enim, qui rei familiaris fundamentum eſt conjugium, huic à Cenſſ. proſpiciendum eſt, ut rectè inſtituatur. Solon enim juvenem in ſinu vetulæ pingueſcentem notari voluit, *Plut. in Solon.* quod ea conjugia Reipub. inutilia putaret, quæ & Iuliæ rogationes, *Tacit. 3. Annal.* & l. Papia Poppæa improbabat, *Lactant. l. 1. Vlpia. Inſt. t. 16.* unà cum multis aliis ad conjugia pertinentibus, *Lipſ. com. in 3 Annal. Tacit.* Romani Cenſores ita rogabant maritos: Et tu ex animi tui ſententia uxorem habes? quam interrogationem cum eluderet cavillator: Habeo, ſed non ex animi tui ſententia, propterea in ærarios relatus eſt. *Gellius l. 4. c. 20.* Tanta enim erat Cenſores reverentia, ut & condemnarint aliquem, quod in jure ſtans oſcitaſſet, *Scip. in orat. de Cenſ.* & Pyrrhander acriter objurgavit Athe-

Digitized by Google

Athenienſes, quod præſente Areopago riſiſſent, ut memorat *Aeſchines*. Camillus & Poſthumus multam dixerunt iis, qui cœlibes ad ſenectutem perveniſſent; quod in naturam deliquiſſent, *Valer lib.* 11. *cap.* 9. Natura enim ſicut naſcendi, ita & gignendi legem ſcribit mortalibus *Patrit. lib.* 3. *de Repub. t.* 7. Carbilium Rugam coëgerunt divortium facere, quod uxorem haberet ſterilem. *Gell. lib.* 4. *c.* 3. Imò & in mores domeſticos inquiſiverunt. Cato enim Maniliũ, conſulatus candidatum, à ſenatu removit, quod uxorem impudicius exoſculatus fuiſſet, ſcilicet inſpectante filia, *Plut. in Cato. Mai.*

Circa inſtitutionem.

Proxima cura deflectitur ad inſtitutionem puerorum, non tantum, unusquiſque quod ex ſe natum eſt, educare cogatur, ſed ut ita educet, prout Reipub. conducit. Multos enim divites invenias, qui præ avaritia nolunt liberos ad liberalia ſtudia educare, ne ſumptus fortè facere cogantur, quos cum pauperes ſuis impendere non poſſint, illi à cenſoribus compellendi eſſent, ut ad ſumptuoſa ſtudia, quibus Reſpub. carere nequit, liberos potiſſimum inſtituendos darent. Tum verò imprimis luxurioſum illud & delicatum inſtituendi genus, cenſuram exigit. Nam, ut nunc ſunt mores, Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo: & fingitur artibus Iam nunc, & inceſtos amores De tenero meditatur ungui, *Horat. lib.* 3. *Od.* 6. Nec verò virgines tantum, ſed in quo Reipub. ſe maximè miſertum dicit Scipio African. *apud Macrob.* 3. *Sat. cap.* 14. virgines ſimul & pueri ingenui eunt in ludum ſaltatorium, quaſi, ut ait *Arnob.* 2. *contr. gent.* membra ad id accepiſſent, ut incompoſitos diſſolverentur in motus, ſaltarent & cantarent, orbes ſaltatorios verterent, &c. Non his juventus prædita moribus, infecit æquor ſanguine Punico: Pyrrhumque & ingentem cecidit Antiochum, Annibalemque dirum, *Horat. d. loc.* Rejicit enim has levitates, *Sen. in prol. Decl.* quod effœminent corpora, eaque de cauſa *Plato* 3. *de ll.* Ionicam harmoniam à Rep. removet. *Cicero* ſanè 1. *de off.* inter illiberales reponit ſaltatores, *& pro Mur.* ait: Saltatorem appellat L. Murenam Cato; maledictum eſt: ex quo fundamento ſaltandi peritiã exprobrat Gabinio, *in orat. cont. Piſon.* quam & M. Cælio & Licinio Craſſo vitio datam, *Macrob.* teſtatur *lib.* 3. *cap.* 14. Domitianus quæſtorium virum, quod geſticulandi, ſaltandique ſtudio teneretur, movit Senatu, *Suet. in Domit. cap.* 8. & inter cætera Iohanni Camatero objicit, *Nicet.* 4. *Ann. Man.* quod Cordacem ſaltaverit, & pedes celeriter huc atque illuc agitarit. Nota eſt repulſa Hippoclidæ, qui deſaltavit matrimonium, *Herod. lib.* 16. & ſententia *Homer. Iliad.* 24. qui ψεῦσταί τ' ὀρχηστῆρες vocat ἰλέγχεα. Sed hæc intelligi volumus de luxurioſa & hiſtrionica ſaltatione, quæ lauream ſaltando aucupatur. Quid enim, ait *Saluſt.* Pſallere, ſaltare elegantius, quam neceſſe eſt probæ? Adeo & ipſe Semproniam reprehendit, non quod ſaltare, ſed quod optimè ſcierit, *Macrob.* 3. *Sat. c.* 14. Quæ verò honeſtam voluptatem, aut corporis exercitium ſibi propoſitum habet, prorſus contemni non debet, dummodo non ſit nimia. Hac de cauſa Lacedæmonii choreas celebrarunt, *Plut. in Lyc. Euſeb. lib.* 13. *præp. Evang. c.* 12. & Socrates ipſe ſaltavit, *Lucan. in lib.* περὶ ὀρχῆς *Plut. de tuend. ſal.* quem tamen Alphonſus rex Arrag. riſit, ſaltatorem ab inſano nihil differre, dicens, niſi, quod hic, dum ſaltat, ille, dum vivit, inſanus eſt, *Ant. Panor. in facet. Alph.*

Circa res familiares.

Quid dicam de neglectu rei familiaris? P. Scipio Naſica & M. Pompilius cum equum deprehenderent nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem ejus uberrimum & habitiſſimum: Et cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis, quam equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius meus ſervus. Viſum eſt parum reverens reſponſum, relatuſque in ærarium, ut mos eſt, *Gell. lib.* 4. *c. ult.* Quid de luxu? quem

circa luxum in veſtitu.

Ammian. lib. 28. rectè ex neglecta cenſura accreviſſe ſuſpicatur. Quod enim M. Cato de l. Oppiæ interitu ſuſpicabatur: Si mulier modum ſumtibus uxoris tuæ facere deſierit, tu nunquam facies, quodque eveniſſe *Valer.* ſcribit *lib.* 9. *c.* 1. & *Tacit.* 3. *Annal.* ut poſtquam M. Fundanus & L. Valerius legem Opp. abrogarant, in immenſum luxuria veſtitus diffluerer, idem de interitu Cenſuræ meritò uſurpare poſſumus.

Digitized by Google

Fœminarum

Huic tamen luxuriæ ſedulò meta ponenda eſſet, non tantum, quod luxuria & avaritia ſint duæ peſtes omnia magna imperia evertentes, *ut ait Cato in orat. l. Op.* ſed, quod æmulatio mulierum excedat familiam, *Plut. in Aulul.* Miſerum enim virum, & qui exoratus, & qui non exoratus erit, cum, quod ipſe non dederit, datum ab alio videbit. Interim verus ornatus mulierum negligitur, quem *Clem. Alex. 2. lib. pædag. cap.* 10. 11. 12. in pietate & pudore collocat, Phocionis verò uxor in reb. geſtis ſui viri conſiſtere dicebat, *Plutarch. de Muſi.* & Cornelia Aemilii Pauli filia in liberis benè inſtitutis, *Patr. lib. 4. de Repub. t. 5.* Quæ enim ſe ſumptuoſius comit, & per publicum notabiliter incedit, oculos in ſe juventutis illicit, ſuſpiria adoleſcentum poſt ſe trahit, concupiſcendi libidinem nutrit, peccandi fomitem ſuccendit, ut etſi ipſa non pereat, alios tamen perdat. Hæc & plura alia vide *apud Cypr. in lib. de hab. Virg.* eiſque ſimilia *apud Tertull. de orn. mul. & cult. fæm. Ambro. lib. 1. de Virg. Chryſoſ. in Homil. Clem. d. loc. Xenoph. in Oecon. Livius. libr. 34. Plutarchus de præc. connub.* & alios quos comportavit *Tiraq. l. 3. connub.*

Virorum.

Quod ſi mulierum luxum ita inſectantur viri boni, penſate ergo, ait *Gregor.* quæ culpa ſit, hoc viros appetere, quo curavit paſtor Eccelſiæ fœminas prohibere. Mulierum enim levitati *Arrian. Epict. lib. 3. cap. 1.* pigmenta nonnulla concedit, ſed virorum gravitate omninò indigna putat, quia Fine coli modico forma virilis amat, ideoque viris dixit *in Enchirid.* Quicquid ad oſtentationem, aut delitias attinet, repudianto, quod *Simp. in com.* ſic explicat, ut uſque ad munditiem corpus colore liceat, non ultra. Nam & mundum, perſonæq; conditioni accommodum amictum rationibus perſuadet. *Epict. lib. 4. c. 11. Guaz. de civ. conu.* & alii, ſed luxurioſum improbat, quod luxurioſus inde æſtimetur animus. Sic enim judicabat rex Aethiop. cum variegata amicula à Cambyſe acciperet: Doloſi, inquit, hominis, doloſa veſtimenta: *Herod. lib. 3. & Liv. lib. 8.* refert Minutiam veſtalem primò in ſuſpicionem incurriſſe propter mundiorē juſto cultum. Iudas quoque *Gen.* 38. ex ornatu ſuſpicatus eſt Thamar eſſe meretricem, nec Zaleucus ſuperbè ullam mulierem, præter meretricem, veſtri voluit, *Diodorus. lib. 12. bibl*

In cibo & potu.

Altera pars luxus in cibo & potu conſiſtit, de quo *Seneca Ep.* 86. conqueritur, quantò magis idem facturus, ſi nunc reviviſcerent, quando eò latius ſe diffundit luxuria, quo longius à cenſura abeſt. Profert *Horatius lib. 2. Sat. 2.* cœnam ſumtuoſam & *Macrob. 3. Sat. 2.* pontificale convivium, quod ſumptuoſiſſimum putat: ſed nihil ille omnia ad hæc noſtra, quibus etiam Heliogabalum ſuperare nitimur, *apud Lampr. in Heliog.* aut Metellum, *apud Saluſt.* aut *Lucullum, apud Plut. in Luc.* Sanè *Plato 3. de ll.* Homerum ſcribit tantum aſſas carnes appoſuiſſe Græcis ſine condimentis, & *Comicus* ait: antiquorum verba allium & cœpe oluiſſe. Sed nunc ubi Piſones, ubi Fabii, frugalitate olim celebrati, ſicut ſapientia Lælii, pietate Metelli? *Plin. in Paneg.* ubi leges ſumptuariæ, Orchia, Fannia, quam *Lucil.* Centuſſim vocat, quod vetaret ultra 100. aſſ. in convivio inſumere, ubi Didia, Licinia, Cornelia, Antonia? *Macrob. 3. Sat. c. 18.* Vbi Oenoptæ Athenienſium? qui, quid quiſque biberet, in convivio obſervabant, *Athen. lib. 10. c. 7.* & contra ebrios actionem inſtituebant, *Poll. lib. 8.* ubi lex Minois, ne compotationibus uſque ad ebrietatem indulgerent? *Plat. in Min.* ubi edictum Maximiliani, ut ebrii cum ignominia ab Imp. officiis excluderentur? ubi Mahometis, qui *in Alcor.* vini uſum ferè totum prohibuit? ubi Baſilidis Muſcov. qui, quamvis à Tyranno non longè abfuerit, in eo tamen multos bonos principes ſuperavit, quod, qui publicè ebrii conſpicerentur, in carceres impingeret, non depromendos inde, niſi triduo ante Paſcha, *Oderb. lib. 1. de Vit. Baſilid.* Hodie invertunt Aliſanis vinaria tota Vibidius, Balatroque, ſecutis omnibus imis: imò etiam ſummis, *Horat. 2. lib. Sat.* 8. De pleriſque enim dicere poſſumus, quod Aurelianus de Bonoſo: Eum non ut vivat natum eſſe, ſed ut bibat: *Vopiſcus in Bonoſ. Iohannes Boe. lib. 3. de mor. gent. cap. 2.* nec quiſquam cogitat, quod *Baſil. in*

orat.

Digitized by Google

orat. de Ebriet. ebrietatem vocet ἀρχέκακον omnium malorum : qua de cauſa ebrios delinquentes bis puniebat Pittacus, quod bis peccarent, *Ariſtot. 3. Ethic. cap.5. 2.Polit. c.ult. Laert.in Vit. Pittac.*

CAPUT. XVI.

De Curatoribus.

Curatores.

NVnc ad eos properamus, qui extra ordinem officia gerunt, quos *Pomp.l.2. §.33. de origin.jur. Vlpianus l.2. §. 46. de adminiſtr. rerum ad ciV. pert Papinian. l.3. §. 1. eod.* vocat Curatores: *Cicero lib.3 de legib.* antiquiori dialecto, coëratores, ut explicat *Turneb. in comment.* Hi ſunt, quibus officia committuntur extra ordinem ſine lege aut conſuetudine, quod indicat *Livius,* dum de Scipione ſcribit, quod licet omnes centuriæ ipſi Hiſpaniam decreviſſent, vix tamen auſus fuerit triumphū petere, quod ad eum diem nemo triumphaſſet, qui ſine magiſtratu rem geſſiſſet. Idem de Pompejo refert *Plutarch.* quod obtinuerit triumphum, utut Sylla obſtiterit, clamans, noneſſe triumphum concedendum, niſi ei, qui magiſtratum geſſiſſet. Nec dubium eſt, cum Q. Publio primum imperium continuaretur, curationis ſpeciem magis, quam magiſtratus fuiſſe. Duo enim ſingularia, ait *Livius lib.8.* ei primum obtigiſſet, prorogationem imperii non ante in ullo factam, & acto honore triumphum. Vnde & miratur de triumpho, qui nemini conferebatur, qui extra ordinem res geſſiſſet.

Controverſia deciſio.

Hinc *Aeſchinis* & *Demoſth.* diſputationem decidere poſſumus, quorum unus petebat coronam pro refectis muris: alter negare & obſtare, quod corona, niſi magiſtratui, non detur. Nam ſi refectio murorum ex lege ordinarium munus fuiſſet, jure petiiſſet *Demoſth* ſin minus, nec petere debuiſſet. Nihil enim refert, quin idem munus uni tanquam magiſtratui; alteri, tanquam curatori committi queat, cum idem officium ſæpe ex curatione abeat in magiſtratum; ſi conſuetudine ceperit continuari. Ita tribuni militum conſulari poteſtate ab initio curatores erant, mox ordinarii facti magiſtratus: Ita quæſtiones capitalium criminum decernebantur extra ordinem, ſed poſtquam Carbone forum tenente, L. Piſo trib. pl. legem tulerat de repetundis pecuniis, ita ut quæſtiones perpetuæ fierent, & prætoribus ſorte conferentur, *Cic. in Brut.* curatio abiit in magiſtratum. Ita Signori alla ſanità apud Venetos introducebantur extra ordinem : mox cum utilitas eorum conſpiceretur, perpetuos haberi piacuit, *Contaren. de Repub. Venet. SanſoV. de Rebuſpub. lib.* 20.

Diviſio curatorum.

Quia verò tot poſſunt curatorum eſſe differentiæ, quot magiſtratuum, immò etiam plures, de ſingulis agere non poſſumus. Nonnulli enim arbitrariam & plenam accipiunt poteſtatem, ut Dictatores, Interreges & Proreges quidam, inque privatis cauſis arbitri, quos hoc loco præteribimus, & eos tantum conſiderabimus; quibus dantur mandata ſummæ poteſtatis extra ordinem exequenda.

Lex prima curatorum.

Horum prima lex eſt : Nihil ultra mandatum agere. Quid turpius, ait *Cicero l. 3. de legib.* quàm legatus ſine mandato. Magiſtratus, quia poteſtatem propriam habet, & ex lege dependet, quæ mitigationem recipit, imò quia habet poteſtatem ſupplendi leges, *l.7. de juſtit. & jur.* ex ſua ſententia addere aliquid poteſt : non ita curator, cui voluntas principis expreſſa pro lege eſt, & qui nihil propria vi agit, ſed eius, cuius mandata exequitur.

Comineus quidem *libr. 1. de bell. Gall.* legatis nonnullis, ait, vacuas dari chartas, ut iis inſcribere poſſint, quicquid ratione circumſtantiarum profuturum videtur, & *Aeſchines* ſuæ legationis clauſulam ponit: Vt legati, pro ſua prudentia, quæ è Republica eſſe judicabunt, exequantur. Sed *Bodinus lib. 3. de Repub. cap. 2.* interpretatur hanc licentiam, de circumſtantiis, quæ quotidie incidere ſolent, non de eſſentia mandati, quod legatus non magis mutare poteſt, quàm judex legem, ſi plana ſir, *l. minimè 23. ff. de legibus.* Proinde *Cæſar libr. 2. de bell. Gall.* laudat Silanum legatum, quod detrectaſſet pugnam, licet certò victurus, quia, inquit, nihil debuit contra juſſum Imperatoris tentare. Lex enim

Digitized by Google

enim militatis eſt: *l. 3. §. 15. ff. de re milit.* In bello, qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non ſervavit, capite punitur, etiamſi res benè geſſerit. Atque hac l. capitis poſtulatus fuit Fabius Magiſter Equitum Papyrii Dictat. *Liv. lib. 8.* & Manlius à patre ſecui percuſſus, *Flor. Ep. 8.* Minutio verò id impunè licuit, quod iũ leges ſilerent. *Plut. in Fab.* quod de antiquis Germanis quoque refert *Iohan Boem. lib. 3. de morib. gent. c. 12* Rectè Meſſala Valerius *apud Tacit. lib. 1. Annal.* ait: ſe in iis, quæ ad Rempub. pertinent, non uſurum conſilio, niſi ſuo: ubi notat *Annibal. Scot. Placent.* Prudentis viri eſſe, non alieno, ſed proprio niti conſilio.

Lex alia curatorum.

Illud porrò curatoribus peculiare eſt, ut mutata voluntate mandantis, ipſorum quoque officium deſinat. Iudicium, *inquit Paul. l. 58. de judic.* & ubi quiſque ſolvitur, vetante eo, qui judicare juſſit. Si enim Fulvius, qui magiſtratus erat, depoſuit literas ſenatus in ſinum, quod ſciret ſe iis inhibere poſſe, *Livius. lib 26.* quantò magis in curatore valebit, qui à nuda voluntate mandantis dependet. Propterea Scipio, cum timeret, ne avocaretur ex Hiſpania, cum Hiſpanis, etiam non devictis, pactum iniit, priuſquam ſucceſſor mitteretur. Quam diu enim neſcit ſucceſſorem veniſſe, tã diu rata ſunt, quæ agit curator *l. 17. de off. præſ.* quia neſcit mutatam voluntatem mandãtis. Hine etiam morte mandantis ſolvitur curatio: & *l. 26. ff. Mandat. Vel cont.* inter cauſas omitendi mandati, etiam mors mandatoris eſt. Nam mandatum ſolvitur morte, *l. 58. §. 1. ff. eod.*

Legati.

Maximè verò inter curatores prominent legati, quos *Guicciard. lib. 5. hiſtor.* vocat oculos & aures regnorum, de quibus præ cæteris agemus diligentius. Quid enim cum exteris Rebuſpub. aut principibus tractaverimus ſine legatis, qui ad alias Reſpub. deſtinantur, vel ad componendã pacem, vel jungenda fœdera contrahendas amicitias & conjugia, vel ad indicendum bellum, vel ad aliam rem quampiam conficiendam. Exigit autem officiũ, ut ſecuritas legatis præſtetur, quippe nihil aliàs cũ hoſtib. effecturis. Vnde jus gentium invaluit, contra quod peccare putat *Pompon. l. ult. de legatio.* eos, qui legatos pulſaverint, quia ſancti habentur.

Sancti legati

Et ideo, ait, ſi cum legati apud nos eſſent gentis alicujus, bellum cum iis indictum ſit, reſponſum eſt, liberos eos manere. Id enim gentium juri convenit, *Vlpian.* quoque *l. 7. ff. ad l. Iul. de Vi publ.* lege Iulia teneri putat, ſi quis legatos, oratores, comitesvè pulſaverit, aut injuriam fecerit.

Sancta enim ſunt corpora legatorum ſecundum *Varron. 3. de ling. Lat.* & ſanctum nomen eorum apud omnes nationes ſecundum *Cæſar. 3. bell. Gall.* Sanctum autem, ſi *Marciano* credimus *l. Sanctum eſt 8. de rer. diviſ.* dicitur à ſagminibus, id eſt, herbis, quas legati populi Romani ferre ſolebant, ne quis eos violaret, ſicut legati Græcorum ferebant *κηρύκεια*, *Scholiaſ. Thucyd. lib. 1. Suid. & Polyb. lib. 3.* quanquam quadam ICtorum interpretatione *Livius lib. 3.* cum potius ſactum vocat, qui violat, quia iis deditur. *Vide Buda. in prior. annot. II. Alex. ab Alex. lib. 5. c. 3.* Eſtque jus illud omnium gentium uſu receptum, imprimis Romanorum, qui non tantum legatos Tarquinii, etiam proditionis, convictos, dimiſerunt, *Livius l. 2.* ſed & juvenes, qui Apollinatium legatos temerè pulſaſſent, dediderunt Apollinatibus, *Flor. Ep. 15.* quod obſervatum quoque fuit in L. Minutio Myrtilo & L. Manlio. Eos enim M. Claudius Pr. Vrbanus legatis Carthaginenſ. tradidit, quod eos violaſſe convincebantur, *Livius lib. 38.*

Nec facilè invenias alicubi impunè violatos fuiſſe legatos. Cum Athenienſes & Lacedæm. Xerxis legatos in puteum projeciſſent, miſerunt Lacedæm. duos ſuorum civium ad expiandum facinus, *Herod lib. 7.* quos tamen Xerxes lædere noluit, ne ipſe faceret, quod aliis exprobraret. Athenienſes verò, cum de expiatione parum ſolliciti eſſent urbe exuti ſunt, *Herod. lib. 8.* Cicero *pro L. Manil.* Corinthum refert à Romanis everſam, quod legatos Rom. durius Corinthii appellaſſent, eoque argumento contendit Pompejum mittendum contra Mithrid. qui & ipſe Rom. legatos violarat. Senones Bojos deleverunt iidem Romani, quod M. Curii legatum ad redimendos captivos miſſum, interfecerant, *Polyb. 2.* Statim ſub initium naſcentis Reip. Rom. Tatius jure creditur occiſus Lavinii, quod Laurentium le-

gatos

gatos paſſus eſſet pulſari, *Livius lib. 1.* Dionyſius Syrac. à civibus ejectus fuit, quorum primarios, nomine legatorum evocatos, in carcerem conjecerat, *Iuſt. lib.* 21. Ruſſi devicti ſunt à Tartaris, quod eorum legatos interemiſſent, *Crom. lib.* 7. Conſtantinopolitanis unà cum Francis bellum intulerunt Veneti, quod eorum oratorem Henricum Dandalum Emanuel Imperat. malè excepiſſet, *Volat.* 4. *Geog.*

Charta abuterer, ſi in re nota plura congregarem exempla. Sp. Poſthumii judicium tantum addam, qui, ſtatim ac deditus erat Samnitibus, legatum Rom. pulſavit, quod putaret, ſe, qui jam ex ordine Samnitum eſſet, eo ſcelere Samnitibus infortunium attracturum; *Liv. lib.* 6. quanquam dubium erat, cum Poſthumius non reciperetur à Samnitibus, utrum civis Rom. eſſe deſiiſſet, *l. ſi quis 17. de legatio.* Idq; quæſitum eſt in Hoſtilio Mancino, quê Numantini ſibi deditum non acceperunt, de quo tamen lex poſtea lata eſt, ut eſſet civis Rom. & præturã quoq; geſſiſſe dicitur. Vtut ſit, Poſthumi judicium manet, cum quo ſentit & A. Cornelius Coſſus, qui in Tolumnium his verbis impetum facit: Hiccine eſt ruptor fœderis humani, violatorque gentium juris? Iam ego hanc mactatam victimam (ſi modo ſancti quicquam in terris Dii eſſe volunt) legatorum manibus dabo, *Livius lib.* 4.

Modeſti. Oportet autem legatos modeſtè ſeſe gerere in alienis terris, imprimis, ſi petitum quippiam veniant. Iure enim legatos Perſicos interfecit Alexand. Macedo, quod filias Amyntæ, ad concubitum flagitarent, *Herod. lib.* 5. Et Stephanus Walach. 100. Tartaros præcop. ad repetendum regis filium miſſos occidit, quod ſoli æquationem Walachiæ minitarentur, *Bodin. 5 de Repub. c. ult.* Scribit quoque *Plinius* immodeſtiâ legatorum Roman. Gallos evocatos fuiſſe ad occupandam Romam: & Antonius Auguſti legatum verberibus caſtigavit, quod cum Cleopatra liberius confabulatus eſſet. Eſt quidem legatis autoritas ſuorum principum defendenda, ſed ſine arrogantia & immodeſtia. Nam Philippus Iunior Maced. à legato Roman. imperioſius, quam pro rege compellatus, increpando, Aetas, inquit, & forma, & Romanorum nomen te ferociorem fecit.

Quis enim Democharis, qui Parrheſiaſtes dictus fuit, ruſticitatem probaret, qui ad Philip. ab Athen. miſſus, cum rex quæreret, quid poſſet gratum Athenienſibus facere? ſi, ait, te ſuſpenderis, *Sen.* 3. *de Ira cap.* 23. Quis Popilii Rom. audaciam, qui regem Syriæ Antiochum circulo circumſcripſit, prohibens inde pedem efferre, priuſquam reſponderit? *Iuſtin. lib.* 43. aut C. Marii, qui Mithridatem ſic allocutus eſt: Populi Romani imperiis obtemperandum, aut potentiorem eſſe oportere, *Plut. in Mar.* Teuca certè regina Illyr. ſubornavit percuſſorem legato Rom. qui dixerat: Romanos daturos operam, ut ipſa cogeretur ταχέως τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι. Ipſa enim regias leges allegaverat. *Polyb. lib.* 2. Et Nicolai Curovii Archiepiſc. Gneſn. à Iagellone ad Magiſt. Crucif. Vlricum Iuningum miſſi, inconſiderata temeritas maximi belli cauſa fuit. His enim verbis legationem peregit: Deſinas nos bello terrere: Si tu arma contra Lituanos ceperis, viciſſim arma noſtra tuæ domi habebis, *Cromer. lib.* 16.

Procirca ſi duriora fuerint legatis mandata injuncta, prudenti temperamento mitiganda ſunt. Nihil quidem de eſſentia mandati demutare poſſunt, ſicut lagati Romani Tarentũ miſſi ad res repetendas ſuo exemplo oſtenderunt, qui, quamvis multas injurias accepiſſent, unus etiam urina reſperſus eſſet, tamen in theatrum producti, legationem, quibus acceperant, verbis peregerunt: de his, quæ paſſi erant, quæſiti non ſunt, ne quid ultra ac mandatum eſſet, loquerentur, *Valer. lib. 2. cap. 2. Zonar. Vol.* 1. & P. Craſſus Mutianus, cum in conſulatu obtineret Aſiam provinciam, & circumſidere, oppugnareque Leucas oppidum pararet, opuſque eſſet firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros ejus oppidi quateret: ſcripſit ad Magiſtrum ἀρχιτεκτόνων molis Athenienſium ſociorum, amicorumq; Pop. Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidiſſet, uter major eſſet, eum mittendum curaret. Tum magiſter ἀρχιτέκτων, comperto, quamobrem malum deſideraret, non uti juſſus erat, majorem, ſed quem eſſe

magis idoneum, aptioremq; arieti faciendo, faciliorémque portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum vocari juſſit, & eum interrogaſſet, cur non, quem juſſerat, miſiſſet, cauſis rationibuſque, quas dictabat, ſpretis, veſtimenta detrahi imperavit, virgiſque multum cecîdit: corrumpi atq; diſſolvi officiũ omne imperantis ratus, ſi quis ad id, quod facere juſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non conſiderato reſpondeat. *Vid. Gell. lib.* 1. *cap.* 13. ubi hanc quæſtionem diſputat.

Opiſſo quoque legatus Apoſtolicus, cum Præmislum, oram Vratislavienſem ſe inſpectante occupantem, propterea à ſacris arcuiſſet, interdictum revocavit, ne ad Pontificem perveniret, quod ultra mandatum egiſſet, *Crom. lib.*9. Sed meliori tamen cum gratia, quod duriuſculum eſt, corrigere licet, qua in re Dionem laudat *Aemil. Probus in Dion.* quod, cum Dionyſius omnes illuſtriores per eum expediret legationes, ipſe eàs diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen Tyranni ſua humanitate detexerit. Idque vel ſui cauſa legatis faciendum eſt, ne cum Auguſti legato vapulent, aut gravius quippiam experiantur. Nam Baſilius Muſc. cuidam legato pileum capiti clavo affixit, quod ruſtice caput texiſſet.

CAPUT XVII.

De Legibus.

De legibus.

POſthac agendum eſt de Legibus, quas Lycophron vocabat pactionem, *libr.*3. *Polit. cap.*6. Demoſth. κοινὴν συνθήκην πόλεως, id eſt, ut *Papin.* vertit 1. *de ll.* communem ſponſionem Reipublicæ. Nam per has aperit ſuam voluntatem maieſtas ſubditis, eoſdemque retinet in officio: & eædem ſunt norma, quam magiſtratus exequitur. *Seneca* enim differentiam poſiturus inter legem & virtutem, Lex, ait, eſt virtus armata. Qui enim, *dicente Machiav. lib.* 1. *diſc. cap.* 3. ſponte ſua rectè agunt, iis lege opus non eſt, ſed ubi deſinunt ſpontè officium facere, hic legibus opus eſt, ut cogantur, & Iohann. 22. Propterea, ait, ſe ſancire, ut quos virtutis amor à vitio non abſterret, eos ſeveritate diſciplinæ cogat, *l. Vt quos ext. Com. de off. Iud.* Hinc *in ſtat. Polon. lib.*1. *c.*1. *a.*3. Lex dicitur inſtituta ad compeſcendum improbos, & ut juſti tuti ſint.

Vtrum ll. opus.

Antiquitus vivebant ſine legibus, cuius argumentum, quod apud antiquos Poëtas, *Orph. Muſ. Homer.* Vocabulum νόμος non reperiatur. Nihil enim illicò, ut natum perfectum fuit, *Cic. de clar. orat.* ſicut de legibus Minois dicebat *Ariſtot.* 2. *Polit. cap.* 8. illamque vivendi rationem juvenes patritii Romani optimam putant, *apud Liv. lib.* 2. quod à rege impetrari poſſit, ubi jus, ubi injuria opus ſit. Illic, aiunt, gratiæ locum eſſe, eſſe beneficio, & iraſci & ignoſcere poſſe regem, inter amicum & inimicum diſcrimen noſſe: Leges rem ſurdam eſſe & inexorabilem, ſalubriorem, melioremque inopi, quam potenti, nihil laxamenti, nec veniæ habere, ſi modum exceſſeris, periculoſum eſſe, in tot humanis erroribus ſola innocentia vivere. Quæ poſterior ratio, *Thomam* quoque *Mor.* movit *in ſua Vtop.* ut pœnas non ex legibus, ſed arbitrio judicis infligi voluerit, quia leges feruntur tantum de univerſalibus, *l.*8. *de ll.* & *Cujac. lib.* 8. *c.*15. *obſ.* negat leges in ſingulos ferri poſſe, cuius contrarium tenet *Quint. decl.*154. Sed leges univerſales in ſingularibus, inſtabili circumſtantiarum viciſſitudini obnoxiis, plerumquè iniquæ ſunt. Nulla enim una lex omnibus commoda eſſe poteſt, *in ſtat. Pol. lib.*1. *c.*2. *a.* 5. *l.* 5. quod totidem ferè verbis *Cato* docet *in orat. pro l. Opp. Liv. lib.*34. *& Scip. Amm.* explicat *lib.*14. *diſc. ult.*

Sanè, ſi *Morus* prudentiſſimos ſemper magiſtratus habere poſſet, ex parte eius ſententiæ accederemus, & illud quoq; *Bartol. in l. præſente* C. *de his qui ad Eccl. per illã l. Ant. Corſet. in tract. de exc. reg. q.* 67. *Iohan. de ter. rub. contra rebell. ſui reg. a.* 3. *tertii tr. ingl. incip. Bonus rex.* crederemus, Melius eſſe à bono rege, quàm bona lege regi. Sed facilius invenitur unus prudens ad ferendas leges perpetuas, quàm multi ad juſtè pronunciandum. Imò variis multorum judiciis conturbaretur jus, dum aliud alii juſtum videtur. Detrimentoſum autem eſt, non omnes ſubditos uti eodem jure, *ut in princ. Stat. Polon. dicitur.* Qua de cauſa Cornelius tri-

lius tribunus plebis, cum videret multitudine edictorum prætoriorum, jus incertum fieri, legem tulit, ut prætores ex edictis ſuis cogerentur judicare, quæ res, ait *Aſcon. in Cornel.*. gratiam ambitioſis prætoribus, qui variè jus dicere ſolebant, ſuſtulit, effecitque, ne ab iis, quæ ſemel propoſita eſſent, recedere poſſent, *Dion. lib.* 36. Hinc *Plat. in Crit.* vicinam interitui, ait, Rempub. eſſe, in qua ll. magiſtratus imperant, & *Ariſtot.* 4. *Polit.* 4. ſine legib. ait Rempublicam ſtare non poſſe, 1. *Rhet. in pr.* Quapropter L. Aruntius leges ab Auguſto latas eius ſepulcro inſcribi volebat, quod his non minus, quàm victoriis ſervata eſſet Reſpublica. *Tacit.* 1. *Ann.*

Quin etiam, licet prudentiſſimi eſſent magiſtratus, adhuc legibus opus eſt, ut voluntas maieſtatis à ſubditis cognoſcatur, alioquin extra culpam futuris, cum ignorantiam, quæ in noſtra poteſtate non eſt, excuſare putet *Acciaiol. ad cap.* 1. *lib.* 3. *Ethic.* Item longè tutius ex l. Quam arbitrio judicatur, quod turbidi motus arbitrium corrumpant, qui nulli ſunt in lege, *dicente Ariſtot.* 3. *Polit. cap.* 10. quam rationem prolixius explicat *Senec.* 3. *de benef.* Propterea Allobroges, cum judices deſerta lege multa judicia ex æquo conſtituerent, rogationem tulerunt ad regem, ne ulterius judicibus liceret ex æquitate judicare, *Bodin. lib.* 6. *de Repub. cap. ult.* & Caſimirus M. certis legibus judicum arbitria circumſcripſit, ne affectibus convellerent judicia, ut ſoliti erant facere, *Crom. lib.* 12. Quod verò ex legibus in ſingularibus quædam timetur iniquitas, fruſtra timetur, quia rigorem corrigendi poteſtatem habet prætor, *l.* 7. *de juſt. & jur. l.* 16. 17. 18. *de ll.* Legem verò prorſus inhoneſtam pro lege habere non debemus, ut ſupra diximus.

An bonitas pertineat ad eſſentiam l.

Non quidem ad l. eſſentiam requiritur, ut ſit bona, ſicut inter Periclem & Alcibiadem diſputatur *apud Xenoph.* 1. *de dict. & fact. Socr.* quia, ſi omnis lex conſentiret juſtitiæ, malè diſtinxiſſet *Ariſt.* 4. *Ethic.* 1. inter civem bonum & virum bonum, *ut explicat Aleſſ. Piccol. lib.* 8. *Inſt. Moral. cap.* 1. nec rectè dixiſſet 3. *polit.* 7. in mala Republ. malas eſſe leges. Plurimæ enim malæ ll. extiterunt, nempe Epheſiorum, Nemo virtute excellens apud nos ſit, *Cic.* 5. *Tuſc. Strat.* 14. *Laert. in Her.* aut L. Flacci, ut omnia Syllæ rata eſſent, *Cic.* 1. *de ll.* aut 12. Tabb. quarum duritiem accuſat Phavorin. *apud Gell. l.* 20. *cap.* 1. Et quanquam Impp. multarum ll. iniquitatem correxerunt, non tamen omnem extinguere potuerunt, ut confitetur *Vlpian. l. proſpexit, qui & à quib.* & expreſsè *Iulian. l. Ita Vulner.* 51. *ad l. Aquil.* quod *gl. ſuper c.* 2. *diſt.* 1. *in verb. Ius generale* tribus exemplis probat, & *Accurſ. in l. ſemper. de rit. nu.* item alio. Multa enim per leges licent, quæ honeſta non ſunt, *l. Etſi quis. §. Divus. ff. de rel. & ſumt. fun. l. Non omne. de R. I. P. Fab. ibid. l. ſemper de rit. nupt. Accurſ. ib. & Panorm. c. Magna in* 3. *not. de vot.* ſcribit, quod licet poſſet filia inconſulto patre nubere, *c. ſufficiat* 22. *q.* 2. non tamen honeſtum ſit, ut id faciat, *per text. in c.* 1. *de deſp. imp.* talesque nuptiæ injuſtæ vocatur, *l. ſi uxor. ff. ad l. Iul. Ad.* Infinita ſunt alia, quæ ſine maiori malo mutari nequeunt, vel in favorē publici commodi & pacis inſtituta ſunt, ut ait *gl. in c. Ius gent. diſt.* 1. *gl. in c. licet de vot. & Dynus c. ſine culpa. de reg. jur. extr.*

An lex poſſit adverſari Deo & naturæ.

Sciendum tamen, nonnulla adverſari Deo & naturæ, & hæc nullis ll. confirmata ſunt: *l. ubi repug. de R. I. in pr. diſt.* 13. nonnulla verò à *Gell. l.* 2. *c.* 7. vocari *mira*, de quibus *Iſid. c.* 1. *diſt.* 1. Aliæ ll. aliis gentibus placent, & *Ariſt.* 1. *Eth. c.* 3. non omnia omnibus apparent juſta. In his licet lex videatur iniquior, ſtandū tamen eſt eius autoritati. Qui enim cum lege errat, non peccat, *c. qui peccat* 23. *q.* 4. nec pœnam meretur, quod legitimè factū eſt, *l. Grach. C. de adult.* Qui enim mandato quid facit, habet parere neceſſe: *l.* 24. *de R. I. in* 6. qui verò neceſſatiò facit, non punitur, *c. Vaſis ira* 23. *q.* 4. Hinc & *Bald.* ait *in l. Decuriones. C. ex quib. cauſ. infa.* quod, licet maleficiū non eſt, & *Sen.* 6. *decl.* objici non poteſt, quod l. factū eſt, & Cyrus *ap. Xen. l.* 1. Iuſtum, quod ex lege. An verò etiam conſcientia per ll. excuſata ſit, patet ex facto Helpidii, qui maluit præfectura Vrbis carere, quàm injuſtam l. Conſtantii exequi: *Amm. lib.* 21. quicquid de Iure Canonico diſputet *Ioh. Cror. in c. Vt animarum. in pr. de Conſt. l.* 6. cum *Peza in tr. de diver. Antim. l.* 3. *&* 32. jus can. Cæſareo multo iniquius habeant.

Legis

Digitized by Google

Eſſential.

Legis igitur eſſentia conſiſtit in hoc, quod ſit juſſum à ſumma poteſtate promulgatum. Lex, *inquit Cic.* 1. *de ll.* eſt, quæ ſcripto ſancit, quod vult, & *Iſid. Lex eſt. d.* 1. Lex eſt conſtitutio ſcripta.

An ſcriptura ſit eſſentia legis.

Non tamen requiritur ad l. ut ſcribatur, *Ioh. And. in reg. Nemo poteſt, in* 6. *Franc. de Pau. in præfat. Extr. Ioh. per c.* 1. *de ren. in* 6. *Weſenbec. C. de ll. num.* 5. *Conna. lib.* 7. *com.* cum Lycurgus vetuerit leges ſuas ſcripto ſervari, ut melius ſervarentur animo, *Plutarch. in Lyc.* qua de cauſa Tuiſc. German. cantiunculis comprehenſas ſuas leges in vicis cani voluit, *Avent. libr.* 1. *chron.* Oportuit quoque Phoronei, antiantiquiſſimi legislatoris in Græcia, *Plat. in Tim. Auguſtin. lib.* 18. *de civit Dei, cap.* 3. *Pauſ. in Corinth. Gal.* 3. *Meth.* leges non ſcriptas fuiſſe, cum ante Cadmum literæ non fuerint in Græcia *Euſeb. lib.* 1. & 10. *præp. Clem.* 1. *Strom. Iuſt. in paran. Plin. l.* 7. *cap.* 56. Requiritur tamen promulgatio, *§. Leges. diſtinct.* 4. cum alias non obligent, *l. fin. ff. de decr. ab ord. fac.* Nec valet lex ante terminum promulgationis, vel antequam eius promulgatio ſciri potuit, *l. Divæ, in fin. C. de decur. Corraſ. de art. jur. c.* 11. *part.* 3. cum ad impoſſibile nulla ſit obligatio, *l. impoſſ. de R. I. l. Nemo eod. in* 6.

De ratione l.

Non verò ſola eſſentia legis tenenda eſt, ſed & bonitas eius. Quanquam enim non omnium ll. ratio reddi poteſt, *l. non omn. de ll.* quod *Accurſ. ibid.* probat in quadriennio ad uſucapionem requiſito: imò nec debet, ne multa certa ſubvertantur: *l. Et ideò. de ll.* Vnde *Vlpianus l. profſ. qui & a quib.* ſufficere ait, legem ſic ſcriptam: Tamen *Auguſtinus cap. in iſtis diſt.* 4. antequam ferantur, de rationibus legum diſputandum monet. Rationes autem legum unde deſumendæ ſint, *Cicero lib.* 1. *de ll.* docet, videlicet ex intima Philoſophia. Nam ſi Seneca rectè legem vocat virtutem armatam, ſi *Iſidor.* 6. *Etit. di* 4. rectè ait. Lex erit honeſta, juſta, ſecundum naturam & conſuetudinem patriæ &c. Hæc autem omnia docet prudentia, quid virtus, quid honeſtas, quid juſtitia, quid ſecundum naturam fiat, &c. manifeſtum eſt, philoſophiam rectè dici inventricem ll. *à Cic.* 5. *Tuſc.* & legumlat. fuiſſe Philoſophos, ut ex hiſtoriis docet *Caſtell. de offic. reg. cap.* 14.

Derivat autem philoſophia leges ex juſtitia, quam duplicem facit *Ariſtot.* 5. *Ethic. cap.* 3. commutativam & diſtributivam. Ad hanc præmiorum, ad illam pœnarum diſtributionem & commercia refert, quod hæc Geometricam, commutativa Arithmeticam proportionem ſervet, ſecundū quam pœnæ irrogari debent. Qui enim ex recentioribus Ethicis & Iuriſconſultis pœnas Geometrica proportione infligi volunt, infinita ſcelera neceſſe eſt impunita relinquant, quia, proportione Geometrica vir magnus, & de Republica meritus nunquam capite multandus eſſet ob id factum, ob quod multandus eſſet plebeius, & ſic ſacrilegia minuta punirentur, magna in triumphis ferrentur, ut ait *Seneca ad Lucil.* quod quàm periculoſum ſit futurum Reipublicæ, oſtendit *Machiav. lib.* 1. *diſc. cap.* 24. Imò *Geneſ.* 9. *verſ.* 5. & 6. abſolutè dicitur: Quicunque profundit ſanguinem humanum, ſanguis eius profundetur, & Innocentius III. *c. Novit. de jud.* affert dictum *Deut.* 1. *v.* 17. Ita magnum judicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio perſonarum, *c. in judic. de R. I. in* 6. *ib. gl. & Iohan. And. cap. ult.* 13. *quæſt.* 9. Propterea Leges Polon. de homicidiis, *libr.* 1. *Stat. cap* 15. 17. meritò accuſat *Priluſ. in præf. c.* 15. *a.* 6. cum Sigiſmundus ipſe in comitiis Petric. anno 1523. ex iis multiplicata homicidia conqueratur, & tamen hæ ad Geometricam proportionem nondum aſcendunt, ſed in Harmonica ſubſiſtunt, quam *Bodinus lib.* 6. *de Republ. cap. ult. Goclen. in prob. Eth.* in omni juſtitia itidem malè obſervari vult. Decipitur enim *Bodinus* in tribus potiſſimum, quod non diſtinguat inter juſtitiam & æquitatem, judici relinquendam: inter privilegia & leges: denique quod diverſa peccata pro iiſdem numeret: ex quibus tota diſputatio Bodini, quantumvis ſpecioſa, refutari, & Ariſtotelis ſententia ſalvari poteſt.

An leges ſervent proportionem Harmonicam.

Quod enim *Hakelm. diſp.* 1. *th.* 2. *Aleſſand. Piccol. lib* 8. *Inſt. moral. cap.* 3. & 4. unáque multi alii pœnas proportione Geometricâ, *Bodinus* verò *lib.* 6. *de Repub. cap.* 6. *Goclen. in problem. Eth.* Harmonica irrogant, non tantū cum præſcriptis juſtitiæ, ſed & legibus divinis & humanis pugnat. Forſan, inquiet

Innocen-

Digitized by Google

Innocentius III. c. Novit. de judic. dicetur, quod aliter cum regibus, aliter cum aliis eſt agendum. Cæterum ſcriptum novimus in Lege divina: Ita magnum judicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio perſonarum, *cap. in judic. de R. I. in 6.* Imò *Bartolus* ait *in l. 1. C. de cond. lib.* 11. Barones, facientes contra ſtatutum principis, debere magis puniri, quàm alios cives, *ut ceſtat Mart. Laud. de crim. maieſt. q.* 36. cum Principi magis ſint devincti. Qua de cauſa & Romanos ad Hannibalem deficientes cives, gravius quàm ſocios puniviſſe, autor eſt *Polyb. quod, dicente Cic. 1. in Catilin.* Viri fortes acerbioribus ſuppliciis civem pernitioſum, quàm acerbiſſimum hoſtem coercendum putent; quod in M. Manlii ſupplicio demonſtrarunt, licet is nequicquam manus ad Capitolium tenderet, Deoſque Deaſque in auxilium deprecatus, *Liv. lib.* 6.

Confirmat idem ratio, quod vir magnus bis peccet, non tantù facto, ſed & exemplo, *Cic. 3. de Legib.* unde B. Gregorius tot mortibus, ait, prælatos dignos eſſe, quot perditionis exempla ad ſubditos tranſmittunt, *cap. præcipuo* 11. *qu.* 3. Nam & ſacræ literæ, eum, qui voluntatem Domini ſcit, & non exequitur, duplicibus verberibus plectendum ſtatuunt. Ex quo fundamento *Plato lib. 9. de legib.* deduxit legem ſuam, quâ ſeverius advertit in liberos, quàm ſervos, & *Euripid. apud Clem. in Protrept.* producit homicidam ita loquentem: Parens eius, ſcilicet Apollo, ſuam parentem excidit: eum putate vos impium, & occidite: Peccavit ille, non tam ego, minus ſciens eram, qui honeſti, & ipſius juſtitiæ. Quin ex eodem fundamento *Auguſtin. c. indignantur. & c. ult.* 32. *q.* 6. tantò vult viros fœminis gravius puniri, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Imò Staenelaidas Ephorus Lacedæm. *apud Thucyd. lib.* 1. diſputat: Athenienſes non debere excuſari, quod olim contra Medos probi fuerint, quin potius nunc, cum contra Lacedæmonios improbi evaſerint, duplici pœnâ dignos fore, quod ex bonis facti fuerint mali.

Ne interim Iulii Cæſaris judicium afferam, qui cæterorum quidem uxores, facinore, ſuam verò etiam ſuſpicione carere debere dicebat: Id quod Livia quoque erga Auguſtum repetebat: Privatis quidem hominibus ſatis eſt nihil delinquere: Principibus ne quidem ſuſpectis eſſe licet, *Sueton. in Auguſt.* & Theſæus *apud Senec. in Herc.* aiebat: Scelera taxantur modo maiore noſtra, *Plutarch. in Iul. Caſ.* nec Auguſti ipſius ſententiam addo, qui filiarum impudicitiam longè gravius ultus eſt, quàm aliarū: *Suet. in Auguſt.* nec Ottonis III. qui uxorem ſuam, Mutinæ, ſine miſericordia ob adulterium combuſſit, *Sigon. lib. 7. de Ital.* Si rationem ab Ariſtotele exegeris, reddet hanc, *lib. 5. Ethic. cap.* 4. quod judex propterea adeatur, ut quod peccato damnum illatū eſt, reſarciatur. Aequale verò affert damnum Turca, ſi patrem interficiat, atque Chriſtianus, ſi idem perpetret. Proinde juſtitia de eadem pœna pronunciat. Et homines, niſi fiat, indignantur. Nam Mediolanenſes Napum Toreſanum patricium, carcere necarunt, quod pecunia tantum, nobilium cædes expiari vellet: *Bodin. 6. de Rep. cap. ult.* & Evenum III. Scoti ſimiliter tractarunt, quod plebeiorum uxores, etiam Nobilibus ad nutum eorum, communicari juberet. *Buchan. lib.* 4.

Inſtantia Bodini.

At verò *Bodinus* multas producit & ll. & exempla, quibus Arithmetica proportio, dum pœnæ irrogantur, non obſervatur. Hic autem jubemus *Bodinum* diſtinguere inter æquitatem & juſtitiam, quia, cum ſumma juſtitia ſumma interdum videatur injuria, *Ariſtot. 5. Ethic. cap.* 10. utilius ſæpe judicat eſſe, ut æquitas præferatur juſtitiæ, quod & legibus placet. *l. placet* 8. *C. de judic. l.* 15. *l.* 90. *l.* 183. *ff. de R. I.* & *Saluſt.* ait *in Catil.* Audacia in bello, & æquitate in pace, Romanos creviſſe. Poterat Papyrius Fabium Equitum magiſtrum omni jure ad ſecurim damnare, nec tenebatur ullis tribunorum minis aut interceſſionibus cedere, quia, ut *Livius* ait *lib.* 6. adverſus dictatoriam poteſtatem, nec tribuni plebis, nec ipſa plebs attollere oculos aut hiſcere audebant: ſed cum videret univerſum populum ad preces verſum, tum ex re futurum putavit, ſi æquitati locum daret, *Livius libr.* 8. perinde ſicut & Scipio, ſeditionis crimen

Digitized by Google

exercitui donavit, quem Iuſtinianus ob idem facinus ferè totum morti addixit, quod Hypatium contra ſe Imperatorem ſalutaſſent, *Zonar. & Cedren. in Iuſtinian.* Aequitas hæc eſt, non juſtitia, & proinde arbitrio Maieſtatis relinquenda, cum circumſtantiæ iam variæ incidant, ut unâ certâ lege definiri nunquam poſſint: Imò nec tutum eſt, legibus, viris magnis, aut benemeritis, impunitatis ſpem facere, ut demonſtrat *Machiavellus libr. 1. diſcurſ. cap.* 24. hoc argumento: quod nunquam conquietura ſit Reſpublica ab eorum criminibus, dum iſta ſpe quidvis perpetrantes, poſtea impunitatem ex lege ſibi promittent. Exemplo ſit Neratius, cujus libido nota eſt ex *Gellio lib. 20. cap. 1.* Exemplo ſint leges Polonorum de homicidiis, quibus Caſimirus M. rigorem legum divinarum & humanarum corrigere voluit, ut ipſe conſitetur *lib. 1. Stat. cap. 15. a. 6. l. 7.* Id effecit nimirum, ut Sigiſmundus in comitiis Petricov. anno 1523. inficiari non potuerit, ex levitate ſupplicii, quo caſtigantur homicidia nobilium, nec quemquam ferè in templis, nedum domibus tutum eſſe. Quantò rectius leges Romanorum *l. 1. §. 2. ad Leg. Cornel. de Sicar.* Qui hominem occiderit, ait Iuriſconſultus *L. Corn. de Sic.* punitur, non habita ratione, cujus conditionis hominem interfecerit.

Inveniuntur etiam in Romanorum jure privilegia quædam, in dignitate conſtitutis conceſſa, ſed hîc diſtinguat *Bodinus* inter leges & privilegia, quæ ſunt ordinarii juris derogationes, *l. 16. de legib.* ideóque mirum non eſt, ſi ex utilitate quadam penſiori, à legum norma, quæ eſt juſtitia, deſciſcant, utpote quod Menander manumiſſus & ad ſuos reverti juſſus, jure de ipſo lato, ut ait *Pomponius in l. Poſtliminii 5. ff de cap. & poſtlim. rev.* declaratus fuit civis Romanus, quod & in Hoſtilio Mancino obſervatum fuit, *l. ult. de legationib.* Hæc enim privilegia, ex æquitate propter quandam utilitatem, jus commune mitigant. Nec eo inficias, nonnulla in talibus iniquius ſancita eſſe, qualis eſt lex Theodoræ, *Novell. 134. cap. 10.* qua fœminas adulteras eximit à pœna capitali. Pone enim mitius agendum cum infirmitate ſexus, *l. quiſquis. §. ad filias. C. ad L. Iul. Maieſt.* non tamen tantoperè à ratione abſunt mulieres, ut à pœna capitis prorſus excuſari poſſint, inprimis cum plerique ſentiant, turpius in muliere eſſe adulterium, quàm in viro, *Dambud. pract. crim. cap. 99. v. 117. Marius Solomon in l. Gallus in pr. ff. de lib. & poſth. Tiraq. l. omnib.* plurium conſenſu confirmant,

Satis hinc patet, quæ *Bodino* negotium fecerunt, omnia ex æquitate, non ex juſtitia proficiſci, nec harmonica proportione definiri poſſe, cum in certis ſemper ſint obnoxia circumſtantiis, nec in remiſſione pœnæ tantum, ſed, ubi res exigit, intenſione quoque conſiſtant, dummodo non excedat modū, ſicut Galeatius Sfortia coëgit colonum, leporem, quem ceperat, crudum cum pelle vorare, unde mortuus eſt. *Corius vol. 6.* Id quod exemplo furti declaro, cui unam ex Harmonia deductam pœnam *Bodinus* præfigere nequit. Furtum non plectebatur apud Lacedæmonas & Aegyptios, niſi inſcitè peractum, *Plutarch. in Lycurg. Iſocrat. in Panath. Xenoph. de Repub. Spart. Diodor. lib. 2.* Imò rex Aegyptius, ſi vera eſt fabula, ſubtili furi filiam elocavit, *Herod. lib. 2.* & Germanisquoque commendata fuère latrocinia, quæ vel *Ariſt. 1. Polit. c. 5.* inter modos acquirendi reponit. Draco licet præ ſolita ſeveritate, capite multaret etiam minutiſſimos fures, *Gellius lib. 11. cap. 18. Ioh. Boem. Auban. lib. 3. de mor. Gent. cap. 2.* eam tamen ſeveritatem ad dupli pœnam reduxit Solon, *Plutarch. in Solon.* Moſes quadruplo furtum mulctabat, *Exod. 22.* Suevorum antiquæ leges, ab Othone I. latæ, duplo, ſed, ſi ultrò ſe offerret fur, ſimplici erant contentæ reſtitutione. *Conſt. Suev. relata à Munſter. 3. Coſmogr.*

Romani manifeſtum furtum ſimplex duplo, *Cato 1. de re ruſt. cap. 1.* conceptum & oblatum triplo, manifeſtum quadruplo multabant, *Gellius lib. 11. cap. 18.* Et novo jure pro furto nec moriebatur quiſquam, nec aliquod membrum abſcindebatur, ſed aliter caſtigabatur, *Autent. ſed novo. C. de ſerv. fugitiv.* Sed nunc capitaliter puniuntur furta, non, quod delictum tantum ſit, ſed quod aliter in tanta malitia ſua quiſ-

que

que tuta habere non poſſit. Augetur enim merita à delicto pœna frequenre. Prima, ſecunda ſatis, tertia culpa nimis, ut ait *Girard. in Epigr. 78. l. relegati. ff. de pæn. l. ſervos. C. eod. c. cum non ab hom. de jud.* Ita Peſcennius Niger decem commanipulones ad mortem deſtinârat, ob raptum unius galli, quod militum aliàs ferocia compeſci non poterat, *Aelian. Spart. in Peſcen.* Ea de cauſa Sclavoni & Carinthi furibus erant inexorabiles, imò ſuſpicionem de aliquo quoque puniebant: *Ortel. in deſcr. Sclav. & Car.* & in regno Monomotapa ſeveriſſimè in fures animadverti *Boter.* teſtatur *part. 2. lib. 3. Coſmog.* quod patrimonia tantum filiis diſtinguantur, ſicut & *Iuſtin.* olim Scythas eadē de cauſa furibus immiſericordes fuiſſe autor eſt, & *Boter.* Magnum Chamum, indiſcretim omnes fures diſſecare ſcribit; quamvis *Sigiſmun. Baro in Tart.* Tattaros, Caſſanos & Præcopitas ſimplici reſtitutione contentos memoret. Nec alia de cauſa Longobardi cœperunt tertium furtum capite plectere, *Dambud. prax. cap. 110. n. 33.* Nec Randolphus, prorex Scotiæ, aliâ motus ratione in furta operum ruſticorum ſeveriſſimè advertit, quod abſque ea pœna fuiſſet, nunquam tuta eſſe potuiſſent, *Buch. lib. 9.* Ex quo patet, non poſſe ſemper peccatis certa ſupplicia præfiniri, ſed pro ratione loci, temporis, aliarumque circumſtantiarum, ex æquitate nunc intendenda eſſe, nunc remittenda.

Præterea errat *Bodinus* in eo, quod pro æqualibus factis numeret, quæ minimè ſunt æqualia. Duo enim, ſi faciant idem, non eſt idem, Non quod diſſimilis res ſit, ſed quod is, qui facit. *Terentius in Adelph.* Quot enim circumſtantiæ factum varient, *Ariſtot. lib. 3. Ethic. cap. 1.* docuit. Franci olim Saxones Friſioſque gravius puniebant, *Rhenan. 2. German.* quippe, quod peregrini erant in aliena Republica, in qua iis licebat minus peccare, ſicut dum alium in propria domo opprimo, gravius pecco, quàm ſi eum lædam alibi. Ita ſervus gravius peccat in dominum, quippe, cui debebat reverentiam, & proinde ſevius punitur, per leges Romanas: imò *Moſes Exod. cap. 21.* pœnâ eximit dominum, ſi ſeverius caſtigando ſervum occiderit. Eadem ratio eſt de homine probo & improbo, quorum illum leges ubique mitius tractant, *l. non debet. de dol. mal. l. 3. §. 12. l. 5. §. 1 ff. de re milit.* quod in hoc præſumatur proæreſis, & habitus, in illo minus.

Quanquam enim cogitatio non facit furem, *l. 1. §. 2. ff. de furt.* nec ſolus habitus punitur, niſi inferatur ſimul aliis damnum, quomodo Simonia in parvo, licet ex habitu profecta, non plectitur: *c. etſi. q. de Simon.* tamen delictum proæreſis multum aggravat, *lib. 3. Ethic. cap. 1. 2. & 3.* cum hac unica de cauſa Draco, *Plutarch. in Solon.* Plato, *in 12. de legib.* & M. Chamus indiſcretim ſive magnos, ſive parvos fures puniverint: *Boter. 2. part. Coſmagr.* & *Dambud. cap. 110. prax. crim. n. ult. per text. in cap. ult. 14. q. 6.* parvarum rerum fures maiores nominer, quod magis ex habitu agere præſumantur, pari modo, quo ICti nonnulli, quos refert *Tiraquell. 2. l. connub. n. 12. Dambud. cap. 99. prax. num. 125.* gravius credunt peccari ab eo, qui cum deformi rem habet, quam, qui cum pulchra, *arg. cap. dict.* non quod, *ut gloſſ. quadam d. c. putat*, magis voluptuoſe quis cognoſcat pulcram, in deformi verò, quàm citius poteſt, ſe abſolvat, ſed, *ut Baz. ia. in gl. cap. ult. 14. q. 6.* quia plura ſunt, quæ illiciunt in pulcra, quàm deformi, quam rationem reddit & *Chryſoſt. hom. 3. in 2. ad Tim. cap. 1.* Vnde maior inclinatio & libido præſumitur in eo, qui deformi conſueſcit, quàm qui pulcræ, perinde ut *Hieron. citatus à gl. ad c. Viduas in verſ. uſe 27. q. 1.* ratiocinatur: Libidinem in virgine maiorem pati famam, dum dulcius eſſe putat, quod neſcit. Cùm enim ab objecto cuius dulcedinem non ſatis aſſecuta eſt, à recto dimovetur, ex propenſiori præſumitur libidine agere, quam ea, quam, ut dicebat *Plato*, objecti vehementia, ferè violenter trahit.

Multitudo legum nimia noxia.

Sed ſatis oſtenſum eſt, ex quo fundamento leges conſtitui debeant, illud adhuc convenit, quod, licet leges in Republica neceſſarias demonſtraverimus, multitudine tamen noceant, ut docet *LudoVicus Vives lib. 7. de cauſ. corrupt. art.* quia viam aperiunt litibus, prout tabula quidam, cum Cato-

Digitized by Google

Carolus VII. rex Galliæ leges multiplicandas aggrederetur: Hem, inquit, præſto ſunt lites, & aureorum cumuli, *Bodin. lib. ult. de Repub. cap. ult.* Conqueritur enim ipſe Iuſtinianus *l.* 1. *§.* 1. 4. 6. 8. 12. Item *l.* 2. *§.* 21. *de emend. Cod.* ex multitudine ll. ἀνομίας, variaſq; natas interpretationes eſſe, quibus totum jus conturbari, non tantum ibi aſſerit Imp. ſed & magni docent ICti, *Budæus, Zaſius ad l.* 2. *de orig. jur. Duaren. de rat. doc. & diſc. Iur. Vigil. in Epiſt. ad Carol. V. Aleſſand. Piccol. lib.* 8. *Inſt. Moral. cap.* 8. 9. Vnde rectè *Caſtell. lib.* 3. *de inſt. reg. cap.* 24. novis caſibus novas leges ponere, nihil aliud eſſe ſcribit, quàm hydræ capita reſecare, quod ex novarum legum non tantum verbis, ſed & diſpunctiunculis novas extruant controverſias, illi, qui, ut *Seneca* loquitur *lib.* 6. *de benef. c.* 5. argutas tractant ineptias, aut, ut *Conſtant. l. juris* 1. *C. de form. & impetrat. act. ſublat.* qui aucupatione ſyllabarum inſidiantur cunctorum actibus. In exemplum producit *Vives* Pannoniam, ubi, cum ex antiquis moribus, & pauciſſimis quibuſdam legibus cauſas judicarent, & quemadmodum de Servo Sulpitio dicebat *Cic. Philip.* 9 tollere controverſias, quam conſtituere mallent, abſque contentionibus pacatè vivebatur. Poſtquam cum comitatu Beatricis Ferdinandi regis Neap. filiæ, eò ingreſſi ſunt rabulæ, brevi tempore, ait *Vives*, vidiſſes omnia fervere litibus, controverſiis &c.

Hinc *Plato* 3. *de ll.* ſignum, ait, malè conſtitutæ Reipublicæ eſſe, ſi in ea multi inveniantur ICti, quippe, qui indicant multitudinem litium, ex multitudine legum natarum. Multi enim Medici, ut ait *Scip. Ammir. lib.* 4. *diſc.* 7. & Iuriſconſulti multi, æquè ſunt malæ Reipublicæ ſigna: Hi, quod litigioſos, illi, quod guloſos & intemperantes homines deſignent. Quam ob rem Solon pauciſſimas, & adhuc pauciores leges tulit Lycurgus, quia, quò pauciores ſunt leges, dummodò ſtrenuè vires ſuas exerceant, eò bene moratæ Reipub. melius conveniunt, ut ſentit *Iacobus VI. lib.* 2. *Baſil. dor. & Iſocr. in Areop.* Tuiſco quoque Germanus ita paucis fuit legibus contentus, ut eas cantilenis incluſerit, *Avent. lib.* 1. *chron.* Nec enim commodior via eſt obviam eundi avaritiæ rabularum, qui, ut *Petron. Arb. in Sat.* ait, crudæ ſtudia propellunt in forum &, dicente *Lucil. apud Lactant. lib.* 5. huic uni ſolent ſtudio ſe dedere & arti, verba dare ut cautè poſſint, pugnare doloſè, Blanditia certare, bonos ſimulare viros ſe, Inſidias facere, ut ſi hoſtes ſint omnibus omnes, quorū mores, nimium quàm graphicè depinxit *Ammian. lib.* 30. & *D. Bernh. l.* 11. *conſid. ad Eug.* ubi & pravum morem jubet Eugenium corrigere. Præcide, inquit, linguas vaniloquas, & labia doloſa claude. Hi ſunt, qui docuerunt linguas ſuas loqui mendacium, diſerti adverſus juſtitiam, eruditi pro falſitate, ſapientes, ut faciant malum, eloquentes, ut impugnent verum, &c.

Non facilè mutandæ leges.

Denique, ſicut magna cum cura ferendæ ſunt leges, quod Alex. Imp. quidem obſervaſſe conſtat, qui nullam legem ſine 20. Iuriſconſultorum conſenſu protulit, *Lamprid. in Alex.* ſciens quippe, *ex Socr. dial. de juſt.* peius eſſe, malam legem ferre, quàm hominem interficere: Ita ſemel latæ leges non facilè abrogandæ ſunt, ne ll. autoritati derogetur, 2. *Polit. c.* 6. & litigantibus occaſio præbeatur legis, quæ ipſis obſtat, abrogationem petendi, quod ne fieret, Æginetæ graviter multabant, qui legis contendæ, aut mutandæ occaſionem dediſſet, *Thol. lib.* 10. *cap.* 6. *num.* 6. & Thurii cogebant eum, qui legē ſublatam cupiebat, inſerto in laqueum collo id petere, *Diodor. lib.* 12. quod de Locrenſibus refert *Demoſt. in Timocr.* Conſentit huic rei autoritas *Vlpiani l.* 2. *ff. de conſt. princip.* In rebus, ait, novis conſtituendis, evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.

CAPUT XVIII.

De Educatione.

De neceſſitate inſtitutionis.

PRoximè agendum eſt de Educatione & Inſtitutione, propterea, quod, dicente *Machiav.* 1. *diſc.* 3. tanta vis ſit eius, ut probè educatis legibus opus non ſit, ſicut Lycurgus, rogatus, cur legib. non uteretur, reſpondit, quod benè inſtituti temporis utilitatem norint, & Numam teſtatur *Liv. lib.* 1. effeciſſe, ut fides ac jusjurandum, propulſo ll. ac

pœnæ

Digitized by Google

pœnarum metu, civitatem regerent. E contrariò verò, ſi neglecta fuerit inſtitutio, fruſtra, feruntur ll. quia fruſtrà imperatur ei, qui obedire non didicit, ut pulcrè de hac re docet *Ariſtot. 5. Polit.* 451. maximam corruptionis Rerumpub. cauſam aſſerens, quod non inſtituatur juventus ad eam Reipub. formam in qua victura eſt. Nam propterea non ſine cauſa putatur Brutus filios ſuos trucidaſſe, quod ad popularem ſtatum minus educati, regnum reductum cuperent, *Clapmar. lib. 2. de arcan. c.* 10. cujus conjecturam ex oratione juvenum patritiorum deſumere licet, quæ eſt *apud Liv. lib. 2. in pr.* Rectè *Senec. Ep.* 94. ubi aliqua res excæcat animum, & ad officiorum deſpiciendum ordinem impedit, nihil agit, qui præcipit: ſic vives cum patre, ſic cum uxore. Nihil enim proficient præcepta, quam diu menti error obfuſus eſt. Si ille diſcutitur, apparebit, quid cuique debeatur officio: id quod exemplo filii Dionis docet *Prob. in Dion.* Hinc *Iſocrat. in Panath. & Areop.* laudat antiquos Athen. quod non impleverint legibus porticus, nec id primum reſpexerint, ut pœnæ criminibus præfinirentur; ſed ita voluerint cives primum inſtitui, ne quid velint pœnâ dignum committere. Non enim, ait, SCta aut Plebiſc. ſed præclara inſtituta felicem efficiunt civitatem. Nam homines malè inſtituti leges etiam exquiſitiſſimas contemnere audent. Atque hanc fuiſſe curam Areopagitarum, *Iſocrat.* ibidem docet, & *Socrat. in Axioch. Plut. in Solon.*

Lycurgus non tantum accuratè inſtituit cives, *Plutarch. in Lyc.* in quo ſe ſuoſque commendat Archidamus, *apud Thucid. lib.* 1. Sed & ipſum partum examinari voluit in Leſche, coram tribulium natu maximis, quod Germanis quoq; in uſu poſitum fuiſſe, *Galen. autor eſt de ſimpl. med. fac.* & Indis Cathæis & Brachmanibus *Sabel. Ennead. 7. lib.* 6. Vſque adeò circumſpecti erant majores noſtri, ne qua inutile membrum totius Reipub. corpus corrumperet, quod quàm damnosè hodiè negligatur, pauci intelligunt, cum tamen de contumacia adultorum, nemo non conqueratur. Multa ſcripſit *Chryſoſt.* adverſus eos, qui inſtitutionem liberorum contemnant, tantùm in eo ſint, ut illis opum magnam vim relinquant: ſimili ferè uſus ratione, qua Phocion, legatis Philippi Macæd. hortantibus, ut liberis proſpiceret, reſpondebat: Si, inquit, boni evaſerint, facilè diteſcent: Si mali, quorſum debeam illorum malitiam opibus alere & augere? *Aemil. Prob. in Phoc.* Quid enim opes proſint malè inſtituto? Imò quid ipſum ingenium, quod, ut ager, quò fertilior, eò magis ſylveſcit, ſi negligatur: ita quò melius; niſi ad virtutem aſſuefiat, eò naturalis illa δεινότης turpius degenerat, & Reip. magis nocet? 6. *Eth. c. ult.*

Docuit hoc *Plato* 3. *de Rep.* exemplo Cambyſis, & Xerxis, quos nihil niſi mala inſtitutio corrupit. Atque hoc Politices caput in regibus & principibus magis, quam ſubditis urgendum eſt. Hi enim licet optimè inſtituti non ſint, legum tamen pœnis in ordinem utcunque redigi poſſunt. Soli Reges non habent illud remedium, præter Inſtitutionem, & proinde Alexandrum M. *Cic. 3. de orat.* ſuſpicatur temulentum factum, quod à Leonida & Lyſimacho non erat aliter inſtitutus. Populi peccantes, ait *Iſid. 3. ſent. cap.* 51. judicem metuunt, & à malo ſuo legibus coërcentur. Reges autem niſi ſolo Dei timore metuque gehennæ coërceantur: addam ego, & niſi bona inſtitutione præoccupentur, liberè in præceps ruunt, & per abruptum licentiæ in omne facinus vitiorum labuntur. Vnde idem *Plato* 3. *de Repub.* 7. *de leg.* & alibi ſollicitè requirit puerorum inſtitutionem, cumque imitatus *Xenoph. lib.* 1. *Cyrop. Cic.* 3. *de divin.* & noſter Philoſophus 10. *Ethic. c.* 10. 5. *polit. pag.* 451. 8. *polit. cap.* 1. ubi ait: Quod à legiſlatore maximè intendendum ſit circa diſciplinam juventutis, nemo utique dubitabit. Nam id quidem neglectum in civitatibus affert Reipub. detrimentum. Oportet enim ad ſingula gubernandi genera diſciplinam accommodari, &c. Rectè enim à Poeta dictum eſt: ὅταν δὲ κρηπὶς μὴ καταβληθῇ γένους ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους, quo monemur, prima benè jacienda eſſe fundamenta, quo cætera ſequantur ex ſententia. *Vide Siman. cap.* 9. *Repub. c.* 25.

Proinde Reipub intereſt, ſtatim à principio, ge- *Cura circa*

principia generationum.

pio, generationi liberorum proſpici. *Aleſſan. Pic. lib. 3. Inſt. mor. cap. 1.* quod, dicente *Cic. ad Att.* ut malè poſuimus initia, ſic cætera ſequuntur, aut *Ariſtot. 5. polit. cap. 1.* ἀδύνατον ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ τῆς ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένης μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι, Nec enim ineptam conjecturam fecit Diogenes, cum temulento juveni diceret: Pater tuus te ebrius generavit, *Plutarch. de educat. liber.* nec ſine cauſa Lacedæmonii multarunt regem ſuū, quod parvam duxiſſet uxorem, quaſi non reges, ſed regulos procreaturam. Elementatum enim redolere ſui Elementi naturam, apud Philoſophos notum eſt, *& Athen. 7. de ſem. & ex eo Galen. 2. de ſem. cap. 1.* exemplo eorum, quæ ex diverſis ſpeciebus generantur, oſtendit parentum vitia in liberis relucere, quod argumentum *Lucretii quoque eſt lib. 4.* ſicut & Terentianus ille convincit mulierem de filia, quod nihil vitii habeat mater, quod non renatum ſit in filia: *Terent. in Heaut.* adeoq; hoc inſederat Geramanthis, *Solin. cap. 39.* Lybiæ ſuperioris populis, *Ariſt. 2. polit. cap. 2.* & Lymirni, *Stob. ſerm. 42.* ut cum in commune generarent liberos, ex ſimilitudine ſua quiſque ſobolem conjectare ſolerent: quod fieri poſſe ICtis quoque nonnullis placuit *Fulgoſ. con. 212. Alberico in l. ſeptimo menſe in med. ff. de ſtatu hom. Alciato in l. quaret ff. de V. S.*

Certa quidem ea conjectura eſt, ut *Iaſon.* multique alii Dd. diſputant *ad l. Gallus in pr. ff. de liber. & poſthum.* cum multum hic quoque poſſit imaginatio, quàm *Eraſtus* rectè ſecundariam ſimilitudinis in fœtu cauſam ponit, cum *Galen. in Ther. ad Piſon. cap. 14.* hiſtoria pictæ imaginis, & *Thomas Morus in Epigr. apud Lemn. de occult. nat. mirac.* vero exemplo oſtendat, parenti diſſimilem ſæpè generari fœtum, de quo ex medicorum opinionibus in *diſp. de gener. hom.* diximus: Nihilominus, quod ad hanc rem attinet, certum eſt, parentum ſeu vitia, ſeu præpoſteras cogitationes in liberis ſæpiſſimè effigiari. Vnde diligenter curandum ne hinc aliquid naſcatur, quod Lycurgus in Taygetum abjiceret, aut Germani Neptuno darent: taliſque parentibus ad lectum afferendus animus, qui liberis poſtea non ſit pudori, Reip. verò detrimentoſus futurus.

Circa tem[pus] geſtat[ionis &] nutritionis.

Par eſt de geſtationis & nutritionis tempore ratio, cum & nutrimentum vertatur in ſubſtantiam nutriti, ſicut ovem à capra lactatam, magis hircire, adeoque ejus ingenium lacte mutari experimur. Præclarè *Virgilius* cum *Homerum* Achilli duritiem exprobrantem, imitaretur, addidit: Hircanæque admôrunt ubera Tigres, *Macrob. 5. Saturn & Theocr.* Cupidinis libidinem inſectans Leænæ mammas eum ſuxiſſe dicit. Quin & *Ovidius* ſævitiam alicujus increpat: Natus es ex ſcopulis, nutritus lacte ferino, Et dicam ſilices pectus habere tuum. Vnde rectè *Plutarch. de educ. lib.* improbat facilitatem aſciſcendi pueris nutrices ex meretricibus, quod inde corrumpantur appetitus, corporis temperiem imitantes, ſicut ex agreſti lupa Romulus & Remus, & Hagis Curetum Rex, tantum non ferini evaſerunt, *Iuſtin. lib. 44.* Addit *Plutarch. & Phavor. apud Gell. lib. 12. cap. 1.* alias rationes, nimirum, quod matres diligentius curent fœtum quàm nutrices, quod impenſius ament ſuis uberibus nutritum. Id quod Cato quoque prævidit, qui uxoris uberibus ſervorum ſuorum filios adhibuit, ut naturali vinculo quodam, filio devincirentur, *Plut. in Cat.* & Antipatro maximè vitio verſum eſt, quod matri per ubera deprecanti non pepercerit, quaſi maximæ impietatis ſit, uberum, ex quibus altus ſis, oblviſci. Improbat quoque *Gregor. lib. 12. indict. 7. c. 10.* nutrices, quod propter incontinentiam mulierum conduci ſoleant: quæ tamen ratio perpetua non eſt.

De obſtetricibus.

Dum verò enititur infans ex utero, obſtetricum hodie opera deſideratur, quarum tamen officium olim multò latius patebat, ut conſtat ex *Theat. Plat. Galen. 5. Aph. com. 62. lib. 1. §.* ſed & obſtetricem, *de extraord. op. l. idem obſtet. ad l. Aq. Augent. part. 2. Epiſt. Med. lib. 1. Ep. 1. c. 6.* Nam & de fœcunditate judicabant, idoneos conjuges conſociabant, & medicinā mulieribus faciebant, quā cum ut veriſimile eſt, temere ſępè adhiberent, edicto vetuerunt Athenienſes mulierem medicinā diſcere, cujus edicti iniquitas apparuit, cū Agnodice, quæ ſub perſona virili medicinam didicerat, mulieribus cœpiſſet manum iterum admovere, *Higin. lib. fab.*

Digitized by Google

fab. cap. 274. Multas enim morituras citius veriſimile eſt, quàm viris vitia detegerent. His igitur præſcribere debet Politicus & peritiam & pietatem. *Plato* enim *in Theæt.* ſteriles & virgines ab hoc officio, propter imperitiam removet, nec minus puniuntur propter malam curationem, atque medici. *leg. item obſtetric. ad leg. Aquil.* Si verò malitioſa fuerit obſtetrix, quis neſcit, quantum periculum naſcituris immineat, quos nemo levior negotio interficere poſſit, qua de cauſa Pharao, nec alios, quam obſtetrices in extirpando maſculo ſexu Hebræorum adhibuit, *Exod.* 1. *& Malleus Maleſic. part.* 2. talibus exemplis abundat.

De inſtitutione.

De hinc inſtitutioni incumbendum, ut ſi quid benè natum fuerit, rectè educetur, alioquin facilè in pejorem partem deflexurum. Paucos enim, ait, *Vegetius libr.* 3. viros fortes natura procreat, bona inſtitutione plures reddit induſtria, quod ex *Mauritio de milit.* deſumptum eſt, qui ait: ἡ φύσις ὀλίγους, ἡ δὲ ἐπιμέλεια ἀγαθοὺς ποιεῖ πολλούς. Aut ſi quid prava indole natum, ut hac via corrigatur. Socrates enim cum Chiromanta eum ſalaciſſimũ diceret, talis, inquit, futurus eram, niſi me correxiſſem. Idem oſtendit Lycurgus canum duorum diverſis ſtudiis ob diverſam aſſuefactionem, *Plutarchus de educat. puer.* Vnde *Aelianus.* 4. *de Var. hiſtor. & Clem. Alexandrin.* 7. *Stromat.* talem quemque evadere demonſtrat, qualibus obedientem accommodaverit aurem. Sub primis verò annis, quid poſſis puerum docere, niſi velis eum ſenſim aſſuefacere, quod à teneris aſſueſcere multum, *Bernhardus in tractat. de ord. vit.* pueros à puritate dictos putat, quod, ut *Iuven.* ait *Sat.* 14. Nil fœdum dictu viſuque hæc limina tangere debeat, intra quæ puer eſt, &c. Et paulò poſt: Maxima debetur puero reverentia: ſi quid, turpe paras, nec tu pueri contemſeris annos. Hoc enim tempore ad veram pietatem & futuram vitam aſſuefieri debet puer. Nam venaticus, ex quo cervinam pellem latravit in aula, Militat in ſylvis catulus. ut ait *Horatius.*

Eò ducenda natura quò vergit.

Mox ubi ad vitæ genus quoddam inclinandus eſt animus. *Platonis* præceptum *in dialog de Leg. Cicero lib.* 3. *de orat. Quintil. in proœm. Inſtit. Orator.* obſervandum eſt, ad ea ducendum unumquemque, ad quem eum captat amor, cujus rationem addit *Plato 7 de Republica*, ne invitus cogatur. Nam nihil invita dices facieſvé Minerva, *Horatius in art.* Eatenus tamen id obſervari debet, ſi animus ad honeſtum & Reipublicæ utile ſtudium inclinet. Plato enim ex ludo diſcedentes diſcipulos admonebat: ita vos adoleſcentes gerite, ut, quod vobis datur otii, in rebus honeſtis conteratis, *Plutarchus de Valetud. tuend.* & de utilitate reſpondebat Leothychidas rogatus, quid potiſſimum pueros diſcere oporteret: Ea, inquit, quæ ipſis uſui futura ſunt, ſi viri evaſerint, *Plutarchus in Apophtegm.* Addam ego & quæ patriæ, quia, ut *Pythagoras* dicebat, nemo ſibi ſoli naſcitur, ſed maximam ortus noſtri partem vendicat ſibi patria, 8. *Polit. cap.* 1. *leg.* 1. *§. & general. de Vent. in poſſ. mitt. leg.* 2. *de juſt. & jure. leg.* 14. *ad SC. Trebell. l.* 1. *in fin. ad l. Iul. Maj. leg.* 14. *paragr.* 4. *de muner. & honor.* Proinde *Plato* 7. *de Leg.* magis vult ſequẽda ea ſtudia, quæ patriæ magis proſint.

Inſtitutio publica.

Ea fortaſſe de cauſa publicè abſque parentum converſatione, voluit optimos ex juventute inſtitui Lycurgus, *Plutarchus in Lycurg.* ſicut & Socrates in Republica à Platone ſibi tributa. Cæterum, quia hæc inſtitutio extergit στοργὰς naturales, jurique domeſtico injuriam infert, meritò rejicitur, dividiturque inſtitutio, cum *Ariſtotel. lib.* 8. *Politicor. cap.* 1. in publicam & privatam. Publica pertinet ad Rempublicam totam, ſicut Mecœnas docebat Auguſtum de inſtituenda Republica: Hoc quoque, inquit, te hortor, inſtituas, ut patritii equeſtriſque ordinis homines, dum adhuc pueritiam agunt, ludos literarios frequentent. *Dion. lib.* 52. & Traianum laudat *Plin. in Paneg.* quod paulò minus quinque millia ingenuorum conquiſierit, quos ſuo ære educaret, ut jam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur, creſcerent de ſuo, qui creſcerent ſibi, alimentiſque ſuis ad ſtipendia ſua pervenirent, tanquam ſibi omnes, quantum quiſque ſuis parentibus deberent.

Nec

Digitized by Google

Nec ea tantum cauſa eſt, publicæ inſtitutionis, ut animi civium ab initio perenni converſatione conglutinentur, aut principi magis obligentur, ſed, quia ratio inſtitutionis & utilitas Reip. idipſum exigit.

Quam multos enim videas adeò imprudentes, ut, quo pacto filios commodè inſtituere debeant, ignorent? Alii ſumptibus deſtituuntur, nonnullis obſtat nimius amor, quibus obtingit, quod ſimiis, quæ, dum fœtus nimium exoſculantur, comprimendo necant, *Plin. lib.* 8. *cap.* 54. Ab his abducendi ſunt liberi in ſcholas publicas imperio magiſtratuum, ut ibi ad ſalutem totius Reipub. educentur, quam educationem privatæ longè præferunt *Quint. lib.* 1. *Inſt. c.* 3. *Vegius de educ. puerorum*, *c.* 2. & 3. Ante omnia enim ait *Quint.* cui in publica celebritate vivendum eſt, aſſueſcat jam à tenero non reformidare homines, neque illa ſolitaria & velut umbratili vita palleſcere. Attollenda mens ſemper eſt, quæ in hujuſmodi ſecretis, aut langueſcit, & quendam velut in opaco ſitum contrahit, aut contra tumeſcit inani perſuaſione. Neceſſe eſt enim ſibi nimium tribuat, qui ſe nemini comparat. Adde, quod domi ea ſolum diſcere poteſt, quæ ipſi præcipientur, in ſcholis etiam, quæ aliis: audiet multa quotidiè probari, multa corrigi, proderit alicujus objurgata deſidia, proderit laudata induſtria, unde excitabitur æmulatio, turpe ducet cedere pari, pulchrum ſuperaſſe majores, &c.

Quia verò non omnes poſſunt in Rep. eſſe ſapientes, nec cuicunque datum eſt habere naſum *Martial.* 2. *Epig.* 42. ne ingenia omnium ad id nata ſunt, quorum delectum habere ſtudioſè ſolebat Apollonius, dicendi Magiſter, ut eos tantum ad oratoriam admitteret, quos idoneo ad id putabat ingenio, alioſque ad alia ſtudia adhortaretur, *Cic. de orat.* Propterea non debent omnes promſcuè ad artes liberales cogi, ſed qui craſſiori apparent Minerva, ad alia Reip. neceſſaria ſtudia averti, ne ipſi operam perdant, & Reſp. interim aliis ſtudiis careat. Nec abs re faceret Reſp. ſi in artificiis exercendis obſervaret regulam *Averrois* 1. *tract. de Rep.* non eſſe uni homini, niſi uni artificio, incumbendum, quod ipſum Lybie quoque Aegypti regina ſuis ſubditis imperavit, haud ignara, inquit *Iſocrates in laudem Buſirid.* eos, qui ſubinde aliud atque aliud munus ſuſceperint, nihil exquiſitè cognitum habere.

In genere verò omnes cives ad honeſtum aliquod genus vitæ adigendi & ab otio avertendi ſunt, quod, ut *Cato* dicebat, homines nihil agendo malè agere diſcant. Vita humana, *ait Cato de moribus*, eſt, ut ferrum, quod ſi exerceas, uſu conteritur, & cum ſplendore quidem, ſin minus exerceas, rubigine exeditur: Sic homines exercendo conteruntur quidem: ſi non exerceas, inertia atque torpedo plus illis detrimenti facit, quam exercitatio, *Gell. lib.* 11. *cap.* 2. Digna eſt de hac re Lex Amaſis regis Aegyptii apud *Herodot. lib.* 2. *Diodor. lib.* 1. digna, inquam, eſt, quæ in uſum revocetur: quæ jubebat ſingulos cives quotannis coram magiſtratu comparere & docere, qua ratione quis vitam ſuſtentaret. Quod ſi non probaſſet, ſe ex fructibus prædiorum: aut honeſto quæſtu vitam agere, aut convinceretur otio diffluxiſſe, capite plectebatur, *Plato* 8. *de Republ.* otioſos homines, tanquam bilem & pituitam, ex corpore ejiciendos putabat. Inſtituerat idem Solon imitatione Aegyptiorum, ſeu, ut *Plutarchus* ſuſpicatur *in Solon.* Piſiſtratus, ſeu etiam Draco, ut *Lyſias* autumat *in orat. contra Niciam*, dederatque poteſtatem in otioſos animadvertendi Areopagitis: *Diodor. lib.* 1. *Valer. Maxim. lib.* 2. *cap.* 1. *Iſocrat. in Areopag. Plutarch. in Solon.* accuſationem verò publicam fecerat, *Laert. in Solon.* quod videret, ut loquitur *Aleſſand. Piccol. lib.* 4. *Inſtitut. Moral. cap.* 12. che il meto otio ſi fa ſeme d'infiniti diſordini, & poco honeſti penſieri. Id quod conquerebatur etiam Appius Claudius in ſeditione plebis. Otio ſcilicet & non alia de cauſa laſcivire plebem &c. *Liv. l.* 2.

De vitando otio & ejiciendis mendicis.

Nihil enim Reipublicæ detrimentoſius accidere poteſt, quàm ſi inutilium ponderum multitudine gravetur, quæ nec ipſa ad ſalutem ipſius quicquam conferunt, & aliorum operas devorant. Antonini Pii laudabilis vox eſt, qui otioſis ſalaria eripiens: Nihil, dixit, eſſe ſordidius, imò crudelius, quàm ſi Rempublicam arroderent ii, qui in

cam

Digitized by Google

eam ſuo labore nihil conferrent, *Iul. Capitol. in Ant. Pio.*

Hinc Theſpienſium Rempubl. vituperat *Heracl. in polit.* eamq; Thebanorum poteſtati ſubjectam fuiſſe refert, quod turpe iis putaretur artem diſcere, vel agros colere: & floruerunt contra, quæ perpetuis laboribus ſuos cives exercuerunt: eaq; res mirum quam floridũ & frequens faciat hodie Chinenſiũ regnum, *Boter. 2. part. Coſmogr.* qui fortaſſe antiquorum Gymnoſophiſtarũ diſciplinam imitantur, quos ſcribit *Patric. 1 de Rep. c.* 8. diſcipulis cibum non præbuiſſe, niſi eum laboribus prius fuerint demeriti.

Quin & in vagos mendicantes advertitur *Iun. de valid. mend. C. lib. 11. & Damh. c. 151. pract. cri.* refert regiæ Maieſt. Hiſpaniæ edictũ, quo vagabundi mendici ad triremes poſcebantur, ut provinciæ, inquit, inutilibus & pernitioſis Reip. hominibus repurgarentur, quod & Carolus V. & Philippus reges Hiſpaniæ ſanxerant *in ſtatutis Mechin. anno* 1506. *editis.* Auguſtus Elector Saxoniæ nullos in ditione ſua mendicos patitur: *In Conſt. Sax. p.* 114. exteris & aliunde adventantibus otioſis hominibus, ne hoſpitia quidem præbet, *p.* 12. Item Maximilianus I. & Albertus IV. Dux Bavariæ in Zigaros & Zigenos, qui anno 1417. duce Zindelio primũ in Germania apparuerunt, prout merebantur, advertit *Hier. Ziegel. in hiſt. illuſtr. Ger. viror. c.* 93. Poloni quoq; vagos & otioſos homines, aut graviter plectunt, aut regiis laborib. mancipant: *L. 1. Stat. c.* 124. 18. *c.* 16. *a.* 7. 6. *c.* 17. *a.* 6. 7. 9. *Lib* 3. *c.* 1. *a.* 1. Eos ſcilicet qui ſuo merito pauperiẽ patiuntur, laboribuſq; ferendis ſufficiunt.

Qui verò imbecilli aut mutili ſunt corpore, quod nec eos in Noſocomia recipiant, propterea *Priluſ. lib.* 1. *Stat. in eom. cap.* 20. meritò taxat illorum inhumanitatem. Nam in Charondæ ll. laudabantur locupletes, qui pauperes reciperent, & inſtituendos aliis darent, quod laudabiliter Brugæ inſtitutum memorat *Damh. c.* 110. *n.* 5. *pract. cr.* quodque multæ civitates rectè imitatæ ſunt, Antvverpium, Ambſterdamum, Noriberga, Luca &c. ut pauperes & derelictos pueros publicis ſumtibus educarent, ſive ad ſtudia liberalia, ſi ingenium conſentiret, ſive ad alia opificia: ægrotos verò & ſenes in Ptochotrophiis, Gerontotrophiis & Noſocomiis alerent. Debet enim Reſp. communis parentis exemplum ſequi, qui nemini ſuæ benignitatis fores clauſas eſſe ſinit, ſed omnes, pro ſua quemque conditione, ſuſtentat.

Collegia ad ſtudia inſtituta.

Ad inſtitutiones redimus, quarum privatam Politicus patrifamilias injungit, ſicut & Solon excuſatum volebat eſſe filium, ab alendo patre, niſi ab hoc artem prius didiciſſet, *Plutarch. in Solon.* quo vero ſit inſtituenda modo œconomicæ relinquit. Ad publicæ verò propagationem collegia inſtituit, in quibus ſtudia excolantur: Cumque Reipublicæ interſit, quæ ſtudia tractentur, cautum eſt legibus, ne quis ſine autoritate Reipublicæ nova collegia inſtituat, *l. collegia* 3. *ff. de colleg. l. mandatis ff eod. l. Neq.* 1. *ff. Quod cuiq. univ. l. ſemper. §. Quibuſd. de jur. immun.* plurimaque conciliabula, quæ ſine SCti autoritate coierant, ſublata memorat *Aſcon. Pad. in Corn. & Piſon.* Imperatorq; *tit. de ſtud. lib. Rom. Conſt. lib.* 11. vetat Magiſtros privatos ſine conſenſu reipublicæ diſcipulos docere, quod jam antea cautum erat de privatis ſcholis Rhetorum, *Sueton. de clar. Rhetor. in princ. Gell. libr.* 5. *c.* 11. cum etiam ordines Monachorum ſine Papæ autoritate obortos prorſus prohibeat Gregorius X. *c. uni. in concil. Lugdun.*

Inanis autem eſſet collegiorum inſtitutio, niſi poteſtatem quoque præcipiendi haberent, quia eluderetur, *l. mandatum. §.* 1. *in fin. de offic. eius cui mand. jur.* propterea poteſtas facta eſt collegiis de rebus ſuis ſtatuendi, *l. ſodales. ff. de collat.* ſi maior pars conſenſerit, *l. 3. de decr. ab ord. fac. l. 3. Quod cuiuſq. univ. l. proxima. ff. eod.* niſi ſtatutum oppugnet leges publicas, *l. ſodal. de collat.* Data eſt etiam poteſtas ſingulos collegas leviter coërcendi, *l. Municipes ff. de decret. ab ord. fac.* aut ejiciẽdi ex collegio refractarios, quod innuit *Cic. Ep. 7. l. 2.* dum ſcribit Mercuriales & Capitolinos M. Furium hominem nequam equitem Rom. è collegio ejeciſſe. Et quidem aliis collegiis de hac poteſtate plus indultũ eſt, aliis minus: imprimis liberalium collegiorũ Vniverſitatibus, quas Academias hodie vocant Imp. Fridericus *Aut. Habita. Ne fil. pro patr.* multum conceſſiſſe videtur: quam Aut. qui liberaliter indulte Principum

De Academiis.

Digitized by Google

interpretanda contendunt, etiam merũ imperium largiri ſtatuunt, *Accurſ. ad d. Aut. Scip. Gent lib.3.de juriſd.c.17.* Nec enim de juriſdictione dubiũ eſt, quam Imp. expreſsè nominat, quamq; ad Rectorem delatam oportet, ne Scholaribus à judicio ſeculari exemptis, impunè peccare liceat.

Sed de mero imperio nequit plus conferri, quàm Epiſcopis competit, cum & hi loco Rectoris ponantur judices. Sed hos à ſanguine prorſus abhorrere conſtat ex *c. his 33. q. 1.* Modica tamen coercitione omnes uti Academias videmus, alias maiori, alias minore, ſicut & *Iuſtin. §. Et hæc omnia in proœm. ff. de Epiſcop. & Profeſſorib.* Berytienſibus in ſtudioſos juris poteſtatẽ facit. Nec facilè permittunt judicio ſeculari poteſtatẽ in Scholares capitaliter advertendi. Nam Iaroslaus, qui poſtea creatus fuit Archiepiſcopus Gneſnenſis, cum eſſet Rector Academiæ Bononienſis totam Academiam ſecum Bononiâ deduxit, quod Magiſtratus Scholarem capite multaſſet, *Crom. lib. 13. rer. Polon.* Coactus quoque fuit præfectus urbis Pariſ. duos ſtudioſos, quos ſuſpenderat de furca tollere, mortuos exoſculari, & honorificè ſepelire, quod illic de ſcelere ſcholaris cognitio ſit Epiſcopi, *Bodin. 3. de Repub. c. 7. Scip. Gent. 3. de juriſd. cap. 17.* qui idem nominat Ingolſtad. Oxonienſ. & Pariſ. Academias, quo jus quoque gladii poſſideant. Neapolitanæ verò Fridericus II. non amplius privilegium conceſſit, niſi ut in civilibus ſcholares à Magiſtris ſuis judicarentur, *Petr. de Vineis l. 3. Ep. 11.* Quantum igitur cuivis ſit indultum Academiæ, ex ſingularum privilegiis diſcendum eſt.

Studia liberalia præcipua inter cætera.

Cum verò Principum ſit, adeoque omnis Reipublicæ collegiis in univerſum proſpicere, imprimis tamen cura eſt habenda ſtudiorum liberalium; ſi *Ariſtot. 4. Polit. cap. 12.* rectè dixit, ante omnia colenda legumlatori, quæ ad ſalutem Reipublicæ maximè faciunt, qui & alibi illud *Euripidis* uſurpat: Non mihi quæ ſpecioſa, ſed quæ utilia. Nec enim tantum didiciſſe fideliter artes, Emollit mores, nec ſinit eſſe feros, qua de cauſa *Beroſ.* ſcribit *lib. 5.* quod Sarton Celtarum rex, ut contineret ferociam hominum, publica literarum ſtudia inſtruxerit: ſed & in his fundatur ſalus Reipublicæ. Nimirum pulchrè quidam doctiſſimus: eſſet publica res, inquit, tunc fortunata ſatis, ſi vel reges ſaperent, vel regnarent ſapientes: quibus verbis reddidit *Prud.* ſymbolum Anton. Imperatoris. Non tantum Iulianus Apoſtata hoc vidit, dum Chriſtianis interdixit literis: *Cyrill. l. 2. contr. Iulian.* aut Habdallas IIX. Arabum Princeps, qui Chriſtianos ab iiſdem arcuit, *Diacon. in Conſt. Copron.* ſed & Mytilenenſes olim, ſocios à ſe deficientes, maximo damno & infamia affecturi, literarum ſtudium apud eos ſuſtulerunt, *Aelian. 7. Var. hiſtor.* Imò & Cyrus Lydios, *Iuſtinus lib. 1.* & Xerxes Babylonios multavit literis, unà cum armis, *Plutarch. in Apophthegm.* quod in his duobus Rempublicam recumbere ſciret, ut docet *Veget. in præfat. lib. 1. Comin. l. 10. bell. Gall.* Quin & Theophilus Imperator Mamumum Arabum Principem, Philoſophum inſignem Leonem à ſe petentem, repulſam ferre paſſus eſt, ratus, tam utilem & præſtantem theſaurum non eſſe barbaris prodendum, *Zonar. in Michael.*

Proinde Caroli M. admonitionem *ex l. 2. capitularium, c. 5.* audiant præſides Rerumpublicarum Scholæ, inquit, ad filios & miniſtros inſtruendos vel edocendos, ſicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promiſiſtis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi nec dum perfectum eſt, ad multorum utilitatem & profectum, à vobis ordinari non negligantur. Et meritò *Homſ.* & ex eo *Magin. in deſcript. Walliæ* laudat Cambros, quod nemo tam pauper apud eos ſit, qui non tradat liberos ſuos literis quodammodo inſtituendos. Nec dubitari poteſt, ſi qua felicitate hactenus uſi ſumus, eam multitudini Scholarum magna ex parte imputandam, quippe, quarum ab Anno 1237. quando prima in Germania fundata eſt Academia Viennæ, viginti in Germania fundatæ ſunt. Cæterum de origine, incremento & progreſſu Academiarum, Item de jure & autoritate earum, quanquam res eſt huius loci, non patitur nos anguſtia noſtri inſtituti prolixius agere, Poterit eorum loco legi diſputatio *Setzers de Academia.*

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS
DE CORRUPTIONIBUS RERUMPUBLICARUM ET EARUM CURATIONE.

CAPUT I.

De Corruptione & Converſione Rerumpublicarum.

Digreſſio & ſumma libri.

QVa de cauſa *Gal. ad Thraſyb. c.* 30. 1. *de ſan. tu. cap.* 1. 9. *Meth. poſt. med. & Aver* 1. *Coll. c.* 1. duplicem medicinæ partem faciunt, videlicet, quod geminis mediis vel conſervemus ſanitatem, vel amiſſam reſtituamus: Eadem nos cogit, Politicam in duas partes tribuere, quarum una, hactenus abſoluta, Rempublicam ex partibus ſuis componere rectè docet: altera, cuius ſummam *Ariſtot.* 5. *Polit. cap.* 1. proponit, ad curandas vel prævertendas eius corruptiones deſtinata eſt. Nam & præſervationē ad curationem ex parte redigit *Galen.* 11. *Meth. c.* 2. *in fin.* & *Eraſt. in Ep. qua quaritur: An depulſio cauſæ ſit curatio*, demonſtrat. Eſt autem, ſicut in Pathologia Medicorū, ita & in hac parte Politices, primū curationis caput, corruptiones ipſas noſſe, ſicut *Scip. Am. lib.* 3. *diſc.* 2. in cuius principio Politicum cum Medico comparat, ait: La prima ſufficienza del valente Medico è conoſcer il male, de ll'infermo, *Gal.* 2. *Met. med.* Proximum, ut cauſas malorum cognitas habeat, *Gal.* 2. *nat. fact. cap.* 9. Nam in morbis, qui cauſam conjunctam habent, ſeu continentem, (voco continentem, non quæ ſit ipſe morbus, *ut diſputant Fuchſ. in lib. de cauſ. cont. & Trincav. Ep.* 10. *Lang. lib.* 1. *Epiſt.* Sed quam Methodici definiebant, *ap. Dioſc. l.* 6. *de mat. med, c.* 34. aliique ex antiquis Medicis, *apud Gal. in lib. cont. Iulian.* qua poſita ponitur, ſublata tollitur effectus, *Ioh. Phil. Ingraſſ. Scegkius, Eraſt. in libell. de cauſ. cont. Valleriol. l.* 6. *Enarrat. medicin.*) Prima & ferè unica indicatio deſumitur à cauſa, ut docet *Gal.* 10. *Meth. c.* 1. 8. *Met. c.* 1. *Fernel. in l. Meth.* 1. *Argent. & Capiv. in lib. de Indicat.* quod & *Lucret. lib.* 3 indicavit, dum negat rectè curari affectus animi, Propterea cauſas morbi, quia non tenet æger. Deniq; cuius gratia hæc omnia propoſita ſunt, curandi Methodus ſubnectenda: quæ omnia *Ariſt. pr.* 5. *pol.* adumbravit, & in toto 5. *polit.* proſecutus eſt. Nam hanc partē præ cæteris diligenter excoluit, quod & *Theophraſtum* feciſſe *Cicero* autor eſt *in fragm. de Rep.*

Interitus Rerumpublic. naturalis.

Diſtinguendum autem nobis eſt inter naturalem declinationem ſeu defectum, & inter morbum Reipublicæ, idque ductu Medicorum, qui inter morbum & naturalem impotentiam omninò diſtinguere jubent, riſit enim *Ariſt.* 5. *pol. c. ult.* Platonem, quod interitus optimæ ſuæ Reipub. aliam cauſam nō aſſignaſſet, quam quod nihil in ſtatu ſuo maneat, ſed ambitu quodam temporis mutaretur, cum hac via omnes aliquando Reſpub. peſſum ire neceſſe ſit. Oſtendit *Gal. in l. de Maraſm. &* 1. *de febr.* in ſenib. humidū radicale, naturali quodam curſu abſumi, unde & Medicum ridet, qui beneficio τῆς ὑγιείας mortem volebat præcavere in æternum, multò magis, ſi reviviſceret, *Paracelſ. in Chir. M. in Param. & alibi* conatꝰ riſurus, cum ipſe *Ariſt.* 3. *Eth.* tanquam pro confeſſo ſumat: Hominem non poſſe immortalem eſſe, puta, ſecundum curſum naturalem,

Digitized by Google

de quo Philoſophus loquitur. Certa etenim finis vitæ mortalibus adſtat, Nec deviari letum pote, quin obeamus, ait *Lucret. lib* 3. Vt idem 4. *Phyſic. t.* 117 5. *polit. pag.* 493 docet, & *Themiſt.* 4 *Phyſ. t.* 117. pulchrè defendit, non ſecus ac ſi ineptias *Rami lib.* 4. *Schol. Phyſic.* prævidiſſet, Omnia conſumit tempus, nec quicquam ſtabile eſt ſub Sole, *ſecundũ inductionem Eccleſiaſtici*, omniaque mortali mutantur lege creata, *Manil. libr.* 1. *Aſtronom.* Hanc igitur theſin ad Reſpublicas bene accommodavit *Polybius lib.* 6. Cuiuſque, ait, corporis, & Reipublicæ auxeſis quædam eſt ſecundum naturam, deinde vigor, poſtea rurſus diminutio. Expreſſius *Livius libr.* 2. Id unum venenum, ea labes civitatibus opulentis reperta, ut magna imperia mortalia eſſent. Ne de cauſa interim dicam, quam in his rerum humanarum turbis effugere impoſſibile eſt. Nam, ut Annibal teſtatur apud *Livium lib.* 30. Nulla magna civitas diu conſiſtere poteſt, ſi foris hoſtem non habet, domi invenit.

N. In hoc lib. 5. Ariſtot. librum, non per capita, cito, quod in iis ſit magna varietas, ſed paginas, ex editione Victorii cũ comment.

Everſio Reipub. Præterea verò alius Rebuſpublicis mortibus accidit ante ſenium, ſeu violentus, quando præter curſum ætatis vel omninò ſubvertitur, vel in aliam diverſæ ſpeciei mutatur, ſive melior illa ſit, ſive deterior. Vtramque enim mutationem vocat *Ariſtoteles lib.* 2. *de anim. cap.* 4. ſed illam perfectivam, hanc corruptivam. Subverſionem Reipublicæ verò, quando aut unà cum forma gubernationis populus excinditur, aut in ἀναρχίαν degenerat. Ἀναρχίαν vocat *Ariſtoteles lib.* 5. *Polit. cap.* 3. *& Plutarch. in Vit. Pyrrh.* confuſionem Reipublicæ, in qua imperantium & parentium diſcrimen ſublatum eſt. Populus autem extinguitur, quando aut interficitur, ſicut Severus, expugnata Byzanthinorum urbe, ſoloque æquata, cives maximam partem delevit: *Herodot. Spart. in Sever.* aut quando in ſervitutem abducitur, ſicut idem Severus reliquias Byzanthinorum vendidit, & Veſpaſianus ad ſervitia duci paſſus eſt, quantum Iudæorum excidio ſuperfuit, *Ioſephus in Antiquitat.* Qui enim in ſervili ſtatu ſunt, pro nullis habentur, *l.* 3. *§.* 1. *in fin. de cap. min. l.* 1. *§.* 1. *Vnde cogn.*

Converſio Rerumpub. Cæterum cum Camillus Veios Romam duceret, & urbem everteret, *Livius libr.* 5. aut cum Scipio urbem Carthaginem incenderet, Reſpublica propterea non peſſumiit, quia, ut Pompeius dicebat: Non eſt in parietibus Reſpublica, *Dion. lib.* 41. & Carthaginenſibus erat Reipublicæ ſalus promiſſa, quam iis ſervari putabant Romani, licet urbe incenſa, *Appian in Lyb.* Transplantari enim poteſt una Reſpublica in aliam, ſicut Romani regiones devictas, & in provincias redactas, ſuæ Reipublicæ tanquam partes inſerebant. Hoc enim modo non in Anarchiam degenerat præſentis formæ corruptio, prout Syracuſis contigit, poſt mortem Dionis, *Plutarch. in Dion.* aut in regno Feſſæ, ubi poſt mortem Abuſahitis per aliquot annos ſine legibus vixerunt ſubditi: *Leo Afric. in hiſt. Afric.* ſed tranſit in unam ex veris Reipublicæ formis, quas *lib.* 1. *cap.* 7. declaravimus. Vnde *Bodin.* 4. *de Republ. cap.* 1. ſex converſionum ſpecies facit, quod tres ſint Reipublicæ primæ ſpecies, quarum ſingulæ in duas reliquas abire poſſunt. Nam quando Monarchiæ una ſpecies in aliam, & unaquæque Reſpublica εἰς τὴν ἐν τῷ αὐτῷ γένη mutatur, quem modum tangit *Ariſtoteles lib.* 5. *Polit. cap.* 425. non mutatur eſſentia Reipublicæ, ſed qualitas, de qua hoc loco non agimus. Tota verò eſſentia Reipublicæ non tantum ſex, ſed duodecim modis convertitur. Trium enim ſimplicium Rerumpublicarum quælibet in duas ſimplices mutatur, utpote Monarchia in Ariſtocratiam & Democratiam: Democratia in Monarchiam & Ariſtocratiam, & unaquæque harum præterea in Rempublicam miſtam, *Ariſtot. lib.* 5. *Polit. cap.* 1. *pag.* 423. 428. 429. *&c.* quam nos *lib.* 1. *cap.* 8. *cum Clapmar. lib.* 5. *de arcan. cap.* 20. ab interitu vindicavimus, & hæc iterum in tres ſimplices converti poteſt. Vnde in ſumma duodecim colliguntur ſpecies mutationum Rerumpublicarum, quarum cauſas porrò inquirere, & ordo *Ariſtotelis*, & ratio curandi præcipit. Nam, quam diu cauſa morbum fovens non tollitur, fruſtra morbo, manum admovemus, ut eſt concors Medicorum ſententia.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT II.

De Cauſis quibuſdam corruptionum Rerumpub.

Occaſiones diſcernendæ a cauſis.

QVod *in generali noſtra Metaph. lib. 1. part. 2. cap. 4.* contra *Argent. 1. de cauſ. morb. & alios*, oſtendimus, occaſionem veris cauſis innumerandam non eſſe, quia ſua vi morbos producere non valeat, *ut patet. 1. in 3. Epid. com. 15.* id in doctrina cauſarum mutationum Rerumpub. rectè quoque obſervatum videmus *ab Ariſtotele*, qui cum aliquot earum cauſas propoſuiſſet, non poſſe omnes occaſiones ordine & brevibus verbis comprehendi ſciens, illas unico verbo indicaſſe contentus fuit, dum ait, etiam ex leviſſimis rebus ſæpe conturbari, nec rarò funditus everti Rempu. ſolere, cujus rei exempla quamplurima affert *5. polit. pag. 404. 424. 431.* Syracuſas enim conturbavit duorum adoleſcentum contentio, quorum alter alteri virginem præripuerat: Delphos, quod ſponſus à ſponſæ, quam deſeruerat, cognatis interemtus erat. Doxandrus in Mitylenæos armavit Athenienſes, quod apud Mitylenæi cujuſdam Timophanis filias repulſam paſſus eſſet. Nec gravior ferè fuit belli ſacri cauſa, & Epidamnus everſa, quod pater filium multaret eò, quod ſe inſcio alterius cujuſdam civis filiâ ſibi deſpondiſſet. Hic enim omnia iſthæc de contemtu ſuo interpretatus, ſocioſque aſſumens cæteros, quibus Magiſtratus jam exoſus erat, Rempub. evertit. Simili ratione Aperi caput, ſeminarium belli extitit inter Aetolos & Arcadas, inter Pictos & Scotos ereptus canis. Satis leve erat, quod Conſtantinopolitani factiones ſuas diverſo veſtium colore diſtinguebant. Tantæ tamen ſeditionis cauſa extitit, ut Iuſtinianum ferè imperio exuiſſet, *Evagr. lib. 4. c. 13. Procop. lib. 1. de bell. Perſ. Nicephor. lib. 17.* Notum eſt *ex Dante Poeta*, quomodo colliſæ fuerint familiæ nobiles Florentinorum, hac una de cauſa, quod Buondelmontius virginem ſibi deſponſatam repudiaſſet. Erat ludicra turris pompoſæ oppugnatio Patavii inſtituta, ubi cum forte fortuna Patavinus Veneto vexillum laceraret, ea res maximum bellum inter Venetos & Patavinos peperit, *Sigon. lib. 15. hiſtor. Ital.* Atque ex id genus vel levioribus occaſionibus, magnum ſæpe incendium conflatum eſt, quas tamen, quia totam vim effectus in ſe non continent, pro veris cauſis *Ariſtot.* non numerat, ſed poſtquam admonuit, ſolere interdum ex tam exili principio, magnum enaſci infortunium, generale remedium, contra quaſcunque tales ſubjunxit, quod, quale ſit, paulò poſt oſtenſuri ſumus.

Inter cæteras verò cauſas, nonnulli referunt providentiam divinam & fatum, aſtrorumque curſum, Item numeros, & alia, quæ generalium cauſarum reſpectum habere videntur. Vnde de iis, quantum ad noſtrum propoſitum attinent, primo loco agendum putavimus. Et de numeris quidem minùs ſolliciti erimus, quod res obſcuriſſima ſit, adeò, ut & in proverbio de rebus obſcuris numeros Platonicos uſurpare ſoleāus: & quanquam *Syrianus, Philo, Beſſarion, Macrobius, Ficinus*, variis allegoricis interpretationibus ſententiam *Platonis* involvere, ut excuſare, alii aliter nitantur, nunquam tamen numero vim efficiendi attribuent, quippe quem *Ariſtot. 13. & 14. Metaph. & 5. polit. pag. 493.* effectiva virtute prorſus deſtitui demonſtrat. Quantitas enim nullam habet efficatiam, ſicut *in comp. Metaph. cap. de Efficient. in fin. deduximus.* & apud recentiores Metaphyſicos dubium eſt, utrum numerus ſit in Quantitate, & Ens poſitivum, quod ſi verum eſt, multò minus vim agendi habebit, quia plus, aut ſaltem non minus debet in cauſa eſſe, quam eſt in effectu, ut ait *Procl. in com. de an. & dam.* Sed de hoc vide *Fonſec. & Soar.* & nos *in Metaph. c. de Quantit.* eam rem luculenter expoſuimus.

Numeri Platonis.

Fatum.

Quod ad fatum attinet, quæſtionem difficiliorē facit, & rei nominis varia interpretatio. Stoicorum fatum, quod *Plat. in Phæd.* legem vocat Adraſteam, & *Chryſip. in 4. lib. περὶ προνοίας* definit interprete *Gell. lib. 6. cap. 2. Plutarch. 1. de plac. c. 26. & in lib. de fat.* ſempiternam quandam & indeclinabilem ſeriem rerum, & catenam, volventem ſemetipſam, ſeſe & implicantem per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta

Digitized by Google

apta connexaque eſt, qua etiam *Homer.* Iovi manus ligat, ut quamquam maximoperè cupiat, non poſſit tamen filio opem ferre, meritò rejicimus cum *Aphrodiſ. in lib. de fat. ad Ant.* & cum *Hermete in dial. de piet. & Philoſ. Plotin. En. 3. lib. 1. cap. 2. En. 2. lib. 2. cap. 8. Fici. in lib. de fat. ad Alex. Pico. 4. cont. Aſtrol. cap. 4. Picol. gr. 2. cap. 34.* per fatum intelligimus providentiam divinam. Qui enim hanc nomine fati intelligit, ait *Auguſtinus 5. de civ. Dei cap.* 1. linguam mutet, ſed mentem retineat. Definit autem

Providentia divina.

providentiam divinam *Damaſc. 2. orth. fid. cap.* 29. quod ſit βούλησις Θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει, quam definitionem à *Ludov. Vives* repetitam, neſcio an ſatis firma ratione impugnet *Scalig. ex ult. ſ. 8. Boetii* definitio eſt, quod ſit divina ratio, in ſummo omnium principe Deo conſtituta, quæ cuncta diſponat, à qua non multum diſcrepat illa *Apuley in l. de dogm. Plat.* Cum igitur hæ definitiones unanimiter declarent, Deum ſua providentia omnia gubernare, quis Chriſtianorum negare velit, eundem res tanti momenti, quales ſunt Regna & Reſpub maximè ſibi commendatis habere, imprimis, qui legerit illud Samuelis: 1. *Samuel. cap.* 15. Deus regnum tuum tibi ademit, & in proximum contulit, qui te longè eſt melior, aut quod Salomoni dictū fuit: 1. *Regum.* 11. Quia non ſervaſti pactum meum, ſcindam regnum tuum, & ſervo tuo dabo. Quin & *Paulus* ait: Omnis poteſtas eſt à Deo: & Chriſtus ipſe ad Pilatum: Non haberes in me poteſtatem, niſi data tibi eſſet deſuper à patre meo. Imò Ethnicis hoc non fuit prorſus ignotum. Nam M. Antoninus ad Verum collegam ſcripſit de Caſſio: Si divinitus ipſi debetur imperium, non poterimus ipſum interficere, etiamſi velimus. Scis enim proavi tui dictum: Succeſſorem ſuum nullus occidit, *Vulcat. Caſſ. in Avid. Caſſ.* qua voce jam antea T. Veſpaſianum uſum *Tranq. in ejus vit.* refert, dum inſidiatores ſuos admoneret: Deſiſterent decipulis agere: ſi fato ipſis deberetur imperium, ſe iis adjumento futurum. Hinc proficiſcuntur vaticinia Prophetarum de futuris regnis, & quæ idem portenderunt, oſtenta plurima. Quanquam enim *Bodin. in Meth. hiſt. 4. Polit. cap. 2. in fin.* viſiones Danielis aliter, atque vulgò ſolent, interpretatur, nullus tamen negat, regnorum viciſſitudines iis adumbrari. Nimis mehercule & præter rem prolixius eſſem, ſi omnia congerere ſigna & oſtenta vellem, quæ Perdiccæ, Cypro, Dario, Alexandro, M. Iulio Cæſari, Auguſto, Diocletiano, Martiano, Theodoſio, Lecho, Zecho, Odoacro, & infinitis aliis futuros honores prædixerunt. Solet enim Deus ſæpè etiam ex Bileami ore veritatem prædicare, *Num.* 24. ſicut Nigidius Figulus, cum Auguſtus natus eſſet, Dominum natum orbis exclamavit, *Dion. in Auguſt.* quod & Cicero de eodem per ſomniū vidit. De liberis Sibyllinis negari non poteſt, quin multa Romanos docuerint, utpote de futura expugnatione Vejorum *Plutarchus in Camil.* de deducenda matre Deorum, bello ſecundo Punico, *Livius lib.* 29. &c. Lentulus quoque deſtinatum familiæ ſuæ regnum ex Sibyllinis verſibus vaticinari ſolebat, & de Telepho quodam ſcribit *Suetonius in Auguſt.* quod eadem ſpe, tanquam fato ſibi debita, dominationem & Auguſtum & Senatum aggreſſus fuerit. Et quantum tempore Syllæ Sibyllinos libros conflagratos ſcribat *Solinus cap.* 8. tamen *Zonar. in Leon. Armen.* Leonis Imp. & imperium & mortem in iis præfiguratam fuiſſe teſtatur. Legitur *apud Vincent. lib. 21 hiſtor. cap.* 30. & *Boet. in hiſtor. Scot.* Merlini prophetia, quam *Alanus ab Inſul.* cum commentariis edidit: Leguntur apud *Philoſtrat.* quam multæ prædictiones: nec non Oracula interdum vera fuerunt, ſed quorum maximam partem eventus falſam docuit. Creditum quippe fuit, fatalem Romani imperii terminum fuiſſe Cteſiphontem, unde *Flavius Vopiſc. in Caro.* multorum ſuſpiciones refert, qua Carum fulmine abſumtum credebant, quod fatalem Romanorum terminum ſupergredi auſus fuiſſet. Sed Diocletianus ſine impedimento Aquilas longius protulit, quod cum narraſſet *Pompon. Lat. in Diocler.* Plerunque oracula fallere: id quod etiam *Arian. Epictet. lib. 2. cap.* 20. confeſſus eſt: Pythiam, ait, ſciſcitantur, ut falſa audiant, & oracula aliis enarrent. Hanc igitur muta-

tionum

tionum cauſam primam, licet accuratiſſimè non pertractet Politicus, ubique tamen præſupponit, tanquam à Theologo luculentius explicatam, cuius hæ ſunt partes primariæ. Politicus enim non poteſt, niſi ex ſua arte cauſas aſſignare, niſi altum facere, & terminos ſuos tranſgredi velit.

An aſtra ſint ortus & interitus Rerumpub. cauſa.

Inveniuntur non pauci, qui Aſtrologiæ nimis dediti, ex poſitu ſtellarū omnes mutationes Rerumpublicarum derivant, cuius ſententiæ & *Prud.* fuiſſe convincitur ex his verſibus *l. poſt. ad Symmach.* Vrbibus affert Hora dieſque ſuum, cum primum mœnia ſurgunt, Aut fatum, aut genium, cuius moderamine regnent.

Quantum aſtris tribuendum.

Non ita quidē omnem oportet nos Aſtrologiam rejicere, ſicut omnes Mathematicos & Magos per Senatusconſultum Italia pulſos memorat *Tacitus lib. 2. Annal.* qui jam antea C. Cornelii Hiſpalli prætorio edicto pulſi erant, anno Vrbis 614. *Valerius libr. 1.* Et M. Agrippa quoque, cum ædilis eſſet anno 721. *τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν. Dion lib. 49.* id quod crebrò poſtea repetitum fuit à Vitellio, *Xiphilin. in Vit. Vitell.* & imprimis à poſterioribus Imperatoribus, qui Mathematicos maleficis accenſent, *tit. de Mathemat. & malefic.* C. quod tum temporis Mathematici vaticiniis maximè incumberent, ut ex *Zonar. Diacon. Nicet. Gregor.* abundè patet. Quin & Canones eandem Aſtrologiam damnant, *cap. Legimus. in fin. diſtinct. 37. Illud quoq; in fin. 26. qu. 2.* quod tamen de abuſu Aſtrologiæ intelligendum, contendit *Gerhardus Columb. libr. 1. de febr. peſtilent. cap. 10.* Nam *Iohannes Picus in libr. contra Aſtrol. & Franciſcus Picus* nimium detrahunt Aſtrologiæ, dum *Iohannes lib. 3. cap. 4. & 5.* non aliter putat cœlum agere, quam per motum & lumen, quæ & *Averrois* ſententia eſt *in lib. de ſubſt. orb. 2. de cœl. t. 42. & Zimar. prop. 45.* cum tamen multis experimentis, imprimis in facienda medicina, occultam influentiam probare poſſint, *Concil. in different. Iambl. de myſter. Aegypt. Plot. En. 2. lib. 3. Augen. lib. 8. Epiſt. 2. Conimb. 2. de cœl. c. q. 4.* quorum opinioni ſubſcribimus quidem, ſed cum limitatione *Thomæ 1. p. q. 115. 3. cont. gent. c. 85. & Scoti in Report. 2. Sent. diſt. 14. q. 3.* quod in corpora naturalia quidem cœli virtus efficax ſit, ſed non in voluntates hominum, niſi quatenus corporis temperamentum ſequuntur.

Opinio Cardani, Gaurici, Leovitii, &c.

Vnde facilè redargui poſſunt *Cardanus, Lucas Gauricus, Leovitius & alii*, qui ex Thematibus Genethliacis urbium fortunam, & ætates Rerumpublicarum conjicere volunt, Taruntium fortaſſe imitaturi, qui ex geſtis Romanorum natalem urbis ambiguum inveniſſe ſcribitur *à Plut. in Vit. Rom.* in quo tamen themate *Ioh. Pic.* multa falſa notat, nonnulla etiam prorſus impoſſibilia. Sed hoc abſurdum eſt, quod ex Vrbis fortuna, Reipublicæ caſus æſtiment, quaſi non poſſit Vrbs tota interire & abſumi, vel undis, vel igni, Republicâ interim ſalvâ manente.

Opinio Allaci & Peuceri.

Alii ad conjunctiones magnas ſuperiorum Planetarum mutationes Rerumpublicarum referunt, ut *Petrus Allac.* & fortaſſe etiam *Peucerus, qui in lib. de divin.* ſpatio quingentorum annorum Reſpub. plerunque convelli ſcribit, cum tamen multæ terminum iſtum ſupergreſſæ fuerint, nonnulli etiam citius peſſum ierint, & veluti in herba perierint. Conjunctiones verò magnæ, licet *Ptolemæo*, eluviones, peſtes, & alia magna mala producant, non tamen ſemper novas Reſpublicas ſecum ferre, aut veteres demoliri deprehenduntur.

Opinio Copernici.

Copernicus ad Revolutionem Eccentrici terræ, ortus & interitus Rerumpublicarum revocat. Sed præterquam, quod triplex ille motus terræ, falsò & contra principia à *Copernico* affingitur, ſicut *in Phyſicis cap. de cœlo* monſtravimus, conſtat ex hypotheſi *Copernici* motum illum regularem eſſe & certum: Sed Rerumpublicarum converſiones adeò incertæ ſunt, ut multas, priuſquam ferè caput extulerint, ad principia redire videamus, ſicut Anabaptiſtarum nova in Weſtphalia, ſi id nominis meretur, Reſpublica eo ferè cecidit die, quo emerſerat, *Munſt. 2. Geogr.*

Opinio Cardani.

Cardanus adhuc aliam cauſam ortus magnorum imperiorum ex aſtris affert, videlicet, quibus extrema ſtella in cauda Helices, Sole meridianum tenente, verticalis fuerit, iis magnum imperium portendi, qualiter diſpoſi-

Digitized by Google

diſpoſitam hanc ſtellam fuiſſe putat, erga prima initia Romæ. Refutat exemplum hoc ſatis rectè *Bodinus*: nobis verò ſufficit, hìc à *Cardano* quærere, ſi ſtella ſic poſita imperium promittit, quare multis aliis populis, quibus ab eo non tantum verticalis, ſed & perpendicularis extitit, imprimis ſeptentrionalibus, tantum imperium nondum dederint?

Qui ad cometas referant.

Alii Cometis mutationes Rerumpub. aſſcribunt, ut *Mizald. lib. 2. Cometogr.* quod *Aphoriſmus* 100. *Ptol.* confirmare videtur: ſi effulſerit Cometes in cardine regni alicujus, interibit rex vel magnus aliquis in eo. Sed quicquid ſit de præſagio Cometæ, quam Poëta nunquam impunè viſum pronunciat, cujuſque præſagii exempla quamplurima affert *Iulius Obſeq. in lib. de prodig. Camer. lib. 2. de oſtent. Meurer. in Meteor. c. de Comet. Millich. in 2. Plin. Iohan. Prætorius Ioachimicus in libell. de Comet.* nonnulla quoque ponit ipſe *Plin. lib.* 2. nunquam tamen bella, ut cauſa, ſignificare poteſt. Habet enim naturales cauſas & generationem aliis Meteoris ſimilem, ut *Ariſt. Olympiodorus*, & alii *in Meteor.* docent, & nos in Phyſicis contra Neotericorum diſputationes aſſeruimus: unde ſterilitatem, ſerenitatem, & peſtem quidem efficere poteſt, bella verò & interitus Reip. minimè. Imò *Scalig. exerc. de com.* exemplis oſtendit, non raro impunè viſos fuiſſe Cometas, quod ex *Cranzii, Sigeberti, Widokendi, & Saxonico antiquo Chronico*, imprimis verò ex *Buntingi Brunſwicenſi, Pomarii Magdeburgenſi. Item ex Marchico, & Riwandri Thuringico Chronico* patet, qui nihil ferè niſi cometas narrant, nec tamen ſingulis notabiles rerum mutationes aſſcribere poſſunt.

Evenit ſæpè, cum infortunia affluant omnibus horis, ut malum cum Cometa coincidat, aut paulò poſt ſequatur, quod etiam ſine Cometa ſæpiſſimè obtingit, an idcircò omnis talis eventus cometæ aſſcribendus eſt. Si te ambulante fulguraverit, ait *Ariſt.* 1. *poſt. t.* 34. non quia tu ambulaſti, fulguravit, nec, quia fulguravit, tu ambulaſti, ſed hoc cum illo per accidens coincidit. Non loquor de ſtella, quæ ante aliquot annos in Caſſiopeja, & nunc ad pedes Serpentarii, inter ſtellas fixas apparuit, quod cum Cometis confundi non debeant: nec omnem de Cometis religionem hominum animis exſculptam velim: id tantum dico, non poſſe à Cometis certas Rerumpub. cauſas acceſſi, cum pauci anni tranſeant ſine Cometis, Reſpub. verò toties non intereant, nec renaſcantur.

Qui ad Eclipſes.

De Eclipſibus idem eſt judicium, quas, quia magnorum corporum defectus ob oculos nobis ponunt, de extremo judicio nos admonere CHRISTUS ipſe voluit, cum tamen cauſas habeant regulares & naturales non eſt, ut in rebus agendis ab iis nos impediri ſinamus, ſicut Niciæ exercitus internecione deletus fuit, cum eum Nicias præ metu Eclipſeos intrà caſtra continuiſſet: *Plut. in Nic. Tucyd. lib.* 7. aut ut tantoperè ab iis nobis metuamus, ſicut Ludovicus Pius, contracta ex defectu Solis mœſtitia, mortem ſibi contraxiſſe ſcribitur, *Sigon.* 4. *de hiſt. Ital.* & Archelaus rex, deficiente Sole, ſolebat regiam claudere filiam, quaſi in maximo luctu, tondere, *Sen. lib.* 5. *de benef. c.* 6. Rectius Pericles, qui cum exercitum ob deliquium Solis conſternatum videret, nequaquam, ut Cleombrotus fecerat, *Herodot. lib.* 9. eum retrò duxit, ſed circumitis ſtationibus, cauſas aperuit, exercitum in officio continuit, *Front. lib.* 1. *cap.* 12. *Quintil. lib.* 1. *c.* 10. *Valer. lib.* 8. *cap.* 11. *Patrit.* 2. *de Repub. tit.* 16. Noverat enim ex Thaletis, qui Ionas primus Eclipſium cauſas docuerat, *Herodot. lib.* 1. *Cic. de div.* & Anaxagoræ præceptoris ſui doctrina, *Plin. lib.* 2. *c.* 12. naturaliter accidere, non tantum Solis & Lunæ, ſed & aliorum Planetarum Eclipſes, ſi eorum lumen terris eripiatur, quas cauſas Claudius Imper. Romæ publicè propoſuit, cum Sol die ejus natali deficeret, ne inde aliquid tumultuum oriretur, veritus. *Dion. lib.* 60. Notum eſt ex *Tacit.* 2. *Ann.* de Druſo, & de Sulpitio Gallo *ex Flor. Epit.* 4. *Dec.* 5. quomodo exercitum ob Eclipſes conturbatum demulſerint, redditis cauſis naturalibus, & oſtenſo, quod nihil inde ſibi metuendum eſſet. Quo ſophiſmate Columbus, Eclipſi Lunæ erga Americanos abuſus fuerit, *ex hiſt. Ind.* patet.

Quid igitur de aſtrorum inclinatione dicemus,

Digitized by Google

cemus, cum in voluntares hominum, unde corruptiones Rerumpublicarum originem ducunt, non ſint efficacia, & ſi quicquam efficiant, à ſapiente tamen præverti aut impediri poſſint, cum ſapiens dominetur aſtris? Nimirum ſicut Caſſius, cum à Chaldæo vetaretur Parthos bello laceſſere, priuſquam Sol Scorpij ſidus evaſiſſet: Non, inquit, Scorpiones metuo, ſed Sagittarios, ad Parthos alludens, quorum ſagittis Craſſus erat obrutus, *Plutarch. in Craſſ.* ſimulque oſtendens, cauſarum proximarum ſibi rationem habendam, & non remotarum, quibus proximæ modum imponunt: Ita Politico non Aſtrorum curſus reſpiciendi ſunt primariò, ſed, quæ ex ſua diſciplina derivantur, cauſæ proximæ. Nam cum Manuel Comnenus cum Siculis confligere nollet, niſi proclivi ſiderum poſitu prius obſervato, tandem Conſtantinum ducem in aciem prodire juſſit, quod ſidera conſentire viderentur, quo effecit, ut amiſſis copiis, dux ipſe caperetur, *Nicet. 2. Annal. Manuel.* Quapropter *Sibylla lib. 3. oracul. extantium* de bonis hominibus ait: quod ὅτι ἠελίου κύκλον δρόμον, οὔτε σελήνης curant, οὐδὲ τὰ χαλδαίων, τὰ προμάντια ἀστρολογοῦσιν, οὐδὲ μὴν ἀστρονομοῦσι, τὰ γὰρ πλάνα πάντα πέφυκεν, Ὅσσα μὲν ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶντες κατ' ἦμαρ ψυχὰς γυμνάζοντες ἐς οὐδὲν χρήσιμον ἔργον.

Caput III.

De Cauſis Mutationum ſpontanearum & per fallaciam

Duplex mutatio a duabus cauſis.

Ut igitur ad cauſas proximas & Politicas, quæ ſunt hujus loci, deſcendamus, ſciendum eſt ex *Plut. 5. de Republica Ariſtot. 5. polit.* 433. 467. duplices eas eſſe, externas & internas, quam diviſionem ſequitur & *Polyb. lib.* 11. dum ait: Inteſtinos hoſtes difficilius vitari, quam externos, & *Livius lib.* 3. ubi vocem Annibalis refert: Nulla magna civitas diu conſiſtere poteſt, ſi foris hoſtem non habet, domi invenit. De inteſtinis, ductu *Ariſtot.* agemus prius. Triplici autem modo ex internis cauſis corrumpuntur Reſpub. vel per vim, vel per fallaciam, quos duos modos ponit *Ariſt. 5. pol. p.* 410. vel deniq; ſponte & cum gratia tum Imperantium, tum Parentium. Id quod fit uno modo, per deditionem, utpote, quando Campani, à Samnitibus in anguſtum coacti, in Romanorũ fidem & civitatem ſe recipiunt *Livius lib.* 7. cujus deditionis duo illuſtria exempla apdud *Livium* habentur, Campanorum *lib.* 7. & Collatinorum *lib.* 1. *Alciat. lib.* 1. *parerg. cap.* 14.

Mutatio, quæ fit ſponte.

Aliter per indulgentiam eorum, qui Reipublicæ poteſtatem in manu habent, quod tamen rarò admodum accidere *Ariſtot.* 4. *polit. c.* 11. credit, ubi & recordatur, unum tantum ex principibus inventum, cui perſuaderi potuerit, ut loco regio cederet: Cadmum fortaſſe intelligens, qui patriam Tyrannidem in Co muravit in Democratiam, *Herod. lib.* 7. Nihil enim eſt dulcius, quam imperare, ut Selymus I. dicere ſolitus fuit: *Faſ. in ejus vit.* & Antonodorum à conſilio deponendi Tyrannidem, dehortata eſt Democrata uxor, admonens ipſum uſurpatæ à Dionyſio vocis, qua pedibus tractum, non inſidentem equo relinquere Tyrannidem dixerit oportere, *Victor. ad 5. polit. pag.* 473. Et quanquam Auguſtus populo regnum reddere vellet, levi tamen ratione perſuaſus, animum mutavit, *Sueton. in Aug.* Tiberium quoque ab initio dubitaſſe, utrum retineret ſibi imperium, vel patribus reſignaret, *Tacit. 1. Annal.* autor eſt, ſed dulcedo imperij prævaluit. Invenimus nihilominus *apud Aelian libr. 6. Variar.* Gelonis Imeræi exemplum, qui devictis Carthaginenſibus & tota Sicilia, in forum proceſſit nudus, dixitque, ſe civibus ſuis principatum ἀποδιδόναι *Camer. 4. polit. cap.* 11. Poſt tempora Ariſtotelis Ariſtænus *apud Livium lib.* 34. Nabidi in memoriam revocat multos Tyrannos, qui depoſita Tyrannide, honoratam inter cives vitam egerint.

Noſtro tempore, Andreas Auria, cum patriam Genuam ad pacem compoſuiſſet, principatum, qui ipſi offerebatur, maluit, ut ipſe loquebatur, patriæ dono dedicare, *Iov. lib* 34. Multi quidem regnum aut principum, vel propter metum vel propter

Digitized by Google

onus imperij, vel ut religioſiorem vitam capeſſerent, vel etiam defeſſi, ab imperiis abierunt, quorum catalogum vel apud *Tholoſan. lib. 26. de Republica, cap. 1. 2. & 3.* legere licet, ſed quia Reſpublicas non mutarunt, ad hunc locum minimè quadrant. Nec in Monarchiis ea mutatio tantum locum habuit, ſed, in aliis Rerumpublicarum formis. Nam Mitylenæorum Democratia in Monarchiam mutata fuit, cum Pyttaco Aeſymnetæ ſummam omnium rerum committerent, *Ariſtotel. lib. 3. polit. cap. 10. Laert. in Pittac.* & Venetorum in Ariſtocratiam, cum Tribunis, mox in Monarchiam, cum Duci Rempublicam in manum traderent, de quo diximus *lib. 1. cap. 8. ex Ianott. & Volater. de Republica Venetor.* Duodecim Palatinorum in Polonia Ariſtocratia, qui poſt interitum Vandæ, centum annos, ut computat *Michoѵ. lib. 1. Chron.* rebus præfuerant, in regnum deſiit, cum uni Præmislao ſe ſubjicerent, qui ſua prudentia, Alexandri M. exercitum, ut errat *Vincent.* aut Moravorum & Vngarorum cohortes, *ut rectius Dugloſſus autumat*, compreſſerat, id quod iterum in eodem regno contigit, cum proceres, niſi in unius manu Rempublic. conſiſtere non poſſe videntes, per 200. & amplius annòs intermiſſum regnum Præmislao redderent, *Cromerus libro undecimo.*

Nonnunquam cum indulgentia Principum concurrit error eorum & ſophiſma ſubditorum, idque potiſſimum, ubi electio invaluit, vel pura, vel cum ſucceſſione temperata. Qui enim ita ad principatus deveniunt, priuſquam eos ſibi elaborent, vel ut eos in ſtirpe ſua propagent, quam multum de jure ſuo remittere coguntur, ne ambitu & ſpe ſua excidant, nec cogitant interim, quod hac via, interdum ſeipſos, ſed ſucceſſores ſine dubio ſolida poteſtate privent, prout in Lacedæmoniorum, Germanorum, Venetorum, & Polonorum Rebuſpublicis clarè videre eſt. Nam cum Theopompus, *ut volunt Ariſtotel. libr. 2. polit. pag. 473. & Plutarch. in Lycurg.* Ephororum Magiſtratum inſtitueret, ut regnum ſibi firmius faceret, quantumvis admonitus ab uxore, ne liberis regnum ea facilitate perderet, brevi effecit totam Rempublicam ſui juris, ſuis certè ſucceſſoribus præter honorem regium nihil reliquit, ut retrò declaravimus.

In imperio Germanorum Carolus Quartus, ut Wenceslao filio jus ſuccedendi emeret, multa de jure Imperatoris Electoribus conceſſit, *Cuſpin. in Cæſar.* ſicut & apud Polonos Ludovicus Vngarus, ut uni ex filiabus, *Lib. 1. Statut. Polon. cap. 2. art. 1.* & Iagello, ut uni ex filiis regnum relinqueret. *Cromer. lib. 19.* & Sebaſtianus Cyanus apud Venetos, cum Senatoribus jura majeſtatis diviſit, ex quo ſenſim Monarchiæ delapſæ ſunt, aut in mixtas, aut in puras Ariſtocratias, perinde, ſicut ex indu.generia unius Valerij, omnis poteſtas patribus Romanis erepta, & paulatim ad plebem deducta fuit, *Livius l. 2. Plutarch. in Public.* Poſſunt hic igitur, & ſoliti ſunt jam diu ſubditi, ſophiſtica quadam fallacia uti, ut non admittant ad imperium, niſi certis legibus circumſcriptum, quas non facilè aſpernaturus eſt, qui præter electionem nullum regnandi jus habet. Si enim hæ leges de anno in annum acuantur, & ſenſim particulæ majeſtatis, una poſt aliam decerpantur, ita ut tota majeſtas uno icto præcidi non ſentiatur, verè Sophiſticè proceditur ad poteſtatem unius minuendam.

Ita Veneti, mortuo Auguſtino Barbarino Duce, cujus laxior fuerat potentia, anguſtioribus terminis ſucceſſores illigarunt, *Sabell. in hiſtor. Venet.* Ita Danorum Ariſtocrat. tum maximè incrementa ſumſit, cum abdicato Chriſtierno, Fridericum juratum, & novis arctioribuſque legibus circumſcriptum ſubſtituerunt, *Articul. in quos Feder. juravit.* Carolo Quinto tantò graviores leges poſuerunt Germani, quantò ad imperium minus juris habebat, *Sleidanus lib. 1.* Poloni, quoties peregrinos reges acceperunt, toties juramenta & leges regni acuerunt, ut in Ludovico Vngariæ, Wenceslao Bohemiæ, Iagellone, Lituan. & noſtro tempore in Henrico Gallo patuit, quod & Angli in Philippo Hiſpano, & Galli in Henrico Quinto, Anglo obſervarunt. Non enim facilè putarunt quaſcunq; conditio-

Digitized by Google

ditiones recuſaturum, cui ſine iis Republica exulare liceret.

Mutatio per fallaciam.

Per fallaciam putat Ariſtoteles mutari Reſpubl. quando vulgo, vel univerſo populo tam callidè imponitur, ut quod fit, fieri non ſentiat, quam fallaciam *Ariſtotel. libr. 4. & 5. politic.* vocat σόφισμα, & *Tacitus* arcana imperij, ut poſt dicemus *Platonis* enim & *Xenophont.* dictum eſt: Magiſtratibus non aliter, quam Medicis erga pueros & ægrotos, interdum mentiri licere, quem dolum, ſi ad bonum finem dirigatur, Bonum ICti vocant, ſi verò ad malum, fallaciam hîc nominamus. Et Solon quidem cum reformationem Reipubl. animo moliretur ambiguis promiſſis voluit animos civium primùm præoccupare. Cum enim æquales ſe laturum leges ſponderet, non minus vulgi, quam τῶν εὐπάτρων animos pellexit, quod hi Geometricam, illi Arithmeticam æqualiatem ſperarent, *Plutarch. in Solon.* Lycurgus vero à populo obtinuit juramentum, ſe ſervaturum leges ipſius, donec ab Apollinis oraculo earum confirmationem afferret. Interim ivit in exilium, nec unquam Spartam rediit, ut ſuis legibus cives perpetuò obligati manerent, *Plutarchus in Lycurg.* Facilius ea ratione uterque mutavit ſtatum Reipublicæ, quàm ſi vi uti voluiſſent, ſicut Agis poſtea & Cleomenes, fruſtra tentârunt, *Plutarchus in Agid. & Cleomen.* Nam ubi Leonina pellis nihil efficit, Vulpina induenda eſt, ut fertur vox Lyſandri, *Probus & Plutarchus in Lyſandr.* Piſiſtratus hac fraude, non tantum ſine ſanguine obtinuit, ſed & pacificam ſervavit Tyrannidem, quod in judicium ſe duci pateretur, *Ariſtotel. lib. 5. polit. pag.* 490. & ad Solonem humaniter ſeriberet, ſe nec ex libertate populi, nec ex legibus ejus quicquam immutare, *Laërt. in Solon.* Cæſar quoque, quod plebi ſe familiariſſimum faceret, & Auguſtus, quod ſe ejus tribunum vocaret, *Tacit. lib. 1. Annal.* & Tiberius, quod pleraque à patribus ſine provocatione decidi pateretur, *Tacit. ibid. & libb. ſeqq.* poteſtates ſibi acquiſiverunt, idque arcanum pateſecit *Ariſt. lib. 5. polit. p.* 450. ubi docet: Qui plebi imponere voluerit, illi non eſſe ſolito juramento utendum: τῷ δήμῳ κακὸν ὐκ ἴσομαι, ϗ βυλεύσω, ὅτι ἂν ἔχω, κακόν. Plebs enim illi ſe non committet, omniaque ejus acta ſuſpecta habebit, ſed tali ſermone utendum putat ὐκ ἀδικήσω τὸν δῆμον. Sic enim, poſtquam ſibi fidem plebis elaboravit, ubi volet, auribus eam ducere poteſt. Omitto fraudes, quibus Clearchus Heracleota, patriæ libertatem eripuit: *Polyæn. l. 2. Stratag.* item quibus Mahometh, & poſtmodum ejus ductu, Iſmaël Sophi, & Seriſſij integra regna occuparunt: Item, quibus Iohannes Vicentinus Monachus Bononienſiū Tyrannidem in ſe tranſtulit, *Fulgoſ. lib. 1. c. 1.* cum id genus exempla paſſim apud omnes hiſtorias occurrant, & nobis infra ad ea ſit redeundum, quandoquidem cum vi fallacia plerumque miſceri, aut eam præcedere ſoleat: Et nunc ad tertium modum progredimur, quando per vim internam Reſpub. concutiuntur.

Caput IV.

De Cauſis Mutationum per vim internam.

DEnique naſcitur in medio Reipublicæ malum, quod etiam optimæ Reſpublicæ perſenſerunt, nimirum ſeditio, certum interituræ Reipublicæ argumentum, aut à ſeipſa, aut per vim externam ſupervenientem. Dum enim Ancini & Ardeates de agro rixantur, populus Romanus eum ſibi adjudicat, *Plinius libro* 3. Dum Robertus Bruſſius & Balliolus de regno Scotiæ contendunt, Eduardus Anglus illud ſibi pro feudo vendicat, *Buchan. l. 8.* Ita, licet diſſenſio ipſa civium, Reipublicæ mortem non afferat, aperit tamen viam eam occupandi potentioribus Principibus, qui in eum finem inimicitias, inter potentiores Reſpublicas ſerere & alere ſolent, donec mutuis diſcordiis attritas vires ſine negotio occupent, ut docet *Ariſt. 5. polit. p.* 476. inter Sophiſmata Tyrannorum. Vnde *Tac. in Agric.* ait: Nihil principi adverſus ſubditos utilius, quàm ſi in commune non conſulant, id eſt, ſi factionibus ſeparentur. Apud *Cic. 3. de orat.* Craſſus commendat ſeditiones tanquam Reip. utiles & neceſſarias, quas etiam

An diſcordia utilis ſit Reipublicæ.

Digitized by Google

probat *Machiavell. lib.* 1. *diſc. cap.* 4. quod inde bonæ naſcantur leges, ut & *Cyr. Sponto. part.* 3. *cordel. principe.* Sed committunt. fallaciam accidentis, ut oſtendunt *Scipion. Ammir l.* 2. *diſc.* 11. *Antimach. l.* 3. *theor.* 31. Perinde enim faciunt, ac ſi quis ſcelera laudet, quod bonis legibus cauſam præbeant. Sicut enim ante morbos neceſſe eſt cognitos eſſe, quam remedia eorum: Ita cupiditates prius natæ ſunt, quam Leg. quæ iis modum facerent, ut ait Cato *apud Livium libr.* 34. Oratorum quippe licentia Cinciam rogationem: Candidatorum ambitus leges Iulias: Magiſtratuum avaritia Calphurnias leges pepererunt, *Tac.* 15. *Annal.* & idem *Tacit.* 3. *Annal.* ait: Corruptiſſimâ Republica plurimæ leges. Pari modo quartanam commendabant nonnulli *apud Gellium & Langium in Epiſt. Medicin.* quod interdum ad incurabiles morbos proficeret, quam tamen in ſua natura morbum eſſe, & vitæ temperieique inimicam negari non poteſt. Nec enim melius ſe habet ſeditio vel diſſenſio in Republica, quam morbus in corpore, cum ſatis virium habeat, ad diſſolvendam quamcunque Rempublicam, in qua radices egit, niſi præveniatur. Quid enim Barchina & huic oppoſita factio apud Carthaginenſes, *Livius l.* 20. *Plut. in Hannibal.* plebis & Patrum apud Romanos Gibellinorum, & Guelphorum apud Italos, *Sigonius in hiſtor. Ital.* Mediccorum & Soderin: apud Florentinos, *Guicciard. in hiſtor.* Partialitates domorum Leucaſtri & de Lortz apud Anglos, *Polydor. Virg. lib.* 24. Aureliorum & Burgund. apud Francos; aliæque in aliis Rebuſpublicis diſcordiæ effecerint, abundè patet, & *Machiavell. libro* 3. *diſc.* 27 falſitatis convincere annitur, quod vulgò credi & dici ſolet, melius ſub imperio conſervari poſſe civitatem ſeditioſam, quàm concordem, quia diſcordiarum ſemina ſæpè in Principem Reipub. conjiciuntur, & ingruente bello, altera pars, quam Reſpublica inflammetur. Quid ni enim hoc malum ſit, quod fundamentum Rerumpubl. adeoque omnium rerum videlicet concordiam, convellit. Non alia de cauſa tantoperè improbat multorum imperia *Herodotus lib.* 3. niſi quod inter multos facilius odia gliſcant, unde primùm ſeditiones, mox cedes, & denique certus Rerumpublicarum interitus ſequitur. Et *Ariſtoteles* 5 *polit. pag.* 390. populi dominatum ſtabiliorem putat, quam paucorum, quod hic duplex incidere poſſit diſcordia, dominantium, tùm inter ſe, tùm contra plebem, illic verò ſimplex tantum ſit, videlicet plebis contra optimates.

Nam idem *Ariſtotel.* 5. *polit.* inter cauſas, ex quibus peculiariter mutatur Ariſtocratia, numerat diſcordiam optimatum, quam *Livius* rectè venenum Rerumpublicarum vocat, & *Ariſt. l.* 5. *pol. pag.* 418. ait: ἀσθενὲς τὸ στασιάζον. Catonis prudentiæ aſcribimus, quod leves oppoſitiunculas vel ſuſpiciones potius inter ſervos aluerit, ut ſe mutuò timerent, ſed magiſtratuum alia eſt ratio, in quorum manu ponuntur conſilia Reipublicæ, dum interim ſervi ſummam rei familiaris non gubernant, ſed ſi quid peccarint à patrefamilias in ordinem rediguntur: alia longè ratio eſt in optimatibus, quorum diſcordias nullius, qui ſit ſuperior, poteſtas coercere poteſt. Nec ipſe denique Cato apertas inimicitias cum poteſtate nocendi in ſua œconomia toleraſſet, quippe univerſam domum ſecum ruituras, perinde ut Camillus & Manlius, *Livius libr.* 6. Sylla & Marius, *Plutarchus in hor. Vit.* Cæſar & Pompeius, Themiſtocles & Euribiades, *Herodot. lib.* 8. inter ſe cum periculo Reipubl. contenderunt, & *Sturmdial.* 1. *de bell. Turc.* per longam hiſtoriarum ſeriem demonſtrat, Principum Europæ diſcordias præbuiſſe poteſtati, Turcarum ſatis magnum incrementum. Ex quo patet veritas dicti *Ariſtot.* 5. *pol. pag.* 422. qui ait: ὁμονοοῦσα δὲ ὀλιγαρχία οὐκ εὐδιάφθορος ἐξ αὑτῆς, quod Quintius in oratione ad Græcos paulò ſecius expreſſit: Adverſus conſentientes nec rex quiſquam ſatis validus, nec Tyrannus eſt, diſcordia & ſeditio omnia opportuna inſidiantibus faciunt, *Livius l.* 34. & *Agath. l.* 1. cum recenſuiſſet, Francorum dominationem ſola primatum concordia ſtabilitam fuiſſe, addit, ἡ ὁμόνοια & amicitia conſervat omnes magnas Reſpubl. facitque hoſtibus inexpugnabiles. Nam de Thracibus ſcribit *Herod. lib.*

lib. 5. Inexpugnabiles futuros, ſi unius imperio regerentur, aut omnes idem ſentirent, quod de Græcis ſine controverſia dici potuiſſet: quocirca optimi quique Principes, quibus cum iis negotium fuit, ſtabilimentum hoc ante verterunt, & diſſenſiones inter illos vel ſeminarunt vel gliſcentes aluerunt, ut Artaxerxes, *Polyan. lib.* 7. mox Philippus, *Iuſt.* 8. & denique Romani *Herod.* 5. Quin inter ipſos Athenienſes Piſander hac ratione Tyrannidem ædificavit, quod alterum alteri ſuſpectum feciſſet, *Thucyd lib.* 8. Id conſilij imitatus eſt Cæſar, qui inter Arvernos & Aeduos tam diu inimicitias aluit, donec utroſque ſibi ſubjiceret. *Cæſar. lib.* 1. *&* 6. & poſt eum Druſus non leve decus quæſivit, inliciens Germanos ad diſcordias, utque fracto Maroboduo uſque in exitium inſiſteretur, *Tacit. libr.* 2. *Annal.* nec Iuſtinianus invenit aptius ſeditioni remedium, quam ut autores ejus corrumperet & partim ad ſe tractos, ab aliis diſſentire faceret, *Zonar. in Iuſtin.* quo eodem arcano Appius putavit tribunitiam poteſtatem ſolvendam eſſe, quod & factum eſt. Non longè eſt, quod pari ratione Pontifex quidam, Columniorum & Vrſinorum controverſias, mira ſimulatione aleret, modo his modo illis favens, & occultè utriſque pecuniam, & arma ſummittens, ut mutuis attriti cladibus, ab ipſo demùm ſine negotio delerentur, *Iov. in Columb.*

Atque hoc adeo verum eſt, ut & malitiæ conſervandæ ſerviat concordia, ſicut *Livius lib.* 3. ſcribit: Xvirorum imperium ſola eorum concordia ſervatum fuiſſe. Cauſæ autem, quare potiſſimùm lites movere ſolent optimates, ab *Ariſtotel.* referuntur. Primùm excluſio multorum nobilium à magiſtratibus, ad quos æqualiter, utpote qui ſe æquales putant admitti volunt. *μόνον γὰρ νόμιμον*, ait *Ariſtoteles lib.* 5. *polit. p.* 427. *τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον, καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὐτῶν* Nam Chore, Dathan, Abiron contra Moſen tumultuati, quod ipſi multos honores participarent: *Num. cap.* 16. & Iſtrorum ſtatus prorſus popularis per contentiones optimatum factus eſt, ſicut & Cnidiorum, quorum patritiorum illi, qui excludebantur, applicuerunt ſe plebi & Ariſtocratiam ejus ope everterunt, *ut refert Ariſtotel.* Vnde rectè Cato, quoties eundem magiſtratum ſæpè refici videbat, hanc cauſam ingeminabat, eamque ſeptimo Marij Conſulatui ejus inimici exprobrarunt, & Aſinius Gallus ex eadem diſſuadet magiſtratuum ultra quinquennium prorogationem, *apud Tacitum l.* 2. *Annal.* Deinde commoventur contra ſe optimates per adulatores, qualis fuit Charicles inter 30. & Phrynicus inter 400. Tyrannos Athenienſium. Auget enim animum adulatio, ſicut de Demetrio ſcribit *Plutar. in Demet.* quod aliàs per ſe parum ſanus, penitus corruptus ſit, cum populus Athenienſis ipſi divinos honores aſſignaret. Peccatum in hac parte eſt a L. Flacco, qui juſſit omnia Syllæ rata eſſe: *Cicero l.* 3. *de ll.* à Gabio, qui Pompeium omnibus ll. exolvit, *Plutar. in Pomp.* & ab Antonio, qui Cæſari regiam coronam impoſuit, *Plutarch. in Cæſ.* Imò *Sueton.* autor eſt aſtitiſſe Cæſari adulatorem, eumque retraxiſſe, ne Senatui aſſurgeret, ex quo primùm odium ſibi Cæſar contraxit.

Cum igitur diſcordia, ſeu ſeditio, (Quæ enim inter familiares inimicitia incidit, ſeditio, quæ inter extraneos, bellum vocatur. *Plato l.* 5. *de Republica*) tam ſit Rebuſpublicis noxia, ejus portò cauſas inquiremus, quarum Vndecim *Ariſtot. l.* 5. *polit.* in genere recenſet, ordine nobis quoque explicandas, ſimulque ad ſtatus ſingulos in ſpecie accommodandas.

Prima cauſa corruptionum.

Primo loco nominat *Ariſtoteles* honorem nimium, uni, aut pluribus exhibitum, & reliquis denegatum, qui propterea ad invidiam commoventur, mox æmulantur, & odium concipiunt, denique apertis fraudibus inſectantur. Quò facit, quod *Ariſtoteles* dixerat *lib.* 3. *polit. cap.* 7. Cum multitudo inopum ab honoribus excluſa eſt, eam Rempublicam oportet eſſe plenam hoſtium. Cum enim omnibus inſideat hæc opinio, ex qua & Cyrus judicabat *apud Xenophon. in Cyrop.* Aequalia tribuenda eſſe æqualibus, atque ex naturæ ductu didicerint, quod *Ariſtoteles* tradit *lib.* 3. *pol. cap.* 3. *l.* 6. *polit. cap.* 2. *l.* 5. *polit. cap.* 2. *&* *pag.* 429. non conſervari civitates, niſi æqualitate, non nihil cauſæ videntur habere, quare ho-

Digitized by Google

noratiſſimis quibuſque detractum cupiant; imprimis, cum ea ſit ſummi honoris natura, ut invidiam comitem habeat. Sicut enim Cantharides maximè læto tritico naſcuntur, *Plinius lib.*11.*cap.*35. ita Summa petit livor, perflant altiſſima venti, *Ovid.*1. *de remed.amor.* Unde & *Seneca in Med.* ait: Ars prima regni eſt, poſſe invidiam pati, & *Ariſtot. lib.* 5. *polit. pag.* 459. coarctat hanc cauſam potiſſimùm ad Tyrannum, quem eò plures oportet inimicos pati, quò in majori dignitatis culmine, & non ſine injuria aliorum reſidet, quanquam & in liberis Rebuſpub. invidia ſummis honoribus nequaquam parcit. Ita enim cum omnibus ferè hominibus comparatum putat *Dion Caſſ. lib.* 45. ut potiſſimum quemque demoliri ſtuderent: & Auguſtus dicebat: cum omnia quæ præclara ſunt, tum imprimis ſummum Imperium cum invidia conjunctum eſt, *Dion in Auguſt.*

Apud Thebanos enim Manaclides ex invidia conſtituit ſe adverſarium Epaminondæ in adminiſtranda Rep. *Prob. in Epaminond.* imò univerſus populus hunc ipſum inter gregarios milites redegit, quod ad invidiam uſque ob Leuctricam victoriam honoraretur, *Pauſan. in Bœot.* De priſcis Romanis ſcribit *Livius libro* 2. Sine obtrectatione gloriæ alienæ tunc vivebatur: Hi tamen Camillum ex invidia, quod equis albis triumphaſſet, exilio multarunt, *Livius lib.* 5. *Machiavell. lib.*3.*diſc.*23. Quid M. Manlius? nullam ſeditionis cauſam habebat, niſi quod Furio invideret, eximio ſimul honoribus & virtutibus viro: ægrè ferebat, ait *Livius libr.* 6. ſolum eum in magiſtratibus, ſolum apud exercitus eſſe: tantum jam eminere, ut iiſdem auſpiciis creatos, non pro collegis, ſed pro miniſtris habeat, &c. Cato oppoſuit ſe Scipioni ex eadem cauſa. Nam inquiebat: Tanquam umbra volitant alii, ſolus ſapit iſte, *Plutarchus in lib. de ger. Republica*, & Cæſar, ſi *Ciceroni pro Ligar.* credimus, hinc ſumſit occaſionem Pompeium bello petendi, quod hunc perpetuis honoribus onerari, ſibi verò repulſam parari videret, quanquam idem *Cicero in Epiſt. ad Attic.* cauſam iſtam Cæſarem quidem prætexuiſſe dicit, verum tamen fuiſſe occaſionem negat. Maximus ſeditionem movit Gratiano & Theodoſio, non quod eos regnare nollet, ſed quod Theodoſium à Gratiano ubique præferri, ſe verò in infimo ordine relinqui doleret, *Zoſ. in Grat.*

Secunda cauſa.

Eadem invidia ſecundam quoque cauſam continet, ſed ex alio fundamento derivata, videlicet à divitiis, quæ perinde hominum oculos perſtringunt, ut honores, Nam, *ut ait Seneca*, facilius eſt pauperi contemptum effugere, quàm diviti invidiam. Nec facilè pauperes alieni æquis oculis opulentum intuentur fortunam, ut *ait Prob. in Chabr.*

Tertia cauſa.

Tertia cauſa *Ariſtoteli* eſt ὑπεροχὴ, quæ Rebuſpublicis minatur interitum, non tantum, quod potentiæ nimiæ invideatur, ſed quia nimia potentia liberis Rebuſpublicis ſuſpecta eſſe ſolet, imò & Monarchicis. Nec enim hac via tantum Syracuſæ occupatæ fuerunt ab Agathocle, Dionyſio, &c. aut Cyprus ab Evagora, Athenæ à Piſiſtrato, Verona à Scaligero, Mediolanum à Sfortia, Florentia à Medicæis, ſed & multis Monarchis imperium ereptum, aut ſaltem maximis motibus agitatum fuit. Omnes enim hi Imperatoribus arma intentarunt: aut etiam intulerunt, quod ab iiſdem nimia potentia armati prius fuerant, Sejanus Tiberio, *Tacitus* 4. *Annal.* Otho Galbæ. *Plutarchus in Otho.* Caſper. Aelianus Nervæ, *Vict. in NerV.* Caſſius Antonino, *Capit. & Dion in Marc.* Perennis Commodo, *Herod. in Com.* Maximinus Alexandro, *Lamprid. in Alex.* Philippus Gordiano, *Capit. in Gord. Iun.* Aemilianus Gallo, *Zoſim. & Lat. in Gall.* Ingebus, Lollianus, Aureolus, &c. Gallieno, *Pollio in* 30. *Tyrann.* Magnentius Conſtantio, *Zoſim. in Conſtant.* Maximus Gratiano, *Zoſim. in Grat.* Arbogaſtes Valentiniano, *Zoſim. in Theod.* Ruffinus Arcadio, Stilico Honorio, *Zonar. in Arcad.* Et vix leguntur poſtremi Imperatores alia via de imperio præcipitati, quam per nimiam potentiam ducum exercitus. Qui enim arma in manu habent, eorum arbitrii, ait *Ariſtot. l.* 7. *polit. cap.* 9. eſſe, ut maneat vel non maneat Reſpubl. Mortuo Marciano unus Aſparis tantæ potentiæ

Digitized by Google

tentiæ fuit, ut ſolus Leonem ad imperium evehere potuerit, *Zonar. & Diac. in Leon.* Mauritium Phocas, Phocam Heraclius, Iuſtinianum II. Leontius, Theodoſium Adramyttenum Leo Iſaurius, Irenem Nicephorus, Michaëlem Curopalatem Leo Armenius, Conſtantinum Romanus Lacapenus, Romanum Puerum, Nicephorus Phocas, hunc Iohannes Zimiſces, Michaëlem Stratioticum Iſaac Comnenus, Michaëlem Ducæ filium Nicephorus Botoniates, hunc Alexius Comnenus Imperio exuit, eaq; fallacia duravit uſq; ad imperij everſionem, *ut ex Zonar. Cedren. Diac. Nicet. Gregor. patet.* Poſſem per ſeriem temporum & hiſtoriarum uſque ad noſtra tempora oſtendere, quam meritò Rebuſpublicis unius hominis excedens poteſtas timeri deberet, niſi *lib. 1. C. de magiſtrat.* jam aliquid de hac re monuiſſem. Noſtra ætate, non ita pridem Rex Peguſinus regno Tangu exutus fuit à vicario vel protege, cui nimis licenter iſtud regnum adminiſtrandum dederat, *Boterus lib. 2. Coſmogr. part. 2.*

Quarta cauſa. Affinis huic cauſa eſt, quam *Ariſtoteles* ſeptimo loco numerat, & *αὔξησιν* vocat, de qua *Bald. ad §. Conventic. de pac. juram. firm. in Feud.* Cuſtodia regni eſt, non permittere ullum creſcere ultra commenſurationem. Sicut enim, *ait Ariſtoteles*, inter membra corporis humani monſtrum naſcitur, ſi unum eorum in quantitate proportionem, quam ad cætera habere debebat, exuperet: ita ſi in Republica, quam humano corpori benè comparabat Menenius Agrippa, *apud Livium lib. 2.* pars una multitudine reliquas omnes tranſcendant, non tantum ordo, qui eſt formaReipublicæ violatur, ſed & pars, quæ ſuperat, alteram facilè ſibi ſubjicere, & Rempublicam ſuam facere poteſt. Hoc nimirum eſt, quo Manlius plebem contra patres commovere volebat: Quouſque, inquit, ignorabitis vires veſtras, quas natura ne beluas quidē ignorare voluit. Numerate ſaltem, quot ipſi ſitis, quot adverſarios habeatis: Quot enim clientes circa ſingulos fuiſtis patronos, tot nunc adverſus unum hoſtes eritis. Oſtendite modò bellum, pacem habebitis: videant vos paratos ad vim, jus ipſi remittent, *Livius lib. 6.* Hoc quoque conſideravit Senator ille, qui diſſuaſit, quò minus ſervi à civibus veſtitu diſtinguerentur, ne ſi vires ſuas cognoſcerent ſervi, civibus manus inferrent, quod quidem Tyri fecerunt, *Iuſtin. lib. 18.* apud Sarmatas, *Marcell. lib. 17.* & apud Aegyptios, quorum omninò ſe dominos fecerunt, *Martyr. 3. de legat. Babyl.* adeò, ut non immeritò *Ariſtot. lib. 2. polit. c. 7.* multitudinem ſervorum in Laconum Republica reprehendat, tanquam periculoſam, quam ut diminuerent Spartiatæ, Helotas ſuos, circa fanum Iovis congregatos, uno die omnes trucidarunt, *Thucyd. lib. 4.* quo remedio erga Templarios quoque uſi ſunt Franci, cum nimia illorum multitudo regi ſuſpecta eſſe inciperet, *Platin. vit. Clem. V.* Addit *Ariſtotel.* quo tempore hæc cauſa frequentius in Rebuſpublicis inveniatur, quando videlicet caſu quodam, imprimis belli, altera pars infringitur & decreſcit, ſicut Tarenti, cum nobilium plurimi ab Iapygibus extincti eſſent, populus Rempublicam ad ſe tranſtulit: Athenis, cum nobiles pugna terreſtri periiſſent, res ad populum delapſa eſt: & Argivorum Rempublicam occuparunt *πάροικοι*, cum civitas à Cleomene Lacedæmon. exhauſta eſſet. Plebs quoque Romana incrementa ſumere cœpit, poſtquam tercentum Fabij una acie ceciderant.

Quinta cauſa. Quinta cauſa *apud Ariſtotelem* eſt Metus, ſeu deſperatio, quando quis ſibi magnum aliquod malum metuit, occaſionemq; effugiendi deſperat. Tum enim nihil non moliturus videtur, etiam Tartara cœlo miſcenda ſciat, ut impendens infortunium aliqua ſaltem via devitet. Nam, ut *Scipionis Ammir. l. 1. diſc. 8. verbis utar*, dalla diſperatione naſce in un ſubito un fermo proponimento di commetter ogni coſa empia & ſcelerata, & *Cyr. Spont. part. 4. cor del princip.* quamvis aliis verbis, eodem tamen ſenſu ait: Il principe non trova mai nemici piu feroci de' cittadinini diſperati. Qui enim in tali caſu conſtituti ſunt, nullum putant bellum juſtius eſſe, quam quod neceſſitas ſuggerit, ſicut *ibid. idem* docet, & *Machiavellus* diſputat, Iuſtum bellum eſſe iis, quibus, niſi in armis, ſpes nulla

Digitized by Google

nulla eſt. Propterea Scipio, cum Numantinos præ deſperatione obſtinatè nimium mortem oppetituros prævideret, noluit etiam cum flagitantibus pugnam committere, inquit, cum deſperatis pugnandum non eſt, *Flor. lib* 2. *cap.* 18. Ex fundamento dependet præceptum Pyrrhi, relatum à *Iulio Frontin. lib* 2. *Stratag. cap.* 6. non eſſe pertinaciter inſtandum hoſti fugienti, ne fortius ex neceſſitate reſiſtere incipiat. Clauſis enim, ait *Vegetius lib.* 3. *de re militar. c.* 21. ex deſperatione creſcit audacia, & cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido. Quo præcepto uſi ſunt multi probati duces, quorum exempla *Front. d. loc.* recenſet. Nam Antigonus Rex Macedon. Aetolos ex obſidione, Cæſar Germanos ex acie ſua, cui incluſi erant, & Hannibal eoſdem, vel, *quod mavult Stewech. in com. Front. ex Oroſ. lib.* 4. *Livius l.* 22. *Flor. lib.* 2. *Plutarch. in Hannibal. Sil. lib.* 5. Romanos ipſos ad Thraſymenum, fugere permiſit, ne obſtinatius ad pugnam coacti, victori palmam præriperent. Nam Cn. Manlius Conſul, cum Hetruſcos in Romanis caſtris, quæ ceperant, ab omni latere obſediſſet, incluſos hoſtes in eam rabiem efferavit, ut ipſe in prælio caderet: Et victoriam fortaſſe perdidiſſet, niſi legati ejus hoſti ad fugam portam aperuiſſent, *Frontin. d. loc.* Huic quoque baſi innititur præceptum *Machiavell. lib*, 3. *diſc.* 12. Prudentem Imperatorem debere operam dare, ut ſuis militibus pugnandi neceſſitatem imponat. Nam neceſſitatem vocat Vectius Meſſius Volſcorum Imper. ultimum ac maximum telum: *Liv.* 4. & Pontius Samnitum Imp. eo maximè putat ſuos admoneri poſſe, quod neceſſariò pugnandum eſſet. *Liv.* 8. Neceſſitas, ait *Senec.* 9. *de Clem.* magnum imbecillitatis humanæ parrocinium, omnem legem frangit: & *Valer. lib.* 7. *cap.* 61. Abominandæ neceſſitatis amariſſimæ leges, & truculentiſſima imperia, tum urbem noſtram, tum etiam exteras gentes, multa non intellectu tantum, ſed etiam auditu gravia perpeti coëgerunt. Agathocles cum in Africam trajeciſſet, naves in littore combuſſit, *Iuſtin. lib.* 22. quod & Alexander M. fecit, cum exercitum in Aſiam duceret, quò effugiendi ſpem militibus præcideret. Quoniam verò Darius in Scythica expeditione idipſum negligeret, effecit, ut cum milites pugnare deberent impenſiſſimè, fugiendi occaſione illecti, ad naves certatim redirent, *Herodot. lib.* 5. Romani, cum Cenomannos, quibus parum fidebant, trans Padum duxiſſent. pontem dejecerunt, ut, niſi mori mallent, fortiter pugnare cogerentur, *Polyb. lib.* 2. Par eſt in Rebuspublicis ratio, quia, qui mortem, aliudvè infortunium ante pedes advertunt, quam diu in ſua poteſtate ſunt, nihil reliqui faciunt, quò viam quandam, quantumvis ancipitem & deteſtabilem, elabendi inveniant. Affert *Ariſtot.* 5. *polit. p.* 395. exemplum Rhodiorum Nobilium, qui in perniciem plebis conjurarunt, ob lites, ſibi à plebe intentatas, quod ſolvendo nō eſſent: & Pericles bellum concitavit, ne 50. talenta reddere cogeretur, quæ intervertiſſe dicebatur, *Tholoſ. lib.* 22. *cap.* 12. *n.* 4. Quin & *Plutarch.* & *Sueton.* ſuſpicantur Cæſarem, non tam regnandi cupiditate impulſum Tyrannidem affectaſſe, quàm ne cogeretur æs alienum, cujus magnam molem contraxerat, exolvere, & rerum geſtarum rationem reddere. Accommodat *Ariſtoteles lib.* 5. *politic. pag.* 463. hanc cauſam etiam ad Monarchiam, affertq; exemplum Artabanis, quem ait Xerxi manus intuliſſe, ob metum criminis de Dario ſuſpenſo, tanquam ſuſpendiſſet, non juſſus à Xerxe.

Apud Turcas frequenter hinc excitantur turbæ, quod filiis Imperatoriis, excepto primogenito, cum patre certò moriendum ſit. Nec enim rectè à ducibus Alexandri M. uſurpatum fuit: Fratrum cædes ad ſecuritatem regis eſſe, *Plutarch. in Demet.* Quia qui ſcit ſibi moriendum, nihil intentatum relicturus eſt, quò vel non moriatur, vel ne moriatur inultus. Libenter cupit commori, *ait Vegetius lib.* 3. *de re milit. cap.* 21. qui ſcit ſine dubio ſe moriturum, ſicut Macrinus, cum Aſtrologus Caracallæ indicaſſe videret, regnum à ſe ambiri, ne ipſe mori cogeretur, Caracallam potius interimendum curavit, *Part. in Caracall.* idque admonet *Machiavell. lib.* 3. *diſc.* 6. nunquam eò abducendos homines, ut videant,

Digitized by Google

vel ſibi pereundum eſſe, vel aliū tollendum. Hinc enim Selymus patrem de regno abegit: *Vaſ. in Baiazet.* & Baiazetes primum erga fratrem Selymum, mox etiam contra patrem arma ſumſit, *Busbeq. Ep.* 1. Sæpe enim, ait *Cicero* 1. *de offic.* à metu proficiſcuntur, cum is, qui alteri nocere cogitat, timet, ne, niſi id fecerit, ipſe aliquo afficiatur incommodo. Ita Mneſtheus, inſidiator Aureliani, ut deſtinata morte ſe eximeret, manum & ſcripturam Imperatoris imitatus, conſignavit magnum catalogum Procerum, morti ab Imperatore adjudicatorum, eumque quaſi ab Imperatore ſcriptum, clanculum iis communicavit, qui nihil aliud niſi rem verè ita eſſe ſuſpicati, ut prævenirent potius quam prævenirentur, Imperatorem trucidarunt, *Flav. Vop. in Aurel.*

Ita & Commodi concubina Martia, cum ſe inter morituros ſcriptam legeret, metu excita, Electum & Lætum Eunuchos itidem ſecum damnatos, ad interficiendum Imperatorem extimulavit, *Herod & Lamprid. in Comm.* Non rectè igitur *Machiavellus* vult metui Imperatorem vel Principem debere, cum metus non conſervationis, ſed corruptionis Rerumpublicarum cauſa ſit. Quem enim quis metuit, *ait Cicero*, eum ſublatum cupit, & *Demoſthen. in Philipp.* negabat, adeò ſtabilem fore dominatum Philippi Maced. ut vulgò credebatur, quod à multis metueretur.

exta cauſa.

Sexta cauſa eſt καταφρόνησις, ſeu contemtus, qui poteſt corruptionis Rerumpublicarum cauſa eſſe, tum reſpectu imperantium, tum reſpectu parentium, quem utrumque modum paucis complexus eſt *Ariſtoteles.* Et utroque modo dupliciter. Vel enim eum invadunt cæteri, quem contemnunt: vel, qui contemnitur, cæteros. Vtriuſque probabiles ſunt rationes & exempla. Si enim *Curtius lib.* 8 rectè dixit: Maieſtatem imperii ſalutis eſſe tutelam, è contrario argumentando, oportet contemtum eius eſſe perniciem, cui *Plinius* conſentit *in Panegyr.* Nunquam niſi ex contemtu imperii noſtri factum eſt, ut vinceremur. Duas facit *Ariſtoteles lib* 5 *Politic. pag.* 468. in teritus Tyrannidum cauſas: Odium & contemtum. Et de odio *Cicero libr.* 2. *de offic.* loquitur: Nulla vis imperii tanta eſt, quæ premente metu poſſit eſſe diuturna. Nihilominus odium contemnebat Caligula, dummodo contemtus non accederet: Oderint, inquit, dum metuant, *Suetonius in Calig.*

Odiū civium quomodo ſit comprimendum.

Putabat enim odium ſuffocari poſſe, modo contemtu non armetur, ita, ut audere aliquid, & ſe manifeſtare in effectu poſſit. Ideoque crudelitas multos quidem Tyrannos præcipites dedit, *decente Seneca* 1. *de Clem.* ſed plures contemtus, *ut Vult Boden.* 4. *de Repub. cap.* 1. Crudelitas enim, niſi modum nimium excedat, & cives ad incitas ſeu ad deſperationem adigat, terrore quodam abigit eos ab innovandis rebus, imprimis ſi autoritate armetur, quam neſcio quomodo homines ſuſpicere ſolent, ut & quidam, qui à Perſarum rege fuſtigatus erat, gratias egerit maximas, quod ſe non negligi, ſed in notitia regis eſſe intelligeret, *Nicol. in lib. de morib.* Qua de cauſa Tyranni, quamvis in odio ſe eſſe ſciant, diligenter tamen dant operam, ut contemtum avertant, & autoritatem ſibi retineant. Et hinc referebat *Ariſtotel.* 3. *&* 4. *polit.* 5. *politic. pag.* 475. mores Tyrannorum, quod latera ſua præſidiis militum armare ſoleant, ne odium civium per contemtum, ſecurius & audacius ad nocendum prodire audeat, & *Machiavell. lib. de Princip. cap.* 17 principi, qui per vim imperium occupavit, autor eſt, ut, ſi amore non poſſit, metu & ſeveritate ſubditos ſub obedientiam cogat, contra quem diſputat *Antimach. libr.* 3. *theor.* 8. *&* 9. Certè, quod Tyrannum attinet, aliter imperium confirmare nequit. Errat enim, ſi quis exiſtimet, tutum ibi, eſſe regem, ubi nihil à rege tutum eſt. Securitas ſecuritate mutuâ paſcenda eſt, *Seneca* 1. *de Clem. cap.* 19. Expertus eſt Cæſar, quantopere opus ſit cuſtodia novello Tyranno, quippe qui, ut cuſtodiam ſibi jungeret, admonitus, reſpondit: Mori ſemel præſtabilius eſſe, quàm metu tam diu languere, *Plutarch. in Caſ.* Brevi enim ita contemtui factus fuit adverſariis, ut ſanguinolentis manibus non timuerint eius corpus violare. Rectius Auguſtus, qui nec victo ad Actium Antonio, prætorianos milites à ſe

Digitized by Google

dimiſit, Severum, uti eredo, imitaturus, qui cum præter vim nullum jus ad imperium haberet, *ut ait Liv. lib.* 1. præſidio militum uſus eſt, gratiaque populari ſimul adjuncta, ſumma integritate ac fide ſe geſſit. Quadraginta quoque Athenienſium Tyranni, ut à ſe diſſentientibus metum injicerent, armatos undique milites per forum diſpoſuerunt, *Thucyd. lib.* 8. & cautè Baſilides, cum in ſeditioſos milites graviter advertere decreviſſet, prius optimos & fortiſſimos quoque viros in ſatellitium ſuum adoptavit, *Paulus Oderbor. lib.* 1. *de Vit. Baſilid.* Nec potuiſſet Coſmus Medices occiſo Alexandro Florentinorum Tyrannidem ſibi retinere, niſi arcibus & præſidiis conatus adverſariorum retudiſſet. Hæc eò faciunt, ut oſtendant, qui cupit Rempublicam ſuam ſartam tectam, illi ante omnia videndum, ne contemtum incurrat, & ſi in alterutram partem peccandum eſt, quanquam neutrum fieri debet, ut in remediis dicemus, tutius eſſe ad ſeveritatem declinare, quàm ad contemtum. Hannibal enim conſcriptitium militem, 18. ann. abſque turbis & ſeditione, ſola ſeveritate & autoritate continuit. Severus Imperator poſt victoriam Britannicam, 41. Conſulares & prætorios Senatores interfecit, *Ælian Spart. in Sever.* nec tamen de imperio dejectus fuit, ſicut Heliogabalus, Macrinus & Gallienus, ob ſolum contemtum. Huic enim, quod domi in mollitie torpeſceret, *Vict. & Trebell. Poll. in Galien.* alteri, quod guloſus eſſet, & hiſtrionibus deditus, *Herod. in Macr.* tertio, quod muliebrem vitam viveret, *Herodot. in Eleog.* interitus cauſa extitit.

Cauſæ quæ contemtum pariunt.

Vt autem ex ſtirpe contemtum excidere poſſimus, longius progrediendum eſt, minutioreſque & priores contemptus cauſæ inquirendæ; quarum primam meritò facimus, quæ graviſſima eſt, & contemptum ipſo jure meretur, nempe neglectum rerum publicarum. Qui enim alios contemnit, ab iiſdem meritò contemnitur. Ea ratione ſcribit *Ariſtoteles lib.* 5. *Politicor. cap.* 10. Sardanapalum periiſſe, cuius interitum ex hac cauſa refert *Iuſtinus lib.* 1. Francorum Rex Chilpericus eâdem de cauſa regno excidit, quod eius adminiſtrationi non ſufficeret, *Aymon & Aemilius Paulus in hiſtor. Franc.* Nihil enim intereſt, ſive propter malitiam, ſive propter impotentiam omnem negligas.

Neglectum publicarum rerum.

Nam Innocentius IV. Sanctium Portugalliæ regem, fratri Alphonſo regnum cedere juſſit, quod ipſe inidoneus eſſet: *Vaſſæus in Chron. Hiſpan.* & Wenceslaum Bohemum abdicarunt Electores, quod moli Imperii non ſufficeret, *Cuſpin. in Cæſar.* perſuaſerat Argobaſtes Eugenio Philoſopho, ut interfecto Valentiniano, Viennæ imperium uſurparet: Sed quia rerum gerendarum imperitus erat, facilè à militibus contemtus & deſertus eſt, *Zoſim. in Theod.* Eos enim, qui in Scholis conſenuerunt, ad res gerendas ignavos exiſtimat *Iſocrat. in Archid.* & *Plutarchus in Pericl.* ait: Non eſt eadem meo judicio Philoſophi, rebus dediti perſpiciendis, atque in Republica verſantis vita, quod & *Plato* docet *lib.* 3. *de Legib.* Studiis videlicet ſapientiæ emolliti animum Cuſtodis civitatis, niſi ad Gymnaſticam una abducatur, cuius exemplum repræſentat nobis Michael Ducæ filius, qui, cum in Pſelli ſui ſchola ſudaret, rerumque adminiſtrationem Nicephoro relinqueret, ita ſuis contemtui fuit, ut vel à ſervo impeteretur, denique à Nicephoro Botoniate ſuperaretur, & à Senatu in monaſterium detruderetur, *Zon. in Mich.*

Pravi [illegible]

Alterum locum meritò debemus pravis moribus & vitiis, quæ naturaliter odiſſe & deſpectui habere ſolemus, nedum in Principe, qui tantò conſpectius in ſe crimen habet, quantò maior qui peccat habetur. Ἀπολαυστικῶς ζῶντες, ait *Ariſtoteles libr.* 5. *Polit. cap.* 10. εὐκαταφρόνητοι γίνονται, & multas oportunitates præbent inſidiantibus. Apud *Stobæ. tit. de magiſt.* *Euſebii* dictio refertur: Homines inobedientes ſunt illis, qui, cum injuſtè vivant, aliis præeſſe volunt. Nam Dion Dionyſium auſus fuit armis impetere, quem ebrium quotidiè intelligeret, *lib.* 5. *Politic. cap.* 10. & Seuthes Thrax Amadoco, *Xenophon libr.* 4. *rerum Græcar.* & Cyrus Aſtyagi bellum intulit, *Herodotus lib.* 1. quod uterque otio difflueret, & copias deſides haberet, *Ariſtotel.* 5. *Polit. pag.* 465. Scylem regem ſuum Scythæ truci-

Digitized by Google

trucidarunt, quod eum more Græcorum debacchantem viderent, *Herodotus libr.* 4. Lucullum deſeruit miles, quod luxurioſus viveret, *Plutarchus in Lucull.* Pauſaniæ vitio datus fuit habitus Perſicus, *Thucyd. libr.* 1. qui & Heliogabali contemtum auxit, *Herodian. in Heliogab.* Quomodo Phocam riſerit populus ob ebrietatem, refert *Zonar. in Phoc.*

Cum enim ſerò in theatrum veniſſet, cunti occlamatum eſt: Rurſum bibiſti, rurſum mentem amiſiſti. Paulò poſt memorabo exempla eorum, quos libido perdidit, cum hoc vitium ſit plerunque cum contumelia alterius conjunctum.

Alia levicula. Quin & leviora ſæpe vitia, & quæ ſapiens minimè moraretur, contemtui anſam præbent in animis vulgi. Scimus enim homines, ut metuant, aut oderint, non minus opinione & fama, quam certa aliqua ratione moveri, ut docet *Cicero pro L. Manil.*

Quanti enim æſtimandum putes, quod Ageſilaus claudicaret? Parum tamen aberat, quin propterea à regno exulare cogeretur, *Xenophon & Plutarchus in Ageſil.* Marius *apud Saluſt. in Iugurth.* conqueritur novitatem ſuam contemni. At rectè *Martial. lib.* 1. *Epigram.* 55. Nec me, quod tibi ſum novus, recuſes. Nam quondam hoc veteres tui fuerunt. Sertorius Pompeium contemſit, ob pueritiam, illique virgas minitatus eſt, *Plutarchus in Sertor.* & Darius Alexandrum vocavit Philippi adoleſcentulum, quem juſſit verberibus cædi, & vinctum ſibi tradi, *Curt. lib.* 2. Et ſimili ratione quam plures ob alios leviculos nævos contemti ſunt, *ut eſt ap. Plut. in lib. de ger. Repub. & ad princ. indoct.* Iulianum vocarunt adulatores Conſtantii, Græcum literionem, purpuratam ſimiam, loquacem talpam, capellam &c. Erat enim hirſutus, *Ammian. lib.* 17. Antigono nunc colliſus naſus, nunc pumila ſtatura probro dabatur, *Seneca* 3. *de ira, cap.* 22.

Præterea adverſa fortuna, paupertas & cætera eius eius generis imprimunt animis vulgi vilem quandam de Principibus opinionem. Proſperis tuis rebus, *ait Tacitus* 2. *hiſtor.* certaturi ad obſequium, fortunam adverſam omnes ex æquo detrectabunt. Laxa denique diſciplina & nimia familiaritas facit ingenia luxuriare, nec ſatis decoro in precio principem habere. Vnde *Dion* ait *in Never.* Malum quidem principem habere, ſub quo nihil ulli liceat: Peius verò, cum, ſub quo omnia omnibus. Atque hæc non tantū ad principes in Monarchia pertinere putanda ſunt, ſed & ad plebem & optimates. Nam Thebanorum popularis ſtatus fractus eſt, poſt prælium Oenophytanum, cum à plebe infeliciter pugnatum eſſet: Item Megarenſium & Syracuſanorum anteTyrannidem Gelonis, cum plebs rebus ſuis malè præeſſet, & propterea contemni cœpiſſet. *Ariſt.* 5. *Polit. p.* 397. Pyrrhū non alia niſi hæc cauſa, ſi Cyneæ oratio vera eſt, *ap. Plut. in Pyrrh.* ad expugnandam Siciliam evibravit, quod poſt Agathoclis mortem omnia illic turbata, & cuiuſque armis expedita videret.

Secundus modus, quo contemtus corrumpit Reſp. Alio modo contemtus ad mutationem Reipublicæ facere poteſt, quando qui contemnuntur, præ dolore contra aſſurgunt, & vindictam quærunt. Nihil enim eſt, quod ingenuum animū vehementius urat, quàm contemni, aut convitiis proſcindi ab alio. Memorabile exemplum affert huius rei *Machiavell. lib.* 2. *cap.* 26. quod in Aſia accidit, cum Mida à Gabade Perſa oppugnaretur. Hic enim cum obſidionem ſolvere vellet, convitiis Oppidanorum commotus, exercitum reduxit, expugnatamque Vrbem militi in prædam ceſſit. Italorum proverbium eſt: Le facetie aſpre, quando elle hanno troppodi verità, rimangono agravamente nella memoria di quegli, à cui toccatino. Sed accommodatius ad propoſitum *Tacitus* 5. *Annal.* ſcribit: Acerbarum facetiarum apud præpotentes longa memoria eſt. Iocati erant Antiocheni in Caracallam matrem eius Iocaſtam vocantes: Sed is ad ſpectaculum congregatos, ad unum omnes interfecit. *Herod. in Carac.* Gallieni ſocordiam tetigernnt quidam, qui Perſis, quos ille in triumpho, quaſi captivos ducebant, ſe immiſcentes, ſingulosque accuratè contemplantes, mox quid quærerent, interrogati: Patrem, inquiebant, Imperatoris quærimus. Sed is comprehenſos vivos combuſſit. *Treb. Poll. in Gall.* Polonus quidam, Petrus

Digitized by Google

Danus Palatinus, Vladiſlai I. regis jocum, cum in terra procumbenti diceret: Fortaſſe uxor tua melius cubat cum Abbate Seinenſi, retorſit in regem: Fortaſſe & tua cum Dobeſſo. Erat autem hic ſtupri apud vulgum ſuſpectus. Sed regina, poſtquam hoc comperit, Petro linguam & oculos execari curavit, *Crom. lib. 6.*

Rarò enim adeo patientis ingenii ſunt Principes, atque Auguſtus, qui Timagenem hiſtoricum quidvis de ſe ſcribere impunè paſſus eſt: *Seneca lib. 3. de Ira, cap. 23.* aut ut Antigonus, qui, cum audiret, ſe à duobus militibus criminari, palla tantum leviter remota: Longius, inquit, diſcedite, ne vos rex exaudiat: *Seneca ibid. cap. 22.* aut etiam ut Pyrrhus, qui juvenes quoſdam, à quibus ſatis gravi verborum injuria affectus erat, ſine objurgatione dimiſit, quod dicerent: Niſi lagæna defeciſſet, Pyrrhe, etiam occidiſſemus te. Non ita Coridanus, qui legatis reſpondit: Se memorem Romanorum injuriæ futurum, *Livius lib. 2.* Quippe contemtum & ignominiam, qua ſe affectum putabat, concoquere non poterat, nec Volſcos putabat ſpecioſiorem, aut magis plauſibilem potuiſſe ſuo bello cauſam prætexere, quam contemtum, quod juſſi eſſent urbe excedere, *Livius libr. 2.* Imò ipſe populus Romanus ſeditionibus ſuis ſuperbiam patrum & ſui contemtum prætexuerunt: Ecquid ſentitis, ait Canuleius, in quanto contemtu vivatis? *Livius lib. 4.* & idem *ibid.* Nemo eſt nomen daturus, nemo arma capturus, nemo dimicaturus, pro ſuperbis dominis: cum quibus nec in Republica honorum, nec in privata connubii ſocietas eſt. Pedites indignati, *ait Iuſtin. lib. 13.* nullas ſibi conſiliorum partes relictas, Aridæum Alexandri fratrem regem appellant. Hieronymum regem Siciliæ ſubditi trucidarunt, quod ab eo ſe negligi ſpernique cernerent, *Livius lib. 24.* eandemque ob cauſam, Scoti Argadum proregem ſuum, poſt abdicatum Conarum, magiſtratu abire juſſerunt, *Buchan. lib. 4.* Atque hoc eſt, quod Solon Crœſum admonebat, *Herodot. libr. 1. Plutarchus in Solon. Ariſt. 1. Eth. cap. 11.* quodque vulgò dici ſolet; Superbiam futuri interitus prænunciam eſſe. Ὕβριν δ' *ait Euripid.* ἴδης πρὸς ὕψος ἡγεμόνον τινὰ τῦτυ ταχεῖαν νέμεσιν εὐθὺς προσδόκα, & *Seneca in Herc. fur.* Dominare tumidus, ſpiritus altos gere: Sequitur ſuperbos victor à tergo Deus.

Peculiariter hæc cauſa locum habet in Ariſtocratia, ut & illa, quæ ſequitur, quia peculiare eſt optimatibus, ut plebem premant, & præ ſe contemnant, cuius in Democratia nullum eſt periculum. Nam *Saluſt. in Iugurth.* Nobilium ingenia in Q. Metello adumbraturus: Quanquam, inquit, illi virtus, gloria, atque alia optanda bonis ſuperabant, tamen inerat contemtor animus & ſuperbia, commune nobilitatis malum: & *Ariſtot. 2 Rhet. cap. de morib. nobil.* Nobilium ait eſſe, καταφρονητικὸν εἶναι, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν, & paulo poſt de divitibus ſcribit, quod ſint ὑβρισταὶ καὶ ὑπερήφανοι, contumelioſi & ſuperbi, quæ vitia *Cic. de l. agr.* Campanis quoq; ex abundantia profecta impingit: Campani, ait, ſemper ſuperbi, bonitate agrorum & fructuum, magnitudine Vrbis, ſalubritate, deſcriptione, pulchritudine. Ex hac copia atq; omnium rerum affluentia, primum illa nata ſunt; arrogantia, quæ à maiorib. noſtris alterum Capua conſulem poſtulavit: deinde ea luxuries, quæ ipſum Hannibalem, armis etiam tum invictum, voluptate vicit. *Aleſſ. Piccol. in Inſt. Moral. lib. de morib. hom.*

Accommodatur cauſa ad Nobilium Statum.

Hinc fit, ut quæ in contemtu perpetuo vivere ſe videt plebs, facilè etiam cuiuſvis hominis vocibus contra nobiles patiatur ſe commoveri, ſicut plebs Romana, arctius quodammodo & contentius à patribus habita, vel Sicionio duce & autore, in ſacrum montem abſceſſit: *Livius libr. 2.* Heracleenſium 65. Tyrannos ejecit Clearchus diſcipulus Platonis, *Iuſt. l. 16.* & *Ariſt. 5. Pol. p. 424.* ex hac cauſa teſtatur oligarchiam in Cnido & Chio periiſſe.

Quando enim animi jam ad ſeditionem ſpectant, facilè eſt, vel proletario homini ducem ſe præbere. Nam Galbam duo gregarii milites imperio exuerunt, *Tacitus in hiſt. Galb.* & Commodum totidem Eunuchi, qui & imperium ad Pertinacem detulerunt. *Herod. in Comm.* Aliquando, *ait Saluſt. in Iugurth.* ex Optimatibus ipſis nonnulli, qui

plebi

plebi favent, nequeunt oppreſſionẽ ejus pati, ſed ſeipſos duces præbent, ſicut Lygdamis unus Optimarum in Naxo, autor fuit cæterorũm optimatũ ejiciendorum, & Grachus plebis dux extitit, ad recuperandum agros, quibus divites illam privarant. *Plutarch. in Grach.* Nam *Ar. 2. Rhet. ubi ſupr.* nonnullos quoque nobilium putat miti ingenio naſci qualis erat Theramenes, unus ex 30. Tyrannis Athenienſium, quem reliqui idcircò interfecerunt, & Sextius Xvir, qui, quantumvis ſine provocatione creatus, ſubmiſit ſe tamen plebi & ad eam collegæ diem dixit. *Livius lib. 3.*

Septima cauſa.

Paulò durior contemtus eſt Contumelia, cum ſit gravis injuria, vel in corpus, vel in bona ſubditorum. Vtrumque Monarchis familiare eſſe ſcribit *Ariſ. 5. pol. pag. 470. qui & pag. 459.* ejus multa affert exempla. Si enim contemtus tam crebrò ad vindictam extimulat homines, ſicut mox diximus, & ex hiſtoria Lyſandri patet: quem contra patriam non alia de cauſa conſtat conſilia iniiſſe, niſi, quod Ageſilaus res ejus geſtas contereret: *Ariſtot. 5. polit. pag. 427. Plut. in Lyſand.* tantò ad hanc rem gravior erit contumelia, quantò plus doloris infert, quam contemtus. Vnde *Cicero ad Attic.*

Sevitia in corpus.

de Cn. Magno meritò ſuſpicatur: Timeo, inquit, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, & tam inſolens contumeliæ, ne omni animi impetu, dolori & iracundiæ pareat. Id quod Scanderbegius quidem fecit, ut patri & fratribus illatas injurias ulciſceretur. *Martin. Barlet. in hiſtor. Scanderb.* Quid ni enim injuriæ memores maneant Principum animi, cum viles etiam homines ſuas injurias ultos ſeveriter ſciamus. Philippus Macedo à Pauſania interfectus eſt, quod ejus ſtuprationi conniviſſet. *Curt. in hiſt. Alex.* Periander Ambraciæ Tyrannus periit, quod puerum in convivio interrogaſſet, an nondum ex ſe prægnans factus eſſet. Adamas à Cory defecit, quod puer ab eo exectus fuiſſet. *Ariſtot. 5. polit. cap. 10.* Archelaus Rex Maced. necatus eſt ab eo, quem Euripidi Poetæ verberandum tradiderat, *Ariſt. ibid. pag. 463.* & Nepos hujus itidem rex Maced. ab eo trucidatus eſt, cujus pudicitiam ab Antipatro impunè violari paſſus eſſet. Nec verò privatim tantum, qui injuriam perpeſſi ſunt, eam ulciſcuntur, ſed ſæpe indignatio pervadit univerſos, vel quod injuriis aliorum naturaliter condoleamus, Tyrannorumq; crudelitati iraſcamur, vel quod ab amicis commoveamur, vel quia, quod uni noſtrum fieri videmus, ſinguli nobis timere habeamus. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. Non erãt ipſi quidem Campani, qui Romæ vivebant, admodum læſi, ſed, quod parentes ipſorum Fulvius occiderat, ea injuria ita urebat eorum animos, ut cum aliter vindictam exigendi poteſtatem non haberent, urbem Romam incenderent. *Livius lib. 26.*

Injuria enim parentum ad liberos pertinet, quod Periandri Corinthii Tyranni, minor natu filius quoque ſcivit, qui patrem irreconciliabili odio perſecutus eſt, adeo, ut nec conſpectum ejus ferret, quoniam matrem ſuam interfecerat. *Herod. l. 3.*

Injuria item dominorum ſervos tangit, ſicut Deſpotæ ſervus, ut Domini ſui mortem ulciſceretur, Amurathem interemit. *Vaſſ. in Amir.* Item injuria fœminarum maritos. Nam Abuſahita rex Feſſarum, cum ſex liberis à domeſtico ſervo caſus eſt, cujus uxorem ſtupraret. *Leo Affric. in hiſt. Afric.* Sed & ſtupra Tyrannorum & libidonoſorum hominum multoties publicitùs punita legimus. Ob fœminarum contumelias, *ait Ariſtot. 5. polit. pag. 483.* multæ Tyrannides everſæ ſunt, & *Horat. in Sat. lib. 1.* Et fuit ante Helenam Cunnus deterrima belli cauſa, ſed ignotis perierunt mortibus omnes: in quem ſenſum interpretamur & illud *Plinii in Epiſt.* Eſt enim fœmina interdum peſtis humani generis. Dioclis Athenienſis libido extitit cauſa eijciendorum Piſiſtratidarum, *Iuſtin. lib. 1.* Tarquinii eijciendorum Tyrannorum, *Livius lib. 1.* Appi Claudii abolendi decemviratus. *Livius lib. 3.* Gallos quoque Cluſini adulterium, Cluſiam pellexit. *Liv. lib. 5.* Roderici libido Sarracenos pertraxit in Hiſpanianiam. *Volater. 2. Geogr.* Ioſceleni Comitis Armenii ſtuprum, civis Edeſſani filiæ illatum, totam Edeſſam ex manibus Chriſtianorum exemit: Hic enim per turrim, mœnibus contiguam Sarracenos recepit, qui urbem occuparunt. *Sigon. lib. 4.*

Digitized by Google

Ital. Tota ferè tribus Benjamin deleta eſt, ob ſtuprum unius mulieris, idque volente Deo, *Iudic. cap.* 20. 21. Scribit *H. Mutius lib.* 22. *Chron. German.* Suitzenſium, Vrienſium, & Vndervvaldenſium rebellionem hinc exortam fuiſſe, quod nobiles & præfecti formoſioribus virginibus & matronis pro libitu abuterentur. Hoc enim ſcelus Deus abominatur quam maximè. Nam cum homicidiis ſecuritatem in certis civitatibus, ad inſtar aſylorum conceſſerit, nunquam tamen adulteria impunita relinqui voluit. Quod ſi ulterius progredi, alioſque contumeliæ gradus conſiderare velimus, inveniemus nihil ad evertendas Reſpub. efficatius eſſe, quam ſævitiam & crudelitatem. Peſſimus enim diuturnitatis cuſtos eſt metus, quem crudelitas gignit, idque Maximino dictum volebat Mimus: Qui ab uno, inquit, occidi non poteſt, à multis occiditur: Elephas grandis eſt & occiditur: Leo fortis eſt & occiditur: Tigris fortis eſt & occiditur. Cave multos, ſi ſingulos non times. *Capit. in Maxim.* Id nimirum innuebat fieri non poſſe, qui crudelitate multos ſibi inimicos ceperit, quin aliquando unà multorum inſidiarum capiatur.

Altera verò injuria, quæ bonis infertur, non minus habet pondus ad mutandas Reſpub. quam ſævitia in corpus, cum ſanguis mortalium ſit pecunia, ut Timocles dixit *apud Stob.* Verſus eſt. Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς; cui concinit *Heſiod. in op.* ἐργ' καὶ ἡμερ. χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. Scripſit *Salycet. in leg. admonendi ff. de jurejur.* Pecuniam eſſe alterum ſanguinem, quod confirmatur *gloſ. in leg. laudabile. Cod. de advoc. div. jud.* dum, quod ibi dicitur munus advocatorum neceſſarium eſſe vitæ, ita interpretatur, quod advocati defendant patrimonia: Patrimonium autem & pecunia ſint vita hominis. Quam gloſſam infiniti probant ICti, quos notat *Tiraq. cap.* 3. *de nobil. num.* 364. *& ſeqq.* Imò *Bald. in leg. certa. in fi. C. de jure fiſci lib.* 10. hinc ratiocinatur, majorem pœnam eſſe privationem omnium bonorum, quam mortis *per tex. in l. ult. C. ad l. Iul. Majeſt.* ubi mors eſt ſolatium illi, qui opes perdiderat.

Quod quia eatenus verum eſt, ut omnibus rebus exuto, ad vitam nihil ſit ſolatii, non eſt mirum, ſi ex ſevera tributorum exactione ſeditiones plurimæ oriantur, imprimis, quia & hoc verum eſt quod ſcribit *Moſes l.* 3. *perplex cap.* 41. multos mortales bonis animæ anteponere bona corporis, aut quod *Cato* dicit: Majorem nos habere curam marſupii, quam vitæ noſtræ. Ita enim & Annibal in oratione ſua ad ſenatum ait, cum primum à Romanis tributum exigeretur: Tantum ex publicis malis ſentimus, quantum ad privatas res pertinet: nec in eis quicquam acrius, quam pecuniæ damnum ſtimulat *Livius lib.* 30. unde *Ariſtot.* 5. *polit. pag.* 457. non immeritò nummos vocat, rem qua mortales ſtudent præſtare. Si exempla placet intueri, vix ex ulla alia cauſa ſæpius quaſſatas aut mutatas Reſpub. comperiemus, quam ex hac, quando cum *Cicer.* 5. *ad Att. Ep.* 16. ſubditi conquerentur: Audimus nihil aliud, niſi imperata ἐπικεφάλια ſolvere non poſſe: poſſeſſiones omnium venditas, civitatum gemitus, ploratus, monſtra quædam non hominis, ſed feræ, neſcio cujus immanis. Hæc cauſa Tarquinium ejecit, qui præterquam, quod plebem in foſſis & lacunis defatigaret, *ut ſcribit Livius. lib.* 1. etiam 10. denarios in capita exegit, *ut refert Halycar.* Hæc Manlianæ & Metianæ factionis origo extitit: *Liv. lib.* 6. & Dalmatis ab Imperio deſciſcendi occaſionem præbuit, quorum dux Batto, roganti Tiberio, quare ab imperio deſciſſent, reſpondit: Quia ad greges veſtros, non canes paſtores ve, ſed lupos mittitis. *Dion. lib.* 55. Florus Belgas, Iulius Sacovir Gallos ad rebellionem conciverunt ſumta occaſione ex continuatione tributorum, gravitate fœnoris ſævitia & ſuperbia præſidentium. *Tacit.* 3. *Annal.* Clitarum natio, quod Romanum in modum cenſus deferre, pati tributa cogeretur, in juga montis Tauri abſceſſit, ingenioque montis ſe tutata eſt. *Tac.* 6. *Annal.* Theodoſii nova exactio Antiochenum populum ad ſeditionem movit: *Nicephor.* 12. *lib. hiſtor. Eccleſ.* & ut ad alias Reſpub. tranſeamus, Eadem cauſa ſimul Athenienſes, *Thucyd. lib.* 1. *Iſoc. in Panath.* & Carthaginenſes ſuis privavit ſociis. *Polyb. in hiſt.*

Digitized by Google

in hiſtor. Ea 10. tribus à Iuda abalienavit, *1. Paralip. c. 12.* ab imperio Helvetios, *Chron. Helvet.* ab Hiſpano Belgas ſeparavit, quod Albanus omnium rerum decimam exigeret. Ea Thuringiam ab Henrico IV. ad Diterichum Marchionem Miſniæ tranſtulit. *Rivan. in Chron.* Albertum Megapolenſem Sueonum & Gothorum, Regem regno exuit, & ad Margaritam Daniæ reginam detulit. *Iohan. magn. lib. 31.* Achæo Lydiæ regi ſuſpendii cauſa extitit. *Ovidius in Ibid.* Nec nullam iſtius ſeditionis cauſam videntur habere ſubditi, quandoquidem ſe lanam quidem, ſed non ſanguinem debere Principibus ſciunt, ſicut Tiberius, cum increparet præfectum Aegypti, quod ſeverius tributa exegiſſet, Tondere, inquit, oves meas, non deglubi volo, & nota eſt vox Alexandri: Hortulanum odi, qui ex radice olera excindit. Diximus ſupra, quod Dominis in ſuos ſubditos plus liceat, quam Regibus in ſuos. Atqui Corinthiorum Tyrannus Periander, ſolis fori & portuum tributis contentus fuit, tributum non imperavit: *Heraclid. in Plit.* & Piſiſtratus vix etiam decimas ab Athenienſibus accepit. *Plut. in Piſiſtr.* Turcam, quamvis ſit Dominus ſuorum ſubditorum, nihil tamen ex cenſu ſubditorum ad res ſuas conferre, autor eſt *Menavin. lib. 3. cap. 20.* quod putet majeſtate indignum eſſe, ſubditorum ſudores devorare, & Selymus I. interemit Baſſam Boſtangi generum ſuum, quod provinciam ſuam nimiis tributis oneraſſet. *Vaſſ. in Selym.* Quin & Mahometh in teſtamento ſuo deploravit, quod ſemel extra ordinem tributi imperaſſet. *Comin. lib. 10. bell. Gall.* Quis igitur Peſcennino non iraſceretur, qui etiam aerem cenſeri voluit? *Spart. in Peſc.* Quis cenſum Syracuſanorum non execretur, qui quinque annorum ſpacio, univerſas civium facultates ad fiſcum traduxit *Ariſt. 5. polit. pag. 475.* aut Chilperici regis Francorum, qui multos poſſeſſores bonis in integrum exuit? *Gregorius Turon. in hiſtor. Franc.* Quis non deteſtetur Cephalationem Leonis Iſaurii *Conſtitut. 1. & 2. Leon.* Chryſargyrum Conſtantini. *Zoſim. Zonar. in Conſtitut. Evagr. lib. 3.* & ἐπιβολὴν Iuſtiniani? *Suid. in voc. ἐπι.* Intueatur aliquis Hippiam Athenienſem & non expuat, qui pro quolibet mortuo vel nato cive menſuram unam hordei, alteram tritici, cum obulo uno popoſcit. *Ariſtoteles 2. & Oecon.* Frotho 4. rex Danorum, quos ſibi ſubjugarat, Saxones pro quolibet membro cubitali tributum pendere coëgit *Saxo. Grammat. lib. 6. Crantz. 1. Dan. cap. 36.* Theodoſius I. cenſuit etiam veſtem, quæ pudenda tegebat, *Zoſim. in Theod.* & Theodora uxor Iuſtiniani nonnullis tributa indixit, quod de religione malè ſentirent, aliis quod laſcivè viverent, *Evagr. lib. 4. cap. 30.* quod & *centuriatores Magdeburg.* annotarunt *Cent. 6. cap. 3.* Non eſt igitur mirum, ſi ad extremam inopiam adacti cives hiſce tributorum crebris & duplicatis impoſitionibus, ex ſervitute ſe liberare, & res novas moliri cupiant, quibus quomodo obviam ſit eundum, paulò poſt dicemus.

Octava càuſa eſt *ἐρίθεια*, quam vulgariter *Octava cauſa* coitionem humilium interpretantur, quia ἔριθοι vocantur *Heſiod. & Homer.* humiles & abjecti homines, qui agros colunt, aut telas ex lana texunt. Cæterum quia facilius Rempub. evertunt conſpirationes magnatum & potentum, quam abjectorum hominum, quare has *Ariſt.* exclusas velit? Certè *Machiavel. lib. 3. diſc. 6.* ſtultiſſimam ait eſſe conjurationem vilium hominum, quippe cum prudentiones *ex Ariſtot. 3. Ethic. cap. 3.* ſciant conſilia debere ad ea dirigi, quæ ſint poſſibilia: his autem, quia à facultate & occaſione deſtituuntur; conjurationem in actum producere, tantum non impoſſibile videtur, aut certè certiſſimo diſcrimine vitæ perpetrandum eſt, ſicut & neminem ferè eorum mortem evaſiſſe videmus: nec Quintianum, qui præ foribus Amphitheatri in Commodum gladium ſtrinxerat: nec Hiſpanum, qui Fernando Hiſpaniæ regi cultrum in collum defixerat: nec Ieſuitam, qui Henrico Galliæ regi manus intulerat: nec Deruſium ſacerdotem Turcicum, qui in Bajazethem telum torſerat: nec Thomæ Perci miniſtrum, qui Iacobi VI. regis Britan. palatio pulverem bombardicum ſuppoſuerat. Quanquam hi non tam conjurationis membra & conſiliorum participes erant, quam miniſtri, à potentioribus ad

perpe-

Digitized by Google

perpetrandum facinus conducti, aut religione perſuaſi.

Nona cauſa.

Nona cauſa eſt ὀλιγωρία, quando per incuriam Reſpublica datur adminiſtranda iis, quibus præſens ſtatus jam dividiæ eſt & odio. ſicut Heracleodorus, Ariſtocratiæ infenſus, cum ex dominantium numero factus eſſet, Orco, Eubææ urbe, Democratiam inſtituit & Lycurgus, cum Rempublicam utpote regius tutor in manu haberet, & jam poteſtatem regum oderat, eius tantum non nomen abolevit. *Plutarhus in Lycurg.* Valerius, qui ob ſtudium plebis Publicola uſurpatur, cum interfecto Bruto caput Reipublicæ regeret, per leges ſuas, paulo poſt ſecutò populari ſtatui viam aperuit. *Livius lib. 2. Plutarch. in Publ.* Quod cum ſcirent Lacedæmonii, inq; eo à ſe peccatum viderent, quod Pauſaniæ, qui Perſis favebat magis, quàm patriæ, rerũ ſummam commiſiſſent, non tantum illi imperium ademerunt, ſed domum revocatum, in templo famæ interfecerunt: *Thucyd. lib. 1. Ariſtot. lib. 5. Polit. pag. 428. Pauſan. in Lacon.* perinde ut & Carthaginenſes Hannoni imperium abrogarunt, quod populari libertati ſuccenſere & regnum ſpirare crederetur. *Plutarch. in lib. de ger. Republ.* Intelligebant hoc quoque Romani, non tantum patres, ſed & plebs, utpote, quorum illi nullos, niſi Claudios, Manlios, Furios, Quintios, in magiſtratibus malebant: hæc verò Menentum, Sicinium, Virginium, &c. eò quod utrique eò vergere Rempublicam ſcirent, quò eam magiſtratus propendere ſinerent. Nec alia de cauſa Cato tam obſtinatè obſtitit Cæſari, quàm quod eius animum altius quicquam, quàm quod Democratiæ conveniret, agitare deprehenderet. Nam & Sylla ex moribus ingenium æſtimans, Pompeio dixerat: Cave tibi illum puerum malè præcinctum. Vnde jocum traxit Cicero, qui rogatus poſt victoriam Cæſaris, cur in electione partis erraſſet: Præcinctura, inquit, decepit me. *Macrob. 2. Sat. c. 3.*

Decima cauſa.

Decimam cauſam vocat Ariſtoteles τὸ παρὰ μικρὸν, eamque ſic explicat 5. *Politic. pag. 431.* quando propter parvam differentiam nihil intereſſe putamus, id eſt, quando putamus, hoc conceſſo, nihil deceſſurum Reipublicæ. Sed, ut ait *Livius lib. 7.* quamvis parva ſint hæc, tamen parva hæc non contemnendo, maiores noſtri, maximam hanc rem fecerunt, de quo *Scipio Ammir. lib. 16. diſc. 1.* Piſiſtratus certè ea ratione Tyrannidem occupavit, quod pro defenſione contra optimates parvam manum ſatellitum à Republica exoraſſet, cuius auxilio ſenſim Tyrannus evaſit. Eodem fuco illinebat Pericles Athenienſes, quod ſe curatorem tantum diceret, ne Princeps eſſe intelligeretur, *Thuc. lib. 2.* Perinde ut Auguſtus, qui licet teſtamento ſibi traditum imperium retineret, tamen libertatis & populi defenſorem ſe dici voluit, ut parum ſibi deceſſiſſe populus crederet. *Tacit. 1. Annal.* Poterat exemplum cepiſſe à Iulio Cæſare, qui, licet ſe dictatorem perpetuum feciſſet, ſub quo reliqui magiſtratus ceſſabant, *Plutarch. in Problem.* ipſe tamen quaſi ex indulgentia tam ſollicitè omnes etiam ſummos magiſtratus inſtituit, ut cum pridiè, quam abiturus à conſulatu erat, Maximus Conſul moreretur, in diem unum reliquum Caninium Robelium ſurrogaverit, *Plut. in Cæſar.* in cuius conſulatum jocatus Cicero: Conſulem, inquit, habemus vigilantiſſimum, qui in toto ſuo magiſtratu ſomnum non cepit, *Dion in Cæſ.* cumque ſalutatum eum iret: Matutemus, ait, priuſquam ille abeat Magiſtratu, *Macrob. 2. Sat. cap. 3.* Ideò faciebat Cæſar, ut plebi imponeret, ne ſibi ſurreptam eſſe poteſtatem ſentiret, in qua re Tiberium, ſi quenquam alium, magiſtrum judicat *Tacitus*, ut ſupra diximus. Atque hoc eſt, quod *Ariſtoteles* dicit, Ambraciæ parvũ ab initio fuiſſe cenſum, quem cum non curarent cives, factum eſt, ut nullus poſtmodum obſervaretur. Vt enim in vita privata, *decente Demoſth. 4 Philipp.* ſic & in Republica deſidia & ſocordia quotidiana non in ſingulis ſtatim, ut quicquam eſt neglectum, ſed in ſumma rerum apparet. Ita, *dicente Sturm. in ſer. de bell. Turc.* exhauſtum eſt imperiũ, dum nunc agellus, nunc ædicula, nunc pagus, nunc aliudquoddam cænobiis & religioni donabatur, quod jam ante *Albericus in l. 3. de quadrien. præſcript. C.* dixerat. Pontifices Eccleſiæ Romanæ inſigni aſtutia, nunc imperium attol-

lendo

Digitized by Google

lendo, nunc deprimendo, ſenſim omnia & cœleſtia & terrena, & ſpritualia & temporalia pedibus ſuis ſubjeciſſe,&c.

Habet autem hæc cauſa potiſſimum locum in Democratia, propter imperitiam vulgi, quod quantum ſit in parvis initiis inſtar, non intelligit, & proinde à δημαγωγοῖς, aut plebeiis oratoribus facilè ſeducitur, quos idcircò *Ariſtoteles* peculiariter numerat inter cauſas, Democratiam corrumpentes. Nam qua de cauſa *Modeſtin. dixit l. unic. ff. ad l. Iul. Ambit.* ambitum in Monarchia locum non habere, ex eadem Oratoribus & id genus cæteris minus ibidem loci eſt, quam in Democratia quippe quam *Plato* nundinas populares vocabat, de qua & *Petronij in Satyr.* Verſus interpretamur: Nec minor in campo furor eſt, emtique Quirites ad prædam ſceptrumque lucri ſuffragia vertunt, Venalis populus, venales curia patrum, &c. Idque accidit propter imperitiam & mobilitatem vulgi. Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur, *ut ait Comic.* Plebs verò utpotè omnium rerum dubia & imprudens, nunquam in una re quapiam certo quieſcere novit, ſed ſemper ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus, ſicut & Accius Tullius de Volſcis querebatur: Nimio plus, quam velim, noſtrorum ingenia mobilia ſunt, *Livius lib. 2. & Agath. teſtatur lib. 3.* Vulgus, ait, ſemper novitati ſtudet & mutationibus delectatur, id quod prolixè enarrat *Scip. Ammir. lib. penult. diſc.* 4. Vnde fit ut facilè patiatur ſe auribus duci vulgus, quoniam, *ut ait Publius apud Polyb. lib.* 11. Multitudo talis eſt, quales habet Duces & Conſiliarios: imprimis ſi lenocinia orationis acceſſerint, quorū tantum fuit pondus apud Argivos, ut plebs iis perſuaſa 2200. nobiles trucidarit, tantum, quod oratores nobilitatem contra plebeios conjuraſſe dictitarent. *Halycar. l.* 15 Pericleæ orationis tantam vim agnoſcit *Thucyd.* ut, quamvis victus negando tamen, populo ſe victorem perſuadeat. *Plut. de ger. Repub.*

De Demoſthene ſcribit *Plutarch. in Demoſth.* quod ipſo loquente pacem & bella populus Athenienſis ſuſceperit, ſuſcepta depoſuerit, fœdera cum regibus junxerit, juncta quoq; diſſolverit. E contrario, cum dicendi facultate minori præditus eſſet Nicias, vicit facundia Alcibiadis, nec ille, quam malè ſucceſſuram providebat, expeditionem diſſuadere potuit. *Plutarchus in Nic.* Noſtra ætate, *ait Clapmar. lib.* 3. *de arcan. Rerumpublicar. cap.* 22. *& Tholoſ. lib.* 7. *de Republic, cap.* 18. *num* 14. Demagogorum locum ſubierunt quidam ex ordine ſacro, (qui pudor eſt religionis noſtræ) veluti Kockiſanus ille, cujus concionibus & debacchationibus Georgius Podibradius regnum Bohemiæ invaſit, nec ita pridem Iacobus Buſſularius Monachus, concionibus Ticinienſem populum dementavit, donec ejus Tyrannidem occuparet, *Ioß. in Galeac.* Hi enim eò facilius imponunt vulgo, quod faciant animos humiles formidine Divûm, Depreſſoſque premant ad terram, *ut ait Lucanus.*

Duplici autem via Demagogi afferunt interitum Rebuſpublicis. Vel quando populo adulantes, ejuſque res nimis dilatare cupientes, nobilibus occaſionem præbent, contra plebem conſilia incundi: Vel quando ipſam plebem contra patritios armant & exſtimulant. Prior modus frequens eſt, ubi plebs confert magiſtratus, ut vult *Ariſtoteles.* Tum enim, Nobilium nonnulli, quibus ad magiſtratus aliàs non multum ſpei eſt, populo ſe ſubmittunt, prenſando ſupplicandoque, ut aliquos ſibi honores eblandiantur, qualis erat Abſolon, qui in atriis ſtans, rogavit ſingulos: De qua civitate es tu? cumque audiſſet, reſpondit: Videntur ſermones tui boni & juſti, ſed non eſt, qui te audiat, conſtitutus à Rege. 2. *Reg.* 15, 25. Ita peſſumiit popularis ſtatus in Co, cum Nobiles congregati contra injurias plebis, ab aſſentatoribus commotæ, Rempublicam plebi eriperent. Peſſum iit quoque Democratia Heracleenſium, Megarenſium & Cumanorum, cum aſſentatoribus ejecti nobiles, recollecta manu, Rempublicam occuparunt.

Cum nati apud Romanos eſſent tribuni, & ut dicebat Quintius Cincinnatus *apud Livium lib.* 3. plebem, quaſi partem abrumptam à cætero populo, ſuam patriam, peculiaremq; Rempublicam feciſſent, Patres que

quoque *ut ait Liv. l. 2.* conſilia non publica, ſed in privato, ſeductaq; à pluriũ conſcientia habuêre. Iidem cum Pompeio urbe exceſſerunt, cum à partibus Iulij Cæſaris premerentur, & à plebe occupaturi procul dubio Rempub, ſi Deo cauſa, *ut ait Lucan.* placuiſſet. Nec dubium eſt, niſi plebs Helvetiorum victoria Sembachiana potitus eſſet, quin Nobiles populares ſtatus fuiſſent immutaturi. Alio modo plebs ipſa patritiis eripit Remp. inſtimulata ab aſſentatoribus, qui, dicente Bione, ſicut amphoram anſà cocus, ita illi vulgum auribus circumducere poſſunt, *Plut. de Vitioſ. Verecundia.* Tales fuerunt, Apud Athenienſes Cleon, quem *Ariſtoph. in fab.* exagitat: apud Romanos Sicinius, Icilius, Camulejus, Grachi, Clodius, &c. de quibus rectè ſcribit *Ariſt.* quod olim evaſerint Tyranni, cum minores eſſet Reſp. ipſiq; Demagogi adhuc arma tractarent. Nam Piſiſtratus apud Athenienſes, cum oppugnatis Pediacis, quos *Plutar. in Sol.* vocat etiam Pedieas, in favore plebis ſe obfirmaſſet, paulò poſt Tyrannus evaſit. Eadem via Panætius apud Leontinos, Cypſelus apud Corinthios, *Ariſt. 5. polit. p. 455.* Cicero de fat. Theagenes Megaris, Dionyſius Syracuſis apud Tyrannidem progreſſi ſunt, Romæq;, quod Caſſius, Metius, M. Manlius fruſtrâ tentarant, obtinuit Cæſar, adeò ut rectè dixerit *Ariſt 5. polit. p. 454* Cuncti ferè Tyrannidẽ occuparunt, facta ſibi fide apud plebem, & *ibid. p. 448.* *πολλὰ τῶν δοκούντων δημοτικῶν λύει τὰς δημοκρατίας.* Hoc enim eſt Demagogorum Sophiſma, ut dum ſe plebi ſervire ſimulant, potentioribus viam occludant, ſibi verò ad Tyrannidem aperiant.

Cauſa XI diſſimilitudo hominum in Republica.

Vndecima cauſa eſt diſſimilitudo hominum in Republica, quæ frequenter inducitur, quando peregrinorum multi recipiuntur, & imprimis, vel veris civibus æquantur, vel etiam præponuntur. Vnde meritò miraretur autor neſcio quis, in Republica Romanorum homines diſpari genere, diſſimili lingua, alios alio more viventes, tam facilè coaluiſſe, niſi primordia Romanorum ſciremus perpetuis ſeditionibus turbata & conquaſſata fuiſſe, adeò ut *Ariſtot. lib. 5. politic.* rectè dixerit: Omnem civitatem, quæ recepit extraneos, tumultibus expoſitam eſſe, imò Sybaritas, Thurios, Byzanthinos, Zanclæos, Amphipolitas, ex patriis urbibus peregrini, qui ab iis recepti erant, ejecerunt. Vnde Regulus quidam Comnanum rectè admonuit; videat, ne aliquando Græcorum colonia, cui Maſſiliam pater eius ædificandam conceſſerat, inquilinos ejiciat. *Iuſtin. l. 43.* Nam Apolloniatæ & Syracuſani, licet ſedibus ſuis non ejicerentur à peregrinis, ſeditionibus tamen inteſtinis agitati ſunt, ſicut & Stockholmienſes à Belgis, *Iohan. Mag. lib. 21.* & Budenſes à Germanis. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 7. Aen. Sylv. in hiſt.* Nec ineptè *Dantes*, quod novos iterum hoſpites Florentini adoptarent, exclamat: Hanc iterum fore cauſam diſcordiarum interituſque Reipublicæ.

Accommodat *Ariſtot. 5. polit. pag. 457.* hanc cauſam ad Tyrannidem, quam jam antea ad Ariſtocratiam contraxerat, quod, ut *idem* docet *pag. 475. 478.* Tyranni utpote civibus parum fidentes, facilè extraneos civibus aſſerebant: Optimates verò, cum pauci numerò ſint, ſi diſcordia ipſis incidat cum plebe, cogantur ad externa auxilia confugere, quæ pluribus Rebuſpubl. exitioſa fuiſſe compertum eſt.

Ideoque prudenter Aratus, cum Achæi contra Lacedæmonios viderentur ſibi præfecturi Antigonum tutorem Philippi Macedon. in medium procedens, conſilium illorum redarguit. Fore enim, ut devictis Lacedæmoniis etiam Achæos ſibi ſubjiceret: *Polyb. l. 2.* & legatus Acarnanorum in concilio Lacedæmoniorum cum Aetoli vellent Romanos contra Philippum acerſere, dixit: Vos nebulam ex Heſperia contra Philippum excitabitis, ſed quæ mox totam Græciam inumbrabit. *Polybius l. 9.* Magna enim ſtultitia eſt, ait *Polyb. lib. 2.* tantam, præſertim Barbarorum hominum copiam in urbem inducere, quæ aut viribus, aut multitudine magis, quam cives polleat. Rheginorũ Ariſtocratia ita peſſumiit, cum Optimates cõtra adverſatios ſuos ex Imera urbe Veteranos in auxilium devocarent. Illi enim ejectis adverſariis, etiam à quibus vocati erant ejecerunt. *Iuſtin. lib. 4.* Iidem Rhegini, cum contra Carthaginenſes præſidium Romanorum peterent, ab eodem

oppreſſi

oppreſſi ſunt. *Polyb. lib.* 1. Subtilius Catanenſes, qui cum Athenienſes contra Syracuſanos excitos imperium affectare ſubolfacerent, exercitum eorum dimiſerunt. *Iuſtin. l.* 4. quod & C. Martius Rutilius fecit, cum Campanum præſidium contra Campanorum libertatem quicquam moliri intelligeret. *Livius lib.* 7.

Infinita ſunt exempla everſarum & vel occupatarum Rerumpublicarum, à mercenariis & peregrinis militibus, quorum unum atque alterum ſufficit ad noſtrum inſtitutum delibari. Gothi, quos Arcadius diu pro auxiliis foverat, poſtquam Stiliconis machinis defecerant imperium occidentale occuparunt. *Zonar. in Arcad.* & Honor. Turcæ eripuerunt Palæologis imperium occidentale, à quibus evocati erant in auxilium contra tumultuantes Nobiles. *Gregorius in hiſtor.* Idem jam ante Veneti & Flandri à Comnenis abalienarant, cum Alexio Angelo ſuppetias tuliſſent. *Nicetus in Annal. Alex.* Dux Beneventanus à Sarracenis, *Sigonius in hiſtor. Ital.* & Guido Rex Hieroſolymitanus à Solydano Aegyptio principatu ſpoliatus eſt, cui antea opem tulerat contra Raimundum. *Car. libr.* 4. Ita Britanni Saxonas Anglos deduxerunt in Britanniam contra Pictones, & ab iis regno exuti ſunt. *Diac. in Theod. Iunior.* Ita Regem Cambajæ de regno dejecit Solymannus, cujus opem imploratat contra Portugalenſes. *Vaſc. in Solym. Damian. à Goes libr.* 1. *bell. Camb.* Ita Vladiſlaus Lockicus perdidit arcem Gedanenſem, cui defendendæ, præſidium Cruciferorum impoſuerat. *Cromerus lib.* 11. Propterea dixit *Machiavellus libr.* 2. *diſc.* 20. Neque Principes, neque Reſpublicas ſine periculo uti poſſe auxiliario & mercenario milite: Idque non tantum in bello, ſed & in pace, quando Optimates ſibi minus fidentes, aliorum Principum arbitrio & fidei ſe concredunt. Nam cum populus Romanus arbiter captus eſſet ab Ancinis & Ardeatibus de agro quodam dubio, populus eum ſibi adjudicavit, *Plin. lib.* 3. & Philippus Macedo a diſſentientibus Græcis ad dirimendas controverſias accitus, ſolitus eſt utramq; partem occupare, *Iuſtin. lib.* 9. Vſque adeo tutum non eſt in patrocinium peregrini cujuſdam ſalutẽ ſuam imponere.

Addam adhuc unam cauſam videlicet mutationem Religionis. Nihil enim, *dicente Cromer. l.* 2. *hiſt. Polon.* æquè valet ad moderandas ſtabiliendaſq; Reſpubl. & ad religandos animos hominum, ſemper, *ut ait Tacit.* 1. *Annal.* ad ſuperſtitionem mobiles, quam religio. Quod cum ſciret Numa, *teſte Liv. l.* 1. omnium primum, rem ad multitudinem imperitam, & illis ſeculis rudem efficaciſſimam, Deorum metum injiciendum ratus eſt, utque ſancita ejus plus autoritatis haberent, à Nympha finxit profiſciſci, ſicut & Minos, & Lycurgus & Seleucus Locrenſis & multi alij, quos enarrat *Cyr. Spont. part.* 2. *cor. del. princ.* ad Deos legum ſuarum originem retulerunt, de quo *Polyb. l.* 10. ita ſcribit: Mihi non videtur Lycurgus adeò ſuperſtitioſus fuiſſe, ut per omnia Pythiæ obſecundans Rempubl. conſtituiſſet, nec Publ. Scipio ſomniis & divinationibus ita deditus, ſed quoniã uterq; multos mortales videbant, nec Paradoxa facilè amplecti, nec res graves audere ſine periculo Deorum aggredi, Lycurgus ſua acceptiora reddebat, quod à Pythia profecta fingebat: Publius verò, quod propoſitum ſuum publico conſilio exequeretur. *Polyan. lib.* 8. *Stratag.* Quapropter callidus rerum agendarum Magiſter Lyſander, ut propoſitum ſuum de abrogandis regibus populo perſuaderet, niſus fuit oracula corrumpere, ut illud populum facere juberent, *Polyb. in Lyſ.* ratus, vulgum non alia ratione facilius permoveri poſſe: quo conſilio etiam Piſiſtratus finxerat ſe à Minerva in Tyrannidem immiſſum fuiſſe, *Polyæn. l.* 1. *Stratag.* & Hanno Carthaginenſis ex avium vocibus, quas domi eas docuerat, augurium ad occupandum dominatum quæſivit. *Aelian. lib.* 14. *var. hiſt. Nicet. l.* 3. *Ann. Iſaac.* Caligula quoque ad populum commentus eſt, ſe Caſtoris & Pollucis familiaritate uti, *Dio. in Calig.* & Attalus, cum Gallis congreſſurus, victimam ante aciem mactavit, & victoriæ prædictionem manui inſcriptam, particulæ cuidam victimæ impreſſit, eoque portento ita animavit exercitum, ut certam reportarit victoriam.

Cauſa ultima, religionis mutatio.

Digitized by Google

Polyæn. l. 8. Alexander M. cum in Indiam proficiſci certus eſſet, Vtinam, inquit, Indi quoque me Deum crederent, *Curt. lib. 8.* Quippe, qui ſciebat non alia re magis terreri poſſe homines, quam ſuperſtitione, quod & Romanis patribus incognitum non fuit, qui aliis comprimendæ plebis remediis deſtituti, tandem ad ſuperſtitionẽ confugerunt, auſpiciaque turbari à plebe dixerunt. *Livius lib 5.* Patres, inquit, novi agebant, ſed precibus, & inter preces multa Deorum mentio erat, religioſum parti id maximè fuit. Sicut & adverſarij Ludovvici Pij, cum in cæteris fruſtrà eſſent, tandem ſub ſpecie religionis illum accuſarunt, & ab imperio demoliti ſunt. *Annal. Germ. in Vit. Ludov.* Hinc eſt, quod *Machiav.* diſputat, *lib. 1. diſc. c. 11. 12. & 13.* Romanos religione maximè ſolitos moveri, quod *ex Val. Max.* deſumptum eſt, qui eos, ait, omnia poſt religionem ponenda duxiſſe, etiam in quibus ſummæ majeſtatis decus conſpici voluerunt. Nam devotio utriuſque Decij tantum ardorem intulit animis, ut tum à Latinis, tum Samnitibus extremas reportarent victorias. *Livius lib. 8. & 10.* Et Deorum, quibus imperium ſteterat, *ut ait Virgil. 1. Aen.* id eſt, tutelarium, evocationes, urbiumq; ſecutæ devotiones, quarum typos deſcribit *Macrob. 3. Sat. c. 9. ex lib. 2. rerum recondit. Sammonici Sereni,* unde profectas putabimus, niſi ex opinione religionis? Quid, quod *Flor.* ſcribit *lib. 2. c. 6.* Summa fœderum Romanis religio eſt, an non ex metu Deorum profectum eſt? Reverentia enim Deûm non conſiſtit tantum in ſacrificando, ſed & ſervando juramento, *ut vult Iſocrat. in orat. 1. de Hipp.* Cum nulla ratione ad delectum habendum plebs adigi poſſet, Quintius Cincinnatus injecit mentionem juramenti, Valerio anteceſſori ſuo præſtiti, & quod voluit, obtinuit. Nondum, *ait Livius lib. 3.* hæc, quæ nunc tenet ſeculum, negligentia Deûm venerat, nec interpretando ſibi quiſque juſiurandum & leges aptas faciebat, ſed ſuos potius mores ad eas accommodabat. Nondum quippe noverant illud oraculi Delphici: Mors rapit hos etiam, qui fœdera ſervant, *Nicetus lib. 6. Annal. Man.* ſed inſtituta Numæ ſervabant, quem *Livius lib. 1.* teſtatur effeciſſe, ut fides ac juſiurandum, propulſo ll. & pœnarũ metu, civitatem regerent. Quod verò *Machiavell. cap. 11. in fin.* addit: Religionem à Numa inſtitutam fuiſſe maximam partem felicitatis Romanorum, quod & *Sturmius ſermon. 2 de bell. Turcic.* de religione Turcarum enunciat, non rectè interpretatur aut impugnat, *Antima. lib. 2. theor. 6.* quia non ab Ethnica religione tanquam cauſa, cui Deus benedictum voluerit, hanc felicitatem derivat *Machiavell.* ut fortaſſe fecit Capelius advocatus Regius, cujus meminit *Antimach.* Sed, quia iſta religio bonarum legum & Inſtitutorum origo fuit. Propterea enim fidem & fœdera ſervabant, propterea legibus & magiſtratibus ſe ſubjiciebant, quod ſecus facientes Deum ſupplicio affecturum credebant. Nam Coſnitga Dux Thracum, tumultus & inobedientiam ſuorum compreſſit, quod multis confectis ſcalis, minitaretur, ſe in cœlũ aſcenſurum, eoſque coram Iunone accuſaturum. *Polyæn. lib. 7.* Tanta tum erat Deorum reverentia, qua & Americanorum nonnullos Columbus ſibi ſubjecit, quod, Lunæ Eclipſi abuſus, eam illis iraſci diceret, quod ſe non recepiſſent. Nec apud Romanos tantum, aliaſvè meliorum temporum gentes, tanta vis ſuperſtitionis fuit, ſed etiamnũ pondus habet apud nos, tam qui Chriſto nomen dedimus, quam qui Ethnicorum tenebras ſequuntur. Nam Henricum IV. Imp. quidnam exuit imperio, niſi ſuperſtitio? *Sigon. 9. hiſt. Ital.* quid Fridericum I. ſubjecit pedibus Alexandri III. Pontif. *Cario. lib. 4.* quid denique totam Chriſtianitatem tranſvexit in Aſiam, ad expeditionem ſacram, *In additio. ad Schafnab. Car. & Peuc. 4. Chron.* niſi ſuperſtitio? Superſtitio deniq;, ut Ottho Imp. dicebat: eò progreſſa eſt, ut imperiũ, amore ejus ſeipſum exhauſerit. Bononienſes ſanè eò perduxit, ut Iohannem Vicenotinum Monachum libenter pro Tyranno acceperint, tantum, quod crederetur cum Deo colloquia miſcere. *Fulgoſ. l. 1. c. 1.* Savanorola, quod divinis putaretur frui revelationibus, magnam partem Florentinorum in regis Franciæ partes permovit, quem prædixerat in Italiam venturum. *Comin. lib. 4. & 5. bell. Neapol.*

Digitized by Google

Neapol. Machiav. 1. *diſc.c.* 11. Memorat *Flor. lib.* 3.*c.*19. de Eumo, Syro quodam, qui fanatico furore ſimulato, dum Syriæ Deæ ceremonias jactat, ad libertatem & arma ſervos quaſi numinum imperio excitavit, idq; ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulphure & igne ſtipaverat, leviter inſpirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculo primùm duo millia ex obviis, mox jure belli refractis ergaſtulis, 40. amplius millium fecit exercitum. Eadem fallacia Mahometis regnum crevit, qui callidè morbo ſuo abuſus, ſe ad Dei colloquia abripi fingebat: *Schilsberg. in hiſt.* & Sophi Perſas à Turcis ſimili fraude ablectavit, quod ſe ex domo Alle fingeret, cui ſciebant à Mahomete Caliſtratum deſtinatum fuiſſe. Nec aliter ſe armavit Seriphnis in Africa, qui cum ſub prætextu ejiciendorū Chriſtianorum parvam impetraſſet à rege Feſſano manum, mox ex concurſu plurium Barbarorum juſtum collegit exercitum, & regem Feſſæ & Maroco regno exuit. *Boter.* 2. *part. Coſmog.l.*3. Vix hodie invenias ullum bellum, ullam ſeditionem, cui non religio prætexatur, quanquam *Scip. Ammir. lib.*3. *diſc.* 10. rectè oſtendat: Eſſer coſa ſcelerata ricuo priſi i noſtri diſegni, ſotto il zelo della religione: nec id novū eſt Sophiſma, aut hodie herivè primum introductum, ſed jam olim Lacedæmonij, cū bello peterent Athenienſes, ejus cauſam ſacram ementiti ſunt, videl. quod Athenienſes piaculum ab Urbe removere nollent. Erat autem piaculum, quod retinerent progeniem virorum, qui Eumenidū templum ſpoliarant, inter quos erat etiam Pericles. *Thucyd. lib.* 1. Philippus item Macedo, Dux Thebanorum creatus contra Phocenſes, bello ſacri nomen dedit, militeſque lauru, quaſi Dei injurias vindicaturos, coronavit. *Iuſtin. lib.* 8.

Caput V.

De Remediis contra prædictas corruptiones & earum cauſas.

Contraria contrariis curantur.

Cognitis cauſis *Ariſtot.* 5. *polit.* facilem putat eſſe cognitionem remediorum, utpote, quæ perinde ut in Medicina, à contrariis deſumi debent. Contraria enim contrariorum eſſe remedia, *in lib. Meth. Galen.* ſatis ſuperque oſtendit, quicquid *Paracelſus in Paramir. Chirurg. Mag.* paſſimque alibi, & ex eo *Severin. Dan. in Id. Medicin.* contra diſputent, dum inter morbi depulſionem, & virtutis conſervationem non diſtinguunt, in quo adhuc lab tur, *Quercetan. libr.* 2. *de ſenſ. Medicin. Hermet. capit. ult.* licet cæteris ſubtilius rem declarate nitatur.

Duplicia remedia.

Sunt autem remedia in duplici differentia: alia aperta, alia arcana. Sicut & duos corruprionum modos infra nominavimus. Arcana voco ex *Tacito*, quæ *Ariſtot. lib.* 4. *polit. cap.* 13. vocat *σοφίσματα*, *lib.* 5. *polit. cap.* 8. *πρόφασις*. *Polyb.* *ἐπικρύφια*, *Herod. in Maxim.* *τὰ ἀπόῤῥητα κρυπτά*: *Livius* per hanc phraſin exprimere ſolet: arte agere. Vocat autem *Tacitus* arcana, quod eum, erga quem adhibentur latere ſoleant. Fortaſſe eſt *ἀπάτη δικαία*, *Aeſchyli*, aut dolus, quem Servius definit, *l.* 1. *ff. de dol.* quando aliud agitur, aliud ſimulatur agi. Sed ſicut Labeo Servium impugnat, quod ſine ſimulatione aliquis decipi poſſit: ita arcana quædam ſine ſimulatione procedunt, utpote, ſi quis juventutem ſibi ab initio ad eam formam Reipublicæ inſtituendam ſumat, quam introducere meditatur: alia verò ſimulatè aliud promittunt, aliud præſtant, quo vocabat *Cicero libr.* 3. *de nat. Deorum.* peccare in Republica cum beneficio. Errat enim, qui negat, magiſtratibus ut & medicis erga ægrotos aliquando mentiri licere, ex ſententia *Platonis & Xenophontis*. Nam Imperator Fridericus I. adagij vice uſurpavit: Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare, quod unicum Ludovvicus XI. Rex Gall. à filio ſuo diſci voluit. *Aemil. lib.* 10. Sertorius, qua ratione autoritatem ſibi conciliavit, & militem in ſtipendiis continuit, niſi quod temporibus difficilimis ad milites mentiretur, ſi mendacium prodeſſet, & literas compoſitas pro veris legeret, & ſomnium ſimularet? &c. *Gell. lib.* 15. *c.* 22. qua juſta fraude etiam Eumenem pulchrè viſum fuiſſe autor eſt *Plutarch. in Eumen.* & de Cicerone ſcribit *Paterc. lib.* 2. quod inſito amore Pompejanarum partium, Cæ-

Sophiſmata ſeu arcani doli in Rep. tolerandi.

ſarem tamen laudandum putaſſet. Aliud quippe dicebat, aliud intelligi volebat. Infinita occurrunt apud autores id genus Sophiſmata, quæ, qui reprædendere velit, non minus cauſæ habebit ad reprobandos medicos, qui, *dicente Lucretio*, abſinthia tetra medentes cũ dare conantur, prius oras pocula circum, Contingunt mellis dulci flavoq; liquore, Vt puerorum ætas improvida ludificetur Labrorum tenus: interea per potet amarum Abſinthij laticem, deceptaq; non capiatur. Nam Appius Claudius, roganti tribuno, quare plebeium Conſulem fieri non oporteret, ut fortaſſe verè, ita parum utiliter in præſens certamẽ reſpondit: quod nemo plebejus auſpicia haberet. Plebs enim ad id maximè indignatione exarſit, quod auſpicari, tanquã inviſi Diis immortalibus, negarentur poſſe: nec ante finis contentionum fuit, quam victi tandem patres, ut de cõnubio ferrent, conceſſere: *Liv. l.* 4. Proinde magnis ſæpè tumultibus vias occludunt hæc arcana, ſi probè admoveantur, quæ nos propterea cũ cæteris commiſcebimus. *V. de Clapm. in lib. de arc. Rerump.*

Remedia triplicia 1. præſervativa.

Curandi verò proceſſus iterum Medicorum Methodum imitatur. Nam aut viam occludit cauſis corrupturis, aut jam invaleſcentes amolitur, aut quando jam morbum pepererunt, morbo manum applicare docet. Quomodo cauſis, priuſquam radices agant, repagulũ objiciatur, aut quomodo in herba ſuccidantur, id primo loco explicat *Ariſtotel.* Sed pulchrum admiſcet Sophiſma, quod non tantum cauſæ extirpandæ ſint in ipſo ortu: ſed quod aliquando utile ſit, aut eas accerſere, aut, quaſi in propinquo fingere, cujus rationem reddit *Plutarch. in lib. de cap. utilit. ex hiſt.* Equidem, inquit, hiſtriones & cantores ſcenicos videmus ſæpenumero in theatris pro ſeſe remiſsè, ac nulla cum alacritate aut ſolertia agere: ortã autem concertatione adverſus alios, non ſeipſos modo, ſed & inſtrumenta ſua majore cũ diligentia ad certamen aptare, fides explorare, accuratiuſq; concentum inſtruere, & tibiis canere. Ita & qui adverſarium ſibi vitæ exiſtimationiſq; ſuæ paratum novit eſſe inimicum, attentius ſeipſum obſervabit, reſq; ſuas circumſpiciet. Nam & hoc vitij proprium eſt, quod cum peccamus, inimicos magis reveremur, quam amicos. Eandemque rationem ſuo præcepto adjungit ipſe *Ariſtot. lib.* 5. *polit. pag.* 437. ut ſcilicet cives quaſi in nocturna vigilia excubitores maneant. & *ut libr.* 2. *Rhetor. idem ait*, quoniam ὁ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ: urget quippe metus, faciuntque pericula fortes, *ait Poëta Ligur.* & *Petron. in Satyr.* quantum quiſque timet, tantum fugit. Securitas enim, quam otium plerumque comitem habet, quid mali afferat Rebuſp. *Livius* docet *lib.* 26. & Naſica ſenſit, cum pleriq; deletis Chartaginenſibus & ſubactis Achæis, rem Romanam in optimo ſtatu collocatam crederent: nunc verò, dixit, periculosè res noſtræ ſe habent, Νῦν μὲν ὡν ἐπισφαλῶς ἔχομεν, μήτε οὓς φοβηθῶμεν μήτε οὓς αἰσχυνθῶμεν ἑαυτοῖς ἀπὸ λελοιπότες. *Plut. in lib. ubi ſupra* Id quod & Q. Metellus poſt devictum Hannibalem timuit, ut refert *Valer. l.* 7. *c.* 2. qui & Appium Claudium ſæpè dicere ſolitum memorat: Negotium populo Romano melius, quam otium committi, non quod ignoraret, quam jucundus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed quod animadverteret, præpotentia imperia, agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolvi. Atque de ſuo addit *Valer.* Sanè negotium nomine horridum civitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimos vitiis reſperſit. Nam, *ut Cyr. Spont. part.* 1. *cor. del princip.* rectè docet, Non ha la plebe il maggior nemico alla ſua ſalute, che il rrappo facile ſucceſſo delle ſuæ attioni: ne il maggior maeſtro per la prudenza, che il contrario fine de ſuoi penſieri. & *Livius lib.* 3. ſcribit: Secundæ res extemplò urbanos motus excitarunt. Exemplo ſit populus Athenienſium, qui, occiſo Epaminonda, quem ſoliti erant revereri, in luxum effundi ceperunt, & à bellis amoti, ſtipendia militum in cives diſtribuerunt, Poetaſq; magis in theatris, quam Duces in bello laudarunt. *Iuſtin. libr.* 6. Qua de cauſa Pericles, ne facultatem daret otio torpeſcendi Athenienſibus, 60. triremes in alienas terras miſit, ut ſtipendia illic mererentur, cum patria pacata eſſet. *Plutarch.*

Cauſæ corrupturæ in propinquo fingenda, ut civibus metus inijciatur.

tarch. in Pericl. & de iiſdem teſtatur *Plato 3. de ll.* quod eos metus Perſarum ad concordiam adegerit, & ad virtutem extimularit, alioquin otio & ſecuritate corrumpendos. Quin & ipſi Romani non alia de cauſa facti ſunt præda Hannibalis, quam quod 24. ann. ſpatio arma magnopere non uſurparant. *Sturm. ſerm. 2. de bell. cont. Turc. ineun.* Merirò igitur à *Plat. l. 3. de ll. & Ariſt. 5. pol.* ad excitandas vigilias civium præſcriprum eſt, ut aliquando ex veterno, metu periculi excitentur, quod & *Front. l. 1. c. 9. l. 2. c. 9. & Polyæn. l. 5.* inter ſtratagemata militaria reponunt. Nam Hermocr. Syracuſan. ſuperatis acie Carthaginenſibus, veritus, ne captivi, quorum ingentem manum in poteſtatem redegerat, parum diligenter cuſtodirentur, quia eventus dimicationis in epulas & ſecuritatem compellere victores poterat, finxit proxima nocte equitatum hoſtilē venturum, qua expectatione aſſecutus eſt, ut ſolito attentius vigiliæ agerentur. Idem rebus proſperè geſtis, & ob id reſolutis ſuis in nimiam ſecuritatem, ſomnoque & mero preſſis, in caſtra transfugam miſit, qui præmoneret, ſe fuga elapſum: diſpoſitas enim ubique à Syracuſanis inſidias, quarum metu recepit aciem. *Frontin. lib. 2. Stratag. c. 9.* Eodem Sophiſmate Theognis Dux Athenienſium, & Eudocimus, quos refert *Polyænus* & apud Romanos Sylla ſeditiones militum compeſcuit, quod hoſtem in propinquo eſſe fingeret *Frontinus libr. 1. capite 9.* & Valentiniano, ſi quando præ luxuria ſævire cœperit, ſolitus fuit Remigius copiarum præfectus novos Barbarorum motus ſubjicere, quos ubi leviter ſaltem inaudiit, ſtatim iram remiſit, & ad ſe rediit. *Ammian. lib. 31.*

...ſis Remp. ...upturis ...am qua ...iudant. Nihil quã... ...um mini... ...m, negli... ...dum.

Porrò verò ad viam, cauſis corruptionem portendentibus, occludendam, hæc remedia potiora ſunt, quæ in genere proponi poſſunt. Ante omnia, quod *Tacit. 2. Annal.* dicit: Nihil eſſe in bello ſpernendum, quoque ante *Aemil. in Thraſyb.* dixerat: Nihil in bello oportere contemni, & paulò ſecus repetiit *Comin lib. 3.* ne minimum quidem hoſtium flocci faciendum, *Scip. Ammir. l. 18. diſc. 10.* id non minus prudenter *Ariſt. 5. pol. p. 404. 431. 434.* in omni cauſa, unde Reipublicæ aliquid periculi metuendum eſſet, obſervandum putat, quia minima ſæpè ſcintilla in maximum exuberavit incendium, quod idem *Ariſtot. lib. 5. polit. pag. 404.* docet: τὸ ἐν ἀρχῇ μικρὸν ἁμάρτημα, inquit, pro maximo in progreſſu habendum. Sicut enim ſumtus, *ait idem pag. 434.* qui ſenſim erogatur, non ſentitur, prout in multis regnis patet, quæ *dicente Sturm. ſerm. 2. de bell. contra Turc.* primum agrum, mox ſylvam, mox aliud quoddam vectigal in cœnobia & ſacerdotes contulerunt, donec ſeipſa exhaurirent: ita prima ſæpe cauſa, cui ſine negotio obviam iri potuiſſet, tam diu latet, & occultè Reipublicæ unum membrum poſt alterum depaſcitur, donec tandem omnes remediorum vires ſuperarit. Sera, inquit ille, ſunt remedia cum vulnus jam ad extremos halitos pervenit Propterea, quod Medici ab *Ovidio* depromſerunt: Principiis obſta: ſerò medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras, Id ad morbos Reip. eò magis trahendum, quod *Polyb.* credat, altius iam progreſſam ſeditionem eſſe incurabilem. Vnde rectè *Tac. 14. Annal.* Sæpè modicis remediis primi motus conſedēre, & *Cic. 5. Philipp.* Omne malum naſcens facilè opprimitur: inveteratum fit plerunque robuſtius. Quæ præbet latas arbor ſpatiantibus umbras, Quo poſita eſt primum tempore virga fuit. Tunc poterat manibus ſumma tellure revelli, Nunc ſtat in immenſum viribus aucta ſuis.

Et *Aelianus* quoque *lib. 14.* maximo honore putat afficiendos, qui naſcentibus malis occurrere, & ea, priuſquam virium ſit facta acceſſio, extinguere ſciunt. Difficile enim eſt principium mali, præſertim latenter ſubrepentis, cognoſcere, ſicut & *Ariſtot.* docuit *5. polit. pag. 437.* τὸ ἐν ἀρχῇ γινόμενον κακὸν γνῶναι οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ πολιτικοῦ ἀνδρός. Nonnulli ad hoc delatores per populum diſponunt, ut ex eorum relatione, quid cives machinentur, clanculum intelligant, quales *Ariſtot. 5. poſt polit. p. 475.* nominat Syracuſanorum mulieres, ποταγωγίδας, quæ turbis miſtæ, ſolitæ fuerint Tyranno ſenſa plebis renunciare. Nominat eaſdem, ſed viros *Plut. in Vit. Dion & in lib. de Curioſit.*

Delatoribus an uti liceat.

ex quo

ex quo *Budæus* redarguit *Ariſtotelem*, quod eas pro fœminis referat, quaſi non idem officium ſimul viris & mulieribus committi potuerit, ut placet *Victor. comm. Ariſtotel. politic. pag.* 475. Nam & Catilina mulieres ſubornavit, & conſilia virorum ſibi proderent, *Saluſt. in Catil.* & Prexaſpes per mulierem cognovit fraudes Magi, pro Cambyſis fratre ſuppoſiti. *Herod. lib.* 3. Cæterum Hieron. tales ὠτακουστὰς ſolitus fuit plebi immiſcere, ut & Darius, ex quibus, quod de ſe ſentiret vulgus loqueretur-vè, intelligere poſſet: *Plutarch. in lib. de curioſit.* & Nero per theatra, idem genus hominum diſponebat, quos Corycæos vocabant *Sueton. in Neron.* Claudius nec convivia inire auſus eſt, niſi ſpeculatores cum lanceis aſtarent: quippe qui erant, veluti è ſpecula Principis. *Sueton. in Claud.* Quia verò iſtis delatoribus tutò fides haberi nequit, quippe, qui non rarò culpam à nocentibus in innocentes convertiſſe deprehenſi ſunt, ſicut *Marcellin.* teſtatur *lib.* 14. quod per clandeſtinos verſutoſque rumigerulos, compertis leviter addere quædam maleſuetos, falſa & placentia ſibi dicentes, affectati regni, vel artium nefandarum, calumnias inſontibus affigant.

Perinde ut Theodorus Syracuſanus, proveus conjuratoribus, regis intimum amicum Thraſonem, & cæteros à latere, quicunque fingenti occurrebant, ſed extra culpam erant, prodidit: *Livius lib.* 24. meritò *Ariſtotel. lib.* 5. *polit.* inter modos ſervandi Tyrannidem, delatores nominat. Nam Imperatores Valentinian. Gratian. & Theodoſi. *l. ſingul.* 14 *C. de accuſat.* negant delatoribus in publicis negotiis locum eſſe, ne innocentia per calumnias periclitetur: & *Tacit. ait* 4. *Annal.* Delatores, genus hominum publico exitio repertum, nec pœnis unquam ſatis coercitum, quos etiam vituperat *Arrian. Epict. l.* 4. *c.* 13. *Theophraſt. in Charact.*

Bonus enim Princeps longius ire, & conjurationibus remoram objicere debet, priuſquam eò deveniant, ut à delatoribus detegi poſſint Tum enim oportet eas jam deliberatas eſſe, quò pertinent graviora remedia, infra recenſenda. Hoc igitur eſt optimum inter remedia præſervativa, qui utilius eſt, intacta jura ſervare, quam poſt vulneratam cauſam remedia quærere, *l. fin. ex quib. cauſ. in integr. reſt. non eſt neceſſe C.* & melius eſt occurrere, quam poſt exitū vendicare, *l. un. C. quand. lic. un. ſine jud. ſe vind.*

Deinde utiliſſimum eſt ad prævertendas Reipublicæ mutationes, Lycurgi prudentiam imitari, qui ita leges ſuas conditas voluit, ut perpetuæ eſſent. *Plutarch. in Lycurg.* Videbat enim, quod *Cicero pro Flac.* ſcribit, tam diu ſartam tectam manſuram Rempublicam, quam diu ex legibus nihil immutaverit. Poſtquam verò Spartani ab iis deſciverunt, & *ut ait Ariſt.* 5 *polit. p.* 430. patrimonia ad paucos pervenerunt, omnia retrò & in pejus iverunt, donec antiquam frugalitatem Agis & Cleomenes reſtituere niterentur. *Plutarch. in Agid. & Cleomen.* Id enim *Machiavell. lib.* 3. *diſc.* 1. diſputat, ſæpè revocandam eſſe Rempublicam ad ſua principia, ſi fortaſſe degeneraverit, quod ferè fieri ſolet. Satius tamen eſt ab initio ita conſtitutas eſſe leges, (loquor autem de legibus, quæ ſtatū Reip. concernunt) ut non liceat civibus ab iis deſciſcere, id quod Thurios quidem obſervaſſe, *Diodor. lib.* 12. prodidit. Hi enim nulli civium poteſtatem faciebant, legis abrogationem petendi, niſi inſerto in laqueum collo id faceret. Hac enim ratione ſeditioſis hominibus, omniū optimè occluditur via ad mutandam Rempublicam, quippe cum ſciant, ſe in mutando ſtatu Reipublicæ fruſtra fore, quod cum omnes cives immmutabilem conſervare niſuri ſint, idque lege jubente & cogente. Nec facilè conſilia ſua occultabit corruptor Reipublicæ, quod ſtatim contra leges & majeſtatem Reipublicæ agere convinci poſſit. E contrario verò, ubi ſemel via patefit mutationibus, planiſſima aperta eſt feneſtra ſeditioſis hominibus, ad bonas quaſcunque leges antiquandas, & novas ſubrogandas, quæ propoſito ipſorum inſerviunt. Ita Romæ, cum plebs ſemel patribus ſuos tribunos extorſiſſet, mox etiam conjugia cum iis promiſcua obtinuiſſet, brevi poſt, omnia Senatui jura eripuit. Atque hoc eſt argumentum Catonis pro l. Oppiæ. Si, inquit, mulierum libidini, parum conceſſe-

2. *Leges Reip. non facile mutandæ.*

conceſſeris, nihil reliquum facient, donec quidvis obtinuerint. *Liv. lib.* 34. Si verò ab initio quicquam minus aptè conſtitutum ſit, quod neceſſaria mutatione indigeat, ne magni alicujus mali origo evadat, aut ſi progreſſu temporis malæ quædam conſuetudines irroborarint, aut aliud quiddam acciderit, quod ſui remotionem indicet, ita monet *Ariſtot.* mutationem inſtituendam eſſe, ne à populo ſentiatur, & ab aliis in exemplum trahi poſſit.

In mutationibus priſtina rei umbra ſemper retinenda.

Id quod fiet, ſi priſtinæ rei umbra quædam, *monente Machiav. l.*1. *diſc.*25. *Clapm. l.*6. *de arcan. Imp. c.*5. ſemper retineatur, ſicut Romani, exactis regibus, faſces Conſuli, & Regium nomen Sacrificulo dederunt, ne regum memoria ſtatim intercideret, *Liv.*2. & mutatio paulatim fieri permittatur, Quæ enim ſenſim fiunt, à paucis deprehenduntur, ſicut legum 12. tabb. rigor eâ ratione, nemine advertente, evanuit: *Gell. l.* 20. *c.*1. & Auguſtus, cum pace & gratia civium, univerſam in ſe tranſtulit poteſtatem, quod *dicente Dione*, quædam in tempore diſponeret, quædam rejiceret ad tempus. Quod enim *Galen.* 2. *de comp. med. ſec. lo. c.*1.5. *de Meth. circ. fin.* præcipit: Non ſtatim à principio efficaciſſima adhibere convenit, ſed à debilioribus auſpicari, quodque *Crat. in Iſag. ad art. Med*, dicit: Semper illud *Meſua* tenendum: eſſe gradum ſapientiæ, ut ad medicinas fortes non deveniamus, niſi ubi debiles non contulerint, in omni adeò re verum eſt; cum *Concil. diff.* 111. enunciet: Omne ſubitaneum naturæ inimicum, quod *Ariſt.*5. *pol. p.*486. *Tac. l.*1. *Annal. Bod. l.*4. *de Rep. c.*3. *Scip. Ammir. l.*1. *diſc.*5. ad Reſp. benè accommodant, quibus nihil detrimentoſius accidere ſolet, quam repente mutari. Agis enim, cum repente Lycurgi leges revocare vellet, non tantum intentione ſua, ſed & vita excidit. *Plutarch. in Ag.* Nam nihil magnum, *ait Arrian. Epict. lib.* 2. *capite* 15. fit ſubitò, cum ne uva quidem, aut ficus.

3. Sophiſmata Demagogorum cavenda.

Porrò, ſedulò cavendum monet *Ariſtot.* à ſophiſmatis τῶν δημαγωγῶν, eorum videlicet quos *Lambinus* vertit, leves tribunos plebis, eò quod populum ad libitum ſuum agitent. πολλαὶ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν, ait *Ariſtot.* 5. *polit. p.*448. λύει τὰς δημοκρατίας, nec multitudo ad rebellandum ſatis diſpoſita eſt, niſi autoribus ſuis incitetur, *teſte Veget. l.* 3. *de re milit. c.*4. His popularibus oratoribus multis modis obviam itum fuit, vel quod ἄνευ πάθους καὶ προοιμίων peroiare juberentur, ut Athenis: *Ariſtot. lib.* 1. *Rhetor. cap.* 2. *Lucian. in Hermot.* Vel quod à Republ. abeſſe juberentur. Sed in noſtris Reſpub. oratores tantam vim non habent, niſi religionis prętextu abutantur, ſicut ſupra *ex Clapmario & Tholoſſ.* oſtendimus, nec aliis ad populum concionandi facultas datur, niſi Eccleſiaſticis, quibus proinde facile eſt, religionis metu turbare animos mortalium, & in quamcunque partem placuerit, ducere id quod Iohanni Rocytæ cum Imperatoris legatis in Ruſſiàm venienti Baſilides, Moſchorum princeps objecit. *Oderborn. l.*1. *de vit. Baſilid.* Nam ſuperſtitio, *ut verbis Lactantij utar, lib.*4. *c.*28. quæ minimis rebus magnum timorem injicit, facilè decipit, adeò ut poſtquam *ex Diod. Sic. l.*4. *Biblioth.* ſcimus reges Meroës coactos fuiſſe ad mortē ire, quoties Sacerdotibus placuerit, non miremur ulterius, Anabaptiſtam quendam fratri germano auſum fuiſſe caput amputare, & utrique parenti potuiſſe perſuadere, id ſibi divinitus imperatum fuiſſe. *Surius in hiſt.* Imò religionis ſimulatio ſola tantum ponderis habet ad dementandos animos hominum, ut cætera vitia, & quid præterea cogitet quiſq; non videant. Erat Deſiderius, Rex Italiæ, non tantum Politicorum, ſed & Eccleſiaſticorum bonorum rapax, & tamen pius habebatur, quod Pontificem ſequeretur, & ex nummis Herculis imaginem removeret. *Viterbienſ. de Antiq. & reb. Hetrur.* Erat Narſes reapſe violentus & ſanguinarius, ſed ſimulato cultu pietatis religioſus & pius habebatur. *Agath. lib.*1.

Tantum valet in animis hominum ſuperſtitio, ut mirum non ſit, Sertorium, falſis ſimulatis religionibus, animū militum ita adjuraſſe, ut ex iis nationibus, quæ ſecum faciebant, cum multis præliis ſuperatus eſſet, nemo unquam ab eo deſciverit, quanquam id genus hominum erat mobiliſſimum: *Gell. l.* 15. *c.*22. nec mirum, quod

Dd hodie

hodie ſub prætextu pietatis tam multæ excitentur ſeditiones, quibus obviam itur, ſi nemini licentia detur aut facultas publicè docendi quicquam, cujus ſufficientem rationem ſapientibus, piis & prudentibus viris, Reipublicæ vel Præſidibus, vel Senatoribus non ediderit, *l. Nemo. C. de ſum. Trinit. & fide Orthod.* Non enim permittendum eſt, occaſione religionis hæreſiumque quæſtionis à quoquam Provinciam commoveri, *ut ait Imp. Nov. 17. §. neq; de Mand. Princip. C.* Si ab Romanis exemplum capere velimus, poſt Vejos expugnatos, Aedilibus datum eſt negotium, ne qui niſi Romani Dii, neu quo alio; quam patrio more colerentur, unde *Scipio Ammir. lib. 11. diſc. 3.* oſtendit, non facilè debere Principes pati, ut in ſuam ditionem nova religio introducatur, de qua re refert *Sigiſm. Bart. in hiſtor. Muſcov.* ſtatutum Principis Muſcoviæ, Sed nobis ſolis eorum ſtatutis hac in parte acquieſcendum non eſt. Qui huius mali remedia quærit, quod ex religionis abuſu naſcitur. Theologos adeat neceſſe eſt, quibus illam curam relinquimus, ne curioſitatem Politicorum durius accuſare habeant.

4. Prudentes Reip præponendi Magiſtratus.

Denique ut minus obnoxia ſit mutationibus Reſpub. cum Magiſtratus ſua cura maximè providere poſſint, rectè præcipit *Ariſtotel.* Rerum ſummæ prudentes & verſatos præponere Magiſtratus, quippè cum talis ſit Reſp. qualem eam ſolertia vel incuria magiſtratuum efficit. Multas enim improbas Reſp. prudentia magiſtratuum benè gubernatas fuiſſe teſtis eſt *Ariſt. 5. pol. p.* 435. & de Dione ſcribit *Prob. in Dion.* quod modeſtia ſua Tyrannidem Dionyſij, aliis tolerabilem, aliis acceptam fecerit. Iuſtinianus ſanè ignaviæ nomen non effugit, *apud Procop. 1. de bell. Perſ. Centuriar. Magdeburg. centur. 6. cap. 3.* & tamen ope Narſetis & Belliſarij, res maximas geſſit, ita, ut in prudente magiſtratu non minus momenti ſit, quam in rege ipſo. Proinde magiſtratum oportet ſe bene gerere, tum erga Collegas ſuos, tum erga ſubditos, ne oriatur ejus merito ſeditio. Erga ſubditos benè ſe gerunt magiſtratus, ſi ſe nimium non efferant, nec damno vel injuria eos afficiant. Nam Cornelium Gallum Aegypti præfectum Auguſtus ignominià notavit, quod inſolentius, quam par erat ſe geſſiſſet, ſtatuaſque & Pyramides rerum à ſe geſtarum inſcriptionem continentes, locari permiſiſſet. *Dion lib.* 53. Demetrium verò, cum per contemtum accuſatorum libellos in fluvium excuteret, univerſa multitudo deſeruit. *Plutarch. in Demet.* Imprimis verò dandam operam monet *Ariſtoteles*, ne defraudetur, aut damnum patiatur quiſque in eo, in quo ſe minimè defraudari velit, ut pot φιλότιμοι in honore, plebs in lucro: φιλότιμοι enim, honorum ſocij adoptandi ſunt, ut invidere deſinant: Vulgi verò lucris aliquid indulgendum, quod fiet, ſi magiſtratus à quæſtu ſibi temperent. Si enim officia ſine quæſtu ſint, vulgus ea non appetet, nec aliis invidebit, dummodo rebus ſuis vacare poſſit ſine impedimento. Vnde *Ariſtotel. lib 5. polit. p.* 442. probum Sophiſma proponit ad removendum vulgus ab officiis publicis. Nam ſi magiſtratibus nihil lucri ſit expectandum, plebs eos ne quidem recipiet: interim divitibus & nobilibus licebit eos ſine obſtaculo capeſſere. Plebs enim, dummodo diteſcat, imperia & libertatem flocciſacere ſolet, ſicut *Cicero in Epiſt. ad Attic.* innuit: An fœneratores, ait, an agricolas, quibus optatiſſimum eſt ocium, timere putas, ne ſub regno ſint, qui id nunquam, dummodo otioſi eſſent, recuſarunt.

Erga ſeipſos rectè agunt Magiſtratus, ſi æqualiter magiſtratus & honores dividant, quia ſunt collegæ. Hinc enim collegæ dicuntur, *ſecundum Meſſalum L. 1. de auſpic.* quod ſint æqualis poteſtatis. Non loquor jam de minoribus magiſtratibus quorum eſſe ſupra diximus, majorum juſſa exaudire, ſed de collegis, reſpiciendo ſimul ad cauſam corruptionis Ariſtocratiæ, *l. 5. pol. p.* 424. quam ſupra propoſuimus, videlicet diſſenſionem mutuam Optimatum, ut ejus remedium proponamus, quod in concordia conſiſtere facilè videre eſt, cum *Liv. l. 3.* Decemviratum apud Romanos, ſolo imperantium conſenſu ſtabilem fuiſſe teſtetur. Conſenſus autem conſervatur, ſi mutuum honorem ſibi invicem exhibeant, quia hac de cauſa turbas excitabat M. Man-

lius,

Digitized by Google

ſius, quod Furium tantum eminere videret, *Liv. l. 6.* nec alter alteri poteſtatem eripiat. Nam, qui paris poteſtatis ſunt, mutuò ſe rogare non poſſunt, *l. §. ult. l. Nam Magiſtrat. de Arbit. l. apud de Manumiſ. Vind. l. Minor. de Minor.* nec ſibi mutuò imperare, quia par in parem non habet imperium. Impedire quidem collega collegæ poteſt actionem, ſicut Piſo prætor peregrinus tribunal juxta Verrem urbanum prætorem poſuit, ut acta ejus inhiberet, *Aſcon. & Cicer. libell. in Verr.* & Paulus ſcribit *l. apud de manumiſſ.* Apud eum, cui par imperium eſt, manumitti non poſſe, ſed aliud eſt intercedere, aliud imperando prohibere. *M. Tullius. 3 de ll.* tum Magiſtratuum edicta valere voluit, ſi par majorvè poteſtas non prohibeſſit, id eſt niſi interceſſerit. Alioquin æqualibus æqualis poteſtas & honor exhiberi debet, ne, qui ſe contemni videt, occaſionem habeat Rempub. invadendi, ſicut Lyſandrum feciſſe conſtat, quod ubiq; Ageſilao poſtponeretur, *Plut. in Lyſand.* Argivi quoq;, ſocietatem cum Lacedæmoniis inituri, cum regem ſuum non æquali cum Lacedæmonio, loco eſſe viderent, ad Perſas defecerunt: *Herod. lib. 7.* Quando verò nonnulli, quod à Magiſtratibus excludantur, ex optimatibus tumultuantur, commodum inſtitutum eſt, ut breve ſit tempus magiſtratibus. Hoc enim modo pluribus ad publica officia aditus dabitur. Sed de hac re jam *in 1. parte* multa diſputavimus, ubi oſtendimus ſimul ea ratione impediri unius poteſtatem, quod & infra repetemus.

2. Remedia curativa.

Si enim unus perpetuò dominetur, & ejus poteſtas præter proportionem augetur, & reliquis ſuccenſendi feneſtra aperitur, quippe, qui putant, ut Horatius diſputat contra Xviros; unam exæquandæ libertatis rationem eſſe, viciſſitudinem imperitandi, *Liv. l. 3.* ſicut & *Ariſt. l. 5. polit. p. 452.* duo, ait, eſſe, quibus populi ſtatus definiatur, libertatem, & ut plures in manu Rempublicam habeant.

Hæc jam ſunt remedia præſervativa, quibus ſubjicit *Ariſtoteles* ea, quæ cauſas ingraveſcentes amputant, & morbum tollunt. Cum verò ingraveſcant cauſæ per ſeditiones, quarum interventu corrumpunt Rempublic. Primum in genere de remediis contra ſeditiones agendum eſt. Et antevertitur quidem ſeditio, civiumq; contentio, ſi æqualitas obſervetur inter cives, quia hæc eſt mater amicitiarum, *ut 8. & 9 Eth.* docetur, quod & *Cic. 3. de ll.* admonet: In eo, inquit, conſiſtit, ſalus Reip. ut tenuiores cum Principibus æquari ſe putent. Hæc enim eſt æqualitas illa, quam *Ariſt. 5. polit.* non tantum Democratiam, quanquam illam maximè, ſed etiam cæteros ſtatus conſervare dicit.

Seditio quomodo tollenda.

Cæterum *Ariſtot. 5. polit. pag. 437.* vult præterea ſeditionem legibus ſeverè prohibendam eſſe, quia legum pœnarumque metu maxima pars hominũ deterretur potius, quam utilitatis publicæ reſpectu ad tranquillitatem ducatur. Si verò jam ſeditio pullulare cœperit, nec prædicta remedia profuerint, inter Solonem & reliquos legumlatores controverſum eſt, quid facto opus ſit. Solon enim puniendos putavit cives, qui in civitate ſeditioſa otioſi ſpectatores manerent, nec ad alterutram partem ſe applicarent. Sed aliter *Cic. ad Attic.* Ergo verò, inquit, Solonis popularis tui, & ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite ſanxit, ſi quis in ſeditione non alterutrius partis fuiſſet, niſi tu aliter cenſes, & hinc abero & filij: quæ fuit etiam ſententia Q. Hortenſij, quem *Cicero lib 2. Epiſt. famil.* nunquam bello civili interfuiſſe ſcribit, ſicut nec Aſinium Pollionem. *Paterc. lib 2. hiſtor.* & Pomponius Atticus, cum in Cinnano tumultu vivere ſe non poſſe videret, quin alterutram partẽ offenderet, Athenas ſe contulit, ut dum ſtudiis ibi vacaret, tutò aliorum pugnas ſpectaret. *Cornel. Nep. in Vita. Pompon.* Imò ipſe Solon neutri parti adhæſit, cum inter agreſtes cives maritimos ſeditio exorta eſſet. *Laërtius in Solon. Bodinus* tamen *lib. 4. de Repub. c. 7.* in Ariſtocratia & Democratia legem Solonis retinendam putat, eò, quod ſeditioſi, ab armis & ſeditionibus magis terreantur, ſi ſciant, ſibi totam civitatem capiendam inimicam: quaſi non aliis tutioribus & æquioribus viis deterreri poſſint, auxilio totius Reipubl priuſquam ſeditio nimias vires ſumſerit, & quaſi una tantum eſſet cauſa ſeditionum, videlicet, à pravis & ſeditioſis civibus, qui contra

An lex Solonis probanda, quæ civium quisq; iubetur in ſeditione alterutri partium ſe applicare.

Digitized by Google

Reipublicæ ſtatum tumultuentur, unde facilè ſcire poſſis, utri parti te applicare debeas. Sed ſæpiſſimè initium ſumit ſeditio à privatis civium litibus, ubi difficile eſt judicium, utrius cauſa ſit potior, tutiuſque ſequenda. Nam ipſum Catonem, *Lucanus*, dum ſcribit aliter Deo, aliter ipſi viſum, in eligenda parte aberraſſe indicat: nec Cæſar ſanè tam ſplendidum Reipublicæ occupandæ prætextum, & fortaſsè nec cauſam habuiſſet, niſi melior pars civium tam inconſideratè Pompejo ſe addixiſſet.

In his igitur controverſiis aliter privatus ſe geret, aliter Reſpub. Privatus enim civis, ad quem aliorum lites non attinent, nihil cauſæ habet, quare ſe immiſceat, &, quod Reipub. peſtiferum evadere poteſt, malum adaugeat, quod potius, quantum poteſt, in exortu ſuffocari debet. Nec timere habet, ne victoris præda fiat, ſicut Aſinius Pollio timebat, rogatus à Cæſare, ut ſe ad bellum Actiacum committeretur: Ego, inquiebat, diſcrimine veſtro me ſubtraham, & ero præda victoris. *Paterc. l. 2. hiſt.* Nam ubi, de pugnatum videt, ad meliorē partem tutò tranſire poteſt. In iis verò ſeditionibus, quæ ſtatum Reip. convellere videntur, non eſt dubium, quin unicuiq; civiū vires ad tollendos ſeditioſos autores ſint conferendæ.

Qua ratione reconciliatio tentanda.

Totius autem Reipub. ſeu majeſtatis, cui cura ſalutis publicæ incumbit, nequaquam eſt alterutram partē fovere, ſed potius operam dare, ut ab utraq; parte ſeditio extinguatur, & non ſtatim ad majora remedia tranſeundo, ut ſuadet *Machiav. l. 3. diſc. 27.* Sed à mitioribus incipiendo, tentanda eſt litigantium reconcilatio. Quod enim reconciliatio omninò deſperanda non ſit, ut *Machiavell.* putat, *Scip. Ammir.* docet *l. 15. diſc. ult.* & nos infra oſtendemus. Multi enim catenus adhuc patriæ amantes inveniuntur, ut in gratiam jus, privatarum injuriarum obliviſcantur, ſicut Ariſtidem & Themiſtoclem feciſſe legimus, *Herod. l. 8. Plutarch. in Ariſt. & Themiſt.* Apud nonnullos autoritas majeſtatis idem obtinuit, ſicut populus Romanus cum Livium Salinatorem Neroni inimico collegam dediſſet, privatarum injuriarū obliviſci coegit, ne pertinacem ſe exhibendo inimicum, malum Conſulem ageret. *Valer. lib. 4. c. 2.* & jam antea Senatus Fabium admonuerat, ne privatas inimicitias, quas cum Papyrio Curſore aiebat, patriæ fraudi eſſe ſineret, ſed potius condonatis injuriis cum Dictatorem diceret. *Vide Machiavell. l. 47.* Paulò ſecius Archidamus rex Lacedæm. duos amicorum ſuorum litigantes in fanum convocatos, rogavit: Ecquem ſuarum litium arbitrum capere vellent: cum innuerent & regem pro arbitrio nominarent: Vos igitur, ait, vetο hinc diſcedere, quoad in amicitiam bona fide redeatis. Hæc via eſt mitiſſima, qua ſi non ſucceſſerit, & diſſidantes nec amor patriæ, nec autoritas Reipublicæ dimoverit, ad *Machiavelli* remedia progrediendum eſt, quæ ſunt exilia & cædes.

Minanda tamen ſunt magis à principio utrique parti, quam inferenda, ſicut monet Apollonius *lib. 5. Philoſtr.* dum ait: Res novas molientibus terribilem te oſtende, minitando tamē magis, quam puniendo, quia compertum eſt, & *Machiav. docet l. 2. diſ. 25.* commune periculum ſæpe capitales inimicos ad concordiam redegiſſe. Romanorum enim patrum & plebis contentiones ſuſtulit bellum, à Veis & cæteris Hetruſcis imminens: Florentinos compeſcit Philippus Vicecomes, Dux Mediolanenſis. Hoc nimirum eſt *συμφρατίζειν*, quando duo inimici in tertium, à quo uterq; ſibi malum timebat, conſpirant, & priſtinas inimicitias ſibi mutuò condonant. *Eraſmus in Proverb. συμφρατισμός*. Ea ratione Columni & Urſini ad concordiā redierunt, cum Alexandrum VI. Pontificem viderunt eorum ſeditionibus abuti ad Cæſaris Borgiæ opes augendas: *Bodinus lib. 4. c. 7.* & Alexander M. Hephæſtionem & Craterum ad amicitias reduxit, quod ſe hoſtem interminaretur futurum illi, qui prius læſiſſet. Si denique nec hoc profuerit remedium, ejiciendi ſunt è Republica aut alteruter, ſicut Ariſtides pulſus eſt in exilium per Oſtraciſmum, quod cum Themiſtocle vivere non poſſet, *Plut. in Ariſtid.* aut, quod Reip. utilius eſt, uterq; Nam, qui ejicitur, ubi adverſarium ſuum non tantum ſibi præferri, ſed & honoribus cumulari videt, exandeſcit magis, omnem-

omnemque navat operam, ut vel cum interitu patriæ, inimicum de ponte dejiciat: cujus exemplum in Sertorio videre eſt, qui ingens illud bellum in Hiſpania excitavit, non alia de cauſa, niſi quod ſe proſcriptum, adverſarios autem in ſummo honore conſpiceret: *Flor. Epit. l. 90.* & in Cæſare, quem nihil acutius, quam honor Pompeij ſtimulabat.

Monomachia cur reduci debeat.

Apud antiquos in uſu erat aliud remedium compendioſius, quod non trahebat ſecum totius Reipub. perniciem, videlicet Monomachia, qua ſecum decertabant ſoli diſſentientes, extra periculum reliquorum civium. Sed Nicolaus Papa *C. Monomach. 2. q. 4.* Innocent. II. *Sigon. l. 11. hiſt. Ital.* Cœleſtinus III. *c. cura extr. de purgat. Vulg.* Clemens V. *c. un. §. Sane de Torneam. in Extrav. Ioh.* Iohannes XXII. *c. eod.* Monomachiam prorſus ſuſtulerunt, quod per eam cædes ſoleant committi: & legibus Neapolitanis *tit. 32. de pugna ſubl. conſtit.* ſtatutiſque Hiſpanorum, *Petr. Bellug. in Spec. tit. 26. §. Ieſu.* nulla duelli juſta cauſa probatur. Iam verò, ſi quæcunq; lites armis definiri debeant, ſicut Fronto Danorum Rex omnia litium genera armorum judiciis reliquit, *Sax. Grammat. in hiſt. Dan.* non improbamus Ludovvici Pij decretum, qui propterea duella ſuſtulit, nec Raotaris regis Longobard. qui tam ferino remedio nunquam utendum putavit, ne medicina ſit aſperior malo, quod fieri non debere *Tacit.* docet, & ex eo *Hannibal. Scot. in com. Scip. Ammir. l. 3. diſ. 2.* Nec tum probamus duella, quando adhibentur pro teſtimonio innocentiæ, quia Deus non eſt tentandus, quam rationem huic rei aſſignat. *Nicolaus Papa. & gl. c. Monomachiam 2. q. 4. & gl. c. un. Extrav. Ioh. de Torneam.* Vnde & modus purgandi ſeſe per ferrum candens, quo Ludovvici II. filij legitimam ſuam ſucceſſionem, Richildis Caroli Craſſi conjunx ſuam caſtitatem, *Sigon. 2. hiſt. Ital.* Comitiſſa Mutinenſis mariti ſui innocentiam probavit, *Sigon. l. 7. hiſt. Ital.* ex eadem ratione, ſublatus eſt à Stephano V. Papa, *c. Conſuluiſti 2. q. 4. Sigon. 5. Ital.* Honorio III. *c. dilecti. Ext. de purg. Vulgari.* & ante utrumque à Gregorio, *cap. Mennã 2. q. 4.* Sed in hoc caſu, ubi ſine cæde civium controverſia componi non poteſt, ex duobus malis minus eligendum eſt, minorique cum jactura Reip. duo tantum pugnant, quam univerſa civitas ſanguine civili perfunditur. Qua de cauſa Raotaris rex Longobard. ſubditorũ rogationibus compulſus, duellum, quod ſuſtuliſſet, reſtituere coactus fuit. *In ll. Longobard.* quod & Philip. Bellus fecit, cum Ludovv. Pij decretum renovaſſet. *Bodin. l. 4. c. 7.* Nam ſi Bothruelius, qui ad duellum provocabat, unius manu victus fuiſſet, non tot cladibus exhauſta tota Scotia fuiſſet. *Buchan. l. 18.* Neq; nos hîc moramur. *Accurſij ad l. 1. de glad. C. & l. tum filius. §. ult. ff. de leg. 11.* ſententiam, aut *Luc. Pen. ad l. 1. de glad. C.* quorum ille negat Monomachiam jure permiſſam, hic verò jus Longobardorum, quod illam permittit, irrationabile vocat, nec audimus diſputationem *Zenzelini de Caſſanis in gl. c. un. de Torneam. in Extrav. in Vocab. Torneamenta*, qui omne duellum peccatũ vocat, etiam, quod David cum Goliatho pugnavit, niſi quod hunc propter inſtinctum Spiritus S. excuſet. *arg. d. c. Monomach. & gloſſ. ibid.* Nam ſi totum exercitum in bello confligere peccatum non eſt, quid vetet ſolum cum ſolo manus conſerere. Propterea Fridericus Imp. *de pac. ten. §. ſi quis hominẽ. §. ſi quis aliquando. §. Et ſimiles.* in certis caſibus duella permittenda putat, quod & fieri ex uſu Reip. eſſe cenſet *gloſſator Feud. §. Injuria de pac. jus firm. §. Non eſt de ali. feud. par.* quanquam legibus ea præſcribi non oportet. Multa enim vel ex neceſſitate, vel boni publici cauſa permittuntur, quæ aliàs non probarentur, ut ſupra oſtendimus. Sed vide de hac re plura *apud Rebuff. ad l. 1. de glad. C. Pet. Iac. tit. de duellis conſuetudinariis. & Recentiores ad l. Ex hoc jure. ff. de juſt. & jure.*

Si plebs univerſa tumultuatur, quomodo curanda.

Aperuimus mitiores vias, quibus ſingulorum hominũ, ſive privati ſint, ſive in magiſtratu conſtituti, contentionibus, & hinc oriundis ſeditionibus obviam iri poſſit: ſed quando jam plebs univerſa vel maxima civium pars aut contra capita & magiſtratus Reip. exurgit, aut alterutrus ex diſſentientibus partes ſequitur, longè aliam apparet ineundam eſſe rationem, quia nec placet

Digitized by Google

quicquam ſuperior poteſtas contra vim ſeditionis, nec tota plebs ejici poteſt. Proinde per arcana procedendum, conſilioq; *ut ait Curt. l. 7.* non impetu opus eſt, &, quia mobile vulgus eſt, & facilè in quamcunque partem impellitur, videndum, quò palpo quaſi demulſum à propoſito dimoveatur. Nam, ſi aſperius tractare velis, inſtar feræ eſt, quæ, quò durius ferias, eò efferatur magis. Accedit, quod jam in fermento ſitum ſit. Qui verò ira incenſi inſidiantur, *ait Ariſtoteles lib. 5. polit. pag. 487.* omnem cogitationem ſui abiecerunt, & *pag. 467.* contentius fertur ira in adverſarium, quia non utitur ratione is animi motus. Affert etiam *pag. 487. ibid.* Heracliti dictum. cujus & *Plutarch. in Mar.* meminit: Arduum eſſe adverſus iram præliari: ψυχῆς γὰρ ὠνεῖται. Animo namque emi. Exemplum à Roboamo capere licet, qui cum populo diceret: Pater meus flagris vos cecidit, ego verò Scorpionibus. 10. tribus à regno Iudæ abalienavit, 1. *Reg. cap. 12.* Nec App Claudius, qui imperio conſulari ſeditionem comprimendam putabat, uno atque altero abrupto, cæteros quieturos dictitans, aliud quicquam effecit, quam ut animos plebis magis incenderet, quos Servilij Conſ. & paulò poſt M. Valerij Dictatoris æqua ſententia ſtatim in viam reduxit. *Livius lib. 2.*

Qui autem iſtuc efficere poſſit, eum oportet gratia apud populum valere, qualis erat Valerius Dictator plebi adhuc ob fratrem Publicolam commendatus. Eum enim licet contra ſe plebs creatum Dictatorem videret, quievit tamen, quod nihil ex ea familia triſte aut ſuperbum timeret. Sed ſi App. Claudius tum temporis Dictator dictus fuiſſet, ea res, *inquit Liv. l. 2.* utique alienaſſet plebem periculoſiſſimo tempore.

In ſeceſſione Aventina, noluit plebs alios audire, præter L. Valerium & M. Horatium, quos ſui ſtudioſos credebat. *Livius libro 3.* nec alius quiſquam commodius eandem ex Sacro monte reducere potuiſſet. præter Menenium Agrippam, de quo *Livius l. 2.* Placuit oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam, facundum virum & quod inde de oriundus erat, plebi carum. Tum enim, *dicente Vergil. libr. 2. Aeneid.* pietate gravem & meritis, ſi fortè virum quem conſpexère, ſilent, arrectiſque auribus aſtant. Ille regit dictis animos & pectora mulcet. Maximè enim incipiens. & nondum adulta ſeditio melioribus conſiliis flectitur, *ut ait Tacit. l. 1. Annal.* Ita M Popilius Conſ. Romanus, ut erat flaminis Carmentalis lena amictus: ita in concionem venit, & autoritate ſua ſeditionem compeſcuit. *Cicero in Brut.* Ita Petrus Loredanus Venetus nauticæ turbæ tumultum compreſſit, ad quam Senatorum nemo progredi audebat. *Bodin. lib. 4. cap. 7.* & Franciſcus Soderinus Epiſcopus Volat. Florentinos habitu Pontificali, à ſeditione deterruit. *Machiavellus libr. 1. diſc. 54.* Ponamus jam longius progreſſam ſeditionem, ut verba non exaudiantur, ſed orator excipiatur veluti Muſorinus in ſeditioſis caſtris, qui cū ſeditioni mixtus bona pacis ac belli diſcrimina diſſereret, armatoſque moneret, pleriſque ludibrio fuit, pluribus tædio, nec defuère, qui eum propellerent proculcarentque, niſi admonitu modeſtiſſimi cujuſque, & aliis minitantibus omiſiſſet intempeſtivam ſapientiam. *Tacitus lib. 3. hiſtor.* Tum verò omnis cura in autores convertenda eſt. Quia, *dicente Veget. lib. 3. cap. 4.* nunquam ad contumaciam pari conſenſu multitudo prorumpit, ſed incitatur à paucis, qui vitiorum ſcelerumque impunitatem ſperant peccare cum pluribus. Scipio declarat hoc ſimilitudine apud *Polyb. 11. Livius lib. 28.* Multitudo omnis, ait, ſiut natura maris per ſe immobilis eſt, ut venti & auræ cient, aut tranquilli aut procelloſi: Et cauſa in vobis atque origo omnis furoris penes autores eſt, vos contagione, inſaniſtis.

Non diſſimiliter Leon legatus Athenienſium, qui vulgata ſimilitudine, mari tranquillo, quod ventis concitaretur, æquiparando multitudinem Aetolorum, uſus, cum in fide Romanæ ſocietatis manſiſſent, inſita gentis tranquillitate quieſſe eos ajebat. Poſteaquam flare ab Aſia Thoas & Dicæarchus, ab Europa Menetas & Damocritas cepiſſent, tum illam tempeſtatem coortam, quæ ad Antiochum eos, ſicuti in ſcopulum intuliſſet. *Livius lib. 38.*

Vbi igitur plures autorum fuerint, obſiciendæ

Digitized by Google

cienda ſunt rationes, ut à ſeipſis ruant, quod cõſilium patribus dabat ille, *apud Livium lib. 6.* Quin ait, cum plebe aggredimur eum, quem per ipſam plebem tutius eſt aggredi, ut ſuis ipſe oneratus viribus ruat. Nec ſacroſanctaTribunorum poteſtas aliter diminuta eſt, quam quod patritij eorum quoſdam ſuarum partium facerent, & illorum interceſſionibus reliquorum acta impedirent. Ita Iuſtinianus Imperator ſeditionem pacavit, quod autores corrumperet, *Zonar. in Iuſt.* & Piſander Athenienſium tumultus contra ſe inhibuit, quod inimicitias in populo ſereret, & nemo alteri ſine ſuſpicione quicquam communicare auderet. *Thucyd. lib.8.*

Eſt alia via ſeditionem declinandi, amandatis ſub prætextu quodam ſpecioſo, & cum ſpe melioris fortunæ, iis, à quibus ſeditionem exortum iri ſuſpicio eſt: quæ ratio tracta eſt ex more Romanorum, qui ſeditioſam plebem in colonias deducere ſolebant, *Liv. lib.10.* ut *lib.1. c.6.* diximus. Ita Rutilius Conſul tumultuantibus militibus militiam remiſit, ſub hoc prætextu, quod ætate graves & emeriti eſſent. *Liv. lib.7.* Exhauſta enim materia ſeditioni fomitẽ ſubtraxit, quod imitatus eſt poſtea Germanicus, qui ſeditioſos milites ab incorruptis ſegregavit, & in Rhætiam miſit. *Tac. 2. Annal.* Si verò vis omninò ſit adhibenda, rectius cenſet *Veget. l.3. c.4.* more majorum, in autores criminum vindicari, ut ad omnes metus, ad paucos pœna perveniat: *Cic. pro Cluent.* & unius improbi ſupplicio multorum improbitatem coërcere: *Cic.3. in Verr.* Aequum enim eſt, *dicente Liv.38.* ibi pœna conſiſtat, unde orta eſt culpa, non tantum, quod, ut App. putabat, uno atq; altero abrepto quieturi ſint cæteri, *Liv. l.2.* ſed & quod vulgus Ducibus ſuis deſtitutum, facilè turbat remittet. O funeſtus multis populus, *ait Senec. in Octav.* qui cum flatu vela ſecundo ratis explevit, vexitque procul, Languidus idem, Deſerit alto fæ voque mari, idque ob mobilitatem plebis, quæ Chriſtum divinis honoribus affectum, mox ad crucẽ damnavit: quæ Manlium, quem autorem ſecuta fuerat, mox ad mortem abripuit, & Meſſenios uno & eodẽ die abſolvit & damnavit. *Thucyd.1.* In univerſum verò populum gladium velle ſtringere, periculoſum eſt, & à crudelitate parum alienum. Nam quando imminet populorum ſtrages, detrahendum eſt ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis, caritas ſincera ſubveniat, *c. 25. ut conſtitue retur diſt. 50. c.5. ordin. 9. q. 1.* Quicquid multis peccatur, inultum eſt, *ait Lucan. l.5.* & *Senec. l.2. de ira, c.10.* Neceſſaria venia eſt, ubi totus deſeruit exercitus. Quid tollit itam ſapientis? turba peccantium, idemq; *ait 1. de de Cle.* Civitatis mores magis corrigit parcitas animadverſionũ. Nam diſputo cũ *Boër. in tr. de ſedit.* utrum tota univerſitas puniri iure poſſit, ſi peccaverit: ſed quid ad ſeditionem ſedandã utilius ſit, quidq; æquitati magis cõſentiat, noſtri propoſiti eſt declarare.

Gladius in univerſum populum non ſtringendus.

Aequitatis enim eſt, & fortaſſe ipſius juris, ut quos *dicente Ammia. l.21.* in certaminum rabiẽ neceſſitas agit, non voluntas, aut quibus ignorantia vel fraudes aliorum imponunt, veniã mereantur, utpote quos miſericordia magis dignos, quam pœna æſtimare debeamus. Ideò Quintius dicebat: ad Argivos: ſatis compertum habemus, duorum, aut ad ſummũ trium in ea re non civitatis culpam eſſe. *Liv. l.34.* & Stenius admonebat Pompejum, ne ob unum ſontẽ multos innocentes vellet occidere ſe ſolum in culpa eſſe, qui amicis perſuaſiſſet inimicoſque vi adegiſſet ad Marianam factionẽ defendendã. *Plut. in Apoph.* A Tullio rege hoc profectum eſt, qui *ap. Liv. l.1.* ita loquitur. Nec ea culpa, quam arguo, omnium Albanorum eſt, Ducem ſecuti ſunt, ut & vos, ſi quò ego inde agmen declinare voluiſſem, feciſſetis. Metius ille eſt ductor itineris hujus, Metius idem hujus machinator belli, Metius fœderis Romã, Albanique ruptor, &c. Plena eſt hiſtoria laudibus eorum, qui multorum peccata paucorum cædibus paſſi ſunt expiari, quoniam omnes ita judicant, ſicut *Paulus Oderbornus lib. 2. de vit. Baſilid.* de Baſilidis ſeveritate judicatũ ſcribit, qui licet exercitum plectere jure poterat pleriq; tamen, *ait Oderbornus* in decernenda pœna mitiorem ſententiam requirebant. Ideoq; Theodoſiũ coegit Ambroſius publicè pœnitentiam agere, quod Theſſalon. eorum totam ferè civitatem trucidaſſet, ob ſe-

ob ſeditionem contra magiſtratus excitatam. *Theod. l. 5. cap. 17. 18. Auguſt. l. 5. de C.D. Sozomen. l. 7. cap. 24. Diac. in Theod. cap. præcipuè 11. quæſt. 3.* Iuſtinianum vituperat *Zonar. & Cedren. in Iuſtin.* qud 4000. damnaſſet ob rebellionem: Iuſtinianum II. *Zonar. in Apſim.* quod cum in periculo naufragij admonitus, ut inimicis ignoſceret: Ego verò, diceret, ſi ulli eorum veniam ſum daturus, hîc ſubmergar. Mauritium & Phocam, *idem:* Andronicum *Choniat.* quod ut famelicus Leo incuſtoditos greges adortus, aliis colla fregerit, aliorum viſcera devorarit, alios aliter miſerrimè confecerit. reliquos in montes & præcipitia egerit. Fulvio Conſ. Roman. ipſi juvenes Campani crudelitatem in faciem exprobrârunt, quod 80. Senatores, 300. Primariæ nobilitatis cives necaverit, cæteros ſub haſta vendiderit. *Livius lib.* 26. E contrario Scipio clementia ſua plus in Hiſpania ferè effecit, quam Annibal armis in Italia. *Plutarch. in Scipio. Livius libr.* 28. Rectè enim Livia *apud Dionem lib.* 55. Ferrum quidem cæterorum animos à cædis autore avertit, qui non propter ſupplicium ſumtum vindicem amare, ſed ob merum mali odiſſe ſolent. Sed quibus delicti venia eſt donata, pœnitudine ducti, benefactorem lædere in poſterum verentur; & ſpe conſequendi majora præmia, eum ſuis officiis colunt. Propterea Alexander Magnus dedentibus ſeſe Artacinis veniam dedit, iramque rogatu civium, in autorem defectionis. Satibarzanem convertit. *Curt. lib.* 2. Demetrius Vrbem ingreſſus, iram quidem præ ſe tulit, ſed tredecim interfectis, & nonnullis in exilium pulſis liberavit noxâ cæteros. *Plutarch. in Demetr.* Antigonus Macedon. cum audiſſet Cleomenem in Aegyptum profugiſſe, bello abſtinuit, urbique & ſolo parci juſſit, quia ſibi bellum cum Cleomene, & non cum civibus eſſe dixit: *Iuſtin. lib. lib.* 28. quin & libertatem ſuperſtitibus reſtituit, unde σωτὴρ dictus fuit, *Polybius libr.* 5. Philopæmen tercentum tantum ſeditionis autores Peloponneſo ejecit: reliquis ignovit, *Pauſan. in Arcad.* Valerius Levinus Agrigento capto, qui capita rerum erant, ſecuri percuſſit, ſed quia cæteros prædamq; vendidit, durius egiſſe putatur. *Livius l.* 26. Mitius Titus, qui minis magis quam ſupplicio affeciſſe contentus pacis perturbatores, remiſit omnibus, ne quis vel odio vel domeſticis excitatus negotiis, innoxios in invidiam deduceret. *Egeſip. l. 4. c. 4.* & Otho I. Imp. quanquam reiteratas Romanorum defectiones graviuſculè caſtigare ſibi propoſuerat, tribunos tamen tantū ſuſpendio, conſules relegatione, Petrum urbis præfectum infamia multavit. *Sigon. l. 6. hiſt. Ital.* Infinitus eſſem, ſi Auguſti, Tiberii, *ex Tacit.* Iuliani *ex Ammian. lib.* 21. Nervæ *ex Dione.* Trajani, *ex eod.* Antonini Pij, *ex Capitol.* Antonini Philoſophi, *ex Dione & Volcat.* Alexand. Severi *ex Lamprid.* Diocletiani *ex Capit. in M. Anton.* Theodoſij Iunioris *in Diacon.* Leonis I. *ex Zonar.* Caſimiri I. Polon. *in Michov. & Crom.* & aliorum laudabilia exempla proferre vellem, quorum magnam congeriem comportavit *Gruter. diſc. pen. ad Tac.* & jam ſupra *l. 1. c. 9.* plura in hanc ſententiam diximus. Hîc verò monemus, contra deſperationem, quam inter cauſas corruptionum Rerump. poſuimus, optimum eſſe hoc remedium, ne ſpes veniæ ullis hoſtibus præcidatur. Nam propterea, cū Appius de ſociis conjuratis quæſtionem inſtituere præſumeret, Fulvius interceſſit, ne plures præ metu deficerent, & Gandavenſes, cum ſe in Ludovvici pacem æquis conditionib. dedere vellent, & is juſſiſſet eos pedibus nudis, operto capite, laqueo in collum inſerto, ad ſe ſupplices prodire, ſuoque, quid de iis facturus eſſet, arbitrio relinquere, per deſperationē animum reſumentes, triginta millia ex Ludovvici exercitu ceciderunt. *Cy. Spont. 3. part. cor. de l. princ. Bod. 3. de Rep. c. 7.* Cum Caligula legiones, quæ poſt exceſſum Auguſti ſeditionem olim moverant, trucidare, aut ſaltem decimare vellet, illæ, quod ſibi pereundum viderent, ad arma ſe receperunt, ita ut Imperator concione profugere cogeretur. *Tranquill. in Calig.* Propterea callidè Dionyſius, cum Syracuſis rumor increbeſceret, ipſum Dionis ſocios necaſſe, blandis alloquiis iracundiam hominum mitigavit, Vetitus, *inquit Plat. in Epiſt. ad Dion. neceſſ.* ne præ metu pernicioſum conſilium caperent.

Et Pha-

Et Phalaris *in Epiſtol.* ad Leontinos humaniſſimè ſcribit: Si vultis bellum diſſolvi, nihil vereriti, dedite mihi Lycinum, ut omni in eum effuſâ irâ civitati iraſci deſinam. Nihil enim atrocius illi ſum facturus, quam vos omnes velle ſcio. Quin & Annibal non alia de cauſa ſociis Romanorum abblanditus eſt, ſine λύτρῳ remiſſis captivis, quam ut ſpe clementiæ eos ad deditionem facilius prolectaret. *Polyb. lib. 3.*

Hanc igitur ob cauſam, non oportet, qui ſeditionis progreſſum inhibere cupit, ultra modum ſe ſeverum patefacere, ne ex deſperatione maior hominibus naſcatur fortitudo, fiatque ſeditio vel invincibilis, vel ſaltem maiori cum labore exuperanda. Sed & aliam rationem tangit *Scipio Ammir. l. 2. diſc. 9. & Gruter. d. loc.* videlicet, quod ſi velis, omnes ſeditionis participes conquirere, infinitis cogaris te cædibus eruentare, nec habiturus ſis denique, cui imperare poſſis. Quantas enim ſtrages hominum edidit Valens, cum poſt detectas inſidias, quemvis etiam leviter ſuſpectum, ad ſupplicium traheret? *Ammian. l. 26.* Quantum ſanguinis profudit Commodus poſt conjurationem Materni, *ut Herodian*, aut *ut Vulc. Lamp.* Paterni? quantum Sylla? de quo *Lucan. lib. 2.* Ille quod exiguum reſtabat ſanguinis urbi, Hauſit: nec tamen interfectorem ſuum quiſquam occidit, ut ſcripſit olim Antoninus Philoſophus. *Vulcat. Gall. in Caſſ.* Proinde ſicut *Hipp. in Aphor.* Cancrum nondum ulceratū vetat tangere, ne evadat incurabilis: ita ſatius eſt, non nimis curioſum eſſe, in conquirendis reis, ne multitudo ſuppliciū difficile, aut erudele faciat. Nam Antoninus Pius, poſtquam caput conjurationis, Priſcianum mortuum intelligeret, vetuit in ſocios inquirere. *Iul. Capit. in Pio.* Antoninus Philoſophus vetuit quenquam Romanonrum interfici, ob conjurationem Caſſii, & cum literæ Fauſtinæ coniugis ipſi offerrentur, quibus dicebatur, Caſſium ad rebellionem exſtimulaſſe, continuò illas combuſſit, ne tale facinus de uxore cognoſceret. *Dion in M. Anton.* Sapienter quoque Pompeius literas Romanorum, quibus Sertorium armarant contra factiones Syllanas, Vulcano conſecravit, ne multorum dolis patefactis, novum civile bellum excitaretur, *Plutarchus in Sertor.* Nec noſtræ ætati deſunt exempla. Nam Octav. Farneſius Plac. & Parm. Dux paucis ante obitum annis, conjuratione in eum exorta, noluit in omnes inquirere, ſed ſolum confeſſos & convictos puniri permiſit, cæteros ſilentio obliteravit. *Hannibal Scot. ad lib. 2. Tacit. pag. 150.* Carolus V. impunè ab Hiſpanis paſſus eſt Calabriæ Ducem contra ſe regem creari. Quippe *ait Bodinus 3. de Republ. cap. 7.* univerſa Reipublicæ membra ſecare oportuiſſet. Unde *Senec. lib. 1. de Clement. cap. 10.* de Auguſto loquens, ſcribit: Ignovit abavus tuis victis. Nam ſi non ignoviſſet, quibus imperaſſet? quod de Epicteto deſumtum eſt, qui ait *apud Arrian. lib. 3. cap. 4.* Nonne Agricolæ Iovi maledicunt, cum ab eo impediuntur? Nautæ non conviciantur? Quid ergo? ignorat hoc Iuppiter? imò ſcit, ſi omnes convitiatores ſupplicio afficeret, ſe, quibus imperaret, non habiturum. Pergit *Seneca* de clementia Auguſti: Saluſtium, & Cocceios, & Duillios, & totam cohortem primam interioris admiſſionis, ex adverſariorum caſtris conſcripſit. Nam Domitios, Meſſallas, Aſinios, Cicerones, & quicquid floris erat in civitate, clementiæ ſuæ debebat. Et de Genſerico Gothorum rege ſcribit *Diaconus*, quod ſuppliciis & funeribus ſuorum, non minus exhauſerit civitatem, ac ſi bello ſuperatus fuiſſet. *Libr. 5. Scip. Ammir. lib. 2. diſc. 9. Clapmar. lib. 6. de ſimul. Imp. c. 12. Gruter. diſc. penult. ad Tacit. Lipſ. libr. 4. Polit. cap. 9.*

Sed nunc particularius cauſarum & morborum remedia nos intueri oportet. Quia verò invidiam vel ob honorem, vel divitias primo loco poſuimus, iiſque remedia aſſignare facilius eſt, eam quoque primò loco expediemus. *Remedia in ſpecie propoſita.*

Eſt autem invidia dolor, alienâ felicitate incenſus, quam tibi obtigiſſe malles, ideóque in duobus conſiſtit, quod unus felicitate careat, & quod alter ea abundet. Fac igitur illum non carere felicitate, aut diminue abundantiam huius non habebit alter, quod invidere poſſit. Ita videas, multos ultrò ceſſiſſe invidiæ, cum priori remedio *1. Contra invidiam ex divitiis.*

Digitized by Google

uti non liceret, ut videlicet ad honores ipſi invidi eveherentur, ſeu quod amantes patriæ non eſſent, ſeu quod inidonei, ſeu quod aliud impedimentum quodcunque eos non admitteret. Ariſtides certè, cum in exilium iret, invidiæ ſe cedere dixit. *Plut. in Ariſtot.* Traquinius Conſul à Bruto admonitus, ad declinandum invidiam nominis, ultroneum elegit exilium. *Livius lib.* 2. Marcus Agrippa, ſub ſpecie miniſteriorum principalium profectus in Aſiam, ob tacitas cum Marcello offenſiones, præſenti ſe ſubduxit tempori, *Vell. Paterc. lib.* 2. Sicut & *Sueton. in Tib.* ſcribit Tiberium ultrò ſeceſſiſſe, devitaſſeque æmulationis cum Cajo Lucioq; ſuſpicionem: & de Plauto: *in Nerone.* Eum à Nerone, quod vulgo crederetur imperum aucupari admonitum fuiſſe, conſuleret ſibi & turbis, ſeque pravè diffamantibus ſubtraheret. Notabile eſt, quod Valerius Publicus ædes ſuas, quarum magnificentiam plebi invidiæ eſſe audiebat, noctu demolitus eſt: *Plut. in Publ. Liv. lib.* 2. quodque Fabius conſulatum repudiavit, rogans patres: Sinerent demum Fabiorum familiam ab invidia quieſcere. Qua de cauſa etiam Xenophon Græcorum imperium repulit. Qui enim, inquiebat, tantam invidiam ferre poſſem *Xenoph. lib.* 6. *de Exped. Cyri.* Si ob divitias alicui invideatur, *Ariſtoteles.* 5. *polit. pag.* 438 præſervativum docet remedium, videlicet Cenſum, non quidem æqualem, qualis erat Lycurgi, ſed qualem Romanos inſtituiſſe, *Halicarn. & Liv.* oſtendunt, ne liceret alicui civium ultra menſuram diteſcere, ſicut *Varro, Halycarn. Liv. & App.* Liciniam referunt, ne quis civium plus 50. jugeribus poſſideret, quam T. Sempronius Gracchus poſtea renovavit, *Plut. in Gracch.* & Sp. Thorius ex parte. *Cicero in Brut.* Romulus, *teſte Varron. lib.* 1. *de re ruſt.* bina tantum jugera civibus viritim diviſerat, ſed paulò poſt ejectos reges, plebi ſeptem jugera aſſignata memorant. *Columell. lib.* 1. *rei ruſt. Plinius lib.* 18. *c.* 3. numerus is cui non ſufficeret, eum perniciofum civem eſſe dicebat M. Curtius, *Plutarch. in Apophtegm.* Imprimis enim, *Monente Scip. Ammir. lib.* 12. *diſc.* 3. annonæ & cenſui plebis ita proſpiciendum eſt, ne nimia paupertate ad res

Et medetur 1. cenſus.

novas moliendas cogatur. Nam, *ut inquit ille*, Sylla inops, unde præcipua audacia: & tribunus *apud Livium lib.* 10. increpat patres: Auderentne poſtulare, ut cum bina jugera agri plebi dividerentur, ipſis plus quingenta habere liceret? ut ſinguli propè trecentorum civium poſſiderent agros, plebejo homini vix ad tectum neceſſarium, aut locum ſepulturæ pateret ager? Et ſanè quot viribus tumultuatum ſit à plebe, poſt exactos reges, uſque ad annum 385. quo lex Licinia perlata eſt, *apud Sigon. lib.* 2. *de antiq. jur. Ital. cap.* 2. legi poteſt, ne ſim prolixior, ne de ſeditione Gracchi, hinc exortâ pluribus agam. *Appian. de bell. Pun. Halycarn. lib.* 9.

2. verus divitiarum uſus.

Ubi verò cenſus neglectus fuerit, & jam unus divitiis cæteros ſuperarit, nihil invidiam citius amolitur, quam verus divitiarum uſus. Propterea enim Craſſi divitiæ famam patiuntur, quod nemini, niſi poſſeſſori, prodeſſent. *Plutarch. in Craſſ.* Sed Cimonis tantum abſuit, ut vituperarentur, ut maximam etiam laudem fuerint promeritæ, quia prædia nemini claudebat, ad cœnam unicuique locum dabat, & ſemper jubebat ſe pediſſequum ſequi cum crumena, ut quibus opus eſſet, benefaceret. *Prob. in Cim. Athen. lib.* 12. Pomponius quoque Atticus, ea ratione non tantum invidiam effugit, ſed tantam ſuis divitiis gratiam apud Athenienſes iniit, ut ultrò ipſi civitatem offerent, *Cornel. Nep. in Pom. Att.* Solon inſtituerat: ut pro ratione facultatum quiſque Reipub. munia juvaret, idque ne quis recuſaret ἀντίδοσιν introduxit, id eſt, bonorum ſuorum cum alio permutationem. *Demoſt. in orat. de antid.* Sed poſtquam lex ea evilucrat, ceperunt ex univerſo populo per ſymmorias, 1200. qui ditiſſimi erant, ſeligi, *ut Pollux, Arpocr. & Ulpian. ad* 1. *Olynth. teſtantur*, ut λειτουργίας conſuetas ſuis ſumptibus obirent, Nominat autem *Demoſth. ad Leptin.* λειτουργοὺς, choragos, Gymnaſiarchas, Epulones, quibus *ex Lyſiæ & Demoſth. orationibus* addere poſſumus, Trierarchos & Collatores, qui armamenta triremis, victumque & pecunias militibus pro patria pungantibus de ſuo conferebant, *Plutarch. de Athenienſ. ſapient.* quamvis ipſi ſæpe ad inopiam

Digitized by Google

inopiam redigerentur. Id quod ſapienter inſtitutum eſt, ne plebs tumultuandi occaſionem haberet.

Sed quia, quomodo annonæ ratio ſit habenda, ſupra diximus, & de uſu divitiarum citra invidiam, *in Ethicis*, hoc remedium, Philippi regis Macedon. apophtegmate, claudemus, apud quem Nicanor accuſatus erat, quod malè de rege loqueretur. Rex cū Nicanorem cum inopia conflictari intelligeret, cauſam ſubodoratus, donum aliquod ad eum miſit. Statim cepit Nicanor regē ubiq; laudibus proſequi & prædicare. Videtis igitur, inquit Philippus, in nobis eſſe ſitum, ut benè vel malè audiamus. *Tholoſſ. lib.* 22. *de Rep. cap.* 13. *n.* 2.

2. *Contra invidiā ex nimia potentia*

Poſthac ſequitur nimia unius vel plurium civium potentia vel *αὔξησις*, contra quas *Ariſtot.* & reliqui Politici ſequentia excogitarunt remedia. Atque ut à præſervatione incipiamus, in eo malo, quod, ubi inveteravit, difficulter eradicari poteſt, monet *Ariſt.* 5. *polit. pag.* 439. diligenter cavendum eſſe, ne quis ultra menſuram creſcat. Nam, ut Pericles indicat *apud Ariſtoph. in Ran.* non oportet nutriri Leonem in urbe, niſi nutrito obſequium præſtari velis. Proinde Brutus merito Ciceronem increpabat, quod, nimiis efferendo honoribus, adoleſcentem Octavium adverſus Rempublicam armaſſet. *Vide Clapmar. lib.* 2. *de arcan. Imperat. cap.* 11. Sciebat enim ea ratione Cæſarem Rempublicam occupaſſe, de quo *Suetonius in Cæſar.* Vnus ex eo tempore omnia in Rep. & ad arbitrium adminiſtravit: imò Tres viros non aliter ſibi ad imperium viam ſtraviſſe, *idem Sueton.* teſtatur, niſi quod nihil in Repub. agi ſinerent, *Cyr. Spont.* 3. *part. cor. del. princ.* quod uni ex tribus diſplicuiſſet. Id quod in Rep. ſedulò cavendum monet *Machiav. lib.* 1. *diſc. c.* 50. ne videlicet uni ex magiſtratibus tanta concedatur poteſtas, quò conſuetas Reip. actiones ſiſtere aut impedire poſſit. Et rectè Venetos conſtituiſſe ſcribit *Iov. lib.* 1. *hiſt.* ne cuiquam temere ex optimatibus, qui vel inſigni virtute, vel ſpiritu in gerendis rebus cæteris antecellat, nimio plus creſcere, vel collecta gratia potenti & claro fieri liceret. Ipſe quoque Auguſtus præceptum hoc relinquit Reipub. ne uni alicui totam Rempublicam crederet, ne fortaſſe dominatum affectaret, vel ſi quid contra ſpem gravius paſſus fuiſſet, ſecum una perderet Rempublicam *Dion lib.* 36. Et inter arcana imperii reſervaſſe ſcribitur, quod Aegyptum tantum Equeſtris ordinis homini regendam daret, cum provincia iſta ſeditioni oportuna exiſteret. Vnde fortaſſe traxerunt reges Franci conſuetudinem, Comites ſtabuli tantum ex infima nobilitate eligendi *Bodinus libr.* 6. *cap.* 5.

Quin hoc videtur etiam Epheſiorum quantumvis malæ, *ut Cic.* videtur, 5. *Tuſc.* legis fundamentum fuiſſe, qua virtute præ cæteris excellentes viros in exilium amandarunt. Nam & virtus nimia ſolet libertati Reipub. ſuſpecta eſſe, tum quia *Polyb. lib.* 10. rarò ait virtutem poteſtate armatam ſui ſimilem manere, tum quia vulgus heroicis virtutibus præ inſita mobilitate & novandi ſtudio, plus, quam æqualitas compatiatur, tribuere ſolet. Vnde Catulus de Pompejo dicebat: Eſſe quidem præclarum virum, ſed nimium jam liberæ Reipub. neque in uno omnia reponenda, & Manlii hiſtoriam *Liv. lib.* 6. ita claudit: Hunc exitum habuit vir, niſi in libera civitate natus eſſet, memorabilis. Hoc conſilio uſus eſt, *autor Anonymus in Exhort. ad German.* dum monet eos, ut poteſtati Hiſpanor. maturè obſiſtant exemplo Venetorum & Laurent. Medicis, qui vicinos Principes, exurgere altius niſuros, ſubinde repreſſerunt: quod ſi Latii & Oenotriæ incolæ olim feciſſent, tantam potentiæ Romanorum feneſtram non aperuiſſent. Et ne de Macedonibus dicam, qui hoc unicum agi volebant, ne vis ac poteſtas ad unum populum deveniret, ipſi Tartari, Ceremiſci, & Aſtracanenſes, una cum multis aliis non alia de cauſa Caſſanenſibus opem tulerunt contra Baſilium, niſi quod omnibus Baſilii vis ſuſpecta erat, ſiquidem ſubactis Caſſanenſibus, ut credi par erat, cæteros pari inſolentia vexaturus videbatur. *Paulus Oderbo. lib.* 1. *de Vit. Baſil.* Lacedæmonis jam olim ſcribit *Thucyd. lib.* 1. petiiſſe ab Athenienſibus, ne muros, ut inceperant, extruere pergerent, veriti, ne Peloponneſo fortiores

Digitized by Google

evaderent, quanquam aliam minus probabilem cauſam prætexebant. Nec alias de cauſa Philopœmen Lacedæmoniorum pubertati exercitiis interdixit, fortalitia diruit, ne ſoli poſthac Peloponneſo dominarentur. *Pauſan in Arcad.*

Vt autem potentiæ iſti nimiæ obviam eatur, quibus id modis fieri poſſit, videndum eſt. Nonnulli verò per magiſtratus & officia Reipublicæ potentiam acquirunt: alii per opes privatas, ſicut Locrenſium ſtatus periit, quod Xenetus Locrus filiam Dorida Dionyſio Tyranno in matrimonium dederat. *Ariſtot. lib. 5. Polit. pag.* 431. Vnde & Florentini Corſum Donatium Tyrannidis accuſarunt, quod præter alias conjecturas etiam affinitatem contraheret cum Vguccione Fagiola, quaſi hinc potentiam ſibi maiorem ad occupandam patriam aucuparetur. *Victor. in comm. Ariſtotel. d. loc.* Cæterum, quia conatus eorum latere non poſſunt, facileque à maiori totius Reipublicæ poteſtate præverti & ſuffocari, minus ab his timendum eſt. Si tamen placidè iis obviam ire velis, *Machiav. lib. 1. diſc.* 52. non putat meliorem eſſe conatus illorum excludendi viam, quam ſi eadem arte, qua illi plebem ad ſe trahunt, eandem ab his avertas. Et hoc arcanum video, ab ipſo Manlio patefactum, *apud Liv.* 6. ubi ait: Offendit vos P. C. affuſa lateri meo turba? quin eam à me diducitis ſinguli beneficiis veſtris: intercedendo, eximendo, de nervo cives veſtros, prohibendo judicatos addictoſque duci, ex eo, quod affluit opibus veſtris ſuſtinendo neceſſitates aliorum? Video Soderinum Florentinum quoque hac ratione à Medicæis plebem voluiſſe avocare, niſi adverſarii eum impediiſſent.

Ne verò magiſtratus potentes ad exuperantiam evadant, videndum eſt, ne cum ſummis magiſtratibus poteſtas armorum jungatur. Nam qui arma tractant, in eorum manu, *ait Ariſtoteles libr. 7. Politic. cap.* 9. eſſe, ut maneat vel non maneat Reſpublica, & *Cyr. Spont. 3. part. cor. princip. pag.* 135. dicit: Principi non devono dar tante forze à generali de gli eſſerciti loro, che non ſe li poſſano opperre.

Minuitur autem poteſtas magiſtratuum tribus modis, quorum ſupra mentionem fecimus. Primum, ſi potentiæ unius vel pluriũ opponatur alius magiſtratus, qui horum acta impediendi facultatem habeat, quod indicat *Ariſt. 5. polit. p.* 441. ubi vult magiſtratus debere committi iis, qui potentibus advertentur. ἥλῳ γὰρ τὸν ἧλον, ait, id eſt, ut *Cic.* reddidiſſe videtur clavum clavo ejiciendum eſſe. Ex hac cauſa Conſulibus oppoſiti fuerunt tribuni pl. apud Romanos, de quibus *Cic. 3. de ll.* Conceſſa plebi à patribus illa poteſtate, arma ceciderunt, reſtincta ſeditio eſt, inventum temperamentum, quo tenuiores cum Principibus ſe æquari putarent, in quo uno fuit civitatis ſalus. Ex hac cauſa in Senatum Polonorum introducti ſunt Nuncii terreſtres, quos *Priluſ. ad. lib. 1. Stat. c. de Nunc. Terr.* plus ferè apud Polonos valere teſtatur, quam olim tribuni plebis apud Romanos, & *Oricho. in orat. de ll. ad Procer.* cum iis æqualitatem civium & concordiam introductam putat. Ex hac cauſa apud Cretenſes Coſmi apud Lacedæmonios Ephori, apud alios alii libertatis propugnatores nati ſunt.

Tres modi minuendi potentiam magiſtratuum. 1.

2\. Alter modus eſt, ſi magnis imperiis breve ſpacium concedatur, quo, ut ait Mamercus *apud Liv. l.* 4. temporis modus imponatur, quibus juris non poſſit. Oſtenderunt enim *Machiavell. lib. 3. cap. 24. Scip. Amm. lib. 1. diſc. ult. Clapmar. lib. 2. de arcan. Imp. Tholoſſ. lib. 22. c.* 10. & multi alii Rempub. Romanam diuturna imperiorum prorogatione peſſum iiſſe: & generalius *Ariſt. 5. pol. p.* 454. Tyrannides ortas docet ex magiſtratibus, quod diuturni fuerint. Nihilominus multæ leges vetebant magiſtratus præter tempus in officio eſſe, de quibus ſupra tractavimus, & imprimis & *Plut. in Coriol.* & *Val. lib. 4. c.* 1. Cenſoriam legem referunt, quæ nemini his cenſuram concedebat, aut conſularem poteſtatem in annum alterum continuatã patiebatur. Quin & M. Rutilius Cenſorinus iterum Cenſor creatus, graviſſimè increpuit populum, quod eundem ſibi magiſtratum bis dediſſet. Non affero nunc leges vel querelas alias, præter illam *Ciceronis in Epiſt. ad Att.* de Cæſare. Nam quid, inquit, impudentius? tenuiſti provinciam per decem annos, non tibi à Senatu, ſed à teipſo per vim

Digitized by Google

vim & per factionem datos: præteriit tempus non legis ſed libidinis tuæ: fac tamen legis: ut ſuccedatur, decernitur: impedis & ais: habe mei rationem: habe tu noſtrum. Exercitum habeas diutius, quam populus juſſit, invito Senatu?&c. Callidum quin etiã eſt conſilium Tiberii, *apud Tacit.* quo Germanicum à legionibus devocavit, ut curſum victoriarũ eius interrumperet, nec non Ioviani, de quo *Ammian. lib.* 25. Iovianus, ut ſub imperii initium ſe firmaret Maliarcham juſſit, Iovino armorum Magiſtro per Gallias ſuccedere, gemina utilitate præſpeculata, ut & dux meriti celſioris, ideoque ſuſpectus abiret è medio, & homo inferioris ſpei ad ſublimiora profectus, autoris ſui nutantem adhuc ſtatum ſtudio fundaret ingenti. Tertius modus eſt, ſi poteſtas, inter plures dividatur, quod docet *Ariſt. 5. polit. pag.* 485. Communis, ait, cuſtodia omnis imperii, neminem unum efficere magnum aut certè plures. Servabunt enim ſe mutuo. *Τηροῦνται γὰρ ἀλλήλους* Ap. Claudius, Xviri nepos, vocat hoc arcanum Claudianum, *apud Liv. lib.* 4. Vetus ait, ac familiare conſilium domo affero: Proavus enim meus Ap. Claudius oſtendit patribus viam unam diſſolvendæ tribunitiæ poteſtatis per collegarum interceſſionem. Non enim tantum minuitur potentia inter plures diviſa, ſed & mutuò: qui eam participant, ſeſe impedire poſſunt. Vnde Commodus, cum à Perenne prætorii præfecto inſidias ſibi ſtructas compeiſſet, poſthac duos uni illi officio præfecit, quo alter alterum mutuo timore reprimeret, *Herod. in Commod.*

Potentia nimia jam adaucta quomodo tractari debeat. Hactenus, quomodo nimia potentia impediri poſſit: reſtat, ut videamus, qua arte, jam adaucta tractari debeat: id quod *Ariſt. 5 pol. pag.* 440. quoq; docet, præcipit *ποιεῖσθαι τὰς παραστάσεις αὐτῶν*, id eſt, amandare aliò nimis potentes. Ait enim Alexander *ap. Curt. l.* 6. Sicut in corporibus ægris, nihil, quod nociturum eſt, Medici relinquunt: ſic nos, quicquid obſtat imperio, recidamus. Hæc eſt natura regni, *inquit Sen. Trag.* Cedat, quicquid excelſum eſt, *& alibi.* Servare cives, Principi & patriæ graves, Claro tumentes genere, quæ dementia eſt? Ad eam rẽ introductus olim fuit Petaliſmus Syracuſanorum, *Diod. l.* 11. & Oſtraciſmus Argivorum & Athenienſ. *Ariſt. pag.* 395. ab Hippia tyranno, *ſi Harpocrat. & Heraclid. credimus*, aut à Cliſthene, *ſi Aeliano*, inſtitutus contra eos, qui Tyrannidem affectarent, *Poll. lib.* 8. quo potentiores cives ad tempus mittebantur in exilium, ſicut Damon propter opinionem prudentiæ Ariſtides ob nomen juſtitiæ, Themiſtocles, Cliſthenes, Cimon, Thucydides, omnes viri boni, hoc genere pœnæ ejecti ſunt. Cæterum *Cicero 5. Tuſcul.* non abſimilem Epheſiorum legem execratur, quod virtutem ex civitate excludi nefas putaret, & L. Lucretius paulò diverſo argumento Cæſonis Quintii damnationem diſſuadet: *apud Livium l.* 3. Mallent eum ſuum, quam alienum civem eſſe, quippe magnum momentum civitati, in quamcunque veniſſet, allaturum.

Diſputant multi alii de iniquitate oſtraciſmi, quam tamen tantam non fuiſſe *Ariſt.* *Oſtraciſmus an ſit Reip. utilis.* *5. polit. pag.* 13. oſtendit, cum niſi ita factum perſæpe fuiſſet, Reſpub. tota periiſſet. Nec verò exilium per Oſtraciſmum imperatum, ignominiam relegatis intulit, ſed potius non obſcurum fuit virtutis teſtimonium, ut oſtendit *Plutarch. in Themiſt.* Nam cum Hyperbolus, homo ſceleratus, eo modo in exilium pelleretur, quaſi jam Oſtraciſmus ignominia affectus eſſet, poſtea nunquam obſervatus fuit. Verum *Ariſtoteli* alia de cauſa oſtraciſmus per omnia non placet, quia periculum eſt, ne ejectus plus turbarum cieat, imprimis, ſi exilium fuerit cum ſpecie quadam ignominiæ conjunctum, aut is non fuerit ex amuſſim vir bonus. Incendit enim animum ad contumeliam inexpertum, ut loquitur *Livius* de Manlio *l.* 6. augetq; cauſas iracundiæ. Videmus exempla in Scipionis, quantumvis viri optimi, indignatione, & Camilli imprecatione, quem à Diis immortalibus, precatum ſcribit *Livius l.* 5. ſi innoxio ſibi ea injuria fieret, primo quoqe tempore deſiderium ſui, civitati ingratæ facerent. Ne de Martio Coriolano dicam, qui hoſtes in patriam duxiſſet, niſi matris uxoriſq; precibus ceſſiſſet. *Liv. l. 2. Plut. in Coriol.* aut de Antonio. *Plut. in Ant.* aut Catilina, *Saluſt. in Catil.* aut Sertorio

Digitized by Google

torio, *Plut. in Sert.* qui, quamvis inops, totam tamen Hiſpaniam conturbavit, & optimos Imperatores aſtu & armis ſuſtinuit. Nam, quod ab Exule nihil metuendum putes, cum ſit auxiliis exutus, audi *Gruterum diſc. ſuper. Tacit.* Nunquam depugnatum putari debere bellum, quam diu dux ſuperſit, quippe qui multis occaſionibus exercitus recolligere poteſt. Propterea rectè repetebat *Ariſt.* præceptum Periclis, quod eſt *apud Valer. lib. 7. c. 2.* Operam ante omnia dandam eſſe, ut præcipuæ nobilitatis & excitati ingenii juvenes refrenentur, quod, poſtquam vires ſibi nimias ſumſerint, difficulter, aut non ſine Reipublicæ damno reprimi poſſent.

An media potius via eligenda.

Si tamen quiſquam eò jam progreſſus fuerit, ut ad occupandam patriam ſpectare videatur, aut ille maximis beneficiis demerendus eſt, aut ſtatim in ipſa civitate opprimendus. Arcanum hoc eſt, Herennii Pontii Samnitum Imper. qui conſultus à filio, quid de Romanis, in furcis Caudinis concluſis, facto opus eſſet, cenſuit omnes inde quam primum inviolatos dimittendos, quæ ubi ſpreta ſententia eſt, cenſuit ad unum omnes interficiendos. Accitus poſtea in Senatum, cauſas addidit: Priore ſe conſilio, quod optimum duceret, cum potentiſſimo populo per ingens beneficium perpetuam firmare pacem, amicitiamq;: altero conſilio in multas ætates, quibus amiſſis duobus exercitibus, haud facilè receptura vires res Romana eſſet, bellum differre: tertium nullum conſilium eſſe. Cum filius, aliique Principes percontando exquirerent, quid ſi media via conſilium caperetur, ut & dimitterentur incolumes & leges jure belli victis imponerentur? Iſta quidem ſententia, inquit, ea eſt, quæ neque amicos parat, neque inimicos tollit. Servare modò, quos ignominia irritaveritis: ea eſt Romana gens, quæ victa quieſcere neſciat: vivet ſemper in pectoribus illorum, quicquid iſtuc præſens neceſſitas inuſſerit, neq; eos ante multiplices pœnas expetitas à vobis quieſcere ſinet. *Livius lib. 9.* Hoc conſilium, quia ex vera ratione deductum, eventus comprobavit approbarunt *Scip. lib. 18. diſc. 8. Cyr. Spont. 4. part. aor. del. princip.* & multi alii, quibus conſentit *Tacitus 1. Annal.* Cum, inquit, defeciſſent legiones in Pannonia ſub Tiberio, alii comitate permulcendum militem cenſebant, alii fortioribus remediis utendum: Nihil vulgo in modicum: terrere, ni paveant, ut pertimuerint, impunè contemni.

Nec tantâ concertatione minorique cum periculo patribus depugnandum fuiſſet, ſi Manlius ex carcere non dimiſſus fuiſſet, *Liv. lib. 6.* id eſt, ſi media via obſervata non fuiſſet, ſed potius Cincinnati Dictatoris ſententia, qui Servilium Halã ad populum publicè prædicavit, quod Sp. Melium in conſpectu populi, dum fugã parabat, obtruncaverit, *Liv. lib. 4.* Nam Artaxerxes, quod fratrem Cyrum ex carcere dimmitteret, ipſe ſibi difficillimi belli cauſa extitit. *Plut. in Artax.* & Leo Armenius ſe interficiendi cauſam Balbo præbuit, quod eum rogo, uti deſtinarat, non imponeret. *Zonar. in Leon. Arm.* Nec Caſimirus I. Rex Polon. tot tantiſque turbis regnum exhauſiſſet, ſi Mieziſlaum paulò ſeverius tractaſſet. *Micho. lib. 3. c. 24. Comer. lib. 6.* Sed hoc extremum ſine mora & feſtinanter exequendum eſt, imò etiam cum aſtu, ne conſilium ſuum adverſarius præcipitet, & præ deſperatione etiam majora aggrediatur. Tiberius certè aſtu magis & dolo, *ut ait Suet. in Tiber.* quam principali autoritate Sejanum oppreſſit, *Tacit. lib. 5.* & Antigonus Rex Pythonem, ſeditioſum hominem, humanitate ad ſe allectum, in medio Macedonum trucidavit. *Polyæn. l. 4. Str.* Quod verò celeritatem attinet, vel unicum Ageſilai ſtratagema nobis ſufficere poſſit, qui cum conſpirationem quandam contra Rempublicam advertiſſet noctu, ſtatim Lycurgi legem, de non occidendo indemnato, abrogari curavit, & conjuratos interim interfecit, mox legem reſtituit.

An Tyrannus ſtatim opprimendus.

Notum enim eſt de Acha Theabanorum Tyranno, qui cum inter pocula de conjuratione contra ſe literas accepiſſet, & à nuncio monitus fuiſſet, ut ſtatim legeret, quandoquidem res ageretur ſeria, reſpondit: In craſtinum igitur ſeria, & interim ea nocte à Pelopida interfectus eſt *Plutarch. in Pelop.* Sic & Nicephorus Phocas occiſus eſt à Zimiſce,

miſce, quod non ſtatim legiſſet literas, quibus hujus proditio ipſi detegeretur. *Zonar. in Zimiſc.* Proinde ſi contra Rempublicam conjuratos opprimere velis, mora interponenda non eſt, quod ea res moram non patiatur: ſi verò proditores reduci poſſe videantur, mitiori viæ inſiſtendum eſt, ut prorſus à periculo & ſuſpicione liberentur, alioquin ex intervallo, ubi occaſio tulerit, novi hoſtes futuri. Abſit enim hic *Machiavellum lib.* 3. *diſc. c.* 3. 4. & 27. audiamus, qui nova benefacta veterum injuriarum oblivionem nunquam inducere putat. Rectè enim refutatur ab *Antimachiav. lib.* 3. *th.* 6. *Scipion. Ammir. lib.* 15. *diſc. ult.* cum beneficia candidum, & alioquin non prorſus deſperatum animum magis commoveant & obligent, quam ſupplicia deterreant. Ea ratione Auguſtus Cinnam ex hoſte fideliſſimum fecit amicum, *Sen. de clem.* & Philip. Audax Comitem Fuxium, qui arma in eum moverat, non tantum in gratiam, ſed & inter domeſticos recepit. *Antimach. lib.* 3. *th.* 6. Themiſtocles & Ariſtides quomodo privatas inimicitias patriæ condonarint, *ex Plut. in Themiſt.* notum eſt. M. quoque Aemilius Lepidus & M. Fulvius cum in cenſuratu collegæ fierent, quas per totam vitam aluerant inimicitias, non tantum depoſuerunt, ſed & ſummi facti ſunt amici. *Livius lib.* 40. Ne plura adducam exempla, quorum nonnulla jam ſupra explicata ſunt, & ratione firmata. Ideò poſteriori hac via cum magna ſui utilitate inceſſerunt Scipio Africanus, *Polybius lib.* 10. Nerva, *Dion in Nerv.* Alexander Severus, qui Ovinium Camillum, imperii cupidum, Imperatorio loco repoſuit. *Lamprid. in Alexandr.* Item Baſilius Romani pueri filius, qui Sclerum rebellem Guropalatem conſtituit, *Zonar. in Baſil.* & multi alii, quos operoſius referre ſuperſedeo, cum à *Valerio, Fulgoſ. Sabell. Camerar. Zvvinger.* magnus eorum ſit contextus catalogus.

Remedia contra contemtum.

Pergo ad ſextam cauſam, videlicet Contemtum. Nam quomodo deſperationi conſulendum ſit, in remediis ſeditionum jam diximus. Dupliciter autem contemtum afferre perniciem Reipublicæ ſupra diximus: ideoque duplici opus eſt remedio. Videndum enim eſt majeſtati, & ſubinde magiſtratibus, ut nec ipſi ſubditos contemnant, nec ab iiſdem contemnantur. Vt non contemnant ſubditos, laborandum eſt iis de favore & amore ſubditorum, quia jam ſupra *lib.* 1. *cap.* 9. verè à Camillo dictum oſtendimus: Firmiſſimum eſſe imperium, quo obedientes gaudent. Rationem innuit *Leo Imperat.* Quem, inquit, hominem diligunt, illi imperanti facilè obtemperant, dicenti & paciſcenti non reſiſtunt, periclitanti ſuccurunt. Tanta res eſt amor, ut pro eo, quem quis charum habet vitam profundat. Qua ratione verò amorem ſubditorum Principes demereantur, docet *Franciſ. Patr. lib.* 6. *Paral. milit. cap.* 5. & nos breviter ex principiis Ethicis deducemus.

Principio certum eſt amorem, mutuo amore provocandum & paſcendum eſſe, ſicut *Seneca cap.* 9. *ad Lucil.* dicebat: Ego monſtrabo tibi amatorium ſine medicamento, ſine herba, ſine ullius veneficæ carmine: Si vis amari, ama. Ideoque inter præcepta regia repoſuit *Dion Pruſenſ. in pr.* Homines curent & ament, ſi & ipſi redamari cupiunt. Alioquin L. Craſſus Senator L. Philippo Conſ. reſpondebat: Non es mihi Philippe Conſul, quia nec tibi Senator ſum, *Valer. lib.* 6. *cap.* 2. & Orator Domitius *apud Hieron. c. Eſto ſubj. diſt.* 95. Cur ego te habeam ut Principem, cum tu me non habeas, ut Senatorem? Promeretur autem majeſtas amorem ſubditorum, ſi talem ſe gerat, qualem ab omnibus exigi in optima Rep. *l.* 1. *c.* 7. diximus, videlicet, ſi publicæ ſalutis potiſſimam, aut unicam curam habeat. Boni Conſulis eſt, *ait Cicero,* non aliquos curare, ſed omnes, totum corpus ex æquo. Vnuſquiſque enim res ſuas maximè ſalvas cupit, & quando eas beneficio Principis ſalvari advertit, ipſe viciſſim ad defendendum Principem incitatur. Vnde *Franciſc. Patrit. de loc.* infert, nulli Reipub. defenſionem tutius committi, quam indigenis militibus, quippe, qui defendendo lo ſtato, difendono ſe medeſimi & tanti propii intereſſi, & ſo ſtegni loro. Præterea verò amicitia ſecundum Excellentiam, *docente Ariſtot.* 8. & 9. *Eth.* Exigit à ſuperiore ut inferiori

pro

Digitized by Google

pro obſervantia & officiis majora beneficia reponat, idque, qui tali amicitia utuntur, ſemper exſpectant. Proinde danda opera eſt Principi, ut beneficiis, imprimis quæ cives ſibi ſpondere & à Repub. promittere ſolent, ſubditos demereatur, quò pertinet, quod ſupra diſputavimus *lib.* 1. *c. de offic.* & *Ariſt.* inſinuat 5. *pol. pag.* 485. præmia ipſis Principibus diſtribuenda eſſe, ſed pœnas curiis demandandas. Huc quoq; pertinet, quod *l.* 1. *c.* 12. planum fecimus, ne magiſtratus, & officia Reipub. civibus præripiantur, & alienigenis communicentur. Semper enim cives ex hac cauſa, indignantur, *ut ait Aemil.* 3. *de reb. geſt. Franc.* & Cyrus Cambyſem ſuum rectè admonet *apud Xen.* 8. *Cyrop.* Si aliquos regni cuſtodes tentes efficere, nunquam aliunde prius incipe, quā ab eo, qui eodem loco natus ſit. Quare & homines cives præferendi ſunt, & qui unà ſint habiti, & qui contubernales non ſint. Obtinuerunt idē Daniæ Proceres à Margareta, vel Olavo *in quadam Conſt.* §. 3. ne extraneus ignotæ linguæ, vel imperfectæ ætatis, ad aliquam Eccleſiam præſentetur, quod & Fridericus II. *Artic. V. ſua inaugurat.* proceribus promittit, ſe videlicet nunquam in feudorum regni collatione extraneum inquilino prælaturum: & Chriſtophorus dux Megapol. à Polonis captivus eſt abductus, quod Archiepiſcopatum Rigenſem affectaret. In comitiis enim Wolmarienſibus concluſum dicebatur, non eſſe ad officia Eccleſiaſtica alienigenam admittendam. *Schluſſelburg. in ſermon. funebr.* Imprimis verò ea civibus reſervanda ſunt officia quæ cum lucro conjuncta ſunt, ut docet *Ariſt.* 5. *polit. pag.* 441. Nam vulgus cætera, honorem, libertatem, poteſtatem, ſuſque deq; habere ſolet, dummodo ſua poſſit promovere commoda. An fœneratores, *ait Cicero in Epiſt. ad Att.* an agricolas, quibus optatiſſimum eſt otium, timere putas, ne ſub regno ſint, qui id nunquam dummodò otioſi eſſent, recuſarunt? Sunt & alia, quæ ſubditorum favorem conciliare ſolent, quæ, quia *in Ethica generali* à nobis explicata ſunt, odioſiùs non repetimus. Id tamen prætereundū non putamus, quod *Ariſt.* 5. *polit. pag.* 472. primum caput facit regni conſervandi, ſi vid. reges ſe moderatè geſſerint, & vitam moreſque civibus accommodarint. Nam, quia ſua cuique pulcra videntur, non ſine ratione civibus placet, qui eorum mores imitatur, ſuique copiam, quantum ſalva autoritate licet, iiſdem facit. Ex hac cauſa refert *Ariſt.* 5. *polit. c.* 12. Regnum Sicyoniorum tam diu ſtabile manſiſſe, in domo Orthagoræ & filiorum, quod reges plurium converſatione & uſu familiari favorem & gratiam hominum acquirebant, quam eandem cauſam Cypſeli quoq; Corinthii Tyrannidem firmaſſe, idem autor eſt 5. *pol. pag.* 490. Et è contrario Anacharſis necatus fuit, quod in ritus Græcorum tranſire, & patrios abolere niteretur. *Laer. in Anach.* Scytæ eandem ob cauſam Scylem regem ſuſtulerunt, quod Græca exerceret Bacchanalia. *Herod. lib.* 4. Lacedæmon. Pauſaniæ abrogarunt imperium inter cætera, quod Perſico uteretur vivendi more. *Pauſ. in Lacon* Imò ipſe Alexand. M. exercitui odioſus factus fuit, quod ad Perſicos abire mores inciperet. *Curt. l.* 10. Proinde *Liv. l.* 24. Hieronem commendat. Nec veſtis habitu, inquit, nec alio ullo inſigni, differens à cæteris viſus fuit: & de Auguſto ſcribit *Tac.* 1. *Ann.* Nec ipſe abhorrebat à talibus ſtudiis, & civile rebatur miſceri voluptatibus vulgi. Inter Trajani virtutes refert *Caſſius*, quod cum populo humaniter, cum ſenatu honorifice verſatus fuerit, de quo *Plin. in Paneg.* Non, inquit, de Tyranno, ſed cive, non de domino, ſed parente loquimur. Unum ille ſe ex nobis putat, nec minus hominem ſe, quam hominibus præeſſe meminit: & paulò poſt: At Dii boni quo temperamento poteſtatem fortunamque tuam moderatus es? Imp. tu titulis & imaginibus & ſignis: cæterum modeſtia, labore, vigilantia, dux & legatus & miles. Item ſic imperatorem commilitionemque miſces, ut ſtudium omne laboremque, & tanquam exactor intendas, & tanquam particeps, ſociuſque releves. Alexandrum quoque Severum ob familiaritatem commendant, *Herod. Lamprid. & Capitol.* cui cum mater diceret: imperium familiaritate fieri contemtibile, Atqui, inquit, ſecurum & diuturnum, *Lampr. in Alex.* quod à Theopompo Spartanorum rege tractum eſſe potuit. Nam

is,, admonitus ab uxore, quod minus eſſet liberis regnum licturus, ob indulgentiam populo exhibitam: atqui, reſpondit, diuturnius. *Ariſt.5.pol.p.472.* Trajanus rationem aſſignavit ſuæ familiaritatis, cum ob eam increparetur: Talem enim, ait, me præſtabo Imperatorem privatis, qualem optarē ipſe privatus: *Eraſm. 8. Apopht.* & Almanſor, Abuchumari filius, cum etiam infimæ ſortis hominum nuptiis intereſſet, & ejus ſuæ humilitatis cauſam poſceretur, reſpondit: quò me viliorem facere voluero, eò ero honoratior. *Averr. 3. tract. de Rep.*

Sed familiaritati ita ſtudendum eſt Principi, aut majeſtati, ne alterū extremum incurrat, & contemni ſe faciat, dū alios contemnere fugit. Magnum enim in autoritate & reputatione momentum ſitum eſſe *ſupra lib.1.c.9.* diximus docentq; *Scip. Ammir. l.5.diſc.8.l.12.diſc.2.l.13.diſc.1. Patrit. in Parall. milit. l.6.c.7. Gruter. in diſc. ad Tac. pag. 32. Lipſ. l.4. polit. cap.9. Boter. in lib. de ll. ſtat.* Nam tam diu Reipublicæ ſtatus manet, quam diu majeſtas, *dicente Gruter. l.4.* ſemper metuenda, ſuoque Plena vigore manet, nullique impunè premenda creditur, & ſemper cunctis, & ubiq; timetur. Retinet autem majeſtas autoritatem ſuam, non tantum, quando cauſas, quas ſupra diximus, eam diminuere, devitat, ſed & ſi cauſas cognoſcat, quibus augetur, iiſque pro virili ſtudeat. Cum autem autoritas ſit reverens hominum opinio de rege ſeu majeſtate, omnia, quæ Principem venerandum faciunt, autoritatem ipſi conciliant. Alia verò revera autoritatem Principibus addunt, alia creduntur ab hominibus talia eſſe. Cum enim autoritas ex opinione hominum dependeat, nihil intereſt, an verè ſplendorem addant, ut addere putentur. Vulgus enim hominum magis opinionem, quam veritatē ſpectat, *ut ait Manuel. Imp. in lib. de Reg. inſtit. c. 89.* τὰ πλεῖον εἰς δόξαν μᾶλλον, ἢ τ' ἀληθὲς ἀποβλέπει: *& Curtius ait l.8.* quod huc trahi poteſt: Fama bella conſtant, & ſæpè etiam, quod falsò creditum eſt, veri vicem obtinet. Id quod Alexander M. rectè intellexit, cum diceret: Utinam Indi quoque me Deum credant: *Curt. l. 8* & *Machiavelli* dictum *cap.18. de Princip.* ad hunc modum interpretari poſſemus, quando ſatis eſſe ait, ſi Princeps externa ſpecie pius & religioſus videatur, licet ex animo non ſit. Nec enim videtur à religione vera Principem dehortari, prout eum impugnat *Antimachiav. l.2. theor.1.* ſed ad populum promovendum ſufficere dicit, ſi talis habeatur, quia homines, inquit, externa tantum ſpecie ducuntur, & omnia facta non ex cauſis, ſed ex eventu æſtimant. Inter ea enim, quæ Principi autoritatē conciliant, meritò connominatur religio, de qua *Ariſtot.5.polit.c.11.* Oportet Principem res divinas videri curare διαφερόντως, Nam & minus injuſtum aliquid ſperant ab eo Principe pati, quem religioſum credunt, Deorumque verentem. Et minus ei inſidiantur, ut tutores & adjutores habenti Deos. Quin & opinionem movet hominibus, ut *dicente Curt. l.3.* Nihil ſine divina ope aggredi videatur. Profanum verò Principem ſubditi communiter contemnunt, quod innuit *Tacit.14. Annal.* inquiens: Seneca exprobravit Neroni, pervulgatum eſſe inceſtum, gloriante matre, nec toleraturos profani Principis imperium.

Poſtea ſpectabilem faciunt majeſtatem virtutes cæteræ, & beatitudines in Ethicis declaratæ, in quibus quomodo ſe ad obtinendam autoritatem gerere debeat, jam *lib. 1.c.9.* oſtendimus. Nam, quas *Lipſ. l.4. pol. c.9.* ad autoritatem vias demonſtrat, hinc pleræque deſumtæ ſunt, & deſumi quidem debent, ſi rem ipſam per ſe ſpectare, & non opiniones hominum velis. Quia autem vulgus multa miratur, quæ abſolutè admirationem non merentur, hinc fit, ut in minutis etiam rebus cogatur Princeps autoritatem quærere. Rectè hoc docet in Cyro ſuo *Xenoph.8. l. Pæd.* Cyrus inquit, non ſolum decere exiſtimabat Principes ſubditis præſtare, quod iis forent meliores, ſed etiam exiſtimabat opus eſſe, ut eos veluti præſtigiis quibuſdam deciperet. Itaq; elegit ſtolam Medicam & ipſe ferre, & ut familiares ea induerentur, perſuaſit. Hæc enim viſa eſt ei occultare, ſi quis defectū al quem haberet in corpore, præterea indutos ea & pulcerrimos & maximos oſtendere. Etenim calceos tales habent, in quibus, qui eos

ferunt, clam aliquid ſubjicere poſſunt, quò majores eſſe videantur, quam ſunt. Sinebatque, ut oculos ſuppingerent coloribus, quò pulcrioribus, quam eſſent, oculis eſſe viderentur, & fricarentur, ut melius viderentur colorati, quam natura eſſent. Exercuit eos inſuper, ut neque ſpuerent palam, neque mucum emitterent, præterea ne ad quicquam ſpectandū converterentur, perinde quaſi mirarentur nihil. Omnia verò hæc exiſtimabat aliquid conferre ad hoc, ut minus forent ſubditis contemtui. Itaque, ut ſerviat opinionibus hominum, Principi ad habitum & pulcritudinem aliquid curæ fruſtrà non impenditur. Quoniam plurimis gentibus, *dicente Curt. lib.* 6. in majeſtate corporis veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putant, quam, quos eximia ſpecie natura dignata eſt donare. Et aliàs, Gratior eſt pulcro veniens è corpore virtus, quam ſententiam injuria taxat *Seneca Epiſt.* 67. *ad Lucil.* Nihil enim gratius decore eſſe, Domitianus ex ore vulgi dicebat, *apud Sueton.* & *Iacobus Illuſtris Purtillar. Comes in lib. de puer. educat.* Quo quiſque inquit, pulcrior eſt, eò magis virtus in eo refulgeat, neceſſe eſt. Nec abſq; ratione *Aemil. in vit. Dion.* cum multa alia in Dione commendaſſet, ingenium quoq; docile, nominat, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ, inquit, non minimùm commendatur: & de Theodoſio ſcribit *Pacat. in Paneg.* Virtus tua meruit imperium, ſed virtuti addidit forma ſuffragium. Illa præſtitit, ut oporteret te Principem fieri, hæc ut deceret. Vnde & *Cepolla in ſuo oper. de Imper. milit. elig. chart. pen. in* 10. *concluſ.* vult in dubio pulcriorem eſſe exercitus ducem eligendum, quod milites Siculi in eligendo Mitio obſervarunt: *Diac. in Conſtant.* Indi Carthei in eligendo rege. *Strab. l.* 16. *Diod. Sic. l.* 17. Aethiopum nonnulli, *Id. Diod.* & multi alij. Fuit & Abſolon pulcerrimus, & Xerxes in tanto exercitu parem pulcritudine non habuit, *Herod.* Darium quoque Longimanum omnium hominum pulcerrimum prædicat *Strab. l.* 15. *in fin.* Hinc & *Bald.* dicit *in proœm. Decret. col.* 11. *Verſ. Sed pone:* quod ſi duo ſint electi in rectores paribus ſuffragiis, quorum alter ſit formoſus & indoctus, alter deformis, ſed doctus, hic præferendus ſit. Si tamen ſit æqualitas doctrinæ in utroque, indicat pulcrum eſſe præferendum. Nam & Priami ſpecies digna iudicata fuit imperio: *Porphyr. cap.* 3. *in prædicab.* & *Virgil.* 4. *Georg.* inter apes cum vult regem retineri, qui ſit melior, inſignis & ore. Imò Apollinem, Euryalum, Iulum, Turnum, Lauſum, Pallantem, & cæteros ſuos duces pulcros facit, quod ab *Homero* deſumſit, quem putat *Valla in lib. de bon. virt.* non tam laudaſſe pulchritudinem in Agamemnone, Achille, Deiphobo, Aenea, Vlyſſe, Patroclo. &c. quam affinxiſſe, ut laudaret, doceretq; illud magnum bonum eſſe, & in oculos hominum collocandum. Ita & in aliis rebus, & in ipſa converſatione captari poteſt autoritas Principi, qua de cauſa *Comin. l. 3. bell. Gall.* negat ex uſu Principum eſſe, ut corā ad colloquia veniant: & nos infra prohibuimus Principem à nimia cum omnib familiaritate, quod, ubi minutiſſima etiam emiſſitiis oculis perveſtigantur, & in deterius interpretantur facile contemtui via aperiri poſſit: Diximus etiam infra Regibus Perſarum olim, & nunc Africæ regibus nonnullis in uſu poſitum eſſe, ut à conſpectu ſubditorum ſe ſubducant, ut vitato aſſiduitatis ſtudio, autoritatem abſentia tueantur. *Sueton. in Tib.* Certum enim eſt, majeſtati majorem è longinquo reverentiam eſſe, *Tac. 1. Ann.* & continuū aſpectum minus verendos magnos homines ipſa ſacietate facere, *Liv.* 35. Sed ita oportet Principem ſe ſubditis ſubtrahere, ne ſeditionibus & tumultibus civiū anſam præbeat, ſicut Titus ad Iudæos dicebat: Inſolentiores vos noſtra abſentia fecit: quia nos occupatos putaſtis. *Egeſipp. l. 5. c.* 46 Docet hanc artem Alexandrum M. Philoſophus Indus exemplo ſiccæ pellis, quam ſi in circumferentiæ una parte calcaveris, contrarium latus aſſurgit: ſi verò in medio cōſtiteris, tota depreſſa quieſcit. Ita, inquit ille, ſi rex extremitates regni circumiverit, rebellandi occaſionem præbet iis, quos longius à ſe relinquit: Si verò in medio pedē fixeris, præſentia ſua motus quoſcunque facilè ſupprimere poteſt. *Plutarch. in Alex. M.* inque eo ſtellarum Principem imita-

imitatur, de quo *Claudian.* Medium non deſerit unquam cœli Phœbus iter, radiis omnia luſtrat.

Remedia contra contumeliam, quæ vel corporibus infertur.

Oſtendimus, quomodo majeſtas & magiſtratus nec alios contemnere, nec ſe contemtibiles facere poſſint. Pergendum eſt ad contumeliam, quam accipimus pro damno, vel corporibus, vel bonis ſubditorum illato. Et quanquam jam ad vitandam contumeliam prima remedia patefecimus, quoniam qui novit fugere id quod minus eſt, videlicet contemtum, novit etiam vitare id, quod majus, videlicet contumeliam, quæ eſt contemtus cum injuria: tamen, quæ poſteriora ſunt, & ad contumeliam propriè ſpectant, adhuc ſubjiciemus. Ne verò injuria corporibus ſubditorum inferatur, non tantum à crudelitate abſtinendum eſt Principi, ſed &, ne id committant magiſtratus, proſpiciendum, prout eleganti Apologo Gedeon Epiſcopus Cracov. admonet Miczislaum III. *apud Cromer. l. 6.* Docet hoc *Ariſt. l. 5. pol. pag.* 456. dum ait: Requiritur à Rege, ut ſit cuſtos, provideatque, ne locupletes aliquid injuriæ accipiant, plebſque non vexetur ullo genere contumeliæ. Cum enim in Principis poteſtate ſit, boni ſint magiſtratus nec nè, quicquid ab his peccatur, illi ſolet, & non ſine ratione poteſt, imputari, Quod verò Principi ſeveritas nimia fugienda ſit, jam ſupra *lib. 1. cap.* 9. multis diſputavimus, & Cyrus ſuum Cambyſem docet, *apud Xenoph. l. 8. Cyrop.* Cambyſe, inquit, quod & te non latet, non eſt hoc aureum ſceptrum, quod regnum ſervet, ſed amici multi ſceptrū ſunt veriſſimum, maximeque ſecurum. Verum ne putes homines naſci natura fidos omnibus enim iidem fidi apparerent, quemadmodum alia, quæ natura gignuntur: omnibus apparent eadem: ſed fidos oportet unuſque faciat, quorum comparatio nullo modo fit vi, ſed beneficentia potius. Quod enim *Machiavell. lib. 1. diſc. cap. 9. & lib. de princ. cap.* 17. metui potius debere Principem putat, quam amari, ab *Antimach. lib. 3. Theor.* 8. 9. 13. *Scip. Ammir. in diſc. ad Tacit. Godel. ad 8. Liv.* & alibi à nobis ſufficienter refutatum eſt, imprimis cum *Machiav.* ipſe, *l. 3. c. 6.* Principem jubeat ſubditorum amorem quærere. Et quia *lib. 1. c. 9.* plurima ſupra hac re inter virtutes regias diſputavimus, nunc eò lectorem remittimus, ad alterum injuriæ caput progreſſuti, quod ad bona ſubditorum dirigitur.

Vel bonis ſubditorum.

Non poteſt quidem ab exactione omninò ſibi Princeps temperare, quod *dicente Imp. Nov.* 149. *At ſane.* ſacris tributis non illatis Reſpub. conſervari non poſſit, ſed tamen parcendum eſt ſubditis, quantum poteſt, quia, *ut ait idem Imp, Nov. 161. c. 5. §. Atq; ut hac.* Bono Principi pluris eſt ſubditorum opulentia & medela, quam reditus, qui inde inferuntur imperio, & *Claudian. in Honor.* rectè laudat Honoriū: Nec tua privatis creſcunt æraria damnis, Et de Alexandro Sever. ſcribit *Lamp. in Alex,* Dies nunquam tranſiit, quin aliquid manſuetum, civile, pium faceret, ſed ita, ut ærarium non everteret. Alexander M. rogatus, ubi theſauros ſuos haberet, apud ſubditos reſpondit, cujus ſententiam, *ſi Marcellinus verus eſt*, Iulianus valdè ſolitus fuit admirari. Conſtantius quoq; amicis increpantibus, quod fiſcū curaret indiligentius, reſpondit: Bonus Princeps, qui magis à ſuis diligitur, quam timetur, habet, quicquid cives poſſident: id quod Cyrus Cræſo oſtendit, cū precibus à ſubditis magnam pecuniæ vim collegiſſet. *Xenoph. in Cyr,* Nam & ſacræ literæ vetant Principē profuſione opes regni exhaurire, & Philippus Valleſius, lege lata, Principis largitiones revocari juſſit, niſi tabulis donationis continerentur. *Connan. l. 1. Comm.* Si verò neceſſitas omninò tributorum exactionem flagitet: Da operam, *inquit Cicer 2. de off.* ut omnes intelligant, ſi ſalvi eſſe velint, neceſſitati eſſe parendum: Et poſtquam neceſſitas ſeparata eſt, rectè monet *Soto de juſt. & jur. l. 3. q. 6. a. 7.* evaneſcente tributi cauſa, tollendum eſſe ipſum tributū, quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus, *c. Cum ceſſante de Appel.* Sic Romanis tributum remiſſum eſt, quam primum L. Aemilius Paulus Macedonicis opibus, devicto, Perſeo, ærarium ſatiarat. *Valer. Maxim. l. 4. c. 3. Plutarch. in Pauſan. Plinius lib. 33. c. 3.* Sic Philippus Rex Franc. quem Longum indigitant hiſtorici, cum exiguum ſalis vectigal imperaſſet, propalam teſtatus eſt,

ſed id, quam primum fieri poſſit, ſublaturum. Et Philippus Valleſius, cum graviſſimo bello coactus vectigal illud ſalarium duplicaſſet, promiſit, ſe operam daturum, ut primo tempore ſuſtolleretur. *Bodin. 6. de Repub. c.* 2. Aequum enim eſt, *ait Iuſtin. l. un. in pr. de Cad. toll. C.* ut quod belli calamitas introduxit, hoc pacis lenitas ſopiat. Notum eſt ex hiſtoriis, quam gratioſum plurimis gentibus fuerit, quod à tributis omninò liberati fuerint, qua de cauſa Dionyſius, ut favorem plebis ſibi primum admercaretur, in triennium omnia tributa remiſit, *Iuſtin. l.* 21. quod & Smerdis fecerat, ut fraude occupatum regnum ſibi gratioſius faceret. *Herod. l.* 3. *Iuſtin. l.* 1. Scribit alias *Herod. l.* 6. moris fuiſſe novellis Perſarum Regibus primum annum, pro aucupanda gratia, à penſionibus immunem ſubditis concedere, quod & Lacedæmoniorum reges ſolitos fuiſſe facere, *id. ibid.* refert. Alexander M. quoque, ut Macedonas magis haberet obſequentes, tributa iis remiſit. *Iuſtin. l.* 15. Item Romani, cum Cappadociam mortuo rege Archelao, redegiſſent in provinciam, quædam ex regiis tributis diminuerunt, quò, *inquit Tac.* 2. *Annal.* mitius Roman. imperium ſperaretur. Revera enim atrium ſordidumq; eſt aurū dicente Apollonio Thyanæo, quod ex lachrymis oritur *Phil. l.* 5. *de vit. Apol.* Proinde, quantum fieri poteſt, præcidenda ſunt tributa aut parciſſimè inducenda, non tam in capita, quæ ἐπικεφάλια vocat *Cic.* 5. *ad Att. Ep.* 16. Imp. *l. un. C. de capit. civ. exim. l.* 11. capitationē, quàm pro ratione patrimoniorum, ne unus pro minima re magna exactione prematur, *ut ait Vlpian. lib.* 4. *de Cenſ.* Cum enim de hac iniquitate quidem conqueſtus eſſet *apud Caſſiodor. lib.* 7. *Ep.* 45. meritò Rex cenſum facultatibus accommodavit: laudabiliterque inſtituit in Republica Roman. Servius, ut cum antea per capita æqualiter conferrent, cenſus accommodaretur ad gradus patrimoniorum *Flor. lib.* 1. *hiſtor. Roman. cap.* 6. *Halycar. lib.* 4. & Diocletian. & Maxim. *lib.* 3. *Cod. de ann. & trib. Ind.* vetant quenquam ultra rerum poſſeſſarū modum gravari. Severus item, *l.* 1. *C. Vectig. nov. inſtitut. non poſſ.* nequaquam vult temerè permittendam novorum vectigalium exactionem.

Rex ad ærarium augendum modi.

Age igitur, quandoquidem *Ariſt.* 5. *polit. p.* 488. regem jubet eſſe μὴ σφετεριστὴν, ἀλλ' ἐπίτροπον, non extortorem bonorum, ſed tutorem, nec tamen ſine ærario Reſpubl. conſiſtere poteſt, proponemus alios modos ditandi ærarij, quibus ſi ſtuduerit Princeps, facilius tributis ſubditos levare poterit. Et primum quidē publica bona fiſco aſſignanda ſunt, ut inde ſuſtentetur, ſicut Romulus tertiam partem agri conceſſit Reip. *Halyc. l.* 2. cumque Cæſar agrum Campanum totum plebi divideret, nihilque in publicum conferret, creditus fuit plebi adulari in detrimentum Reipub. *Plut. in Caſ.* Vnde inter regalia, ſeu bona Reip. numerat Fridericus *c. quæ ſint regal.* Vias publicas, flumina navigabilia, & ex quibus fiunt navigabilia, portus, ripatica, theſauros in publicis locis inventos, res pro derelictis habitas. Hæc enim omnia ad fiſci divitias referenda ſunt. In Monarchia verò bona regalia duplicia ſunt, publica & privata, ſicut conſtituit etiam Iuſtinianus duplicem procuratorem fiſci & ærarij, conſtatq; ex *l.* 2. *§. Hoc interdictum. Ne quid in loc. publ. l. cum ſervus. §. ſi conſtat de leg.* 1. Et quanquā fiſcus ad bona Monarchæ, & non totius Reip. pertinet, tamen M. Antoninus omnia vaſa, aurea, argentea, cryſtallina & myrrhina vendidit, ne cogeretur tributum exigere, *Sab. l.* 4. *En.* 7. quod & Nerva jam antea fecerat, qui univerſam ſuppellectilem protruſerat. *Dion in Nerv.* imitatuſque eſt Tacitus, ut *Vopiſc. in Tacit.* ſcribit, & nos ſupra allegavimus. Quid ni enim hoc faceret Princeps, de cujus ſalute maximè agitur, cum Solon voluerit, quemcunque Quinque modi alium civium, ſi Trierarchus vel Collator electus fuerit, ad opes ſuas Reipub. impendendas, obligatum eſſe debere, *ut Demoſthen. tradit in Trierar. Lyſi. in orat. de Muner. Aeſchin. in accuſ. Cteſiphont.* Quod verò bona publica attinet, non licet ea Principi, niſi pro Repub. movere, alioquin totam Rempub. quæ in iis fundatur, excuſſuro, *l. ult. de jur. civ. C. lib.* 11. cum tamen Reſpub. Principi ſit eodem loco, quo pupillus, *l. Rempub. C. de jur. Reipub.* cujus bona tutor ad ſuum com-

modum transferre non poteſt. Ea cautum eſt in articulis Caroli V. ne bona imperij alienet, aut deminuat, *Sleid. l.*1. idemq; ca vetur *lib.*1. *Stat. Polon. Stat. Hiſpan. part.* 5.*t.*5. *Stat. Venet. l.*2. & *in articulis Friderici regi Dan exhibitis*. Nec immeritò accuſatus fuit, Ludovvicus rex Polon. & Vngar. quod Vladislao Duci Oppolienſium ex regiis terris addixiſſet Oſtreſſovienſem & Velunenſem tractum, Olſtinenſi, Crepicienſe, Bobolicenſe territoria in Cracovienſi, & Biezniciense in Siradienſi ditione. *Cromer. in hiſtor. Ludovv.*

Imperatatores item Henricus V. Fridericus I. Ludovvicus Bavarus, Otto III. Rudolphus, & alij, qui bonorum imperij nonnulla, vel in alios, vel in ſuos tranſtulerunt, & Carolus IV. imperij vectigalia Electoribus conceſſit, eandem ob cauſam, ob quam Q. Metellus olim Italiæ portus vectigalibus liberavit in fraudem boni publici, hic, ut populare ſollicaret gratiam, ille, ut filio emeret imperium. Rectè Ioh. Zimiſces Baſilio cubiculario ademit, quæ Nicephorus ipſi conceſſerat: Indignum dicens, eſſe & iniquum, publicis poſſeſſionibus multorum præſtantium virorum ſudoribus & ſanguine partis unum ſpadonẽ perfrui: *Zon. in Zimiſ.*

Proximè bonis publicis ſunt vectigalia, quę variis rebus indici potius debent, quam ad tributa procedatur. Vnde enim aliquis lucrum ſperat, inde cum gratia patitur aliquid decerpi. *Cicero ait in Epiſt. ad Q. fratr.* Imperium ſine vectigalibus retineri nullo modo poteſt, & cum Nero ad aucupandam gratiam principio imperij, vectigalia tollere vellet, Senatus impediit, diſſolutionem Imperij futuram dictitans, ſi fructus, quibus Reſpub. ſubſtinetur, diminuantur, quippe ſublatis portoriis, ſequens, ut tributorum abolitio expoſtularetur. *Suetonius in Nero.* Hannibal hoc modo callidè uſus eſt, quem ſcribit *Aemilius Probus* non tantum abolendo vetera vectigalia, ſed nova imponendo, id effeciſſe, non modò, ut eſſet pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, verum etiam, ut ſupereſſet, quæ in ærario poneretur.

Primum vectigal à Romanis ad Surrium introductum eſt, cum manumiſſi pro libertate vigeſimam partem bonorum in ærarium conferrent, *Liv. lib.* 2. Oportet enim vectigalia iis rebus imponi, ex quibus ſentiunt lucrum, quod, uti dixi, ab iis facilè quis patiatur particulam abſtrahi. Ita Auguſtus l. Iuliam tulit, ut quæ hæreditates, legata, donationesvè, mortis cauſa ad alios pervenirent, eorum viceſima pars fiſco vindicaretur. *Dion in Auguſt. Plin. in Paneg.* vocat tributum facilè & tollerabile, quod tamen Trajanus ſuſtulit. Nam & hic & Pertinax in tollendis vectigalibus nimij fuiſſe videntur. Ita Byzanthini, cum apud eos non eſſet civis, niſi utroq; parente cive genitus, 30. libris vendiderunt civitatem ei, qui uno tantum parente cive natus eſſet. *Ariſt. l.* 2. *Oecon.* Inter hæc honeſtiſſimum eſt vectigal, quod Portorium vocat *Cicero pro l. Manil. lib.*4. *in Verr. pro Font.* & *alibi*, rebus evehendis & invehendis imperari ſolitum, quo Rex Daniæ maximè utitur. Quas verò res in Rempublicam inductas, aut quas evectas nolimus, in iis vectigal augendum eſt, in cæteris minuendum. Abuſi ſunt hoc capite, qui à leviſſimis & ſordidis rebus vectigal extorſerunt, ut Caligula, qui lenones & meretrices tantum conferre juſſit, quantum meretrix uno concubitu lucraretur: *Sueton. in Calig.* Alexander Severus illud vectigal in res ludicras profudit, ab ærario abeſſe voluit. Quæſtum enim à minutis ac turpibus rebus, item à pauperibus ac mortuis facere, illiberalis ac ſordidi hominis eſſe, dicit *Ariſtot.* 2. *Rhet.* Et Veſpaſiani ſordes meritò diſplicuerunt filio, quod ſcilicet ex urina pecuniam colligeret, *Sueton. in Veſpaſian.* quod Ferdinandus Rex Neapol. imitatus ſcribitur. *Pontan. lib. de liberal. cap.* 38.

Abuſi quoque ſunt hoc capite Guilielmus Anglus, qui immunitates civitatum, cœnobiorum, Epiſcopatuum, &c. abrogavit, ut carius à ſe redimerentur: *Polyb. lib.*9. itemq; Imperator ille, qui magiſtratus ſuos emungere ſolebat, dicens, ſe eos inſtar ſpongiarum habere.

Tertius modus augendi ærarium eſt ex ſociorũ penſionibus, quas Athenienſes ſociis ſolitos fuiſſe imperare, & *μετοίκιον* vocaſſe, teſtes ſunt *Demoſth. cont. Near. Arpocrat. in*

vocab. μιτολ. Qui enim à Republica tutelam expectant & patrociniũ, ad ejus ſuſtentationem neceſſe eſt, viciſſim conferant. Romani, licet victoria contenti ſæpe eſſent, *ut ait Flor. l. 3. c 2.* penſiones tamen devictis hoſtibus ſoliti ſunt imperare, ſicut Carthaginenſibus *ait Liv. 31.* annuum ſtipendium imperatũ fuiſſe, quod & Philippo Regi Macedonum imperatum eſt, Ita & Veneti, bello, quod contra Maximilianum geſſerunt, exhauſti, juſſerunt inquilinos in ærarium inferre æquam partem mediis domorum fructibus, qui ex locationibus proveniebant. *Bemb. l. 10. & 12. hiſt. Venet.* Cæterum inter tributa & penſiones diſtinguendũ eſt, cum hæ quoque à non ſubditis, & qui majeſtatem poſſident, tribui poſſint, ſicut Lucenſes annuo precio libertatẽ admercantur, & Muſcovitæ olim Tartaris penſionẽ certam dabant, *Sigiſm. & Pantal. in Muſc.* quibus & Chinenſes quondam dederunt. *Bot. 2. part. Coſmo.* ſed tributa ſunt indiciũ ſubjectionis.

Quartò auget ærarium liberalitas aliorum, de qua miratur *Polyb. lib. 5.* Rhodios hac unica via, ſcilicet per liberalitatem vicinarum Rerumpublicarum tantum potuiſſe ædificare Coloſſum. Sed videtur, hic modus quibuſdam illiberalior, quod Socrates putaret, eum, qui â quocunq; pecuniam recipit, ſui ipſius Dominum illum conſtituere, ac ſervitutẽ ſubire, nulla quavis alia minus turpem. *Xenophon. 1. de dict. & fact. Socr.* Et ſanè verum eſt, quod Severus Imp. ſcribit: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Nam valdè inhumanum eſt, a nemine accipere, ſed paſſim, viliſſimũ eſt, & omnia, avariſſimum: *l. 18 de offic. præſid.* & imprimis toti Reipublicæ indecorum eſt, quod privati etiam homines ſibi vitio verterunt. Nam Phocion. quanquam objurgatus ab Alexandro M. nihil tamen ab eo accipere voluit. *Plutarch. in Alex.* nec Cleomenes à Mæandrino: *Herod. lib. 3.* nec Lucullus à Prolomæ: *Plutarch. in Lucull.* nec Cato à Dejotaro Galata. *Plut. in Cat. Utic.* Hinc & Scyllam laudat *Saluſt. in Iug.* quod, cum in caſtra Marij in Africam veniſſet, ceperit aliis beneficia per ſe dare, invitus accipere: æs mutuum reddere ipſe, à nullo repetere, magis id laborare, ut ſibi quam plurimi deberent. Multò igitur magis hoc dedecebit Regem vel Principem, cujus eſſe dicebat Ptolomæus Lagi filius, alios ditare, non diteſcere, *Plutarch. in Apophr.* ſicut & Artaxerxes Longimanus Princepe dignius eſſe dixit, dare, quam accipere, *Lauterb. 2. de Rep. c. 4.* Hinc Imperator Calecutij, cum Solymannus Baſſa, in expugnatione Dij, occupatus, dona illi mitteret, reſpondit: Nec moris aut conſuetudinis Imperatorum Calecutij eſt, nec fuit, nec erit, dona accipere, ſed dare: *Damian. à Goes l. 1. de bell. Cambai.* Imò Cariajenſes, licet Columbo, dona ad littus exponerent, recuſarunt tamen ab eo quicquam recipere *Mart. dec. 3. l. 4.* Romani quoque Pyrrhi munera repudiarunt, *Iuſtin. l. 18.* & licet graviter ſecundo bello Punico oppreſſi, tamen Regis Aegyptij dona, *Livius l. 37.* & Heronis Siculi, *Liv. l 36.* detrectarunt, excepta victoriæ imagine, quam non tam muneris, quam boni ominis gratia acceptaſſe videntur, quomodo Latinorum quoque & Hernicorum parvi ponderis coronam in Capitolio dedicarunt, *Livius lib. 3.* Rhodiorum item, CC. Pondo, & Philippi C. Pondo. Unde *Saluſt.* ſcribit *in Catil* Romani magis dandis, quam accipiendis, beneficiis amicitias parabant. Sed ut hæc Romanorum Magnificentiam docuerint: Minoribus tamen Principibus aut Rebuſpublicis inhoneſtum non eſt, ſi à ditioribus quicquam accipiant, cum & Romani, Aſiæ, Pergami, Bithyniæ, aliaque regna à regibus donata acceperint, &, ſi quid teſtamentis Principi aut ærario legatum erat, libenter admiſerint, *de leg. III. l. ex imperfecto. C. de teſtam.* niſi quod Auguſtus nimiã in accipiendis legatis promtitudinem correctam voluerit. *Suetonius in Auguſt.* Nam & Antonio objicit. *Cic. Philip. 2.* quod quorumvis ignotorum hominum hæreditates adierit. Turcis quidem moroſè petere rubori eſt, ſed quod ultrò offertur, ſine verecundia recipiunt: *Menav. n. Genuenſ. in relat. Turc.* & rex Abyſſinorum quoq;, quod offerunt ſubditi, accipit, ſed indignũ majeſtate putat, quicquam extorquere. *Franciſc. Alvar. in relat. Abyſſ.* Nonnulli aliorum liberalitate, ad evertendas eorum Reſpubl. abuſi ſunt, dum, à qui-

bus

Digitized by Google

bus magna munera prius eblanditi ſunt, eos, poſtea facultatibus nudatos invaſerunt, ſicut Tambernalem ſolitum fuiſſe civitates prius exuere pecuniis, quam eas aggrederetur, teſtatur *Hatto Armen. in hiſtor. Tart.* & Manuelem Imper. Soldanus Turcarum Iconienſis oppugnavit, poſtquam ejus theſauros, muneris loco abſtulerat. *Nicet.* 4. *Annal. Manuel.*

Porrò diteſcit ærarium ex hoſtium ſpoliis, unde magna ſumſit augmenta ærarium Romanorum quippe quos, quicquid poſt vota, dona, & ſtipendia militum ſupererat, diligenter in ærarium contuliſſe conſtat. Fabius Conſ. *Liv. lib.* 2. vendidit, quicquid & Volſcis, Aequiſque captum erat, ac redegit in publicum, etiam cum odio militum, qui inde plus prædæ ſibi promiſerant. Scipio Aemilatiam ſibi miſſa munera ab Antiocho rege, à Quæſtore in publicas tabulas conſignari juſſit: *Id. Liv.* & Camillum, Scipiones, Aſiaticum & Africanum repetundarum damnarunt, quod crederentur non omnia in ærarium depoſuiſſe, qua de cauſa Manlius quoq; plebem extimulavit contra patres, quaſi hi ex præda Gallica theſauros, clam vulgo retinerent. *Liv. l.* 5.

Eſt etiam apud nonnullos uſurpata mercatura & negotiatio, ad augendas opes publicas. Et quanquam ex ſententia Theophili Imp. *Zon. in Thoph. ſuprà* mercaturam à Principibus non exercendam diximus, tamen, quæ in magnis & neceſſariis rebus verſatur, Principe indigna non eſt, imprimis, cum ſatius ſit, inde lucrum capi, quam univerſos cives tributorum nimia exactione exhauriri. Illud quidem Pertinaci vitio datum fuit, quod mercaturam, quaſi privatus, ſordidam exerceret, *Cap. in Pert.* Item & Ferdin. Regi Neap. qui porcos ſuos ſubditorum ſumtu ſaginandos elocabat; frumentumque & oleum per totam Apuliam coemebat, & pro arbitrio, quanti vellet, vendebat, *Comi.* 2. *bell. Neap.* Item Antonio Levæ, Mediolani præfecto, qui lege prohibuit, ne quis civium triticum moleret, aut panem penes ſe faceret, ſed cogeretur ab Imperatoriis tabernis emere. *Sabel. in ſuppl.* Sed quam Rex Hiſp. exercet, mercatura, cum multarū rerum cognitione, regniq; & religionis propagatione conjuncta, quamque Rodolph. Boh. Rex inſtituere coactus fuit, cum à duobus Wenceslais ærarium denudatum erat, honeſtior eſt, & ab ipſa neceſſitate expreſſa. Pecuniis enim regiis ſalem, vinum, hordeum, & triticum ex Auſtria in ſua convexit horrea, & viciſſim ſubditis vendidit. *Dubrav. lib.* 19. *Conſtit. Boh.*

Alii modi minus uſitati.

Sunt nonnulli alij modi acquirendæ pecuniæ, minus regulares, & à neceſſitate expreſſi, ut quod auctus fuit valor nummorum ab Hippia, *Ariſt.* 2. *Oecon.* à Leuconte, *Polyan. l.* 6. *Stratag.* & à Romanis bello I. Punico: *Plin. l.* 33 *c.* 3. aut quod ferreus ſubſtitutus nummus pro aureo à Clazomeniis, *Ariſt.* 2. *Oecon.* alutinus à Michaele Duce Venetorum. *Sabell. l.* 4. *Enn.* 9. Sed quia nec numerum habent tales modi, nec ſcientiam, ſcrupuloſè eos conquirere nec debemus, nec poſſumus, cum è re nata pro cujuſq; prudentia excogitari debeant. Edvardus IV. Anglus, invenit contributionem, quam vocavit Benevolentiam, ut ſcilicet, quantum quiſque vellet, conferret. Hinc enim Regem uniuſcujuſq; in ſe benevolentiam æſtimaturum. Ita cum gratia ſubditorum magnam pecuniæ vim coegit, quippe quorum quiſq; præ alio ſuum Regi amorem declaratum volebat. *Polyd. Virg. l.* 12. *hiſt. Angl.* Scotiæ proceres, fugato Bothuellio, cum exinaniti eſſent theſauri regij, impendiū ad reliquias belli conficiendas potius mutuò ſumſerunt à Iacobo Dugloſſio, Mortonio, quam tributum indicerent, *Buchan. l.* 29. quod & Romanos II. bello Punico feciſſe, *Liv. l.* 26. narrat, ne tributis onerati ſocij deficerent, ut Carthaginenſibus primo bello acciderat. *Polyb. l.* 1. Lyſander quoq; & Callicratides, ad Reges Perſarum, *Plutarch. in Lyſand.* Ageſilaus & Cleomenes ad Aegyptiorum Reges pecuniam mutuatum profecti ſunt, cum ærarium inopia laboraret. *Plut. in Ageſ. & Cleo.* Sed, ut dixi, de his in ipſa arena conſiliū capiendum eſt.

Remedia contra conſpirationem.

Pergimus ad octavam cauſam, quæ eſt *ἐπίθεσις*, ſeu conſpiratio. Eam verò legibus oportet prohibitam eſſe, ſicut tum Canonicis, tum Imperatoriis edictis vetita eſt, *in Concilio Chalcedon. c.* 18. *Wormat. c.* 74. *Aurelian. III. c.* 21. *c. Conjurationum cum* 3. *ſeqq.*

ſeqq. 11. *q.* 1. Imperatores verò Arcadius & Honorius participes conſpirationum, majeſtatis condemnant, *l. quiſquis. & l. fin. ad l. Iul. majeſt. ff. Boet. in tr. de ſeditioſ.* Imperator Germ. quoq; *t.* 53 *feud. l.* 1. *§. conventicula*, conſtitutione ſuper hac re edidit, quam verſibus expreſſit *Gunth. l.* 8. Nec conventiculum, vel conſpiratio fiat, ſive ſodalitij, ſeu juncti ſanguinis æſtu, idque conſilium Mecœnas inter cætera dabat Auguſto. *Dion. in Auguſt.* & jam olim 12. tabulis cautum eſſe cognoſcimus, ne quis in urbe cœtus nocturnos ageret, *ut ait Latro. in declam. contra Catilin.* Plerunque enim ſeditiones ex conciliabuliſis occultis initiũ ducunt, ſicut in factione Manlij, *Liv. l.* 6. dicit: Manlium domi concionantem plebem contra patres animaſſe, & *Tacit.* de defectione Galliarum ita loquitur: Igitur per conciliabula & cœtus ſeditioſa diſſerebant. Propterea patribus cum primum contra Coriolanum, plebs coiret, tentata res eſt, ſi diſpoſitis clientibus, abſterrendo ſingulos, à coitionibus, conciliiſque diſiicere poſſent. *Liv. l.* 2. & Herodes, ut ſeditiones præcaveret, turbas & conſpirationes ſuſtulit, otium abſtulit plebi, eamq; perpetuis laboribus defatigavit. *Ioſeph. l.* 15. *c.* 13.

Cæterùm, quid ſit conjuratio, quomodo cautè inſtituenda, cujus modos nonnullos docet *Machiavell. l.* 3. *diſc.* 6. & quomodo cautè diſſolvenda, Item quando contra Tyrannum, & an liceat ſubditis conjurare, Item an liceat unicuique ex civibus cruentas inferre manus Tyranno, quanquam res eſt hujus loci, tamen quia ab aliis copioſè diſputata eſt, & noſtrum inſtitutum ad finem properat, nunc in controverſiam non vocamus, & ad nonam cauſam pergimus, videlicet ὀλιγωρίαν.

Remedia contra incuriam.

Eſt autem diligentiſſimè opera danda, ut *dicente Ariſtot. 5. polit. p.* 488. cives, qui volunt ſtare Rempublicam ſint potentiores cæteris, & excludantur, qui eam oderunt ſicut *Saluſtius* tradit, Cn. Piſonem adoleſcentem audacem & factioſum, in Hiſpaniam quæſtorẽ miſſum, adnitente M. Craſſo, cui tamen Senatus Provinciam non invitus dederit, quippe, qui fœdum hominem procul eſſe à Republica volebat. Eſtq; eò diligentius hac in parte cavendum, quod multi, qui ab initio probi viſi fuerint poſtquam penes ſe haberent, cujus gratia probi fuerunt, ex probis fiant peſſimi. Hi, *inquit Lactant. l.* 6. *c.* 6. cum ceperint voti ſui compotes eſſe, & ſummum potentiæ gradum ceperint, tum verò ſimulatione depoſita, mores ſuos detegunt, rapiunt omnia & violant, & vexant, & *Polyb. l.* 10. conqueritur, cum multis mortalium ita comparatum eſſe, ut magnis & humilibus promiſſis beneficia emant, quæ poſtquam ad ſe traxerunt, tum demum malè faciant, & ſubditis dominorum more imperent. Prodeat in exemplum Sylla, qui apparuit Reipublicæ ſtudioſus & mitis initio, ſed ad Rempublicam admotus, & victoria clarus, exiſtimationem patribus dedit, quam facilè per poteſtatem, quis corrumpatur. Prodeat Nero, qui primum quingennium ita egit, ut Trajanus, cujus vitam *Plinius in Paneg.* Diis ſummis imitandam proponit; nihil ſibi impenſius, quam quinquenniũ Neronis optaverit: At, cum in omnia ſcelera poſtea præceps iret, verum fecit verbum Marij, qui ait, *apud Saluſt. in Iugurth.* Illis difficile eſt in poteſtatibus temperare, qui per ambitionem ſeſe probos ſimulavêre. Sicut enim ignis tam diu quieſcit, quam diu materia deſtitutus eſt: Ita concupiſcentiæ animi, non prius, quam occaſionibus ablatis excandeſcunt, *ut ait Philo in lib. de Reſip. No.* Prodeat Caligula, de quo *Philo de leg. ad Caj.* videbatur τινὰς ἀγαθῶν πηγὰς ἐπομβρίσειν: mox verò erupit in ſævitiã, vel potius aperuit, quã diſſimulaverat hactenus. Prodeat Valentinianus, cujus vitium inter exordia imperitandi dilatum aliquandiu, licentius erupit ad plurimorum perniciem. *Ammia. l.* 27. De eodem *Zoſimus* ait: Simpliciter denique diverſus erat à moribus, quibus initio regni viſus fuerat. Alij verò, licet antequam regnent, non malo admodum ſint ingenio, tamen ipſa poteſtatis magnitudine corrumpuntur, ut de Appio Claudio Decemviro ſcribit *Halycarn. lib.* 10. & *Zoſimus* de Maximino. Is, inquit, quibus à natura præditus erat eximiis dotibus, eas ipſa poteſtatis licentia perdidit. Vnde *Herod. lib.* 3. Monarchiam diſſuadet, quod in ea aliquis

facilè

Digitized by Google

facilè corrumpatur ob ſummam licentiam, quam *Vopiſc. in Aurel.* primam cauſam facit corruptionis Principum: & Poëta ait: Suadetque licentia luxum, Illecebriſque effrena favet *Claud. de 4. Conſul. Honor.*

Eſt enim maximè difficilè ut ait Marc. Imp. *apud Herod. l.* 1. in maxima licentia moderari ſibi Τὸ εὖ πράττειν, *inquit Demoſt. Olinth.* 1. παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται, & *Ariſt.* 5. *pol. p.* 439. φθείρει ἡ παντὸς ἀνδρὸς εὐτυχία Rectè *Dion lib.* 44. honores laudeſque levitatem homini etiam honeſtiſſimo cuique adferunt, ut ſe jam talem eſſe, qualis prædicatur, exiſtimet: & accommodatius ad hoc inſtitutum, *lib.* 33.

Ea eſt natura humanorum ingeniorum, ut non juvenes modo, verum etiam provectiores, poſtquam multum temporis in poteſtate tranſegerint, patriis moribus haud ſibi vivendum ducant: id quod jam *Curtius* dixerat *lib.* 10. Sic ſcilicet, inquit, res ſecundæ valent commutare naturam, ut rarò quiſquam erga bona ſua ſatis cautus ſit. Quod enim non poteſt; vult poſſe, qui nimium poteſt, *Seneca in Tragœd.* & vulgò dici ſolet: Fortuna efficit cæcos, quos complexa eſt. Pittacus Mytilenæus, cum Periandrum Corinthium, qui antea popularis erat, in Tyrannum degeneraſſe videret, poſt decennale imperium ad vitam privatam rediit, dicens ὡς χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, quod difficile ſit, probum manere, cum Periander mutatus eſſet. *Diog. in Pitt.* Ita de Alexandro *M. Curt. lib.* 3. Qui orientem fortunam tam moderatè & prudenter tulit, ad extremum magnitudinem ejus non cepit. De Annibale ſcribit *Livius lib.* 20. quod nullum fuerit ingenium inter milites familiarius. Sed poſt victoriam Cannenſem, nec civium ſuorum quenquam admiſit, nec reſponſum, niſi per interpretem, dedit. *Polyb. lib.* 3. *Valer. Max. lib.* 9. *cap.* 5. De Philippo II. Macedon. refert *Plutarch. in Arat.* quod ex miti rege, & adoleſcente modeſto, caſtoque, in virum laſcivum & deteſtabilem Tyrannum degenerarit. Tiberius promiſerat Senatui, cum in acta ſua jurari vetaret, ſe ſui ſemper ſimilem futurum, ne unquam mutaturum mores ſuos. *Suetonius in Tiber. cap.* 67. Sed paulò poſt Aruntius dicebat, eum vi dominationis convulſum & mutatum, & *Tacitus* addit, Morum quoque illi tempora diverſa. 6. *lib. Annal.* Ipſum adeò Agamemnonem contueamur, quem frater *ad Eurip. in Iphig* propterea increpat: Scis, inquit, quando cupiebas Græcis præfici ad Ilium, quam eras humilis, ἁπάσης δεξιᾶς προσθιγγάνων Κᾆτ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχάς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους, Δυσπρόσιτος, &c. Et quid opus eſt exemplis, cum *Tacit.* 1 *hiſt.* de Veſpaſiano ſcribat: Solus omnium ante ſe principum in melius mutatus eſt. Propterea diligenti opus eſt diſquiſitione, priuſquam imperium vel magiſtratum alicui committas, ſicut apud Athenienſes inſtitutum memorat *Aeſchin. contra Timarch.* lege Solonis, ne quis magiſtratum ullum adipiſcatur, qui impudicitiæ, aliuſve turpitudinis vitio notatus fuerit, & *de ement. legat.* ſcribit: Jubet lex magiſtratus omnes, quos populus creat, & publicorum operum præfectos, & omnes, qui tractant aliquid civitatis ultra 30. dies, & qui judiciorum principatus obtinent, & qui ſorte lecti ſunt, hos inquam, omnes jubet lex præeſſe, probatos in foro, & rationem atque εὐθύνας apud ſcribam & logiſtas deponere, ita ut nemo vel minimo magiſtratu geſto, niſi rationem & εὐθύνας reddiderit, à populo corona donari poſſit. Hæc autem probatio magiſtratuum vocabatur δοκιμασία, ut ex *Ulpian. ad Lept.* & *Plutarch. in Pericl.* & ex multis aliis patet. Ad Areopagum verò propterea nemo admittebatur *dicente Iſocra. in Areopag.* niſi qui benè natus eſſet, & virtutis ac moderationis documenta permulta dediſſet

Eſt enim hoc ad dignoſcenda ingenia, quæ intus latent, valdè utile, quia ut Bias dicebat, magiſtratus virum oſtendit, & *Plinius in Panegyr. ait*: Tum demum judicare poſſe, an meruerit quis honorem poſtquam adeptus eſt, quod & *Tacitus in hiſtor.* innuit de Galba ſcribens: Ab omnibus capax imperii judicatus fuiſſet, niſi imperaſſet. *Ariſtoteles tamen* 5. *polit. pag.* 446. ubi comparat ducem, cum aliis magiſtratibus, in his primo loco virtutem, in illo ſcientiam rei militaris requirit, quod & *Scip. Ammir. docet lib.* 17. *diſc.* 3. quia *ut Leo Imp. ait in ſuo libell.* In omni prælio non tam multitudo &

Digitized by Google

do & virtus indocta, quam ars & exercitium ſolens præſtare victoram. Vnde cum L. Domitius quendam, quem ordinem ducere volebat, commendaret, quod eſſet vir probus: cur igitur, inquit Cicero, eum non potius liberis tuis tutorem relinquis? Cum C. Fabritio P. Cornelius, homo avarus & furax gratias ageret, quod ſe in bello difficili conſulem feciſſet: Nihil eſt, ait Fabritius, quod mihi gratias agas, ſi malui compilare, quam venire. Minus enim malum eſt, *ait Cicero*, poſtquam hoc enarrat, 2. *de orator.* partem fortunarum ſuarum amittere, quam accipere magnum incommodum in bello.

In magiſtratibus verò Reipublicæ pacificæ, uſum & exercitium ante virtutem non requirit *Ariſtoteles*, tum, quod exquiſito uſu hæc officia non indigeant, facilique negotio & ſine periculo addiſci in ipſa adminiſtratione poſſint, tum quod magiſtratus plus damni ſua improbitate, quam imperitiâ Reipublicæ afferat, quod in bello ſecus eſt.

Remedia contra diſſimilitudinem hominum in Repub.

Quæ ad decimam cauſam pertinent remedia, jam inter præſervativa poſuimus, cum eius curatio in præſervatione conſiſtat. Quæ ad undecimam, ferè in *primo lib. c. 6. in fin.* attigimus & *c. 12. in pr.* Conſiſtit autem ſumma in hac quæſtione, utrum extranei ſint in civitatem cooptandi. Oſtenderunt *Scipio Ammir. & Mach. in diſcurs* non poſſe civitatem evadere magnam, ſi ſuis tantum contenta civibus, extraneos nullos recipiat, ſicut in Lacedæmoniorum Republica patet, quæ Peloponneſum vix egreſſa eſt, propterea quod civitatem omnibus peregrinis claudebat, ex lege Lycurgi. *Plut. in Lycurg. Herod. lib. 9.* Cum è contrario *Cicero pro Balb.* Romanæ Reipublicæ incrementum accerſat ab eo, quod non tantum exteros, ſed & hoſtes civitate donârit. Interim tamen, qui hac via Rempub. amplìare nititur, diſſenſionum neceſſum eſt, & ſeditionum, quas hinc naſcituras novit, remedia præmeditata habeat, niſi fortaſſe novellos cives ita concludat, ut rebellandi occaſionem non inveniant, ſicut Venetos feciſſe conſtat, qui peregrinos, quos in civitatem adoptarunt à Rep. excluſerunt, & in infimo gradu civium reliquerunt. *Ianott. de Repub. Venet.* Romani quoque recens factos cives, ex manumiſſis, inferiores plenis civibus habuerunt, ut alibi declaravimus, nec Lacones veris civibus immiſcuerunt, quos ex Helotis manu miſerunt, *Athenæ l. 6.* Peregrinos enim civibus præferre, ad menſam vocare, & Reipublicæ cuſtodes efficere, Tyrannorum eſſe, tradit *Ariſtoteles. 5. polit. pag. 457. 475. 478.* & non regum, quorum cuſtodia conſiſtit è civibus.

De providentia divina.

Dedimus ad omnes Rerumpub. morbos, & eorum cauſas *ab Ariſt.* propoſitas, remedia: tantum ſupereſt, ut redeamus ad primam cauſam, ſcilicet providentiam divinam, & videamus, quomodo Politicus circa eam ſeſe habeat. Et quia voluntas Dei occulta eſt, ſicut Chriſtus reſpondebat diſcipulis, de deſtructione Hieroſolymorum & reſtitutione regni ſciſcitantibus: Non eſſe iis inquirenda tempora & momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. *Luc. 21. Marc. 13. Matth. 24.* & de excidio Hieroſolymarum dicebat: Hoc nunc occultum eſt oculis tuis, Luc. 19. tum verò præcipuè, quia res Theologica eſt, unicum illud oraculum, quantumvis ex impio ore Sybaritis datum, pro monitorio ſubjungemus: Semper eris felix, venerans gens numina Divûm: Donec plus ſuperis, fueris venerata virum quem, Inteſtina ſeditio tunc, & tibi prælia ſurgent. *Athen. 12. Dipnoſ. cap. 6.*

Orandum & laborandum.

In omnibus enim, quæ ritè & auſpicatò fiunt, precibus emeritam voluntatem Dei Politicus præſuppoſit, & poſtea audacter manus operi applicat, quippe, Vigilando, agendo, proſperè omnia cedere ſciens. *Saluſtius in Catilin.* Nec enim ita victoriam dat Deus, ut nolit à militibus cooperatum, nec, *ut ait Comicus*, dormienti res ſuas conficit, ſed vigilanti & agenti. Dii, inquit, Manlius in oratione ad plebem, prohibeant, ne ut Caſſius & Melius peream, ſed nunquam propter me cœlo deſcendent: Vobis dent mentem oportet, ut prohibeatis, ſicut mihi dederunt armato togatoque ut vos à barbaris hoſtibus, à ſuperbis defenderem civibus *Livius lib. 6.*

Ethnicum hoc eſt, ut & illud *Saluſtii in Catil.* Non enim votis, neque ſuppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur: Sed eatenus

tenus cum vera religione conſentit, quod velit ſimul orandum, ſimulque laborandum. Nam cum Perſeus in maria inſulamque Samothracum fugeret, fretus celebri religione, meritò ridetur à *Flor. lib.* 2. *cap.* 12. quaſi templa & aræ poſſent defendere, quem nec montes ſui, nec arma potuiſſent.

Cum Iſaacius Angelus à Brana obſeſſus, tantum ad Minoritarum preces confugeret, abjectis armis, reprehenſus fuit à Conrado March: Montisferratenſi, non quod precibus nihil eſſet fidendum, ſed quod non iis ſolum, ſed & thorace & gladiis pugnandum. *Nicet.* 1. *Annal. Iſaac.* Et eundem Iſaacium deridert *Nicet.* 3. *Annal. Iſaac.* quod ſperaret regna in ſuam poteſtatem ultrò caſura eſſe, quemadmodum veteres Timotheum pinxerunt dormientem, fortuna interim circumeunte, & urbes in unum rete contractas, ei tradente.

Rectius *Ennius* virtutem cum forte conjungit. Voſne, inquit, velit, an me regnare Hera, quidve ferat fors, virtute experiamur: *Cicero* 1. *offic.* & *Agath. lib.* 1. *ait:* Nequaquam fato intereunt Reſpub. Invenias hiſtoricos, qui quia cauſas proximas ignorant, interitum Rerumpublicarum ad nudum fatum referunt, ſicut *Lucan. lib.* 1. *bell civil.* cum civilis belli cauſas inquirere proponeret: Invidia, ait, fatorum ſeries, ſummiſque negatum ſtare diu, nimioq; graves ſub pondere lapſus, & *Appianus lib. de bell. Punic.* fato ſcribit deletam Carthaginem. Sed *Polybius lib.* 6. multas aſſignat cauſas, ob quas rationabiliter Carthaginenſes Romanis ſuccubuerint, videlicet, quod Romani magis valuerint peditatu: quod ſuis civibus & ſociis pugnaverint, cum Carthaginenſes uterentur ſtipendiariis: quod apud Romanos fuerint ad fortitudinem incitamenta, & præmia multa, apud Carthaginenſes nulla: quod Romani præfecerint officiis, tantum virtute & meritis conſpicuos, Carthaginenſes verò ea pecuniis vendiderint.

Reſpub. fato non intereunt.

Proinde non id ſufficit dici: Sic fuit in fatis, ſed & imploranda eſt potentia divina & prudenter optimis mediis utendum. Nam nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia, *ait Poeta*, addam ego: Et ſi perpetuo cœlum clamore fatiges.

Atque ſic finem facimus: Quod reſtat, de corruptione per vim externam, ſive de bello, quomodo id ſit gerendum vel averendum, item de jure belli, adeoque univerſo jure feciali, ad peculiarem tractatum reſervaturi.

INDEX AUTORUM, QUI IN HOC OPUSCULO, PARtim ut explicentur, partim ut refutentur, partim ad probationem adducuntur.

A.

Ariſtoteles.
Averroes.
Aëtius.
Avvicenna.
Alexàd. Aphrodiſ.
Albertus M.
Apulejus.
Acciajolus.
Albericus.
Aretinus Leonh.
Aretinus Franciſ.
Auguſtinus.
Aelianus.
Ambroſius.
Apolonius Argon.
Appianus.
Athenæus.
Aeneas Sylvius.
Ammianus Marcellin.
Aleiatus.
Arnobius.
Alcoranum.
Anton. Monach.
Alexander Iuriſconſult.
Ariſtophanes.
Artemidorus.
Alphonſi hiſtor.
Auſoninus.
Antonius.

Africana

Index Autorum.

Africana hiſtoria.
Antimachiavellus.
Agathias.
Annales German. Franc.
Alex. ab Alexand.
Aemilius Prob.
Aurelius Victor.
Anton. Andr.
Althuſius.
Aurea bulla Caroli IV.
Aſconius.
Alcinous.
Aeſchines.
Aeſchylus.
Arrianus.
Algazel.
Aventinus.
Agritius Matthi.
Alvareſius.
Alanus ab Inſulis.
Anaſtaſius Bibliothec.
Annales Turcici.
Autor expeditionis Thietmarſ.
Autor de Rep. Turc.
Autor de crimine majeſt.
Anshelmus.
Aſclepius.
Anton. de Roſel.
Aegidii Perr.
Auguſtinus Steuchus.
Abbas.
Arnaldus Ferron.
Acron.
Archidiacon.
Afflict. Matth.
Azo.
Aegid. Roman.
Athenæus Medicus.
Augenius Horat.
Albertus Gentilis.
Argenterius
Aelianus de re milit.

B.

Bertinus.
Brutus Iunius.
Bodinus.
Boëtius.
Beſſarion.
Buchananus.
Beza.
Busbequius.
Bardeſanes.
Borcholten. Iohan.
Burchardi decretales.
Baldus.
Bartolus.
Beuſtius.
Barletius Marin.
Boterus Iohan.
Budæus.
Beuterus Michaël.
Bruſonius.
Belluga Petrus.
Blondus.
Barbar.
Bellajus.
Boërius Nicol.
Both. hiſt. Scot.
Bonfinius.
Bertrandi Petrus.
Bernhardus.
Bellarminus.
Bellonius Petrus.
Bernhard. Medicus.
Blemidas Nicephor.
Bologn.
Brechæus.
Belloviſius IC.
Bernhad. Bononienſ.
Boëmus Ioh.
Bembus.
Bazianus.
Berſmannus.
Bruckmannus.
Bünting.

C.

Cornelius Nepos.
Cicero.
Celſus.
Capivaccius.
Clapmarius.
Conſuetudo Pictavor.
Caſus.
Caii Inſtitut.
Contarenus.
Cujacius.
Camerarius.
Caſelius.
Cedrenus.
Clemens Alexand.
Cæſar. Cromerus.
Caſtellio.
Conſtitut. Caroli V.
Claudianus.
Cario.
Chryſoſtomus.
Caſſiodorus.
Capitolinus.
Cælius Rhodigin.
Cato. Crato.
Catullus.
Carnutius.
Caſſius Iatroſophiſta.
Criſpinus.
Corraſius.
Crellius.
Cajetanus.
Curtius.
Curtilius.
Covarruvias.
Conciliator.
Cuſpinianus.
Cordanus.
Conimbricenſes.
Caſtellanus.
Crantzius.
Concilium Tolet. V.

Concil.
- Nicenum.
- Conſtantinopol.
- Africanum.
- Toletan. I.
- Laodicenſe.
- Ilerdenſe. &c.
- Tridentin.
- Chalcedon.
- Wormatienſ.
- Aurelianenſ. &c.

Cirier.
Corne.
Cynus.
Corſert. Anton.
Caſtrenſis Paulus.
Cominæus.
Conanus.
Clarus.
Chron. Saxon.
Chron. Helvetior.
Chron. Gallic.

Chron. Marchi.
Chaſſaneus.
Cuſanus Nicol.
Centuriatores Magdeburg.
Cepolla.
Capella.
Columella.
Corel. Front.
Crinitus.
Catellianus Cotta.
Cramerus.
Callimachus.
Claudius de Battand.
Conſtitut. Philippi Bell.
Car. V. Gall. antiquæ
Suevorum.
Capitular. Caroli M.
Chryſippus.
Chardinalis ICtus.
Crotus Iohan.
Corius.
Cyro Spontone.
Columba Gerhard.
Copernicus.
Cæſar Euolus.

D.

Diodorus Siculus.
Demoſthenes.
Dio. Caſſ.
Dion. Pruſenſis.
Dinon. Dubravius.
Diacanus Paul.
Decretales.
Decret. Burchardi.
Decius Philipp.
Decius, Iodocus Ludovv.
Damaſcenus.
Dreſnerus Thom.
Damianus à Goes.
Dares Phrygius.
Dynus.
Donellus.
Dionyſius Areopag.
Damhuderius.
Dionyſ. Halycarnaſſ.
Dulgloſſus.
Donatus. Duſa.
Duarenus.
Dioſcorid.
Dantes.

E.

Euripides.
Euſebius.
Eraſmus Roterod.
Epiphanius.
Eubolus.
Erizzo Sebaſtian.
Evem: Meſſen.
Evagrius.
Epicharmus.
Ehemius. Chriſtoph.
Euſtathius.
Egnatius.
Ennius.
Eginhartus.
Epictetus.
Eraſtus.
Eutropius.
Emanuel Belg. hiſt.
Exhortatio ad German.
Antonymi cujuſam de poteſt. Hiſpanor.

F.

Fonſeca.
Fernelius.
Flandria.
Ficinus.
Fabber Iohan.
Faber Petr.
Florus.
Fulgoſius.
Frontinus Iul.
Franciſcus Sylvius.
Feneſtella.
Faſco.
Fornerius.
Fuchſius.
Faber Iacob Stapulenſis.

G.

Galenus.
Gregorius Ariminenſis.
Gabriel Biel.
Gellius.
Gothofredus.
Grüterus.
Godolevæus.
Gloſſa jur. civilis.
Gloſſa juris Canonici.
Gloſſa juris feudalis.
Giſanius.
Guagn.
Gregorius M.
Gillius Nicol.
Gerſon.
Gaza.
Gruchius Nicol.
Goddæus.
Guibertus.
Gregoras.
Gregor Turonenſ.
Gundiſſalvus.
Godenius Henning.
Goclenius.
Gentilis Scipio.
Gilkenius.
Gerhardus Ioh.
Güntherus.
Gauricus.

H.

Horatius.
Heraclides.
Hieronymus.
Homerus.
Heſiodus.
Hottomannus.
Homfredus.
Hippolytus de collib.
Hippol. de Marſil.
Hannibal Scotus.
Halycarnaſſæus.
Herodotus.
Herodianus.
Hiſtoria Indica.
Hiſtoria Africana.
Hiſtoria Alphonſi.
Hippocrates.
Hakelmannus.
Hemmingius.
Hatto Armenius.
Hoſtienſis.
Hierocles.
Harpocration.
Homberg.
Hermes Triſmegiſt.

I.

Iſocrates.
Ius civile.
Ius Canonicum.
Iaſon de nores.
Iacobus Purtil. Comes.

INDEX AUTORUM.

Iunius Melch.
Iunius Brutus.
Iannottus.
Iſchus Hieroſolym.
Iulius Obſequens.
Ioh. Philippi Ingraſſia.
Ioſephus.
Iuſtinus.
Iulius Hyginus.
Iuvenalis.
Iſidorus.
Iſidor. Peluſiota.
Iamblichus.
Imolenſis.
Iornandes.
Ioh. Andreas.
Iſernia Andr.
Iacobus de arenis.
Iohan. Franciſcus de Pavinis.
Iohan. Monachus.
Iandunus.
Iuſtinus Mart.
Ioh. de ter. rub.
Iacobus VI.
Iohan. Magnus.
Iovius.

K.

Kirchmannus.

L.

Livius.
Lipſius.
Leovitius.
Leonclavius.
Lampridius.
Lemnius.
Lyſias.
Lucanus.
Lucianus.
Lombardus Petr.
Libanius.
Leo Imp.
Lucretus.
Latro.
Lotharius.
Leo Hebræus.
Lucilius Satyr.
Lactantius.
Landrecht.
Lambinus.
Lazius.
Lupoldus.
Lauterbachius.
Lætus.
Lucas de Penna.
Laudenſis Mardin.
Leo Afer.
Langius.

M.

Maro Franciſcus.
Manuel. Imp.
Morus Thom.
Machiavellus.
Menander.
Moſchopolus.
Maginus.
Martianus.
Mercator.
Mizaldus.
Meurerus.
Millichius.
Mauſerus.
Muſæus.
Marius Salomon.
Malleus malefic.
Mauritius.
Mariana Ioh.
Marcellus ICtus.
Melanchthon.
Münſterus.
Menavinus.
Michovienſis.
Mela.
Martialis.
Monachus Anton.
Monach. Ioh.
Manilius.
Marcellus Non.
Muſcornius.
Mamertinus.
Macrobius.
Magdeburg. centuriatores.
Melander.
Molinæus.
Manutius.
Mornæus.
Maſurius Sabin.
Max. Tyrius.
Meſue Moſes Rabb.
Mæneto.
Meſſala Corvinus.
Michaël Riccius.
Malaguccius Horat.
Mirandula Anton.
Monſtrel.
Mutius Hieron.

N.

Naumachus.
Nauclerus.
Nicolaus de morib. populor.
Nicephorus.
Nonius.
Natalis.
Nellus.
Nicephorus Blemid.
Nicander.
Nicetas.
Nicolaus Lyra.
Nævius Poeta.

O.

Ochamus.
Onoſander.
Ovidius.
Obrechtus.
Olympiodorus.
Oracula Sibyllina.
Oderbornius Paulus.
Ochinus.
Ortelius.
Orpheus.
Onuphrius.
Oroſius.
Oldradus.

P.

Prudentius.
Plutarchus.
Polybius.
Plato.
Platina.
Paulus Aegineta.
Paracelſus.
Piccolomineus Franciſc.
Piccolominei Aleſſandro.
Porphyrius.
Porphyrion.
Patritius.
Pontanus.

Plotinus.

Digitized by Google

Plotinus.
Philo.
Peucerus.
Petrus de Alliaco.
Pauſanias.
Prætorius Ioh.
Propertius.
Plautus.
Petrus de Vineis.
Pancirollus.
Plinius.
Plinius ſecundus.
Priluſius.
Phocylides.
Phornutus.
Polyænus.
Petrus de Ferrar.
Panormitanus.
Panegyricus Conſtantini.
Publius Syrus.
Petrarcha.
Picus Ioh.
Picus Franciſc.
Philoſtratus.
Pacatus.
Pompejus Feſt.
Pompejus Sext.
Pollio.
Petrus Martyr.
Probus.
Poggius Florentin.
Petrus Bellon.
Petronius Arbiter.
Petrus Charmenſis.
Petrus Pellitar.
Paulus Venetus.
Paterculus.
Polydorus Virgilius.
Pomponius Lætus.
Proclus.
Petrus Antib.
Pollux.
Pythagoras.
Perſonius.
Procopius.
Pantaleon.
Petrus Iacob.
Pandolphus Collenutius.
Paulus Caſtrenſis.
Ptolomæus.
Pomarius.

Q.

Quicciardinus.
Querceranus.
Quintilianus.

R.

Rebuffus.
Rivander.
Rhenanus Beat.
Roſinus.
Raſes.
Ræyardus.
Raynudus Ioh.
Ramus.
Ruffinus.
Riccius.

S.

Statuta Feud.
Statuta Polonorum.
Statuta Hiſpanorum.
Statuta Pictavorum.
Statuta Longobardorum.
Statuta Venetorum.
Statuta Danorum.
Statuta Bohemorum.
Statuta Svevorum.
Statuta Elector. Saxon.
Statuta Mediolanenſium.
Sanctio Pragmatica.
Saluſtius.
Scotus.
Soneinas.
Soarius.
Seneca.
Speuſippus.
Sacræ literæ.
Sigonius.
Surius.
Schlüſſelburgius.
Sammonicus Serenus.
Stobæus.
Suidas.
Scaliger.
Svetonius.
Scharlant. Bernardin.
Scipione Ammirato.
Scipio Gentilis.
Socrates.
Seneca Tragœd.
Sozomenus.
Strabo.
Sigiſmundus Baro.
Simplicius.
Scholiaſtes Thucyd.
Scholiaſtes Sophoclis.
Serzerus.
Schiltberger.
Sturmius.
Stevvechius.
Saxo Grammat.
Schafnaburgenſ.
Sambucus.
Seidelius.
Salmuth.
Schegkius.
Sigebertus.
Spartianus.
Salicetus.
Stephanus.
Sotus.
Schardius.
Solinus.
Soranus hiſtor.
Sylius Ital.
Sabellicus.
Sepulveda.
Simanca.
Symmachus.
Statius.
Steuchus.
Sanſovino.
Sueſſanus.
Stanislaus Orichov.
Syneſius.
Severinus Danus.
Syrianus.

T.

Thomas.
Trallianus.
Tholoſanus Petr.
Thucydides.
Tacitus.
Terentius.
Trincavolſius.
Tiraquellus.
Tertullianus.
Theano.

Theo-

Digitized by Google

Theophraſtus.
Theocritus.
Tartaretus.
Theognis.
Tortelius.
Turnerus.
Themiſtius.
Trithemius.
Thomas Grammat.

V.

Virgilius.
Valſæus.
Vlpianus.
Vlpia. comment. Demoſt.
Viterbienſis.
Varro.
Valerius Maxim.
Valeriola.
Volaterranus.
Vigilius.
Vegius.
Vopiſcus.
Vapovius.
Vida.
Vultejus.
Victorius.
Victor.
Verſor.
Vincentius.
Valla.
Victorinus.
Vegetius.
Vives.
Vulcatius.

W.

Widekindus.
Weſenbecius.
Wolfius.

X.

Xenophon.
Xiphilinus.

Z.

Zimara.
Zabarella.
Zvvingerus.
Zonaras.
Zieglerus Hieron.
Zenzelinus de Caſſanis.
Zaſius.
Zoſimus.

INDEX MATERIERUM ET Quæſtionum ſecundum ordinem Capitum.

CAPUT I.

De conſtitutione Politices. fol.1. col.1

Quam vocaverit Aver. Logicam particularem 1. 1
Quid ſit praxis 1. 2
Politicam eſſe diſciplinam practicam 2. 1
Omnem diſciplinam practicam tradendam ordine reſolutivo 2. 1
Eodem tradi Medicinam ibid.
Ordinem deſumi à noſtra cognitione 3. 2
Politicam inchoari à fine. 4. 2
Finis communis, in 10. Nicom. expoſitus, præſupponitur ibid.
Finis internus eſt Reſp. 5. 2
Reſpublica conſtituitur ex duabus partibus: Imperantium & Obedientium 6. 1
Imperat. ſumma poteſtas, ſeu majeſtas 7. 1
Obediunt ſubditi ibid.
Claſſes & diviſiones ſubditorum ibid.
Regitur Reſp. per officiales & Leges 8. 1
Officiales aut conſilio præſunt, aut auxilio 8. 2
Qui conſilio ſunt Senatus ibid.
Qui auxilio, aut non habent munus lege definitum & neceſſarium, ut Curatores, Legati &c. ibid.
Aut accipiunt munus per legem, & vel univerſæ Reſpub. præſident vel ærario, & iis, quæ huc pertinent, vel Iuſtitiam exercent, in diſtribuendis præmiis & irrogandis pœnis 9. 1. & 2
Leges an ſint neceſſariæ 10. 1
Inſtitutio civium ad quid neceſſaria ibid.
De conſuetudine Religionis ibid.
Altera pars de religionis conſervatione & curatione 11. 1
Converſio Rerumpub. ibid.
Ius belli 12. 1
Modus gerendi belli ibid.
Ius feciale ibid.
Quæ ſit intentio primorum lib. polit. Ariſtot. 12. 2
Non explicari ibi principia, ſed ſubjectũ. ib.
Subjectum polit. eſt civitas 13. 2
Civitatis partes familiæ ibid.
Liber ſecundus eſt interjectitius ibid.

CAPUT

CAPUT II.

De familiis in genere. 14. 1

An politica ſit accidenti ibid.
Vtrum ſocietas inſtituatur ob indigentiam vel honeſtatem 14. 2
Deducuntur ſocietates ex lege & inſtinctu naturæ 15. 1
Quid ſignificet familia ibid.
Quomodo definenda 15. 2
Quot ad eam requirantur perſonæ? ibid.
Nihil intereſſe, parva ſit an magna familia. 16. 1
Diſputatur de Rep. Platonis, in qua omnia ſunt communia 16. 2
Storgen natura animalibus inditam ibid.
Quare inceſtus tam ſollicitè etiam apud Ethnicos vitatus 17. 1
Nullibi inventam fuiſſe Rempublicam Platon. 18. 2

CAP. III.

De marito & uxore. 19. 2

Quid primum ſit in famil. ibid.
An conjugium ſit eundum. ibid.
An cives ad id compelli poſſint. 20. 2
Quoto ætatis anno conjugia ſint tum maribus tum fœminis ineunda 21. 1
An ſponſalia impuberum ſint concedenda. 22. 1.
An parentum conſenſus requiratur, & an utrinſque? ibid.
Quid ſit conjugium 22. 2
Deductionem ad domum non eſſe de conjugij eſſentia 23. 1
An polygamia licita ſit 23. 2
An concubinatus defendi & probari in politia poſſit 24. 2
Vtrum reiteratæ nuptiæ ſint aliquomodo inhoneſtæ 25. 2
An uxorem permutare liceat 26. 1
Perpetuum eſſe fœdus conjugij ibid.
Quomodo igitur divortia introducta, & an admitti à politico debeant 26 2
Quæ ſint cauſæ divortiorum 27. 2
De adulterio. ibid
Pœna adulterorum ibid.
An mitius punienda fœmina quam maritus 28. 1
An viro liceat in deprehenſam adulteram privata poteſtate animadvertere 28. 2
An religionis diverſitas ſolvat matrimonium 29. 1
An ſterilitas & impotentia ibid.
De officio mariti & uxoris. 29. 2
An debitum naturale denegandum conjugi &c. ibid.
Viro deberi poteſtatem in mulierem jure divino, naturæ, & poſitivo 30. 1
Cum mulier venit in poteſtatem viri, an debeat adhuc in poteſtate patris relinqui 31. 2
An tanta ſit poteſtas mariti, ut etiam ad vitam & necē mulieris extendatur 32. 1
Vnde oſcula 32. 2
Mulieribus vetitum vinum guſtare ibid.
An liceat viro uxorem verberibus caſtigare ibid.
Quam poteſtatem habeat uxor 33. 2
Qualis ducenda ſit uxor 34. 2
Mulieres paucas bonas eſſe 35. 1
Ante omnia mores & parentes ſponſæ probè perquirendos ibid.
Obſervandum, ut parem ducas 35. 1
An virgo potius ducenda ſit, vel vidua 35. 2
An pulchritudini aliquid tribuendum in ducenda uxore 36. 2
Vnicuique uxorem debere videri pulcerrimam 38. 1
Vitium notabile, quod animos diſiungere poſſet, prius aperiendum ibid.
De dote, an fœminis concedenda 38. 2
An divitiarum ratio in ducenda uxore ſit admittenda 39. 1

CAP. IV.

De domino & ſervo. 40. 2

Quare opus ſit ſervo, tanquam inſtrumento animato ibid.
Quot modis fiant ſervi 41. 1
An quidam natura ſervi ſint ibid.
An bello captus jure ſervus ſit 41. 2
An & is qui pro libertate pretium accipit: Et qui ſervus pœna eſt 42. 1
Num debitorem jus ſit in ſervitutem adduci ibid.
Num apud Roman. jus tale fuerit. ibid.
Servos habere licitum eſt 43. 1
Vtrum in Europa hodie ſint veri ſervi 43. 2

Quam miſera fuerit conditio ſervorum apud antiquos ibid.
Aequitatis tamen eſſe, ut ſervi ne ſi at. eod.
Quomodo Romani ſervorum injuriis mederi voluerint 44. 1
Licet licitum ſit ſervos habere, quod tamen multitudo eorum non proſit Reſpub. 44. 2
Quot Reſpubl. occuparint ſervi: imò etiam nonnullas ſervorum opera reſtitutas. 45. 1
Manmittendos ingenuos animos, qui injuria fortuna ſerviunt 45. 2

CAP. V.

De Parentibus & Liberis. 46. 1

Quid ſibi parentes & liberi mutuò debeant ibidem.
Sceleſtiſſimum eſſe parentibus manus intentare 46. 1
De parricidis ibid.
Pœna parricidarum 47. 1
Eximuntur aliquando filij à poteſtate parentum, & quibus caſibus 47. 2
An filius in magiſtratu patri in honore præferendus 48 1
An idem patrem cogere poſſit aut damnare ibidem.
De poteſtate patria ibid.
An vita & necis poteſtas, in filios patri ſit reddenda 48. 2
An pater filium & viceverſa alere teneatur 49. 2
An patri liceat filium exhæredare 50. 1

CAP. VI.

De Civitate & Civibus. 50. 1.

Civitatem eſſe ſubjectum Reipub. 50. 2
Quid interſit inter urbem & civitatem. ib.
Quid inter civitatem & Rempubl. ibid.
Quid inter civitates & alias ſocietates. 51. 1
Definitio civitatis Ariſtot. eod.
Aliorum definitiones examinantur eod.
Civis definitur & diſtinguitur à ſubdito. 51. 2.
An civis non ſit, niſi qui participat jus ſuffragiorum, ut vult Ariſtot. ibid.
Differentia civium 52. 2
Quis verus ſit civis ibid.
Civis ex colonia quis ſit 58. 1
Quæ fuerit cauſa deducendarum coloniarum ibid.
Diſtinctio coloniarum 53. 2
Quid ſit municeps 54. 1
Differentia municipum 54 2
Tres ſunt modi obtinendi civitatem ibid.
Primus eſt, nativitas ibid.
Utrum civis non ſit, niſi ex utroque parente cive natus 55. 1
Utrum aliquis poſſit duarum civitatum civis eſſe 55. 2
An patriæ plus debeamus, quam parentibus ibid.
An poſſit aliquis patriam invitam mutare. 56. 1.
Secundus modus manumiſſio 56. 2
Utrum liberti fiant manumiſſione cives. ib.
Liberti infimus gradus civium ſunt. ibid.
Quotuplices liberti 57. 1
Qui Latini ibid.
Qui ex numero Dedititiorum 57. 2
An rectè Iuſtinian. ordinem libertorum ſuſtulerit ibid.
Tertius modus cooptatio ibid.
Utrum alienigenas in civitatem cooptari conveniat 58. 1
Quæ ſit prærogativa civium 58. 2

CAP. VII.

De Republica in genere. 59. 1

Definitio Reſpub. ibid.
Diſtinguitur à civitate 59. 2
Diſtinguitur inter vitia virtuteſque Rerumpub. & inter ſpecies 60. 1
Unde deſumenda ſint differentia ſpecifica Rerumpub. ibid.
Divitias & paupertatem non diſtinguere Reſpub. 61. 1
Solus numerus eorum, qui abſolutè imperant, dat ſpecies Rebuſpub. ibid.
Tres eſſe primas ſpecies 62. 1
Illarum ſingulas in aliquot analogata diſpeſci ibid.
Primum analogatum eſſe optimam Remp. & normam cæter. 63. 1
Quid faciat optimam Rempub. nimirum cura ſalutis publica. 63. 2

CAP. VIII.

De mixta Republica. 64. 1

An detur mixta Reſpublica ibid.
Non omnem jurium majeſtatis commixtionem

nem facere miſtam Rempubliſam. 65. 1
Tripliccm poſſe mixtionem veram excogitari ibid.
Prima refutatur eod.
Refutatur & ſecunda 66. 1
Tertia probatur & defenditur 66. 2
Examinatur Reſpub, Lacedamoniorum ex quot ſpeciebus fuerit miſta 67. 2
Diſputatur de Rep. Rom. qualis fuerit poſt ejectos reges, uſq; ad imperiũ Caſaris. 68. 2
Deinde Imperatorum poteſtas, utrum ſoluta fuerit, vel temperata 71. 1
Idem Reſpubl. Germanorum hodierna ad mixta Respub. Ideam examinatur 73. 1
Diſputatur de ſtatu regni Polonia 74. 2
Denique de Repub. Venetorum 75. 2

Cap IX.

De Monarchia. 76.2

Qua ſit omnium Rerumpub. prima ibid.
Quot ſint ſpecies Monarchia 77. 2
Vtrum dictator Monarcha dici debuerit, & de dictatoria poteſtate 77. 2
Regem eſſe Monarcharum normam 78. 1
Vtrum regni natura compatiatur plures reges 78. 2
Quid ſit regnum ibid.
Qua virtutes regis ibid.
Regis primum officium, eſſe paſtorem populi 79. 2
Vtrum rex cum clementia vel ſeveritate officium facere debeat ibid.
Diſputatur quaſtio cum diſtinctione 80. 1
Regi magis ſtudendum eſſe virtutibus, quam ſubditis ob tres cauſas 81. 1
Regi ſervandam eſſe autoritatem 82. 1
Vtrum rex eligi potius, vel ſorte duci, vel à ſtirpe accerſi debeat 83. 1
Non eſſe, conſuetudinem, quamvis parum deteriorem, facilè mutandam ibid.
Quare electio ſucceſſioni praferatur ab Ariſtotele 83. 2
Incommoda ſucceſſionis 85. 1
Refutantur & explicantur argumenta contraria 85. 2
In electione, non eſt amovendum regnum facilè à ſtirpe 86. 1
Vtrum principatus inter filiós plures dividi debeat, an primogenito conferri 86. 2
Ius primogeniti de jure gentium ibid
Nec repugnare rationibus 87. 2
Quomodo cateri fratres, ſi excludantur ſucceſſione regni, tractari debeant 88. 1
Mortuo primogenito, relicto filio, & ſuperſtite illius fratre, uter utri, id eſt, an patruus patrueli praferri debeat, vel contra 88. 2
Vtrum primogenitus abſolutè, praferendus primogenito in principatu 89. 2
Vtrum mulieres ad ſucceſſionem principatuum & regnorum admittenda ſint. 91. 1
Vtrum ſpuriis locus ſit in ſucceſſione regnorum 96 2
De dominatu 97. 1
Quid differat à regno ibid.
Domini nomen variè acceptum ibid.
Exempla dominatus in poteſtatibus Perſarum, Turcarum, Sultanorum, Aegyptianorum, Abyſſianorum, Chinenſium, & aliorum 98. 1
Veſtigia ſeneſcentis dominationis in Feudis. 99. 1.
De Tyrannide 99. 2
Nomen Tyranni varium ibid.
Eſſentia vera & definitio Tyranni ibid.
Duplex Tyrannus ſecundum Bartol. 100. 1
Propria Tyranni 100. 2
Dehortatio à Tyrannide 101. 2

Cap. X.

De Ariſtocratia & Democratia & Rerumpubl. comparatione inter ſe. 101. 2

Vnde deſumatur diſtinctio Ariſtocratia & Democratia ibid.
Quot perſona requirantur ad Ariſtocraticum ſtatum ibid.
Diverſitates utriuſque ſtatus 102. 1
Defectus & labes utriuſque ibid.
Qua ſit omnium Rerumpub. optima 102. 2
Praferiur Monarchia ibid.
Commoda Monarchia, qua à cateris ſtatibus abſunt 103. 1
Caterorum ſtatuum imperfectiones 103. 2 & 104. 1.

Cap. XI.

De Juribus Majeſtatis. 104. 1

Diſtinguitur inter Majeſtatem & Magiſtratum 104. 2

Majeſtas non agnoſcit ſuperiorem 105. 1
Vtrum majeſtas ſit ſoluta legib. ibid.
Quæ ſint illæ leges, a quibus majeſtas libera eſt. 106. 1
Vtrum majeſtas cogi poſſit ad confirmandam fidem ſubditis jurejurando ibid.
Quæ juramenta imminuant majeſtatem. 106. 2.
De regibus feudatariis, utrum majeſtatem habeant 107. 1
Majeſtatem non conſiſtere in tituli ſplendore, ſed in poteſtate ibid.
De crimine læſæ majeſtatis, in quem committatur ibid.
Numerus Iurium majeſtatis 107. 2
Poteſtas ferendi leges ibid.
Vtrum ſucceſſor, qui majeſtate utitur, teneatur prædeceſſoris ſui ſtatuta confirmare ibid.
De privilegiis, & ad quem pertineat ea ferre: Item de impunitate ſcelerum, legitimatione &c. 108. 1
Ad jura majeſt. pertinere ſummum imperium & juriſdictionem ſine provocatione. 108. 2
Item facultatem inſtituendi magiſtratus. ibidem.
Item exigendi tributa & imponendi vegalia. 109. 1
Quantum tributorum liceat à ſubditis principi exigere 109. 2
Huc quoque pertinere, jus tractandorum armorum 110. 2
Item vias publicas, flumina navigabilia, portus, ripatica, theſauros in publicis inventos, res pro derelictis habitas, jus venationis, bona damnatorum &c. ibid.
Item jus ſignandæ monetæ 111. 1
An jurium majeſtatis, quædam ſubditis communicari poſſint ibid

CAP. XII.

De iis qui majeſtati ſubjiciuntur. 111. 1

Tria genera eorum 111. 2
Qui ſunt peregrini ibid.
Vtrum peregrini ad Rempublicam admittendi ibid.
De jure hoſpitalitatis 112. 1
Quam diu ſervandum 112. 2
Officium hoſpitis ibid.
Ius hoſpitium ibid.
Vtrum peregrinis dandi magiſtratus & officia publica ibid.
De repreſſaliis, & clarigatione 114. 2
Quid incolæ ſint 115. 1
Quid jus illorum ibid.
Qui ſint veri ſubditi ibid.
Diſtinguuntur à civibus honorariis ibid.
Quis debeat ordo civium eſſe 115. 2
Vtrum ſenectuti debeatur primus locus. eod.
Ejiciuntur ex civibus ſervi 116. 1
An liberti inter ſubditos numerent ibid.
Diſtinguuntur cives in duas claſſes, Eccleſiaſticorum & ſecularium ibid.
Prærogativa Eccleſiaſticorum ibid.
De poteſtate Pontificis Romani 116. 2
Quanta fuerit in Rebuſpubicis ferè omnibus. 117. 1
De donatione Conſtantini 117. 2
Vtrùm rectè probaverint Pontifices ſuam in politicis poteſtatem 119. 1
Non eſſe politicos magiſtratus Eccleſiaſticis commiſcendos ibid.
An judicare & judicatum exequi debeant Pontifices eod.
An cognitio vel audientia Clericorum ad unum, à quo provocari non poſſit, terminari debeat 120. 1
De Secularibus 120. 2
Qui fuerint Romanorum Equites ibid.
Qui ſint nobiles, & quid nobilitas 121. 1.
Vtrum divitiæ nobilitent, & quantum ad nobilitatem conferant ibid.
An ſola virtus nobilitet 121. 1
An vera ſit nobilitas, quæ in ſtirpem prorogatur 122. 1
Non eſt nobilitas vera niſi cum virtute. 122. 2.
Vtrum dignior ſit, qui ſuis inclareſcit meritis, aut qui patriam æmulatur nobilitatem 123. 1
Nobilitas non attenditur, niſi à majeſtate confirmata 123. 2
Crimen falſi committit, qui ſibi nobilitatem affingit ibid.
Vtrum Doctores ſunt nobiles 124. 1
Quis ſit ordo Doctorum in Republica 124. 2
Prudentibus quare poſt Theologos ſecundus locus dandus ibid.

An Iuriſprudentia ſit ſcientia 124.2
Diſtinguuntur prudentes inter ſe 125.1
Quare Medici Philoſophis ſpeculativis præferendi 125.2
Vtri ſint digniores Medici, an ICti ibid.
De Philoſophis ſpeculativis 126.1
De ordine militari 126.2
Vtrum præſtet ordine literario ibid.
Vtrum militia nobilitet eod.
De ordine Nobilium in univerſum 127.1
Plures gradus Nobilitatis apud diverſas gentes ibid.
De plebeis 127.2
Agitur de Agricolis 128.1
Cauſæ, quare agricolæ in Republica magni ſint faciendi ibid.
Diſtinguitur inter cultores, & poſſeſſores agrorum ibid.
De Mercatoribus 128.1
Mercaturam aliquid ſordium habere. 129.1
Quare multæ gentes eam inter ſordidas artes repoſuerint ibid.
Vtrum obſtet nobilitati ibid.
Diſtinguitur mercatura 129.2
Vtrum lucrũ quoddam ſit conceſſum. 130.1
De opificibus in genere 130.2
Vtrum inter cives cenſendi ibid.
Rejiciuntur qui ad corruptionem civium artes ſuas compararunt 131.1
Vtrum Cocis indigeat Reſpub. eod.
Vtrum Piſtoribus ibid.
Vtrum taberna in Repub. admittenda. ibid.
Rejiciuntur prorſus hiſtriones, Pantomimi, ludiones 131.2
Vtrum tibicines in Repub. tolerandi ibid.
Infimus ordo carnificũ, libitinariorum &c. quare ad cives non referendus 132.1
Artes neceſſariæ & non ſordidæ civis dignitatem non impediunt. eod.
De deſcriptione ſubditorum ibid.
Vtrum ſit neceſſaria ibid.
Deſcriptio vetus per tribus, à quibus uſurpata ibid.
Qualis fuerit ibid.
Quid tribus, unde dictæ 132.2
Subdiviſio tribuum in curias & harum in decurias ibid.
Alia diviſio in claſſes, centurias &c. eod.
Alia in collegia, corpora, & univerſitates. 133.1.
Definiuntur ſingula 133.1
Quot perſonæ faciant collegium ibid.
Qui collegæ propriè dicantur eod.
Non licere quibuſdam inire collegium ſine conſenſu majeſtatis eod.
Quodnam ſit jus collegiorum 133.2

CAP. XIII.

De iis qui gerunt officia Reipnblicæ in genere. 133.2

Quare opus ſit majeſtati quibuſdam neceſſariis vicariis ibid.
Quomodo in genere vocari, & definiri poſſint 134.1
Vtrum civis ad Reipubl. munia cogi poſſit. ibid.
Quas ob cauſas etiam boni cives ſoleant officia Reipublicæ detrectare 134.2
Quomodo medendum ſit incommodis, quæ magiſtratus incurrere ſolent 135.1
An magiſtratibus ſalaria accipere liceat. eodem.
An tolerandus ſit ambitus eorum, qui officia publica aucupantur 135.2
Quæ ſit virtus officialium 137.1
Vtrum divites præferendi pauperibus 137.2
An multi conſanguinei ad idem officium promoveri debeant 138.1
Vtrum uni plures magiſtratus tuto commendentur 138.2
An præſtet mutabiles habere magiſtratus, quam perpetuos ibid.
Quæſtio diſtinguitur 139.2

CAP. XIV.

De Senatu. 140.1

Poſt generalia, diſtinguuntur officiales in ordinarios & extraordinarios eod.
Ordinarij aut conſilio tantum, aut re officium præſtant 140.2
Illi nomine ſenatus cenſentur eod.
Vtrum ſenatu in Repub. opus ſit eod.
Ordine oſtenditur, quare opus ſit in ſingulis Rebuſpublicis 141.1
An in Monarchia vel principatu concilia ſtatuum utiliter tolerentur 141.2
De jure ſenatus 142.1
Senatum poteſtate deſtitui debere eod.

An Senatus cuivis civium patere debeat, ad dicendam ſententiam ibid.
Quales Senatores eligi debeant 142.2
E magiſtratibus ſenatum oportere eſſe. 143. 1.
An ſenectus in ſenatore requiratur 143. 2
Quid reſpicere debeat ſenator, dum conſilium dicit 144. 1
Quomodo obduratis principibus conſilium dandum 144. 2
Quibus dandum primum votum 145.1
Sententiam dicendam ſine affectu eod.
Vtrum ſilentium neceſſario requiratur in ſenatore eod.
Ex quot perſonis ſenatum confici oporteat. fol. 145. *col.* 2.

CAP. XV.

De Magiſtratibus. 146.1

Vera notio magiſtratuum ibid.
Definitio magiſtratus Ariſtot. 146. 2
An Eccleſiaſtici ſint magiſtratus ibid.
Quid interſit inter judices datos & magiſtratus 147. 1
Definitiones aliæ 147. 2
Vtrum Cic. rectè in omni magiſtratu auſpicia requirat ibid.
An tribuni pl. fuerint magiſtratus ibid.
An poteſtas magiſtratuum propria ſit, an tantum mandata 148. 1
Vtrum imperium magiſtratui inſitum fuerit apud Roman. 148. 2
Examinantur aliorum definitiones ibid.
Diſtinctio magiſtratuum 149 1
Qui ſint magiſtratus majores, qui minores. ibidem.
Quid juriſdictio in genere, & in ſpecie. 149. 2.
Quid Imperium merum, quid mixtum. ibidem.
De ſummo magiſtratu eod.
Non eſſe ſummum magiſtratum nimia armandum potentia 150. 1.
Quot modis potentia magiſtratuum occurratur ibid.
Alter ordo magiſtratuum 150. 2
Vtrum ærario ſit opus in Repub. eod.
An pecunia ſint nervus rerum agendarum. eod.
Tertius ordo magiſtratuum 151. 1
Magnum ad ſalutem Reipublicæ momentum eſſe, ne virtus ſine præmio relinquatur eod.
Vtrum Princeps vel Rex judicium præſens exercere, & reos damnare debeat 151.2
Inter prima officia Regis eſſe juſtitiam facere. ibid. & 152. 1
De judicibus 152.2
Vtrum clementia judicem commendet. eod.
An ſceleratis ſupplicia judex poſſit remittere 153. 1
An judex verba legis in judicando ſemper obſervare debeat 153. 2
Quomodo & quouſque æquitati locum concedere debeat 154. 2
Secundum inhoneſtas leges non eſſe judicandum eod.
De virtutibus judicis 155. 2
Iudicem oportet jus ſcire eod.
Iudicem oportet immunem eſſe à vitiis. eod.
Item carere affectibus 156. 1
Iuſtitiam in oculis ſemper habere eod.
An munera liceat judici accipere 156. 2
Vtraque pars judici audienda eod.
Non eſſe præcipitandam ſententiam 157. 1
De Cenſoribus 157. 2
Vtrum cenſores in Reſpubl. reduci conveniat. 158. 1
Duplex officium Cenſorum ibid.
Vtrum Princeps civium numerum in cenſum deſcriptum habere debeat eod.
Ad quid ætas cenſenda ſit 158. 2
Ad quid ordo & dignitas 159 1
An divitiæ quoque civium cenſeri utile ſit ibid.
Quam neceſſarium ſit mores civium cenſura corrigi eod,
Vtrum cenſoria nota pœna fuerit infamis vel ignominioſa 159. 2
Catalogus vitiorum, quæ cenſoribus corrigenda relinquuntur ibid.
Neglectus pietatis ibid.
Abuſus opum 160. 1
Perfidia eod,
Vſura & lucrum inhoneſtum, &c. 160. 2
Cenſorum eſſe in familias civium inquirere. ibid.
Providere quo quiſque modo familiam ſuſtentet ibid.

Quid

Quid circa conjugia procurandum cenſoribus. eod.
Quid circa inſtitutionem puerorum 161.1
Laſciva & luxurioſa educatio reprobatur. 161.2.
Cenſoribus prohibendum luxum ibid.
Luxus in veſtitu mulierum 162.1
Luxus virorum eod.
Luxus in cibo & potu 162.2

CAP. XVI.

De curatoribus. 163.1
Qui ſint curatores ibid.
Quomodo diſtinguantur à magiſtratu. eod.
Deciſio controverſiæ inter Aeſchinem Demoſthen. ibid.
Ex curatoribus fieri poſſe magiſtratus 163.2
Diviſio curatorum ibid.
Vtrum curatoribus liceat ultra mandatum agere ibid.
Vtrum mutata voluntate mandantis curatoris officium deſinat 164.1
De legatis eod.
De ſanctitate legatorum 164.2
Legatos impune non violari eod.
Legatos decere modeſtiam &c. 165.1
Legatis de mandato an aliquid mutandum. 165.2

CAP. XVII.

De Legibus. 166.1
Quare nunc agendum de legibus ibid.
Vtrum legibus opus ſit in Repub. 166.2
Ad quid opus legibus eod.
Vtrum ad l. eſſentiam requiratur, ut ſit bona. 167.1
Vtrum, dum lex iniqua videtur, ſtandum autoritate legis vel æquitate 167.2
An conſcientia per leges excuſetur eod.
Legis definitio 168.1
An ſcriptura ad eſſentiam legis requiratur. ibid.
Vtrum omnium legum ratio reddi debeat. ibid.
Vnde deſumendæ leges legumlatori 168.2
An leges in Harmonica proportione fundentur, ut vult Bodinus eod.
An pœna proportione Arithmetica vel Geometrica irrogari debeant 169.2
Diſtinguitur inter æquitatem, & leges ex juſtitia profectas 170.1
Item inter leges & privilegia ibid.
Leges nonnullas eſſe iniquas ibid.
Pœna furti 170.1
Duo cum faciunt idem, non eſt idem. 171.2.
Vtrum magis peccetur in parvo, quam magno. ibid.
An multitudo legum ſit bonum ſignum Reipublicæ 171.2
An facile ſint mutandæ leges. 172.2

CAP. XVIII.

De Educatione. 172.2
Quare de educatione agendum ibid.
Quam neceſſaria ſit educatio recta eod.
Proſpiciendum etiam primæ ſeminationi. 174.1.
Vtrum ſimilitudo faciei indicet parentes. ibidem.
Vtrũ nutrices infantibus conducendæ 174.2
De obſtetricibus & earum officio ibid.
Talem evadere virum, qualis puer inſtituitur 175.1
Pueros à puritate dici ibid.
Ad quæ ſtudia quiſque ducendus 175.2
Imprimis colenda ſtudia, quæ patriæ ſint profutura ibid.
An publicè ſiue parentibus pueros inſtitui utile ſit ibid.
Diviſio inſtitutionis 176.1
An publica inſtitutio privatæ præferenda. ibidem.
Vni unum imprimis excolendum ſtudium. eodem.
An omnes cives ad honeſtum aliquod ſtudium adigendi 176.2
De mendicis 177.1
Pauperes recipiendos in Noſocomia eod.
Publica inſtitutio requirit collegia 177.2
Reipublicæ intereſſe, ne collegia, inſcia majeſtate, inſtituantur ibid.
An collegia habeant poteſtatem & quantam habeant ibid.
An Academiis competat Merum imperium & juriſdictio 178.1
Studia liberalia cæteris præferenda eod.
De conſuetudine & Religione, quod interſerendum, deſideratur. 178.2

CAP.

LIBER II.

De curatione prolabentium Rerumpublarum.

CAPUT I.

De corruptione & converſione Rerumpublicarum. 179. 1

Digreſsio & ſumma libri eod.
Omnes aliquando Reſpubl. peſſum ituras. 179. 1.
Diſtinguitur inter naturalem declinationem & morbum 179. 2
Diſtinguitur inter everſionem Reipublicæ & converſionem 180. 1
Singula definiuntur ibid.
Vtrum tantum ſex ſint Rerumpublicarum converſiones, ut vulgò ſcribitur 180. 2

CAP. II.

De cauſis quibuſdam corruptionum Rerumpublicarum. 181. 1

Rejiciuntur levicula occaſiones ex claſſe cauſarum eod.
An numeri Platonis inter cauſas corruptionum poni debeant 181. 2
An corruptio Rerumpublicarum ad fatum referri poſſit ibid.
Quid fatum eod.
Quid providentia divina 182. 1
An à providentia divina Rerumpubl. interitus ſit accerſendus eod.
Oracula, oſtenta, Libri Sibyllini, quibus converſiones Rerumpublicar. prædicta ſunt 182. 2
Vtrum aſtrorum curſus ſit cauſa interitus & exortus Rerumpub. 183. 1
Quantum aſtris tribuendum ibid.
An Themata Genethliaca urbium quicquam certi oſtendant 183. 2
An conjunctiones magnæ ſuperiorum Planet. Reſpub. convertant eod.
An revolutio terræ Copernici eod.
An extrema ſtella in cauda Helices, ut putat Cardin. ibid.
An Cometa 184. 1
An Eclipſes 184. 2
Concluditur de his opinionibus eod.

CAP. III.

De cauſis mutationum ſpontanearum & per fallaciam. 185. 1

Duplex mutatio à cauſis internis & externis. eod.
Mutatio ſpontanea duplex 185. 2
Deditio eod.
Modeſtia imperantium eod.
An ulli Tyranni ſponte Rebuſpublicis ſe abdicarint ibid.
Sophiſma ad mutandas Reſpubl. ſi electus princeps legibus ſenſim circumſcribitur. 186. 2.
Quæ ſit mutatio per fallaciam 187. 1
An facilius ſit fraude, quàm vi mutare Reſpublicas 187. 2

CAP. IV.

De cauſis mutationum per vim internam. 187. 2

An diſcordia in Rebuſpublicis alendæ. eod.
Diſcordia optimatum cauſa mutationis in Ariſtocratia 188. 1
Cauſa, ob quas rixentur optimates 189. 1
Vndecim Ariſtotelis cauſæ, ob quas mutantur Reſpub. 189. 2
1. *Nimius honor unius, qui cæteris movet invidiam* 190. 1
2. *Item permagna divitia, cum invidia conjuncta* ibid.
3. *Nimia unius vel aliquorum potentia, quam ſit Reipublicæ detrimentoſa* ibid.
4. *Nimia auxeſis* 191. 1
5. *Deſperatio ſeu metus* 191. 2
Nunquam eos, qui nocere poſſunt, ad deſperationem ducendos 193. 1
Contemtus, qui dupliciter ad mutationem Reipublicæ conferre poteſt eod.
An Tyranni debeant odium civium vi comprimere & ſuffocare eod.
Quem contemnit quiſque, eum facile invadit 193. 2
Quæ cauſa contemtum pariant 194. 1
Numerantur, incuria, pravi mores, adverſa fortuna.

fortuna, Nimia familiaritas, Lex diſciplina, vivendi ratio, & alia levicula. 194. 2.

Quomodo, qui contemnuntur, ſoleant contemtorem ulciſciſci ibid.

Quo quis excelſior, eò minus patitur ſe contemni 195.2

Peculiare eſſe Optimatibus, ut populum contemnant 196. 2

7. *Contumelia, in bona & corpora ſubditorum* 197 1

Quare privata injuria ſapè publicè vindicetur 197. 2

Adulteria eſſe inter pracipuas cauſas everſionum. ibid.

Quantum noceat Reſpub. nimia tributorum exactio 198. 2

8. *'Egίθυα, quid ſit* 199. 2.

Ubi de conjurationibus ibid.

9. *'Ολιγωρία, quid ſit, & quomodo vergat ad interitum Rerumpub.* 200. 1

10. *Τὸ παρὰ μικρόν.* eod.

Eſſe huic cauſa locum potiſſimum in Democratia 200. 2

De Demagogis & Concionatoribus 201. 1

Quot modis Demagogi afferant interitum Rebuſpublicis 201.2

Ex Demagogis olim factos Tyrannos 202.1

11. *Diſſimilitudo hominum* eod.

Utrum extranei recipiendi 202.2

Utrum auxiliariis copiis utendum ibid.

Additur alia cauſa, videlicet mutatio religionis 203. 2

Quantum poſſit religio in animis vulgi. eodem.

An Romanorum felicitatis cauſa fuerit ſuperſtitio, ut dicebat Machiavell. 204. 1

Quam ſeverè coluerint Roman. juſiurandum 204. 2

CAP. V.

De remediis contra prædictas corruptiones & earum cauſas. 205. 1

An contraria contrariis curentur 205.2

Duplicia remedia ibid.

An σοφίσματα, ſeu arcani doli in Republ. tolerandi ibid.

Remedia præſervativa 206. 1

An fictus aliquando civibus ſit injiciendus metus 206. 1

Optimum remedium eſſe, cauſas in ipſo exortu amputare eod.

Nihil quantumvis minimum, negligendum 207. 1

An delatoribus uti liceat & conducat. 207. 2.

Statuta & leges Reipub. non eſſe facilè mutandas 208. 2

In mutationibus priſtina rei umbram ſemper retinendam 209. 1

Nihil mutandum ſubitò eod.

Demagogos eſſe pracavendos ibid.

Inhibendos Concionatores, qui ficta religiogione populum commovent 209. 2

Ne pereat Reſpub. in cura magiſtratuum ſitum eſſe 210. 1

Quomodo magiſtratus ſe gerere debeat erga collegas 210. 2

Quomodo erga ſubditos eod.

Remedia contra diſcordiam optimatum 211. 1.

Remedia curativa ibid.

Quot modis curetur ſeditio 211. 2

An lex Solonis probanda, quâ civium quiſque jubebatur alterutri partium ſe applicare ibid.

Qua ratione reconciliatio tentanda 212.1

An ſeditioſi ſecundum conſilium Machiav. ſtatim ſummis ſuppliciis afficiendi. 212.2

An conveniat alterutrum diſceptantium civium Repub. ejici 213. 1

An Monomachia reduci debeat ibid.

Quare probatio per aquam frigidam reprobata ſit eod.

Si plebs univerſa tumultuetur, quomodo curanda 213. 2

An ſeveriter tractari poſſit vel debeat. 214. 1

Oportet populo gratum eſſe, qui ſeditionem eſt compoſiturus ibid.

Culpa in autores convertenda 214 2

Danda opera, ut à ſeipſis ruant 215 1

Quare in ſeditione multorum, paucorum ſupplicio oportet Rempublicam contentam eſſe ibid.

Quomodo curandum malum ex invidia ortum 217.2

Qui invidia ultrò ceſſerint 218. 1

Non patiendum, ut quis unus divitiis cæteros nimis exuperet 218. 1
Verus uſus divitiarum 218. 2
Quomodo nimiis divitiis modum impoſuerint Athenienſes 219. 1
Remedia contra nimiam potentiam vel ἄυξησιν ibid.
Ante omnia videndum, ne unus civium nimia armetur potentia ibid.
Quomodo diſſolvenda poteſtas privatorum hominum 219. 2
Tres modui imminuendi potentiam magiſtratum 220. 2
Si opponatur magiſtratus cum facultate intercedendi eod.
Si breve ſit ſpatium gerendi magiſtratus. eodem.
Si poteſtas inter plures dividatur 221. 1
De oſtraciſmo. an utilis ſit Rebuſpub. 221. 2
An media via potius eligenda 222. 1
An Tyrannus ſtatim opprimendus. 222. 2.
Remedia contra contemtum 223. 1
Amorem ſubditorum quærendum Principi. 223. 2
Quibus rationibus Princeps aſſequatur amorem ſubditorum ibid.
An ex autoritate Principis ſit, cum ſubditis familiariter converſari 124. 1. & 2
Quot ſint media. quibus Princeps ſibi autoritatem conciliare poteſt 125. 1
Remedia contra contumeliam 227. 1
Quouſq; Principi ſtudendũ clementia. 227. 2
De poteſtate exigendi tributa ibid.
Quouſque in exigendis tributis Reipublicæ liceat procedere 228. 1
Aliquot alij modi ad augendum ærarium oſtenſi 228. 2
Duplicia bona Principis ibid.
An liceat Principi de publicis quicquam movere 228. 2
An vectigalia, & quibus rebus maximè, judici debeant 229. 1
Penſiones ſociorum 229. 2
Penſiones non eſſe tributa 230. 1
An liceàt Principi vel Reipubl. ab aliis beneficia capere ibid.
Hoſtium ſpolia 231. 1
Utrum ex negotiatione ærarium ditare ſit conceſſum 230. 1.
Alij modi minus uſitati 231. 2
Quomodo conſpirationibus ſit obviam eundum ibid.
Iis committendam Rempublicam quibus præſens ſtatus amori eſt 232. 1
Diſſimulatio multorum Principum. 232. 1. & 2.
Quare poteſtas multos corrumpat 232. 2
An virtus magis, quam peritia in magiſtratu ſpectanda 233. 2
Utrum extranei recipiendi ibid.
Non tantum orandum, ſed & laborandum eſſe. 234. 2
An rectè ſcribatur ab hiſtoricis: fato perire Reſpublicas. 235. 1.

INDEX RERUM ET VERBORUM,

in quo numerus prior paginam, poſterior columnas, quarum cujuslibet duæ, indicet; 1. quidem primam, 2. alteram.

A.

ABſolon qua pœna affectus, cum pulſo patre manifeſto, cum ejus uxoribus jacuerit. pag. 18. col. 1.
Abſurdum omne defendi poſſe 19. 2
Abſtinentia à caſtigatione reali, quid ſit, & quæ ejus utilitas 33. 1
Abyſſinorum Regem, dominum eſſe ſuorum ſubditorum 99. 1
Academia in Germania prima quæ fuerit, & quo anno fundata 178. 2. Academias jus quoque gladij poſſidere 178. 1
Acarnanorum Legati conſilium datum Aetolis contra Romanos 202. 2
Accenſi ira, cur omnem cogitationem ſui abjiciant 214. 1
Accipere aliquid à ditiorib. Minorib. Principibus & Rebuſp. inhoneſtũ non eſſe 230. 2

Achilli

Digitized by Google

Achilli quomodo durities exprobrata fuerit 174. 2

Acquiſitio rei ſuæ nulla eſt 118. 1

Actio de dolo aut injuriarum in parentes & patronos non datur 46. 2

Acha Thebanorum incuria quomodo punita. 222. 2

Adamas cur à Corij defecerit 197. 1

Ad amicitiam primam & perfectam ex virtute dependentem, reliqua quæ nomine amicitiæ veniunt, revocanda & examinanda 62. 2

Adjutores Matrimonij apud Lituanos vocabantur concubinæ 25. 1

Adminiſtratio domus fœminarum propria 34. 1

Adminiſtratio Reipub. diverſis ob diverſa, commiſſa, immutata manſit 61. 1

Admonitio cujuſdam Anonymi ad Germanos, Hiſpanos concernens 219. 2. *Caroli M. ad præſides Rerump. & conſtituendis Scholis* 178. 2. *Democratæ uxoris ad Antonodorum, de Tyrannide deponenda* 185. 2. *Dionyſij ad matrem ad nuptias redire meditantem* 36. 1. *Hieronymi ad celantiam de obſeqio viro præſtando* 31. 2 *Metelli de uxore* 20. 1 *Senatus ad Fabium de inimicitia privata adverſus Papyrium curſorem* 212. 2. *Solonis ad Crœſum* 196. 2

Adoleſcentum nuptiæ præpropere, cur improbentur 21. 2

Adrianus cur patrem filium interficientem, ob adulterium cum noverca commiſſum in Inſulam deportarit 48. 2. *Is quam pœnam Parricidis conſtituerit* 47 1. *ejus conſtitutum de obtinenda civitate apud Romanos* 55 1

Adulatio, cur contra ſe Optimates commoveat 189. 2

Adulterium cur ſcelus majus apud Deum, quam homicidium 198. 2. *Turpius eſſe in muliere quam in viro* 170. 2. *ab Aureliano & Macrino graviſſimis ſuppliciis punita* 28. 1. *Privatim punire, conceſſum olim* 28. 2. *A capitali pœna eximere id ſcelus perpetrantes iniquiſſimum* 170. 1. *ſed eos publicè accuſandos.* 28. 2. *Quæ pœna ſpeciatim illis deſtinata olim.* 28. 1. *& Lex Romuli de illis* 28. 1.

Aedificia publica 130. 2

Aediles quid curabant 54. 1

Aegyptios ſine Rege vivere non poſſe 77. 1

Aelij veri reſponſum uxori latum, objicienti, quod alienum fundum aret, proprium incultum relinquat 25. 1

Aequalitas in dote ſervanda, cur 39. 1. *in uxore ducenda qualis eſſe debeat* 35. 2

Aequalibus cur æqualis honor exhibendus. 211. 1.

Aequitatem ut in aliis contractibus ita & in matrimonialibus eſſe ſervandam 30. 1 *ſæpius præferendam juſtitiæ* 169. 2. *& etiam eidem prælatam* 154. 2. *ea Romanos in pace, ut audacia in bello crevisſe.* 169. 2

Aerarium 150. 2. *ejus ditandi modi* 228. 2. *id diteſcere hoſtium ſpoliis* 231. 1. *non eſſe nervos belli* 9. 2

ob Aes alienum nemo unquam diſſectus, fuit, ſecundum Rigorem: 12. ll. Tabb. 42. 1.

Aeſymneta Latinis Monarcha extraordinarius, ſumma poteſtate ad tempus erat præditus 77. 2. *ejus interpretatio à Camerario data, vitioſa* 77. 2

Aetas infirma, infirmam & morboſam poſteritatem generat 21. 2. *quæ bello habilis, ea & amori* 36. 1. *ejus veniam cur mulieres citius impetrent quam mares* 34. 2 *eam facere legitimam, virtutem* 143. 2

Affectus juſtitiæ maximè obſiſtunt 156 1. *Rem conſilio & cogitatione videre non ſinunt* 156. 1. *eos in Tribunalis veſtibulo exui oportet* ibid.

Agamemnon reprehenſus à fratre 233. 2

Agathocles in Africam cum trajeciſſet. cur naves in littore combuſſerit 192. 1. *ſeipſum pro Rege venditavit* 71. 2

Agis Lycurgi leges revocare volens, quomodo proceſſerit 209. 1. *Is cur in carcere ſuffocatus* 72. 1

Agricolæ qui, & Agricultura quid. 127. 1. 2

Agrorum cultores eorumque poſſeſſores quomodo diſtinguantur 128. 1

Alexander Magnus primus Rex Indorum. 77. 1. *Is cur in Africam ducens Exercitum, naves combuſſerit* 192. 2. *Quomodo Exercitui odioſus factus* 224. 1. *Is quomodo Hephæſtionem & Craterum ad*

amicitias reduxerit 212. 2. ejus proverbium 199.1. quomodo ſibi Macedonas obſequentes fecerit 228. 1. qua incuria temulentus factus 173. 2. ejus verba utinam Indi me quoq; Deum crederent 225.1 cum Artacinis ſeſe dedentibus veniam dediſſe, iramque in authorem convertiſſe 216. 1. illius verſuum apud Perſas de matre non ducenda 17. 1. & 2. ejus reſponſio, de Theſauro 227. 2

Alexander Severus nullam legem promulgavit ſenatu non approbante. 72. 2. ejus commendatio 227. 2. ejus reſponſio matri obiicienti data, Imperium familiaritate contemptibile fieri 224. 2. ſpecialis ejus ob familiaritatem commendatio ibid.

Alienigena cur aliquando civibus præfecti. 114. 2

Alimenta liberis deberi ex bonis paternis etiam pro perſonarum dignitate 88.1. & 2. ea quæ præſupponant 49. 2. ea quibus parentibus deneganda 50. 1

Almanſor infimæ ſortis hominum nuptias ſua præſentia ornans, quid cuidã humilitatis cauſam poſcenti reſponderit 225.1

Alphonſi ſymbolum 63. 2

Althuſius & Bodinus cur ſcribentes de Republ. & Politicis improbentur 63. 1

Amantes de forma nihil judicare quicquam 156.1

Amaſis Regis Aegyptij lex digniſſima de otio vitando 176.2

Ambitionem ad dignitatem non niſi per indigna ducere 136. 2

Amicitia ſecundum excellentiam quid exigat 223. 2. & pag. 224. 1. ea inter ſenes inconſtans 36. 1. ea cum juſtitia Reſpub. magnas conſervat, inexpugnabileſque facit 188.2

Amicus & uxor pari modo eligendi 34. 2

Amor quid 37. 1. quam efficax 223. 2. optimum amoris medicamentum 33. 2. oculorum ſenſum premit 156. 1. certamen inter virum & uxorem excitat mutuum 33. 2. quod ejus acquirendi primum præceptum 223.2

Anabaptiſtarum Rempublicam in Weſtphalia ea ferè die cecidiſſe, qua emerſerat 183. 2. cujuſdam illorum ſuperſtitio de capitis diminutione fratris horrenda 209. 2.

Anacharſis cur necatus 224. 2

Anarchia quid ſit 180. 1

Anatomia quo jure ad Medicinam pertineat 13. 1.

Anaxarchus Philoſophus Alexandri M. licentiam malè approbat 105.2

Ancini & Ardeates de Agro rixantes fecerunt ejuſdem dominum populum Romanum 187. 2

Andreas Auria Patriæ Imperium dono dedicavit 188. 2

Andrea Doria mos in conſtituenda Genuenſium Ariſtocratia, & quo fundamento nitebantur 61. 1

Andronici ſævitia 216. 1

Anima civitatis quid 51. 1

Animum ingenium quid vehentius urat 195. 2.

Annibalis proverbium 185. 1. ejus ingenium erga milites quomodo corruptum 233. 1. quomodo per 18. annos militem abſq; ſeditione continuerit 194. 1. quomodo ſocius Romanorum abblanditus 217. 1

Annulos & Phaleras cur Patricij Romani depoſuerint olim 52. 2

Antigonus Macedo bellum gerens cum Cleomene fugiente in Aegyptum, cur à bello abſtinuerit 216. 1. is cur Cutię dictus. 216. 1. ejus patientia, quâ uſus 196. 1. & quomodo Pythonem ſeditioſum hominem è medio ſuſtulerit 222. 2

Antiocheni, ob acerbas facetias in Caracallam, ad ſpectaculum congregati, ad unum omnes interfecti 195. 2

Antipatri Matricidium cur graviſſimum judicatum 46. 2. illi cur maximè vitio verſum, quod Matri per ubera deprecenti non pepercerit 174.2

Antiqua Lex Romanorum de Parricidis. 46. 2.

Antiquos Legiſlatores cives certis legibus pœniſq; ad uxores ducendas impuliſſe 21. 1. & p. 26. c. 2.

Antoninus Imperator mundi, mariſque dominum ſe appellavit 72. 2. iſque Senatoribus favit 81. 2

Antoninus Philoſophus cur literas Fauſtæ comburendas curarit 217. 1. cum cædem Roma-

Digitized by Google

Romanorum, ob conjurationem Caſſij veniſſe 217. 1

Antonini Pij, capite conjurationis mortuo mandatum. 217. 1. ejus vox laudabilis. 176. 2. ejuſdem querela 64. 1

Antonium quorundam ignotorum hæreditates adiiſſe, obque id ab Auguſto male audiviſſe 230. 2

Appellatio non à ſententia legum, ſed à decreto Prætoris 148. 1

Appetitum Veneris non hominis ſolum, ſed & cæteris animantibus communem eſſe. 15. 1. eum naſci ex ſui appetitione ibid.

Appius Claudius cur ſtatuerit negotium populo Romano committere, quam otium, melius eſſe 206. 2. ejus Arcanum politicum: Nepoti revelatum 221. 1. ejuſdem parum utilis reſponſio Tribuno data 206 1. ejuſdem Proavi conſilium, de diſſolvenda Tribunitia poteſtate 221. 1

Arati prudens conſilium, ne Achæi contra Lacedæmonios Antigonum tutorem Philippi Macedon. ſibi præfectum eligerent 202. 2

Arcana remedia diverſa ſortita eſſe nomina 205. 2. ea quare a Tacito ſic vocentur 205. 2. ea quomodo ſine ſimulatione procedant ibidem. quæ eorum utilitas. 206. 1.

Archelaus Rex Macedonum cur necatus ſit 197. 1. ejus conſuetudo quam ſole deficiente habebat 184. 2

Archidamus Lacedæm. Rex, quomodo duos ſuorum amicorum litigantes in fanum convocatos, arbiter conſtitutus reconciliarit 212. 2. ejuſdem confeſſio, de ærario 9. 2.

Areopagitæ fuerunt Magiſtratus ſenatorij. 64. 1.

Argivi cur à Lacedæmoniis, cum iis ſocietatem inituri ad Perſas defecerint. 211. 1.

Ariviſtus bigamus 24. 1

Ariſtides quomodo invidia efferit. 218. 1 cur ei publica pecunia data ſit ad pallium emendum, & filiæ ex publico dos decreta 60. 2

Ariſtocratiæ definitio 102. 1. ab eadem differentia. ibidem. ejuſdem incommoda. 103. 2. & 104. 1. ejuſdem cum Democratia differentia 101 2. & 102. 1. Ea quot perſonis conſtare debeat 101. 2. & quidem apud Saxones ibid.

Ariſtoteles, ut civis aliquis naſcatur, utrumque parentem requirens civem, ad quid reſpexerit 54. 2. & p. 55. 1. Eum ad privatam vitam neminem inſtituiſſe. 5. 1 neque Rempub. ſibi fingere voluiſſe, quod tamen Plato fecit 6. 2. & 7. 1.

Ariſtotimus Elienſium Tyrannus cur à Megiſtona Timoleontis uxore reprehenſus. 30. 2.

Armandiarum Ius Majeſtati competit. 110. 2.

Arma movere vel tractare non licet populo, inconſulta Majeſtate. ibid. eaq; contra patriam ſumpſiſſe, M. Coriolano ſummè exprobratum 56. 1. & in poſtremos Imperatores Imperio præcipitatos 190. 2

Arreſtum 114. 2

Ars prima Regni quæ 6. 1. eam à fine tanquam principio incipere, & ad media progredi 3. 1. eas vel ad neceſſitatem, vel ad voluptates eſſe comparatas. 131. 1. practicas tria in ſe continere. 2. 2. earum inprimis liberalium principibus & Rebuſpubl. curam eſſe gerendam ſedulam. 178. 1. earum officium quodnam. 12. 2. Artium reſolutivarum, qualis ordo. 2. 2.

Artaxerxes cur filio novacula gulam præciderit 18. 1. qua de cauſa ſibi difficillimum bellum pararit 222. 2. quo perſuaſu ſorores uxores duxerit 17. 1

Artemiſia cur viri mortui cinerem ebiberit. 26. 1

Aſſuefieri cives in diverſis Reſpub. formis quomodo conveniat 10. 2

Aſtrologiam non ſimpliciter eſſe reiiciendam, contra conſuetudinem Gentium. 183. 1.

Athenienſes cur commendati fuerint. 173. 1 cur ad ſuffragia ſæpius citarentur ex agris 50. 2. quomodo ad concordiam adacti & ad virtutem extimulati ſint 207. 1 Quid eos cum Carthaginenſibus ſuis privarit ſociis. 198. 2. cur à Doxandro in Mitylenæos ſint armati. 181. 1. Illi in Areopagum aſcenſuri quomodo ſe probarint, ne quid ulteriorum adhæreſceret 156. 1

Is cur medicinam diſcere, mulieres noluerint 174. 2. & à Theſeo congregati, quomodo poſt Theſeum Regem deſignarint. 52. 1. eorum civium juramentum. 63 c. 2. Mas itidem ad ferenda ſuffragia 52.1. eorum adeſte omnis populus. unde. 53. 1. & aditus, ad comitia & judicia omnibus conceſſus 52. 2

Athenis quomodo Reſpub. ad populum delaſa 191.2

Attila cum Gallis congreſſurus quomodo exercitum animaverit 103.2. Is quomodo dominandi modum in Germaniam invexerit 99.2

Audaciam ex deſperatione creſcere. p. 192. col. 1.

Audire vel bene vel male in uno quoque ſitum eſſe 219. 1

Averroes Ariſtotelis interpres, duplicem facit Logicam communem ſcil. & contractam, quarum illa in actu ſignato, hac in actu exercito 1. 1

Auguſtum Imperatorem, in reformando Reip. ſtatu magna cautione uſum fuiſſe. 72. 1. eum Cinnam ex hoſte infenſiſsimo, fideliſsimum effeciſſe amicum 223.1. ſub Conſulis & Tribuni nomine ſummam poteſtatem ad ſe traxiſſe 71.1. eum indignatum eſſe ſuper Antonio 58. 1. & licet teſtamento Imperium acceperit, defenſionem populi & libertatis dici maluiſſe 209. 2. eum non imprudenter egiſſe, quando devicto Antonio, pratorianos milites non à ſe dimiſerit, ad exemplum Severi praſidio militum utentis 194. 1. Illum Poetis faviſſe 81. 2. Regnumq; populo reddere voluiſſe, levique rurſus ratione perſuaſum animum mutaſſe. 185. 2. Io quomodo univerſam in ſe tranſtulerit poteſtatem 209. 1. ejus clementia in delinquentes 217. 2. Et correctio in Legatis accipiendis. 230. 2. Lex Iulia ejus qua 229. 2. ejus patientia, qua Timaginem Hiſtoricum, de ſe quidvis ſcribentem impune paſſus ſit 196. 1. ejus preceptum de conſtitutione Reip. 219. 2. eum & amatum & laudatum fuiſſe, à civibus 224.2

Auguſtum Electorem Saxonia nullos in ditione ſua mendicos paſſum eſſe 177. 1

Aulicum quempiam à matre Alexandri reprehenſum eſſe, quod ſolius forma ratione, uxorem duxiſſet 37.2

Aurum quod ex lachrymis oritur quale. 228. 1.

Auſpicium ad omnes Magiſtratus non requiri, nec ubi in Republica Romanorum requiſitum fuit ad eſſentiam pertinuiſſe 147. 2

Authoris ſententia de non vocando peregrino patrocinio 203.2

Authoritas principis quid 225. 1. ea erga hoſtes perpetua eſto lex antiquiſsima 7. 1 ejus nomine quid denotetur 66. 1. eam principem venerandum facere. 225. 1. eamque non tantum corporis pulchritudine, ſed & aliis rebus, imo in ipſa converſatione captari poſſe 226. 2

Auxilia externa, in diſcordia Optimatum & plebis, pluribus Rebuſpubl. exitioſa fuiſſe 202.2

Axis Bœotorum quo vecta in domum Martis ſponſa, combuſtio, quid denotarit. pag. 26. col. 2.

B.

BAbyloniorum & Lydiorum pœna à Xerxe & Cyro impoſita qua erat 178. 2

Badoarius Dux Venet. Majeſtatis ſua ius ignoravit 104. 2

Bajazethes Zizimum fratrem cur ab Imperio dejecerit 91. 1

Barbarium ſervum, ad Vrbanam Praturam aſpirantem, pro libertate tranſegiſſe 56. 1

Barones facientes contra ſtatutum Principis, magis puniendas eſſe, quam civet. 169. 1.

Bartholomaus Antiſtes Mediolenſis, cur famulos forma praſtantes quaſiverit. p. 37. c. 1.

Baſilides in milites ſeditioſos animadvertere volens, quid primus fecerit. p. 194 1

Baſſa Boſtangi Provinciam ſuam nimiis tributis onerans, a Selymo ſocero interemptus 199. 1

Baſtardos non eſſe Nobiles 129.1

Belga cur ab Imperio defecerint. 110. 2

Bellum procerum conſenſu, cur à Principe ſuſcipiendum. p. 141. c. 2. Id per legatos a Rege:

Digitized by Google

à Rege confici poſſe p. 8 c. 2. Eſſe corruptionem rei, a cauſa & vi externa 12. 1 Deſperantibus quod juſtum 191. 2 Id inter Cæſarem & Pompeium cur exortum 190. 1. Nullum ut & ſeditionem prætextu Religionis carere 205. 1 Eius calamitatem, pacis lenitatem ſopire 228. 1. In eo quot conſideranda 12. 1. Inobedientium in eo pœna qua 164. 1

Bene beateq; vivere Reipub. finis 63. 2

Beneficium parentibus præſtitum, non beneficium, ſed benefacti compenſationem eſſe 50. 1

Benytienſibus in ſtudioſos, juris poteſtatem eſſe conceſſam 178. 1

Bionis ſententia de vulgo 202. 1.

Apud Bizanthinos, quo pretio civitas empta 229. 2

Bodinus cur cum Laertio In Ariſtocratia & Democratia legem Solonis retinendam putarit 281. 2. Eius objectio, contra parentum ſævitiam in liberos 45. 1.

Bononienſes ſuperſtitione eo perductos fuiſſe, ut Iohannem Vicentium Monachum pro Tyranno acceperint 204. 2

Bonum bono additum, illud præſtabilius facere 121. 2. Summum, quodnam 62. 2. Idem eſſe privati hominis & civitatis quomodo intelligendum 5. 2. Eius vox quomodo accipienda, & quouſque ſeſe extendat in dicto D. Pauli, Bonum eſt uxorem non tangere 20. 1

Bonum ſegniorem fieri, ubi negligas: Malum improbiorem 151. 2

Bos cur vocatus ſit ἄλφα 19. 2

Bothruelius duellum non obtinens, multis gladibus poſtea toam ferè Scotiam exhauſit 213. 2

Britannorum conſuetudo in uxoribus ducendis 25 1

Brutus, cur filios ſuos trucidaſſe creditus fuerit 173. 1. Eorum ſine affectu & perturbatione filiorum cædes 49. 1

Budenſes, a à Germanis receptis mirè agitati 202. 2

Burrhum & Senecam ex vindicta divina ab ipſo Nerone interfectos eſſe creditum fuit ob excuſationem matricidii Neronis 47. 2

C

Cabades Rex Perſarum mulierum communionem introducere volens à ſubditis in carcerem conjectus 18. 2

Caligula cur è concione militum profugere fuerit coactus 216. 2. Is odium contemnebat, dummodo contemptus non accederet, dicens, oderint dum metuant 193. 2. Eum ad populum commentum eſſe, ſe Caſtoris & Pollucis familiaritate uti 203. 2. Is Regios honores ambit 71. 1. Sævitiamq; diſſimulat 232. 2

Cambros ob literarum cultum ſumme commendari 178. 2

Cambyſis conſiliarios rogatos, numquid jure ſororem in matrimonio habere poſſet, non auſos fuiſſe id aſſerere. licet magni adulatores fuerint, ſed aliam legē feciſſe 17. 1. Eum cum Xerxe nihil niſi malam inſtitutionem corrupiſſe 173. 2

Camillus cur exilio multatus 190. 1. Is cur una cum Scipionibus, Aſiatico & Africano, repetundarum damnatus 231. 1.

Campanos quid ſuperbos effecerit 196. 2. Illi cur urbem Romam incenderint 197. 2

Cancellariorum, Secretariorum mutatio vix ſine incommodo 140. 1.

Cancer ulceratus cur non tangendus 217. 1.

Candianus Dux Venet. ejectus urbe Ducatum repetiit 76. 2

Canis ereptus bellum movit inter Pictos & Scotos 181. 1. In canibus ſtorgam eſſe 16. 2

Canonum laxa indulgentia, & immodicè licentioſa protectio ad placitum, & ſine ratione, imò contra Ius divinum introducta 153. 2. Eoſdem Aſtrologiam damnare ob abuſum 183. 1

Captus, a Græcis auri libra ſe liberare potuit 41. 2. Servus eſt capientis ex conſtitutione Iagellonis Regis Polonorum 41. 2. Et captos in bello Turcas in ſervitutem Chriſtianos condemnare, ſicut & Turcas Chriſtianos ibid.

Caput Apri ſeminarium belli, inter Aetolos & Arcades 181. 1

Capite cenſi qui 159. 1

Caracallam quanquam frontem perdiderat, non auſum fuiſſe cum Noverca conſueſcere, donec illa diceret, numquid ſe Imperatorem eſſe meminerit 17. 2

Carum cur fulmine abſumptum ſit 182. 1

Carceris perpetui ſupplicium morti comparatur 147. 1.

Cardani

Digitized by Google

Cardani opinio de interitu Rerumpublicarum 183. 2. *quæ tamen refutatur à Bodino* 184. 1
Cartacenſes Indi, licet Columbo dona ad litus exponerent, ab eo tamen quicquam accipere recuſarunt 130. 2
Carnifice opus eſſe 131. 2. *Eum tamen honeſtis civibus non admiſcendum* 132. 1
Carolum Quartum. ut filio Wenceslao ſucceſſionem emeret, multa de jure Imperatoris Electoribus conceſſiſſe 186. 2
Carolo Quinto in electione in Imperatorem multum juris ademptum 186. 2. *Eum ab Hiſpanis Calabriæ Ducem contra ſe Regem creari impunè paſſum eſſe* 217. 2.
Carthaginonſes ſalutem promiſſam de civitate interpretabantur de urbe 50. 2 *Duorum ex illis commendatio, qui ſe patriæ cauſa vivos ſepeliri paſſi ſunt* 63. 2
Caſimiri I. intempeſtiva clementia 81. 1. *Ei regnum denegatum* 83. 2
Caſſij verba quomodo accipienda, ſi dixit: Scorpiones non metuo, ſagittarios metuo 11. 2
Caſtigationis jus viris olim non conceſſum 33. 1.
Catanenſes, cur exercitum Athenienſium dimiſerint 203. 1
Catilinam delatoribus uſum fuiſſe 208. 2
Cato cur Cæſari tam obſtinatè reſtiterit 200. 1. *Cur Scipioni ſeſe oppoſuerit* 190. 1. *Cur fœminis propinquis oſcula dederit* 32. 2. *Cur leves ſuſpiciones inter ſervos aluerit* 188. 2. *Curq; apertas inimicitias non tolerarit in ſua œconomia ibid. Cur uxoris uberibus ſervorum ſuorum filios adhibuerit* 174. 2. *Eius ſententia de imperio mulierum* 33. 1
Cauſam interitus effugere, in rerum humanarum turbis impoſſibile 180. 1
Cauſa conjuncta ſeu continens quæ 179. 1
Cauſa ob quam conſtitutum ſit, quadrageſimali tempore, vel ſacro, à celebratione nuptiarum abſtinere 30. 1.
Cauſa contemptus 194. 1. & 2. *Interitus Rerumpublicarum* 190. 2. 191. 1. & 2. 193. 1. 202. 1. & 203. 2. *Proximas & politicas mutationum Rerumpublicarū quotuplices* 185. 2. *Interitus Tyrannidum vero ſecundum Ariſtotelem duplices* 193. 1. *Quænam ob quas lites movere ſolent Optimates* 189. 1. & 2. *Deducendarum coloniarum quæ* 53. 1. & 2. *Quænam generalium cauſarum reſpectum habeant interitus Rerumpublicarum* 181. 2. *Earum per accidens, vim minorem eſſe, quam ut per ſe ad Reſpublicas deſtruendas ſufficiant* 11. 2. *Remotarum Politico rationem non eſſe habendam* 11. 2. *Primam mutationem Rerumpublicar. quomodo Politicus pertractet* 183. 1. *corruptrices vel in propinquo fingendas eſſe vel accerſendas* 206. 1. *Eas quibus tanta vis, ut per ſe Reipublicæ ſtatum deſtruere valeant vel eſſe externas, ex quibus bellum: vel internas, ex quibus ſeditio oritur* 11. 2
Cæſar cur creditus fuerit plebi adulari 228. 2. *cur Tyrannidem affectarit* 192. 2. *Is quo primum in ſe odium, populi Romani derivarit* 189. 2. *Is inter Arvernos & Aeduos tamdiu inimicitias aluit, donec utraſque ſibi ſubjiceret* 189. 1. *cur prætextum & cauſam habuerit. Rempublicam occupandi* 212. 1. *Ei cur ab Antonio corona Regia impoſita* 189. 2. *Is cur comitia diviſerit cum populo, & Tiberius ea tranſtulerit ad patres* 72. 1. *à Cicerone cur irriſus* 58. 1. *Cauſidicis Reſpub. carere poteſt* 125. 1. & 2
Cecrops incertas nuptias corrigens 24. 1.
Cædes fratrum cur ſecuritati Regis non proſint 192. 2
Cælibus ad ſenectutem provectis multa dicta 161. 1
Cenſores qui 157. 2. & 158. 1. *Eorum duplex officium* 158. 1. *Eorum eſſe, populi ævitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſere, cælibes eſſe prohibere* 160. 2. *Eorum poteſtas* 159. 2. *Illis qui moribus ſunt præfecti, cur opus* 9. 2. *Notatos ab illis ſæpe cenſores eſſe factos* 159. 2. *Illorum officium circa conjugia* 160. 2. *Circa res familiares* 161. 2. *circa inſtitutionē* 161. 1. *circa luxum in veſtitu* 161. 2. & 162. 1. *in cibo & potu* 162. 2
Cenſura partem non minimam eſſe, in civium vitam inquirere, quid quiſq; agat, & quo ſe queſtu ſuſtentet 160. 2. *Eam omnes bene conſtitutas Reſpub. magni feciſſe* 157. 2. *Apud nos reducere eam, omnino ex*

no ex uſu Reipub. eſſe 159. 2

Cenſoriam curam apud Athenienſes demandatam Areopagitis 157. 2

Cenſus divitiarum 159. 1. & 2. *Cenſus perſonarum ejuſque utilitates* ibid.

Cephalatiomem Leonis Iſaurij deteſtandam eſſe 199. 1

Ceremonia Eccleſiaſtica quomodo ad nuptias ſint neceſſaria 23. 1

Certamen Luſorium Patavij inſtitum, inter Venetos & Batavinos, maximum bellum peperiſſe 181. 1. & 2

Cervicem parentis fregiſſe hominis ſceleſtiſſimi 46. 2

Charonda lex iniqua de divortio. p. 26. c. 2. quam Thurij correxerunt ibid.

Chilpericus Francorum Rex avaritia ita ductus ut multos poſſeſſores bonis in integrum exuerit 199. 1

Chilbertus III. Francorum Rex cur ſororem ab Amalrico reduxerit 129. 1

Chinenſium Regnum cur floridum 177. 1. *Illorum Regem ſubditis deſpotia imperare* 98. 2. & 99. 1. *Ab iis cur peregrini repellantur* 7. 1

Chirurgus membrum mortuum, aut extremo vitio occupatum, enſe reſcindens, corpori vulnus non infligit 33. 2

Chore, Dathan & Abiron, cur contra Moſem tumultuati 189. 1

Chorea quatenus conceſſa 161. 2

Chriſtophorus Dux Megapol. à Polonis cur captivus abductus 224. 1

Ciceronis querela de prorogatione Magiſtratus 220. 2. & 221. 1. *Is aliud dicebat aliud intelligi volebat, dicens ſe inſito amore Pompeianarum partium eſſe, Cæſarem tamen laudandum putare* 205. 2. & 206. 1. *ejus regula, Quem quis metuit, eum ſublatum cupit.* 193. 1. *eum reum factum, quod Lentulum & Cethegum carnifice tradiderit* 59. 1. *Is cur à Bruto reprehenſus* 219. 1. *cur injuſte damnatus* ibid. *Is a civibus Romanis omnem infamiæ notam abeſſe voluit* 57. 2. *illi erat duplex patria ex propria confeſſione, una loci in qua genitus. Altera Iuris in quam tranſlatus* 52. 2. *ejuſdem querela de impoſitione amicorum* 49. 2

Civis, quæ vera definitio 51. 2. & 52. 1

Civis quiſnam propriè ſecundum Romanos 52. 2. *Civium diſtributio in tribus antiqua* 132. 1. *eorum, quæ ſint neceſſaria requiſita* 52. 2. *eorum quempiam vinciri apud Romanos facinus, verberari ſcelus Necari prope parricidum* 59. 1. *Romanorum cives ab Halycarnaſſæo dividebantur in Urbanos & Ruſticos.* 50. 2. *eum omnia civitati debere* 55. 2. *ſed & Ius ſuffragij habere* 52. 1. *quemlibet eorum teneri corpore & bonis patriæ ſuæ prodeſſe.* 55. 2. *eorum numerum ſciri oportet.* 158. 1. *eos ad honeſtum vitæ genus adigendos & ab otio avertendos* 176. 2. *Defenſio iis à tota Repub. debetur* 113. 1. *Ij in certas claſſes diſtinguendi* 132. 1. *civibus Romanis qui annumerari non poſſint* 57. 1. & 2. *Illi putant ſe contemni, ſi ab alienigenis regantur* 113. 2. *Illorum diverſitates quæ* 54. 2. *eorum alios eſſe Eccleſiaſticos, alios ſeculares* 116. 1. *Eccleſiaſtici qui.* 116. 2. *qui Honorarij.* 115. 1. *Vlpiani Regula de illis* 55. 1. *Illi gravius quam ſocij hoſtium puniendi. pag* 169. *col.* 1. *Quis Iure Athenienſium habeatur* 54. 2. *illi cur ſe non poſſint ex civitate eripere, ut ſervus invito domino* 56. 1. *Definitio Civitatis vulgaris* 51. 1. *Ciceronis. ibid. Ariſtotelis ibid. Eam cum Republ. ſecundum vulgarem definitionem non diſtingui. ibid. ſed differre ut materiam a forma. ibid. Ariſtotelis earundem comparatio. ibid. eam ſubjectum eſſe Reſpub.* 13. 2. & *quidem adæquatum* 50. 2. *ejus finis, ad quem ordinetur quis.* 51. 1. *eam cum familiis non eſſe principia, quibus conſtituitur Reſpub. ſed Materiam in quam Reſpub. tanquam forma inducitur* 12. 2. *eam vivendi cauſa eſſe natam, non quod is ſit finis abſolutus, & primarius Reſpubl. ſed quod homines eum ſibi, cum primum ſocietatem inivérint, neglecto primario propoſuerint.* 14. 2 *eam omnibus promiſcuè aperire & perniciosam & indecoram eſſe* 58. 1. *Vnam eandemque variis Rerumpub formis informari poſſe* 51. 2. *Nec conſervari niſi æqualitate* 189. 2. *cur vero nulla magna diu conſiſtere poſſit, pro ut ſtatuit Annibal.* 180. 1. *ea cum plus colenda quam* paren-

Kk

parentes privati 55. 2. *Duarum civem Neminem eſſe poſſe* 55. 2. *eam in quam peregrini recepti tumultibus expoſitum eſſe* 202. 1. & 2. *ea quot modis conſideretur* 5 2. *quaque formalis, quaque materialis conſideratio. ibid. Eam adeo vilem habere, ut dignis ſimul & indignis proſtituatur, indecorum eſſe* 58. 1. *Eam urbe extre poſſe, ligneiſque muris circumcingi.* 50. 2. *Eam hoſtibus eſſe apertam, ſummum Imperij augmentum. p.* 57. *c.* 2.

Clarigatio erreſti 114. 2

Claudius Imperator, cur cauſas Eclipſeos propoſuerit, deficiente ſole die Natali. p. 184. *c.*2. *Is cur fratris filiam Agrippinam in matrimonio habens Legem dederit, ut id genus improbiſſimum nuptia eſſent legitima, quem tamen poſtea Nerva abrogavit* 17.2

*Clerici vetantur bella exercere. p.*119. *c.*1. *Eos in criminalibus ſemper fuiſſe ſubjectos politia p* 147. *c.*1. *Illis a Iuſtiniano permiſſum eſſe, ut in civilibus nonnullis judicent, ſed cum provocatione ad præſidem* 146. 1. *Bella illis raro bona cedere. p.* 119. *c.* 2. *Eorum Canon de concubinis. p.*24. *c.* 2. *Apud eos honeſtius habere concubinam quam Matrem familias. ibidem. Eoſdem a Majeſtatis poteſtate eſſe exemptos* 7.1.& 2.& *ob quam cauſam ibidem.*

Coci. 131. 1. *Illi jus atrum coquentes non ejecti* ibid.

Cœlibes ad pleraque officia tum Eccleſiaſtica, tum politica eſſe expeditiores uxoratis 20. 1

Cœli virtutem efficacem quidem eſſe in corpera naturalia, ſed non in voluntates hominum 183. 2.

Cogitationem non facere furem 171.2

Collega cur collega dicantur 210. 2. *Collega an collegam impedire poſſit.* 211. 1 *Eos debere eſſe ſimiles, ejuſdemque profeſſionis* 133. 1. *Eum non imperando, ſed intercedendo prohibere poſſe aliquid* 211. 1. *Pontificem nullum habere.* 133. 1

Collegium, quid. 133. 1. *Ea ad quid inſtituenda ibid. Eorum jus, in quo conſiſtat* 133.2. *Illius edictum quando valeat. ibid. Ea in Republ. eſſe inſtituenda illarum artium, quas Reſpub. maximè florere cupiat, non tantum illiberalium, ſed & liberalium, quas Scholas vocant, eaſque tam particulares, quam univerſales. ſeu Academias* 10. 2. *Illarum poteſtas* 177.2. *Ea & quidem Principum in Germania Senatus Romano eſſe æquiparanda* 147.1 *Ea poteſtatem præcipiendi habere* 177. 2. & *conſtituenda eſſe, authoritate Reipub. ibid. ea quomodo fiant irrita.* 133 2. & *quomodo concedenda* 133. 1.& 2.

Colonia variorum populorum varia quæ. p. 53. *c.* 1. *Ea quotuplices ſint apud Romanos.* 53. 2 & *p.* 54. 1. *Cur bello punico, 12. colonia a Romanis defecerint. p.* 54 *c.* 1.

Coloni quid propriè genuina definitione 53. 2. *Illos civibus eſſe minores apud Romanos* 53. 1. *Illi quomodo differant à perfectis civibus* 53. 2. *Illi, in lato modo loquendi, quid* ibid.

Color veſtium factiones diſtinguens Iuſtinianum ferè Imperio exuit 181. 1.

Columni & Vrſini quo fretis ad concordiam adierint, inimicitiaſque depoſuerint. 212. 2.

Columbum nonnullos Americanos abuſis Eclipſeos Luna ſibi ſubjeciſſe 204. 2. *eaque erga illas abuſum eſſe* 184. 2

Coma mulieri non amputanda, qua ſubjectionis nota 30.2

Cometa cur non poſſit ſignificare bella ut cauſa. p. 184. 1. *Cometas ſæpius impune viſas eſſe. ibidem. Illis qui Rerumpublicarum mutationes aſſcribere ſolent & qui. ibid. ſed præter rationem.* 184. 2.

Comitia Regnorum. p. 141. 2. *In illis res rectius excuti. ibid. Ea cum Senatu, conſentiendi & exequendi poteſtatem habere, exequendi minime, falli, in conventibus Germanorum Principum, in quibus volvitur tota Majeſtas* 142. 1. *Illa quomodo inter inverſionis Græcia cauſas recenſentur* 144. 2

Comites ſtabuli Francorum unde eligebantur. 219. 2

Commodus quantum concubinarum multitudinem habuerit. pag, 25. *col.* 1. *Is*

Digitized by Google

eum à Perenne Prætorij præfecto inſidias ſibi ſtructas comperiſſet quid fecerit 221.1 Eum multum ſanguinis profudiſſe poſt conjurationem Materni. 217. 1. Eum à duobus Eunuchis ſpoliatum Imperio eſſe. 196. 2.

Commoda privata, cives bene vivere impediunt 64.1

Communia non poſſe diſtinguere 62. 1

Communicatio Cliſthenis civitatis ſervis facta cur improbetur 56. 2

Conciliorum Authoritas in Anglia, Gallia, Hiſpania & Scotia 64. 1. & 2

Concionatores inhibendas eſſe qui religione ficta populum commovent, religioniſque metu turbant 209. 2. & 210. 1

Concordiam fundamentum eſſe Rerumpub. 188. 1. ſæpiuſque malitiæ conſervandæ ſervire 189.1

Concubinatum S. Literas non agnoſcere, ſed jubere vivere duas in carne una. 25. 1. Eum exempla approbant. 24. 2. Is diſſuadetur, inprimis viris, veris & legitimis uxoribus 24. 2. eum à Romanis fuiſſe approbatum extraque legis pœnam fuiſſe. ibid. Itidem & à Perſis ibid.

Concubinam conjugi non æqualem, eamque à matreſamilias alias non niſi dignitate differre, inque cæteris conjugem ſequi. 24. 2. eas legitimis uxoribus, quod ipſis debetur præripere. 25. 1. earumque filios in hæreditate turbas movere, legitimoſque hæredes antevertere. ibid. 2. Illarum documentum citra decorum, Salomon præbere 24. 2

Concubitus inceſtus ideo prohiberi, ne idem & pater & filius, mater & uxor fieret. 17. 1. Eum ſuſcipiendæ prolis gratia, peccato vacare, multis placere 30. 1

Concupiſcentiæ cum igni comparatio. 232. 2.

Conditio ſervorum 180.1

Confiſcationem ad jura Majeſtatis pertinere. 111. 1

Congreſſus rectius per Legatos expediri poſſe. 8.1

Conjugium quid. p. 22. c. 2. objectiones contra ejus definitionem. ibid. & p. 23. 1. ejuſque definitionis explanatio. 23. 1. ea debere eſſe libera 22. 1. libertate ſcilicet non abſoluta, ſed legibus conformi 22. 2. Ejus moleſtiæ, quomodo fiant leviores. p. 20. 1 Id à D. Paulo non ſimpliciter improbari. ibidem. approbarique ab eo, per ſe bonum vocando. ibid. Id cur non ad perpetuam virginitatem fovendam ineundum. 29. 2. In eo nil temere, nil in conſulto tentandum 40. 2. Ea lucri cauſa contracta, tamdiu quieta, quamdiu ſpes lucri durat. 36. 2. Illo ceſſante per ſcelera, & libidines, genus humanum propagandum. 20. 1. Id ab Hieronymo improbatur, cœlibatuſque probatur. 19. 2. & 20. 1. plebeiorum & Nobilium ad concordiam civilem retinendam plurimum valere. 40. 1. ſororum & fratrum antiquitus, neceſſitate compellente conceſſa fuiſſe, jam vero religione prohibente damnabilia eſſe. 23. 2 Illud jucundum eſſe. 19. 2. De conjugiorum Clericorum prohibitione, Epiſcopi Florentini judicium. ibid.

Conjunctionem maris & fœminæ primam eſſe ſocietatem Reipublicæ & reliquarum ſocietatum fundamentum. p. 15. 1. Sobolis ex ſua ſimilitudine approbari. 174. 1. Illius matris & fœminæ unde. 15. 1. & cur. ibid. Planetarum conjunctiones num poſſunt Rerumpub. interitum producere 183. 2

Conjunx quæ fieri nequeat 24. 2

Conjurationem Vilium hominum, cur nomines Machia: ſtultiſſimam 199. 2. eam ſine diſcrimine vitæ, in actum produci non poſſe. 199. 2. cur in conjuratis contra Rempublicam opprimendis mora non interponenda 223. 1

Connubia patribus & plebi promiſcua erant, per rogationem Canuleij 57. 1

Conſenſu ad Nuptias & ſponſalia nihil eſſentialius. p. 22. col. 1. Sine eo parentum, Nuptiæ contracta fiunt irrita. p. 22. c. 2.

Conſenſus inter collegas quomodo conſervetur. 210. 2

Conſeneſcentes in Scholis ad res gerendas ineptas 194. 2

Conſilio in Reipub. cum primis opus eſſe. 8. 2. eo plura, quam ſolis manibuſque geri. p. 140. c. 2. Illorum pronunciatorum

apud Romanos pœna 145. 2. *Illis juviſſe, opibus ſuſtentaſſe dicimur* 140. 2. *Ad ea quemq; admittere periculoſum, occaſionemque ſeditionibus aperire* 142. 2. *Nulla eſſe meliora, quam quæ adverſarius ignoraverit.* 145. 2. *Quo in iis, quæ in Rempublicam pertinent, utendum* 155. 2. *Ea inter multos cuſtodiri nequeunt.* 145. 2. *Illa cur ſæpe errent.* 4. 2. *illa quid viribus præſtent.* 140. 2. *Principum, ſi nemo intereſt, ſubditi ſe contemni ſuſpicantur, odiumque in Principem concipiunt* 141. 1. *Illis ſilentium præſtare eximia virtus* 145. 2. *ea in omni vita nihil eſſe prius* 140. 2. *Conſilium poſt conſilium ſileat* 145. 1

Conſiliarius non eſt qui ad curiam tanquam ad certamen adulationum venit. 144. 2. *aut qui ex odio judicat. ibid. Eum in ſua & non in aliorum poteſtate eſſe decet.* p. 145. c. 2. *eum ſuadere & ſententiam ſuam dicere poſſe, cogere vero non poſſe* 144. 2. *Illi quomodo agendum cum Principe. ibidem Eis culpa potiſſimum ſiniſtrorum eventuum imputari ſolere.* 141. 1. *Illorum requiſita* 145. 2. *eos fideliter principes monentes difficulter audiri* 144. 2. *Illis quomodo moderanda admonitio* 144. 2

Conſpirationis participes contemnandos Majeſtatis eſſe 232. 1. *cum* 12. *Tabb. vetitam eſſe. ibid. Item Canonicis, Imperatoriiſque edictis* 231. 2

Conſtantij reſponſio, amicis increpantibus data, quod fiſcum indiligentius curaret 227. 2

Conſtantinus Magnus filiorum interfectores ut parricidas puniri voluit 49. 2. *ejus matrem Imperium tranſtuliſſe.* 95. 2

Conſtitutionem Rerumpubl. unde metiri debeamus 63. 1

Conſtitutiones Saxoniæ. Exteris & aliunde adventantibus otioſis hominibus ne hoſpitia quidē præbere 177. 1. *in conſtitutione familiaqua comparanda, & ad quid* 16. 1

Conſuetudinem tacitam eſſe inſtitutionem legiſque vim habere 10. 2. *eam licet ſit deterior, in Republica receptam, non facile mutandam* 83. 1

Conſuetudo apud Sacas, matrimonium contrahentium de dominio 30. 1. *quæ tamen non approbatur, pugnans cum lege divina & natura* ibid.

Conſules primi Romani, omnia Iura tenuerunt. pag. 69. col. 1. *Illorum officium, quodnam ſecundum Ciceronem.* p. 223. c. 2. *eos in cives caput advertere non poſſe.* 58. 2. *eos apud Romanos tanquam Reſp. vicarios fuiſſe* 70. 2. *eos fuiſſe coactos, ad actionum ſuarum rationes reddendas, Tribunis plebis. ibidem. nec Ius gladij in cives habuiſſe. ibid. atque iis, ad populum provocare licuiſſe. ibid. Illi apud Romanos, cur vicibus alternis imperarint* 78. 2. *Illis Tribuni plebis ſeſe appoſuiſſe* 69. 1. *& ab illis eorum poteſtatem eſſe diminutam* 70. 2

Recte Conſulere primam partem prudentiæ eſſe 143. 1

Conſultatio ob finem propoſitum 4. 2

Contemni ab aliis, nihil magis exacerbare 195. 2.

Contemptus peculiariter locum habet in Nobilium ſtatu, ſive Ariſtocratico cujus tamen in Democratia nullum periculum. p. 196. col. 2. *Is quomodo fugiendus quo ad ſubditos* 223. 2. *Quotuplex, illius modus* 193. 1. *Is quomodo Rempubl. corrumpat* 195. 2. *Qui novit vitare contemptum, novit etiam vitare contumeliam, quæ eſt contemptus cum injuria.* 227. 1.

Contentiones Romanorum Patrum & plebis quid ſuſtulerit 212. 2

Contentionem duorum adoleſcentum Syracuſas conturbaſſe 181. 1

Contentionem ſponſi, à ſponſa quam deſeruerat, cognatis interemptis, Delphas conturbaſſe 181. 1

Contractus cum filiiſfamil. initi cur fiant irriti 45. 1

Controverſias potius tollendas, quam conſtituendas 172. 1

Controverſiam Columniorum & Vrſinorum, quomodo quidam Pontificiorum aluerit 189. 1.

Contumaciam adultorum, ex neglectione inſtitutionis 173. 1

Contumelia ad interitum Rerumpublicarum cur gravior cauſa quam contemptus 197. 1

Convet-

Digitized by Google

Converſio Reipublicæ quomodo fiat 11.1. *Eius cauſa quotuplices* 11.2. *cauſa eius remota qua* ibid.
Copernici opinio de interitu Rerumpub. 183.2. *Ea cur reijciatur* ibid.
Coriarij 132.1
Cordanus Impaticus, Legatus Romanorum reſpondens, ſe memorem injuriæ futurum 196.1
Cornelius Gallus Aegypti præfectus cur ignominia ab Auguſto notatus 210.2
Corporis Maieſtatem, pluribus gentibus in veneratione fuiſſe 61.2
Corruptio Reipublicæ ſpontanea fit uno modo per deditionem: altero modo per indulgentiam eorum, qui Reipub. maieſtatem in manu habent 185.2
Corruptionis Rerumpub. quæ maxima cauſa 173.1. & 189.2. & 231.2.
Monarchiæ corruptionem eſſe familiarem, ob ſummam licentiam 233.1
Corruptiones noſſe, primum curationis caput 179.1. *proximum, cauſas malorum habere cognitas* ibid.
Corruptori Reipub. grave eſſe, ſua conſilia occultare 208.2
Corſus Donatius cur à Florentinis Tyrannidis accuſatus 220.1.
Coſmus quomodo Florentinorum Tyrannidem retinuerit 194.1
Coſniga Dux Thracum, quomodo tumultus & inobedientiam ſuorum compreſſerit 104.2.
Craſſum 500. *ſervos in centum retuliſſe* 16.2. *Eius ut & Machiavelli commendatio ſeditionis* 188.1. *ſed cum fallacia accidentis* ibid.
Crates Gibboſus interſcalpilium, quod gibboſum erat, detexit 38.1. *Hipparchia tamen charus manens* ibid.
Crethſes à Minoë congregati 50.1
Creſcere non permittere ullum, ultra commenſurationem cuſtodiam regni eſſe, probatur eleganti ſimili 191.1
Crines mulieribus cur relicti 30.2
Crudelitas modum non excedens, quid utilitatis habeat 193.1. *Dominorum in ſervos ſanioribus etiam gentibus diſplicuiſſe* 44.1. *imò & à Romanis punitam* 44.2. & *ſeqq.*
Culpam in authores convertendam 214.2
Cunigundis Belæ Regis filia, & Belaslai Pudici Regis Poloniæ caſtitas, item Henrici & Cunigundæ, quæ fratribus virgo reddita 29.2
Cupiditates priores legibus cur 188.1
Curam ſalutis & boni publici Lydium eſſe lapidem, ad quem omnes Reſpub. exigendæ 63.1. *Ea quæ liberorum erga parentes quæ* 47.2. *Eam hominis à primo conceptionis tempore inſtitutionem eſſe* 10.1. *Quemque id maximè curare, quod maximè diligit* 38.1
Curatio morte mandantis ſolvitur 164.1
Curia decima pars Tribus 132.2. *Illi apud nos quid comparetur* ibid.
Curator quamdiu neſcit ſucceſſorem veniſſe, tam diu quæ agit, rata ſunt 164.1. *Illis peculiare eſt, ut mutata voluntate mandantis, ipſorum quoque officium deſinat* 164.1. *Eos nihil ultra mandatum agere debere* 163.2. *Eorum diviſio ibid. Illi voluntas principis expreſſa pro lege eſt, & nihil propria vi agit, ſed eius, cuius mandata exequitur ibid. Eos eſſe, quibus officia committuntur, extra ordinem, ſine lege aut conſuetudine* 163.1
Curioſitas nimia, ſeditionibus exortis, in conquirendis reis, cur vitanda 217.1
Cuſtodia regni quænam 191.1
Cuſtodia Tyranno opus eſſe 193.2
Cyrus magnificentiæ ſtuduit in veſtitu 82.2. *Et quare, ibidem. Is cur Aſtyagi bellum intulerit* 194.2. *Eius ſophiſma, quo ſibi, ſuiſque familiaribus authoritatem conciliarit* 225.2.

D.

Dalmatis quid occaſionem ab Imperio deſciſcentibus præbuerit 198.2
Damnans cito, prope eſt, ut libenter damnet 157.1.
Danorum Ariſtocratia, quomodo incrementum ſumpſerit 186.2
Daniæ Rex Frdericus I. Imperatoris poteſtati ſe tradidit 105.1
Dare quam accipere dignius Principe 230.2.
Darius in Scythica expeditione, cur in fugam actus 192.2. *Cur dictus inſtitor* 110.2.

Debitores adducendi, jus apud Romanos uſitatum 42. 2. *Poſtea abrogatum, ſed denuo revocatum, atque Ambroſio rurſus damnatum* ibid.
Decij, quomodo à Samnitibus extremas victorias reportaverint 204. 1. *Ut inter morbum & naturalem impotentiam Medicorum eſt diſtinguere. Sic Politico inter naturalem declinationem & inter morbum Reipublicæ diſcrimen faciendum* 179. 2
Decore nihil gratius eſſe, Domitianus ex ore vulgi dicebat 226. 1
Decretum Ferdinandi Regis Romanorum de mutatione patriæ & dominij 56. 1
Defectus Reipublicæ quot modis conſideretur 179. 2
Defenſio Reipublicæ quibus totius committatur 223. 2.
Definitionis praxeos Scoti examen 1. 2
Definitio civis vulgata cur improbetur 51. 2. *Speuſippi Reſpub. cur vitioſa* 59. 2
De deformibus mulieribus judicium quorundam Medicorum 37. 2. *Deformium occurſum ominoſum* 37. 2
Deformitas animos conjugum diſſolvit, ut & ſponſalia 38. 1
Delatoribus qui uſi 208. 1. *cur illis tuta fides habere nequeat* ibid. *Eos calumnias inſontibus affingere* ibid.
Delicti venia qui fructus 216. 1
à Demagogis aut plebeis Oratoribus populus facile seducitur 291. 1. *Eorum ſophiſma* 202. 1. *Quotuplici via Rebuſpub. interitum afferant* 201. 1
Demetrio ab Athenienſibus, parum tamen ſano, penituſque corrupto, divini honores aſsignati 189. 2. *Is cur à multitudine deſertus* 210. 2. *Cur ingreſſus urbem iram quidem præ ſe tulerit, tredecim verò interfectis, nonnullisque in exilium miſsis, cæteros vexa liberaverit* 216. 1.
Democriti reſponſio interrogati, cur parvam duxiſſet uxorem 34. 2
Democratia quid 62. 2. *Eius definitio* 202. 1. *Eius ab Ariſtocratia differentia* ib. *Illius incommoda* 103. 2. & 104. 1. *Eam cum ſtatu populari & Repub. eſſe eandem* 101. 2. *Quæ eius natura* 139. 1
Demoſthenes apud Athenienſes ita eloquentia valuit, ut loquens in pacem & bella perſuaſerit 201. 1
Derelictæ res Maieſtati cedunt 110. 2
Deſidia in quibus appareat 200. 2
Deſiderius Rex Italiæ homo aliàs bonorum tum politicorum tum Eccleſiaſticorum rapaciſſimus, cur pius fuerit habitus 209. 2.
Deſperatos viam quandam, quantumvis ancipitem elabendi quærere, ſæpius etiam invenire 192. 2
contra Deſperationem quodnam remedium 216. 2. *quomodo fiat* 191. 2
Deum omnibus inceſtibus thorum maculantibus pœnas minari graviſsimas 18. 1
Deum Regna & Reſpublicas maximè ſibi commendatas habere 182. 2
Deum ſuâ providentiâ omnia gubernare 182. 1.
Dictum Machiavelli quomodo defendendũ, dum dixit: Satis eſſe, ſi Princeps externâ ſpecie pius & religioſus videatur, licet ex animo non ſit 225. 2
Dictatoria poteſtas an dici poſſit Monarchia 77. 2. *In Tyrannidem mutata* 78. 1. *Adverſus eam nec Tribuni plebis, nec ipſa plebs oculos attollere nec hiſcere audebant* 269. 2
Dictaturam ſine provocatione fuiſſe 77. 2
Dictator Magiſter populi 146. 1. *Eum ſummum Imperium apud Romanos habuiſſe* 77. 2 *quomodo à Monarchia differat* 78. 1. *olim qualis erat* 8. 2
Differentia parva, Græcè παρὰ τὸ μικρὸν *quid* 200. 1. & 2. & *cur in Democratia locum habeat* 201. 1
Differentiam conſtitutivam & diviſivam eandem eſſe 149. 1
Dignitates indignitate non afficiendæ, 124. 1.
Dignitas patris, filio ante eam nato quomodo proſit 90. 1
Diocletianum & Maximinum ultra rerum poſſeſſarum modum, quemquam gravari injuſtũ judicaſſe 228. 1. *Eum ſe dominum vocari & adorari paſſum eſſe* 72. 2. *Imò ſeipſum etiam ſcripſiſſe* ibid.
Dionyſius quomodo Syracuſanorum iracundiam mitigaverit 216. 2. & *cur* ibid. *Is, quomo-*

Digitized by Google

quomodo favorem plebis ſibi admercatus ſit 228. 1. Eum Mathematicis faviſſe 81. 2.

Dion cur Dionyſium auſus fuerit armis impetere 194 2

Diogenem non ineptam conjecturam feciſſe, dum temulento juveni diceret, pater tuus te ebrius generavit 174. 2

Diſciplinæ practicæ ſcopus. media ſeu inſtrumenta docere, quorũ opera finis attingatur ſeu producatur 4. 1.. Eas ſecundum Ariſtotelem ordine reſolutorio eſſe tradendas 1. 2. & 59.1

Diſſentientes cives, ſi non poſſunt reconciliari alterutra pars è civitate ejicienda, quod Ariſtidi accidit, eo quod cum Themiſtocle vivere non poſſet; aut quod Reſpub. utilius utraque 212. 2. & 213.1

Diſſenſionem Rebuſpublicis multum obeſſe, viamque occupandi, potentioribus Principibus eam plerumq; alentibus aperire, ſophiſma Tyrannorum probat p. 187. c.2. Eius qualis effectus 188. 2. Eam peculiarem cauſam mutationis Ariſtocratia, imò venenum Rerumpublicar. eſſe ibid. Eius licentiam reverentiam patris in matrimonio non concedere: ſponſum autem indignis moribus aut turpem a patre electum eum admittere 22. 1. & 23. 1. Religionis virum erga uxorem & hanc erga illum acerbare 29. 1

Diſſidium acre inter Nobiles Florentinorum 4. familias unde exortum 181.1

Diſſimilitudo civitatum varietatem juris habet 55.2. hominum in civitatibus, quomodo introducatur 202.1

Diſſolutionis matrimonii exempla 29. 2

In diſtinctione Rerumpublicarum Ariſtotelem erraſſe, erroremque correxiſſe 60. 1. Ea in popularem, optimatum, & paucorum cur improbetur ibid.

Diviſionem parium Reipublica accommodatiorem non eſſe quam eam, quâ dividitur in ſummam poteſtatem, & eos qui huic ſubjiciuntur 6.1

Divitias perinde hominum oculos perſtringere ac honores 190.2. Illis ærario exhauſto, ſæpe integram Rempublicam eſſe ſervatam 137. 2. Craſſi cur famam paſſa 218. 2. Illis unum cæteros ſuperare velle tumultus excitare 218. 1. & 2. Ex iis apud Indos. Carthaginenſes & Romanos Magiſtratos fuiſſe æſtimatos 138. 1. Ea ſola an nobilitent 121.1. & 2. Eas non primariò in electione Magiſtratus ſpectandas eſſe 61.1. Cimonis cur laudata 218. 2

Divites amantiores patriæ eſſe 137. 2. In officialibus conſtituendis an pauperibus præferendi ibid. Illi plura pauperib. didiciſſe præſumuntur 138. 1. Ei à cenſoribus compellendi, ut ad ſumptuoſa ſtudia, quibus Reſpub. carere nequit, liberas potiſſimum inſtituendas dent 161. 1

Divortij cauſam fornicationem eſſe 27. 2 Id diverſam Religionem non facere 29. 1. Eius immoderatam licentiam certis legibus circumſcribendam 27. 1. Illi ſemel via patefacta, libidinem aliorum plenis velis eſſe ſecutam 27. 1. Id eſſe Lex duodecim Tabularum voluit, idque cur p.26. c.1. Id Iudæis non fuiſſe conceſſum, 26. 2.

Doctorum nobilitas 124.1

Dolus, qui à Magiſtratu per mendacium committitur, ſi ad bonum dirigitur, bonum ICti vocant: ſi verò ad malum, fallaciam 157.1

Dominatus definitionem à Speuſippo datam nimis eſſe latam 98.1

Dominus quomodo differat à Rege, Principe & Tyranno 98. 1. quot modis accipiatur ibid. & quid propriè Dominus ſit ib. Illis in ſuos ſubditos plus licere, quàm Regibus in ſuos 199. 1

Dominicus Silvius, Dux Venetorum, cur exilio multatus 76. 2

Dona accipere Imperatorem Calecutii, nec moris, nec conſuetudinis eſſe, Imperatorem Calecutis, cum Solymannus Baſſa, dona illi mitteret, reſpondiſſe 230. 2

Donationis Conſtantini Magni Examinatio 118. 1.

Doricus quare Exul 82.1

Dos ampla cur rejicienda p. 39. c. 1. Eius acceptio Dominii jactura p. 39. c. 1. Ob eam Hermocrates, Antipatri filiam, qui Imperatori ab epiſtolis erat in matrimonium accipere recuſavit 39. 1. Sine ea ſponſas Mahomet nubere voluit 39. 1. Cui talem-

Digitized by Google

calculum adiecit Lycurgus 39. 2. *Quæ à Solone conſtituta* 39. 1. & *quæ à Platone ibid. ob amplam Lacedæmonios fuiſſe reprehenſos* ibid.

Druſus quomodo Germanos ſepararit 189. 1

Dux Mantuanus Ludouicus, filiam, Medicis nudam oſtendere jure recuſauit, quam Galeacio deſponderat 38. 2

Dux & Magiſtratus quomodo differant 233 col. 2. *belli Dux Milites ſeditioſos non ipſe condemnet, ſed Exercitui judicandos det* 153. 1

Duces Muſcouiæ Regium titulum ſibi non arrogarunt, licet plus quam Regia uſi fuerint poteſtate 71. 2

Duces, qui Pyrrhi præceptum ſequuti ſint. 192. 1. *Venetorum Principes primi, fuerunt Tribuni, iis ſucceſſerunt Duces, his Magiſtri Militum tandem res rediit ad Duces* 76. 1

Ducibus Venetorum Ius deſignandi ſibi ſucceſſores ademptum 76. 2. *Eorum priores ſolutiorem poteſtatem, quam hodiernos habuiſſe* 76. 1. *Eorum poteſtas quando imminui cœperit* 76. 2. *Illoſque in re nulla plenam habere poteſtatem* 76. 1

Duellorum Decretum Ludouici Pij & Raotaris Regis Longobardorum cur approbetur 213. 1. *Ea pro teſtimonio Innocentiæ adhibita cur improbentur* 213. 1. *eſſe peccata* 213. 2. & *non eſſe cur. ibid. eorum nullam juſtam eſſe cauſam* 213. 1. *ea certis in caſibus admittenda eſſe, Fridericus Imperator cenſuit.* 213. 2. *ea quomodo concedi poſſint* ibid.

Dauidis Duellum cum Goliatho quomodo excuſari poſſit. ibid.

E.

Ebrietas ἀκρόπολις *omnium malorum.* 163. 1.

Ebrios conſpectos publicè, in carceres impingebat Baſilides Muſcouitarum Princeps, non depromendos inde niſi triduo ante Paſcha 162. 2. *contra eos actionem inſtituiſſe Athenienſes. ibid. ab officiis cum ignominia fuiſſe excluſos, Maximiliani edicto* ibid.

Eccleſiam in uniuerſum abhorrere à ſanguine 147. 1. *Illius intereſſe ne ob defectum ædificiorū religio negligatur* 150. 2.

Eccleſiaſtici animarum parentes ſunt, Deorumque vicem in terris gerunt 116. 2. *An ſint Magiſtratus* 146. 2. *Illis datur quidem cognoſcendi Ius, exequendi vero relinquitur poteſtati ſeculari* 119. 2. *Eorum cognitio ſumma, an quo ad cauſas Politicas Iure pertineat ad unum Pontificem Romanum* 120. 1. *eorum audientia* 120. 1. *eos in primitiua Eccleſia, vix ulla leguntur uſos poteſtate, poſtea vere plus Iuris ſubinde ſibi acquiſiuiſſe* 146. 2. *ab Eclipſibus nihil hominib. metuendum, ſed cauſas ſuas naturales habere* 184. 2. *ea num poſſint eſſe cauſa Rerumpubl. interitus* ibid.

Edeſſum quid ex manibus Chriſtianorum exemerit 197. 2

Edictum Athenienſium Medicinam mulieribus diſcendam vetans, cur improbetur 174. 2. & 175. 1.

Edictum Regiæ Majeſtatis Hiſpaniæ vagabundos Mendicos ad Triremes poſcendos. Ideo, ut prouinciæ inutilibus Reſpub. hominibus repurgarentur 177. 1

Eduardi IV. Angli contributionum inuentio noua. qualis. 231. 2. *Ille Roberti Bruſſij & Balliolí contentione ſibi regnum Scotiæ pro Feudo vendicauit* 187. 2

Educatio recta ſumma neceſſaria 172. 2. *In ea geſtationis & nutritionis rationem eſſe habendam* 174. 1. *Eam infantiæ edicti duplicem eſſe* 10. 2. & *ultimam quidem in inueniendo eſſe, ſed primam in operando* 12. 2. *illius publica puerorum commendatio, ſiue ad ſtudia liberalia, ſiue ad alia opificia* 177. 1

Ejurare patriam vel mutare, nulli licitum eſſe 65. 1

Electio ſucceſſione facta minoribus & paucioribus malis expoſita 84. 2. *Eam ſeditiones raro & per accidens tantum ſequi* 85. 2. *In ea regnum à ſtirpe non facile transferendum* 86. 1. & 2. *idque quare. ibid. ea cur ſucceſſioni præferenda.* 82. 2. & 83. 1. & *quo ſenſu eam ſucceſſioni præferat Ariſtoteles* 83. 1. *Illius conſuetudo apud alios populos* 61. 2. *in Electione uxoris pulchritudinis quidē habenda ratio, modo pulchritudo, non ſit cauſa principalis, ſed inductiua* 36. 2. & 37. 1.

Digitized by Google

37. 1. In ea quæ ſunt obſervanda, ne occini poſſit illud Poetæ, de Moribus ultima fiet quæſtio, quæ in conjugio prima eſſe debet 34.2
Electores in Imperio Romano poteſtatem habent Cæſarem eligendi, judicandi & à ſolio removendi 73. 1. & 2. Item leges ferendi abrogandi, & alia Majeſtatis Iura ibid. & 74.1. Eorum ortus ignoratur 73. 2. eorum Iuſiurandum in electione Regis vel Imperatorum 83. 1
Eliſabetha Angliæ Regina ſubdito nubere noluit 95. 2
Eloquentiam ad populum perſuadendum maximum habere pondus 201.2
De Elocatione Philoſophi cujuſdam reſponſio, cum quæreretur, cur inimico filiam elocaſſet 34. 2. Cliſtenis Scyonij Tyranni mos in elocatione filij 34. 2.
Emathion Auguſtis incluſus pagis, non minus Rex, quam Alexander Magnus, totum orbem debellans 60.2
Emptum à Piratis, vel Latronibus, Emptoris ſervus ſit 42. 1
Epaminonda apud Thebanos adverſarius Menaclides factus, ex invidia 190.1. Is cur reductus inter gregarios milites. ib.
Epheſiorum lex quantumvis mala, ſtatuens viros virtute, præcæteris excellentes, in exilium mittendos, ad quid reſpexerit. 219. 2. Illorum lex iniquiſſima 5.1. ut & illa. quæ oſtraciſmo ſimilis, quam tamen Cicero 5. Thuſ. execratur 221. 2
Ephori apud Lacedæmonios poteſtatem habuerunt Regem & Magiſtratus corrigendi, multandi, abrogandi, in carcerem conjiciendi & necandi 68.1. & 2. Illorum poteſtas apud Lacedæmonios major erat, quam Regum 68.1. & 2. Apud Lacedæmonios quando introducti 68. 2
Epiſcopis in civilibus perfecta Iuriſdictio Iure Iuſtinianeo conceſſa non eſt, nec unquam Epiſcopi ferro, lictoribus apparitoribus, aliisve Iuriſdictionis ſignis uſi fuerunt 146.2
Equites Romani 120. 2
Error Cardani, Gaurici, & Leovitij, qui ex thematibus, Genethliacis, ætates Rerumpub. conjicere voluerunt. 183. 2
Eruditionem compenſare divitias, potentiaque multas includere apes. pag. 35. 2.
Ethicum docere quomodo per virtutes & iis annexa, ſummum bonum aſſequaris. p. 4. 1.
Ethico quantum de Rationali & ſenſitiva anima ſcire conveniat 13.1. Illius non alterius eſſe, docere, quomodo Habitus mentis, beatum faciant hominem 5. 1
Evander non minus Rex vocabatur quam Trajanus, aut Diocletianus 60.2
Eugenius Philoſophus, cui Arbogaſtes perſuaſerat, ut interfecto Valentiniano Viennæ Imperium uſurparet, cur à militibus contemptus & deſertus 194. 2
Evenus III. Rex Scotorum, polygamiam indulſit ſubditis, cum ipſe centum duxiſſet 23. 2
Eumenes Iuſta fraude uſus 205. 2
Eunus Syrus quomodo ad libertatem & arma ſervos excitaret 205. 1
Exactio Hippiæ Athenienſis, de civibus vel mortuis, vel natis 199. 2. In ea qua opera danda 227. 2. ea Tarquinium ejecit. 198. 2 Nummorum nimiorum, quis exitus. ib. eam factionum originem exiſtiſſe ib Exactio Forth Regis Danorum IV. 199.2.
Excæcatio filiorum ſex cur facta à Thrace quodam 48. 2
Exclamatio Iuvenalis de Adulterio 28.1
Exempla. 1. Eorum qui pulcherrimum in Exercitu ducem elegerint 226.1. 2. Eorum qui ab aliis dona accipere recuſarunt, 3. Hominum Vilium, injurias illatas graviter ulciſcentium 197.1. 4. Eorum qui Rerumpub. ſtabilimentum anteverterunt 189.1. 5. Rerump. quibus nimia potentia conceſſa interitum attulit 190.2. 6. Eorum, qui unius vel alterius fallacia Imperio ſpoliati. 7. Monarchiarum, quibus à nimia potentia interitus illatus. ibid. 8. Eorum qui cum periculo Reip. inter ſe contenderunt 188.2. 9. Eorum qui præſentibus Rerumpub. ſtatibus infenſi Reip. ſtatum mutarunt, aliumq; introduxerunt 200.1. 10. Eorum, qui per candens ferrum ſeſe purgarunt 213. 1. 11 eorum, qui exactionibus moti, defecerunt à ſuo Magiſtratu 199.1. 12. Eorum qui pro patria vitam profuderunt 56 1. 13. Sævitia parentum in filios 49.1. 14. Paterno

ternæ ſeveritatis. pag. 48. col. 2.
Exercitus Lacedæmoniorum cur exacte diviſus fuerit 7. 2. *Niciæ cur internecione deletus* 184.2
Exheredatio ingratorum liberorum conceditur in Iure 50. 1
Exilium per oſtraciſmum factum non imperatum fuiſſe, neq; etiam relegatis ignominiam intuliſſe, ſed potius haud obſcurum virtutis teſtimonium extitiſſe. 221.2
Exprobatio Claudij a Seneca facta 58.1
Extorquere quicquam Regem Abyſſinorum, indignum majeſtate judicaſſe: oblata vero a Subditis accepiſſe 230.2
Extraneos recipiendos eſſe Scipio ſuadet, ſtatuens, civitatem non poſſe evadere magnam, ſi ſuis tantum civibus contenta, extraneos nullos recipiat 234. 1.

F.

Fabius Gurges, qui cum Conſul eſſet, Patrem proconſulem obviam venientem, Equo deſcendere & pro more peditem, ad Conſulẽ venire jubens commendatur 48 1
Fabius cur Conſulatum repudiarit. 218. 1. *cum Conſulem factum omne quicquid à Volſcis captum erat, vendidiſſe, & in publicum redigiſſe, etiam cum odio militum, plus prædæ ſibi promittentium* 231.1
Fabri 132. 1
Facies mulierum & virginum, ne quidem detegebatur 38. 2
Facti quæſtio in arbitrio judicantis, pœna, vero perſecutio, non ejus voluntati mandatur, ſed legis authoritati reſervatur 148 1.
Per Fallaciam mutatio Reip. quomodo fiat, & quibus nominibus indigitetur 197. 1. *eam vel cum vi plerunq; miſcendam eſſe, aut eam præcedere debere* 187. 2
Familia quid ſignificet 15. 1. & 2. *Ejus definitio* 15.2. & *quæ vera & accurata.* ib. *ad eam complendam maritũ & uxorem, liberos & ſervos ſufficere, familiamque conſtituere* 16.1. *eam partem civitatem conſtituentem eſſe* 13.2. *eam univerſam rem familiarem ſignificare, quam Xenophon* οἶκον *vocat, domum, qua univerſa poſſeſſio* 15.1. *Sæpius ſumi pro ſtemmate, & ſignificare gentẽ.* ibid. *Illam reſpectu vel plurium, vel paucorũ ſervorum, non recipere magis & minus* 16. 2. *ejus quæ prima ſocietas* 19. 1. *ejus requiſita, quæ primaria ex mente Heſiodi* 19. 2. *quis finis* 20.1. *eas ſparſim olim habitantes pagorum nomen habuiſſe* 50.1
Familiaritatem nimia & laxã diſciplinam ingenia luxuriare facere, nec Principem ſatis decoro in pretio habere ſinere 195. 2
Farneſius Octav. paucis ante obitum annis conjuratione in eum exorta, noluit in omnes inquirere, ſed ſolum confeſſos & convictos puniri permiſit, cæteroſque ſilentio obliteravit 217. 2
Fatum generalis cauſæ, reſpectum interitus Rerump. habere 181. 1. *eo Reſp. non interire* 235.1. *Boetij definitio Fati qualis.* 102.1 *Id à Damaſceno quomodo definiatur* 182.1 & *quã infirma ratione à Scaligero impugnetur.* ibid. *id propriè quid ſignificet.* ib. *Stoicorũ quid.* 182.2 & *cur rejiciatur.* ib. *ejus tum quo ad rẽ ipſam, tum quo ad nomen, variã interpretatione difficultas* ib.
Febris Quartana quare laudetur 188. 1
Felicitas Reip. quæ. 59. 1. *omnem eam multitudini Scholarum, in Germania magna ex parte imputandam eſſe* 178.2
Felix cur Paulũ damnare abſtinuerit. 58.2
Ferdinandum porcos ſuos ſubditorum ſumptu ſaginandos elocaſſe, frumentumq; & oleum per totã Apuliam coëmiſſe, & pro arbitrio quanti vellet vendidiſſe. 231 1.
Feudum quid 99.1. & 2. *Dominationis antiquæ veſtigium.* ib. *Hodie magis proprium quam olim.* 99. 2. *ejus origo* ibid.
Fides bona Venditoris quæ requiſita 38.2
Fidelis a nexu matrimonij, quomodo liberetur. 29.
Fidicines in ſordidorũ & infamiũ loco habiti 131.2. *Idq; genus hominũ vini avidum.* ib.
Filius quomodo liberetur ab obedientia 47.2 *Eum à patre inauditũ non occidendum, ſed apud præfectum & præſidẽ provinciæ accuſandum* 48.2. *Id quod etiam lex divina jubet* 94.1. *Econtra eos obligatos eſſe, & alimenta parentibus reddenda.* 59.1. *Senatorum filiis Libertinas ducere non licitum erat* 57. 1. *eos graduum & Iura patriis ſubire* 89. 1. & 2. *quia ſunt quaſi partes parentũ* 122.1. *Iis apud Turcas, excepto primogenito, ob metũ moriendum eſſe*

eſſe cum patre. 192. 1. *ſc. Imperatoris.* ib.

Finis ut in plerisq; artibus: ita & in Politicis eſt duplex. Externus & Internus 4. 2. *ſine eo præſuppoſito diſputare velle, eſt vela ventis dare, ad nullam directa portam* ib. *Externum finem Politium ſemper præſupponere, ut Logicum tacitè veritatem.* ibid. *ſed eam omnes Reſpub. aſſequi non poſſe.* 1. *cum primis quia is ſemper obtineri, nec debeat, nec poſſit.* ibid. *univerſalis quisnam.* ib. *Finem Internum eſſe Remp. reſpondereq; Syllogiſmo in Logicis, calceo in ſutoria, veſtimentaq; in ſartoria.* 5. 2. & 59. 1. *Eum porro rurſum duplicem eſſe, unũ, qui jam exiſtens præſupponitur tantũ, ut te illi applices, qua ratione Deus eſt finis univerſi, alter qui à cauſa efficiente adhuc producitur qualis eſt finis internus Logica, Ethica, & Polit.* 6. 1.

Flaccus omnia Sylla approbavit 189. 2. *ſed injuſte* ibid.

Flumina navigabilia ad Majeſtatis Iura referri 110. 2

Florentinos quis compeſcuerit 212. 2

Fœmina cur neceſſarium malum. 20. 2. *eas non ad imperandum, ſed parendũ natas* 39. 2. *Ideoq; etiam ad ſucceſſionem Principatuum & Regnorum non admittendas eſſe* 89. 2. & *ſeqq. eas Regno plus obeſſe, quam prodeſſe.* ib. *Interim illas quadam regna ſucceſſores admittere* 91. 1. *earum prudentia pollentium. Exempla rara & extraordinaria eſſe* 91. 2. *ut & belligerantiũ* 93. 1. & 2. *earum Imperio, cur gentes olim ſe ſubjecerint.* 93. 1. *eas Polonos à regno excludere.* 95. 1. *Eas cum maſculis æqualiter hæreditare quomodo accipiendum.* 96. 1. *cur interdum peſtis* 197. 2

Fœdus & ſponſionem, inter ſe diſtingui. 12. 1

Fœnus 160. 2

Fœnerari nil aliud eſſe, quam hominem occidere ibid.

Fœnator civis pejor, quam fur olim habitus. ibidem.

Fœtum diſsimilem ſæpè imaginationem generare 174. 1

Fortuna efficacia 223. 1

Franciſcus Soderinus Epiſcopus Volat. quomodo Florentinos à ſeditione deterruerit. 214. 2

Francorum Dominatio, quo ſtabilita ſteterit. 188. 2.

Fratres ad concordiam non ſufficere, cum conſtet, plurimos revera fratres amicitiam vix aluiſſe p. 37. 1. *Eorum odia cur tenaciora* 49. 1

Nemo fraude circumveniendus, in eo, in quo ſe minime defraudari velit 210. 2

Fridericus Imperator, quod multa Academiis conceſſerit, non immerito laudatur 178. 2.

Friderici Primi proverbium. 205 2. *Secundi promiſſio proceribus facta quæ.* 224. 1

Fronto Danorum Rex, omnium litium genera armorum judicio reliquit 213. 1

Fundamentum Reſpub. in veris acquieſcere ſubditis 7. 1

Fundamenta prima bene jacienda eſſe, quo cætera ſequantur, ex ſententia Poetæ. 173. 2.

Fulvius, dum Appius, de ſociis conjuratis quæſtionem inſtitueret, cur interceſſerit. 216. 2. *Illi Conſuli Romano à juvenibus Campanis, quod 80. Senatorum 300. primariæ nobilitatis civium, necarit cæteroſque ſub haſta vendiderit. exprobratum fuit* 216. 1

Cauſam Furoris penes authorem eſſe eleganti ſimilitudine, a maris natura deſumpta probatur 214. 2

Fures magni, minores morte damnant 155. 2. *Rerum parvarum fures majores cur.* 171. 2.

Furtum, apud Lacedæmonios & Ægyptios non plectebatur, niſi inſcite peractum. p. 170. 2. *Ejus pœna cur hodie capitalis.* p. 170. 2. *Id in Ruſticis ſeveriſsime puniſum.* 171. 1

G.

GAlba à duobus gregariis militibus Imperio exutus 196. 2

Galeatius Sfortia coëgit colonum, leporem quem ceperat, crudum cum pelle vorare, unde mortuus 170.

Gallieno quod muliebrem vitam viveret interitus cauſa extitit 194. 1. *Ejus ſocordiam per acerbas facetias taxantes, vivi deprehenſi, combuſti ſunt* 195. 2

Gallenus medicinam, definitiva Methodo, tradere volens, num erraret necne p. 2.

Galliarum Regem omnes iuriſdictiones, in ſuo Regno, tollendi, poteſtatem habere. 109. 1.

Gallorum poteſtas in liberos & uxores quæ. 48. 2. *Quis eos una cum Belgis ad rebellionem concitaverit* 189. 2

Germanorum proceritatis cauſa quæ. 21. 2. *ſingulos eorum, ſingulis uxoribus contentos fuiſſe.* p. 24. c. 1. *Apud eos etiam permutationem mulierum in uſu fuiſſe.* p. 25. c. 1.

Germanicus quomodo ſeditionem militum ſedarit 215. 1

Genſericus Gothorum Rex, ſuppliciis & funeribus, ſuorum civitatem, non minus exhauſit, ac ſi bello ſuperatus fuiſſet 217. 2.

Genus in Logicis, cur primo loco explicatum 3. 2

Genutius Tribunus plebis, quare occiſus. p. 70. c. 1

Gladij aliud ius, aliud poſſeſſio 118. 2. *eum non in univerſum populum ſtringendum* 215. 2.

Gothorum Imperatorem vituperatum olim fuiſſe, quod manibus ipſe prælium iniverit 8. 1. *eos pinguiſſimum quemq; principem elegiſſe* 61. 2

Græcorum Rex primus Saturnus. 77. 1. *ex Græcorum terminis Reip. ſpecies exprimentibus, cur inter Authores quædam confuſio exorta* 62. 1

Gradus Imperantium & parentium diſtinctos manere, licet omnes præſupponerentur probi 14. 1. *Illorumque diſtinctionem à natura eſſe* 17. 2

Griſsinam Ruſſorum Principis filiam, à viro ad frigiditatem abiiſſe 29. 2

Gymnoſophiſtas olim diſcipulis ſuis, cibum non præbuiſſe, niſi eum prius laboribus non ſint demeriti 177. 1

Gynæcocratia improbabilis, noxia & contemptibilis. 93. 2. & 94. 1. *ejuſdem incommoda* ibid.

H.

Habere communes uxores plane nefas eſt, nec brutis conſuetum 23. 1

Habitantes extra mœnia cives eſſe non deſinunt 50. 2

Habitus mentis quomodo tractentur in Ethicis 5. 1. *eos ſolos non puniri niſi inferatur damnum* 171. 2

Hannibalis ſophiſma 229. 1

Hanno Carthaginenſis, quomodo dominium quæſiverit 203. 2. *Illi cur à Carthaginenſibus Imperium abrogatum* 201. 1

Hæredes a bonis, à bonis damnatorum ſummoveri non poſſunt, niſi meritis de cauſis p. 42. 1.

Hebræorum civitatem, nunc à Iudicibus, nunc a Regibus, nunc Principibus. Iterum à Regibus eſſe gubernatam 51. 2

Hediogabalus cur de Imperio dejectus 194. 1

Helotæ unde 41. 2. *Illi cur iniquiore conditione inter cives utebantur.* 58. 2. *Illi à Spartanis uno die cur interfecti* 191. 2

Herennij Pontij Samnitum Imperatoris a filio conſulti, quid de Romanis, in furcis Caudinis concluſis facto opus eſſet ſententia 222. 1. *ejuſdem contra ſententiam latam, ad inſtantiam, reſponſio.* ibid.

Heraclius filiam ſororis ducens, quomodo punitus 18. 2

Herodes primogenitum abſolutè fratribus in Regno patris præfert. 91. 1. *Aſcolanitum Tyrannum fuiſſe titulo* 101. 2. *quomodo ſeditiones præcaverit* 25. 1

Heroes unde dicti 78. 1

Henricum V. Angliæ Regem in leges juraſſe 106. 2

Helvetiæ civitates, ex quot pagis conſtent. 50. 1. *Ejus Incolæ cur ab Imperio defecerint* 110. 2

Hieronis commendatio ob quid 224. 2

Hieronymus Rex Syracuſ. interfectus eſt. p. 64. c. 2.

Hippocratis præceptum, de petulantia uxoris reprimenda 33. 2

Hiſpanorum mos in puerperio uxorum 31. 1 *Nemini illorum Americam trajicere licere, niſi nomen Regi profeſſus fuerit.* 56. 2. *Apud eos Iuriſdictiones vacantes fiſco adjudicari* 109. 1. *vel aliis, pro Regis beneplacito conferri* ibid.

Homerus cur levem ad minos uſque progredientem, à verberibus tamen abſtinentem introduxerit dum Iuno ipſi oblectabatur 33. 2

Homines quando verterint ſtudia ad vitæ neceſſaria comparanda. pag. 14. vol. 2.

Locis

Locis duobus homines ſimul eſſe nequeunt 40.2. *Eos nunquam eo abducendos, ut videant ſibi pereundum eſſe, vel alium tollendum* 193. 1. *Eos non poſſe eſſe immortales, ſecundum curſum naturalem* 179. 2. *ſed certum finis vitæ iis adſtare* 180. 1. *Illos non fidos natura naſci, ſed fidos efficiendos eſſe beneficentia, Cyrus Cambyſen docuit* 227. 1

Honeſtatem & naturalem inſtinctum in omnium rerum abundantia, animos ad ſocietatem appetendam hortari, 14. 2. *Eam utilitati, naturam ſemper præponere* 15.1

Horatius cur reus horrendi criminis judicatus 59. 1

Honoris tantum uxor habet, quàm vir, quia uxorum decus à viro pendet 31. 1. *Mulierum leges Romanorum ex dignitate mariti æſtimans* 31. 1. *Ad eum qui meretur ut promoveatur* 136. 2. *Eiuſdem non omnia munera, in unum conferenda, ſed ut cæteris quædam relinquenda, qui æquè merentur* 138. 2. *Ad magnum honorem neminem aſcendere unum, præ cæteris poſſe, ſine odio & condignatione concivium* 150.1. *Eius naturam eſſe invidiam comitem habere* 190. 1. *maximè illos afficiendos eſſe, qui naſcentibus malis occurrere, ut ea, priuſquam virium facta acceſſio extinguere ſciunt*, 207. 2.

Honorium ita laudatum, quod nec eius privatis creverint æraria damnis 227. 3.

Hoſpitium ſub perſona proditores occulti 111. 2. *eorum officium quod* 112.2

Hoſpitij jus quamdiu ſervandum ibid.

Hoſpitalitatem quæ nos doceant 112. 1.

Hoſtes inteſtinos difficilius vitari, quàm externos 185.1. *Eos murum non aſcendere debere, lex veterum* 7. 1. *Eos ſuperatos incolumes dimittere, illiſq́ jure belli victis leges imponere, non ſemper conſultum eſſe* 222.1

Humiles qui habebantur 199. 2

Hypoclidæ petulantior ſaltatio totum matrimonium deſaltavit 34. 1.

I.

Iacobi VI. Regis Britan. admonitio ad filium de indagatione naturæ hominum 10. 2

Iacob cur filium ſuum natu maiorem execratus fuerit 18. 1

Icti in parentum, Imperium & juriſdictionem filio, publico in officio conſtituto conceſſerunt 18. 1. *Eorum multitudo, malæ conſtitutæ Reipub. ſignum* 172.1

Imbecillitatis mulierum cuius admoneat 30. 2.

Ignorantiam ſcelerum plus apud vulgus imperitum valere, quam præcepta virtutum 26. 1. *Eam quæ in noſtra poteſtate non eſt, eſſe excuſandam* 176.1

Impietatis maximæ eſſe; eorum quibus quis alitus, obliviſci 174.2

Imprecationes parentum, quare Deus facillimè exaudiat 46. 1. *Camilli in patriam ingratam* 221.2

Imperare decet meliores deterioribus 82. 1. *Eo nihil dulcius eſſe Selymus primus dicere ſolitus eſt* 185.2. *Ad imperandum natos eſſe Iaſonem & Themiſtoclem* 41.1. *Qui vult imperare, debet ſcire quid ſit parere* 83.2

Imperandi diſciplinam eſſe amare, quod multis expedit 137.1

Imperantis officium, quomodo corrumpatur & diſſolvatur 166. 2.

de Imperio & juriſdictione 149. 1. & 2. *mulierum Imperium eſſe peſſimum* 30. 2. *Id ignominiæ eſſe notam ibid. domeſticum multis foris, claris, infamiæ notam inuſſiſſe ibid. id poteſtatem præſupponere cogendi* 31. 2. *mulierum imperium unde ortum trahat* 33. 1. *Eo uti erga peccantem mulierem non eſt injuria* 33. 2. *ſine imperio nihil imò nec mundum conſiſtere poſſe* 59. 2. *Romanorum Imperium ſæpius mutatum eſſe, & id quibus modis factum* 61. 2. *unius paucorum, & omnium ſpecie non differre* 62. 1. *idque vocatur vel Tyrannus, vel generaliori vocabulo Monarchia ibid. Paucorum quo adæquato nomine vocetur* 62. 1. & 2. *Romanorum ſub primis Imperatoribus quomodo vocabatur* 71. 1. *Germanorum Ariſtocraticum eſſe contenderunt Moguntin. & Brandeburg. Electores* 73. 2. *Romani hodiernè Monarchiam moderatam, eſſe Ariſtocratiam* 74. 1. *Id quomodo contineatur* 80. 1. *quomodo labefactetur ibid. Turcarum*

eſſe deſpoticum 98. 1. & 2. Id ſine provocatione maieſtati competere 108. 2. Mixtum quid ſit 149. 2. Merum quid 149. 2. Multorum, cur ab Herodoto improbetur 188. 1. & 2. ſummum cum invidia eſſe conjunctum 190. 1. Seipſum id amore ſuperſtitionis exhauſiſſe 204. 2. Firmiſſimum eſſe id, quo obedientes gaudent 213. 2. Germanorum veteris & hodierni ſtatus 73. 1. eiuſdemque adminiſtrandi ratio deficiente Imperatore 84. 2

Imperatorum primorum Romanorũ maieſtas an fuerit Regia & abſoluta, 70. 2. Illi cur Regis nomen repudiârint ibid. Eos jus inaugurandi non habere Reges ibid. Illis non omnem animam ſubjectam eſſe ibid. Eorum primos fuiſſe Monarchas 73. 1. De poſterioribus non eſſe dubium ibid. Hodiernos abſolutos Monarchas non eſſe 73. 2. Primi Romanorum revera Reges fuiſſe, licet titulum Regium repudiârint 72. 1. ſummamque maieſtatem habuiſſe ibid. Illos multa Senatus gerenda permiſere. Vnum verò jus retinentes 72. 2. Eorum ſimulata tituli Regij abdicatio 70. 2. Imperatores eligendi conſuetudo, jamdiu in uſu 73. 1. Germanorum primos Monarchiæ imperaſſe ibid. Ex Germanis & a Germanis electos ibid. Romanorum hodie poteſtatem non amplius eſſe abſolutam, nec ipſos Monarchas 73. 1. & 2. Imperatores Romanos a Senatu Electorum judicari, conveniri & degradari 73. 2. Iiſdemque jurare cogi ibid. Eorundem votum ceterorum Colophonium eſſe 74. 1. Et poteſtatẽ habere eos feuda conferendi, mandandi honores & conſcribendi exercitus 74. 1. Eos angaria non licet exigere ſine Electorum conſenſu ibid. Bellicos Imperatorum duos raro conſentire 78. 2. Clementium exempla 80. 1. Severorum 80. 2. Illis adhuc viventibus ſæpe alios ſubſtitui 84. 2. a legibus eſſe liberas 105. 1. Eas vel ſine coronatione Papæ, plenam habere poteſtatem 118. 2. Imperatoris prudentis officium, militibus pugnandi neceſſitatem imponere 192. 1. Cur quidam Imperatorum delatoribus in publicis negotiis locũ eſſe negârint 208. 1. Improbi quomodo & quando derogant 232. 2

Imperfectam naturaliter petere, ſui perfectionem 15. 1

Impunitatis ſpem facere legib. viris Magnis, aut bene meritis haud tutum eſt 170. 1

Incommoda multitudinis ſine ordine 59. 2

Incola quis 115. 1. Eum facere domiciliũ 15. 1. Is quomodo ab indigena differat 114. 1

Inclinationes Aſtrorum, cur in corruptione Rerumpub. non ſunt efficaces 185. 1

Increpatio Patrum a Tribuno facta 218. 1

Inceſtuoſos homines, brutis deteriores eſſe 17. 2.

Inceſtumq; omnibus populis & gentibus vitio datum 17. 1

Indorum mulieres cum maritis ſimul moriuntur 25. 2. Indorum Cethei, pulcherrimum, principem fecerunt 61. 1. Eorũ Rex primus Alexander M. 77. 1

Indignatio Fabij filia unde orta 31. 2

Indicatio unde deſumatur 179. 1

cum Indulgentia Principum, nonnunquam error Principum concurrit vel ſophiſma ſubditorum, idq; potiſſimũ ubi electio invaluit, vel pura vel cum ſucceſſione 186. 1 Cur Iuſtiniani improbetur, qua paſſus eſt, à pœna capitali adulteras eximi 28. 1

Infames eſſe, qui parentes ſenecta effætos non alunt 50. 1

Influentias ſyderum in Medicina plurimis facere 183

Infortunium magnum enaſci ſolere ex principio exili 181. 2

Ingeniorum nobilium conditio, ſecundum Ariſtot. 196. 2. Earum adumbrationem exhibet Saluſtius in Q. Metello ibid.

Inimicitia inter familiares orta ſeditio inter extraneos bellum 189. 2

Injuriam Dominorum ſervos tangere 197. 2. Parentum ad liberos pertinere ibid. Fœminarum verò maritos commovere ibid. Eam quæ bonis infertur, æquè ad mutandas reſpub pondus habere, quam ſævitiam ad corpus 198. 1. Ea ut evitetur, opera danda 232. 1

Inobedientia unde 194. 2

Interitus civium quis 187. 2. Accidentalis ſeu defectus quomodo fiat 180. 1

Intellectus & phantaſia quomodo vocentur Practici 1. 2. Intelligere facilius, quid quiſq; non ſit, quam quid ſit 14. 1

Interregni malum quomodo prævenire poſſit 84. 2
Inſipientes omnes a natura ad ſervitutem deſtinatos eſſe, quo ſenſu dixerit Ariſtoteles 41. 2
Inſtantia Platonica ad probandam communem Rempub. refutatio 18. 2
Inſtinctũ naturalem homines ad ſocietatem impellere, ex ſermone probari poteſt, qui homini a natura non fruſtra datus 14. 1
ad Inſtitutum qua nihil faciunt, omnino abundare creduntur 13. 1
Inſtitutionem non omnium Principum ingenium admittere 84. 1. Ea ſi neglecta fuerit, leges irritas fieri 173. 1. Plebiſcita civitatem felicem non efficere, ſed præclaram inſtitutionem ibid. Veteres eam ſibi commendatiſſimam habuiſſe ibid. Eorũ, qui inſtitutionem liberorũ contemnunt, magnum eſſe numerum, curioſi tantũ, ut illis magnam opũ vim relinquant 173. 2. Ingenium bonũ inſtitutione non cultum, Reipub. magis obeſſe quàm prodeſſe ibid. Eam Regibus & Principibus magis adhibendam eſſe, quàm ſubditis ibi. Illi cur incumbendũ 175. 1. Publica commoda 175. 2. Publica verò abſq; parentum converſatione, ſola cur improbanda 157. 2. Domeſtica impedimenta 176. 1. Eam duplicem eſſe privatam & publicam 175. 2. Publicæ inſtitutionis utilitates ſecundum Quintilianum 176. 1
Inſtitutũ Solonis de auxilio Reipub. præſtando 218. 2. Athenienſium de eligendo magiſtratu, ſummè laudabile 233. 2
Invidia felicitatũ comes 156. 1. Eam ſummis honoribus in Rebuſpubl. minimè parcere 190. 1. Ea quomodo curanda 217. 2. Eam cauſam eſſe interitus Rerumpublicarum 217. 2.
Iocus Ciceronis unde præcinctura decepit me 200. 1. Eiuſdem in conſulatum Cæſaris 200. 2. Eiuſdem in Domitium 233. c. 2. Iocus Petri Dani Palatini, Poloni cuiuſdam, Regi factus, quomodo punitus fuerit 196. 1
Ioreslaus, Archiepiſcopus Gneſſenſis cum eſſet Rector Academiæ Bononienſis, cur Academiam totam ſecum Bononiã deduxerit 178. 1
Ioſaphat Rex primogenito ſuo Regnum reliquit filiis annuas penſiones tradidit, 88. 2.
Ioſina Rex Scotiæ Medicus factus 81. 2
Ioviani ſophiſma quo ſe ſub initium Imperij firmaret 221. 1
adverſus Iram præliari arduum eſſe 213. 2
Irreverens miles, qui centurioni vel Tribuno manum intulit, capite punitur, quanto magis filius capite mulctandus, qui longe magis patri ſubjectus 45. 2
Iſaacius Angelus à Brana obſeſſus, ad Minoritarũ preces ſolùm confugiens, armis abjectis, cur reprehenſus 235. 1
Iſtrorum & Cuidiorum ſtatus, quomodo popularis factus 189. 1
Italicenſes & Uticenſes ab Adriano cur reprehenſi 54. 1
Iudex eſt Miniſter legis, quæ ipſi imponit neceſſitatem 154. 1. debet iudicare ſecundũ legem 153. 2. debet ſequi regulas Iuris, & non conſcientiam ſuam legibus adverſantem 154. 1. Is non tantũ ſuæ civitatis civis ſed totius Mundi & Dei eſt, unde horum leges non minus tenetur 154. 2. Illi non licere de legib. inſtitutis & confirmatis judicare, ſed ſecundũ ipſas ibid. Iſtum rectam retinet conſcientiam, ſi ſit bene inſtructus ſale jurũ 155. 1. Eum, qui ſemel cognovit aliquandiu expectare, tolerabilius eſt quam novo rem rurſus judicandam committere 139. 2. datus quis 147. 1. Eum non eſſe ordinarium, nec propriã habere juriſdictionem, ſed judicare vi eius cuius mandato cauſam ſuſcepiſſet 147. 2. Eius ſeveritas ſit conveniens, quæ non conſiſtat in ſummo rigore, ſed æqua animadverſione 153. 1. Is ſi lege ſe prudentiorem putat, injuriam facit legi, inq; maieſtatem ipſam peccat ib. Is an cõdonare maleficia debeat 153. 2. In eius mente requiritur ſal ſapientia qui eſt intellectus legũ & canonum & cõſcientiæ 155. 1. Is ſcientia juris ſit inſtructus ib. Ignoranter n. procedens litẽ ſuam facit ib. Illius arbitrio relinquuntur, quæ non determinantur à jure 155. 2. Is non excuſatus eſt, ſi malè pronunciatam ab illis ſententiam exequitur, quam ex officio ſuo corrigere aut mitigare debuiſſet ib. Is à crimine quod damnatus eſt, ſit immunis ibid. Is

Is quomodo ignorantiæ ſuæ medeatur ibi. Illiq́; nihil ſtudioſius fugiendum quam ne contemnatur 156.1. Is ſit innocentiæ Templum, temperantiæ ſacrarium, ara juſtitiæ ibid. Eum oportet juſtitiâ indutum eſſe, ut eam reddere poſſit aliis ibid. Ille cur ſedere debeat ibid. Eius nomen à Iuſtitia ibid. Eum in criminalibus injuſtè procedentem L. Cornel. de Sicar. teneri deberi, alioquin cum ſit falſarius, punitur ob crimen falſi ibid. Is non propter munera, ſed propter virtutem veram ſententiam pronunciare debet 156.2. utramque partem & æqualiter audiat ibidem. nec munera accipiat ibid. Neque ſententiam præcipitet 157.1. Is deſerta lege ex æquitate judicare non debet 167.1. Arbitrium eius certis legibus circumſcribendum, ne affectibus convellantur judicia ibidem. Illius juramentum, ſe omnimodo cum veritate & legum obſervatione judicium diſpoſiturum 154.1. cito judicantem, ad pœnitendum properare 157.1. Is cur adeatur 169.2. Illius juramentũ 154.1. Illius munus indocti ſuſtinent, literati iis poſt terga aſſiſtunt 153.2

Iudicia prorſus à principio neglecta, contemptus opinionem pariunt, in animis civiũ 152.1. judicio ſeculari poteſtatem in ſcholares capitaliter advertendi ademptum fuiſſe 178.1. Livii de Manlio 219.2. Catuli de Pompeio ibid. Eorum ſecreta publicantem, leges Romanorum injuriæ alligant 145.2

Iudicare Regum propriè officium 152.1

Iuramentum, quo civis Reſpublica obſtrictus non permittere, ut ſit membrum duarum civitatum 55.2. Id Deus ita accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit 160.1.

Iurisjurandi effectus 104.2

Iuris prudentes Nobilitati 144.2

Iuriſprudentiam ſcientiam propriè dictam non eſſe 124.2

Iuriſdictio cui mandata eſt, is nihil proprium habet 148.2. Ea in ſpecie opponitur imperio mero 149.2. Eam eſſe eluſoriam, niſi executionem conjunctam habeat ibid. Et ſub ſe complecti imperium tanquam ſpeciem ibid. Eius definitiones ibid.

Iuliani imperatoris commendatio ob amorem in Rempublicam 63.2. Is quibus nominibus ab adulatoribus Conſtantii fuerit vocatus 195.2.

Iulianus apoſtata, cur Chriſtianis interdixerit literis 178.2

Ius belli quid in ſe contineat 12.1

Primogeniti jus in regno ſuccedendi cur ſit iniquum 87.2. 88.1

Ius Imperatorium & canonicum graviter in inceſtuoſos advertere 18.2

Ius politicum, in ſocietate parentum & liberorum magis locum habet 46.1

Ius ſuffragiorum l. Valeria univerſo populo conceſſum 53.1

Ius inter homines non inter bruta potentioribus dari 48.1. Id ignorare, turpe viro patritio & nobili 155.1. Ab eo, quod diu æquũ viſum, non facile recedendum, niſi evidens utilitas ſuadeat 172.2

Iura maieſtatis ſigna eſſe ſummæ poteſtatis 65.1. Ea triplici modo dividi poſſe 65.1

Iuſtinianus ob ſeveritatẽ vitupera.ur, quâ 4000. ob rebellionem damnavit 216.2. Quomodo ſeditionem pacarit 215.1

Iuſtiniani II. in periculo naufragij admonitio, & ad eum reſponſio 216.1

Iuſtitiam eſſe duplicem, diſtributivam & commutativam 9.2. & 165.2. Eam in Rebuſpubl. maximè eſſe colendam ibid. Vtrique parti diligentes cuſtodes eſſe præponendos 9.2. Reſpublica quomodo juſtitiam faciat 152.1. Ea obſervanda, quia Dei eſt judicium 153.2. Eam facientes beatos eſſe ibid. Ea quomodo ab Aegyptiis depicta 155.1. Eius imagines cæca & ſine manibus cur 156.1. cur acutiſſimis oculis 156.2. præcipitata voluntas eius noverca 157.1. Eam ſummam, interdum etiam ſummam injuriam fieri 169.2

Iuvenum conſilia ſæpiſſime lubrica, & licet bona, non tamen à civibus exaudiri 144.1. In quibuſdam eorum tantam eſſe & fuiſſe indolem, ut eius admiratio authoritatem ſuppleat ibid. Eos non tantum inter ſe, ſed multo magis à ſenioribus contemni, ſi his præferantur ibid. Solon cur juvenem in ſinu vetulæ pingueſcentem notari voluerit 160.2. Præcipua nobilitatis juvenes excitatique ingenii cur refrenandi 222.2.

Lacedæ-

L.

LAcedæmoniorum Reges ſingulis menſibus, jurare, legibuſque convenienter vivere tenebantur 77. 2. Veri Reges non fuerant. ibid. cur Regem parvam uxorem ducentem multarint 174. 1. Illi cur Pauſaniæ Perſis magis quam Patriæ parenti Imperium ademerint, eumque domum revocarint, & interfecerint 200. 1 Illi juſtum Athenienſes bello petendi cauſam non habentes, ſacram ementiti ſunt, & qualem 205. 1. curque ab Athenienſibus petierint, ne muros extruere pergerent 219. 2

Lacenæ honeſtiſsima reſponſio, data quærenti num adultero concubitum vellet concedere 32. 1

Lanuvium pro Municipio cenſetur 54. 1

Latinorum conditionem deteriorem fuiſſe. ibid.

Latrocinia inter modos acquirendi reponere Ariſtotelem. 170. 2. ea Germanis commendata ibid.

Laurentij Celsi Venetorum Ducis pater filio recens Duci nato, obviam ire recuſans, cur erraret 48. 1

Legati ad quem ordinem referendi. p. 8. 2. Iis ultra mandatum quicquam agere non licitum eſſe 10. 1. Quibuſdam vacuæ dantur chartæ, ut iis inſcribere poſsint, quicquid ratione circumſtantiam profuturum videtur 163. 2. Idque quomodo intelligendum. ibidem. Legatus Exercitus contra juſſum Imperatoris nihil tentet, imo pugnam licet certo victurus detrectet 163. 2 Is mandatũ non magis mutare poteſt, quam Iudex legem ſi plana ſit. p. 163. 2. Illi ſine mandato nihil turpius. ibid. eos eſſe oculos & aures Regnorum 164. 1. eſſe ſanctos ibid. Eis ſecuritas præſtanda. ibid. eos pulſantes aut injuriam facientes contra jus gentium peccare, legeque Iulia teneri 164. 1. & 2 eorum corpora eſſe ſancta 164. 2. imo & nomen apud omnes nationes ibidem. eos haud facilè impune violandos. ibid. & p. 65. 1 Illi modeſtè ſe gerant in alienis terris imprimis, ſi petitum quippiam veniunt 165 1 Illis quidem auctoritas ſuorum Principum eſt defendenda, ſed ſine arrogantia & immodeſtia 165. 1. Eis ſi legatis duriora fuerint mandata injuncta prudenti temperamento mitiganda ſunt, & licet nihil quidem de eſſentia mandati demutare poſsint, meliori tamen cum gratia, quod duriuſculum eſt corrigere licet 165. 2. & p. 66. 1

Legatum Auguſti Antonius verberibus caſtigavit, quod cum Cleopatra liberius confabulatus eſſet. 165. 1. Romanorum Legatorum immodeſtia Galli evocati ad occupandam Romam. ibid.

Legato cuidam Baſilius Muſ: pileum capiti clavo affixit quod ruſtice caput texiſſet 166. 1

Leges cur latæ. 8. 1. Lex Sybaritarum peſſima. 5. 1. Iis malos mores corrigi. 10. 1. earum inſtitutio quando fiat irrita. ib. optima quæ. 19. 1. de iis in genere 166. 1. Illa quomodo in Politia neceſſaria. 19. 1. Romanorum leges de Adulteris accuſatas fuiſſe 27. 2. Iulianum Adulteris pœnam ſanguinis irrogare. 28. 1. Leges & Divina & Legiſlatorum poteſtatem Mariti approbant, & Patrum rejiciunt 32. 1. Veterum de poteſtate vitæ & Necis virorum in mulieres cur hodie abrogata. 34. 2. Romuli quomodo intelligenda, ſic ſonans, ubi tu Cajus, ego Caja 34. 1. De bonis mulieribus leges non eſſe ferendas. 34. 2. Criminis horrendi quæ. 59. 1. & apud Romanos Curiata. 65. 1. Earum, de omnibus rebus, ferendarum poteſtatem, cum ſummo Imperio eſſe conjunctam 66. 2. Ciceronis legem de poteſtate Coſſ. legibus Romanis pugnare. 71. 2. earum multitudinem nimiam, eſſe noxiam. ibid. eas debere eſſe armatas 105. 1. & p. 66. 1. Regem Legibus tum divinis, tum naturæ eſſe ſubjectum. 115. 2. In eas jurare, non contra Regis poteſtatem 106. 1. & 2. Item quatenus contra ejus poteſtatem, & quatenus non. ibid. Illas ferendi, poteſtatem ſummæ majeſtati propriè competere 167. 2. & in eis diſpenſandi 108 1 Leges quænam, honeſtatem, pietatem, vel naturam oppugnant 154. 2. & 155. 1 Legi abrogare tantùm Principis eſſe 154 2. quæ ſumptuariæ 162 2. eam communem Reipub. eſſe ſponſionem, ibid. & inſtitu-

ſtitu-

ſtitutum ad compeſcendum improbos 166. 2. Illis utrum opus. ibid. & 167. 1. Leges univerſales in ſingularibus inſtabili circumſtantiarum viciſsitudini obnoxiis, plerumque iniquas eſſe 186. 2. Neq; unam omnibus commodam eſſe poſſe. ib. earum Rigorem corrigendi poteſtatē Prætorem habere 167. 1. Bonitatem ad Legis eſſentiam non pertinere. ibid. Legibus cur opus. ibid. ſine in Rempub. ſtare non poſſe. ibid. In qua Repub. leges Magiſtratus imperant, & interitus vicina. ibid. In ea nullos turbidos eſſe motus. ibid. Leges ab Auguſto latas, ejus ſepulchro inſcribi volebat L. Aruntius, quod his non minus, quam victoriis ſervata eſſet Reſpub. ibid. Lege quod factum eſt, objectionem non admittit 167. 2. Ea num poſſet adverſari Deo & Naturæ. ibid. per Leges multa licere, quæ honeſta non ſunt. ibid. Conſcientia an per eas excuſata. ibid. Cum Lege, errantem non peccare, nec pœnam mereri quod legitime factum. ibid. Legis Eſſentia 168. 1. Eam non valere ante terminum promulgationis, vel antequam ejus promulgatio ſciri potuit. ibid. Germanos ſuas leges Cantiunculis comprehenſas in vicis Cani voluiſſe. ibid. Earum rationes ex intima Philoſophia eſſe deſumendas. ibid. Ejus Ratio. ibid. Lycurgum ſuas leges ſcripto ſervari noluiſſe, ut melius animo ſervarentur. ib. De illarum rationibus diſputandum, antequam ferunturs 168. 1. earum omnium rationem reddi nec poſſe nec debere. ib. ea num ſervent proportionem Harmonicam 168. 2. Tuiſconem Germanum, Leges ſuas paucas Cantilenis incluſiſſe. 172. 1. Leges quo ſint pauciores, dummodo ſtrenue ſuas exerceant Vires, eo bene moratæ Reipub. melius conveniunt 172. 1. eas non facile eſſe mutandas 172. 2. earum conditionem optimam hanc eſſe, quæ ſtatum Reipubl. concernunt, ut non liceat civibus ab iiſdem deſciſcere 218. 2.

Lex cenſoria de poteſtate Magiſtratus 220. 2

Legiſlatorem, non tantum criminibus pœnas definire, ſed & bene merita præmiis mactare oportet 151. 1. Illos fuiſſe Philoſophos. 168. 1. ab iis maximè intendendum eſſe, circa diſciplinam Iuventutis, ex ſententia Ariſtotelis. p. 173. c. 2. Illudque neglectum, in civitatibus, Reſpublicæ afferre detrimentum ibid.

Legitimationis jus, penes Majeſtatem eſſe. 108. 2.

Lenocinia orationis magnum apud plebem habere pondus 201. 1

Lenoxius Comes ab Eliſabetha Angliæ Regina ex Regno Scotiæ, recuſans, cum omnibus bonis proſcriptus 56. 1

Leo Armenius cur Balbo ſe interficiendi cauſam præberet 222. 2. Leonem unius hominis potentia ad Imperium evectum eſſe 190. 2. & 191. 1. Leonis Imperatoris & mortem & Imperium libris Sybillinis præfigurata. p. 182. 2. Leonem legatum Athenienſium, vulgata ſimilitudine maris, multitudinem Aetolorum inquietam, quietam reddidiſſe 214. 2

Leſcus cur ad Regnum non admiſſus 83. 2

Liberalitas à Diocletiano prima dos Principum vocata, commendatur. p. 160. c. 1. ea quoſdam ad evertendas Reſpubl. abuſos fuiſſe 230. 2

Liber ſecundus Politicorum qualis & quid contineat 13. 2. In prioribus Politicis Ariſtotelis, non explicari principia ſed ſubjectum 12. 2

Ille non liber cui imperat mulier 30. 2.

Liberos non eſſe in familia fœminarum 15. 1

Eos in familia complecti, nō tanquam partes, ſed ut effectus 16. 1. Iis cur parentibus obediendum etiam ſit in iis, quæ iniqua vocantur 47. 2. Illis cur vis non inferenda 49. 2. quamque diu nutritio præſtanda. ibid. Eos ex prima ſocietate mariti & uxoris natos, novas inſtituere familias. 50. 1. & facile diteſcere, ſi per inſtitutionem bene evaſerint 173. 2. Eorum Generationi ſtatim à principio proſpiciendum eſſe. 173. 2. & 174. 1.

Libertas licet conditio ſit neceſſaria, ad eſſentiam tamen civis minimè pertinet 51. 2. Ejus æſtimatio apud Roman. 43. 1. Ejus amorem omnibus eſſe innatum. 44. 2.

Liberti apud Romanos pro civibus reputabantur. 56. 2. in infimo tamen civium gradu. ib. illi cur dedititii vocentur 57. 1. quæ eorum diſcrimina. ib. Latinorum Liberti-

Digitized by Google

berti cui Iuniani vocati 57.2 & cujus conditionis erant. ibid. Ij quomodo Ius Quiritium acquirere poterant 57. 2
Libertina cum quibus compararentur 71.1. & quid poſſent in ſuffragiis ibid.
Libidinem plerumque cum contumelia alterius eſſe conjunctam 195.1
Libri Sibyllini quo tempore conflagrati 182 2. Eos multa Romanos docuiſſe ibid.
Licinia Lex de cenſu 218. 1
Lites ex multitudine legum 171.2
Lituani in Polonorum Rempub. noluerunt fidem dare prius, quam ad communia comitia admitterentur 52.1
Livius cur Salinator dictus 110.2
Loco duobus Pythagoram ſimul fuiſſe viſum, ut & Ambroſius 40. 2
Locum fertilem multiplicationi civium maximè accommodatum 53.1. & 2
Logices diſtinctio in communem & contractum, quomodo illuſtretur 41. 1.
Loquacitatem fæminis communem eſſe. 92. 1. & 2.
L. Lucretius, quo argumento Quintij damnationem diſſuaſerit 221.2
L. Craſſi Senatoris reſponſio ad Philippum l. Conſulem qualis 223.2
Lucullus, cur a militibus deſertus 195..1
Ludovicum Pium ex defectu ſolis contracta mœſtitia mortem ſibi contraxiſſe. 184. 2. Illum quomodo adverſarij ab Imperio demoliti ſint 201, 1. Ludovicus, ob quam cauſam à Gandavenſibus, æquis conditionibus, ſeſe illi dedere volentibus, magnam ſtragem Exercitus ſui paſſus 216.2
Ludovicus Rex Poloniæ & Vngariæ, cur fuerit reprehenſus 229, 1
Lucrum verum quod. p. 130. 1. Id mercatoris non finem, ſed ſtipendium laboris eſſe. p. 136. c. 1. haberique peccatum difficile. ibid. Illi quomodo indulgendum 210. 2. Illius ſpes, quid patiatur. 229.1
Luxus in veſtitu, cibo & potu 162. 1. & 2
Luxuries Campanorum Hannibalem invictum, voluptate vicit 196.2
Lycurgum interrogatum, cur legibus non uteretur, reſpondiſſe, bene inſtitutos temporis utilitatem noſſe. p. 172. 2, Ejus ſententia de publica puerorum Educatione p. 157. 2. Is quomodo leges à ſe latas Spartanis perpetuas effecerit 187. 1.
Lyſander contra patriam non alia de cauſa conſilia init, niſi quod Ageſilaus res ejus geſtas contereret 197. 1. Is ceu callidus rerum agendarum Magiſter in negotio de Abrogandis. Regibus, niſus fuit, oracula corrumpere, ut illud facere populum juberent, quia non alia ratione vulgum facilius permoveri poſſe animadvertit. 203. 2. Is cur Rempub. juvandi occaſionem ſumpſerit contra Ageſilaum 211. 1.
Lyſimachus Agathocli filio venenum propinavit 49.1

M.

Macedones, ut vis & poteſtas ad unum deveniret non effecerunt 219.2
Machaus, levi ex cauſa, filiam in crucem egit 49. 1
Machiavellus Principi ſeveritatem ſuadet, clementiam diſſuadet 79. 2. Principemque à ſubditis metui vult, non amari. ib. Ejus opinio ſtatuentis, Rempubl. melius ſervari diſcordem quam concordem 188. 1. Ejus præceptum quomodo Principi per vim, Imperium, qui occupavit, ſubditi ſub obedientiam cogendi 193.2. Illum errare, ſi putat, principia potius metui debere, quam amari, unde elucet. 227. 1. & 2. Eum rectè refutari ſtatuentem, nova benefacta veterum injuriarum oblivionem nunquam inducere 223.1
Magiſtros privatos ſine conſenſu Reipubl. diſcipulos docere cautum olim erat, & privata Schola Rhetorum rejecta probarunt 177. 2
Magiſtratus populo qui reddiderint 52. 2 Magiſtratu cur opus. 59. 2. Ab omnibus Magiſtratibus ad Majeſtatem dari provocationem 8. 2. Alterum Magiſtratuum ordinem verſari circa reditus publicos, & ædificationem Vrbium, Palatiorum, Templorum 9. 1. eo generati quodam opus eſſe, in Democratia & Ariſtocratia, cujus ſuprema lex ſit ſalus Reipublicæ 9. 1. In Monarchia etiam Magiſtratibus opus eſſe 9. 1. quales apud Impp. Prætorio, apud Francos Major domus. ibid. Eum officiis diſtingui. ibid. Illis conſtitutis ita indulgendum, ne aliquando Majeſtatem in ſe transferunt. ibid. Novo opus

 eſſe,

eſſe, ad Iuſtitiam exercendam 9. 2. Illi Magiſtratus qui contractibus corrigendis & ſuppliciis irrogandis præfecti, quomodo vocentur. ibid. Eum adeundi poteſtas, inter requiſita civis non habetur, quia Romæ non omnibus conceſſum. Solon etiam infimam civium claſſem à Magiſtratu repulit, quem veteres Rom. etiam ſunt ſecuti 52. 2. Magiſtratum gerentium paupertatis exempla 60. 2. Illius diverſitatem ex opibus æſtimantes ab Ariſtotele cur refutentur 60. 2. eas poteſtate communicata uti. 104. 2. Eum inſtituere majeſtatis eſt. 108. 2 eum exteris communicare pro ſacrilegio habetur. 114. 1. Civium Mores illi debere eſſe cognitos 114. 1. Illi, depoſito officio, litem poſſe intendi 130. 1. Ei, utrum munera accipere licitum. 135. 2. Illius venalitatem, interitus Imperij notam eſſe. 136. 1. Eaque pecunia præfertur virtuti. 136. 2 Is vitiis careat, cæteris ſit ſpecimen 137. 1. Officium ejuſdem boni. quod. ibidem. Nihil illi pernicioſius eſſe quam contemni. 137, 2. An illos diu continuare, ex uſu Reipub. ſit 138. 2. Illius continuatione, tempus exigendarum rationum eluditur 139. 1. Illi tria cogitanda, quod imperet hominibus, quod imperet ſecundum leges, quod non ſemper imperet 139. 1, Multis ad eum aditus dandus. ibid. eundem non ſæpe reficiendum eſſe, quaſi plures digni non eſſent. ibid. Ex eo cujuſque virtus maximè cognoſcitur, Magiſtratumq; virum indicare 143 1. Unde denominatus 146. 1. de illo in genere ib. quomodo hoc loco accipiatur. ib. quid illius proprium. 146. 2. ejus definitio difficilis ibid. vera ejus definitio 147 2. unde illi judicandum 148. 1. in eo poteſtas maximè requiritur, quia Vicarius ſummæ poteſtatis 148 1. eum habere poteſtatem propriam 148. 2. cur Cujacius & Sigonij definitioes vitioſæ. ibid. Ejus diviſio 149. 1. Alium eſſe majorem aliam minorem. ibid. Summis Magiſtratibus Reipublicæ curam demandari. 149. 2. Illius Miniſtri. ibid. Summum Magiſtratum nimia potentia non eſſe armandum p. 150 c. 1. Iuſtitiarij qui. p. 151. c. 1. Illi an interdum licitum ſit mentiri. 187, 1. In illius manu conſilia Reipublicæ. 188. col, 2. Ille quomodo ſe gerere debeat, tum erga collegas, tum erga ſubditos. pag. 210. 1. Minoris eſſe juſſa majoris exaudire, 210. 2. Is quomodo rectè agat erga ſeipſum. vel erga collegas. ibid.

Magiſtratus potentes, ne ad exuperantiam evadant, quomodo cavendum 220. col. 1. Is quibus committendus ex ſententia Ariſtotelis. 220. 2. Magiſtratum virum oſtendere. 233. 2. ex Balbo patet, qui ab omnibus capax Imperij judicatus, niſi imperaſſet. ibid. Eam non eſſe perpetuum, ſed brevi temporis ſpatio mutari debere, cur ſalutare 221. 1

Macrinus Imperio privatus ob Galam 194. ſine jurgio ſineque offenſa 39. annos vixiſſe cum uxore. 33. 2. Is cur Caracallam interimendum curaret 192. 2

Magiſtro, Feſto, idem quod Moderor vel Guberno. p. 146. c. 2. Idem eſſe ac imperare. p. 8. c. 2. Magiſter quis dicatur. 146. 1.

Mahomet morbo ſuo abuſus fingebat, ſe ad Dei colloquia abripi, ſicque regnum augebat 205. 1.

Majeſtas quæ imperat, cur indigeat Vicarius, 8. 1. Ejus diviſio, ut in ſenatu reſideat authoritas, in populo poteſtas, 66. 1. in illius communicatione nihil poſſe divitias, nihil poteſtatem 60. 1. eam conſiſtere in indiviſibili, de qua majeſtate verum ſit 66. 2. ejus Iura in Republica mixta, quomodo dividenda. ibid. ea vero Bodinum non rectè diviſiſſe. ibid. Majeſtatis Iura quæ 107. & ſeqq. Poteſtas ferendi & abrogandi leges. ibid. Poteſtas ſine provocatione. 108. 2. & Magiſtratus conſtituendi. ibid. & 109. 1. Tributa & vectigalia exigendi & impenendi. 109. 2. Arma tractandi. 110. 1. Venandi, monetas cudendi. ibid. ut Majeſtas tutela ſalutis Imperij ſecundum Curtium 163. 1. Ita contemptus pernities ibid. Eam totam pluribus communicari non poſſe 662. 2. eidem majorem reverentiam è longinquo eſſe, continuumque aſpectum minus verendos magnos homines ipſa ſocietate facere. p. 226. c. 2. eam quamlibet virtutem ſpectabilem facere. p. 225.

p. 225.2. Ea quomodo authoritatem ſuam retineat 225.1. & quomodo amorem ſubditorum promereatur 223. 2. Eius jura minora ſubditis etiam communicari poſſe 111. 1. Iura plena non item, ibidem. Eius læſa crimen in quos committi poßit 107. 1. Iura Maieſtatis in Repub. mixta nulli parti ſoli committi poſſe 66. 2

Maleficia puniri pertinet ad quietem Reipubl. nec querelis aliorum, qui læſi ſunt aliter ſatisfacere poſſumus 153. 1

Mali latenter ſubrepentes principium cognoſcere, difficilimum 207. 2

Manceps unde dicatur 41.2.

Mandatum ſolvi morte 164.1

Manlius cur plebem extimulârit, contra Patres 431.1. *Eiuſdem oratio* 131.1. *Eum domi concionatum, plebemq́; contra Patres animaſſe* 232. 1. *cur turbas excitârit* 210. 2. *Eiuſdem ſeditionis cauſa* 196.1

Marcus Aemilius Lepidus & M. Fulvius quomodo inimicitias depoſuerint 223. 1. *M. Antonius ut & Nerva, cur totam ſupellectilem vendiderint, hoc non attento, quod fiſcus ad bona Monarchæ, & non totius Reſpub. pertineat* 228.2

M. Agrippa, cur ſe in Aſiam receperit præſentiq́; tempori ſubduxerit 218.1. *Is ædilis cum eſſet, anno* 721. *omnes Aſtrologos & incantatores, ex urbe ejecit* 183.1. *quod a Vitellio poſtea & aliis Imperatoribus, repetitum fuit* ibid.

M. Curtii ſententia de cenſu civium 182.1.

Martia concubina cur Eunuchos ad interficiendum Imperatorem Commodum extimularit 193. 1

Marcus Popilius Conſul Roman. ſeditionem populi quomodo compeſuerit 214.2.

Martius Coriolanus indignatione ductus in patriam hoſtes duxit, ceßitq́; matris uxoriſque precibus 221. 2

Marocco & Feſſa Rex dominicè imperat 99.1

Mas & fœmina in familia quomodo conſiderentur, an in ſpecie, an in individuo, 16.1. *Illique conſiderationi nihil detrahit polygamia Salomonis, Commodi, Vlodineri Moſcovitæ, & Turcarum* 16.1.2

Maßilia Phocenſiũ Colonia licet fuerit pauperrima, optima tamen Rerumpublicarum a Cicerone vocata 61.1

Matrimonia ſenũ impunè diſſolvi non poſſe ob ſterilitatem 29. 1. *à Solone Matrimonium ob ſterilitatem uxoris & impotentiam viri diſſolutam eſſe* 29.1. *Id ſpadonibus permittitur* 29 2. *Ad id diſſolvendum, cur ſterilitas non ſufficiat ibidem. Quo tempore id contrahendum* 36. 1. *Ea quot modis apud Romanos inibantur* 28. c. 1. *Ea minus felicia fuiſſe inita, cum mulieribus dignitate & nobilitate ſuperioribus* 39.2

Mauritius Imperator, primum amicos, mox liberos, ad ſupplicium rapi vidit, ſine lachrymis 49. 1

Maximus cur ſeditionem moverit Gratiano & Theodoſio 190.2

Mecænatis adhortatio ad Auguſtum, de inſtitutione puerorum publicè inſtituenda 172. 2

Media ad finem ducentia, neminem excogitare poſſe, niſi finem prænoverit, cui fini ea adhibere velit 4. 1. *eſt enim finis quaſi meta & terminus, ad quem media collineant ibid. Ea Principi autoritatem conciliantia eſſe duplicia* 225. 1. *nihilque intereſſe an verè ſplendorem addant, an addere putentur* 225. 1

Mediolanenſi Senatui, Ius extremæ provocationis datum eſſe à Carolo V. 111.1

Medicorum concors ſententia de morborum ſublatione 180. 2. *Iis, qui in Medicina compoſitivo ordine progredi voluerunt, idem accidiſſe, ac antiquis Philoſophis* p. 2. c. 2. *Medicorum & Medicinæ laus* 125. 2. *Multitudinem illorum ſignum malæ Reipub.* 172 1. *Eos olim pro Diis habiti* 126. 1. *Cur illorum quidam irriſus fuerit, qui mortem volebat præcavere in æternum* 179. 2

Medicinam ordine reſolutorio eſſe proponendam & docendam 2 1. *Reges & Pontifices eam exercuiſſe* 126. 1. *Eam in tres partes commodè ſecari poſſe* 2.2. *Eam non traditam compoſitivo ordine, & quare* 3.1. *Et num illi, qui eo modo eam tradiderint, rectè fecerint* 2.2

Megarenſium ſtatus popularis quomodo diminutus 195. 2

Mendicantes non eſſe ferendos p. 177. c. 1. *Eorum ob multitudinem Xenodochia, Noſocomia*

ſocomia, & alia hoſpitalia, Imperatores ædificaſſe 41.1
Menes Rex Aegyptiorum primus 77.1
Menenius Agrippa cur ſeditioſum populum facilius ex ſacro monte reducere potuerit quàm omnis alius 214.1
Mercatoris anima quo vadit 130.1. Ab iis qui emant, quod ſtatim carius vendant, ſordidi ſunt 130.2. Eos ad peierandũ pronos meritò taxari 170.1. Eos à Republ arcebatur Thebani, niſi decennium abſtinuiſſent à mercatura 138.1
de Mercatorib. in gen. 128.2. & 129.1. & 2.
Mercaturam & Negotiationem apud nonnullos ad augendas opes publicas uſurpatum fuiſſe 231.1. Eam aliquid ſordidũ habere 129.1. Rudolphi Bohemiæ Regis num approbanda 231.2. Ea quomodo Principibus interdicta, & quomodo iis indigna non ſit, 231.2. Eam eſſe occaſionem Religionis propagandæ 129.1. Eam duplicem eſſe, tenuem & copioſam 129.2. Ea Nobilitatem & virtutem elangueſcere 129.1. Regis Hiſpaniæ qualis 231.1. Eam honeſtò inſtituendam 130.1.
Merlini prophetia ubi legatur 181.2
Mercis malè emptæ pœna quæ 40.2
Meritum electi quæritur, quando pecunia non amatur 136.2
Meroë robuſtiſſimum Principem elegerunt, ut Aethiopes Maximum 61.2
Methodum medendi in tribus conſiſtere, in Diæta, chirurgia & pharmaceutica 2.2. Eius regula ſecundum Ariſtotelem unde ſumatur 3.2. Medicorum in curandis morbis qualis 206.1
Metum urgere, & pericula fortes facere cur 206.2. Ex eo deſperatio 191.2
Michaël Ducæ filius, in Pſelli ſui ſchola ſudans, rerumque adminiſtrationem Nicephoro relinquens, à Nicephoro Botoniate ſuperatus in Monaſterium detrudebatur 194.2
Mieſconi Regis Boleslai filio, quare regnum fuerit denegatum 83.2
Miles ob raptum unius Galli ad mortem deſtinatus p.171. c.1. Cur militum præſidiis Tyranni, ſua latera amare conſueverunt p.193. c.2. Militiam per ſe non nobilitare 126.2. nec dignitatem dare ibidem. ſed eam quæ cum præpoſitura eſt, dignitatem habere 127.1
Militaris Ordo apud Polonos primas tenet 126.2.
Milonem uno die 300. ſervos manumiſiſſe cur 10.2
Mimi cuiuſdam dictum ad Maximinum qui ab uno occidi non poteſt, à multis occiditur, quid innuat 198.1. Qui Mimi 131.2
Minos quare juſtus vocatur 90.2
Mirum in Repub. Rom. quid 202.1
Miſericordiam in iis non faciendam, quæ LL. definita ſunt 153.1. Quæ ſit injuſta ibid. Eidem omnes virtutes cedere honorabiliter non recuſant ibid.
Miſer ille, qui ex alieno pectore ſapere cogitur 155.2
Mixta Reſpub. ab interitu ſalva 180.2
Moderari in maxima licentia difficillimum 233.1.
Modus bellũ ducendi hodie longè alius quam olim 6.2. Quo modo Hermocrates Syracuſan. Dux milites ſuos Carthaginenſibus ſuperatis ad vigilias excitârit p.207. c.1. Modum patriæ poteſtati poſitum eſſe à Valentiniano & Valente 49.2. Modus ſeſe jurgandi per candens ferrũ, cur ſublatus 213.1. Pecuniæ acquirendæ minus Regulares qui 231.2. Modi ærarium ditandi qui 228.2. 229.2. & 230.1. Modi obtinendi civitatem p.54. c.2. & 56.2. & 57.2.
Moneta cudendi jus Maieſtati competit p.111. c.1. Civitatibus poſt modum nonnullis indultum ibid. Eius corruptorem Maieſtatis teneri ibid.
Monarcha extraordinarius 77.1. Eum plenam poteſtatem habere ad tempus ibid. Quomodo à Græcis vocetur ibid. Eum legibus non eſſe ſubjectum 77.2
Monarchia à Platone & Ariſtotele dividitur in βασιλικὴν & Τυραννικὴν p.62. c.2. Illa de quibus & quomodo prædicetur, p.63. c.2. Omnis Monarchia Regnum norma p.63. c.1. Eiuſdem veſtigium an appareat in Conſulibus Romanis 70.1. & 2. Eam non omnem veſtigiam. p.77. c.1. Et prima an violenter inſtituta ibid. In illa introducenda populo aliquid indulgendum 72.2. Eam Rerumpublica-

publicarum primam & antiquiſsimam eſſe 76 2. Bodini que ſententiam contrariam refutari 77. 1. Ea quotuplex ſit 77. 2. & 78. 1. Eius differentia rurſus quintuplex p. 77. c. 2. & p. 78. c. 1. Eam optimam & commodiſsimam eſſe, àque bellis atque diſsidiis liberam 102. 2. & 103. 1. Eam inter duas æqualiter diviſam conſiſtere non poſſe 78. 1. & 2. A cæteris diverſam Monarchiam, an Reges Heroici conſtituant 78 1. 2. Monarchiæ quomodo ſenſim delapſa 186. 2. Variis modis eam eſſe propagatam 61. 1. eam qui ſuſtulerint, & quam ob cauſam factum 213. 1

Monarchia olim in uſu erat, ceu remedium ſeditionis compendioſius, quod totius Reipub. perniciem ſecum non trahebat; quæ ſecū diſcertabant, ſoli diſſentientes, extra periculum reliquorum civium 213. 1. Eam jure non permiſſam 213. 2

Morum novorum inductionem, parere diſcordiam 114. 1. Mores pravos naturaliter odiſſe ſolemus 194. 2. Is conſpicuum eſſe debere, qui datur imitandus 137. 1. Inter duos æquè bene moratos, Nobilis genere eſt magis honorandus, ignobilis verò magis commendandus 133. 1

Morbus, ex quibus cognoſcatur, & quando curabilis 3. 1

Mortem portendiſſe Bruti & Dioni hominis deformis occurſum 192. 2

Mos Hiſpanorum in puerperio uxorum 31. 1. Mos ineundi matrimonia diverſorum populorum diverſus 40. 2. Mos Philippi Macedonis à diſſentibus Græcis ad controverſias decidendas acciti 203. 1

Moſchorum civitates mœnibus quis muniverit 58. 1

Mulcta filij à patre facta, ſine præſcitu eius, quandam filiam ſibi deſpondentis, Epidamnum everſum eſſe 18. 1

Mulieres à ſucceſsione feudorū excludi 94. 2 & 95. 1. Earum æmulationem familiam excedere 162. 1. Mulieres Syracuſanorum quas ποταγωγίδας Ariſtoteles nominat, Turbis ſeſe miſcuerunt, & Tyranno ſenſu plebis renunciare ſolitæ erant ut delatores 207. 2. Optimarum magna raritas 34. 1. Mulierem impotens animal, quod ſi par eſſe cœperit, continuò ſuperius eſſe vult p. 33. c. 1. Ea en filias & ancillas, inque familiæ adminiſtrationem, cum marito ſuo habet diviſum, virum tantem in totam familiam & uxorem 54 1. Illa cur detegenda non ſint 38. 2. Et an ad imperium admittendæ 91. 1. Eas maritis imperare contra jus divinum & domeſticum 96. 1. Eas eſſe imprudentes, inconſtantes & loquaces 91. 2. & 92. 1. Ea an in genere animalium ponenda 92. 1. earum verum ornatum in pietate & pudore collocatum 162. 1. Earum apud Romanos conditio 94. 1. & 2. Earundem à Senatu excluſio 103. 2

Multitudinē ſine ordine confuſionē eſſe 7. 2

Munera excæcare oculos juſtorum 156. 1

Municipum & colonorum quoſdam fuiſſe gradus & genera duo 54. 2. cum ſuffragio ſcilicet, & ſine ſuffragio ibid. Qui eorum primi civitatem obtinuerint, & cur 54. 2. Suis utuntur legibus 54. 1. ſacriſq; gentilitiis fuiſſe uſas ibid.

Municipiorū ſacra municipalia vocantur 54. 1. Quæ municipes habuerunt ab initio, ante civitatem Romanam acceptam ibi. Quibuſdam indultum eſſe ut ſoboles originem referrent ad matrem 55. 1.

muros civitatem non facere 50. 2

Mutabilitas rerum benè accommodatur ad Rempub. 180. 1.

Nihil ſubito mutandum, quod omne ſubitaneum naturæ inimicum, Rebuſq; publicis nihil detrimento jus accedere poſſe quàm repentè mutari 209. 1

Mutatio crebra Magiſtratuum, ſubinde ſanctionib. conturbat Remp. dum quiſq; ſuum Magiſtratū novis legibus memorabilem facere nititur 139. 2. Eam Reipub. fieri vel in melius vel peius, prior perfunctiva vocatur, poſterior corruptiva 180. 1 Ea in Repub. neceſsitate ita efflagitante, quomodo inſtituenda 209. 1, Ea facilius dolo & fallacia, quam vi introducitur 187. 1. Eam ſpontaneam non tantum in Monarchiis locum habere, ſed etiam in aliis Rerumpub. formis 186. 1. Rerumpub. mutationes quaſdam ex ſitu ſtellarum derivare 183. 2. In iis quomodo progrediendū 209. 1. In iis, quæ ita inſtituenda, ut a populo non ſentiantur, priſtinam rei umbram

umbram eſſe retinendam. p. 209. c. 1. quæ enim ſenſim fiunt, à paucis deprehenduntur 209. 1.
Mytilenenſes ſocios à ſe deficientes qua pœna mulctarint 178. 2.

N.

NAtalium reſtitutio ſummæ Majeſtatis eſt. 108. 2.
Naturam hominem in tenebris & ſolitudine vivere non voluiſſe, cur 14. 2. eam degenerem non facile corrigi 84. 1. nihil illico natum, perfectum 166. 2
Narſes homo violentus & ſanguinarius reapſe, ob quam cauſam pius & Religioſus habitus fuerit 209. 2
Neapolitanos Gynæcocratiam deprecatos eſſe 95. 1. eorundem Academia jus 178. 1
Necare privatim latronis in modum eſt interficere p. 48. 2. Participes ſeditionis omnes necare velle, eſt neminem habere, cui imperare poſſit 217. 2
Neceſſitas multa probat, quæ per ſe non probanda. 213. 2. ejuſdem abominanda duriſſimæ leges 192. 1. eam magnam imbecillitatis humanæ Patrocinium eſſe ex ſententia Senecæ 192. 1
ob Neglectum rerum publicarum plurimi, perierunt, ex quorum numero Sardanapalus & alij 194. 2
Negotia magna magnis adjutoribus egere. p. 59. c. 2.
Nepos Archelai Rex Macedonum quare trucidatus ſit. 197. 1. Primogenitus patrueli præferendus in ſucceſſione. p. 89. 1. & 2.
Nicanor de Rege Macedonum Philippo male loquens, quomodo eo perductus ut ubique Philippum laudibus extolleret. 219. 1
Nigidij exclamatio, dum Auguſtus natus. 182. 2.
Nimrodi Dominatus violentus & Tyrannicus 77. 1
Nobilitati per mercaturam aliquid decedere, etiam in illo loco, ubi ex ſtatuto licet nobilibus negotiari 129. 2. Ea quid ſit 121. 1. 7 Turcis nullam cenſeri niſi quam ipſa facta pepererant 122 1. Veram ſuper virtutem fundare. ibid. Generis nobilitatem, ſtercoris nobilitatem eſſe. 122 1. ſine divitiis eam eſſe mortuam. 121. 2.
Ejuſdem fundamenta duo 122. 2. Imperij Romani Nobilitates quæ 127. 2. Poteſtatem conferendi Nobilitatem ad Majeſtatem pertinere 123. 2. Nobilitatem ex genere deductam. nova virtute ad augens, præferendus. ibid. Nobilitas generis quid 122. 2. ea filia ſcientiæ 124. 1. Nobilis quis 127. 1. & Nobile quid 121. 1. Nobilis ejus qui ſit, qui naſcitur collatio 123. 1. qui propriè dicantur 123. 2. Neminem naſci nobilem 124. 1. Nobiles negotiari prohibiti. 129. 1. eorum ordo. 127. 1. quot modis dicatur. 122. 1. Eos ad magiſtratum parum ſpei habentes populo ſeſe ſubmittunt 201. 2. Pro nobili ſe venditans, cum non ſit, Majeſtatis certè falſi tenetur 123. 2. eorum quoſdam piis ingenio 197. 1
Quomodo Nomen Peregrini ortum traxerit 7. 1. Quibus nominibus prima ſocietas quæ Mariti & uxoris à Cicerone indigitetur. 19. Eorum nomina, qui pro patria pugnantibus armamenta victum & pecunias de ſuo conferebant 218. 2. Id parentis & Patroni ſemper debere eſſe ſanctum 46. 2.
Noribergenſium M. conſilium, ex quot perſonis conſtet 102. 1.
Norma Monarchiæ quæ 63. 1
Numam effeciſſe, ut fides ac Iuſiurandum ſine legibus ac pœnarum metu regerent civitatem 172. 1. & 173. 1
Numeros Platonicos rebus obſcuriſſimis applicari proverbium evincit, proindeque in cauſis interitus Rerumpubl. negligi. 181. 2. Illis vim efficiendi attribuere velle ſtolidum ibid.
Nummi ſecundum Ariſtotelem, quid 198. 2 Eorum valor, acquirenda pecunia modis irregularis. 231. 2. ut & ferreorum pro aureis ſubſtitutio ibid.
Nuncij terreſtres ob quam cauſam introducti ſint in Senatum Polonorum 220. 2
Nuptiæ in pueritia non contrahendæ ne Reipublicæ noceant 21. 1. Ad objectionem cujuſdam perhibentis Nuptias cognatorum firmiores efficere Nuptias reſponſio. 18. 2. Secundas, Tertias & Quartas, alterum Polygamias ſpeciem laſcivas atq; illegitimas eſſe. 25. 2. Secundas Moſco-

vitiis eſſe conceſſas, Quartas ſimpliciter denegatas 25. 2. Eas iteratas ſcripturam approbare, quia vidua indigent remedio, eaſque D. Paulus jubet ad conjugia redire. ibid. Eas eſſe honeſtam fornicationem. ibid. De iis Tertulliani ſententia. ibid.

Nutrices ex Meretricibus pueris minimè eſſe adſciſcendas 174. 2

Nutrimentum vertitur in ſubſtantiam nutriti 174. 1

Nutritio quamdiu praſtanda liberis. 49. 2.

O.

OBjectio Bodini contra parentum ſævitiam in filios 49. 1

Obligationem ad ea nō eſſe, quæ ignota 30. 1

Oblivionem injuriarum privatarum Majeſtati authoritatem obtinuiſſe 217. 1

Obſtare principiis cur utiliſſimum 207. 2

Obſtetrices non minus puniri ob malam curationem ac Medicos 175. 1. quod earum officium 174. 2

Occaſiones veris cauſis cur non annumerentur. 181. 2. Idq; etiam cur in morbis. 181. 1.

Occurſus hominis de formis olim ominoſas fuiſſe 37. 2

Ocrea inſolubiles ſponſarum Turcarum quid denotarint 62. 2

Octavius filium interficere voluit, quod Dominum genuiſſe diceretur 70. 2.

Odij privati pertinacia non raro in publicum exitium ſtimulat. 144. 2

Odoacer Italiæ Dominus proclamatur 99. 2

Oeconomia quibus includatur terminis 13. 2 cur non habenda pro parte aut appendice Politices ibid.

Oenopta Athenienſium in convivio obſervabant, quid quiſque biberet, & contra ebrios actionem inſtituebant 162. 2

Officiales duobus modis prodeſſe aut conſilio aut auxilio 8. 2. Eorum definitio. 134. 1. In illius regi eorum probitatem 137. 1. Eorum ſalaria 135. 1. & 2. Eorum virtus. 136. 2. Eorum neceſſitas 133. 2. & 134. 1.

Officia nonnulla Reipub. ita neceſſaria eſſe, ut carere iis minimè poſſit. 140. 1. ea quotuplicia. ibid. Ea civibus reſervanda quæ cum lucro conjuncta: idque cur. 224. 1. Officia Reipublicæ eſſe duplicia 8. 1. & 2. Ea ſine quæſtu vulgus non appetere 210. 2. Eorum multa an unus ſimul gerere debeat. 138. 2. Inquilinos ad ea ſuſcipienda cogi poſſe. 134. 1. & 135. 2. Unum in uno tantum verſari debere officio. 138. 2. Ad ea utrum conſanguinei ſimul evehendi. 138. 1. In eo eoſdem diutius detinendos eſſe, quæ cito expediri non poſſunt, aut quorum adminiſtratio uſu ipſo addiſcitur 140. 1. Ea ambientes non admittendos, niſi id faciant ad evertendos potentiorum & improborum conatus 135. 2. De iis in genere 133. 2. Neglectum proprij commodi neminem ab officio detrahere debere 135. 1. Ea recuſantibus data 136. 1. Ejus brevitatem homines attentiores facere ad rem ſuam 139. 2 Illa quæ cum magna poteſtate, & vi armorum conjunguntur perpetuari nondebent 130. 2. Idem ſæpe ex curatione abire in Magiſtratum, ſi conſuetudine cœperit continuari. p. 163. 1. Officij Regij ſumma quæ. 7. 2. Verum officium viri uxorem regere, uxoris vero, viro obedire 30. 1. Officium parentum in liberos quodnam. p. 49. 2.

Oligarchia quomodo in Cnido & Chio perierit 196. 2

Ὀλιγαρχία, quomodo introducatur 206. 1

Opera publica 151. 1

Operari finem Medici non eſſe, potius ſanitatem ipſam 3. 1

Operationem virtutum ſummum bonum eſſe. 5. 1

Opes male inſtituta nihil prodeſſe. 173. 2.

Opes & pauperiem diverſitatem in Magiſtratibus non facere 60. 2. & 61. 1.

Opifices 136. 2. Illi voluptatum Miniſtri à Repub. amandandi 131. 1. Illi qui honeſtioribus utuntur mediis & plus proſunt Reipub. potiorem obtinent locum. 132. 1 Opifices neceſſarios in optima Repub. civibus non eſſe miſcendos, & cur 130. 2 in opificiis vilibus, vitam traducens virtutem ſectari nequit ibid.

Opinionem vilem quæ alias, principibus in animis vulgi excitent 195.

Optimates cur lites movere ſoleant. 189. 1. Illi Rheginorum Ariſtocratia in auxilium, ex Urbe Imera veteranos vocando

Digitized by Google

contra adverſarios, ſe cum adverſariis ſua Republica privarent, utraque enim pars ejecta 202.2

Oracula non ſemper vera, ſed plurima falſa docuiſſe 182.2

Orandum & laborandum in omnibus quærite & auſpicato fieri debent 234.1

Oratoribus popularibus quomodo obviam itum fuerit. p. 209. 2. *per eos δημαγωγοὺς multæ mutatæ fuerunt Reſpub.* 145.1

Ordo ad quid referatur. 59. 2. *Eum deſumendum eſſe a noſtra cognitione* 3. 2. *ſine eo diſcere quidem poſſumus, ſed difficilius & majori cum tædio.* 3. 2. *unde is invenitus, ut lumen obſcuritati, facilitatem difficultati addat. ibid. Eum inſtrumentum diſcendi eſſe, quod ad id excogitatum ut diſciplinam difficiliorem reddat. ibid. Eo bene digeſto homini nihil utilius nihilque pulchrius.* 115. 2. *ut in eo unum primum, a quo cætera dependent: ſic in Reſpubl. ordine quoque caput, imo ſumma poteſtas, quæ cætera omnia ſibi ſubordinat.* 59.2. *Ordinem, qui procedit a principiis ad totum, non ſtatim ordinem compoſitorium eſſe, quia talis ordo artificialis non eſt, ac proinde non ordo.* 3.1. *Reſolutorium compoſitivo debere eſſe contrarium* 2.2

Ordinis & ordinationis vocabula quid deſignent 59.2

Ordines Monachorum ſine Papæ authoritate obortos eſſe prohibitos 177. 2

Originem partus ad Patrem referre ſatius eſt 55. 1. *Filij enim ſequuntur conditionem Patris* ibid.

Oſcula, quæ hodie amoris ſigna, qua intentione olim introducta 32.2

Oſtraciſmi effectus p. 221 2. *Athenienſium quis* 150.1. *Athenienſium & Argivorum cur introductus. ibid. Eum interdum Reſpubl. utilem fuiſſe, cur. ibid. Is cur Ariſtoteli non per omnia placuerit* ibid.

Otioſos homines tanquam bilem & pituitam ex corpore ejiciendos eſſe. 176. 2. *Eos capite plectere apud Ægyptios in uſu fuiſſe* ibid.

Ottho Primus, quomodo reiteratas Romanorum defectiones mulctarit. p. 216. c. 2.

Otthonis Magni ſeveritas laudatur 81. 1.

Ottho Vrſeolus, Dux Venetor: relegatus. 76 2.

Ovem a capra lactatam magis hircire adeoque ejus ingenium lacte mutari, experimur 174. 2.

P.

PAlladem à fœmina natam, cur negarint veteres 91. 2

Papa & ejus poteſtas 116. 2. & 117. 1. & 2. *Item* p. 118. 2. *Eum eſſe omnipotentem & omnia quaſi facere poſſe, quæ Deus facit. ibid. Eſſeq; ſupra, contra, & extra Ius.* 7.2 *ad eum pertinere condonationem culpæ, pœnam vero corporis ad Regem* 119. 2

parentes natura debere liberis alimenta. 15.2. *Eorum cur potiſſima ratio habenda in Matrimonio contrahendo.* 35.1, *Eorum ſeu vitia, ſeu præpoſteras cogitationes in libris ſæpiſſimè effigiari.* 174.1. *Eorum authoritate quis Major* 21. 2

Pariendi terminus qui in Maribus, & qui in fœminis ibid.

Pariſienſes annuis Magiſtratibus uſi ſunt. p. 77. 1.

Parricidæ quomodo hodie puniuntur. 46.2. *Illi licet verbis edicti non habeantur infames, re tamen ipſa, infamiæ notam non effugiunt.* 46. 2. *Eos non tantum acriter caſtigarunt homines, ſed eos etiam ultrice pœna per totam vitam proſecutus eſt Deus.* 47.2. *Illi deficiente aqua ab Hadriano ad beſtia damnati.* 47. 1. *Eorum pœnæ explicatio.* 47. 1. & 2. *Vtraq; pars audienda* 156. 2

Pater compelli poteſt à Iudice ad alimentum filio præſtandum 49. 2. *Patrum Romanorum tempore, Tribunorum plebem, à cætero populo, abrumpentium, conſilia qualia* 20.1,2. & 202.1 *Illorum factum, à partibus Cæſaris preſſorum, & Remp. à plebe occupatorum,* 202.1 *Illi cur plus Iuſto agant in caſtigandis filiis* 49. 1.

Paterfamilias, quia rebus ſuis omnibus ſimul & ubique adeſſe nequit, ſervo vicario indiget 41. 1

Patriam unam omniũ caritates complecti. 65.1. *contra Patriam ingratam arma non movenda.* 134. 2. *Multos adhuc ejuſdem amantes inveniri, qui in ejus gratia privatarũ injuriarum obliviſcantur.* 212.1.

Patrimoniũ & pecunia vita hominis. 198.1

Pauper

Pauper præſumitur nec Deos, nec iuſtitiam, nec honeſtatem curare 138. 1. *Illi facilius eſſe contemptum effugere, quam divites invidiam* p. 190. 2. *Illi etiam ex lege Draconis, apud Athenienſes ad Magiſtratum admittebantur* 52. 2. *Eos timidos eſſe, nec ſat animi habere, ad imperandum* 137. 2. *Eorum Imperium difficilius in divites, qui parere non didicerunt* ibid.

Paupertatem in omnibus Reipub. ſpeciebus fuiſſe repertam 82. 1. *Eam homines facere contemptibiles & ridiculos* 157. 2. *Magiſtratus vero ſuſpectos* 138. 1. *Eamque æque ac nimia divitia, in magnis perſonis periculoſam* ibid.

Parvum quod viſum, ſæpius magnum quid effeciſſe 202. 2

Pauſanias cur reprehenſus fuerit 195. 1. *cur ab Imperio remotus* 224. 2

Peccare quid ſit in Republica cum beneficio. 205. 2

Peccata multorum paucorũ cædibus expiari paſſos, in Hiſtoriis ſumme laudari 215. 2

Pecunia alter ſanguis 198. 1. *a quocunque pecuniam recipere ſervitutem ſubire eſſe* 230. 1. *Ea nobilium cædem non eſſe expiandam.* p. 169. 2. *Ea Generoſitas & virtus comparari non poſſunt* 124. 1. *Pecunias nervos rerum agendarum eſſe.* 150. 2. *præſentariũ quæ.* ibid. *Eam eſſe obſidis vice* 137. 2

Pedites Alexandri cur indignati 196. 1

Peguſinus Rex quomodo regno exutus 191. 1

Pelopidam natura Imperatorem fuiſſe quomodo intelligendum 41. 2

Penſionem quæ ſociis imperabatur modum ærarium diſandi eſſe 229. 2

Peregrinis quamvis ſociis, non debetur a tota Repub. defenſio 113. 1. *Illorum jus melius, quam civium Repub. prolapſa* 112. 2 *Eos civibus præferre, ad menſam vocare & Reip. cuſtodes efficere Tyrannorum eſſe, non Regum quorum cuſtodia conſiſtit in civibus* 234. 1. *Illis an publica officia committenda* 112. 2. *Eos indigenis anteferre in legitima Repub. iniquum eſt* 113. 1. *Eos ſequi tenere conſuetudinem loci, in quo morantur* 112. 2. *Eos ſæpe Rebuſpub. profuiſſe* 112. 1. *Peregrinus, quis apud antiquos, & quis apud nos* 111. 2. *Ii in civitatem ordinem ſe ingerentes* 159. 1. *Et utrum in Rempub. admittendi* 111. 2. *Eos antiquitus hoſtes fuiſſe vocatos* 7. 1

Periander Tyrannus Corinthiorum, ſolis fori & portuum tributis contentus, tributum non imperavit 199. 1. *Periander Ambraciæ Tyrannus cur perierit* 197. 1

Pericles cur bellum concitarit 192. 2. *quomodo ſeſe in deliquio ſolis geſſerit* 184. 2. *cum ſub titulo curatoris Reipubl. reipſa Principem fuiſſe* 71. 2. *cur rogatione ad populum perlata obtinuerit, ut civis ex peregrina matre natus fieret, modo Patrem civem haberet* 55. 1. *cur* 60. *Triremes Athenienſium, in alienas terras miſerit, & ſtipendia illic mererentur, patria pacata* 206. 2. *Is curator tantum dici voluit, ne princeps eſſe videretur* 201. 2

Permutationem mulierum, nihil aliud eſſe quam adulterium 26. 1

Perſarum Reges olim deſpoticè imperaſſe 98. 1. *devictos ſibi ſervos feciſſe.* ibid. *adoratos fuiſſe.* ib. *conſpectui ſubditorum ſe ſubtraxiſſe* 82. 2. *& quare.* ib. *&* 226. 2. *Eorum Reges quam conſuetudinẽ habebant, pro occupanda ſubditorum gratia recens electi* 228. 1. *Quidam ab illorum Rege fuſtibus exceptus, maximas gratias egit, quod ſe non negligi, ſed in notitia Regis eſſe intelligeret* 193. 2

Numerus Perſonarum familiam conſtituentium unde æſtimandus 15. 2. *Earum reſpectus in judicio non habendus* 157. 1

Pertinaci cur Mercatura vitio data 231. 1

Peſcennius adeo exactionibus inhiavit, ut etiam aerem cenſeri voluerit 199. 1

Petaliſmus Syracuſanorum cur introductus. 221. 1. & 2

Phalaris, quomodo ad Leontinos ob bellum diſſolvendum ſcripſerit 2.7. 1

Pharao, cur extirpando maſculo ſexu obſtetrices adhibuerit 175. 1

Pharmacopolæ olim cum inhoneſtis numerati. 131. 2

Philippus Macedo, cur a Pauſania interfectus 197. 1. *Is, cum Thebanorũ tyrannus erga eius quomodo Imperium egreſſus.* 205. 1.

Philippum Audacem, Comitem Fuxium arma in eum moventem, in gratiam, imo in tr

 deme-

domeſticos recepiſſe. 223. 1. *Philippum II. ex miti Rege, & Adoleſcente modeſto, caſtoque in virum laſcivum & deteſtabilem Tyrannum degeneraſſe.* 233. 1

Philippus Rex Francorum, quem Hiſtorici longum indigitant, qua conditione exiguum ſalis vectigal imperaſſet 227. 2. & 228. 1. *Philippus Valleſius cum graviſſimo bello coactus, ut vectigal ſalarium duplicaſſet, promiſit, ſe operam daturum, ut primo quoque tempore tolleretur* 228. 1

Philopœmen cur Clement habitus ſit. 216. 1. *cur Lacedæmoniorum pubertati exercitiis interdixerit, & fortalitia diruerit* 220. 1.

Philoſophantes verè pecuniam contemnunt 130. 1.

Philoſophia inventrix Legum 168. 1. *Ea dirivat Leges & Iuſtitia* 168. 2

Philoſophi à Republ. alieni, nec tamen propterea Repub. ejiciendi 126. 1. *Eos etiam poſſe diſceſcere* 130. 1

Philotimi cur bonorum ſocij adoptandi. 216. 2.

Phoca cur à populo irriſus 195. 1. *acclamante eidem in Theatrum ſerius venienti. Rurſum bibiſti, rurſum mentem amiſiſti ibid. Ejus negligentia quid mali intulerit* 222. 2. & 223. 1

Phocion de induſtria volebat eſſe pauper. 60. 2. *Is quid Legatis Philippi Maced. dehortantibus ut liberis proſpiceret, reſponderit,* 173. 2. *Ejus uxor, in rebus geſtis ſui viri, ornatum ſuum conſiſtere ducebat, ut Cornelia Æmilij Pauli filia, in liberis bene inſtitutis* 162. 1

Photea Rhetoris contra Alexandrum M. penorantis caſtigatio 11. 1

Piaculum Athenienſium, ob quod à Lacedæmoniis bellum illatum, quod erat. 205 1.

Pici Iohannes, ſcil. & Franciſcus, cur nimium detrahant Aſtrologia 183. 1. *Ejus familiaris neglectus* 61 2

Piſtores nobilitati. p. 124. 2. *Piſtores.* 131. 1

Piſtoria Ars 124. 2

Pietas & Religio erga Deum optimum Rerumpub. remedium 234. 1.

Piſiſtratides quomodo Tyrannidem inter Athenienſes ædificarit. 189. 1. *Is Athenienſium tumultus contra ſe inhibuit, in populo inimicitias ferendo* 215. 1

Piſiſtrates finxerat, ſe à Minerva in Tyrannidem immiſſum fuiſſe 203 2

Piſiſtrates adeo ab exactionibus abſtinuit, ut ne vix etiam decimas ab Athenienſibus acceperit 199. 1. *Is quomodo ſine ſanguine Tyrannidem ſervarit* 187 1.

Piſtores, Dulciarij &c. à Rebuſpub. abſint 131. 1.

Pittacus creatus Monarcha extraordinarius. 77. 2. *Pittacus Mytilenæus, cur poſt decennale Imperium ad vitam privatam redierit* 233. 1

Plataenſes cur Athenienſibus in communionem civitatis recepti 58. 2

Plato quam cauſam Reipubl. ſuæ interitus aſſignarit 179. 2. *Cur Servum caſtigare noluerit, ſed Speuſippo verberandum tradiderit.* 49. 1. *Ejus admonitio ad diſcipulos ex ludo diſcedentes.* 175. 2. *Ejus Politiam nullibi inventam eſſe* 18. 2. *Ejus ſententiam, qua uxores, Liberos, & omnia communia facit erroneam eſſe, ubiq; quas rationes* 16. 2. & 17. 1. *Eumq; talem Politiam propugnare, in qua omnia licita* 18. 2

Plautus cur ſe ſubtraxerit 218. 1

Plebs Romana quomodo incrementum ſumpſerit. 191. 2. *Ea quomodo apud Romanos promiſcua matrimonia, cum nobilibus obtinuiſſet.* 208. 2. *Ea cur dubia & imprudens.* 201. 1. *Ejuſq; conditio. ibid. Romana arctius à Patribus habita, in montem ſacrum abſceſſit.* 196. 2. *Ea quomodo à Cincinnato ad delectum habendum adacta.* 104 1. *Si plebs univerſa vel pleraq; ejus pars tumultuetur, danda eſt opera ut a ſeipſa ruat.* 215. 1. *plebis annona quomodo proſpiciendum.* 218. 1. *Et quomodo ex mente Ariſtotelis imponendum.* 187. 1. *Eam laſcivire otio, querelam eſſe multorum.* 176. 2. *Ab ea ſæpius Rempublicam eſſe ereptam nobilibus, ab aſſentatoribus inſtimulata.* 202. 1

Plebei qui. 127. 2. *Eorum conjugia cum nobilibus, quomodo ad concordiam utilia.* 40. 1 *Et à conjugiis Patriciorum arcebantur* 40. 1.

Plinius

Digitized by Google

Plinius Proconſul Aſiæ, cur Chriſtianos, qui cives erant, Traiano in urbem remiſerit 58. 2

Plotino à Galieno Imperatore licentiam exoranti, ut ſibi circa Neapolim Campaniæ in oppido quodam liceret Rempublicam Platonis exercere, reſtiterunt Aulici, non ex invidia, ſed quod Platonis Rempubl. naturâ repugnare ſcirent 19. 1

Pœnas ſeditionis in authores conferendas eſſe, & non in omnes 215. 1. Earum irrogatio 151. 2. & 152. 1. Earum irrogationem princeps prætoribus & judicibus, ſatius eſt, ut committat, ita tamen ut jus provocationis ſibi retineat 151. 2. pœna temerè litigantium neceſſaria 152. 2. Pœna in ſeditionibus exortis Machiavelli, quæ ſunt exilia & cædes, à principio utrique parti magis ſunt minandæ, quam inferendæ, ſecundum admonitionem Apollonij 212. 2. Eos, qui ex bonis, mali facti duplici dignos 169. 1. Ea quæ parricidis, more Maiorum conſtituta 47. 1. Et quæ à Conſtantino & Iuſtiniano ibid.

Politia opus eſſe cur 14. 1. Eam non eſſe de neceſſitate, quomodo 14. 1. Eius duas eſſe partes, corruptionem Reipublicæ, & eiuſdem conſtitutionem 179. 1. Eam ex accidenti eſſe, erroneum 14. 1

Politica an ex accidenti oborta, videlicet propter malitiam hominum 14. 1. Eam per ſe inſtinctu & ductu naturæ conſtitiſſe 14. 2. Eam in arbitrio hominum conſiſtere, & in dies mutari poſſe 6. 2. Eam eſſe practicam diſciplinam p. 1. c. 2. & 2. 1. Eam à fine eſſe inchoandam 4. 2. Idque cur ibidem. Eius duas eſſe partes, unam de conſtituenda & ſervanda Republica: alteram de corrigenda eiuſque corruptione antevertenda p. 11. c. 1. Eius rationem politicam multitudinem non admittere 25. 1

Politicus rationem habet, non jucundiſſima, ſed optima vita 128. 2. Politici cur numerum ſubditorum in certas claſſes digeſſerint 7. 2. Eorum eſſe Magiſtratus illos inter ſe conferre, indeque officia depromere, quæ omni Reſpublicæ neceſſario conveniunt c. 8. Eis incumbere, Mulieribus medicinam profitentibus, & peritiam & pietatem præſcribere 175. 1. Quem imitandum in deſcribenda Republica ſibi haberi debeat 11. 1.

in Polonia non ad Regem, ſed ad regni conventus provocatio terminatur 251. 1

Poloni, quod nec eos, qui imbecilli ac mutilo ſunt corpore, in Noſocomia recipiant, reprehenduntur 177. 1. Eos vagos ac otioſos homines aut graviter plecterent aut Regiis laboribus mancipare ibid. Eorum conſuetudo in eligendis Regibus peregrinis 186. 2. & quo fundamento nitebatur p. 187. c. 1. unde nobilitatem judicent 55. 1. Illorum civitatibus, quis mœnia poſuerit 51. 1

Polybij judicium de Lycurgo & Publ. Scipione 203. 2

Polygamia in novo Teſtamento expreſſè prohibita 23. 2. neque Iudæis ab Honorio & Arcadio conceſſa ibid. Ea aliàs Iudæis conceſſa, neq; à Deo prohibita, neq; etiam præcepta, non erat ſine vitio ibid. Eam Beza improbavit, item Euripides ibid. & 24. 1. Eam multorum malorum fontem eſſe ibid.

Pompeius cur literas Romanorum, quibus Sertorium amarunt, contra factiones Syllanas Vulcano conſecrârint 217. 1. & 2. Eum Gabius omnibus legibus exolvit, contra jus 189. 2

Pomponius Atticus, quare ſe tumultu Cinnano exorto Athenas contulerit 211. 2. Is cur civitatis beneficio Athenienſium uti recuſârit 55. 2. Is quomodo invidiam effugerit, & civitatem apud Athenienſes ultro retinuerit 218. 2

Pontefices Religionis judices 119. 2. Eorum potentia quomodo creverit 200. 2 201. 1

Popularis ſtatus in eo, quomodo perſum iverit 201. 2. Item aliorum ibid.

Populus Romanus arbiter ab Ancinis & Ardeatibus, de agro quodam dubio captus, populus eum ſibi adjudicavit 203. 1. Cur populus facilè ſe contra Nobiles commoveri patiatur 196. 2. Populus Tarenti quomodo ad ſe Rempublicam tranſtulerit 191. 2. Eum extingui, vel interficiendo, vel abducendo in ſervitutem 180. 1. Romanum populum patrum ſuperbiam, & ſui contemptum ferre non potuiſſe,

unde ſeditiones exortæ 198.1. Antiochenum quid ad ſeditionem moverit 198.2. Eos peccantes judicem metuere, & à malo ſuo legibus coerceri 173.2. Populorum multi ſi quid, aut Principi, aut ærario, teſtamentis legatum erat, libenter admiſerunt 2:0.2
Populi dominatum cur Ariſtoteles ſtabiliorem putârit quam paucorum 188.2
Portorium honeſtiſſimũ eſſe vectigal 229.2. eo Regem Daniæ maximè uti ibid.
Portus ad Maieſtatis jura pertinere 110.2
Poſſeſſionem, omne quod ad vitam cuique utile, includere 15.1. Eam eſſe rem inanimatam, ſeu quamvis ad familiam ſuſtentandam utilem 16.1. Eas familiis accenſeri ibid.
Potentia Reipublicæ, quibus modis acquiratur 220.1. Nimiæ quomodo occurratur, 150.1 & 2. Nimiam liberis Rebuſpublicis ſuſpectam eſſe ſolere 190.2. imò & Monarchiis ibid.
Potentiam imminuendi Magiſtratus modi qui 220.2. Nimiam Rempublicam facilè ſuam facere 191.2
Potentia Reipublicæ Locrenſium quomodo Dionyſius ſibi acquiſiverit 220.1
Poteſtas collegiorum de rebus ſuis ſtatuendi quando in vigore 177.2. Summam & plenam non pati aliam ſecum p. 65. c. 2. Summa quid p. 104. c. 2. Cui competat ibid. Ab Imperio ſuperiori & legibus libera 105 1. Poteſtas quid 65.2. Eas duas æquales & diſtinctas in Republica conſiſtere non poſſe ibid.
Poteſtas collegiorum in collegas quæ 17‸.2. Privatorum hominum quomodo diſſolvenda 22.1. Inferior ſuperioris legem abrogare nequit 153.2. Nulli ſoli tanta poteſtas in Republica concedenda ex Magiſtratibus, ut conſuetas actiones impedire poſſit p 219. c. 1. Privatorum cur minus timenda 220.1. Adaucta quâ arte tractari debeat 221.1. Tribunitia quas apud Romanos habuerit utilitates 220.2. Patria in filios qualis p. 48. c. 2. Verum pro Imperio accepta, Magiſtratui inſita ſit, 148.2.
Poteſtas latè ſumpta quomodo ſe habeat, p. 138. c. 1. An ſit Magiſtratuum propria ibid. Eius magnitudinem multos corrumpere 232.2. Eius diviſionis in Magiſtratibus utilitas 221.1. Eccleſiaſtica & politica diſtinctio 119.1. Privatorum poteſtati quomodo obviam eundum 220.1. Eam Imperij quibus artibus Cæſar Auguſtus & alij acquiſiverint 187 1. Publicam privata eſſe ſuperiorem 47.2. Quiritium qualis 58.2. Artium liberalium collegiorum à ſanguine abhorrere, ſed modicâ coercitione omnes Academias uti, maiori alias, alias minore p. 178. c. 1. Parentum in liberos vitæ necis iniquam eſſe p. 48.2. Romani omnem poteſtatem in decemviros & Imperatorem conferebant 52.1. Vna ac divina continua quiſque inſoleſcit 139.1
Præcepta nihil efficere, quamdiu mens errore occupata 10.1, & 173.1. Politicis cur opus 14.1
Præfectus Vrbis Pariſ. cur duos Studioſos, quos ſuſpenderat, de furca tollere, mortuos exoſculari & honorificè ſepelire coactus fuerit 178.1
Prælati tot mortibus digni, quot perditionis exempla ad ſubditos tranſmittunt p. 69. c. 1.
Præmia devinciunt Magiſtratus ſubditis & incitant homines ad virtuti ſtudendum p. 151.1. Illorum diſtributio 151.1. & 2. Eorum diſtributionem Princeps per ſe exercere debet, irrogationem verò pœnarum prætoribus & judicibus committere. Ita tamen ut jus provocationis ſibi retineat 151.2
Præmulaus jus ſuum Regium rectè obſervavit 104.2. Sua authoritate diadema Regium ſumpſit 71.2
Præneſte quomodo à Feſto ſui juris municipium vocatum 53.2
Præſentia principis occulta in judiciis multum efficit 152.2. Ea ut & familiaritate imperium diſſolvitur ibid.
Prætextum ſpecioſum, remedium etiam, ſeditionem declinandum eſſe 215.1
Prætor vel ipſe, jus dixit, vel judicem aut judiciũ dedit 147.1. Corrigit & ſupplet 148.1. Romanus cum Decurione Senatum repræſentabat 54.1. Ab illo certa formula judicibus datis iligata 147 2

Praxis

Digitized by Google

Praxis quid ſit in genere p. 1. c. 2. Ea quomodo à Scoto definiatur ibid. Eam ex uſu Philoſophiæ peripateticæ propriè ſumi, pro ea operatione, quæ ad honeſtatem deſtinatur ibid.
Qui à precibus conſuetis abſunt, apud Turcas aliquot plagis excipiuntur 159.2
Quod pretio æſtimatur vile 136.1. *Qui eo ad Imperium pervenit, ſubditis non parciturus* 136.2
Prexaſpes per mulierem cognovit fraudes Magi, pro Cambyſis fratre ſuppoſiti 208.1.
Priami ſpeciem Imperio dignatam eſſe, 226.1.
Primogenitus in Regno ſuccedit, non ex perſona, ſed primogenituræ dignitate, p. 88. 1. *primogenitus abſolutè num præferendus primogenito in Regno* p. 89. c. 2. & p. 90. c. 1. *Primogenitus Regis, ante Regnum adeptum natus, an filius Regis dici mereatur* 90.1
Primogeniti fratres à ſucceſſione Regni excluſi, quomodo tractari debeant pag. 88. c. 1. & 2. *Non includendi, multo minus interficiendi, ſed alendi ex bonis paternis* ibidem.
Primogenito mortuo, relicto filio & fratre, uter utri in ſucceſſione ſuccedat p. 88. c. 2. & 89. 1.
Primogenitorum conditio melior in privatis hæreditatibus p. 87. c. 2. *Primogenito Regnum ceſſiſſe apud omnes gentes* p. 86. c. 2. & 87. 1.
Primordia, ex quibus civitas naſcitur familia 50.1
Principium idem quod principatus 71.1. *Principiis obſtandum cur* 207.2
Princeps quomodo amorem ſubditorum venari poſſit 223.2. *Quomodo ſeſe ſubditis ſubtrahere debeat, ne civium ſeditionibus anſam præbeat* 226.2. *Is quomodo conjurationibus remoram obycere debeat, priuſquam eo deveniat, ut à delatoribus detegi poſſint* pag. 208. c. 1. *An coram lites audire & judicare debeat* p. 132. 1. *Eius eſſe ditare alios, non ditescere* 230. 2. *Eius authoritas quando edicta roboret* p. 142. c. 2. *Eius adjutores duplices, tum qui conſilio, tum qui auxilio proſunt* p. 140. c. 2. *Illi quando ſeveritate utendum* p. 80. 2. *Eius vitam ſubditorum normam eſſe*, p. 81. c. 2. *Illi cavendum, ne civibus Magiſtratus & officia Reipublicæ præripiantur, & alienigenis communicentur*, 224. 1. *Ei Religioſo vel apparenti vel revera tali ſubditi minus inſidiantur cur* p. 225. c. 2. *Quomodo illi familiaritati ſtudendum* 225. 1. *Eidem ut majeſtas ſalva maneat ad habitum aliquid impendendum & pulchritudinem, idque cur* pag. 226. c. 1. *Illi ſeveritatem nimiam eſſe fugiendam, & cuius præceptum* p. 227. c 1. *Ei non licitum eſſe bona publica, niſi pro Republica movere* p. 228 2.
Principem profanum ſubditos plerunque contemnere, Exemplum Neronis docet ibidem. *Eum in minimis etiam rebus authoritatem quærere debere* p. 225. c. 2. *Eum bona publica neque alienare, neque diminuere debere, cautum eſſe, in articulis Caroli Quinti* p. 229. c. 1. *Eum, qui magis à ſuis diligitur, quam timetur, habere, quicquid cives poſſident* 227. 2. *Eorum leviſſima errata haberi pro flagitiis, interdum etiam pro imitatione rapi* 242. 2. *Eos ad nimiam clementiam deditos non eſſe idoneos ad imperandum* 81. 1. *Eos, neque etiam Rempublicam ſine periculo auxiliario & mercenario milite uti poſſe*, 203. 1. *Eorum plurimi cur ab Imperio abierint* 185. 2. *Ij electione vel pura, vel cum ſucceſſione temperatæ electi, quibus privantur* 186. 1. *Illi tales præſumuntur, qualibus utuntur Conſiliariis* 142. 2. *Eorum non eſſe, ut nova religio introducatur* 210. 1. *Eos educandis filiis curam non poſſe impendere* p. 84. 1. *Ex eorum uſu non eſſe, ut coram ad colloquia veniant* 226. 2. *Ei cur ab omnium nimia familiaritate abſtinendum* 226. 2. *Illis præmia diſtribuenda eſſe, ut amorem ſubditorum promereantur, pœnaſq; curiis demandandas* 224. 1
Privatio omnium bonorum maior pœna quam mortis 198. *Mors enim ſolatium illi, qui opes perdiderat* ibid.
Privatum hominem, Ariſtotelem aut Deum eſſe, aut extreme peſſimum ſtatuiſſe 5. 1.

Privatus homo cur in libris Nicom. & Mag. Mor. non tantum inſtituatur 4. 2
Privilegium unde dictum 108. 1. *Id ex aquitate propter quandam utilitatem, communeque jus mitigare* 170. 1. *Id ordinarij Iuris derogatio ibid. Id abrogare ſumma maieſtatis* 108. 1
Proareſis delictum multum aggravat, p. 171. *c.* 2. *Ea præſumitur in improbo, Ibidem.*
Probatio Magiſtratus quomodo vocabatur 233. 2.
Proceres Daniæ à Margaretha vel Olavo obtinuiſſe, ne Extraneus ignota lingua, vel imperfecta ætatis ad aliquam Eccleſiam præſentetur 224. 1
Proletarij qui 159. 1
Provocatio fit ab inferiore ad ſuperiorem, 108. 2.
Providentiam Divinam cauſa generalis reſpectum habere interitus Rerumpublicarum 181. 2
Prudentia triplex 125. 1
Prudentis eſſe ſecuritatem civibus adimere 206. 2
Pſammenitus Rex Aegyptij, cur amicorum infortunij illachrymarit, ſed liberorum cædes ſicco obtutu aſpexerit 49. 1
Ptolemæus Philadelphus, Rex Ægypti, ſororem Arſionem ducens, cur reprehenſus 17. 2
Publica bona transferentium, vel in alios, vel ſuos uſus cum reprehenſione catalogus 229. 1
Publicola populo Romano poteſtatem communicavit 69. 1
Publius Malleolus primus erat, qui matre interempta. pœna à Maioribus, parricidis conſtituta, interfectus 47. 1
Pueri Romani cur à Senatu excluſi p. 103. *c.* 2. *Eos imperio Magiſtratuum in ſcholas publicas mittendos eſſe, quoad ſalutem Reipublicæ totius educentur* 176. 1. *Quæ ſtudia pueris ſequi, Plato ſtatuerit* 175. 2. *Eos ea potiſſimum diſcere debere, quæ ipſorum uſui futura ſunt, ſi viri evaſerint, imò & patria, idque cur* 175. 2. *Vnde dicti ſint* 175. 1
Pulchra cur amarentur, quærere ſtultorum eſſe 34. 1
Pulchritudinis ratio quomodo habenda ſit in matrimonij contractione 37. 2. *Eam totam, ut & virtutum concurſum, in una virgine invenire velle, abſonum eſſe* 34. 2
Scelera ut puniantur, leges divinæ p. 153. *c.* 2. *puniuntur divinitus, ſcelere non punientes*
Pupillorum bona fiſco vindicare an Regi liceat 109. 2
Pyrrhus quomodo Siciliam evicerit 195. 2. *Eius præceptum, cum deſperatis vel hoſte fugiente non eſſe pugnandum, in quo fundatum. q.* 192. *c.* 1. *Eiuſdem patientia gravi verborum injuria affectis,* 186. *col.* 1.

Q.

inter Q*Væſtionem facti, & perſecutionem pœnæ diſcrimen faciendum cur* 10. 1
Quæſtores 150. 2. *Eorum officium* 54. 1
Quæſtum à minutis ac turpibus rebus, item à pauperibus ac mortuis facere, illiberati ac ſordidi hominis eſſe 279. 2
Quantitatem nullam habere efficaciam dubiumque eſſe utrum Numerus Quantitas 181. 2
Quemq; talem evadere, qualibus obedientem accommodaverit aurem 175. 1
Quemq; ad ea ducendum, ad quem eum raptat amor, idque cur 170. 2
Quintus ad Conſulatum aut ad dictaturam ab aratro vocatus 50. 2

R.

R*Abularum ſtudium quod* 172. 2. *Illis immiſſis, quæ antea pacata, litibus & controverſiis fervent* 172. 1
Ramus Ariſtotelem reprehendens, cur hallucinatus fuerit 13. 1
Raſtoris Rex Longobard. quare duellum quod ſuſtulit, conceſſerit 213. 2
Rariora impenſius coli 152. 1
Receptionem peregrinorum interitum Reipublicæ 201. 2
Reconciliatio in ſeditionibus quomodo tentanda 212. 1
Refractarij quomodo arcendi 47. 1
Regalia in ſtatu Monarchico quotuplicia ſint p. 228. *c.* 2. *Illis quæ annumeranda ibidem.*

Digitized by Google

Regimen domeſticum comparatur Ariſtocratia 34. 1

Regnum quid. 78. 2. *Ejus natura quæ* 221. col. 1. *Id quaſi cedat primogenito.* 88. 1. *Ea & Reſpublica Deum ſibi habere commendatiſſimas, Ethnicis non fuiſſe ignotum* 182. *Id omnibus Rerumpublicarum ſpeciebus præferri* 102. 2. & 103. col. 1. *Id utrum inter filios plures dividendum an primogenito conferendum.* 86. & *ſeqq. Id an primogenito pro fratribus competat nec ne* 86. 2. *Ejus diviſionem pernicioſam eſſe* 88. 1. *Ejus conſervandi primum caput eſſe ſi videlicet Reges ſe moderatè geſſerint, & vitam moreſque civibus accommodarint.* 224. 1 & 224. 2. *Eorum viciſſitudines Danielis viſionibus adumbrari, extra dubium* 182. 2. *Magna à Magnis Latrociniis nihil differre, niſi per juſtitiam* 9. 2. *Regnum quocunque legitimo modo occupatum, hæreditarium eſſe* 89. 2. *Regnum Angliæ mixtum eſſe petatur* 64. 2 *Regnum Perſarum olim fuiſſe deſpoticum* 98. 1. *Regnum Galliarum eſſe Monarchicum.* 64. 1. *Regni Poloniæ ſtatus proximè accedit ad Ariſtocratiam* 74. 2. *Ejus adminiſtrandi ratio tempore interregni*, p. 84. 2. *Regnum Sicyoniorum cur tam diu ſtabile manſerit, in domo Orthagoræ & filiorum* 224. 2. *Regnum Tartarorum a ſervis initium duxiſſe.* 45. 1. *Id eſſe deſpoticum* 98. 2

Regula in artificiis addiſcendis quæ obſervanda 176. 2

Reguli cujuſdam admonitio de inquilinis non ejiciendis 202. 2

Religio meritò inter ea refertur quæ principem commendant. p. 225. 2. *Quomodo illud Machiavelli de Religione a Numa inſtituta ob felicitatem Romanorum intelligendum.* 104. 2. *Ejus ſimulationem maximum pondus habere ad dementandos animos* 209. 2. *Ea nihil magis valere ad ſtabiliendas moderandaſq; Reſpub.* 203. 2. *ob ejus rationem habitum, ante Matrimonij contractionem, laudantur Proceres Poloniæ, Iagelloni Duci Lituaniæ, Ludovici filiam elocare recuſantes, antequam Chriſtianus fieret* 29. 1. *commendatur itidem Vladiſlaus, Gedemini Lituaniæ Ducis filiam, ſacris prius initiari curans, quam ea filio Caſimiro jungeretur* 29. 1. *Ejus ut & hæreſium quæſtionis occaſione, non permittendum eſſe, a Magiſtratu, ut Reſpublica vel Provincia commoveatur.* 210. 1. *Ea quomodo in Rempublicam introducenda, & qua ratione conſervanda* 10. col. 2. *Ejus ratio habenda ante contractionem Matrimonij.* p. 29. c. 1. *Ejus contemptus* 159. 2

Remediorum inventio Rerumpublicarum interitus inſerviens 12. 1.

Remedium hæreſeos, ubi quærendum 210. 1 *Ea interitus Rerum publicarum duplicia eſſe aperta & arcana* 205. 2. *Quæ ſeditionis tollendæ ſecundum Machiavellum* 212. 2. *Remedia generalia contra Rerumpublicarum interitus* 12. 1. 207. 1 208. 2. 209. 1. 210. 1

Remedia vero ſpecialia quæ. 12. 1, *contra conſpirationem* 231. 2. & *ſeqq. contra contemptum.* 223. 2. *contra contumeliam una corpus, altera bona concernentem* 227. 1. *contra diſſenſionem optimatum.* 210. 2. & p. 211. 1. *contra diſſimilitudinem hominum in Repub.* 233. 2. *contra injuriam. ibid. contra invidiam ex divitiis* 218. 1. & 2. *contra invidiam ex nimia potentia* 219. 1.

Reſpublica quomodo definiatur. p. 192. c. 2. 60. 1. & 104. 2. *Reſpub. non tam ſubito mutari poteſt, quin aliquid præcedentis formæ retineat* 72. 2. *Ea ſine experientia adminiſtrari nequit* 143. 2. *Quævis perfecta, Iura poſſidet Majeſtatis* 104. 2. *Ea ut maneat vel non maneat penes quos* 220. 1. *Ea Principi eodem loco, quo pupillus* 228. 2. *Talis qualis vel Magiſtratus ſolentia vel in curia* 210. 1. *Ea degenerans quomodo ſecundum Machiavellum curanda* 208. 2. *Quæ inopes ab honoribus excludit plena hoſtium* 189. 2. *Ea poteſt interire & abſumi, vel undis vel igni, ſalva manente Repub.* 183. 2. *Mixta an fuerit unquam* 64. 1. & 67. 2. *Ea propriè non mixta cum tota ſpecies non immutetur* 64. 2. & 65. 1. *Ea quæ apparenter mixta verè mixta* 65. 1. *Quæ perfecta*

Digitized by Google

dicenda p 64. 1. Simpliciter ſimplex & nullo modo in confuſa non reperitur. 64. col. 1. Ea non eſt imperantu, ſed imperans Reſpub. 63. 2. Ea quomodo recte adminiſtretur 63. 1. Ea ceu nomen generale, quomodo de ſpeciebus ſuis prædicetur. ibid. Ea variatur, ſecundum variationem perſonarum p. 61. 1. Ea per morbum quomodo intereat. 11. 1. Ea ſecundũ Speuſippum vita civitatis. 5. 2. Ea gubernatur per Majeſtatis vicarios, officinales & per leges. pag. 8. col. 1. Reſpublica Romana ſub Conſulibus & Tribunis, fuit Democratia conſiſtens in authoritate Senatus, & poteſtate populi. p. 65. 2. & p. 66. 1. Ea varias mutationes paſſa eſt. p. 68. 2. p. 69. 1. p. 70. 2. Ea quomodo facta popularis ſeu Democratia. 70. 1. Reſpublica Lacedæmoniorum mixta fuit. 68. 2. Ea ex quot ſpeciebus fuerit temperata. 67. 2. Athenienſium fuit Democratia. p. 64. 1. Venetorum an ſit mixta. 75. 2. & 67. 1. & 2. Ejus partes proximæ. ibid. Ejus ſtatus hominum conditioni conformandus. 67. 1. De Mixtæ præſtantia & ſtabilitate contraria Politicorum ſententia p. 65. 1. In ejus ſpeciebus recte cognoſcendis quid obſervandum. p. 62. 2. Ejuſdem eſſentia in quo conſiſtat & cur 60. 1. In ejus ſtatu vel reformando, vel informando, magna cautione opus 72. 1. Cujuſcunq; ætatis conſtare debet 158. 2. Eidem quid detrimentoſius 176. 2. Rempub. adminiſtrandi hodie longe diverſiſſimam eſſe rationem, quam olim 6. 2. Eam in literis & armis recumbere 178. 2. Nec ſine ærario poſſe conſiſtere 9. 2. & p. 228. 2. Eam non conſiſtere in parietibus. p. 181. col. 2. ſæpiuſque ex leviſſimis rebus conturbari, nec raro funditus everti ſolere. p. 181. col. 1. Eam communem parentem eſſe debere, pro ſua quemque conditione ſuſtentantem. 177. 2. Per eam cives in ordinem cogi. p. 59. c. 2. Illam non optimam conſiderandam eſſe, ſed eam, quam in uſum ponere poſſumus. p. 19. 1. Eam eſſe τάξιν, id eſt, ordinationem, inprimis circa τὸ κύριον, & reliquas civitatis κοινωνίας 6. 1. Eam conſtitui ex duabus partibus, imperantibus videlicet & obedientibus p. 61. 1. Per eam deniq; probe inſtitutum, multitudinem beate vivere. 5. 2. In Repub. mixta, quæ iura ſoli Regi manere poſſint, quæ Senatui, quæ Plebi. 67. 1. In mixta omnium conſenſu leges conſcribi debere. p. 66. 2. in Mixta ſubditi non poſſunt obligari Regi ad omnia, 66. 2. In ea primo auxeſin quandam eſſe, ſecundum naturam. 2. vigorem. 3. rurſus diminutionem. p. 11. 1. ſine ea neminem vivere poſſe, niſi extremè malum, aut Deum ipſum, qui nulla re indiget. p. 5. 2. à Republica cur Ariſtoteles initium fecerit ibid.

Reſpublicæ corrumpuntur triplici modo. p. 185. col. 2. quomodo olim diviſæ. 7. 2. Rerumpublicarum omnium quæ prima. ibid. præſtantiſſima. 103. 2. & p. 104. 1. Earum prolapſarum origo unde. 63. 1. Earum ſpecies a Cicerone quot conſtituantur. 62. 1. Earum eſſentia avocanda à bonitate vel vitio, ut corpus ipſum ab accidentibus. 60. 1. Earum diverſitatem ex bonis & aliis rebus petere velle, ridiculum. p. 61. c. 2. Earum formas omnes vicariis indigere. 8. 1. Rebuſpublicis Religionis mutationem interitum adferre. p. 103. c. 2. Reſpublicas populares, ſuas Reſpublicas caras habuiſſe. 58. 2. Eas poſſe tranſplantari. 181. col. 2. Eas floruiſſe, quæ perpetuis laboribus ſuos cives exercuerunt. 177. 2. Eas tranſplantatas non degenerare in Anarchiam, ſed in unam ex veris Reſpublicæ formis tranſire. 180. 2. Multas improbas Reſpublicas prudentia Magiſtratus optimè gubernatas fuiſſe. 210. 1. In Rebuſpublicis ſingulis datur aliquid primum probe conſtitutum, à quo cætera, ſi vel propius accedunt vel longius abeunt, defectum important. 63. 1. In iis hoc obſervari debet, ut pœnæ infligantur Maleficis, virtus vero mactetur præmiis. p. 14. c. 1.

Res ſecundas ex templo Urbanos excitare motus 206. 2

Reſponſio Caſſij cum à Chaldeo vetaretur ne Partos bello laceſſeret. 185. 1. Appij Claudij inutilis Tribuno cuidam data. p. 206. col. 1.

Reſcri-

Digitized by Google

Reſcripta Principum etiam inquirenda, & inutilia Magiſtratui ſervanda. 155. *col.* 1.

Reverentia Conſulum. 160. 2. *Reverentia Deorum. ſecundum Iſocratem, in quibus conſiſtat.* 74. 1. *Reverentia erga parentes emphaticè ſcriptura inculcat.* 46. 1. *Imo Turca inter* 8. *vitæ præcepta tertio loco habent* *ibid.*

Rex verus honorem ſuum à ſuperiore non habet. p. 71. 2. *Is & Monarcha quomodo differant.* 78. 2. *Quomodo cum paſtore comparetur.* 63. 2. *Rex apium, qui melior inſignis & ore.* 226. 2. *Succeſſor anteſucceſſoris ſui ſtatuta confirmare non tenetur.* 107. 2. *Is legibus adſtrictus, abſolute Rex non eſt.* 68. 1. *Is legibus poſitivis in Repub. latis non ſubjicitur.* 105. 1. & 2. *ſed divinis & Naturæ. p.* 105. 2. *Is abſq; poteſtate Regia, non verus Rex.* 77. 2 *quibus in legibus diſpenſare is poſſit.* 108. 1. & 2. *Is ſalutis publicæ potiſſimam rationem habere tenetur.* 79. 2. & *an cum clementia vel ſeveritate imperare debeat.* 79. 2. & 86. 1. *Extremaq; utriuſque vitanda, & alterutra altera temperanda. ibid. In quomodo favorem ſubditorum comparare poſſit.* 80. 1. *Quando Clemens, quando ſeverus eſſe debeat.* 80. 2. *Fundatarius ſuæ Majeſtati detrahit* 107 *c.* 1. *Is quatenus ſine diminutione poteſtatis ſuæ in leges jurare poſſet.* 106. 1. & 2. *Rex adulter, homicida. Impius & Chriſtianorum perſecutor, an verus Rex ſit.* 78. 2. & *p.* 79. 1. *Rex Adelenſium Dominus eſt Subditorum. p.* 99. 1. *Rex Abyſſinorum ter quotannis conſpiciendum ſe ſubditis præbet.* 82. 2. *Regis præcipua virtus, in bona gubernatione Subditorum conſiſtit. p.* 79. 1. & 2. *Illius theſauri ubi debeant eſſe.* 79. 2. *Ejus ſeveritas quandoque neceſſaria. p.* 80. *c.* 2. *Ad ejus exemplum ſubditi ſe conformant.* 81. 2. *Illius omnia eſſe in ſuo regno.* 109. 1. *Ejus Nomen apud Romanos odioſum.* 70. 2. *Ejus omnia debent eſſe comparata ad benevolentiam. pag.* 152. *col.* 2. *Ejus officium majus eſſe, quam quod litibus conſumi debeat. ibidem. Ejus ſtudia non permittere minutias litium addiſcere. ibidem. Regi ſervandam eſſe authoritatem. p* 81. *col.* 1. *Nec eum omnia decere quæ privatum. ibidem. Illi, quæ Rex alia virtutes competunt, alia quæ Chriſtianus.* 79. 1. *Eique omnes virtutes præciſè non eſſe neceſſarias. p.* 78. 2 & *p.* 79. 1. *Interim tamen Regiis maximè ſtudendum. ibidem. Regi Galliarum nihil quod ad ſtatum Reipublicæ pertinet ſtatuere licet, ſine publici conſilij authoritate.* 64. 2. *Regem non facit dignitas, ſed poteſtas.* 67. 2. & *p.* 71. *c.* 2. *Eum a ſubditis amari præſtat, quam odio haberi.* 80. 1. & 2. *An ſatius ſit eum eligi, quam ſuccedere.* 82. 2. *Politicorum ſententia diverſa. ibidem. Eum potius conſilio quam ſorte eſſe eligendum. p.* 82. *c.* 2. *Eum ſcire oportere, quid ſit parere. p.* 83. 2. *Regem peregrinum eligi vetat Ius divinum.* 114. 1. *Eum extremitates regni circumeuntem rebellandi occaſionem ſubditis facile præbere.* 226. 2. *Eum non debere eſſe bonorum extortorem, ſed tutorem. p.* 228. *col.* 2. *A Rege requiritur, ut ſit cuſtos, provideatque ne locupletes aliquid injuria accipiant, plebſque non vexetur ullo genere contumeliæ.* 227. 1. *Eo electo deteriore quid faciendum. p.* 83. *col.* 1. *Reges impropriè dicti.* 77. 2. *Extraordinarij temporarij. ibidem. Heroici. p.* 78. *c.* 1. *Hique quid cæteris ſuperaddunt. ibid. Veri & propriè dicti. ibid. Heroicique num Monarchiam à cæteris diverſam conſtituant. pag* 78. *col.* 1. *Reges pueri habentur viles.* 85. 1. *Barbarorum ferè omnes imperium Deſpoticum exercent in ſubditos. p.* 98. 2. & *p.* 99. 1. *Reges quidam ſimul & Pontifices.* 116. 2. *Et licentiam ſuam ſecundum Iuſtitiam exercere debent.* 106. 1. *Reges Angliæ, Galliæ, Hiſpaniæ, & Scotiæ à Conciliorum conſenſu dependent. p.* 64. *c.* 1. & 2. *ſine præjudicio tamen ſuæ authoritatis ſuæ Regiæ. ibid. Reges Poloniæ nihil ſtatuere valent ſine conſenſu Senatus. p.* 74. *c.* 2. *Non bellum gerere. ibid. non ferre leges.* 75. 1. *nec matrimonium contrahere. ibid. ſed vi Iuramenti legibus*

convenienter vivere & agere tenetur. ibidem. Illi ſummam habent dignitatem ſed non ſummam poteſtatem. pag. 75. c.2. Priores abſolutiorem poteſtatem habuerunt, quam poſteriores 74. 2. Reges Lacedæmoniorum nulla Majeſtatis Iura uſurparunt. p.67. 2. dignitate parum antecelluerunt privatos. ibidem. Ius belli gerendi & inferendi abſolutum non habuerunt 68. 1. Ephoris & legibus ſubjecti fuerunt. ibid. Illiſque ſingulis menſibus jurare coacti fuerunt. ibidem. Regibus unius ſtirpis homines ad obſequium paratiores ſunt. 86. 2. Aliter cum Regibus aliter cum aliis eſt agendum 169. 1

Rhaguſia pauperrima libertatemque annua penſione admercans, perinde adhuc Ariſtocratiam alit, ac Veneti in maximis divitiis 61. 1.

Rhegini Romanorum præſidium contra Carthaginenſes petentes, ab eis oppreſſi ſunt 202. 2.

Rigor legum 12. Tabb. quomodo evanuerit 209. 1.

Ripatica ad Majeſtatis Iura ſpectant. pag. 110. 2.

Ritus externus, deductio hodierna ad templum. p. 23. c. 1. Hicque ritus reſpondet Ritui deductionis ad domum ſponſi. p. 23. c. 1.

Rogare non eſſe illorum qui paris poteſtatis ſunt 14. Collegarum 211.1. neque ſibi mutuo imperare ibid.

Romachus Rex occiſus 64.2

Roma cur communis patria vocata ſit. p. 158. 2. Eam coloniam Græcorum eſſe, infirmo probatur argumento à Cocelio. p. 53. c. 1.

Romani priſci quomodo olim vivebant. p. 190. c. 1. Eos ſedendo, id eſt, conſilio vincere. pag. 140. 2. Illi Cenomannos, quibus parum fidebant, trans Padum ducentes, cur pontem dejecerint. 192. col. 2. Cur difficulter alienigenas receperint. 58. 2. Curque bello 2. Punico pecuniam mutuo ſumpſerint & tributa ſubditis indicere noluerint. pag. 231. col. 2. Illi ſeditioſam plebem in coloniam deducere ſoliti erant. 215. 2. Cur facti ſint præda Hannibali. p. 207. c. 1. Cur nullos niſi Claudios, Manlios, Furios Quintios Magiſtratus ferrent. 200. col. 1. Illi Majorem in liberos poteſtatem habuerunt omnibus populis. p. 48. 1. imo vitæ & necis, terque venandi poteſtatem. 48. 2. Eorum civitatem quis mœnibus cinxerit. p. 51. c. 1. Quo incrementum eorum Reſpublica ſumpſerit. 234. 1. Romanis Patribus una unius Valerij indulgentia omnem poteſtatem ereptam eſſe. 186. 2. Eorum Patres, quo medio uſi, aliis, comprimendæ plebis remediis, deſtituti. 204. 1. Eos devictis hoſtibus penſiones imperaſſe. 230. col. 1. Eos majus incitamentum ſuarum virtutum non habuiſſe, quam Patriæ amorem. 55. 2. Eos Pyrrhi munera repudiaſſe, Regis Aegyptij dona & Heronis Siculi detrectaſſe, excepta victoriæ imagine, quam non tam muneris, quam boni ominis gratia acceptaſſe videntur. 230. 2. Eos magis dandis, quam accipiendis beneficiis amicitias ſibi paraſſe. ibid. Gallorum Ampliſſimus, cur cum infimo cive Romanorum non comparandus. 58. 2

Romuli ſancitum de cenſu 218. 1

Rutilius iterum cenſor creatus, quare graviſſimè populum increpuerit 220.2

S.

SAcerdotio eſt indignus, niſi ordinetur invitus 136. 1.

Sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphis feruntur 168.2

Salomon Moſcov. Princeps uxorem ſterilem in Monaſterium detruſit 291

Saltatio honeſtam voluptatem, aut corporis exercitium ſibi propoſitam habens, prorſus contemni non debet, dummodo non ſit nimia. 161. 2. Ea luxurioſa, & hiſtrionica taxatur 181. 1. & 2

Salus populi, ſuprema lex 63. 1

Sanctium Regem Portugaliæ, Innocentius Quartus, Fratri Alphonſo, Regnum cedere juſſit, eo quod ipſe non idoneus eſſet. 194. 2

Sanctum dicitur à ſanguinibus 164.2

Sapien-

Digitized by Google

Sapientes omnes eſſe liberos dicunt Stoici p. 41. 2.
Sapientiam nimiam intempeſtiuam eſſe, in ſeditionibus longius progreſſis 214. 2
Sapor Rex Perſarum 43. 2. *Imperatorem à ſe captum ſeruiliter tractat* ibid.
Sara commendatur virum non alio quàm Domini nomine vocans 31. 1. *Sic enim viris, ceu capitibus familiarum debita reuerentia à mulieribus exhibetur* ibid.
*Saracenos quid in Hiſpaniam pertraxeris p.*197. *c.*2.
Sarren Celtarum Rex, quo medio ferociam hominum compreſſerit 178. 1
Saturnus Rex Graecorum primus 77. 3
Sauanorola cur magnam Florentinorum partem in Regis Franciæ partes permoueris 204. 2
Scanderbegius patri & fratribus illatas iniurias ultus 197. 1
Sceleratos per oſtraciſmum nunquam ejectos fuiſſe 221. 2. *Iſq; cur non amplius obſeruatus fuerit* ibid.
Sceleribus ſupplicia deſtinata, virtutibus beneq; meritis honorem, cur 9. 2
Scholares num teneantur ſequi conſuetudinem illorum, inter quos morantur 112. 2
Scientia pretio nummario aſtimari non poteſt 124. 1. *Eam præſuppoſito toto ſeu ſubjecto, cuius principia quæris non progredi ad totum, ſed ad affectiones per principia demonſtrandas* 3. 1
Scipio cur cum Numantinis pugnam flagitantibus, pugnam committere noluerit 192. 1. *Eum ſibi ab Antiocho Rege munera miſſa, à quæſtore in publicas tabulas conſignari mandaſſe* 231. 1. *Eum in Hiſpania clementiam plus effeciſſe quàm Annibalem armis in Italia* 216. 1
*nulli conjugum Scortari licet, quia eadem à viro, quæ ab uxore debetur caſtitas p.*82. 2.
Scotiæ Proceres, neceſſitate fretos pecuniam potius mutuo ſumere voluiſſe, quàm ſubditis indicere 231. 2
Scoti cur Argadum Proregem ſuum magiſtratu abire juſſerunt 196. 1
an Scriptura ſit de eſſentia Legis, earum ſecreta, quando inueſtigare homini licerei apud Iudæos 31. 1
Scylla à Saluſtio laudatur, quod cum in caſtra Marij in Africam veniſſet, cœperit aliis per ſe beneficia dare, inuitus accipere ac mutuum reddere, ipſe à nullo repetere 230. 1
Scythæ cur Scylem Regem ſuſtulerint 224. 2. & 194. 2. & 195. 1.
Sebaſtianus Cianus maieſtatis ſuæ jus ignorauit 104. 2.
in Seceſſione Auentina cur plebs alios audire præter L. Valerium & M. Horatium recuſarit 214. 1
*Secularium alios Nobiles eſſe, ut Duces, Marchiones, Comites, alios Plebeios, ut Mercatores, Opifices, Agricolas, p.*7. *c.*2. & 120. 2.
Secundas res commutare valere naturas 223. 1.
Securitas ſecuritate mutua paſcenda pag. 193. 2.
Seditio unde principium ſumat 212. 1. & 232. 1. & 187. 2. *Ea cauſa per vim, interna mutationis Reipub. malum in medio eius naſcens* 187. 2. *Ea quomodo tollatur & curetur* 211. 2. *Eaſq; altius progreſſa, incurabilis* 207. 2. *Eius participes in uniuerſum, qui multare conatur infinitis cadibus ſe cruentat nec habiturus eſt, quibus imperet* 217. 1. *Eius progreſſum impedire volentes, quomodo ſeſe gerere debeant* 217. 1. *Et quod remedium Iuſtinianus inuenerit* 189. 1. *Eam legibus ſeuerè eſſe prohibendam cur* 211. 2. *Eam intereſſe Rerumpublicarum ut morbum corporis* 188. 1. *Eam incipientem & nondum adultam, melioribus conſiliis flecti poſſe* 214. 2. *In ſeditione multorum paucorum ſupplicio Rempublicam oportere eſſe contentam, cur* 215. 2. *In illis eos, qui ignorantiâ vel fraude aliorum ſeducti ſunt, pœnis non afficiendos, ſed magis miſericordiâ dignos cenſendos eſſe æquitatis imò juris ratio poſtulat* 215. 2. *In ſeditione facile eſt, pro letario homini externa videlicet paupertate laboranti, ſeſe Ducem præbere* 196. 2. *In illa nonnullos ex optimatibus ipſis, plebi fauentibus ſeſe Duces exhibuiſſe* 197. 1
Seditioſum populum in viam reducere qui vult, populo gratus ſit, neceſſe eſt 214. 1.

Digitized by Google

Seditioſos non ſtatim ſummis ſuppliciis afficiendos eſſe, ſecundum mentem Machiavelli, ſed à minoribus incipiendum 212. 1. *Illis quomodo via ad mutandam Rempublicam occludatur* 208.2
Seditioſis civibus quomodo feneſtra aperiatur, ad leges antiquandas & novas ſubrogandas ibid.
Seianus quomodo à Tiberio oppreſſus 222. 2
Selymus ex libidine dominandi patrem fratreſq; necavit 88. 2
Semiramis cur à filio interfecta 18.1
Senator quomodo ſe gerere debeat poſt conſilium 141.1. *Quomodo in conſilio dando* 144.1. *Illi ſententia dicenda breviter* 145. 1. *In eo ætatis progreſſus expectandus* 143. 1. *Senatores ad domeſtica conſilia* 141. 2. *Illi, quales ante conſilium, quales poſt, quales in ipſo eſſe debeant* 142.1. *Eorum numerus ne ſit nimis amplius* p.145. c. 2. *Eorum cur quidam diſſuaſerit, quo mi nus ſervi à civibus veſtitu diſtiguerentur* 191. 2.
de *Senatu* 140. 1. *Eius neceſſitas in quovis Republica genere* p.140. 2. & 141. 1. *Eo nullam Rempublicam carere poſſe* 8.2. *Senatus abſolute decernendi & ſententia pronunciandæ jus habet, ſed poteſtate carere debet* 142. 1. *Ille eximio non probatos reſpuit* 142. 2. *Ille eſt in Republica quod anima in corpore* ibid. *Illius poteſtas* 141. 2. *Illi qui adſcribendi* 142. 2. *Eum oportet eſſe a Magiſtratibus* 143. 1. *In eo Magiſtratibus & potentioribus poſtremus dicendæ ſententiæ locus datur, privatis primus* p.145. 1. *In eo non eſt Imperium vel juriſdictio, niſi aliud quoddam officium a Maieſtate ipſi una committatur* p. 142. 1. *Sine illo, nulla lex ferenda, nec valitura* 141. 2. *Senatus Romanus cur reſtiterit Neroni vectigalia a principio Imperij tollere volenti* pag. 229. 1. *Is non erat ſimpliciter Senatus, ſed gerebat partem Maieſtatis* p. 142. 1. *Is primis poſt ejectos Reges annis, peculiaria Maieſtatis jura uſurpavit, utpote jus decernendi de civitatibus judicandi &c.* p. 69. 1. 2. *Is abſque poteſtate Tribunorum Conſulem eligere non poterat, nec Tribuni ſine authoritate Senatus,* p. 66. c. 1. *Illi externæ provocationis jus datum eſt ab Adriano* p. 111. c. 1. *Senatus cur in Democratia conſtituatur* p.141. 1.
Senatuſconſulta quid ſint, p. 69. c. 2. *Ea ſine populi ſuffragio apud Romanos non valebant* 69. 1
Seneca ſententia de Tyrannis 193. 2. *Eius uxor, cur ſibi venas cum marito incideret* 26.2
Senectus maximam conciliat authoritatem 144.1
Senex in Senatu præferendus cur p. 143. c.2 & 144.1 *Illis debetur imperium naturâ* ibid. *Illi utrum primi in Repub. eſſe debeant* 115 2. *Senes qui revera tales* ibid. *Seniores quo ſumus, & plus habemus experientiæ & uſus* 143.1
Sentententia Theodectis de uxore & ſenectute 20. *Ea non præcipitanda* 157. 1
Tantum ſentimus ex publicis malis, quantum ad privatas res pertinet, nec in eis quicquam pecuniæ damnum ſtimulat, ut habent verba Annibalis 198.2
Seriphnis in Africa, quomodo Regem Feſſa regno exuerit 205. 1
Sermo cur homini inditus 14.2. *Eumq; homini non fruſtra inditum* ibid.
Sartorius quo ſophiſmate animum militum ita adiuravit, ut nemo eorum, qui ſecum faciebat, quamvis multis præliis ſuperatus eſſet, ab eo deſerverit 209.2 *Is quamvis inops, totam Hiſpaniam conturbavit, Imperatoreſque optimos actu & armis ſuſtinuit* p. 222. 1. *Is mentiendo ſibi conciliavit authoritatem, militemque in ſtipendiis continuit* 205. 2
Suevius quo effecerit, ut magna civitas ut minima quaſi domus regeretur 7.2
Servus quid p. 42. 1. *Is quomodo in genere accipiatur* p.4.2. *Is politicè conſideratus ibidem. Quidam ob fractum vitrum ad piſcinam damnatus* p. 44. c. 1. *ſit pœna ſervus, qui damnatur* p. 42.1. *Natura qui ſit* p. 4. 1. *Servum naturâ eſſe affirmans an pugnet cum Iuriſconſultis,* ibid. *Unius ſervi nominatio cur ad intelligendam familiam ſufficiat* p. 16. 1. *Et id quomodo intelligendum* p. 16. 1. *Ex ſervis ubi Domini facti* p.191, 2. *Eos non*

eſſe

Digitized by Google

eſſe cives p. 116. c. 1. proque nullis haberi ibid. Eos ductos in bellum contra hoſtes 45. 1. & 2. Eos eſſe materiam ſeditioſorum hominum 45. 1. Eos Glebæ adſcriptos propriè non eſſe p. 43. 2. & ſeqq. Illi, ex jure civili qui 42. 1. Eorum teſtamenta nihil valere ibid. Iureque divino in ſervitute manere tenentur. ibid. Eos ex jure gentium eſſe duplices, vel natos. vel bello raptos 41. 2. Iſtis qui naturâ ſervi ibid. Quot modis in noſtrum dominium redigantur 41. 1. Eorum multitudinem Rebuſpublicis eſſe periculoſam p. 191. 2. Eorum numerus quantus fuerit Athenis p. 45. c. 1. Eorum exempla, qui contra Dominos arma ſumpſerint p. 45. 1. Eorum multitudo inutilis p. 44. 2. Eorum innocentium aſylum fuit ſtatua Romuli p. 44. 1. & templum Dianæ ibid. Item ſtatuæ principum ibidem. Eorum ſtatus etiam in Chriſtianiſmo fuit in uſu 43. 1. Eis ad quid opus p. 40. 2. Servis manumittendis Pontifices Eccleſiarum certarunt tempore Conſtantini Magni p. 41. 1. Eis liberandis Paulinus Nolæ Epiſcopus corporis ſui pretium impendit, ibidem. Eos, qui a ſupplicio ſervabantur, ſervos fieri non permiſit Iuſtinianus, pag. 42. 1. Eorum multitudinem diverſitatem in familia non facere 16. 2. Apud Romanos jus nullum habuerunt 43. c. 2. a Dominis impune occidi poterant 44. 1.

Servilia ingenia parum ſapiunt 41. 1

Servilij & M. Valerij æqua ſententia ſeditioſum populum ſtatim in viam reduxit, p. 214. 1.

Servire & ſervum eſſe quomodo differant p. 43. 1.

Servitus melior pœna quam mors 12. 1

Servitutis jugum ferre non poſſunt animi excelſi p. 45. c. 2. In eam Lacedæmonij Helos expugnatos & Meſſenias abduxerunt p. 41. 2. Ad eam quoſdam homines natura generat pag. 41. c. 1. In eam redigentem homines Athenienſes morte multabant p. 41. 2. Iuſtinianus eam non omnino ſuſtulit p. 43. c. 1. Patri liberos ſuos in eam vendere non licuit apud Romanos, ibidem. Vnius patris peccatum totam poſteritatem in ſervitutem non trahere p. 42. 1. Ab ea Americani quomodo liberati 45. 2

Severum novorum vectigalium exactionem nequaquam permiſiſſe p. 228. 1. & 2. Is ob ſervitutem non dejectus fuit, quia authoritatem retinuit 194. 1

Sianenſis Reſpublica dominicè imperat 99. 1.

Signa & oſtenta futuros honores infinitis prædixiſſe, idq́ cur 182. 2.

Silentium optimum & tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum 145. 1

Smerdis qua ratione regnum fraude occupatum ſibi gratioſum reddiderit 228. 1.

ad Sobolis creationem quæ requiratur 16. 1.

Eam unde conjectarent populi, in commune liberos generantes 174. 1

Societas hominum utrum in juſtitia ſit ob indigentiam, vel ob honeſtatem p. 14. 2. Societas inter parentes & liberos amicitia Regia pag. 46. 1. in qua inferior perſona ſuperiori debet reverentiam, ibid. eum ex fontibus naturæ fieri, pag. 15. c. 1. Opinionem, qua ſtatuitur ad ſocietatem, homines egeſtate compulſos, erroneam eſſe 14. 2

Socrates Chiromantiæ dicenti, eum ſolaciſſimum eſſe, reſpondit, talis futurus eram, niſi me correxiſſem 175. 3. Eius ſententia de uxore ducenda 20. 2.

Soderinus Florentinus quomodo a Medicæis plebem avocare voluerit 220. 1

Soldanus Iconienſis Turcarum, Manuelem oppugnavit, poſtquam eius theſauros loco muneris abſtulerit 231. 1

Solon, reformationem Reipublicæ moliens, quomodo proceſſerit pag. 187. c. 1. Is, cur robuſtum juvenem è ſinu divitis vetulæ extraxerit, & in thorum puellæ induxerit. pag. 26. Is peregrinos in civitatem non recepit, ſed etiam ab urbe repelli voluit, pag. 58. 2. Is cur parricidij pœnam nullam deſtinaverit p. 46. c. 1. An eius lex probanda qua civium quis jubetur, alterutri partium ſeſe applicare, pag. 221. 2. Eius legem de ſeditioſis puniendis Cicero improbat, pag. 211. 2. idq́ quorum ductu ibid.

Sophiſmata apud Authores occurrentia reprehendere velle, difficillimum, pag. 208. c. 1.

Sparta

Sparta Senatores in maximo fuerunt honore 68. 2. Iura nonnulla retinuerunt ibidem.

Spartani quomodo Rempublicam in peius dederint, & quomodo eam reſtituerint 268. 2.

Spartiatarum duorum Xerxi ſeſe pro ſalute patriæ afferentium commendatio 63. 2

Species tres Republicæ eſſe, eiuſq; vitia & virtutes à ſpeciebus eiuſdem eſſe diſtinguenda 5 2 & 6. 1. *Converſionis Rerumpublicarum ſex ſpecies eſſe, ſecundum Bodinum, & ſecundum totam Reipubl. eſſentiam duodecim* 180. 2. *Species formoſa muta commendatio* 37. 2. *Eam in argumentum libidinis ducere* 6. 1

Spectabilitas quid denotet 127. 1

Sponſalibus certum tempus non præfinitum, dummodo ante annum ſeptimum non fiant 22. 1

Spurinus pulcherrimus adoleſcens, faciem vulneribus cur conſciderit 37. 1

Spurium Carbilium Rugam primum fuiſſe, qui cum uxore divortium fecit ſterili jurejurando conteſtans, ſe uxorem ducturum, quærendorum liberorum gratia 27. 1

Spurios ſucceſſione excludi de jure gentium & civili 96. 2. & 97. 1. *Maternis bonis tantum ſuccedere ibid. regno etiam expulſos eſſe ibid. Illis apud gentes nonnullas inter honeſtas verſari in-licitum fuiſſe* 97. 1

Statuta cur condita 14. 1

Stenij admonitio ad Pompeium, ut ſe ceu ſontem occidat, & inſontibus parcat, ne ob unum ſontem multi innocentes occiderentur 215. 2

Steriles & virgines ab officio obſtetricum removendas eſſe, ſecundum Platonem, idq; propter imperitiam 175. 1

Stockholmenſes a Belgis quidem non ejecti, inteſtinis tamen ſeditionibus agitati, 202. 2.

ad artium Studia non omnes eſſe cogendas, ſed eos tantum, qui idoneo ad ea ingenio præditi ſunt. Reliquos ad alia Reipublicæ ſtudia utilia perſuadendos, pag. 176. c. 1. *Ea ad vitam neceſſaria comparanda dirigere. finem ſecundarium eſſe, quem vulgus potiſſimum reſpicit.* p. 14. c. 2.

Stupra libidinoſorum Tyrannorum multoties publicè punita p. 197. c. 2. *Unius mulieris ſtuprum totum ferè tribum Benjamin delevit* 198. 1. *Ea rebelliones excitaſſe* 198. 1

Subditi veri qui 115. 1. *Et quam maximè obedientes redduntur pietate imperantium* 79. 1. *Eorum favor quomodo comparandus* 80. 1. *Eos eſſe in triplici differentia, & eſſe vel peregrinos, vel incolas, aut veros ſubditos* 7. 1. *Eoſque principem ſuum ad juramentum cogere non poſſe* 73. 2. *Et quomodo ſecundum Gallorum mores antiquos diviſi erant* p. 7. c. 1. *Provinciales ſubditi qui* 54. 1. *Sophitæ Regis ſubditi ad pulchritudinem unicè reſpexerunt* p. 37. c. 2. *Siciliæ ſubditi cur Hieronymum Regem trucidarint* 196. 1. *Subditi Imperatoris Turcarum ſunt eius ſervi* pag. 98. c. 2. *nihilque proprij habent* ibid.

Subjectum cur neceſſariò in practicis primo loco explicandum 12. 2. & 13. 1. *Id rudi tantum Minerva, quantum præſenti inſtituto conducit, proponi* 13. 1. *Id num poſſit in ſcientiis a poſteriori demonſtrari ibid. Eſtque catenus tractandum, ſecundum Averroem, quatenus autem adjuvat, ibid. Politices ſubjectum eſſe civitatem* 13. 2.

Submiſſio Gelonis Imerai, devictis Carthaginenſibus, in forum nudi procedentis, dicentiſque, ſe civibus ſuis regnum donare 185. 2

Subverſio Reipubl. quando una cum forma gubernationis populus exciditur, in quid degeneret 18 1

Succeſſio an electioni præſtet 82. & ſeqq. *An primogenito præ fratribus ſuis competat* 86. & ſeqq. *An abſolutè primogenito, an primogenito in regno competat* 89. 2. & 90. 1. *Eius incommoda, ex maſculæ prolis vel defectu, vel infantia* p. 85. 1. *Eam maioribus & pluribus malis obnoxia eſſe electione* 84. 2 & 85. 1. *De ſuccedendi jure hereditario, ſeditiones in*

Digitized by Google

nes in Imperio Romano ortas eſſe 85. 2. & 86. 1. *In ea non patruus nepoti præferendus.* 88. 2. & 89. 1. & 2

Sultani Aegyptiorum, cur graviſſimo capitis tegmine utantur 82, 2

Summa libri ſecundi. p 179. 1. & 2. *continetur.*

ut Sumptus qui ſenſim erogantur non ſentiuntur, pro ut in multis regnis patet, quæ primum agrum, mox ſylvam, mox aliud quoddam vectigal in cœnobia contulerunt donec ſeipſa exhaurirent: Ita in prima cauſa ſæpius Reipubl. interitus, cui ſine negotio obviam iri potuiſſet latet 207. 2

Superſtitionem Fridericum Primum pedibus Alexandri Tertij, Pontificis ſubjeciſſe 204. 2. *Ea magnum timorem rebus minimis injicit facile decipit* p. 209. col. 2. *Eam non tantum apud Romanos, & Gentes alias, ſed etiam inter Chriſtianos magnum pondus habere* 204. 2. *Eamque Henricum Quartum Imperatorem, Imperio exuiſſe* ibid.

Supplicis acerbioribus, civis pernitioſus, quam acerbiſſimus hoſtis coercendus. p. 169. c. 1. *Ejus levitate, quo caſtigata homicidia nobilium apud Polonos, nec quiſquam ferè in templis ne dum domibus tutus fuit.* p. 107. c. 1. *Severum ne ante* 30. *dies executioni mandetur, Theodoſius legem tulit.* 157. 1. *Ejus exigendi vis non divina, non cœleſtis ſe Furiis & Geniis convenit..* 153. 1. *Illis invigilare hoſtium eſt.* p. 151. 2. *Ea pro ratione circumſtantiarum ex æquitate nunc intendenda nunc remittenda ſunt* 171. 1. *Ea ſpectare Regibus Aegyptiacis prohibitum* 153. 1

Suſpicio Ciceronis de Cneo Magno contumelia affecto 197. 1

Sylla admonitio ad Pompejum 200. 1

Symbolum Principum commune 63. 2

Συμπητίζειν, *quid ſit* 212. 2

Syracuſani & Apolloniatæ, à prregrinis non ejecti, à peregrinis tamen ſeditionibus inteſtinis agitati ſunt. p. 202. 2. *Illorum ſtatus popularis quomodo decreverit.* p. 195.. 2. *Eorum cenſus tantus, ut quinque annorum ſpatio univerſas civium facultates ad fiſcum traduxerit.* p. 199. col. 1.

T.

TAbernas ingredi, Clericis prohibitum. p. 131.

Tabernarij ibid.

Taciturnitatem in quavis Republica maximè neceſſariam eſſe. pag. 92. col. 1. & p. 103. c. 2.

Taciturni erant Romani natura & conſuetudine. 146. 1.

Tacitus cur ad Imperium evectus, propria vendiderit bona 64. 1

Tambernalem civitates prius exuere pecuniis ſolitum fuiſſe, quam eas aggrederetur. 231. 1

Tarquinius Conſul, invidiæ ultro ceſſit. p. 218. 1.

Tartari cum multis aliis populis, Caſſanenſibus, contra Baſilium opem tulerunt p. 219. 2. *Eos coactos fuiſſe uxores ſteriles vel repudiare, vel alias ſuper inducere.* 29. 1

Tarruntius quomodo natalem Urbis Romæ invenerit 183. 2

Tauri ſententia lata in controverſia inter Patrem privatum, & filium Prætorem 48. 1

Temperare illis in poteſtatibus, difficile eſſe, qui per ambitionem ſeſe probos ſimularunt 232 2

Templarij cur à Francis interfecti. p. 191. col 2.

Tempus omnia conſumere, nec quicquam ſtabile ſub ſole 181. 1

Terminus Fatalis Romani Imperij, quis creditus fuerat 182. 2

Thales Ionas primus Eclipſium cauſas docuit. 184. 2

Thebanorum ſtatus popularis quomodo fractus. 195. 2

Themiſtocles & Ariſtides privatas inimicitias patriæ condonarunt 223. 1. *Is cur ad Perſas ſe contulerit* 41. 1. *Illius Iudicium de Imperio mulierum* 33. 1

Theodora uxor Iuſtiniani nonnullis tributa inde-

indixit, quod de Religione male ſenſerint 199. 2
Theodori Longobardorum Regis factum iniquum ob negatam permutationem uxorem 26. 1
Theodoſius Primus cenſuit etiam veſtem, qua pudenda tegebat. p. 199. 2. Is cur ab Ambroſio coactus ut publicè pœnitentiam ageret. 219. 2. Ejus commendatio quæ erat 226. 1
Theognis Dux Athenienſium, item Eudocimus & apud Romanos Sylla, quo ſophiſmate ad vigilias milites excitarint, ſeditioneſque compeſcuerint 207. 1
Theologi nobilitati 124. 2
Theopompi Ephororum Magiſtratum, ut regnum ſibi firmius faceret, inſtituit, contra uxoris admonitionem, ne regnum liberis ea facilitate perderet. 186. 1. Ejus reſponſio uxori data Indulgentiam exprobranti 225. 1
Thraces quomodo inexpugnabiles futuri eſſent, ex mente Herodoti 189. 1
Theſauri in locis publicis inventi, Majeſtati debentur 110. 2
Theſpienſium Rempub. male audiviſſe quod turpe iis putaretur artem diſcere, vel agros colere 177. 1
Thuſculanis cum civitate Ceritum, Ius ſuffragiorum adjectum fuiſſe 54. 2
Tiberius noluit appellari Dominus. 71. 1. Is per callidum conſilium, Germanicum à Legionibus devocavit, ut curſum victoriarum ejus interrumperet. 221. 1. Eum contra factum promiſſionem mores ſuos mutaſſe 233. 1. Eum ultro ſeceſſiſſe, æmulationiſque ſuſpicionem devitaſſe. 218. 1. Ejus increpatio in Præfectum Aegypti, ſeverius tributa exigentem. 199. 1. In eo primum dubitante, utrum Imperium retineret, vel patribus reſignaret, Imperij, dulcedo prævaluit. 185. 5. Ejus calliditas in inducenda Monarchia. 72. 2. otiique gratia in inſulam ſuam ſecedit. ibidem.
Timantes cur in depictione Iphigeniæ immolationis, Menelai patris caput velaret. 16. 2
Timotheus quomodo depictus fuerit. 235. 1
Titulorum proventus hodie luxuriat uberrimus. 129. 1
Titus perturbatores pacis, minis magis quam ſuppliciis affecit. pag. 216. col. 2. Titus Manlius filium ad mortem decrevit. p. 49. 1. Titi Sempronij Gracchi lex de cenſu 218. 1
Totum confuſè cognoſci quam diu partes ignorantur 13. 2
Trajanus Imperator Subditis ſuis chariſſimus. pag. 80. col. 1. Ejus commendatio. p. 224. c. 2. Specialis ob curam Reipublicæ. 63. 2. Ejus laus ab inſtitutione publica puerorum ſuo ære inſtitutum. 175. 2. Aurea ejuſdem vox, quæ. 225. 1. Illis in virtutem ceſſiſſe, quod cum populo humaniter, cum Senatu honorificè verſatus fuerit 224. 2
Tribuere ſibi nimium eſt, ſe nemini comparare 176. 1
Tribuni cur oppoſiti fuerint Conſulibus apud Romanos. 220. 2. Eorum apud Romanos uſus & neceſſitas. 150. 2. Eorum poteſtas, quomodo à Patribus diminuta. 215. 1. Eos varia ſibi Iura ſumpſiſſe, in Patritios & viros conſulares etiam. pag. 69. 2. & p. 70. 1. Vocabantur vero Tribuni Magiſtratus plebi. 147. 2. habueruntque Ius prehendendi. 148. 1. Eos primo interceſſionibus tantum faciendis creatis. pag. 69. col. 2. Vocationem nullam ſed prehenſionem tantum habentes. ibidem. poſſidenteſque poteſtatem in plebeios. ibid.
Tributum quid. p. 109. 1. alias etiam eſſe probationem ſubjectionis. ibidem. Id exigere poteſt ſumma Majeſtas, ſed ad uſus publicos, non ad luxum privatum pag. 109. col. 2. Id ad exigendum à viduis & pupillis. ibidem. ex eorum ſevera exactione ſeditiones exoriri. p. 198. 2. Ideoque in illis exigendis ſeu imponendis quam maxime ſervanda mediocritas. 110. 1. & 2. Principi quando ea tollenda. 227. 2. Quamvis ab exactione eorum princeps ſibi temperare non omnino poſſit, ſineque iis Reſpublica conſervari nequeat utile tamen Principi eſt, probe conſiderare quomodo ea exigenda. pag.

pag. 227. 2. Ab iis liberum eſſe, cuique gratioſum. 228. 1. Ea proinde aut reciſdenda, cur parciſſimè inducenda, non tam in capita, quam pro ratione patrimoniorum, ne unus pro minima re, magna exactione prematur. 228. 1. in capita quo conferantur, quibus nominibus indigitentur. ibidem. Eorum ad capita accommodatorum, vel ad gradus patrimoniorum, quæ ſint æquiora. p. 228. c. 1. Tributa & p euſiones quomodo diſtinguantur. 230. 1

Triumphus nemini conferebatur, qui extra ordinem res geſſiſſet 163. 1

Cauſa ob quam Trœzenios tantopere condenſabantur funera 21.1

Trojanorum Rex primus fuit Trojus. 77. 1.

Tullius Rex omnem ſeditionis cauſam in Metium, & non in universum populum Albanum tranſtulit 215.2

Tumultum nautica turba, Patrum Loredanum Venetum compreſſiſſe, cum nullus Senatorum ad eam progredi auderet. p. 214. 2.

Turca licet ſuorum Subditorum Dominus ſit, nihil tamen ex cenſu ſuorum Subditorum ad res ſuas confert. 199. 1. putat enim indignum eſſe, Subditorum ſudores devorare. ibid. Eorum magnum incrementum quodnam. 188. 2. Eorum Imperatoris Dominium in Subditos & devictos. 89. 2 Eis in More poſitum eſſe, ut moroſe petere rubori ſit, quod vero ultro offertur, ſine verecundia recipiant. 230. 2 Apud eos, ob metum, frequenter excitantur turbæ 192. 2

Quid Tutius declinare vel ad ſeveritatem, vel ad contemptum 199. 1

Tutorem bona pupilli, ad ſuum commodum transferre non poſſe. 229. 1. Tutores Regibus dari periculoſum. p. 85. c. 2. Eorum exempla, qui Regibus interfectis, regna invaſerunt ibid.

An Tyrannus ſtatim opprimendus, & ſi fieri debet, quomodo progrediendum 222. col. 2. Ejuſdem definitio tum veterum, tum hodierna. p. 99. 2. & p. 100. 1. Ejuſdem propria. ibid. Sanguinolenta crudelitas. p. 101. 1. Ei cur extraneos facile civibus adſcribant. pag. 202. col. 2. Quæ eorum cura. 193. 2. Eum cur oporteat plures inimicos pati. 190. 1. Eorum pleroſque Tyrannidem occupaſſe, facta ſibi fide apud plebem. 202. 1. Eorum exitus plerumque Tragicos. 101. 1. & conſcientia mala. ibidem. Eorum multos depoſita Tyrannide, honoratam inter cives vitam egiſſe. 185. 2. Tyranni Athenienſium, ut metum à ſe diſſentientibus injicerent præſidio militum uſi ſunt. p. 194. col. 1. Tyrannum titulo fuiſſe Iulium Cæſarem. 100. 2. perpetuumque dictatorem. ibid. Priſcorum Tyrannos pauperes fuiſſe 60. 1

Tyrannis Rerumpublicarum omnium peſſima. 99. 2. Regnoque opponitur. ibid. Eam vitium Regni eſſe, neque diverſam Regni ſpatium conſtituere & Rempubl. optimam vitiare. 5. 2

V.

VAlens *Imperator, cur multas hominum hominum ſtrages ediderit. pag. 216. 1 Ejus edictum contra mendicos* 41. 1

Valentinianus Geminam uxorem ducens id ſubditis etiam perſuaſit. 23. 2. Ejus ſævitia, quo ſophiſmate, à Remigio coptarum præfecto, ſedata fuerit. p. 207. 1. Ejus vitia, inter exordia latentia licentius tandem ad plurimorum perniciem erupiſſe 232. 2

Valerius Publicus cur noctu ædes ſuas deſtruxerit. 218. 1. Valerius Levinus cur Agrigento capto durius egiſſe putabatur 216. 1. & 2.

Vaſalli Iuramentum quouſque ſeſe extendat. 55. 2

Vaſcones Philippo Primo, Regi Francorum, impuberi tutorem concedere cur noluerint. 85. 2.

Vectigal à quibus primo introductum. pag. 229. col. 1. Id an à ſordibus & leviſſimis rebus exigendum. p. 229. 2. Id quibus in rebus augendum, & in quibus minuendum. ibidem. Ea quibus rebus imponi debeant. ibid. Ea exigere ſummæ poteſtatis. p. 109. c. 1. curque. ibid.

INDEX.

Itaque eſſe proxima bonis publicis, pag. 229. col. 1. *Ea variis rebus indici debere, quam ad tributa procedatur*, pag. 229. c. 1.

Velamina Mulierum cuius admoneant, p. 30. c. 2.

Venatio jure Naturæ Regibus & Principibus ſolis non competit, ſed longâ præſcriptione 111. 1

Venditionem hominum Leo abrogavit, pag. 42. c. 1.

Venenum civitatum quod 180. 1

Veneti quomodo peregrinos in civitatem receptos, tractent, quo à ſeditionibus liberi eſſe poſſent, p. 134. c. 1. *Eorum conſtitutio laudabilis, de nimia unius potentia ſupprimenda* pag. 219. c. 1. *Eorum Principem plenam poteſtatem non habere* pag. 76. c. 1. *Eorum Ducum potentia, quomodo anguſtioribus terminis fuerit incluſa*, .186. 2

Venetorum M. conſilij poteſtas ſumma pag. 76. c. 1.

Veniæ facilitas multis feneſtram peccandi aperit 155. 2

ad Verbera quando progrediendum, p. 33. c. 1. *Ad ea in caſtigandis mulieribus ſtatim progredi, inditium crudelis animi* 33. 1.

duplicibus Verberibus plectendus, qui voluntatem Domini ſcit. & non exequitur p. 196. 1.

Verres cur à Cicerone graviter accuſatus, p. 188. 2. & 59. 1.

Veſpaſianum ſolum omnium, in melius mutatum, pag. 233. c. 2. *Eiuſdem Titi videlicet clementia laudatur*, pag. 80 c. 1.

Veſpillones 132. 1

ex Veſtitu luxurioſo, luxurioſus animus æſtimatur 162. 1. & 2

Vetula quinquagenaria cur nubere non liceat 36. 1

Via publica ad Maieſtatis jura pertinent p. 110. c. 2.

Via media an eligenda erga eas, Rempublicam, qui turbant, an extrema tentanda, pag. 227. c. 1. *Mediam obſervare velle, periculoſum Reipublicæ eſſe*. 222. c. 3.

Vicarij an in Ariſtocratia & Democratia ſint neceſſarij p. 8. 1.

Victoris, omnia tum bona, tum corpora, eorum qui vincuntur, victoris fieri, p. 41. c. 2.

ad Vigilias excitatio civium utiliſſima. p. 207. 1.

Villani quomodo poteſtatem habeant, mutandi Dominos 56. 2

Vino quod olim Nomen, 32. 2

Vinum guſtare apud omnes ferè gentes fœminis olim non licebat 32. 2

Vini Epoti pœnarum graviſſimarum exempla 32. 1

Virgo cur, & non vidua ducenda, ex opinione vulgi, pag. 35. c. 2. & p. 36. c. 1. *Idque cur melius*, p. 36. c. 2. *In ea libido maior quàm innupta præſumitur*, p. 171. 2.

Virginia Auli filia, à patriciis fœminis ex ſacris pudicitiæ ejecta 31. 1

Virgilium & Homerum omnes ſuos duces ob pulchritudinem laudaſſe 216. 2. *Idque cur* ibid.

Virgæ ab omnium Romanorum corpore remotæ erant 57. 1

Vir magnus bis peccat, non tantum facto, ſed & exemplo p. 196. c. 1. *Naturam paucos fortes viros procreare, induſtriam verò plures inſtitutione bona reddere* p. 175. 1.

Virum bonum & civem bonum ſemper diſferre p. 5. 1. *Huncque Legum, illum virtutis juſſu obſequi* 5. 2

Virorum bonorum catalogus, qui per oſtraciſmum ejecti fuerint 221. 2

Viri mulierum officiis fungentes reprehenſionem non evitant pag. 31. c. 1. *Idque cur, ibidem. Et fœminis gravius puniendi, & cur*, 169. 1

Viri olim jus & poteſtatem vitæ & necis in Mulieres habebant, apud Gallos, Germanos, pleroſque barbaros Romanos, pag. 32. 1.

Virtus ubique nobilem facit p. 122. 1. *Numque ſola nobilitet* p. 121. 2. & ſeqq. *Eam cum ſorte conjungi* p. 235. c. 1. *Sine eius*

ſtudio

Digitized by Google

ſtudio tota Reſpuplica quaſi exangue & emortuum cadaver jacet p.151. c.2. Eius ardor eviileſcit, niſi honore alatur p. 139. c.1. Ea contemnit per ſordes inclareſcere 136.1

Virtus unius, neſcit alterius Imperio ſubjici, p. 139. 1. Eam nimiam Reſpublica ſuſpectam fieri cur, pag.219. e. 2. Virtus Heroica à morali quomodo diſtinguatur p.78. e.1.

Vis arte moderanda 140.2

Vitam humanam ferre ſimilem eſſe 176. 2. *Eius primordia rectè poni multum intereſſe, pag. 10. e. 2. De eius partibus omnes, de tota neminem deliberare, pag.4. e.2.*

Vitalis Michael Dux Venetorum occiſus, p. 76. 2.

Vitium maximum patriam deſerere, pag. 55. e.2.

Vitium occultum ante nuptias detegendum p.38.1. Idque non Medicis corpore nudato, ſed verbis 34. 2.

Vitia Regum conſpectiora, quàm privatorum, pag. 81. c.1. Ea ſuis pœnis jure afficiuntur p. 153. c.2. Ea a ſimilibus condemnari non conceditur, cùm nec Verrucas noſtras patiamur reprehendi ab iis, qui ulceribus ſcatent 155. 2

Vitia & mores pravos naturâ deſpectui haberi 194. 2

Vitia parentum in liberis elucere, p. 174. c. 1. Eaque leviora, & quæ ſapiens minimè moraretur, ſæpius anſam præbere contemptus in animis vulgi, p. 195. c. 1. Vt fuit claudicatio Ageſilai, Novitas Marij, pueritia Pompei & Philippi, Antigoni colliſus naſus & pumila ſtatura, ibidem Ea diſtincta diſtinctas pepeꝛiſſe Leges 188. e 1.

Vitiis conſperſorum, juſſa ſpernimus p. 137 c.1. ijſdem, dum peccamus, quod proprium p.206. 1. Erroris vitio non facilè ſordeſcit, quem doctrina purgaverit. p. 155. 1.

Vivere honeſtè ſecundum virtutes non licere, niſi cum aliis in ſocietate p.15. 1. Idque cur ibid.

Vltio non tantum eorum, qui privatim injuriam perpeſſi ſunt, ſed univerſorum cur ſit metuenda 197. 2.

Vlyſſes Regis titulo tam gaudebat, quam Artaxerxes, cuius 127. provinciæ numerabantur 66. 2

Vnguentarij 131 1.

Vniverſa plebis tumultuatio, quomodo curanda 213.2.

Vota argento exempta 104.1

Votum Alexandri in Indiam proficiſcentis, pag. 204. c. 1. Idque cur factum, ibidem.

Vox Lyſandri quæ, 187. 1

Voces eſſe ſigna, conceptus animi patefacientia 14. 2

Vrbe in bello captâ Victori cedunt omnia, quæ in ea ſunt 41. 2

ad Vtrumque feſtinans neutrum bene peragit 138. 2

Vulgus cui ſimile, p. 8. e. 2. Id ferè inſtar eſſe, quæ quo durius ferias, eò efferatur magis p. 214 1. Idque non niſi pœna coerceri 80. 2

Vulgus Heroicis virtutibus præ inſita nobilitate, & novandi ſtudio, plus quam æqualitas patiatur, tribuere ſolet, pag. 219. c. 2.

Vxor, quo tempore commodè ducatur, p. 21. c. 1. Ea ſemel ducta, nunquam extrudi, aut cum meliori mutari poteſt, ut emptus equus 38. 1

Vxor cur in pueritia non ſit ducenda, neque in ſenili ætate, ſed in juventute p. 21. 1. Earum poſterior, ſemper peior priore inventa p. 34. 2. Quæ incolumi pudicitia ſit 37. 2. Quæ pulcherrima p. 38. 1. Eam repudiare quare liceat viro, uxori non virum 28. 1

Vxores principum etiam ſuſpicione carere debent p. 69. e. 2. Cuiuſdam Principis ſine miſericordia ob adulterium combuſta p. 169. 2.

quidam Vxorem, inſpectante filia, impudicius exoſculatus, à Senatu remotus, p.161. 1.

W.

Wenceſlaum Bohemum abdicarunt Electores

Digitized by Google

Bores, quod moli Imperij non ſufficeret, p. 194. 2.

X.

Xantippus ſumptus filio ſubtraxit ob prodigalitatem 50. 1
Xenocrati injurato fidem habuerunt Areopagita 73. 2
Xenophon cur Græcorum Imperium repulerit 218. 1

Z.

Zelotypia furori Leonino cōparatur 24. 1
Zigarios Anno 1417. duce Zindelino in Germania primum apparuiſſe, inq; eos Maximilianum I. & Albertum IV. Bavariæ Duces adverriſſe 177. 1
Zona nodiſſima, qua ſponſa cingebatur, quid ſignificaret 26. 2
Zopyrus a Babyloniis receptus, pro cive proditor factus 58. 1.

Errata.

Pag. 1. col. 1. lin. 1. lege Ariſtotelis. P. 1. c. 1. l. 28. advertet. P. 3. 2. l. 25. facilitatem. P. 5. 1. l. 28. conferrent. P. 9. 1. l. 14. nec nonnulla. P. 10. 2. l. 8. œconomiam. P. 10. 2. l. 28. huc. P. 11. 2. l. 41. καλαφρόνησιν. αὔξησιν P. 13. 2. l. 28. œconomia. l. ult. putanda. P. 16. 1. l. 8. πρῶτιςα l. 12. ἀρόσημα. l. 19. accenſeri. P. 21. 2. l. 1 committeretur. P. 25. 2. l. 1. filii. P. 26. 2. l. 21. uxorum. P. 28. 2. l. 12. vacationem, P. 29. 1. l. 24. proſpiceretur. lin. ult. pepererunt, P. 29. 2. l. 7 ſterilitas. P. 30. 1. l. 13. ἴςι. P. 30. 1. l. 7. ad nuptias. P. 31. 1. l. 13. poteſtatem. P. 32. 1. l. 10. relinquet. l. 23. γυνὴ ἐςὶν. P. 32. 2. l. 10. Propinquis. P. 34. 2. l. 45. quo. P. 33. 1. l. 5. deſaltat. P. 36. 2. l. 6. τὸ. l. 20. Margaretham. P. 37. 1. l. 9. pithecia. l. ead. cernua. P. 38. 1. l. 12. interſcapilium. P. 38. 2. l. 17. iniqua. P. 47. 2. l. 4. hortentur. P. 54. 1. l. 19. diei. P. 56. 1. l. 2. incitamentum. P. 58. 2. l. 19. uſos. P. 61. 2. l. 3. ingeſſerunt. P. 69. 2. l. 11. à Gelliano. P. 71. 2. l. 6. ſubiectus P. 76. 2. l. 28. ducem. P. 77. 2. l. 15. ſine cauſa. P. 79. 2. l. 40. ſolitus. P. 82. 1. l. 15. contemnere. P. 82. 2. in marg. ſatius. P. 92. 1. l. 40. Comicum. P. 94. 1. l. 9. aut amphitheatris. P. 96. 1. l. 44. bonis P. 121. 1. l. 11. ſeſtertium. Ibid. l. 17. gladiatorem. P. 123. 1. l. 39. republ. P. 125. 2. l. 42. hoc ius. P. 128. 1. l. 26. frumentum. P. 131. 2. l. 28. Cynicus. P. 131. 1. l. 42. confirmata. P. 133. 2. l. 2. irrita. P. 135. 2. l. 29. conciliandum. l. 37. provincia. l. 44. Mauritii. P. 136. 1. l. 28. ambitum. P. 140. 1. l. 12. Nunc ad officia reipub. P. 141. 1. l. 2. conſtitutum. l. 17. conventuum. P. 142. 2. l. 21. nam. P. 144. 1. l. 5. maximam. P. 146. 2. l. 9. definivit. P. 148. 1. l. 3. tribunorum. l. 7. prehendendi. P. 155. 1. l. 33. erroris. l. ead. quem. P. 155. 2. l. 5. qua. P. 160. 2. l. 47. cenſorum. P. 162. 1. l. 46. Cambyſe. P. 162. 2. l. 3. veſtiti. P. 163. 1. l. 25. dubium. l. 29. obrigiſſe. P. 163. 2. l. 6. conferrentur. P. 165. 2. l. 27. Quocirca. lin 30. legati. P. 167. 2. lin. penult. Beza. P. 168. 2. in marg. Harmonicam. P. 173. 2. l. 4. Maced. ib. circa fin. κρηπὶς Ib. ἀνάγκη. P. 174. 1. l. 5. ἀδύνατον. P. 175. 1. l. 22. ἐπιμέλεια. P. 176. 1. l. 8. debent ignorent. P. 181. 1. l. 29. Apri. P. 181. 2. l. 10. efficaciam. P. 182. 1. l. 26. commendatas. 186. 2. l. 29. ictu. P. 188. 1. l. 39. annititur. P. 188. 2. l. 2. cædes. P. 191. 1. l. 26. αὔξησιν P. 196. 2. l. 2. ταχεῖαν. P. 199. 2. l. 31. prudentiores. P. 205. 2. l. 17. προφάσεις. ibid. l. 48. uſum. P. 206. 1. l. 30. pepererunt. P. 207. 2. l. 20. halitus. P. 208. 1. l. 6. & prout. ibid. l. 28. affingant. P. 210. 1. l. 42. momenti. P. 210. 2. l. 46. decemviratum. P. 212. 1. l. 41. eius. P. 212. 2. l. 28. Veiis. P. 214. 2. l. 27. culpa. P. 215. 1. l. 42. turbas. 216. 1. l. 18. cæteros. l. 40. audiſſet. P. 218. 1. l. 17. imperium. P. 218. 2. l. 34. inſtitueret. l. 44. Gymnaſiarchas. l. 49. pugnantibus. P. 219. 2. l. 47. Lacedæmonios. P. 220. 1. l. 2. alia. P. 220. 2. l. 7. adverſentur. P. 221. 1. in fin. petaliſmus. P. 222. 2. l. 43. Thebanorum, P. 223. 2. l. 12. ſuccurrunt. P. 224. 2. l. 25. habitu. P. 225. 1. l. 40. pro ut vel. P. 226. 1. l. 41. Cathei. P. 225. 1. l. 14. remiſit, provenit ſit, l. 29, atrum. P. 228. 2. l. 39. dele verba, Quinque modi. P. 235. 1. l. 15. deridet.

FINIS

Aφ1 145500

Digitized by Google